

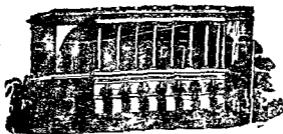
BHAVAN'S LIBRARY

This book is valuable and
NOT to be **ISSUED**
out of the Library
without Special Permission

BIBLIOTHECA INDICA:

COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL
NEW SERIES. No. 1067.

वैश्यायन श्रौतसूत्रम्।

SAUDHĀYANA ŚAŪTRA SŪTRAM.

EDITED BY

DR W. CALAND OF UTRECHT.

FASCICULUS I

CALCUTTA:

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS

AND PUBLISHED BY THE

ASIATIC SOCIETY, 57, PARK STREET,

1904.

9.0358

THE

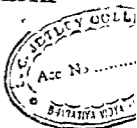
BAUDHĀYANA ŚRAUTA SŪTRA

BELONGING TO THE

TAITTIRĪYA SAMHITĀ

EDITED BY

DR. W. CALAND.

VOLUME I.

CALCUTTA.

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 57, PARK STREET.

1904.

20358

TO

MR. AUG. BARTH

THE GREAT SANSKRITIST OF FRANCE

THIS EDITION IS INSCRIBED

AS A TOKEN

OF RESPECT AND GRATITUDE

BY THE EDITOR.

INDEX.

Preface	Page VII
Darśapūrpamāsau	Praśna I
Agnyādheyam	" II.
upavyāharanam	" " 1 } adhy. 1.
devayajanayācanam	" " 2 } adhy. 1.
rtvijām varaṇam	" " 3, 4 } adhy. 2.
vinīdhayah	" " 5 } adhy. 2.
agnyādheyakarmāntam	" " 6, 7 adhy. 3.
upavasathagavi	" " 8-11 adhy. 4
agnyādheyam	" " 12-20 } adhy. 5, 6
anvārambbhāṣiyeṣṭiḥ	" " 21 } adhy. 5, 6
Daśādhyāyikāḥ	III.
punarādheyam	" " 1-3 (adhy. 1).
agnihotram	" " 4-7 (" 2).
agnyupasthānam	" " 8-9 (" 3).
pindapītriyajñāḥ	" " 10-11 (" 4).
āgneyaṇam	" " 12 (" 5).
agnibhyah pravāsah	" " 13-14 (" 6).
yājamaṇam	" " 15-22 (" 7, 8).
brahmatvam	" " 23-26 (" 9).
hautram	" " 27-31 (" 10).
Paśubandhaḥ	IV.
Cāturmāsyaṇi	V.
vaiśvadevahaviṃśi	" " 1-4 (adhy. 1).
varunapraghāsahaviṃśi	" " 5-9 (" 2).
śākamedhahaviṃśi	" " 10 (" 3).
mahāpītriyajñāḥ	" " 11-15 (" 4).
trīyambakahomaḥ	" " 16-17 (" 5).
śunāsīriyahaviṃśi	" " 18 (" 6).
Agniṣṭomaḥ	VI, VII, VIII.
prātaḥsavanam	VI, VII.
mādhyandinaṣ savanam	VIII. 1-8 (adhy. 1, 2).
trītyasavanam... ..	VIII 9-15 (" 3, 4).
yajñāpucchāḥ	VIII 15-22 (" 5, 6).
Pravargyaḥ	IX 1-16 (" 1-4).
pravargyaprāyaścittāni	" " 16-18 (" 5).
avāntaradikāḥ	" " 19-20 (" 6).

PREFACE.

For this edition princeps of the 'Baudhāyana Śrauta Sūtra' the following MSS. have been used:

(a) MS. No. 115, written by [unclear] and [unclear] in some [unclear] The text [unclear] The [unclear] from an [unclear]

(b) MS. No. [unclear] written by [unclear] in some [unclear] The text [unclear] The [unclear] from an [unclear]

(c) MS. No. [unclear] written by [unclear] in some [unclear] The text [unclear] The [unclear] from an [unclear]

(d) MS. No. [unclear] written by [unclear] in some [unclear] The text [unclear] The [unclear] from an [unclear]

(e) MS. No. [unclear] written by [unclear] in some [unclear] The text [unclear] The [unclear] from an [unclear]

(f) MS. No. [unclear] written by [unclear] in some [unclear] The text [unclear] The [unclear] from an [unclear]

(g) MS. No. [unclear] written by [unclear] in some [unclear] The text [unclear] The [unclear] from an [unclear]

(h) MS. No. [unclear] written by [unclear] in some [unclear] The text [unclear] The [unclear] from an [unclear]

(i) MS. No. [unclear] written by [unclear] in some [unclear] The text [unclear] The [unclear] from an [unclear]

(c) pañsūtra, on 16 leaves, by the same hand as (a), on the same kind of paper; Saka 1673.

(d) cāturmāsya, on 17 leaves, by the same hand as (a) and (c)

corrected.

hand and on

d and kind of

paper and (c).

(i) aśvamedha, on 15 leaves, well written, apparently by the same hand as (f) and (g); corrected.

(k) dvādaśāha, on 16 leaves, corrected.

(l) mahāvratā, etc., called at the end: एकारबोधसूत्रं on 17 leaves; the numbers of the khaṇḍas are corrected so as to continue the k), by the

and paper

(n) uttarā tatih, on 41 leaves, well written, but containing a very corrupted tradition, just as B; happily the greater part of this MS. has been carefully corrected. The khaṇḍa-numbers have been partly effaced.

(o) dvaidhasūtra, on 63 leaves, śamaṅgaṅga (sic) 1825. Rather badly written.

(p) first karmānta praśna, on 23 leaves, presents several lacunae

(q) second and third karmānta praśnas, on 38 leaves; the second praśna has been carefully corrected; the third is very corrupted and full of lacunae

by the same hand as (e).

to contain a nearly complete. Missing are the soma-, pravargya-, aupānuvakya-, and prāyaścitta praśnas. On every part the number of the praśna (here called adhyāya) is written; some times the number found in the original handwriting is corrected. This (secondary) numbering of Benares 115 agrees wholly with the numbering of the praśnas in B.

3. H, belonging to the Court and State Library at Munich registered as MS Sanskrit Cod 107 (No 163 of the "Verzeichniss"). This MS. contains in Devanāgarī writing: darśapūr-ṣamāna, ādhāna, the daśādhyāyika, pśubandha, cāturmāsya agniṣṭoma, pravargya, cayanā, vājapeya, the atirātra aptoryāma and ekādaśinī chapters, the kāṭhakaśūtra, the santrāmani, the first two dvaidha praśnas, the karmāntasūtra, prāyaścitta śulbasūtra, and finally the dharmasūtra. Some parts of this MS. are very badly written.

4 J. A copy of the MS. belonging to the Mahārāja of Jammu

and Kashmir, mentioned by M. A. Stein in his Catalogue of Sanskrit MSS. of His Highness the Mahārāja of Jammu and Kashmir. The original MS. is written in Devanāgarī, has 135 leaves, 11 lines per leaf, the line 37 akṣaras; leaves 57-68 (the paśabandha) are wanting. This MS. contains the darśapūrnamāsa, ādhāna, the daśādhyāyika, cāturmāsyā, agniṣṭoma, and pravargya. Professor Hillebrandt of Breslau, for whom this copy was made, allowed me with the greatest generosity the use of this MS. At the end of the copy we find the following notice:—

संवत् १८५२ बीमाके १-१० ईशासंवत् १८८६ माघशुद्धिदशम्यां अश्वरीमासस्य पक्षनिम्ने दिने श्रीमच्छ्रीकाशीर श्रीरिषि श्रीन साहिवाचार्याश्रया तदापितकाय्यौरिषि-
पण्डितपदमभूदेन जम्पुरीपरद्वनायमन्दिरेष्य पुस्तकाद्ययानवन्तिपुस्तकाद्यश्रद्धिचन्द्रपत्र
५१२० संख्यायुक्तादवतीरितं श्रीदायनसूत्रवपुस्तकमिदं शोधितं च मूलपुस्तकपारम्भेन
यथाशक्नोत्यलम् ॥

In the handwriting of Stein follow these lines: "Jammu MS. No 5127 abgeschrieben in Srinagar von Pandits Sahajabhatta und Nārāyaṇabhatta, zum zweiten Male collationirt von Pandit Govind Kaul zu Lahore, 6-19 Febr. 1896. Das Original ist dem Papier und der Schrift nach zu urtheilen, etwa 150-200 Jahre alt. Schwer lesbare Stellen sind in der Abschrift durch eine Klammer bezeichnet. Abgesandt an Prof. Dr A. Hillebrandt Breslau am 19. Februar 1896 (M. A. STEIN).

Although the MS. has been "corrected," the secunda manus proved to have no value and the prima manus to give generally the better reading.

5. T. A copy, in Grantha writing, apparently of the Tanjore MS., described by Burnell in his Classified Index of the

khaṇḍas is wholly unreliable

6. F. The Fleet MS., belonging to the India Office Library, described by Eggeling in his Catalogue under No 3186; the copy is modern and the tradition preserved in it is the least good of all the Bauddhāyana MSS., known to me.

7. IO. The pravargyapraśna only, given by No 3009, l. of the MSS Collection of the India Office, cp. Eggeling, Catalogue, Part I, 49.

8. P. The Darśapūrnamā MS. No 100 of the India Office Library, l. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100.

ā, par exemple, sont rarement distingués et pa et ya ne le sont pas d'avantage, l'anuvāra se confond parfois avec l'e—Des corrections faites, les unes dans la ligne, en surcharge, les autres à la marge, avec un crochet de renvoi, paraissent provenir en partie du scribe, mais sont dues le plus souvent à une autre main. Celle-ci, ou une troisième, a ajouté un grand nombre d'additions à la marge, en une écriture cursive et bacleé, très difficile à déchiffrer.—Les mantras sont presque toujours accentués à l'encre rouge.—Le texte est écrit, d'un bout à l'autre, sans alinéa, ni distinction en sūtras, mais avec distinction de paragraphes plus longs, qui sont chiffrés. Ces séries de paragraphes chiffrés sont au nombre de quatre, mais à la fin de la première seulement se trouve l'indication que la série correspond à un prāśna.—Le 1er feuillet recto est en blanc, et porte le titre, d'une autre main que celle du scribe: भौष्यनीयमग्निप्रियोमस्तुवमिदं—This MS contains the Somasūtra, the first prāśna divided into 32, the second into 29, the third into 8, the fourth into 14 khandas; the pravargya (without the avāntaradikṣā) consists of 17 khandas and closes with षड्यमन्विष्टं वा। To the greatest kindness of Mr. Aug Barth I owe a collation of some doubtful or otherwise interesting parts.

11. Be 7. No 7 of the same collection (see Sūcipatna, p 71), gives on 34 leaves the uttarā tatih, 112, the same portion of our Sūtra as given by Be 1 and n. Well written, but preserving a very corrupted tradition

12. T. A copy from No 3796 belonging to the collection of Sanskrit MSS. at the Palace of Tanjore, containing the rājasūya only.

13. T A copy from No 3798 belonging to the same collection containing the dvādaśāha

14. T. A copy from No 359 belonging to the same collection, containing the pravarakhanda. These three copies have been procured for me by Dr. Hultsch

15. Brl. No xcm of the Bauell collection preserved at the India Office in London. The pravarakhanda, cp p. 35 of the Catalogue of a collection of Sanskrit MSS by A. C. Burnell

Other materials that have been used for the construction of parts of our text are—

Bh. The vivarana of Bhavasvamin.

Ket. m

Sāy.

Soma'

(I.O. 1262 3. A)

adatta.

1 O No 3009 (agnistomamantīamālā)

Śrautapadārtha. The śrautapadārthanirvacana by Nāgeśvara-Shāstri Somana, printed at Benares Samvat 1944.

Although the number of complete MSS used for this edition is rather small, this circumstance is counterbalanced to a certain degree by the fact, that all the MSS, which contain the text of this first volume, are wholly independent of each other. The independence of the various textual traditions contained in them shows itself particularly in the numbering of the khaṇḍas and even partly of the praśnas, which in none of the MSS is the same throughout. This fact increases not a little the difficulty of giving the right numbering. The 2nd system of numbering in the edition

least he does not mention it, just as Rudradatta in his commentary on Āpastamba does not reckon with kandikās, but only with puṭṭhas

One of the greatest difficulties, if not the greatest of all, that presents itself to the Editor of the Baudhayana Kalpasūtra, is the numbering and division of the praśnas. Even at the time of Bhavasvāmin there existed more than one system of counting and dividing the praśnas containing the agnistoma ritual.

... he divides ... contains ... śānuvāka ... closing with the words ... the second praśna

which gives no division in adhyāyas, but only in khaṇḍas, the numbers of the khaṇḍas being omitted towards the end. The śūrā system of division known to Bhavasvāmin comprises two parts: (1) the first praśna containing 10 adhyāyas; and (2) a praśna containing 11 adhyāyas

Now, as all the MSS. give different divisions, most of them not giving even any praśna numbers, I had to choose that division which seemed to be most in accordance with the rest of the work. The difficulties mentioned above become still more complicated by the question, where the pravargya is to be put in. Bhavavāmin treats of it before the agniṣṭoma and the Bombay and Tanjore MSS place it before; other MSS. (J, F, P, and the Benares MS. No. 63, mentioned Śūcipattra, page 70) give it after the agniṣṭoma. As the analogy of the other Śūtras and the contents of the pravargya section itself seem to point

handed down at the beginning. As the cayana seems to be the 10th praśna, the vājapeya being the 11th (this number is given to the vājapeya in the Haug MS), there is room left for only four praśnas between the cāturmāsya and the cayana praśnas. Now, if the pravargya section is to be taken as one of these, then the soma proper cannot have contained more than three praśnas. The division adopted by me agrees, as to the 2nd and 3rd soma praśna, with the order given by F and by Keśavaśāmin in his prayogasāra, although in his numbering (according to the MS. of the India Office Library, at least) there are slight inaccuracies. A short note, communicated to me by Mr. A. Venis, found at the end of the agniṣṭoma MS. of the Benares Sanskrit College, gives as numbers of the praśnas (here called adhyāyas) of the agniṣṭoma portion, including the pravargya at the end, the numbers 6, 7, 8, 9, thus agreeing with the arrangement accepted by me. The separate pravargya MS. No. 50 of the same collection bears also the number 9.

The collection of various readings in this edition does not aim at being complete. Wherever the comparison of the Vivaraṅga and the evidence of corresponding passages make the reading evident, I omitted to give the *varietas lectionum*. The *anupāsika* I put only before sibilants and before v and h, although the MSS. do not all agree in this respect. In accordance with the common use in the MSS., I omitted the visarga before the combination of sibilant with tenuis, although the MSS. are always consistent in this. The repetition of the words finishing

the sentences, by placing a little stroke above the line, without being sure, however, to have given always the right interpunction.

The *first* volume of this edition of Baudhāyana is intended to comprise :—

1. The darśapūrṇamāsa.
2. The ādhāna.
3. The daśādhyāyika prāśna.
4. The paśubandha.
5. The cāturmāsya.
6. The agniṣṭoma, with pravargya and avāntaradikṣā.

The *second* volume will, if the materials prove sufficient, contain the later prāśnas from the cayana on, including the aśvamedha. The materials for the cayana, vājapeya, and rājasūya are sufficient.

A *third* volume would contain the so-called uttarā tatib, perhaps the most interesting part of the whole Sūtra. I hope to be able to obtain enough MSS to publish this text.

A *fourth* volume would comprehend the dvaidha, karmānta, and prāyaścitta prāśnas.

In course of time I hope also to be able to publish the gṛhya-sūtra, for which I have collected already sufficient materials. Of the pravara khaṇḍa four copies are in my possession. The very useful and instructing Vivarana of Bhavaśvāmin I also hope to edit, at the advice of Professor Hillebrandt of Breslau not, as I at first intended, in extracts, but the whole of it, as far as it is extant or accessible.

Whether the promises here given will be fulfilled, depends chiefly on the materials I can have access to. Therefore, if there are European or Indian Scholars and Pandits, who might know of more MSS containing text and commentary than those used by

gent Epigraphies of some he Govern-
ment Sanskrit College at Benares, who kindly permitted me the use of the most valuable Benares MSS, to Mr. Aug Barth, who collated the MS. P, and above all to Professor Hillebrandt, who in the most generous way permitted me the use of the copies originally procured for him by Dr. Hultzsch and Dr. Stein.

UTRECHT (HOLLAND),

BEYS BALLOTSTP. 17, September, 1903.

CORRIGENDA.

- P. 1 l. 14 r. बहोरिति
p. 27 l. 2 r. द्वितीयमवदा०
p 101 n. 8 r. nit Br
p. 112 l. 19 r. प्रीण्यो०
p. 126 l 18 r. बहिंसप०
p 130 n. १ r. प्रच. 180. प्रचं

वैधायनश्रौतसूत्रम् ।

आमावासेन वा पौर्णमासेन वा हविषा यद्यमाषो भवति १ स पुरस्तादेव हविरातञ्जनमुपकल्पयत १ एकाहेन वा द्वाहेन वा यथर्त्विष वै ब्राह्मणं भवति दध्नातनक्ति सेन्द्रत्वाद्याग्नि-होत्रोच्छेषणमभ्यातनक्ति यज्ञस्य संतत्या इति १ वन्द्रमसं वा-निर्जाय संपूर्णं वा विज्ञायाग्नीनन्वादधाति १ चीणि काष्ठानि गार्भपत्ये ऽभ्यादधाति चीष्टन्वाहार्थपचने चीष्टाहवनीवे १ परि-समूहस्युपवसथस्य रूपं कुर्वन्द्यंथास्य प्रतोपेतस्य पर्णगाहामा-च्छेति १ प्राङ्गोदङ्गा वाचंयमो यत्र वा वेत्यभ्यन्यते १ वा या प्राची वोदीची वा शङ्कपर्णा वङ्कशाखाप्रतिशुक्लाया भवति तामा-च्छिनत्तीषे त्वीर्जे त्वेति १ तथा वत्सानपाकरोति वायव स्तोपायव स्येत्यथैषां मातृः प्रेरयति देवो वः भविता प्रार्पयतु श्रेष्ठतमाय कर्मण आणाथध्वमग्निषा देवभागसूर्जस्वतीः पयस्वतीः प्रजा-वतीरनमौवा अथञ्जा मा व स्त्रेन ईशत माघशरभो रुद्रस्य हेतिः परि वो वृणक्ति १ भुवा अग्निभोपती स्यात् वहीरिति

१ Thus Keś Śāy. Darśaphm. prayoga by Venkatesvara (MS. Tübingen M.A 1. 317) and Prayoga Barnell No 52 (Ganatha MS), comp. व्याख्यानं of the Drauidha Sūtra and Bh. वाकार प्रयत्न-पत्र इति केचित्. Most MSS read वाहेति or वाहेति, वाहति B

यजमानमीधते ^१ ऽथैताः शाखामेषाण्यवनीयं पर्याहृत्य पूर्वया
द्वारा प्रपाद्य जघनेन गार्हपत्यमग्निष्ठे ऽन्युत्तरार्धं वाग्न्यगार-
स्योद्गृह्णति यजमानस्य पशून्पाहोति तु यदि संनयति ^२ यद्यु
वै न संनयति वर्हिः प्रतिपदेव भवति ^३ ॥ १ ॥ प्रथमः ॥

अथ जघनेन गार्हपत्यं तिष्ठन्नग्निदं वायुपर्शुं ^४ वादत्ते ^५
देवस्य त्वा सवितुः प्रमवे ऽश्विनोर्वाङ्मर्शा पूषो हस्ताभ्या-
नादद् दत्वादायाभिमन्तयते यजस्य घोषदसीति ^६ गार्हपत्ये
प्रतितपति प्रत्युष्टः रचः प्रत्युष्टा अरातय इति चिर-^७या-
ह्वनीयमभिप्रैति प्रेयमगाद्धिषणा वर्हिरच्छ मनुना कृता
स्वधया वितष्टा न आवहन्ति कवयः पुरस्ताद्देवैभ्यो जुष्ट-
मितो ^८ वर्हिरामद् इति वेदिं प्रत्यवेचते ^९ ऽथ तां दिशमेति
यच्च वर्हिर्वैत्थन्नन्यते ^{१०} दर्भक्षमं परिगृह्णाति यावन्तमलं
प्रस्तुराय मन्यते देवानां परियूतमषीत्यै नमूर्ध्वमुन्मार्ष्टिं वर्ष-
ष्टुमषीत्यसिदेनोपयच्छति देववर्हिमां त्वान्वङ्गा तिर्यक्
पर्व ते राधासमित्याच्छिनत्याच्छेत्ता ते मा रिपमित्याच्छेद-
भान्यभिमृशति देववर्हिः प्रतवष्टं विरोहेति ^{११} महस्ववल्गा वि
वयः रुहेमेत्यात्मानं प्रत्यभिमृशते ^{१२} सर्वं एवैनः स्वमं
कुनोति ^{१३} कृत्वा प्रस्तरं निदधाति पृथिव्याः संष्टः पाहोति ^{१४}

^१ Thus H T Sây. Kéd., वाग्न्यगार. the other MSS.

^२ Thus H Sây. (sec. m), the other MSS. परत्

^३ कि om. Be TF Sây ; comp III. 5.

^४ Thus Be BTH, कुनोति JF

- तूष्णीमत ऊर्ध्वमयुजो मुष्टीं लुनोति^१ ' चीन्वा पञ्च वा सप्त
 वा नव वैकादश वा यावतो वालं मन्यते ' ऽप्य चिरन्वाहितः
 शुचं कृत्वापसलैरावेष्टयत्यदित्यै राक्ष्वाभीति ' तदुदीचीनायं
 निधाय^२ ' तस्मिन् प्रस्तरमभिसंभरति सुसंभृता वा संभरामीति '
 १ संनद्धतीन्द्राद्यै संनद्धनमिति ' धन्विं करोति पूषा ते यन्विं
 यद्भ्राविति ' स ते मास्वादिति पश्चात्प्राञ्चमुपगूह्य^३ धैनदुद्य-
 ष्कत^४ इन्द्रस्य वा बाहुभ्यामुद्यच्छ इति ' ग्रीर्षन्नधिनिधत्ते
 दृहस्यतेर्मुद्गा हरामी^५ त्वित्युर्वन्तरिचमन्विहीत्येत्योत्तरेण गार्ह-
 पत्यमनधः सादयति देवंगममभीति ' तदुपरीव निदधाति
 १० यत्र गुप्तं मन्यते ' तूष्णीं परिभोजनीयानि लुनोति^६ ' सकृदा-
 ष्चिन्नं पिष्टभ्य आच्छिन्नत्वं य तथैव चिरन्वाहितः शुचं
 श्लैकविः प्रतिदाहमिभ्यः संनद्धति यत्प्रणो रूपं कृत्वा प्रावि-
 शस्त्वं यनस्पतीन् । ततस्त्वामेकविः प्रतिधा संभरामि सुसंभृतेति '
 वेदं करोति वत्सजुं पशुकामस्य मृतकार्यमन्त्राद्यकामस्य चिद्यतं
 १५ तेजस्कामस्योर्ध्वायः स्वर्गकामस्य ' वेदिं करोति प्रागुत्तरात्परि-
 याहार्द^७ यापराह्णे पिण्डपिष्टयज्ञेन चरति ' ॥ २ ॥ द्वितीयः ॥

अथैतस्यै शाखायै पर्णानि प्रच्छिद्यायेण गार्हपत्यं निव-
 पत्यधैनामधस्तात्परिवास्य जघनेन गार्हपत्यं स्रविमदुपवेषाय
 निदधात्यथास्याः प्रादेशमात्रं प्रमाय दर्भनाडीः प्रवेष्ट्य तच्चि-

१ Thus Bo BTH, लुनोति JF

२ Thus Bo BTH, निदधाति JF.

३ Thus BH Sây, अथैवमुः TJJ Bo

वृक्षाणापवित्रं करोति चिद्वत्पलागे दर्भं इयान् प्रादेशर्षमितः ।
 यज्ञे पवित्रं पोदतमं पयो हव्यं करोतु न इत्यथ मायः ।
 ऊते ऽग्निहोत्र उत्तरेण गार्हपत्यं दृणानि सःसृष्टीर्यं तेषु
 चतुष्टयः सःसादयति दोहनं पवित्रः सांमाय्यतपन्यौ
 क्षात्र्यावित्यथैनान्यद्भिः^१ प्रोचति शुभ्रध्वं दैव्याय कर्मणे
 देवयज्याया इति चिरं जघनेन गार्हपत्यमुपविश्योपवेष्टेणो-
 दौघो ऽङ्गाराच्छिहति मानरिश्मनो घर्मा ऽपीति^१ तेषु
 सांमाय्यतपनौमधिश्रयति घौरमि पृथिव्यमि विश्वधाया अमि
 परमेण धाम्ना दृःहस्त मा क्कारिति^१ तस्यां प्राचीनायः
 शाखापवित्रं निदधाति वसूनां पवित्रममि शतधारं वसूनां
 पवित्रममि सहस्रधारमिति^१ तदन्वारभ्य वाचंयम आस्ते^१ ऽथ
 गा आयतीः प्रतौचत एता आचरन्ति मधुमहुहानाः प्रजा-
 वतीर्यगसो विशरूपाः । वङ्गीर्भवन्तीरुपजायमानाः इह व
 इन्द्रो रमयतु गाव इति महेन्द्र इति वा यदि महेन्द्रयाजी
 भवत्यपाहोपसृष्टां मे प्रभूतादित्युपसृष्टां प्राङ्दोऽघमानामनु-
 मन्त्रयते ऊत श्लोको ऊतो द्रष्टो ऽग्नये दृष्टते नाकाय
 खाशा चावापृथिवीभ्यामित्यथ पुरस्तात्प्रत्यगानयन्तं पृच्छति
 कामधुव इत्यमृमित्येतरः प्रत्याह^१ तामनुमन्त्रयते सा विश्वा-
 पुरिति^१ द्वितीयमानयन्तं पृच्छति कामधुव इत्यमृमित्येतरः
 प्रत्याह^१ तामनुमन्त्रयते सा विश्वव्यचा इति^१ तृतीयमानयन्तं

सृणान्त्येवं गार्हपत्यमेधायेण गार्हपत्यं दृणानि सःस्रीयं तेषु
 दन्दं न्यसि यज्ञायुधानि सःसादयति^१ सःत्र च कपालानि
 चाग्निहोचहवर्णी च शूर्पं च हृष्णाजिनं च शम्यां चोसूखलं
 च सुसलं च दृषद चोपलां च जुहं चोपभृतं च सुवं च ध्रुवां
 च प्राग्निचहरणं चेडापाचं च मेतणं च पिष्टोदपनीं च
 मणीताप्रणयनं चाव्यस्यालीं च वेदं च दारुपात्रीं च योक्तं च
 वेदपरिवामनं च धृष्टिं चेषप्रमय्यनं चान्वाहार्यस्यालीं च
 मदनीं च यानि चान्यानि पात्राणि तान्येवमेव दन्दः
 सःसाद्य^१ वद्धानं दक्षिणत उपवेश्य^१ पृथवाः सृणानि संततां
 गार्हपत्यादाहवनीयाद्यज्ञस्य संततिरभि यज्ञस्य ता संतत्यै
 सृणामि संतत्यै ता यज्ञस्य सृणामीत्यथ बर्हिषः पवित्रे कुरुते
 प्रादेशमात्रे षमे अप्रतिच्छिन्नाये अजगच्छिन्ने इमौ प्राणा-
 पानौ यज्ञस्याङ्गानि सर्वगः । आष्याद्ययन्तौ मंचरतां पवित्रे
 हव्यगोधने इत्यैने अद्भिरनुमार्ष्टि पवित्रे स्यो वैष्णवी स्यो
 यज्ञिये स्यो वायुपूते स्यो त्रिष्णोर्मनमा पूते स्यो यज्ञस्य
 पवने स्य इत्ययोत्तरेण गार्हपत्यमुपविश्य कःसं वा चमसं
 वा मणीताप्रणयनं याचति^१ तस्मिन्सिरः पवित्रमप आनय-
 आह वद्भक्षपः प्रणेष्यामि यजमान वाचं यच्छेति^१ प्रसूतः
 समं प्राणैर्धारयमाणो ऽविधिस्रग्धलोत्तरेणाहवनीयं दर्भेषु
 सादयित्वा दर्भैः प्रच्छाद्य^१ [पवित्रमादाय]^१ प्रदक्षिणमावृत्य ।
 प्रत्यङ्गाद्रुत्यादत्ते दक्षिणेनाग्निहोचहवर्णीः सयेन शूर्पं वेधाय

त्वेति ^१ गार्हपत्ये प्रतितपति प्रत्युष्टः रक्षः प्रत्युष्टा श्रान्तय
 इति चिरय^२ अधनेन गार्हपत्यमग्निष्टमनो भवति ^३ तस्योत्तरां
 धुरमभिमृशति धूरसि धूर्व धूर्वन्तं धूर्वं तं यो ऽस्मान्धूर्वति
 तं धूर्वं यं वयं धूर्वाम इत्यनो ऽभिमन्त्रयते त्वं देवानामसि
 ५ सखितमं पप्रितमं जुष्टतमं वञ्जितमं देवद्वतममद्भुतमसि
 हविर्धानं दृष्टदृष्ट मा ऋरिति ^१ ॥ ४ ॥

अथ विष्णोः क्रमो ऽसौति दक्षिणमवपालिं क्रमिताभ्या-
 रक्ष्य प्रउगे शूर्पं निदधाति^१ शूर्पं सुचं सुचि पवित्रे ^२ अथ
 पुरोडाशीयान्प्रेक्षते मित्रस्य त्वा चक्षुषा प्रेक्षे मा भेर्मा
 १० संविद्या मा त्वा द्दिष्टमिषमित्युक्त्वा वातायेति द्रुणं वा किष्टशरु
 वा निरस्यत्यथाप उपस्पृश्य दृशहोतारं व्याख्याय हविर्निर्व-
 ष्यामीति यजमानमामन्व्य पवित्रवत्याग्निहोत्रहवण्या निर्वपति^३
 यद्यु वै नानो भवति^२ अधनेन गार्हपत्यः स्फं निदधाति
 स्फोपरि पात्रीं पात्र्यां पुरोडाशीयानावपत्यथ पूर्वार्धं पात्र्या
 १५ अभिमृशति धूरसि धूर्वं धूर्वन्तं धूर्वं तं यो ऽस्मान्धूर्वति तं
 धूर्वं यं वयं धूर्वामस्त्वं देवानामसि सखितमं पप्रितमं जुष्टतमं
 वञ्जितमं देवद्वतममद्भुतमसि हविर्धानं दृष्टदृष्ट मा ऋरि-
 त्यथ पुरोडाशीयान्प्रेक्षते मित्रस्य त्वा चक्षुषा प्रेक्षे मा भेर्मा
 संविद्या मा त्वा द्दिष्टमिषमित्युक्त्वा वातायेति द्रुणं वा
 २० किष्टशरु वा निरस्यत्यथाप उपस्पृश्य दृशहोतारं व्याख्याय
 हविर्निर्वष्यामीति यजमानमामन्व्य पवित्रवत्याग्निहोत्रहवण्या

निर्वपत्यो निर्वपेति यजमानो ऽनुजानात्यथ निर्वपति । देवस्य
 ता सवितुः प्रसवे ऽश्विनीर्वाङ्गभ्यां पूषणो हस्ताभ्यामग्नये जुष्टं
 निर्वपामीति चिरेतेन यजुषा । मरुत्तूष्णीमेतामेव प्रतिपदं
 हत्वाग्नीषोमाभ्यामिति षौर्यमास्यामिन्द्राय वैश्वधायेति चेन्द्रा-
 ग्निभ्यामित्यभावास्थायामसंनयत दन्द्रायेति संनयतो महेन्द्रा-
 येति वा यदि महेन्द्रयाजी भवत्यथ निवृत्तानभिवृत्ततीदं
 देवानामितौदमु नः सहेति ये ऽतिगिष्टा भवन्ति । स्फात्यै
 ह्य नारात्या इत्यथाहवनीयमौचते सुवरभिविस्वेषं वैश्वानरं
 ष्योतिरित्यथ महामन्वीचते दृष्टवन्ता दुर्वा ह्यवाष्टयिष्यो-
 रित्यथैनानादाद्योपोत्तिष्ठत्यैत्युर्वन्तरिचमन्विहीत्यैत्योत्तरेण गा- १
 हर्षत्यमुपसाद्यत्यदित्यास्तोपस्ये सादयामीति । गार्हपत्यमभि-
 मन्त्रयते ऽग्ने ह्यश् रचस्वेति । ॥ ५ ॥ चतुर्थः ॥

अथैतस्यामेव शुचि तिरः पवित्रमप आनीयोदीचीना-
 थाभ्यां पवित्राभ्यां चिरुत्पुनाति देवो वः सवितोऽपुनात्वच्छि-
 त्रेण पवित्रेण वसोः सूर्यस्य रश्मिभिरिति पच्छो । ऽथैना १५
 चन्द्रहयश्रुपोत्तिष्ठत्यापो देवीरपेपुत्रो अग्रेगवो ऽप इमं यज्ञं
 मयतापे यज्ञपतिं धत्त युष्मानिन्द्रो ऽवृषीत वृत्रत्वयै द्युमिन्द्र-
 मवृषीध्वं वृत्रत्वयं इत्यङ्गिरेवापः प्रोचति प्रोचिता स्य प्रोचिता
 स्वेति चिरंथ पुरोडागीथाप्रोचति देवस्य ता सवितुः प्रसवे

१ Do I insert before स्यात्वे the words: तानावपति, F तानावपत्यैको-
 चरोति, BHT and Sāy omit these words, comp. Sāyana's remark:
 अथ मन्त्रस्य विनियोगो ऽथाश्रुतो ऽपि आवपनाथं वै पोत्तकर्मैवि ... मन्त्रवे ।

- ऽद्विनोर्वाङ्मभां पूष्णी हस्ताभ्यामग्रये वो जुष्टं प्रोचाम्यग्नीषो-
माभ्याममुष्ना अमुष्ना इति यथादेवतं चिरुत्तानानि पात्राणि
कृत्वा प्रोचति शुन्धध्वं दैव्याय कर्मणे देवयज्ञाया इति
चिरुतिशिष्टाः प्रोक्षणीर्निधाय ^१ कृष्णाजिनमवधूनीतूर्ध्वग्रीव-
२ सुदङ्गावृत्त्यावधूतः रक्षी ऽवधूता अरातय इति चिरुयेनत्पुर-
स्तात्प्रतीचीनग्रीवमुत्तरकोमोपन्तृणात्यदित्यास्त्वगसि प्रति त्वा
पृथिवी वेत्सिति ^१ तस्मिन्नुत्तमधूत्त्यधिषवणमसि वानस्पत्यं
प्रति त्वादित्यास्त्ववेत्सिति ^१ तस्मिन् पुरोडागीयानावपत्यग्नेस्तनू-
रसि वाचो विसर्जनं देववीतये त्वा गृह्णामीति ^१ सुसस्तमव-
१० दधात्यद्रिरसि वानस्पत्यः म इदं देवेभ्यो हव्यः सुग्रमि
ग्रमिष्वेत्यथ हविष्कृतमाकलयति हविष्कृदेहि हविष्कृदेहीति
चिरु ^१ [उच्चैः समाहन्तवा इति च] ^१ अथ दृषदुपले वृषारवे-
णोच्चैः समाहन्तीषमावदीर्जमावद् द्युमद्दत्त वयः संघातं
जेष्मेत्यवहत्योत्तुषान् कृत्वोत्तरतः शूर्पमुपयच्छति वर्षवृद्धमधीति ^१
११ तस्मिन् पुरोडागीयानुदपति प्रति त्वा वर्षवृद्धं वेत्सित्यथोदङ्
पर्यावृत्य परापुनाति परापूतः रक्षः परापूता अरातय इति ^१
सव्येन तुषानुपहत्येमां दिशं निरस्यति रक्षमां भागो ऽसौ-
त्यथाप उपस्पृश विविनक्ति वायुर्वी विविनक्तिति ^१ पाच्यां
तण्डुलान् प्रस्कन्दयति देवो वः सविता क्षिरणपाणिः प्रति-
१० गृह्णानित्यवहन्यै प्रयच्छनाह चिष्मलीकर्तवै चिष्मलीहतान्ने

प्रमतादिति ^१ चिप्फलीकृतान् प्राङ्स्त्रिप्फलीकृतमाणानां यो
 न्यङ्गो अवशिष्यते । रचषां भागधेयमापस्तम्बवदतादित इति
 तण्डुलप्रचासनमन्तर्वेदि निनयत्युत्करदेशे वैतस्मिन् काले
 प्रातर्दोहं धेनुर्दोहयत्युदगयेण पवित्रेण ^१ नाघातनक्ति ^१ ॥ ६ ॥
 पञ्चमः ॥

अथ प्रोक्तेषु चिप्फलीकृतेषु तथैव कृष्याजिनमवधूनोत्सू-
 र्ध्वपीवमुदङ्गाष्टव्यावधूतः रचो ऽवधूता अरातय इति चिरथै-
 नत्पुरस्तात्प्रतीचीनपीवमुत्तरलोमोपसृणात्यदित्यास्त्वगमि प्रति
 त्वा श्चिवी वेत्ति ^१ तस्मिन्नुदीचीनकुम्भाः शम्वां निदधाति
 दिव स्तम्भानिरमि प्रति त्वादित्यास्त्ववेत्ति ^१ तस्यां प्राचीं १०
 दृषदमणूहति धिपणासि पर्वत्या प्रति त्वा दिव स्तम्भनिर्वे-
 त्ति ^१ दृषद्युपलामभूहति धिपणासि पार्वतेयी प्रति त्वा पर्व-
 तिर्वेत्ति ^१ तस्यां पुरोडाश्रीयानधिपति देवस्य त्वा सवितुः
 प्रमवे ऽश्विनोवाङ्ग्यां पूषो ऽन्ताभ्यामप्रये जुष्टमधिवपाम्यश्री-
 पोमाभ्यामनुभा अमुभा इति यथादेवतमधिपदत्ते धान्य- ११
 मसि धिनुहि देवान्धिनुहि यज्ञं धिनुहि यज्ञपतिं धिनुहि
 मां यज्ञनियमिति ^१ पिश्रयति प्राणाय स्वापनाय त्वा ध्यानाय
 वेति ^१ षाह्य अचवेचते दीर्घामनु प्रधितिमायुषे धामिति ^१
 कृष्याजिने पिष्टानि प्रस्कन्दयति देवो वः सविता हिरण्य-

१ यथादेवतं most MSS

१ Thus HB and Sayana who comments अग्निनाथ ऊपति; अधि-
 पदतो T, अधिपदतो J, अधिपदतेऽधिक्यम् ऊपति De Ke; अधिपद ऊपति I.

पाणिः प्रतिगृह्णात्विति ' हविःपेक्ष्यै प्रयच्छन्नाहासंवपन्ती
 पिश्रपाणूनि कुपतादिति ' पिश्रपन्ति' पुरोजाश्रीयान्नि चर-
 व्यान्दधति ' यदि चहं करिष्यन्नावति प्रागधिवपनाच्चसपुरो-
 जाश्रीयान्निभजेरन् ' ॥ ७ ॥ षष्ठः ॥ -

५. अथैतानि कपालानि प्रक्षालितानि जघनेन गार्हपत्य-
 सुपसादयत्यष्टौ दक्षिणत एकादशोत्तरतो ' इय जघनेन गार्ह-
 पत्यसुपविश्य धृष्टिमादत्ते धृष्टिरसि ब्रह्म यच्छेति ' गार्हपत्य-
 मभिमन्त्रयते इषाम्ने इग्निमामादं जहीति ' निष्क्रव्यादः सेधेति
 दक्षिणाङ्गारं निरस्यत्यथान्यमावर्तयत्या देवयजं वहेति ' तं
१०. दक्षिणेषां कपालानां मध्यमेनाभ्युपदधाति ध्रुवमसि पृथिवीं
 दृष्ट्वायुर्दृष्ट्वा प्रजां दृष्ट्वा सजातानस्यै यजमानाय पर्युहेत्य-
 ङ्गारमधिवर्तयति निर्दग्धः रवो निर्दग्धा श्ररातय इत्यथ
 पूर्वार्धमुपदधाति धर्ममस्यकारिचं दृष्ट्वा प्राणं दृष्ट्वापानं
 दृष्ट्वा सजातानस्यै यजमानाय पर्युहेत्यथापरार्धमुपदधाति
११. धरुणमसि दिवं दृष्ट्वा चतुर्दृष्ट्वा शोचं दृष्ट्वा सजातानस्यै
 यजमानाय पर्युहेत्यथ दक्षिणार्धमुपदधाति धर्मासि दिशो
 दृष्ट्वा योनिं दृष्ट्वा प्रजां दृष्ट्वा सजातानस्यै यजमानाय
 पर्युहेत्यथ पूर्वमुपधिसुपदधाति चित्तं स्य प्रजामस्यै रयिमस्यै
 सजातानस्यै यजमानाय पर्युहेत्यथापरमेवमेव ' द्वे उत्तरतः

१ Thus only Dh. Sāy. Keś., T पिश्रपन्ति, the other MSS. पिश्रपति ।

२ Thus H Sāy, एवमेवं F, एवं J; एव Be BT. ❀

सःस्पृष्टे उपदधाति वित्तं स प्रजामसौ रधिमसौ मजातानसौ
 यजमानाय पर्युहेत्येनान्यङ्गारैरधिवामयति भृगूणामङ्गिरसां
 तपसा तप्यध्वमित्येनानि योगेन युनक्ति यानि घर्मे कपा-
 लान्युपविशन्ति वेधसः । पूष्यस्तान्यपि व्रतं दन्ववायू युङ्क्ता-
 नित्येवमेवोत्तराधि कपालान्युपदधात्यभौन्वते कपालान्युपेन्वते १
 चदस्तासीमध्वमन्ति १ श्रवणानि १ तपन्ति पिटृसंयवनौथा
 श्रापः १ ॥ ८ ॥ सप्तमः ॥

अथोत्तरेण गार्हपत्यमुपविश्य वाचंयमस्तिरः पविचं पाद्यां
 ह्यणाजिनात्पिष्टानि संवपति देवस्य त्वा सवितः प्रसवे
 ऽशिनोर्बाहुभ्यां पूषो हस्ताभ्यामग्नये जुष्टः संवपाम्यग्नीषोमाभा- १०
 ममुष्मा अमुष्मा इति यथादेवतमंथं परिकर्मिणमाहाहराप
 श्रानयेत्याहरति प्रैषकारः प्रणीताभ्यः स्रुवेषीपहत्य वेदेनोप-
 यस्य पाणिं वान्तधायैवं मदनौभ्यस्ता उभयोरानीयमानाः
 प्रतिमन्त्रयते समापो अङ्गिरस्यत समोपधयो रसेन सः
 रेवतीर्जगतीभिर्मधुमतीर्मधुमतीभिः सृज्यध्वमित्ययासुपरि- १५
 स्तावयत्यज्ञः परि प्रजाता स्य धमद्भिः पृच्यध्वमिति १ संयौति
 जनयत्ये त्वा संयौमीति १ संयुत्य यूद्धाभिष्टग्न्यग्नये त्वाग्नीषो-
 माभ्याममुष्मा अमुष्मा इति यथादेवतं १ पिण्डं करोति मखस्य
 श्रितो ऽमीति १ तं दक्षिणेषां कपालानां प्रत्यूक्षाङ्गाराःस्ते-
 ष्वधिष्णक्ति घर्मे ऽसि विश्वायुरिति १ प्रथयत्युह प्रथस्त्रोह ते १०

यज्ञपतिः प्रथतामिति ^१ तं तन्वन्तं कूर्मप्रकारं करोति ^१ सर्वाणि
कपालान्यभिप्रथयतीति ब्राह्मणम् ^१ ॥ ६ ॥

- अथ तिरः पवित्रमाज्यस्थान्यामाज्यं निर्वपति महीनां
पयो ऽस्थोषधीनाः रसस्तस्य ते ऽज्ञीयमाणस्य निर्वपामि
५ देवयज्याया इत्यथोत्तरतो भस्ममिथ्यानङ्गारात्रिरुद्धं तेष्वधि-
अथत्येवमेवोत्तरं पुरोडाशमधिपृष्णत्वं गृह्यते दध्यं पाश्चा-
मप आनीय दक्षिणस्य पुरोडाशस्य त्वचं ग्राहयति त्वचं
गृह्णीष्व त्वचं गृह्णीष्वेति चिरथोत्तरस्थां पर्यग्निं करोत्यन्त-
रितः रवो ऽन्तरिता अरातय इति चिरथं दक्षिणं पुरो-
१० डाशः अपयति देवस्ता सविता अपयतु वर्षिष्ठे अधि नात्ते
ऽग्निस्ते तनुवं माति धामिति ^१ गार्हपत्यमभिमन्त्रयते ऽग्ने
इव्यः रत्नस्तेत्येवमेवोत्तरं पुरोडाशः अपयत्यथ दक्षिणं
पुरोडाशं भस्मनाभिवास्य वेदेनाभिवाषयति सं ब्रह्मणा पृच्यस्व
सं ब्रह्मणा पृच्यस्वेति चिरथोत्तरमविदहन्त ^१ अपयतेति वाचं
१५ विसृजते ^१ ऽचैतत्पाषीसंवास्तनं गार्हपत्यादङ्गारेणाभितप्य इत्वा-
न्तर्वेदि प्रतोषीनं तिसृषु लेखासु निनयत्येकताय स्वाहा
द्विताय स्वाहा त्रिताय स्वाहेत्यथ वेदमादत्ते ऽयं वेदः
पृथिवीमन्वविन्दद्गुहा सतीं गहने गहरेषु । स विन्दतु
यजमानाय लोकमच्छिद्रं यज्ञं भूरिकर्मा करोन्निति ^१ वेदेन
२० वेदिं चिः संगार्ष्टिं वेदेन वेदिं विविदुः पृथिवीः सा पप्रथे

पृथिवी पार्थिवानि । गर्भं विभक्तिं भुवनेऽन्तस्तातो यज्ञो
जायते विद्यदानिरिति ^१ ॥ १० ॥ अष्टमः ॥

अथ जघनेन घेचै तिष्ठन्प्रामादत्ते देवस्य ला सवितुः
प्रपवे ऽयिनोर्बाहुभ्यां पूष्णो सस्ताभ्यामादद इत्यादायानि-
मन्त्रयत इन्द्रस्य वाङ्मरमि दक्षिणः सहस्रधृष्टिः प्रततेजा ^२
इत्यथैनं बर्हिषा सञ्चरति ^३ वायरपि तिग्मतेजाः प्रतभृष्टिरसि
वाभस्यतो द्विपतो वध इत्यथान्तर्वेद्युदीचौनाद्यं बर्हिर्निदधामि
पृथिव्यै वनांसि वमं यजमानाय भवेति ^४ तग्निः स्फ्येन प्रहरति
पृथिवि दिव्यजन्वोपध्यास्ते मूलं मा हिःसिपमित्यपहतो ऽरुः
पृथिव्या इत्यादत्ते ^५ मजं गच्छ गोस्थानमिति हरति ^६ वेदिं ^७
प्रत्यवेक्षते वर्षतु ते धौरिति ^८ क्षतोत्करे निवपति वधान देव
सवितः परमस्यां परावति शतेन पाशैर्यो ऽभ्यान्नेष्टि यं च
वधं द्विप्रसमतो मा भौगिति ^९ द्वितीयं प्रहरति पृथिवि
देवपजन्वोपध्यास्ते मूलं मा हिःसिपमित्यपहतो ऽरुः पृथिव्यै
देवपजन्वा इत्यादत्ते ^५ मजं गच्छ गोस्थानमिति हरति ^६ वेदिं ^७
प्रत्यवेक्षते वर्षतु ते धौरिति ^८ क्षतोत्करे निवपति वधान देव
सवितः परमस्यां परावति शतेन पाशैर्यो ऽभ्यान्नेष्टि यं च
वधं द्विप्रसमतो मा भौगिति ^९ द्वितीयं प्रहरति पृथिवि देव-
पजन्वोपध्यास्ते मूलं मा हिःसिपमित्यपहतो ऽरुः पृथिव्या
अदेवपजने इत्यादत्ते ^५ मजं गच्छ गोस्थानमिति हरति ^६ वेदिं ^७

१ Thus BJT Ss, सञ्चरति F, सञ्चरति Madh ; सञ्चरति Bc.

- प्रत्यवेचते वर्षतु ते द्यौरिति^१ चत्नोत्करे निवपति यधान देव
 सवितः परमस्यां परावति शतेन पाशैर्यो ऽस्मान्द्वेष्टि यं च
 वयं द्विभक्तमतो मा भौगररुन्ते दिवं मा स्कानित्यवानु-
 वर्तयति^१ तृष्णीं चतुर्थं हरति सह बर्हिषाय पूर्वं परिग्राहं
 ५ परिगृह्णाति वसवस्त्वा परिगृह्णन्तु गायत्रेण छन्दसेति
 दक्षिणतो रुद्रास्त्वा परिगृह्णन्तु वैष्टुभेन छन्दसेति पश्चादादि-
 त्यास्त्वा परिगृह्णन्तु जागतेन छन्दसेत्युत्तरतो^१ ऽथ करणं
 जपतीमां नराः क्षणुत वेदिमेत्य वसुमतीं रुद्रवतीमादित्य-
 वतीं वर्धन्दिवो नाभा पृथिव्या यथायं यजमानो न रिष्ये-
 १० दित्यथ प्राचीं ऋषेण वेदिमुद्धन्ति देवस्य सवितुः मवे कर्म
 हृष्वन्ति वेधस इत्यथाग्नीध्रमाहाग्नीदितस्त्रिहरेति^१ ततस्त्रि-
 राग्नीध्रो हरति^१ यदाग्नीध्रस्त्रिहरेत्यथ संप्रैषमाह ब्रह्मनुत्तरं
 परिग्राहं परिगृहीष्यामीति^१ प्रसूत उत्तरं परिग्राहं परि-
 गृह्णात्युत्तरमपीति दक्षिणत षतमदगमपीति पश्चादुत्तरमी-
 १५ त्युत्तरतो^१ ऽथ प्रतीचीं ऋषेण वेदिं धोयुष्यति धा अग्नि
 स्वधा अस्युर्वी चासि वस्वी चासि पुरा क्रूरस्य विसृपो
 विरणिानुदादाय पृथिवीं नीरदानुर्याभैरयञ्जन्मसि स्वधा-
 भिस्तां धीरासो अनुदृश्य यजन्त इत्यथान्तर्वेदि तिर्यञ्चं
 ऋषं स्वध्या संप्रैषमाह प्रोचणीरासादेष्वानर्हिहपसादय
 २० सुवं च सुचथ संवृद्धिं पत्नीं संनञ्जाञ्जेनोदेहीत्याहरन्त्येताः

१ अचानुवर्तते BH, T omits these two words

२ Thus HBT Sây Mādḥ, प्राचीं FJ.

प्रोक्षणीरभिपूर्य^१ दक्षिणेनाध्वर्युस्ता^२ रघु उपनिनीय रघुस्य
वर्त्मन्नादयत्तथोत्करे रघुं निहन्ति यो मा हृदा मनमा चय
वाचा यो ब्रह्मणा कर्मणा देष्टि देवाः । यः श्रुतेन हृदयेने-
ष्यता च तस्येन्द्रवज्रेण शिरश्चिह्नयतीति^३ हस्तौ प्रचाक्ष्य
रघुं च प्रचाक्ष्यत्युपसादयन्त्येतदिष्ठावर्हिर्दक्षिणमिधामुत्तरं^४
वर्हिः^५ ॥ ११ ॥ नवमः ॥

अथैताः सुवः समादत्ते दक्षिणेन सुवं जुह्वपभतौ सव्येन
भुवां प्राग्निचहरणं वेदपरिवासनानीति^१ गार्हपत्ये प्रतितपति
प्रत्युष्टः रघुः प्रत्युष्टा अरातयो ऽग्नेर्वस्येजिष्ठेन तेजसा निष्टः
पामीत्यथ सुवः संमार्ष्टिं गोष्ठं मा निर्मृचं वाजिनं त्वा १०
सपन्नमाहीः संमाऽर्मीति^२ विरन्तरतस्त्रिर्वाङ्मास्त्रिरेवं मूलै-
र्दण्डः संमृज्याद्भिः सःस्यग्ने^३ प्रतितप्योऽप्रयच्छत्यथ जुह्वः
संमार्ष्टिं वाचं प्राणं मा निर्मृचं वाजिनीं त्वा सपन्नमाहीः
संमाऽर्मीति^४ तथैव संमृज्याद्भिः सःस्यग्ने^५ प्रतितप्योऽप्रयच्छत्यथ-
थोपमृतः संमार्ष्टिं चक्षुः श्रोत्रं मा निर्मृचं वाजिनीं त्वा १४
सपन्नमाहीः संमाऽर्मीति^६ तथैव संमृज्याद्भिः सःस्यग्ने^७ प्रति-
तप्योऽप्रयच्छत्यथ भुवाः संमार्ष्टिं प्रजां योनिं मा निर्मृचं
वाजिनीं त्वा सपन्नमाहीः संमाऽर्मीति^८ तथैव संमृज्याद्भिः
संस्यग्ने^९ प्रतितप्योऽप्रयच्छत्यथ प्राग्निचहरणः संमार्ष्टिं रूपं वक्षी
पशुभो मा निर्मृचं वाजिनं त्वा सपन्नमाहीः संमाऽर्मीति^{१०}

१ अध्वर्युस्ता JF Say, अध्वर्युः ताः Be, अध्वर्युं ता HBT

२ Thus BJ Say, एव HFT Be.

३ Here and further on the MSS have •स्यग्ने and •स्यग्ने ।

- तथैव संमृज्याद्भिः सःस्पर्शं प्रतितप्योप्रयच्छत्यथैतानि सुक्लं-
 मार्जनान्यद्भिः सःस्पर्शं गार्हपत्ये ऽनुप्रहरति दिवः शिष्यमव्रततं
 पृथिव्याः ककुभिः श्रितं तेन वयः सहस्रवस्त्रेण सपत्नं
 नाशयामसि स्वाहेत्यथायेषोत्करं वृणानि सःस्त्रीयं तेषु सुचः
 ९ सादयित्वाथैतां पत्नीमन्तरेण वेद्युत्करौ प्रपाद्य जघनेन
 दक्षिणेन गार्हपत्यमुदीचीमुपवेश्य योक्त्रेण संनद्धत्याशाशाना
 सौमनसं प्रजाः सौभाग्यं तनूमग्नेरसुप्रता भूत्वा मंगद्ये सुहताय
 कमिति ^१ [अथैनां वाचयति युक्तं क्रियाता आशीः कामे
 युज्यातां इति]^२ अथैनां तिरः पवित्रमप आचामयति पय-
 १० स्वतीरोषधयः पयस्वदीर्घां पयः । अपां पयसो यत्पयस्तेन
 मामिन्द्र सःसृजेत्यथैनां गार्हपत्ये समिध आधापयत्यग्ने
 व्रतपते व्रतं चरिष्यामि तच्छक्रेयं तन्मे राधताः स्वाहा
 वायो व्रतपत आदित्य व्रतपते व्रतानां व्रतपते व्रतं चरि-
 ष्यामि तच्छक्रेयं तन्मे राधताः स्वाहेत्यथ जघनेन गार्हपत्य-
 ११ सुपसीदति सुप्रजसस्त्वा वयः सुपत्नीरुपसेदिम । अग्ने
 सपत्नदम्भनमद्भ्यासो अदाभ्यम् ॥ इन्द्राणीवाविधवा भृया-
 समदितिरिव सुपुत्रा । असूरि त्वा गार्हपत्योपनिषदे
 सुप्रजास्त्राय ॥ मम पुत्राः शत्रुहणो ऽथी मे दुहिता विराट् ^१
 उताहमस्मि संजया पत्युर्मै ह्योक उत्तम इति ^२ [अथैनां

१ The passage enclosed in brackets is only found in BF; Sāyana remarks about it अत्र सुहताय कमित्याद्यानन्तरं युक्तं... युज्यातां इत्यपि पत्न्या वाचनं प्राण्युपमायकम् ।

वाचयत्यने ऽतिरिक्तं धीयाता इति च]१ अथैनां गार्हपत्य-
मीचयत्यग्ने गृहपत उप मा ऋयस्व देवानां पत्नीरूप' मा
ह्वयध्वं पंक्ति पव्येष ते लोको नमस्ते अमु मा मा चिः-
भोरित्यथैनामान्यमवेचयति महीना पयो ऽश्वोपधीनाः रमो
ऽद्वंन त्वा चक्षुषावेचे सुप्रजास्त्रायेत्यथैनद्गार्हपत्ये ऽधिश्यति ।
तेजो ऽशोति १ ममिधमुपयत्य प्राङ् हरति तेजो ऽनु प्रेक्षीत्यथैन-
दाहवनीये ऽधिश्रयत्यग्निं तेजो मा विनैदित्यथैताः ममिधं
मथत आहवनीयस्याभ्यादधाति [स्वाहेति]२ अथैनदपेण
प्रोचणीः पर्याहृत्य दक्षिणार्धं वेद्यै निधाय यजमानमाव्य-
मवेचयति निमौन्यावेचेतेति३ ब्राह्मणमथैनद्यथादत्तं प्रति- १०
पर्याहृत्योत्तरार्धं वेद्यै निधायाध्वर्युरवेचते ऽग्नेर्जिह्वासि सुभृ-
र्देवानां धाम्नेधाघ्ने देवेभ्यो यजुषेयजुषे भवेत्यथैनदुदीचीना-
याभ्यां पवित्राभ्यां पुनराहारं चिरुत्पुनाति शकमसि ज्योति-
रसि तेजो ऽसीत्यथ प्रोचणीरुत्पुनाति देवो वः सवितोत्पुना-
त्वच्छिद्रेण पवित्रेण वसोः सूर्यंश्च रग्निभिरिति पच्छः ११
प्रोचणीषु पवित्रे अवधायादत्ते दक्षिणेन सुवं सव्येन जुह्वं

१ The sentence enclosed in brackets is found in EJ Be and B (here however without अथैनां वाचयति), omitted by TH Sây., cp Sâyana's remark. अथापि अनेतिरिक्तं धीयाता इत्यने उप. पूर्ववत्प्रमाचकः गोपालकः ।

२ Be TB Sây om

३ Thus only H Sây, the other MSS, are here corrupt

४ प्रति om. Be BJ, read by TFH Sây., Mād̄h.

वेदे प्रतिष्ठाप्य तस्यां गृहीते शुक्रं वा शुक्रायां धाम्नेधाधे
 देवेभ्यो यजुषेयजुषे गृह्णामीत्येतेन यजुषा चतुर्गृहीतं गृहीत्वा
 संमृश्रोत्प्रयच्छत्यथोपमृति गृहीते ज्योतिस्त्वा ज्योतिषि
 धाम्नेधाधे देवेभ्यो यजुषेयजुषे गृह्णामीत्येतेन यजुषाष्टगृहीतं
 गृहीत्वा भृयसो यद्वाग्दृष्टानः कनीय आश्वं गृहीते तथैव
 संमृश्रोत्प्रयच्छत्यथ भुवायां गृहीते ऽर्चिस्त्वार्चिषि धाम्नेधाधे
 देवेभ्यो यजुषेयजुषे गृह्णामीत्येतेन यजुषा चतुर्गृहीतं गृही-
 त्वाभिपूर्य तथैव संमृश्रोत्प्रयच्छति ॥ १२ ॥ दशमः ॥

अथैतामान्यस्यास्तौः सस्रुवां जघनेन वैशे निधाय
 प्रोक्षणीरुन्महयस्रुपोत्तिष्ठत्यापो देवीरघोपुवो अयेगुवो ऽय रमं
 यज्ञं नयताये यजपतिं धत्त युषानिन्द्रो ऽवृणीत वृचत्वर्यं
 पूयमिन्द्रमवृषीध्वं वृचत्वर्यं इत्यङ्घ्रिरेवापः प्रोचति प्रोचिता स
 प्रोचिता स्येति चिरयेभं विस्त्रस्य प्रोचति हृष्णो ऽस्माखरेष्ठो
 ऽप्रये वा स्वाहेति वेदिं प्रोचति वेदिरमि बर्हिषे वा
 स्वाहेति बर्हिः प्रोचति बर्हिरमि सुग्भस्त्वा स्वाहेत्याहरन्धे-
 तद्बर्हिरन्तरेण प्रणीतास्याहवनीय च तदन्तर्वेदि पुरोयन्था-
 शाय प्रोचति दिवे त्वेत्यपायन्नरिचाय त्वेति मथ्यानि पृथिव्यै
 त्वेति मूत्तानि मह स्रुषा पुरस्तात्प्रत्यक्षं पन्थिं प्रत्युध्याति-
 शिष्टाः प्रोक्षणीर्निनयति दक्षिणायै ओणोरोत्तरायै ओणेः
 स्वधा पितृभ्य ऊर्गभं बर्हिषद्वा ऊर्जा पृथिवीं गच्छतेत्युदूद्वा
 प्रोक्षणीधानं बर्हिर्विस्त्रस्य पुरस्तात्प्रन्तरं गृह्णाति विष्णो

सूपो ऽसीति ^१ तस्मिन्पविचे अपिसृजति यजमाने प्राणपानौ
 दधामीति वा तृष्णीं वा ^१ तं यजमानाय वा ब्रह्मणे वा
 प्रयच्छत्यैतानि बर्हिःसंग्रहनाभ्याद्यतियति दक्षिण्यै श्रोणे-
 रोत्तरादश्रुमादय दक्षिणे वेद्यन्ते बर्हिर्मुष्टिः सृणाति देव-
 बर्हिर्हृणासदमं ता सृणामि स्वाससं देवेभ्य इति ^१ तां
 ब्रह्मणां पुरस्तात्पतीचीं विवृतमनतिदृश्र ^१ दृष्यात्यय प्रक्षर-
 पाणिः प्राङ्भिसृष्य परिधीन्परिदधाति गन्धर्वो ऽसि विश्वा-
 वसुर्विंशसादीयतो यजमानस्य परिधिरिड ईडित इति
 मध्यममिन्द्रस्य वाङ्गरसि दक्षिणे यजमानस्य परिधिरिड ^१
 ईडित इति दक्षिणं मित्रावरुणौ त्पोत्तरतः परिधत्तां भुवेष
 धमंण यजमानस्य परिधिरिड ईडित इत्युत्तरमंथ सूर्येण
 पुरस्तात्परिदधाति सूर्यस्ता पुरस्तात्पातु कथ्यासिदभिग्रस्था
 इत्यूर्ध्वं समिधावाद्धाति वीतिहोचं वा कवे घुमन्तः समि-
 धीमद्यमे वृहन्तमध्वर इति दक्षिणां तृष्णीमुत्तरामभ्याधायान्तर्वेद्युदीचीनाये विष्टतो तिरस्थौ सादयति विप्रो यन्ते ष्ट
 इति ^१ विष्टयोः प्रक्षरं वसूनाः सद्राणामादित्यानाः सदसि
 सीदेति ^१ प्रक्षरे जुहं जुह्वरसि हताची नाम्ना प्रियेण नाम्ना
 प्रिये सदसि सीदेत्युत्तरामुपभृतमुपभृदसि हताची नाम्ना
 प्रियेण नाम्ना प्रिये सदसि सीदेत्युत्तरां भुवां भुवासि
 हताची नाम्ना प्रियेण नाम्ना प्रिये सदसि सीदेत्यय सुचः
 सभा अभिमृशत्येता असदनसृष्टतस्य लोके ता विष्णो पाहि

पाहि यज्ञं पाहि यज्ञपतिं पाहि मां यज्ञनियमित्यथ^१
विष्णुनि स्य वैष्णवानि धामानि स्य प्राजापत्यानीत्याज्या-
न्यभिमन्त्रयते^१ ॥ १३ ॥ एकादशः ॥

अथादत्ते दक्षिणेनाज्यस्थास्त्रीः सस्रुवाः सस्येन पाचौ
वेदमित्येतत्समादाय प्रदक्षिणमावृत्य प्रत्यङ्गाद्रुत्य जघनेन
गार्हपत्यमुपविश्य पाच्यां द्वेधोपस्तृणीते स्थोनं ते सदनं
करोमि एतस्य धारया सुशेवं कल्पयामि । तस्मिन्धीदामृते
प्रतितिष्ठ व्रीहीणां मेध सुमनस्यमान इत्यथ दृष्टिमादाय
दक्षिणस्य पुरोडाशस्याङ्गारानपोहतौदमहः सेनाया अमौत्वर्थे
सुखमपोहामीत्यथेनं विदग्धयति सूर्य व्योतिर्विभाहि महत
इन्द्रियायेति^१ वेदेन विरजघं कृत्वाभिघारयत्याप्यायतां
एतद्योनिरग्निर्हव्यानुमन्यताम् । खमह्ल्व त्वचमह्ल्व सुहृपं त्वा
वसुविदं पशूनां तेजसाग्नये जुष्टमभिघारयामीति^१ यद्देवत्यो
वा भवत्यथैनमुदासयति इदं उत्स्राति जनिता मतीनामि-
त्याज्येन सुसंतर्पयत्यार्द्रः प्रयच्छुभुवनस्य गोपा इत्युपरिष्ठादभ्य-
व्याधस्तादुपानक्ति यस्त आत्मा पशुषु प्रविष्टस्तमद्भ्येत्येव-
मेवीत्तरं पुरोडाशमुदासयत्यथ इदंमथ दध्यथ मानाय्ये
अलं करोति यस्त आत्मा पशुषु प्रविष्टो देवानां विष्टामनु
यो वितस्ये । आत्मन्वानसोम एतवान्धि भूत्वा देवाग्च्छ
सुवर्चिन्द यजमानाय मह्यमिति^१ प्रत्यज्य कपास्तान्युदासय-
तीरा श्रुतिः इन्द्रियै रज्ञो श्रोत्रस्यैदिति^१ संख्यादोदासयति

यंजमानस्य गोपीयायेति ब्राह्मणमरेन^१ सुवमान्यस्य पूरयि-
 त्वान्तरेण पुरोडाशावदधात्यैनानि^२ संपरिगृह्णान्तर्वेधा-
 सादयति भृभुवः सुवरित्येताभिर्वाहृतौभिर्मध्यतः पुरोडाशा-
 वामादयति दक्षिणतः शृतमुत्तरतो दध्यैन^३ सुवमयेण
 सुचः पर्याहृत्य दक्षिणेन जुहं प्रस्तरे सादयति स्योनो मे १
 सौद सुपदः पृथिव्यां प्रथयि प्रजया पशुभिः सुवर्गे लोके ।
 दिवि सौद पृथिव्यामन्तरिक्षे ऽहमुत्तरो भूयाममधरे मत्सपत्न्या
 इत्यथैनं यथाहृतं^२ प्रतिपर्याहृत्य ध्रुवायामवदधात्यृषभो ऽसि
 शाकरो घृताचीनाः सुतुः प्रियेण नाम्ना प्रिये मदसि
 सौदेति^१ ॥ १४ ॥ द्वादशः ॥ १०

अपेष्मात्मनिधमाददान आह्वयये समिध्यमानायानुब्रूही-
 त्वय यत्र होतुरभिजानाति प्र वो वाजा अभिद्यव इति
 तत्प्रथमामभ्यादधाति^१ प्रणवेप्रणवे ऽभ्यादधात्यय यत्र होतु-
 रभिजानाति समिद्धो अग्न आहतेति तदन्ततो ऽभ्यादधाति^१
 परि समिधः गिनत्यय यत्र होतुरभिजानात्याजुहोतादुवस- १५
 तेति तदेतेन^३ वेदेन चिराद्दवनीयमुपवाजयत्यनूक्तासु सामि-
 धेनीषु ध्रुवाज्यात्सुवेणोपहत्य वेदेनोपयम्य प्राजापत्यं तिर्यञ्च-

१-१ एनं all MSS., also Priyoga Hurnell, Keś. the second time
 and Sāyana.

१ Thus Be HT Sāy (so एवींषि); अपेनानि J, अपेनं B.

२ Thus Be JF; अपेनमया B, अपेनयया TH

३ तदेतेनैव Be J Sāy. (sec m)

- माघारमाघारयति प्रजापतये स्वाहेति मनसाथ संप्रैय-
 माघाग्रीदग्रीहस्त्रिस्त्रिः मंष्ट्रुतीत्यथैष आग्रीध इधसंनहनानि
 स्फ्य उपमंगट्छ प्ररिधीश्वंमारिष्टं चिर्मथमं चिर्दचिणार्थं
 चिरुत्तरार्थं चिराहवनीयमुपवाजयत्यग्ने वाजजिदाजं वाग्ने
 ५ सरिद्यन्तं वाजं जेयन्तं वाजिनं वाजजितं वाजजित्याथै
 मंमाउर्म्यग्निमन्नादमन्नाघायेत्यथागेण जुह्वपभृतौ प्राञ्चमञ्चसिं
 करोति भुवनमसि विप्रयस्त्राग्ने यष्टरिदं नम इत्यथादत्ते
 दविणेन जुह्वं जुह्वेद्यग्निस्त्वा ऋयति देवयज्याया इति ।
 मथेनोपभृतमुपभृदेष्टि देवस्त्वा सविता ऋयति देवयज्याया
 १० इति । मथेनात्याकामञ्चपत्यग्नाविष्णु मा वामवक्रमिषं विजि-
 हायां मा मा संताप्तं लोकं मे लोकहृतौ हणुतमिति । स्वागं
 कल्पयते । विष्णो स्थानमधीत्यम्वारथे यजमाने मथमे
 परिधौ स्रस्त्र्यग्नेमाघारमाघारयति । मंततं प्राञ्चमयवच्छि-
 न्दस्त्रित इन्द्रो अहणोद्दीयांणि समारभोर्ध्वा अध्वरो दिवि-
 १५ स्पृशमहृतो यज्ञो यज्ञपतेरिन्द्रावानस्वाहेति । इहहा इति
 सुचमुह्वद्यत्यथास्रस्त्र्यग्नेमनुचाबुदङ्कृत्याकामञ्चपति पाहि माग्ने
 दुपरितादा मा सुपरिते भजेति । जुह्वा भुवाः समनक्ति
 मसस्य गिरो ऽसि सं ष्योतिषा व्योतिरङ्गामिति चिरं
 यथायतनः सुचौ सादयित्वा प्रवरं प्रवृणीत । उत्कर इध-

१ चक्षयति F De Mādḥ, the other MSS., also Sāy. have the
 Atmanepadam.

२ Thec BH., चक्षयति De TJ Co., संक्षय F.

मन्त्रानि स्फ्य उपसंगृह्य वृष्टमाग्नीध्रोऽनुपस्त्रियत्यपाश्रावयत्यो^१
 श्रावयामु औषडग्निर्देवो होता देवान्यचदिदाश्चिकित्वात्त-
 नुष्वद्भरतवदमुवदमुवद्ब्रह्मणदेह यवद्वाद्याणा^२ अस्य यज्ञस्य
 प्रावितार इत्यथौ मानुष इति होतुनां गृह्यात्पुंस्त्वाय
 होता विमुञ्चति^३ विमुक्तोऽध्युषपविशति^४ प्रभवमाकाङ्क्ष-
 सात्ते^५ ॥ १५ ॥ त्रयोदशः ॥

अथ यत्र शेतुरभिजानाति घृतवतीमध्यर्थां सुधमास्यस्वेति
 तञ्जुह्वपहतवादायायाक्रम्याश्राव्याह ममिधो यजेति^१ वषट्कृते
 जुहोति यज यजेति^२ चतुर्थं यद्यप्यर्धमौषधतस्याज्यस्य^३ जुह्वाश्च
 समानयते^४ पञ्च प्रयाजानिद्वोदङ्गत्याक्रम्य सश्चापेषानुपूर्व^५ ॥ १०
 हवींश्चभिधारयति ध्रुवानेवाये ऽथ दक्षिणं पुरोडाशमथ ध्रुवा-
 मथोत्तरं पुरोडाशमथ श्दतमथ दध्युपहतमन्ततो^६ ऽथ चतुर
 आज्यस्य गृह्यान आश्राव्ये ऽनुभ्रूहीत्यत्याक्रम्याश्राव्याह्वाग्निं यजेति^७
 वषट्कृत उत्तरार्धपूर्वाधिं प्रतिमुखं प्रवाङ्गजुहोत्यथोदङ्गत्याक्रम्य
 चतुर एवाज्यस्य गृह्यान आह सोमायात्नुभ्रूहीत्यत्याक्रम्या- १५
 श्राव्याह सोमं यजेति^८ वषट्कृते दक्षिणार्धपूर्वाधिं प्रतिमुखं
 प्रवाङ्गजुहोत्यथोपस्त्रीयं दक्षिणस्य पुरोडाशस्य पूर्वार्धादवद्य-
 आश्राव्ये ऽनुभ्रूहीत्यथैनमुपतिष्ठते मा भेमां मंविक्ष्या मा त्वा

१ Thus J Sây.; नुपस्त्रि. Be BF; नपस्त्रि. H, T omits नू alto-
 gether

२ Instead of एव वचद् J has: चावचद् *ic* चा य वचद् (as
 Bhar. Apast and Har)

३ Thus BH Sây., औषधतमाज्यं F; औषधतमाज्यस्य Be J.

४ नुपय्ये all the MSS and Sây. except T, which has •पूर्व

- द्विःश्विषं मा ते तेजो ऽपक्रमीदित्यप्येनमभिमृशति भरतमुद्ध-
 रेमनुषिष्ठावदानानि ते प्रत्यवदास्यामि नमस्ते अस्तु मा मा
 द्विःश्वीरिति ' पूर्वाधांदवदायापरार्धादवद्यत्यभिघारयति प्रत्य-
 नक्ति यदवदानानि ते ऽवद्यन्विलोमाकार्यमात्मनः । आग्नेन
 ५ प्रत्यनऽग्नेनक्तत आप्यायतां पुनरित्यत्याक्रम्याश्राव्याहार्मिं यजेति '
 वपद्गृते जुहोत्ययं चतुर आब्यस्य गृह्णान आह प्रजापतय इत्युपाश्र-
 यनुम्रुहीत्युच्चैरत्याक्रम्याश्राव्याह प्रजापतिमित्युपाश्रु यजेत्युच्चै-
 र्वपद्गृते जुहोत्ययोपक्षीर्योत्तरस्य पुरोडाशस्यापरार्धादवद्यवा-
 हाप्रीषोमाभ्यामिति पौर्णमास्यामिश्राय वैश्रधायेति चेन्द्राग्नि-
 १० भ्यामित्यमावास्यायामसंनयत इन्द्रायेति संनयतो महेन्द्रायेति
 वा यदि महेन्द्रयाजी भवति ' ॥ १६ ॥

- समान उपस्थानः ' समानो ऽभिमर्शनो ' ऽपराधांदवदाय
 पूर्वाधांदवद्यत्यभिघारयति ' समानः प्रत्यञ्चनो ' ऽत्याक्रम्याश्रा-
 व्याहार्मिपोमौ यजेति ' वपद्गृते जुहोत्ययोपक्षीर्यं द्विः पुरोडाश-
 १५ स्थावद्यवाहेन्द्रायानुम्रुहीति महेन्द्रायेति वा यदि महेन्द्रयाजी
 भवति ' द्विः पुरोडाशस्यावद्यति द्विः शतस्य द्विर्ध्रो ' ऽभि-
 घारयति ' प्रत्यनक्तत्याक्रम्याश्राव्याहेन्द्रं यजेति महेन्द्रमिति वा
 यदि महेन्द्रयाजी भवति ' वपद्गृते जुहोत्ययोपक्षीर्यं दक्षि-
 णस्य पुरोडाशस्योत्तरार्धादवद्यवाहाग्रये स्त्रिष्टुते ऽनुम्रुहीति '
 १० सहदक्षिणस्य पुरोडाशस्योत्तरार्धादवद्यति सहद्रुवाभ्याससहद्रुत्त-
 रस्य पुरोडाशस्य सहद्रुत्तस्य सहद्रुध्रो ' द्विरभिघारयति ' न
 प्रत्यनक्तवत्ते स्त्रिष्टुति नुवेण पार्वणौ होमौ जुहोत्ययं वाजिनं

वयं पूर्णमासं यजामहे । स नो दोहताः सुवीर्यः रायस्योपः
 सहस्रिणम् । प्राणाय सुराधसे पूर्णमासाय स्वाहेति पौर्णमा-
 स्याममावास्या सुभगा सुशेवा धेनुरिव भृय आप्यायमाना ।
 सा नो दोहताः सुवीर्यः रायस्योपः सहस्रिणम् । अपानाय
 सुराधसे ऽमावास्यायै स्वाहेत्यमावास्यायामत्याक्रम्याथाथाहाग्निः ५
 खिष्टकृतं यजेति ^१ वपद्कृत उत्तरार्धपूर्वार्धं ऽतिहाय पूर्वा
 आहुतीर्जुहोत्यैतन्नेचणमाहवनीये ऽनुप्रहरत्यैतत्सः स्वावेणा-
 भिजुहोत्यपोदङ्कृत्याक्रम्य जुहामप आनीय मंचालनमन्तःपरिधि
 निनयति वैश्वानरे हविरिदं जुहोमि साहस्रमुत्सः शतधारमे-
 तम् । स नः पितरं पितामहं प्रपितामहः सुवर्गे लोके गच्छतु १०
 पितृमानः स्वधा नम इति ^१ निर्णिव्य सुचं निष्ट्याद्भिः पूर-
 यित्वा वहिःपरिधि निनयतीमः समुद्रः शतधारमुत्सं व्यच्य-
 मानं भुवनस्य मध्ये । एतं दुहानामदितिं जनायाग्ने मा हिःषीः
 परमे व्योमन्नित्यैतदौपश्रितमाव्यः सर्वं एव जुहाः समान-
 यते ^१ ऽथ यथायतनः सुचौ सादयित्वा प्राग्निचमवद्यति दक्षि- १५
 णस्य पुरोडाशस्योत्तरार्धाच्चवमाचमव्यायो यवमात्रादाव्याधात्क-
 त्यतामिदम् । मा रूहपाम यज्ञस्य शूद्रः खिष्टमिदः हवि-
 रित्यैतत्सुवदण्डेनाभिघार्थं जघनेन प्रणीताः सादयित्वाद्भिः
 सुवदण्डः सः स्यात्सावदधाति ^१ ॥ १७ ॥ चतुर्दशः ॥

अथ कः सं वा चमसं वेदोपहवनं याचति ^१ तमन्तर्वेदि निधाय १०
 तस्मिन्नुपस्यौर्यं दक्षिणस्य पुरोडाशस्य दक्षिणार्धात्परुज्यावद-

- धाति मनुना दृष्टां हतपदीं मिचावहणमौरिताम् । दक्षि-
णार्धादसंभिन्दन्नवसास्येकतोमुखाभिति^१ द्वितीयनवदानानि
संभिशावदधात्य^२ दक्षिणस्यैव पुरोडाशस्य पूर्वार्धात् व्यङ्गुलं वा
चतुरङ्गुलं वाञ्छेन सुसंज्ञप्रः संतर्प्येण ध्रुवां यजमानभागं
५ निदधाति^३ दिभ्रुवाज्यादवद्यति दिरुत्तरस्य पुरोडाशस्य दिः
श्रुतस्य दिर्दध्नो^४ ऽभिघारयत्य^५ होतुर्द्विरङ्गुलावर्त्तन्ति^६ जिघ्रेण
भवयित्वा^७ चतुरवान्त्तरेडामवद्यत्युपसृणोति^८ दिरादधात्यभि-
घारयति^९ ममन्वारभन्ते ऽध्वर्युश्च यजमानश्च ब्रह्मा चाग्नीध्र-
स्याथ यच्च होतुरभिजानाति^{१०} देव्या अध्वर्यव उपहृता उपहृता
१० मनुष्या इति तद्दक्षिणं^{११} पुरोडाशं चतुर्धा हत्वा बर्हिपदं करो-
त्य^{१२} यच्च होतुरभिजानात्युपहृतो ऽयं यजमान इति तर्हि
यजमानो होतारमीक्षमाणो वायुं मनसा ध्यायेदित्युपहृताया-
मिडायामग्नीध्र आदधाति पडवन्तमुपसृणात्यादधात्यभिघारय-
त्युपसृणात्यादधात्यभिघारयति^{१३} प्राश्रन्ति^{१४} मार्जयन्ते^{१५} ऽथाह
१५ ब्रह्मणे प्राश्रिवं परिहरेति^{१६} परि प्राश्रिचः हरन्तेत्वपो
ऽनु वेदेन ब्रह्मभागमयाच्चाहाये याचत्युदामयन्तेतद्भुविह-
स्विष्टम्^{१७} ॥ १८ ॥ यञ्चदशः ॥

अथ मंत्रप्रमाह ब्रह्मन् प्रस्तास्यामः ममिधमाधायाग्नीदग्नीन्^१
महासहस्रसंमृशोति^२ प्रसृतो ऽवैताः ममिधं मथत आहवनी-

१ धंभिदेवावद० Sāy , अथ om. JT

२ Thus Do BII Sāy , the other MSS are more or less corrupt.

३ Thus II Sāy , तदक्षिणं TJF . तदातरदक्षिणं B , अत्र दक्षिणं Bc .

यस्याभ्यादधात्यैष आग्नीध्रो ऽस्पृशैरेवेभ्रसनंहनैः परिधीन्
संमार्ष्टिं सहस्रमध्यमः सहस्रदक्षिणार्थः सहस्रदुत्तरार्थः^१ सहस्रदा-
हवनीयमुपवाजयत्यग्ने वाजजिदाजं त्वाग्ने सहस्राष्टं वाजं
जिगिवाष्टं वाजिनं वाजजितं वाजजित्यायै संमाग्नेभ्रिमक्षा-
दमघ्राद्यायेत्यैतानीभ्रसनंहनान्यद्भिः सहस्रस्यार्थाहवनीये^२ ऽनुप्रह-
रति यो भूतानामधिपती हृदस्त्वन्निचरो वृषा । पशूनस्त्राकं
मा द्धिष्ठीरेतदसु उतं तव स्वाहेत्यथ जुह्वपभृतावादायात्या-
क्रम्याश्राव्याह देवान्यजेति^३ वधद्वृते जुहोति यज यजेति^४
चीन् प्रतीचो ऽनूयाजान्यजति^५ प्राचान्ततः संभिनच्योदद्वृत्या-
क्रम्य यथायतनः सुचौ सादयित्वा वाजवतीभ्याः सुचौ व्यूहति
वाजस्य मा प्रसवेनोद्गाभेषोदघभीर्दिति^६ दक्षिणेन जुह्वमुद्गृह्णा-
त्यथा सपत्नाः इन्द्रो मे निषामेणाधराः अकरिति सव्येनो-
पभृतं निमृच्छात्युद्गाभं च निषामं च ब्रह्म देवा अबीष्टधन्निति
प्राचीं जुह्वमुद्गत्या^७ सपत्नानिन्द्राग्नी मे विपूचीनान् व्यस्रता-
मिति प्रतीचीमुपभृतं प्रत्यूहति^८ प्राच्याः परिधीननक्ति वसु-
भ्यस्वेति मध्यमं रुद्रेभ्यस्वेति दक्षिणमादित्येभ्यस्त्वोत्तरमथो-
पभृतमद्भिः सहस्रस्यार्थं यथायतनः सुचौ सादयित्वा सुत्तु प्रस्त-
रमनर्त्तकः रिक्षाणा इति जुह्वामघाणि वियन्तु वय इत्युपभृति
मथ्यानि प्रजां योनिं मा निर्मृच्छमिति ध्रुवायां मूलान्यथ प्रस्त-

१ Thus Sây, संसृष्ट or संसृष्ट MSS.

२ Thus Be T Sây.; [उदत्त्वं HJ Keā; is BF this whole passage is wanting

३ Instead of प्राच्या (thus TF Be Sây.) the other MSS. have जुहा ।

- राक्ष्णं प्रच्छिद्य जुक्तामवदधात्ययाश्रावयत्यो आवयास्त औप-
 डिपिता दैव्याहोतारो भद्रवाच्याय प्रेषितो मानुषः सूक्तावाकाय
 सूक्ता ब्रूहीति^१ तमुपरीव प्राञ्चं प्रहरति नात्ययं प्रहरति न
 पुरस्तात्प्रत्यस्यति न प्रतिशृणाति न विव्वधं^१ विद्यौत्वूर्ध्वमुद्यौ-
 ५ त्याप्यायन्तामाप ओयधयो भरतां पृषतय स्य दिवं गच्छ
 ततो नो वृष्टिमेरयेत्ययाग्रीभ्रमीचते ऽग्रीदिति^१ तमाहाग्रीभ्रः
 संवदस्वेत्यंगानग्रीदित्याहाध्वर्युरंगचित्याहाग्रीभ्रः^१ आवयेत्याहा-
 ध्वर्युः^१ औपडित्याहाग्रीभ्र^१ इदं ब्रूहीत्याहाध्वर्युरनुप्रहरेत्याहा-
 ग्रीभ्रो^१ ऽनुप्रहरति^१ स्रगा दैव्याहोदभ्यः स्वस्तिर्मानुषेभ्यः ग्रंथो-
 १० ब्रूहीत्ययोपोत्यायाहवनीयमुपतिष्ठत आयुष्या अग्ने ऽध्यायुर्मे
 पाहि चतुष्या अग्ने ऽसि चतुर्मे पाहीत्ययेमामभिमृशति ध्रुवा-
 सीति^१ मध्यमं परिधिमनुप्रहरति यं परिधिं पर्यधत्या अग्ने देव
 पणिभिर्वीच्यमाणः । तं त एतमनु जोषं भरामि नेदिय त्वद-
 पचेतयाता इत्यथेतरावुपसमस्यति यज्ञस्य पाय उप समितमि-
 १५ त्यथैनाम्स्रश्चावेणाभिजुहोति^१ जुक्तामुपमृत्तः संप्रसावयति
 स्रश्चावभागा स्येषा वृहन्तः प्रस्तरेठा यर्हिपदस्य देवा इमां
 वाचमभि विश्वे गृणन्त आसद्याभिम्वर्हिषि मादयध्वः स्वाहे-
 त्यय प्रदक्षिणमावृत्त्य प्रत्यङ्गाद्रुत्य धुरि सुधौ विमुञ्चत्यग्नेवांस-
 पस्रगृहस्य सदसि मादयामि सुषाय सुधिनी सुधे मा धत्तं
 २० धुरि धुषीं पातमिति^१ यद्यु वै नानो भवत्युत्कर एवैने रष्ये
 विमुञ्चत्येतेनैव मन्वेण^१ ॥ १६ ॥ षोडशः ॥

१ Thus (विदोति) De JF Sây. Mâdh. वृहति B, श्रुति H, ऊरति T.

अथादत्ते दक्षिणेनाव्यस्यालीः ससुवाः सव्येन जुहं होत्रे
वेदं प्रदाय^१ प्रदक्षिणमावृत्य प्रत्यञ्चावाद्भवतो^१ दक्षिणेनाध्वर्यु-
गार्हपत्यं परिक्रामत्युत्तरेण होता^१ तौ जघनेन गार्हपत्यं पश्चा-
त्प्राञ्चावुपविशतो दक्षिण एवाध्वर्युदत्तरो होता^१थाध्वर्युर्वदमुप-
भृतं कृत्वा चतुर आज्यस्य गृह्णान आह सोमायेत्युपाःश्वनुब्रू-
हीत्युच्चैराश्राव्याह सोममित्युपाःश्व यजेत्युच्चैर्विषद्वृते जुहोति^१
चतुर एवाज्यस्य गृह्णान आह त्वद् इत्युपाःश्वनुब्रूहीत्युच्चैरा-
श्राव्याह त्वष्टारमित्युपाःश्व यजेत्युच्चैर्विषद्वृते जुहोति^१ चतुर
एवाज्यस्य^१ गृह्णान आह देवानां पत्नीभ्य इत्युपाःश्वनुब्रूही-
त्युच्चैराश्राव्याह देवानां पत्नीरित्युपाःश्व यजेत्युच्चैर्विषद्वृते^१
परिश्रिते देवानां पत्नीर्जुहोत्ययं चतुर एवाज्यस्य^१ गृह्णान
आहाप्रये गृहपतय इत्युपाःश्वनुब्रूहीत्युच्चैराश्राव्याहाग्निं गृह-
पतिमित्युपाःश्व यजेत्युच्चैर्विषद्वृते उत्तरार्धपूर्वार्धं ऽतिहाय पूर्वां
आहुतीर्जुहोत्ययायेण होतारमुपातीत्य होतुर्द्विरङ्गुत्सावनक्ति^१
जिघ्रैण भक्षयिन्वा^१ चतुर्हस्तेडाः^१ संपादयत्याज्यस्यैव^१ समन्वा-
रभेते अध्वर्युस्यैव पत्नी सौपहतयायामिडायामग्नीध आदधाति
पडवत्तं^१ प्राश्रौतो^१ मार्जयेते^१ अथ सुचि चतुर्गृहीतं गृही-
त्वापसलैः पर्यावृत्यान्वाहार्यंपचने प्रायश्चित्तं जुहोत्युत्सृज्ये सुसले

१ Thus BT Sāy, the other MSS. omit एव; Be througho
चतुराज्यस्य ।

२ Thus B Be JH Kes Sāy. (pr. m.), चतुरहस्ते TF; चतुर्हस
Say sec. m.

३ Corrected, मार्जयेते Be JFHT, मार्जयेते B.

यच्च शूर्पं आशिक्षेप दृषदि कृष्णाजिने यत्कपाले । श्रवमुषो
विप्रुषः संयजामि विश्वे देवा हविरिदं जुपन्ताम् । यज्ञे या
विप्रुषः सन्ति वज्जीरमौ ताः सर्वाः स्त्रियः सङ्गता जुहोमि
स्वाहेत्यपरं चतुर्गृहीतं गृहीत्वाम्बाहार्यपचन एवेधप्रवक्षना-

५ न्यभ्याधाय फलीकरणानोष फलीकरणहोमं जुहोत्यग्ने
ऽद्भ्याथो ऽग्नौततनो पाहि माद्य दिवः पाहि प्रसित्यै पाहि
दुरिष्यै पाहि दुरघ्न्यै पाहि दुश्चरितादविषं नः पितुं कृणु
सुषदा योनिः स्वाहेत्यैतेनैव यथेतमेत्य [वेदे यजमानं
वाचयति वेदो ऽग्निं वित्तिरसीत्यान्तादनुवाकस्य]^१ होत्रे वेदं

१० प्रदाय पत्नीं^२ विथ्यतीमं विथ्यामि वरुणस्य पार्श्वं धमवध्रीत
सविता सुमेतः । धातुश्च थोमौ सुकृतस्य लोके स्थोनं मे
सह पत्या करोमीत्ययास्यै योऽन्नमञ्जलावाधाथोदपाचमानयति
समायुषा सं प्रजया समग्ने वर्चसा पुनः । सं पत्नी पत्याहं
गच्छे समात्मा तनुवा ममेत्यथ मुखं विमृष्टे यदभु ते

१५ सरस्वति गोव्येषु यन्मधु । तेन मे वाजिनीवति मुखमङ्घ्रि
सरस्वतीत्यपो निनद्यत्यवक्ष्यस्यैव रूपं हवोत्तिष्ठतीति प्राङ्मणम्^३ ।

॥ २० ॥

अथैनां तथैव^४ तिरः पविचमप आचामयति पयस्वतीरोष-

१ The words enclosed in brackets found only in BH; om. De JFT Say.

२ Śāyana has पत्नी and defends this reading, but knows also the reading पत्नी ।

३ om. J Be; तथैव B.

धयः पयस्वद्वीरुधां पयः । अपां पयसो यत्पयस्तेन मामिन्द्र
 ससृजेत्येनां^१ गार्हपत्ये समिध आधापयत्यग्ने व्रतपते व्रतम-
 चारियं तदशकं तन्मे ऽराधि स्वाहा वायो व्रतपत आदित्य
 व्रतपते व्रतानां व्रतपते व्रतमचारियं तदशकं तन्मे ऽराधि स्वा-
 हेत्येय यथाप्रपन्नं निष्क्रामयत्येयं^२ प्राढेत्य भुवामाष्यापयत्याष्या- ५
 यतां भुवा हृतेन यज्ञंयज्ञं प्रति देवयज्ञः । सूर्याया ऊधो
 ऽदित्या उपस्य उरुधारा पृथिवी यज्ञे अस्मिन्नित्येषाव्यस्यास्याः
 सुवेषोपघातं प्रायश्चित्तानि जुहोत्यायावितमत्याश्रावितं वषट्क-
 तमत्यनूक्तं च यज्ञे । अतिरिक्तं कर्मणो यच्च हीनं यज्ञः पर्वाणि
 प्रतिरक्षेति कल्पयन् । स्वाहाकृताञ्जतिरेतु देवानस्वाहेत्येय यज्ञ- १०
 समृद्धीर्जुहोतीष्टेभ्यः स्वाहा वषट्कनिष्टेभ्यः स्वाहा भेषजं दुरिक्षी
 स्वाहा निष्कृत्यै स्वाहा दौराद्धीं स्वाहा देवीभ्यस्तनूभ्यः स्वाहा
 षट्क्षी स्वाहा समृद्धौ स्वाहा सर्वंसमृद्धौ स्वाहा भूः स्वाहा भुवः
 स्वाहा सुवः स्वाहा भूर्भुवः सुवः स्वाहेमं मे वरुण तत्त्वा
 यामि त्वं नो अग्ने स त्वं नो अग्ने त्वमग्ने अयास्यथासन्नसा- १५
 हितः । अयासह्यमूहिषे ऽया नो धेहि भेषजः स्वाहायास्याग्ने
 ऽयनभिग्रक्षीच्च सत्यमित्तमया अस्मि । अयसा मनसा हृतो
 ऽयसा ह्यमूहिषे ऽया नो धेहि भेषजः स्वाहा यदस्मिन्
 कर्मण्यन्तरगाम मन्त्रतः कर्मतो वा । अनयाञ्जत्या तच्छमयामि
 सर्वं दृष्यन्तु देवा आहृयन्तां हृतेन स्वाहा यदस्य कर्मणो ऽय- २०

१ TF insert तेष्व

२ निष्क्रामत्यथ Be Sây , क्रामत्यथ J

- रीरिचं यदा न्यूनमिहाकरम् । अग्निष्टम् स्विष्टकृद्दिवात्सर्वं
स्विष्टं मुञ्जत करोतु मे । अग्नये स्विष्टकृते मुञ्जतस्त आङ्ग-
तीनां कामानां समर्थयिषे स्वाहा । प्रजापते न त्वदेतान्यन्यो
विधा जातानि परि ता बभूव । यत्कामास्ते जुष्टमस्तस्यो अस्तु
* वयं स्याम पतयो रघीणां स्वाहेत्यय बर्हिषो धातूनां
संप्लुष्य भुवायां समन्त्रि समङ्गं बर्हिर्हविषा हृतेन समा-
दित्यैर्वसुभिः सं मरुद्भिः । समिन्त्रेण विश्वेभिर्देवेभिरङ्गामित्य-
थेनदाहवनीये ऽनुप्रहरति दिव्यं नभो गच्छतु यत्स्वाहेत्यथो-
पोत्थाय दक्षिणेन पदा वेदिमवक्रम्य^१ भुवया समिष्टयजुर्जुहोति
१० देवा गातुविदो गातुं विन्वा गातुमित मनसस्त इमं नो देव
देवेषु यज्ञं स्वाहा वाचि स्वाहा वाते धाः स्वाहेत्युदूहति
सुचं^१ निनयति प्रणीता^१ उपोत्थाय यजमानो दक्षिणेन पदा
विष्णुक्रमाङ्गमते^१ संतिष्ठत आमावास्यं वा^१ पौर्णमास्यं वा
हविः^१ ॥ २१ ॥ सप्तदशः ॥

इति प्रथमः प्रश्नः ॥

१ अतिक्रम्य Bo H, आक्रम्य T

१ om JB, वा om both times Bo

अथोपव्याहरणं^१ विज्ञायते क्रत्वादौ क्रतुकामं कामयौत^१
 यज्ञाङ्गादौ यज्ञाङ्गकाममिति^१ प्राक्खलान्दभान्श्रुतीयं तेषु
 प्राङ्मुखो यजमान उपविश्य जपति याः पुरस्तात्प्रसवन्त्युपरि-
 एतात्सर्वतश्च याः । ताभौ रग्निपवित्राभिः श्रद्धां यज्ञमारभे ॥
 देवा गातुविदो गातुं यज्ञाय विन्दत । मनमस्यतिना देवेन *
 वातायज्ञः प्रयुज्यतामिति^१ श्रद्ध एहि^१ मत्थेन ता श्यामोत्था-
 कृत्या वेदनं करोत्याकृत्यै ता कामाय ता समृधे ता पुरो
 दधे । अमृतताय जीवसे ॥ आकृतिमस्यावने काममस्य समृधे ।
 इन्द्रस्य युञ्जते धियः ॥ आकृतिं देवीं मनमः पुरो दधे यज्ञस्य
 माता सहवा मे अस्तु । यदिच्छामि मनसा सकामो विदेय- १०
 मेनद्भृदये निविष्टमिति^१ मनसा चिः संकल्पयते चिरुच्चैः^१ सर्व-
 कामो ऽग्नीनाधाश्च इत्यग्न्याधेये^१ स्वर्गकामो दर्शपूर्णमामाभ्यां
 यच्छ इति दर्शपूर्णमामयोः^१ स्वर्गकामश्चातुर्मासैर्धच्छ इति
 चातुर्मास्येषु^१ स्वर्गकामः पशुना यच्छ इति पशुवन्धे^१ स्वर्गकामः
 सोमेन यच्छ इति सोमे^१ स्वर्गकामो ऽग्निं धेय्य इत्यग्निधये^१ १५
 ऽहीने ऽर्घणे वा यथाकामो यत्कामो वा यजते^१ तन्न
 अथ्यतां तन्ने समृध्यतां तन्ने संपद्यतां काम इत्यथर्विजां^१ प्रति-
 वचनं तत्त अथ्यतां तत्ते समृध्यतां तत्ते संपद्यतां काम इत्यथे^१
 तथेति प्रतिवचनम्^१ ॥ १ ॥

१ Thus Bo JF Keā. ; कामयेन BT ; H corrupt

१ After इति B has अद्यामाङ्गयदे .

१ Thus HBT, इतीति JF, इश्चि इति Bo

* Thus BHT, अथ अलिजा the other MSS

- अथत्विजो^१ देवयजनं याचते^१ ऽध्वर्यो देवयजनं मे देही-
 त्वध्वर्युर्मादित्यो देवो देवो ऽध्वर्युः स ते देवयजनं ददात्वित्यो
 तथेति प्रतिवचनं^१ ब्रह्मन्देवयजनं मे देहीति ब्रह्माणं^१ सन्मा
 देवो देवो ब्रह्मा स ते देवयजनं ददात्वित्यो तथेति प्रति-
 ५ वचनं^१ होतर्देवयजनं मे देहीति होतारमग्निर्देवो देवो होता
 स ते देवयजनं ददात्वित्यो तथेति प्रतिवचनमुद्गातर्देवयजनं मे
 देहीत्युद्गातारं^१ पर्जन्यो देवो देव उद्गाता स ते देवयजनं
 ददात्वित्यो तथेति प्रतिवचनः^१ सदस्य देवयजनं मे देहीति
 सदस्यमाकाशो देवो देवः सदस्यः स ते देवयजनं ददात्वित्यो
 १० तथेति प्रतिवचनः^१ होचका देवयजनं मे दत्तेति होचकानापो
 देवो देव्या होचागः^१ सिन्धुस्ताप्ते देवयजनं ददात्वित्यो तथेति
 प्रतिवचनं^१ चमसाध्वर्यवो देवयजनं मे दत्तेति चमसाध्वर्युर्व-
 ण्ययो देवा देवायमसाध्वर्यवस्ते^१ ते देवयजनं ददात्वित्यो तथेति
 प्रतिवचनमपि वा न देवयजनं याचत^१ आदित एव तीर्थं
 १५ श्वालोदित्याहृतं वामः परिधाय^१ शूद्रो ह्येव शुचिः पूतो मेधो
 विपाप्मा ब्रह्मचारी सहकारिप्रत्यय आ चतुर्थात्कर्मणो ऽभिष-
 मीचमाणो वेदकर्माणि प्रयोजयेत्प्रागपवर्गाच्छुद्गपवर्गाणि वा
 प्राङ्मुखः प्रदक्षिणं यज्ञोपवीतौ देवानि कर्माणि करोति^१
 दक्षिणामुखः प्रमथं प्रावोनावीतौ पित्र्याणि^१ तिष्ठन्नामीनः
 • प्रङ्गो वा यथान्याद्यं^१ हन्दोगत्राङ्गणं यथा वै दक्षिणः पाण्डिरेवं

१ Thus HJT Be, अथ ऋत्विजो BJ

१ Thus T, देव्याच• the other MSS.

देवयजनं^१ यथा मध्यह्नया पितृयजनं^१ यथा पितृयजनं तथा
 अग्निानकरणं^१ यथा अग्निानकरणं तथाभिचरणीयेष्विष्टि-
 पशुभोग्यादित एव^१ पुरोदकं देवयजनं यस्मादन्त्यपुर-
 णात्मन्तिकं देवयजनं न त्रिन्देयुर्त्तरतो देवयजनमाचमति-
 श्रिति^१ ॥ २ ॥ प्रथमः ॥

अयन्निजा वरणं^१ विज्ञायते ब्राह्मणा^१ अग्निजो योनिगोत्र-
 श्रुतवृत्तसंपन्ना^१ अविगुणः^१ अचिकिषिणो^१ न परिखाति-
 क्रान्ता गान्तगा नान्यजा नाननूशाना^१ हस्त्रियवास्त्रियमुचि-
 कापुत्रपरस्त्रेचमहोदकानीनानुजावरदिप्रवरान्यरिहाय्याङ्गिरमो^१
 ध्वर्युर्वाशिष्ठो ब्रह्मा वैशामित्रो होतायास्य उद्गाता कौपीतकः १.
 सद्यो^१ ऽग्निष्टो^१ भृगवो ऽङ्गिरमो वा^१ योनिर्वृत्तं विद्या च
 प्रमाणमित्येके^१ तांश्चेहृणीतायापचाद्धानेव हृणीताकुनखिनम-
 ध्वर्युमकिलाभिनं ब्रह्माणमखण्डं^१ होतारमकरालमुद्गातारम-
 ग्निपिचिष्टं सद्यस्यमयः प्रतिप्रम्याता नेष्टोस्तेत्यध्वर्युपुरुषा^१
 ब्राह्मणाश्छृष्यामीधः पोतेति ब्रह्मणो^१ मैत्रावरुणो ऽश्वावाको १.

१ ऋदित एव found only in Be F, but commented on by Bh

१ Thus H Be BF, चान् the other MSS

१ Thus Be BHF, संपन्ना T, संपहान् J.

१ Thus all except J which has चान् ।

१ Thus H Be BT, नामनूशानान् J, नाननूशानां F.

१ Thus, or परिहाय्य Be HFJ, परिहय्य T, परिहाय्य B.

० Thus Venk in his bhāṣya on the Karmānta; the MSS, hav
 वशिष्टा or वशिष्टा except F, which has वशिः ।

० Thus BT and J (see m.) ; अखण्डं Be BHF (pr. m)

१ च य om BT Be.

षावसुदिति होतुः^१ प्रस्रोता प्रतिहर्ता सुब्रह्मण्य इत्युद्गातुरभि-
 गरी ध्रुवगोपः स्रुश्राव इति^२ सदस्यस्र^३ स्रप्रधाना^४ स्रस्र-
 प्रधाना^५ इत्येके^६ दश वैकादश वा चमसाध्वर्यवो^७ अन्यद्वि-
 षाभिः परिक्रीता भवन्तीति विज्ञायते^८ तस्मादग्निहोत्रस्य
 * यज्ञक्रतोरेक ऋत्विग्दर्शपूर्णमासयोश्चत्वार - ऋत्विजो ऽध्वर्युर्ब्रह्मा
 होताग्नीध्र इति^९ चातुर्मास्येषु प्रतिप्रस्थाता पञ्चमः^{१०} पशुवन्धे
 मैत्रावरुणः षष्ठः^{११} सर्वे भूमिं ऽध्वरे^{१२} तान्कर्मणःकर्मणो वृणीतै-
 कैकमुपसंगृह्य। सोदयेद्मावहमाध्वर्यवेण त्वा गच्छामि याजयतु
 मां भवानिति^{१३} ब्रह्मत्वेन होत्रेणोद्गात्रेण मादस्येनेति^{१४} न सदस्यो
 १० विद्यत इत्येके^{१५} स्वेनस्वेन कर्मणा होत्रकान्^{१६} होत्रकानित्येके^{१७}
 तत्पुरुषा होत्रकाश्चमसाध्वर्यवश्चाध्वर्युर्वा ऋत्विजां प्रथमो युज्यते
 तेन सोमो योक्तव्य इति^{१८} ॥ ३ ॥

आदित्यो देवो देवो ऽध्वर्युः स मे ऽध्वर्युरध्वर्यो ऽध्वर्यु
 त्वा वृण इत्यध्वर्युर्मादित्यो देवो देवो ऽध्वर्युः स ते ऽध्वर्युस्ते-
 ११ नानुमतः कर्मैवाहं करिष्यामीत्येते तथेति प्रतिवचनं^{१९} चन्द्रमा
 देवो देवो ब्रह्मा स मे ब्रह्मा ब्रह्मन् ब्रह्माणं त्वा वृण इति
 ब्रह्माणं^{२०} चन्द्रमा देवो देवो ब्रह्मा स ते ब्रह्मा - तेनानुमतः
 कर्मैवाहं करिष्यामीत्येते तथेति प्रतिवचनमग्निर्देवो देवो होता

१ स्रुश्राव B Be JH, संश्रावयति T, स्रुश्रावयति F, with n Bh.

२ Thus Be, स्रप्रधानाः स्रप्रधावा इत्येके J; स्रप्रधान अस्रप्रधान इत्येके B;
 स्रप्रधान अस्रप्रधाना इत्येके F, स्रप्रधाना इत्येके H, अस्रप्रधाना इत्येके T

३ Thus B, होत्रकान् होत्रकानित्येके F, होत्रकान् होत्रकानित्येके JHF, Be
 om. न होत्रकान् ।

म मे होता होतर्होतारं वा वृण इति होतारमग्निर्देवो देवो
 होता म ते होता तेनानुमतः कर्मैवाहं करिष्यामीत्यौ तथेति
 प्रतिवचनं^१ पर्जन्यो देवो देव उद्गाता म म उद्गातोद्गातवृद्धा-
 तारं वा वृण इत्युद्गातारं^१ पर्जन्यो देवो देव उद्गाता म त
 उद्गाता तेनानुमतः कर्मैवाहं करिष्यामीत्यौ तथेति प्रतिवचन-
 मांकाग्रो देवो देवो मदस्यः म मे मदस्यः मदस्य मदस्यं वा
 वृण इति मदस्यमांकाग्रो देवो देवः मदस्यः म ते मदस्यसो नानु-
 मतः कर्मैवाहं करिष्यामीत्यौ तथेति प्रतिवचनमापो देव्यो
 देव्या होचाग्रमिन्यस्ता मे होचाग्रमिन्यो होचका होचकान्वो
 वृण इति होचकानापो देव्यो देव्या होचाग्रमिन्यस्तास्ते हो-
 चाग्रमिन्यस्ताभिरनुमताः कर्मैव वयं करिष्याम इत्यौ तथेति
 प्रतिवचनं^१ रश्मयो देवा देवाश्चमसाध्वर्यवस्ते मे चमसाध्वर्यव-
 चमसाध्वर्यवश्चमसाध्वर्युन्वो वृण इति चमसाध्वर्युन्वश्मयो देवा
 देवाश्चमसाध्वर्यवस्ते ते चमसाध्वर्यवस्तेरनुमताः कर्मैव वयं करि-
 ष्याम इत्यौ तथेति प्रतिवचनं^१ वृत्तो वृत्तो अपति महन्मे ऽवोचो
 यगो मे ऽवोचो भगो मे ऽवोचो भर्गो मे ऽवोचस्तपो मे
 ऽवोच स्तोमं मे ऽवोचः कृत्तिं मे ऽवोचो भुक्तिं मे ऽवोचो
 विद्यं मे ऽवोचः सर्वं मे ऽवोचः सर्वं मे कन्द्याणमवोचस्तन्मावतु^१
 तन्माविशतु तन्मा जिन्वतु तेन भुचिपीय देवो देवमेतु^१
 सोमः सोममेवित्यौ तथेति प्रतिवचनम् ॥ ४ ॥

१ Thus only T, the other MSS : तन्मावतु ।

१ Thus only P, the other MSS. have here and farther on इति instead of एतु, TB omit the whole passage, cp Pañc Br. I 1. 2.

१ सिद्धे मे मनुष्याघ्ने मे अन्तरामयो १ वृके मे चुदये मे
 घमिर्धन्वनि मे पिपासा १ राजगृहे मे अग्नायाश्ननि मे तन्दि-
 ग्दमे मे अग्नेः १ शस्यके १ मे ह्रीरश्वत्ये मे वेपथुः १ कूर्मे मे
 अङ्गरोगो १ वस्ते मे अपसर्थाप्रिये मे मृत्युर्भाह्वये मे पाप्मा १
 ४ सपत्ने मे निर्वर्तितुर्दुष्कीर्तौ मे व्युद्धिः १ परस्वति मे असमृद्धिः १
 खड्गे म आर्तिर्गवये म आन्ध्यं १ गौरे मे बाधिर्यमृत्ते मे
 शोको १ गोधायां मे खेदो १ जरायां मे हिमः १ छण्णशकुनौ
 मे भीरता १ कशे मे पापो गन्ध १ उलूके मे श्वभ्यशः १ क्लोके
 म ईर्ष्या १ मर्कटे मे दुर्बुद्धिः १ कुल्ले मे मूर्खालले मे
 १० प्रथोद्वे १ मे हण्णशं मे शमो १ ज्यां म आद्यं १ कोशे मे
 गन्धः १ कुमार्थां मे अलङ्कारः १ सूकरे मे कृदयुः १ इदाकुनि १

१ The construction of the text of this khaṇḍa is extremely difficult. I compared also the printed Prayogamālā of Venkaṭeśvara (Vol II, fol 36), the MS. I. O. 288, fol. 12, a very old MS, corrected, and the Gṛhyaprayoga according to the MS. of Burnell's collection. The MSS. have, of course, nowhere the avagraha.

१ Thus only B and Pray Mālā, मेरिशः the other MSS

२ Thus Bc, शस्यके IO, शस्यके H, शस्यके FT, शस्यके J, शस्यके B, शस्यके Pray. M.

३ Thus Bc, the other MSS. खेदो।

४ Thus all except T which has श्वभ्यः।

५ प्रथो• TB, IO, प्रथो F, प्रथो Bc, प्रथो H, प्रथो J. Perhaps प्रथो is to be read P

६ Thus H, कदयुः IO, कदयुः Pray. M ; कदयुः the other MSS.

७ Thus all except Pray M. इदाकुनि. Probably इदाकुनि is to be read

मे स्वप्नो^१ ऽशगरे मे दुस्वप्नो^१ विद्युति मे ऋयगो^१ लोभाया
 मे क्रोदः^१ शलभे^२ मे पाप्मालक्ष्मी^१ स्त्रीषु मे ऽनृतमंजासु मे
 कर्कशो^१ प्रात्ये म ईत्या^१ शृङ्गे मे स्तेयं^१ वैश्वे मे ऽकर्महत्य^३
 राजन्ववभुनि मे ऽज्ञानं^१ नैषादे मे ब्रह्महत्या^१ कुक्षिन्ने मे
 चवयु^४रुक्षणे^१ मे विलास^१ उद्भिणि मे वमतिः^५ किंपुरुषे मे
 रोदो^१ दौपिनि मे निष्टपङ्क^६स्तिनि मे किलामः^१ गृनि मे
 दुरिम^७ खावन्येषु^१ मे घेच्छो^१ विदेहेषु मे शीपयो^८ महा-
 वर्षेषु मे ग्लौर्मू^९जवसु मे तप्ता^१ दुन्दुभौ मे कामिके^१खाकुषु^१ मे
 पित्तं^१ कक्षिन्नेषु मे ऽमेध्यमंशतर्था मे ऽप्रजप्ता^१ पु^{१०}श्चर्या मे
 दुश्चरितमांखुनि मे दन्तरोगो^१ मचिकायां मे श्वत्कगः^{१०}
 शुक्रे मे हरिमा^१ मयूरे मे जस्या^१ वृषे मे जरा^१ चापे मे
 पापवादो^१ ऽप्सु मे श्रमो^१ ब्रह्मो^१मे मे किविषयमपेहि पाप-
 ष्पुनरपनाशितो भवानः पाप^१सुहृतन्म लोके पापन्धे^१द्विदतो^{१०}

१ Thus Be BHT, ऋयगो F, ऋयघो J, ऋयघो Pray. M.

२ Thus BJT Pray. M, Prayoga Barnell; शभे H, शरभे Be F, IO.

३ Thus (without avagraha) Be BHJT; कर्महत्यं F, Pray. M.

४ Thus Be BJHT, IO, Pray, उद्भुत्ते F; कुक्षिणे Pray. M.

५ वमतिः Be BHFT, IO, Pray, वमतिः J, Pray M. Is the word वमतिः or a subst. connected with वमिति ?

६ Thus Be BRFT, Pray, Pray. M, खाव. J, IO

७ Thus Be JT, शीपयो F, शीपय^१ B, H uncertain, निपद्युः Pray शपघो IO, वपघो Pray. M.

८ Thus BT Pray., the other MSS. कामिके. ।

९ Thus Be BJHF, श्वत्कगः T, श्वत्कगः Pray. M.

१० Without the least doubt the tradition of these verses according to the Bandhāyanins is corrupt. A comparison with Ath Samh VI 26 proves that we ought to read श्वत्कगान् (comp म instead of श्विदतो and अचापि instead of अचानि ।

- यो नः पापघ्न जहाति तमुः त्वा जहिमो वयमन्यवासाच्चि-
 विशताः^१ महस्तावो अमर्त्यां यो नो देष्टि स रिथ्यतु येमु
 द्विभस्तमु जहीत्यथाञ्चस्त्रिणाप उपहन्ति सुमित्रा न आप
 ओपधयः सन्विति^१ तां दिशसेता अप उत्सिञ्चति^१ यस्यामस्य
 १५ दिशि देव्यो भवति दुर्मिचान्तसौ भूयासुर्योऽस्मादेष्टि यं च वयं
 द्विभ इत्यथाप उपस्पृश्य यथेतं प्रविशन्ति^१ ॥ ५० ॥ द्वितीयः ॥
 अयेदमन्याधेयं^१ तस्य कः कर्मण उपकसे भवतीत्युक्ता-
 नृतुनक्षत्राण्युक्तमात्मनः पुरश्चरणं^१ कथमवानुपूर्व्यं^१ भवति^१
 ध्वानपवनमन्त्राचसनमन्त्रप्रोचणपुण्याहवाचनानि अहूमाह्वया-
 १० कृत्या वेदनं कृत्वोपव्याहृत्यर्त्विजो^१ कृत्वार्हयित्वा देवयजनं
 याचित्वा देवयजनमादाय स्फ्यमादायान्तरेण वेद्युत्कराबुदेशेन
 प्रपद्य जघनेन गार्हपत्यं तिष्ठग्राचीनः^१ स्फ्येन गार्हपत्यस्थाय-
 तनमुद्धृत्युद्धृत्यमानमस्या असेध्यमप पापानं यजमानस्य हन्तु ।
 शिवा नः सन्तु प्रदिशस्यतसः शं नो माता पृथिवी लोकमा-
 १५ तैत्यथेनदङ्गिरवोवति शं नो देवीरभिष्टय आपो भवन्तु
 पौतये । शं योरभिस्रवन्तु न इत्येवमेवान्वाहार्यपचनस्थायतन-
 मुद्धृत्येवमेवाहवनीयस्यै^१ वमितरयोर्द्यदि करिष्यन्भवत्यथान्तरेण

१ Thus Be HF, 10, the other MSS •वाङ्मि• or •वासाच्चि• ।

२ Thus only B Be and partially T, ep Pray M loc. cit the other MSS. have this passage as infra IV. 7, s f.

३ Thus all except H, which has पूर्वं ।

४ Thus BTJ, कृत्यर्त्विजो F, इत्यर्त्विजो Be H

५ Thus BT, the other MSS प्राचीनः ।

वेद्युत्कराबुद्देशेनोदङ्गुपनिष्कस्य तां दिशं यन्ति यथास्य संभारा
 उपकृप्ता भवन्त्यपि बोक्षरेण गालायाः सर्वे संभारा उपकृप्ता
 भवन्त्यपि वान्तर्वेदि प्राचीने तास्मन्वानुपूर्वमेकैकः संभारमे-
 कैकेन यजुषा संभरति^१ वैश्वानरस्य रूपं श्रियिष्यां परिभ्रमा ।
 श्लोममाविगतु न इति मिकताः संभृत्य निदधत्येवमेवोत्तर-
 मुत्तरः संभारमुत्तरेणोत्तरेण यजुषा संभृत्य संभृत्यैव^२ निद-
 धत्युपाय मिकताद्यासूक्तरं च वल्मीकवर्षां च सूदं च वरा-
 हविहतं च पुष्करपर्षं च शर्कराद्येत्यष्टौ पार्थिवा^३ अथोत्तरेण
 यजुषा पङ्क्तिरष्यशक्तामाहरत्ययं^४ वानस्यत्याभिर्वांगस्यत्याः^५
 शाखा आद्राः सपलाशाः सप्रारोहाः प्रादेशमाचीरप्रतिशुष्काया^६
 आहरत्यपि वा यथास्ताभं^७ पर्षं दाभ्यां^८ विचियस्याद्यत्यस्य
 तिष्ठः सभिध आद्राः सपलाशाः सप्रारोहाः प्रादेशमाचीरप्र-
 तिशुष्काया आहरति विचियाद्यत्यात्संभृता दृश्यः^९ शरीर-
 मभिसंस्तृता स्य । प्रजापतिना यज्ञमुखेन संमितास्तिष्ठस्ति-
 वृद्धिमिद्युनाः प्रजात्या इत्ययं मुञ्जकुलायमाहरति या त अग्र^{१०}
 श्रीजस्त्रिणी तनूरोपधीषु प्रविष्टा । तां त इह संभरामीत्य-
 यास्मा अरणौ आहरत्याद्यत्वीः शमीगर्भीमप्यशमीगर्भी^{११} वा

१ Thus only BJ; संभृत्यसंभृत्येव Be; the other MSS. omit the second संभृत्य ।

२ Thus B Be, मल्लन् T, मल्लानि F, मल्लान् HJ.

३ Thus Be F, Bh., Keś; JTH both times with long vowel (शमी०); B the first time with short, the second time with long vowel

- चतुरङ्गसमुत्सेधां द्वादशाङ्गुलं^१ विसृष्टीणां षोडशाङ्गुलमाय-
 तामपि वा प्रादेशमाचौः सर्वतः समां चतुरङ्गसमेवोत्सेधां^२ ।
 तस्या उत्तानाया अनुलोममधस्तात्प्रतीचीनप्रवणं प्रजननं
 कुर्वन्ति^३ तावतीमेवोत्तरारणिसर्वैने^४ आहरत्ययत्याह्वयवा-
 ५ हाद्धि जातामग्नेस्तनूं पश्चिषाः संभरामि । शान्तयोनिः
 शमीगर्भमग्नये प्रजनयितवे ॥ यो अद्यत्यः शमीगर्भ आहरीह
 ले सवा । तं ते हरामि ब्रह्मणा यज्ञियैः केतुभिः सहेत्यै-
 तांसुसंभृतासंभाराण्युनरेव संभरति यं त्वा समभरं जातवेदो
 यथा शरीरं भूतेषु न्यक्तम् । स संभृतः सौद शिवः प्रजाभ्य
 १० उहं नो लोकमनुनेषि विदानिति ॥ ६ ॥

- अथ वै भवतीन्द्रो वृत्रं हत्वासुरान्पराभाय सो ऽमावास्यां
 प्रत्यमर्षन्ते पितरः पूर्वद्युरागच्छन्पितृभ्यो ऽगच्छन्तं देवाः
 पुनरयाचन्त^१ तमेभ्यो न पुनरददुस्ते ऽब्रुवन्त्वरं वृणामहा अय
 वः पुनर्दास्यामो ऽस्यभ्यमेव पूर्वद्युः क्रियाता इति^२ तमेभ्यः
 १५ पुनरददुस्तस्मात्पितृभ्यः पूर्वद्युः क्रियते^३ यत्पितृभ्यः पूर्वद्युः
 करोति पितृभ्य एव तद्यज्ञं निष्क्रीय यजमानः प्रतनुत इति
 ब्राह्मणमथ यदि गां न लभते सेषमजं वा लभते^४ ऽपि वा
 घृतमोदनं पक्वा तस्योपरिष्टात्प्रभृतमाव्यं पयो वानीय तस्मा-
 देतसर्वं करोति यद्गवा कार्यं^५ विज्ञायते च धेन्वे वा एतद्भेतो

१ MSS द्वादशाङ्गुलविसृष्टी • but cp. Rudradatta on Āpast. śra. V. 1 2.

२ सच om. B.T.

३ • रशीम • FJT.

यदाव्यं पयो वानडुष्टपण्डुत्ता इति^१ गौरेवाङ्गमामान्यासंप्र-
 ष्कृष्टा^२ अम्बरीषं वोत्तपनीयं वाभिप्रव्रजन्त्यपि वौपासनमेवा-
 भिप्रव्रजन्त्यर्धमौपासनं कुर्वन्ति सर्वं वा^३ माद्भौदनिकमौपा-
 सनं कुर्वन्ति^४ सो ऽव वैव हि ह्यत इति^५ प्रमानं कर्मा
 संभारनिवपनादथ तृतीयः संभाराणां चेधा विभव्य मभ्याव- १
 मध्ययोरोहवनीये वा मभ्यावमण्ययोः संकल्पः^६ समानं कर्मा
 समिदाधानात्पञ्चपञ्च नानावृत्तीयाः समिधो ऽभ्यज्यादधाति^७
 कथमवानुपूर्थं भवत्यथत्यथोदुम्बरथ पर्णश्च शमी च विकङ्कत-
 सेत्येतदवानुपूर्थं भवति^८ कथमु खल्वेन्द्राग्रादित्ययोरन्त इत्यै-
 द्राग्रादित्ययोरन्त^९ उदयपदिकः सृजेत्ततो ऽयं दशहोषर्ष- १
 मुद्धरेदिति^{१०} तन्वममास^{११} एवैतदुपपद्यते मान्यव प्रणीतस्याग्ने-
 लौकिकत्वाद्यस्मिन्शोचा इतः^{१२} श्वात्सो ऽग्निः^{१३} कर्मान्तं^{१४} तस्य
 धारणमित्यपवृत्ते कर्मणि लौकिकः संपद्यते^{१५} प्रमिद्धानि तनू-
 हवौःषि^{१६} प्रमिद्धा अग्न्याधेयदक्षिणा ददाति^{१७} ताश्चेन्नाधिग-
 ष्केद्वासाः स्येतावन्ति मन्यान्वौदनान्वेतावतो दद्यात्तेनो हैवैतं १४

१ Thus HTJ, गौरेव सामान्यात् B; गौरेवाङ्गमामान्यात् F; गौरेवाङ्गमामान्यात् Be

२ Thus only T; Be *धोरत्य (the first time); J कथमवेन्द्राग्रा etc. as T; B om इत्यैः; H incomplete here, F इतींशः instead of इत्यैः.

३ सर्वं or तन्व Be BTJ, तव HF

४ Thus HB Be, स्यात् om. T

५ श्वात्सोः FT

काममवाप्नोतीत्यपिकां गां दक्षिणां दद्यादिति पेद्वक्षायनि-
 द्राह्मणं भवति । न त्वेवावाहिताग्निः श्यादिज्ञायते । च देवानां
 वा एषोऽन्यतमो य आहिताग्निरित्येष यदग्न्याग्निमुद्धरति
 महसं तेन कामदुषोऽवहस्रैः । इय यदग्निहोत्रं जुहोति
 महसं तेनेत्यपरिमितमेवेदमुक्तं भवति । ॥ ७ ॥ तृतीयः ॥

अथान्याधेयस्योपवसथ इत्युपकल्पयते गां माश्रमक्षामहत्तं
 वासयतुर उदकुभाश्रस्तीमौदुमराष्कूलागौदुमरी । दूर्वमिकां
 वषाश्रपणीमविशाश्रामौदुमरीमेव मशनेवान्याग्नासोपाकात्पै-
 द्यश्रिकाम्भारानेरकोपवर्षणे । आश्रनाभ्यन्ने आश्रं एष-
 १० मुष्टिश्च रक्त्वा सुषमिति । दक्षिणत एतत्परिश्रितं भवति ।
 तस्यैतस्मिन्परिश्रिते प्राहाहृत्तस्य शेषान्तं करोति तूष्णीं । धीणि
 दर्भपुष्पीलान्युपनिषत्य वपति वपे । प्रवपे । देवेन मविषा
 प्रसृतो मद्गणा अश्रितोऽहं यानि म इत ऊर्ध्वं शीमानि
 तानि मे क्षमाये मन्वित्यथैगमुत्तकेशयानु । निहृत्तगसमुदकु-

१ The words नमे, ... श्यान् are omitted by BT

२ Be HFJ repeat the last clause: अपरि. ... भवति; BT om.
 अपरिमितं;

३ Thus Be H; •वराश्रदान् T, •वराश्रदान् BJ; •वराश्रदान् F

४ श्यासोपाकान् corrected acc. to Bh; MSS. •कान् ।

५ Thus T, वपेन् the other MSS, also Ke4.

६ Thus F, प्रवपेन् the other MSS, except H, which omits the
 syllable व । The yajna seems to begin with वपे ।

७ Thus only Be, निहृत्त the other MSS

श्लेनाभवनयथाचयतीमा म आपः शिवाः मनु दुष्कृतं प्रवहन्तु
 मे । शुद्धाः प्रयुञ्जीमहि कृत्वनिति ^१ स्नातः प्राङ्मुख्याहृतं
 वामः परिधायानुत्थाङ्गे ^२ ऽथैनमेकविंशत्या दर्भपुञ्जीसैस्त्रेधा
 विभक्तैः सप्तभिःसप्तभिस्त्रयो ^३ पवयित्वाद्वाचमादायेमां दिग्ं
 नीत्वा चतुष्यथ एतस्मिन्नेवोद्वाचे ऽवेचमाणं पात्रनो विनि-
 धीश्वाचयति मिष्टे मे मन्युव्याघ्रे मे ऽन्तरामथ इत्यात्मने-
 तमनुवाकं निगद्य निनीयापः परास्त्र पात्रमनयेद्यमाण
 आयन्ति ^४ हस्तपादाग्रवास्त्रैतेनैव यथेतमेत्य पवमानः सुवर्जन
 इत्येतमनुवाकं यजमानं वाचयन्नद्विर्मांजयत्या ^५ मात्यादिभ्र-
 मादीप्याम्वाहार्यपचनवेलायाश्च सादयित्वा शोधयित्वा वर्षिषा ^६
 परिसौर्यान्वं विष्वाणोत्पूयोत्तरत एतानुपसादयति ^७ चतुर
 उदकुम्भाश्चस्त्रीनौदुम्बराञ्छूलानौदुम्बरी ^८ दर्वीमेकां वपाश्र-
 पणीमविशाषामौदुम्बरीमेव दक्षिणतः सर्वनिवान्याश्रयास्त्री-
 पाकात्पैत्रयशिकाम्भारानेरकोपवर्षणे ^९ आञ्जनाभ्यञ्जने आन्वं
 वृषभुष्टिश्च स्फश्च सूचमिति ^{१०} दक्षिणतो ऽधिदेवं करोति ^{११}
 तदेकाग्रपञ्चाशतो ^{१२} ऽवाचिवपत्य ^{१३} श्यमादाय सद्यदेव

१ Before दृष्यो T Be ins विष् ।

२ Thus Be HBT ; त आभा • JF.

३ •सादयति BT.

४ Thus BTH Be ; शूलान् J, शूलान् F ५ cp. page २५, note ४

६ Thus Be FJ and Ke! sec. m. ; शक्याग्रपंचा • BT and Ke!

पर m , शक्याग्रपंचा • H

७ Thus JFH ; •पत्यय BT Be.

दक्षिणोद्भवपहता असुरा रचाऽसि पिशाचा ये क्षयन्ति
 पृथिवीमनु । अन्यत्रेतो गच्छन्तु यत्रैषां गतं मन इत्यथैमदङ्घ्रि-
 रवोक्षत्युदीरतामवर उत्परास उन्मथमाः पितरः सोम्यासः ।
 असुं य ईधुरष्टका क्षतज्ञास्ते नो ऽवन्तु पितरो
 * हवेष्विति ' ॥ ८ ॥

अथोल्मुकमादत्ते य आददानाः स्वधया नवानि पिशाणि
 रूपाण्यसुराश्चरन्ति । परापुरो निपुरो ये भरन्थग्रिष्टानन्मा-
 म्प्रणुनोक्तु^१ यज्ञादिति^१ तेनोद्भूतमभितपत्यग्निः पावकः
 सुदिनानि क्षणन्नितो ऽसुराक्षुदतादूरभोकसः । पितृणां ये
 १० वर्षे हवेह भागमिच्छन्त इति^१ तद्वैव ध्यन्तं करोति^१
 तस्मिन्मुष्मुकं श्राव्यसोकं प्रशोतयति^१ तद्विषणायं बर्हिं
 क्षृणाति महदाच्छिन्नं बर्हिंक्षणांश्चिदु म्योनं पितृभ्यस्त्वा भरा-
 स्यहम् । अस्मिन्सीदन्तु मे पितरः सोम्याः पितामहाः
 प्रपितामहास्थानुगैः सहेत्यथ पितृनावाहयत्युदीराणा इह
 ११ सन्तु नः सोम्याः पितरः पितामहाः प्रपितामहास्थानुगैः
 सह । असुंगमाः सत्ययुजो ऽष्टकाम आ नो हवं पितरो
 ऽद्यागमन्तु ॥ एह गच्छन्तु पितरो हविषे अन्तवे । अस्मिन्शे
 बर्हिंस्थानिषद्य मा वीरः प्र मा युनगित्यथैभ्य एरकोपबर्हिणे
 निवेद्यत आसनः शयनं चमे तयोः सोम्याम आगताः ।
 १० प्रिया जमाय नो भुवा श्रिता भवत शंकरा इत्यथैभ्यः

पागान्याहरति^१ मधुपानं घौरपागः एकुपानं यद्वा भवत्यन्य-
 द्वाङ्गणेभ्यो ददात्यन्यदुपनिगयत्येतदः पितरः पितामहाः
 प्रपितामहाः पानमित्येकेनोदकुभेन मार्शयति तृष्णी^१
 तदक्षान्पर्युपविशन्ति श्वारः पितापुत्राः^१ पिता पुरस्ताज्ज्येष्ठो
 दक्षिणतो ऽनुजः पयात्कमिष्ठो उत्तरतो^१ द्वादशाघाग्निता १
 प्रश्चिनन्ति^१ तद्विजयते^१ द्वादश ज्येष्ठोद्विजयते^१ द्वादशा-
 नुजोद्विजयते^१ ऽथ ये ऽतिशियन्ते तात्कनीयाः ससुप-
 समूहनर्थय^१ यदि द्वौ भवतो द्विरायामः पिताथ यद्येको
 जाया तृतीयाथ यदि नैव भवन्त्युभौ द्विरायामौ जायापतौ^१
 एष एव त्रिषु न्याय^१ एष एव^१ द्वयोः^१ सतं सतमितिव^१ १०
 व्यपगच्छन्ति^१ घृता गौरित्युक्कोत्तिष्ठन्त्येभ्यो बर्धिरादाय
 नामुपाकरोति पित्रभस्त्वा पितामहेभस्त्वा प्रपितामहेभस्त्वा
 जुष्टामुपाकरोतीति^१ तृष्णीमित्येके^१ ऽथेनामद्भिः प्रोचति
 पित्रभस्त्वा पितामहेभस्त्वा प्रपितामहेभस्त्वा जुष्टां प्रोचा-
 मोति^१ तृष्णीमित्येके^१ तामचैव प्रतीचीनशिरसी^१ दक्षिणा- ११
 पदीः संज्ञयन्ति^१ तद्यै संज्ञप्ताया शद्विरभियेकं प्राणाना-
 ष्णाययति तृष्णी^१ तृष्णी^१ वपामुत्तिष्ठ च हृदयमुद्धरति प्रज्ञा-

१ Thus BF and Keś see m, चारयति Be HJ, Keś. pr. m.; चारयति T.

१ Thus B Be J and Keś., बभिश H, कनीयान् the other MSS

१ Thus TBJ, the other MSS more or less corrupt.

१ एव only in B Be H Bh.

१ एव B Be HF, एवं TJ

१ Thus all the MSS.

तानि षावदानानि प्रजातौ च मतधू^१ तान्देतिष्वेव शूलेषूप-
निक्ष्यैतस्मिन्नेवाग्नौ^२ अपयन्ति^१ गृतायां वषायां पञ्च भुवा-
ऊतौर्जुहोति ॥ ६ ॥

याः प्राचीः संभवन्त्याप उत्तरतश्च याः । अङ्गिर्विश्वस्य

- १ भुवनस्य धर्चीभिरन्तरन्यं पितुर्दधे स्वधा नमः स्वाहा ॥
अन्तर्दधे पर्वतैरन्तर्मङ्ग्या ष्टयिव्या । दिवा दिग्भिरन्ताभि-
रुतिभिरन्तरन्यं पितामहाद्दधे स्वधा नमः स्वाहा ॥ अन्तर्दध
ष्टतुभिः सर्वैरहोरात्रैः सुमन्त्रिकैः । अर्धमासैश्च मासैश्चान्तरन्यं
प्रपितामहाद्दधे स्वधा नमः स्वाहा ॥ यन्मे माता प्रलुलोभ
१० चरत्यननुमता । तन्मे रेतः पिता छङ्गामाभुरन्योपपद्यताः
स्वधा नमः स्वाहा ॥ यदः क्रथादङ्गमद्दहवोकास्त्रयग्रणयश्चात-
वेदाः । तदो ऽहं पुनराग्नेश्याम्यरिष्टाः सर्वैरङ्गैः संभवत पितरः
स्वधा नमः स्वाहेति^१ वेधा वषां विश्विद्यौदुम्बरां दद्यां
जुहोति सोमाथ पितृमते शुक्तिणे जुहुमो हविः । वाजि-
११ सिद्धं जुषस्व नः स्वजा ह्यं देवेभ्यः पितृभ्यः स्वधा नमः
स्वाहा ॥ अङ्गिरस्वन्तमृतये यमं पितृमन्तमाङ्गवे । वैवस्वते
दमङ्गि नः स्वजा ह्यं देवेभ्यः पितृभ्यः स्वधा नमः स्वाहा ॥
यदग्ने कथ्यवाहन पितृन्वक्ष्यतादृधः । प्र देवेभ्यो वहा^२ एयं
पितृभ्यश्च स्वजा ह्यं देवेभ्यः पितृभ्यः स्वधा नमः स्वाहेति^१

१ Thus all the MSS.

२ Thus only TJ, the other MSS corrupt, comp. Bandh
grhs. I. 1

२ ४६ BF

तुष्णीं दर्वोमभ्याधाय पिण्डानामावृत्तैतान्यवदानानि ददाति
 इदमेवापि ऽय सयं मतस्रुमथ दक्षिणमेतत्ते ततासौ ये च
 त्वामनु याञ्च त्वमवान्वशेषा^१ ते तत स्वधाचितिर्यावती
 पृथिवी तावती ते मात्रा तावतीं न एतां मात्रां भृतां
 ददामि पृथिव्या मितमसि तताय मा चेष्टा इति^१ द्वितीयं *
 ददात्येतत्ते पितामहासौ ये च त्वामनु याञ्च त्वमवान्वशेषा
 ते पितामह स्वधाचितिर्यावदन्तरिचं तावती ते मात्रा
 तावतीं न एतां मात्रां भृतां ददाम्यन्तरिचेण मितमसि
 पितामहाय मा चेष्टा इति^१ तृतीयं ददात्येतत्ते प्रपिता-
 महासौ ये च त्वामनु याञ्च त्वमवान्वशेषा ते प्रपितामह *
 स्वधाचितिर्यावती धौशावती ते मात्रा तावतीं न एतां
 मात्रां भृतां ददामि दिवा मितमसि प्रपितामहाय मा चेष्टा
 इत्यथ पितरो यथाभागं भन्दध्वमित्युक्त्वा वैकेनोदकुभेन
 मार्जयति तुष्णीमथैभ्यो गानुपपरेत्य लोहितमुपप्रवर्तयति
 यानि रवाञ्चस्रुग्भागानि ये चापि पितरो हरन्तां *
 विहरन्तां वृषन्तु इधिरस्य ते ॥ ये नः पतिता गर्भां
 अस्रुग्भाज उपपते । तेभ्यः स्रजा स्वधा नमस्रुण्वन्तु मदन्तु
 च ॥ य श्रामा ये च^१ पक्वा ये च दुष्टाः पतन्ति नः । तेभ्यः
 स्रजा स्वधा नमस्रुण्वन्तु मदन्तु च ॥ ये कुमारा या स्त्रियो

१ Here and in the corresponding passages further on the MSS.
 have *नशेषा instead of *नशेषा ।

१ om. BT and two MSS of the grhya-sutra

ये ऽविज्ञाताः पतन्ति नः । तेभ्यः स्वजा स्वधा नृमसृष्णुवन्तु
 मदन्तु चेत्यागत्याञ्जनं ददात्यथाभ्यञ्जनं ददात्यथ वषाऽसि
 ददात्यथ पङ्क्तिर्नमस्कारैर्विषयांसमुपतिष्ठते । ऽथ वीरं याचते ।
 ऽथैनानुत्याय प्रवाह्य तिसृभिर्मन आह्वयते मनो न्वाह्वामह
 १ आ न एतु मनः पुनः पुनर्नः पितरो मन इत्यथैतदहत्तं
 वास एवंविदे ब्राह्मणाय दत्त्वान्यदसनौष्यं वासः परिधाय
 दक्षिणोपपरेत्याह्निर्माजयते ॥ १० ॥

यासु गन्धा रमा वर्णा बलं च निहिते^१ उभे । ता म
 आपः शिवाः सन्तु दुष्कृतं प्रवहन्तु मे ॥ या ऊर्जमभिविद्यन्ति
 १० देवप्रेषिता महीम् । ता म आपः शिवाः सन्तु दुष्कृतं
 प्रवहन्तु मे ॥ यासां निष्क्रमणे सर्वमिदं जायते जगत् । ता
 म आपः शिवाः सन्तु दुष्कृतं प्रवहन्तु मे ॥ यासामिमे चयो
 लोकास्तेजसा यशसादृताः । ता म आपः शिवाः सन्तु दुष्कृतं
 प्रवहन्तु मे ॥ याः प्राचीयां दक्षिणा याः प्रतीचीयां उदीचीयां
 ११ ऊर्धा रेवतीर्मधुमतीरापः स्वन्ति शुक्राः । ता म आपः
 शिवाः सन्तु दुष्कृतं प्रवहन्तु म इत्यथैतदसनौष्यं वासो
 विमुच्यान्यत्परिधाय प्राजापत्यधर्माग्निहृदेति प्रजापते न
 त्वदेतान्यन्य इत्यथोस्तुक्रमपिसृजत्यभृदतो^२ हविषो जातवृदा

१ Thus H Be J, वसनीय the other MSS.

१ Thus Be HTF; निश्चिते B, निश्चितेण I.

१ Thus HBTJ Be, F reads with Ap. H. R. B. R. the mantra
 with नो ।

अवाङ्मुद्यानि सुरभीणि कृत्वा । प्रादाः^१ पिबभ्यः स्वधया ते
 अचन्प्रज्ञानसमे पुनरप्येहि देवानित्यचैतान्यवदानानि ब्राह्मणेभ्यो
 ददाति हृदयमेवापि इय मयं मतस्त्वमथ दक्षिणं यथाश्रद्धमन्नं
 कुरुते^१ गामेतामःशशः कृत्वा ब्राह्मणेभ्यो वरं^२ ददाति^१ स^२
 ये ह के चैतस्यै माःसं सभन्ते सर्वे ह वा अस्यै ते गोभाजशो
 भवन्त्यामात्ये^३ जयानभ्यातानावाद्भृत इति ऊत्वामात्यहोमा-
 च्छुहोत्येष ह वा उपवमथ^४ उप ह्यग्निन्देवा वसन्ति प्रात-
 र्जेशामो वामं वस्त्रित्येतद्द वै देवानां वामं वसु यदाग्नेयो
 ऽष्टाकपाल^५ उप हैमं वामं वसु गच्छति यस्य ह वा एता-
 मेवंविदाग्नां कल्पयते^६ सर्वं पाभानं तरति^७ तरति बद्ध-
 हत्यामप पुनर्मृत्युं जयतीति शोवाच प्रजापतिस्तानि ह वा
 एतानि कृष्णाण्डानीत्याचरते काजवानीति^८ वामात्यहोमा
 इति वातीमोचा^९ इति वा^{१०} स यत्किं चाग्निग्लोके पापं

१ प्रादात् Bc only

१ om. Bc H

२ Thus T only; F ददाति स ये देकेचैतस्यै; B Bc H. ददात्येषैहयेके-
 चैतस्यै; J ददातिवेषकेचैतस्यै; Bb. reads *with* स ।३ Thus T, B: गोभाजशो भवन्त्यामात्ये; FH गोभाजशोभव (or वं) त्पमात्ये;
 J गोभाजशोत्पिष्टेवाप्रोभवत्याजशोमात्ये; Bc presents the same reading
 as T, but अमात्ये instead of आमात्ये ।

४ Thus B Bc TH, the other MSS कल्पयति ।

५ Uncertain. The above given is the reading of T; काजवानीति
 J, काजवानीति F, काजवानीति HB Bc, probably Maitr S. II. 1. 4
 काजवं ३४ to be compared.

६ Thus TJF वातीमोचा B Bc H

कर्म करोति सर्वस्मात्तस्मान्निर्मुञ्चानृषः स्वर्गं लोकमेतीति
होवाच प्रजापतिः ^१ ॥ ११ ॥ चतुर्थः ॥

- अग्नीनाधास्यमानो भवति स उपकल्पयत ऊषाश्च भिक्ष-
ताद्याम्बुत्करं च बल्मीकवपां च सूदं च वराहविहतं च
१ पुष्करपर्णं च शर्कराद्येत्यष्टौ पार्थिवा ^१ अथ वानस्पत्या
अश्वत्थस्योदुम्बरस्य पर्णस्य शमी च विकङ्कतस्याग्निहतस्य
शमीगर्भावरणी ^१ मुञ्चकुलायं चिचिघस्याश्वत्यस्य तिस्रः समिध
आर्द्राः सपलाशाः सप्रारोहाः प्रादेशमाचौरप्रतिशुष्कायाः
पद्भिरण्णशुष्काः स्त्रीभौवर्णाः स्त्रीनाजतानयं पूर्ववाहः रथचक्रं
१० ब्राह्मणैर्दैनिकास्त्रीहीन्सर्वेष्वथः रोहितं चमानडुहं नवानि
पशुपाचाणौत्ययास्त्रा ^१ अरणी आहरति यो अश्वत्यः शमीगर्भ
आहरोह त्वे सचा । तं ते हरामि नक्षणा यच्चियैः केतुभिः
सहेत्यंशतो नक्षत्राणामेव मीमांसा ^१ कृत्तिकाश्चग्निमा-
दधीत ^१ रोहिण्यामग्निमादधीत ^१ पुनर्वसोरग्निमादधीत ^१
११ पूर्वघोः फल्गुणोत्तरयोः फल्गुणोश्चिवायामित्यंशत चतूना-
मेव मीमांसा ^१ वसन्ते ब्राह्मणो ऽग्निमादधीत ^१ यौधे
राजन्यः ^१ शरदि वैश्यो ^१ वर्षासु रथकार इत्यथो खलु
यद्वैनः ^१ अद्भोपनमेदयादधीत ^१ सैवास्थर्द्धिरिति ^१ तदेतदा-

१ Thus B Be HF, शमी० TJ.

१ इति om JP (H is defect here)

१ Thus BT Keś चद्वेनः JHF Be, but cp Sayana on T Br. I

तस्यातिवेलं वा अद्वायुऋष्याय^१ वै प्राञ्छणं भवति यो
 रोहिष्यामग्निमाधत्त^२ षष्ठीत्येव सर्वावोदावोदतीति^३ सा या
 वैशाखाः पौर्णमास्या उपरिष्ठाद्भावास्था भवति सा महत्सं-
 वत्सरस्य रोहिष्या संपद्यते तस्यामादधीतेत्य^४यास्यैतपुरस्तादेव
 जुष्टे देवयजने ऽगारं वा विमितं वा कारितं भवति^५ तस्य
 द्वे द्वारौ कुर्वन्ति प्राचीं च दक्षिणां च^६ मध्ये गार्हपत्यस्थाय-
 तमं कुर्वन्ति^७ पुरस्ताद्वादशसु विक्रामेष्वा^८हवनीयस्यापि वा
 चतुर्निमित्ते^९ दक्षिणतो विप्रुवत्यन्वाहार्यपचनस्यापि वा यथा
 दौ भागौ प्राक् स्यातामेकः पश्चादित्येवं^{१०} वेधोद्वायावोच्य
 केशवस्यु वपते^{११} नखानि निहन्तत^{१२} एवं पत्नी केशवर्जमुभौ
 मानुषेणालद्वारेणालङ्कृतौ भवतो ऽहतवामसावंधाभ्यां प्रतो-
 पायनीयं पाचयति^{१३} तस्याग्निता भवतः सर्पिर्मिश्रस्य
 पयोमिश्रस्य^{१४} ॥ १२ ॥

अथाधिरुत्सूर्यं पाचति सर्वावधमाज्यस्यालीः सस्रुवाः
 सुचं सर्हिवांसो दीप्याञ्चकलानित्येतत्समादाय संप्रच्छन्ना
 शम्बरीयं वोजपनीयं वाभिप्रमजन्ति^{१५} तस्मिन्दीप्याञ्चकलान्मं-
 प्रकीर्य चर्हिषा परिन्तीर्थाज्यं विस्राप्योत्पूयाञ्चलिनोपन्ती-

१ Thus J (omitting इतद्) and H; T आतंस्यवातिवेलंवापद्वायुऋष्याय;
 B Be F: *तिवेलं (or स्थायां) अद्वायुऋष्यादयः ।

२ Thus HJT, आदधीत the other MSS.

३ Thus BJT (the last विक्रामे*); विक्रामे* FH Be.

४ Thus Be HJ, पाचयति T (ग्रन्था') and F, पाचयति B.

- १ णाभिघारितः सर्वापधं जुहोत्यग्रे सर्वैषधाय पुष्यै प्रजन-
नाय स्वाहेत्यथ जयानभ्यानावाघ्नंत इति ऊत्वामात्य-
होमाञ्जुहोत्यथ सुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वा प्राजापत्यां जुहोति
प्रजापते न नदेतान्यन्य इत्यपरं चतुर्गृहीतं गृहीत्वातुष्यां
५ जुहोत्यन्वग्निरुषसामप्रमखदन्वहानि प्रथमो जातवेदाः । अतु
सूर्यस्य पुरुत्रा च रश्मीनतु आवाष्टयिवी आततान स्वाहे-
त्यैतानद्गाराग्भते वा गरावे वा यजमानो गृह्णात्यायुषे
वो गृह्णामि तेजसे वो गृह्णामि तपसे वो गृह्णामि^१ वीर्याय
वो गृह्णामि ब्रह्मवर्चसाय वो गृह्णामीत्येनानादायोपोत्तिष्ठ-
१० त्यायुर्माविशतु भूतिर्माविशतु ब्रह्मवर्चसं मामाविश-
त्विति^२ तानध्वर्यवे संप्रदायोदायन्त्यन्वारभ्ये यजमान एतेनैव
यथेतमेत्योत्तरेणागारं परीत्य^३ पूर्वया दारा प्रपाद्य गार्ह-
पत्यस्त्रायतने न्युयोपसमादधाति^४ परिसृण्वन्ति^५ दक्षिणत
उपविशतो ब्रह्मा च यजमानस्यापैतद्रोहितं चर्मानदुष्टं जघने-
१५ नाग्निं प्राचीनपीत्रमुत्तरहोमोपसृण्वन्ति^६ तस्य बहसः काले
चतुरः पाचाग्नीहीक्ष्विर्वपति^७ ब्रह्मणे जुष्टं निर्वपामीति वा
तृष्णो^८ वीथ निह्नानभिष्टगत्याकृत्यै^९ त्वा कामाय त्वा ससृधे^{१०}
त्वैत्यैताग्नीहीञ्कूर्पे^{११} समुष्याद्विरभ्युक्ष्य चर्मोदूहत्यैतद्विभवे^{१२}

१ Before वीर्याय B ins जोजरी वी गृह्णामि । २ प्रतीत्य B Be

३ T and Ke's, perhaps rightly, वीहीर्षा is of वीहीन् ।

४ Thus all, except T, which has न्युयोप, but cf. T Be II. 5. 3. 2

५ उदुवति B.

चर्मण्युल्लसलमुसले निधायावृक्ष्यैतेनैव पात्रेण चतुर उद-
पादानानयति यदि वीडिता म्हाली भवति ' यद्यु वा
अवीडिता पञ्च वा भृयसो वा ' स समोदकः संपद्यते ॥१३॥

तं य एव कश्चि कुश्लः परीन्वेन^१ अपचित्वाभिघार्थी-
दश्चमुदामपत्यैनायतिगव^२ स्रत्विग्भ्यः प्राङ्गुपसंगच्छन्त
एनमेत स्रत्विजो^३ ' स्यैतां पात्रीं निर्णिज्योपस्त्रीर्यं तस्यामेन-
ममंप्रचिवोद्धरति ' सर्पिरासेचनं कृत्वा प्रभृतमाज्यमानीयाथै-
तस्यैवौदनस्योपघातं^४ जुहोत्युपतिष्ठते वा प्र वेधमे कवये
मेधाय दचो वन्दारु ह्यभाय वृष्ये । यतो भयमभयं तस्यो
अस्त्व देवान्यन्वे हेद्याम्वाहेत्यैताः स्रत्वरु आर्ययानुत्तरतो १०
ऽनुदिगमुपवेश्य नाननुपूर्वमाचमय्य^५ तेभ्य एनं भूमिः सृशस्वसु-
स्त्रिन्दस्त्रिवोपोहति ' चिः प्राग्र प्रश्रमन्ति^६ राद्धस्ते ब्रह्मौदन
इति ' तेभ्यः भाण्डं वसतरं ददात्यथैव उत्तरत आसीनो
ब्राह्मणः वामकापं प्राप्नोति ' तस्यै यदस्योपकन्यते^७ तद्ददात्यथ

१ कश्चि B Be and Keç; कश्चि T, कश्च the other MSS.

२ Thus HJ Be; परीन्वेन B; परिन्वेन T, परिन्वेन F

३ Thus H Bh, Keç; आपतिगवम् B, आपतीगव Be 3; आपतिगवे
नामे F; आपतिगं T.

४ Thus Be F; स्रत्विजो HBJ, Tom वत् ।

५ Thus H; 'वौदन' the other MSS

६ 'वसुधं' J

७ Thus H Be T F, Keç, प्रश्रमन्ति the other MSS

८ Thus F only, the other MSS 'कश्चपने ।

यदाज्यमुच्छिष्यते तेन समिधो ऽभ्यज्यादधाति समिधाम्निं
 दुवस्यत एतैर्वाधयतातिथिम् । अस्मिन्दद्या जुहोतन स्वाहा ॥
 उप त्वाग्ने हविर्गतीर्घृताचीर्यन्तु हयंत । जुषस्व समिधो मम
 स्वाहा ॥ तं त्वा समिद्धिरङ्गिरो एतेन वर्धयामसि । बृहच्छोचा
 ५ यविष्ठ्य स्वाहेति ' गायत्रीभिर्वाङ्मणस्य त्रिष्टुम्भौ राजन्यस्य
 जिघर्म्यग्निमा त्वा जिघर्म्यायुदां अग्ने हविषो जुषाण इति
 जगतीभिर्वैश्वस्य जनस्य गोपा अजनिष्ट जागृद्विस्वामग्ने
 मानुषीरीडते विप्रः सप्त ते अग्ने समिधः सप्त जिज्ञा इति '
 समिधु वक्षतरौ ददाति ' ॥ १४ ॥

- १० अथास्मा अरणी प्रयच्छन्नाह वाचंयमो भविय्यसि
 सःशाधि यत्ते सःश्रियमिति ' स आह माङ्गणानाग्रयतायं
 गोपायत संभाराजिधत्तेति ' तस्य सुभिद्यसग्याधेयं भवति '
 मान्याधेयस्य सप्तद्विस्तदाङ्गनाग्याधेये गां कुर्वीत घोररूप-
 मिति ' कुर्वीतेवापि' सेव न कुर्वीतापि बङ्गीरपि कुर्वीतानु
 १५ चैतस्य भवेत्युष्या प्रशुषेति कात्योः ' ऽथास्मा अरणी
 प्रयच्छति ' ते प्रतिगृह्णाति मही विष्पदौ सदनै उतप्या-
 वांक्षी एतं धरुणे रथीणाम् । अन्तर्वद्वी जन्यं जातवेदमम-
 ध्वराणां जनयथः पुरोगाम् ॥ आरोहतं दशतः प्रकरौमम-
 तैनाग्र आयुषा वर्चमा सह । ज्योग्जौवन्त उत्तरामुत्तराः ममां
 १० दर्शमहं पूर्णमासं यज्ञं यथा यजा इत्यथेने उपनिगृह्णात्कृतिय-

१ Thus JFH Be, कुर्वीतेवापि B, T totally corrupt.

२ cp Dravidha I, 16

वती स्यो अग्निरेतसौ गर्भं दधायां ते वामहं ददे । तत्सत्यं
यदीरं विभृद्यो वीरं जनयिष्यथः । ते मत्प्रातः प्रजनियेथे
ते मा प्रजाते प्रजनयिष्यथः । प्रजया पशुभिर्ब्रह्मवर्षमेन
सुवर्गे लोक इत्यथैनमनृतास्त्यमुपनयति मानुषाद्वैव्यमुप-
नयतीदमहमनृतास्त्यमुपैमि मानुषाद्वैव्यमुपैमि देवीं वाचं
यच्छामीति ^१ तं वाचंयमः रात्रिं जागरयन्त आसते
शस्त्रैस्ताः रात्रिमग्निमिन्धते शस्त्रैरग्निमिन्धान उभौ लोकौ
सनेमहम् । उभयोर्लोकयोर्ब्रह्माति सृष्ट्युं तराम्यहमित्युत्तरेण
गार्हपत्यस्यायतनं कस्त्रापमजं बध्नाति तेनैवमाधास्यमानः
संव्यापयति प्रजा अग्ने संवामयागाद्य पशुभिः सव । रात्रा- १०
स्यसा आधेहि यान्यामन्मवितुः सव इति ^१ ॥ १५ ॥
पञ्चमः ^१ ॥

अथाध्वर्युरपररात्र आद्रुत्यारणी निष्टपति जातवेदो
भुवनस्य रेत इह सिद्ध तपसो यञ्जनियते । अग्निमद्यत्यादधि
इत्यत्राहः शमौगभाञ्जनयन्त्यो मयोभूः ॥ अयं ते योनिर्घृतियो १५
यतो जातो अरोचयाः । तं जागद्यत्त अरोचया मो वर्धया
रविमित्यथैतमग्निः कते ममुष्य दक्षिणतो ज्वलयन् आसते ^१

^१ According to Ilhavanavāmin, who divides our second prāna in two parts (the second beginning after khaḅḅa 11), the adhyāya number is प्रथमः, the khaḅḅa number according to T, which has the same division, is 4 in B 16, but the adhyāya number here also is प्रथमः

- ऽथैतान्यग्यायतनानि षष्ठत्पिण्डेन परिलेपयत्यथ तृतीयः
 संभारणामादाय गार्हपत्यस्थायतने निवपति यत्पृथिव्या
 अनामृतः संभवत्वे सचा । तदग्निरग्नये ऽददात्तस्त्रिधा-
 धीयतामयमिति ' स यत्रोषानुपाधिगच्छति तज्जपति यद्-
 ५ ददश्वन्द्रमसि छणं तदपीहेत्यैनानादधाति दिवस्त्वा वीर्येण
 पृथिव्यै महिष्या । अन्तरिक्षस्य पोषेण सर्वपशुमादध इत्यैना-
 न्प्रयौति सं वः सृजामि हृदयानि सःसृष्टं मनो अस्तु वः ।
 सःसृष्टः प्राणो अस्तु वः ॥ सं या वः प्रियास्तनुवः संप्रिया
 हृदयानि वः । आत्मा वो अस्तु संप्रियः संप्रियास्तनुवो
 १० ममेत्यैनाः कल्पयति कल्पेतां चावापृथिवी कल्पन्तामाप
 ओषधीः । कल्पन्तामग्नयः पृथङ्मन व्यैष्ट्याय सप्रताः ॥ ये
 ऽग्नयः समनसो ऽन्तरा चावापृथिवी । वाचन्तिकादृत् अग्नि-
 कल्पमाना इन्द्रमिव देवा अभिसंविशन्वित्यथातिशिष्टानाः
 संभारणामर्धानादाय दक्षिण्या दारोपनिर्हत्यान्वाहार्षपचन-
 १५ स्थायतने निवपति यदन्तरिक्षस्थानामृतः संभवत्वे सचा ।
 तद्वायुरग्नये ऽददात्तस्त्रिधाधीयतामयमिति ' स यत्रोषानु-
 पाधिगच्छति तज्जपति यद्दश्वन्द्रमसि छणं तदपीहेति ।
 तथादधाति ' तथा संप्रयौति ' तथा कल्पयत्यैतेनैव यथेत-
 मेत्यातिशिष्टान् संभारानादाय पूर्वया दारोपनिर्हत्याहवनीय-
 २० स्थायतने निवपति यद्दिवो ऽनामृतः संभवत्वे सचा '
 तदादित्यो ऽग्नये ऽददात्तस्त्रिधाधीयतामयमिति ' स यत्रो-
 यानुपाधिगच्छति तज्जपति यद्दश्वन्द्रमसि छणं तदपीहेति '

तथादधाति^१ तथा संप्रयौति^१ तथा कल्पतत्ये^१थ गोपारं
 समादिशति^१ स आह विद्यता अग्रयो मा कश्चनान्तरेण
 संवारीदित्यथाध्वर्युः प्रदक्षिणमावृत्य प्रत्यङ्गाद्रुत्य^१ गार्हपत्यः
 स्थायतन उपरि संभारेषु सुञ्जकुलायं निदधाति^१ तस्मिन्प्रती-
 चीनप्रजननामरुणिं^१ निधाय दशहोत्रोत्तरारणिमवदधाति^१
 स आह मन्यतेति^१ यजमानः प्रथमो मन्यति^१ यजमान
 उत्तमो मन्यति^१ जनयति^१ जाते वरं ददामीति वाचं
 विसृजते^१ ऽथैनमुपतिष्ठते ऽग्नौजनन्नमृतं मर्त्यामो ऽस्त्रेमापं
 तरणिं वीडुजभम् । दश स्वसारो अयुवः समीचीः पुमांश्च
 जातमभिषृभन्तामिर्द्यथैनमभिप्राणिति प्रजापतेस्त्वा प्राणे-
 नाभिप्राणिमि पूषः पोषेण मद्यम् । दीर्घायुत्वाय शत-
 शारदाय शतं शरद्भ्य आयुषे वर्षसे जौवात्सै पुष्याय ॥ प्राणे
 त्वास्तनमादधाम्यन्नादमत्नाद्याय गोपारं गुप्या इत्यथोद्गातार-
 माह रपनारं ब्रुहीत्यथैनमादधाति^१ भूर्भुवो घर्मः शिरस्त-
 द्यमग्निः संप्रियः पशुभिर्भुवत् । हृदिस्तोकाय तनयाय
 यच्छ ॥ भृगूणां त्वाङ्गिरसां व्रतपते व्रतेनादधामीति भृग्वङ्गि-
 रमामादध्यादादित्यानां त्वा देवानां व्रतपते व्रतेनादधामी-
 त्यन्यासां वाङ्मणौनां प्रजानां^१ वरुणस्य त्वा राज्ञो व्रतपते
 व्रतेनादधामीति राज्ञे^१ इन्द्रस्य त्वेन्द्रियेण व्रतपते व्रतेना-
 दधामीति राजन्यस्य^१ मनोस्त्वा घामण्यो व्रतपते व्रतेना- १०

१ After चाद्रुत्य IIFJ 128 जयनेन

१ Instead of अरुणिं B has अधरारुदि, Cc अधरारुधि, H अरुधि

दधामीति वैश्वस्य ' ष्टभूणां त्वा देवानां प्रतपते प्रतेना-
दधामीति रथकारस्येति ' यथर्षिं यथागोचं ' गायत्रेण
छन्दसेत्युत्तरतो हिरण्यगस्तमुपास्यति स्वया तनुवा संभवेत्यै-
थैतः राजतं वृषलाय वाशाताय वातिप्रयच्छत्यातिमेवाति-

प्रयच्छतीति प्राङ्गणमथैनमुपतिष्ठते अहं नदसि मदसि
त्वमेतन्ममामि योनिस्तव योनिरस्मि । ममैव सन्वह हृष्या-
न्यग्रे पुत्रः पित्रे लोकलज्जातवेदः ॥ सुगार्हपत्यो विदद्वस-
रातीरुपमः श्रेयमीःश्रेयमौर्द्धधत् । अग्रे सपत्नाः अपवाधमानो
रायस्योपमिपमूर्जमस्मासु धेहीति ' ॥ १६ ॥

१० अथैतमग्निमाददते य एष सते समुप्तो भवति ' तं
दक्षिण्या दारोपनिर्हत्यान्वाहार्यंपचनमादधाति भृशुंशो वातः
प्राणस्तदथमग्निः संप्रियः पशुभिर्भुवत् । स्वदितं तोकाय
तनवाय पितुं पच ॥ अमीषां त्वा देवानां प्रतपते प्रतेना-
दधामीति ' यथर्षिं यथागोचं ' गायत्रेण छन्दसेत्युत्तरतो

११ हिरण्यगस्तमुपास्यति स्वया तनुवा संभवेत्यैतः राजतं
वृषलाय वाशाताय वातिप्रयच्छत्यातिमेवातिप्रयच्छतीति
प्राङ्गणमपि वा गार्हपत्यादेवान्वाहार्यंपचनमादधाति ' प्रजा-
पतिरग्निमसृजत सो ऽविभेत्प्र मा धच्छतीति तस्य चेधा
महिमानं यौहच्छान्या अप्रदाहायेत्येताद्ग्राह्याणादथैनमुप-

१० तिष्ठत इमा उ मामुपतिष्ठन्तु राय आभिः प्रजाभिरिह
संवसेय । इहो इडा तिष्ठतु विश्वरूपी मये वमोर्दीर्घिहि
जातवेद इत्येतेनैव अथैतमेवाभ्यादधातीषां प्रणयनीयं ' तं

तथादधाति^१ तथा संप्रयौति^१ तथा कल्पतत्त्वं गोभारं
 ममादिशति^१ स आह विद्यता अग्नयो मा कद्यनान्तरेण
 संवारीदित्यथाध्वर्युः प्रदक्षिणमावृत्य प्रत्यङ्गाद्रुत्य^१ गार्हपत्यः
 स्यायतन उपरि संभारेषु मुञ्चयुत्वायं निदधाति^१ तस्मिन्प्रती-
 चीनप्रजननामरणिं^१ निधाय द्वागहोत्रोत्तरारणिमवदधाति^१
 स आह मन्यतेति^१ यजमानः प्रथमो मन्यति^१ यजमान
 उत्तमो मन्यति^१ जनयति^१ जाते वरं ददामीति वाचं
 विसृजते^१ ऽथैनमुपतिष्ठते ऽग्नौजनन्नमृतं मर्त्यामो ऽसेमाणं
 तरणिं वीदुजभम् । द्वाग स्रमारो अयुवः समीचीः पुमांश्च
 जातमभिस्ररभन्तामित्यथैनमभिप्राणिति प्रजापतेस्त्वा प्राणे-
 नाभिप्राणिमि पूष्यः पोषेण सद्भम् । दीर्घायुत्वाय शत-
 शरदाय शतं शरद्भ्य आयुषे वर्चसे जीवाले पुण्याय ॥ प्राणे
 त्वामृतमादधाम्यन्नादमन्नाद्याय गोभारं गुह्या इत्यथोद्गतार-
 माह रयन्तरं ब्रूहीत्यथैनमादधाति^१ भूर्भुवो घर्मः शिरसा-
 दधमग्निः संप्रियः पशुभिर्भुवत् । हृदिस्त्रोकाय तनयाय
 यच्छ ॥ भृगूणां त्वाङ्गिरसां व्रतपते व्रतेनादधामीति सृस्वङ्गि-
 रसामादध्यादादित्यानां त्वा देवानां व्रतपते व्रतेनादधामी-
 त्यन्यासां ब्राह्मणीनां प्रजानां^१ बहणस्य त्वा राज्ञो व्रतपते
 व्रतेनादधामीति राज्ञ^१ इन्द्रस्य त्वेन्द्रियेण व्रतपते व्रतेना-
 दधामीति राजन्यस्य^१ मनोस्त्वा घामण्यो व्रतपते व्रतेना- २०

१ After आदस्य HFJ ins जघनेन

२ Instead of अरणि B has अथरारिदं, Be अथरारिदी, H अररी

- प्रदक्षिणमावृत्त्येधं प्रतिष्ठापयति यदिदं दिवो यददः पृथिव्याः
 संविदाने रोदसी संवभूवतुः । तयोः पृष्ठे सीदतु जातवेदाः
 ग्रभूः प्रजाभ्यस्ततुवे स्थोनः ॥ प्राणं त्वाभृत आदधाम्यन्नाद-
 मन्नाथाय गोप्तारं गुह्या इत्यथोद्गातारमाह वृहदारवन्तीपश्
 ५ श्वैतमिति^१ गायेति^१ सर्वाणि संप्रेष्यति^१ वृहति गीयमान
 आहवनीयमादधाति भूर्भुवः सुवरकंश्चतुस्तदमौ सूर्यस्तदथ-
 मग्निः संप्रियः पशुभिर्भुवत् । यत्ते शुक्रं शुक्रं वर्चः शुक्रा
 तनूः शुक्रं ज्योतिरजस्रं तेन मे दीदिहि तेन त्वादधे
 ऽग्निनामे ब्रह्मणा अमीषां त्वा देवानां मतपते षतेनादधा-
 १० मीति^१ यथर्षिं यथागोचं^१ गायत्रेण हृन्दयेत्युत्तरतो हिरण्य-
 ग्रस्त्रमुपास्यति स्वया तनुवा संभवेत्यथैतश्च राजतं वृषलाय
 वाज्ञाताय वातिप्रयच्छत्यातिमेवातिप्रयच्छतीति ब्राह्मणमथैन-
 सुपतिष्ठत आनगे व्यानगे सर्वमायुर्यानिश्च इत्यचैतावग्री
 आदधाति मभ्यं चावमथीयं च^१ रयचकं प्रवर्तयति संततं^१
 १५ गार्हपत्यादाहवनीयात् ॥ १७ ॥

सर्वेषधेन व्याहृतीभिरग्रीष्कमयित्वा^१ पञ्चपञ्च नाना-
 वृत्तौयाः समिधो^१ ऽभ्यज्याभिदधाति समिधमानः प्रथमो तु
 धर्म इत्येताभिः पञ्चभिरायुर्दा अग्ने हविषो जुषाण इत्येता-

१ B Be 129. साम before गायेति, T श्वैतश्रौतसामगायेत

१ Thus B Bb, the other MSS. संप्रेष्य

१ BH चाय १ Thus HB Be J, संवत्स the other MSS.

१ Thus only J, the other MSS आहृतिभिः

तथाभ्यादधाति यथा मन्यते ऽर्धादिते सूर्यं आहवनीयं
 आधीयमानः संपत्स्यत इति ^१ तस्य तथा संपद्यत ^१ उपोपय-
 मनीः कल्पयन्त्यथ एष पूर्ववाट् पन्पून्तितः पुरस्तात्तिष्ठत्यथो-
 ज्ञातारमाह वामदेवं मूहीत्यथैनमुद्यच्छत ओजसे बजाय
 त्वोद्यच्छे वृषणे शुभायायुषे वर्चसे । सपत्नत्वरमि वृत्तः ॥
 यस्ते देवेषु मरिमा सुवर्गो यस्त आत्मा पशुषु प्रविष्टः ।
 पुष्टिर्या ते मनुष्येषु पप्रथे ^१ तथा नो अग्ने जुषमाण एहि ॥
 दिवः पृथिव्याः पर्यन्तरिचादातात्पशुभ्यो अथ्योपधौभ्यः । यत्र-
 यत्र जातवेदः संबभूथ ततो नो अग्ने जुषमाण एहीतीय-
 त्यथे हरत्यथेयत्यथेयत्यधोऽधः गिरो हरतीति ब्राह्मणमाद-
 दान एवैता माचा अभिसंपादयेदित्येतदपरमंथं पूर्वं नयन्ति ^१
 तमनुमन्त्रयते प्राचीमनु प्रदिगं प्रेहि विद्वानग्नेरग्ने पुरो
 अग्निर्भवेह । विश्वा आशा दीद्यानो विभाच्छूर्जं नो धेहि
 द्विपदे चतुष्पद इति ^१ विपुवत्युपरमन्ति विक्रमस्र महाः
 असि वेदिपन्मानुषेभ्यस्त्रिषु लोकेषु जागृहीत्यथोपातिथन्त्यन्व-
 ग्निहपसामयमस्यदन्वहानि प्रथमो जातवेदाः । अनु सूर्यस्य
 पुरुषा च रक्षीमनु द्यावापृथिवी आतंतानेत्यथैतेनाग्नेन
 प्राचोत्तरतः पार्श्वतः संभाराणामाक्रमयति यथाहितम्याग्नेर-
 ज्ञारा अभववर्तेरन्नित्यथैनं प्रदक्षिणभावत्याङ्गिरभ्युच्योदञ्च-
 सुत्सृजति ^१ स एषो ऽध्वर्योर्भवत्यन्वं ब्रह्मणे ददात्यथ १०

- प्रदक्षिणमाहृत्येषां प्रतिष्ठापयति यदिदं दिवो यददः पृथिव्याः
 संविदाने रोदशी संवभूवतुः । तयोः पृष्ठे सीदतु जातवेदाः
 गन्धूः प्रजाभ्यस्तनुवे स्थोनः ॥ प्राणं त्वाभृत आदधाम्यत्राद-
 मन्नाद्याय गोप्तारं गुप्या इत्यथोद्गातारमाह पृष्ठद्वारवन्तीथः
 * श्यैतमिति^१ गायेति^१ सर्वाणि संप्रेष्यति^१ । वृहति गीयमान
 आहवनीयमादधाति भूर्भुवः सुवरर्कश्चतुस्तदभौ सूर्यस्तदय-
 मग्निः संप्रियः पशुभिर्भुवत् । यत्ते शुक्रं शुक्रं वर्चः शुक्रा
 तनूः शुक्रं ज्योतिरजसं तेन मे दीदृहि तेन त्वादधे
 ऽग्निनाग्ने ब्रह्मणा अमीषां त्वा देवानां प्रतपते प्रतेनादधा-
 १० सौति^१ यथर्षिं यथागोत्रं^१ गायत्रेण छन्दसेत्युत्तरतो हिरण्य-
 शल्कमुपास्यति स्वया तनुवा संभवेत्यथैतः राजतं वृषलाय
 वाज्ञाताय वातिप्रयच्छत्यातिमेवातिप्रयच्छतीति ब्राह्मणमथैन-
 सुपतिष्ठत आनग्ने ध्यानग्ने सर्वमायुर्थानग इत्यथैतावग्नी
 आदधाति सभ्यं चावमथीयं च^१ । रथचक्रं प्रवर्तयति संततं^१
 ११ गार्हपत्यादाहवनीयात् ॥ १७ ॥

सर्वोपधेन व्याहृतीभिरग्नीञ्जमथित्वा^१ पञ्चपञ्च नाना-
 वृचीयाः समिधो^१ ऽभ्यज्याभिदधाति समिध्यमानः प्रथमो तु
 धर्मं इत्येताभिः पञ्चभिरायुर्दा अग्ने हविषो जुषाण इत्येता-

१ B Be ins. साम before गायेति, T श्यैतमिदं सामश्रौतेन

१ Thus B Bn, the other MSS संवेद्य

१ BH चाथ १ Thus HB Be J, संततं the other MSS.

१ Thus only J, the other MSS आहृतिभिः

मपोद्धृत्याथ प्रदक्षिणमाद्यत्य प्रत्यङ्गाद्रुत्य जघनेन गार्हपत्यं
 तिष्ठत्सूनुभिरुपतिष्ठते ये ते अग्ने गिबे तनुवौ विराट्प
 स्तराट्प ते मा विग्रतां ते मा जिन्यताम् । ये ते अग्ने गिबे
 तनुवौ सवाट्चाभिभृद्य ते मा विग्रतां ते मा जिन्यताम् ।
 ये ते अग्ने गिबे तनुवौ विभृद्य परिभृद्य ते मा विग्रतां ते
 मा जिन्यताम् । ये ते अग्ने गिबे तनुवौ प्रभ्यौ च प्रभृतिय्य
 ते मा विग्रतां ते मा जिन्यताम् । यास्ते अग्ने गिवाप्तनु-
 वस्ताभिस्तादध इति ' सर्वाभिर्गार्हपत्यः ' सर्वाभिरन्वाहार्य-
 पचनः ' सर्वाभिराहवनीयमथ घोरास्तनूरनुदिगति यास्ते
 अग्ने घोरास्तनुवस्ताभिरमुं गच्छेत्यत्र यं यजमानो द्वेष्टि तं
 मनसा ध्यायत्यथाप^१ उपस्पृश्य विराजकमैरुपतिष्ठते ' नर्यः
 प्रजां मे गोपाय । अमृतत्वाय जीवसे । जातां जनिय्यमाणां
 च । अमृते मये प्रतिष्ठितामिति गार्हपत्यमथर्वं पितुं मे
 गोपाय । रसमन्नमिहायुषे । अदन्थायो ऽशीततनो । अविषन्नः
 पितुं कृषित्यन्वाहार्यपचनः ' शःस्य पशून्मे गोपाय । दिपादो
 ये चतुष्पदः । अष्टाग्रफाय य इहाम्ने । ये चैकग्रफा आशुगा
 इत्याहवनीयः ' मप्रथ मभां मे गोपाय । ये च सभाः
 सभामदः । तानिन्द्रियावतः कुरु । सर्वमायुरुपाभतामिति
 मभ्यमहे बुध्निय मन्तं मे गोपाय । यमृषयस्तयिविदा विदुः ।
 अच. सामानि यजूषि । सा हि श्रीरमृता सतामित्यव-

१ ध्यायेदित्यथाप B Be

१ Of these mantras J gives only the pratikas

- सथीयमथ गार्हपत्य आज्यं विलापोत्पूय स्रुचि चतुर्गृहीतं
 गृहीत्वा समिदत्याहवनीये पूर्णाङ्गतिं जुहोति सप्त ते अग्ने
 समिधः सप्त जिह्वा इति ' पूर्णाङ्गतौ वरं ददात्यथैतान्यग्नि-
 होत्रपात्राणि प्रचालितान्युक्तरणे गार्हपत्यमुपसादयति कूर्चे
 * वा सूनायां वा स्थालीः^१ सस्रुवाः स्रुचमभिद्योतनः समिध-
 मित्यथैतामग्निहोत्रो दक्षिणत उदीचीः स्थापयित्वा ब्राह्मणो^२
 दोग्धि ' पूर्वा दुह्यार्दपरौ दुह्यान्नं संमृशेद्वयोर्दुह्यात्पशुकाम-
 स्वेत्याधिश्रित्वोत्तरमानयत्यथैतद्गमिहोत्रमघेणाहवनीयं पर्यादृत्य
 पूर्वया द्वारा प्रपाद्य जघनेन गार्हपत्यमुपसाद्य तस्मिन्नग्नि-
 होत्रविधिं चेष्टित्वा समिधमुपयत्य प्राङ् चरति ' जघनेनाह-
 वनीयमुपसादयति कूर्चे ' ऽचैताः समिधं मध्यत आहवनीय-
 स्थाभ्यादधाति तृष्णी ' तस्यामादीनायां प्रतिमुखं दिर्जुहोत्युष^३
 मार्श्व^४ च मार्शुभयमवाप्नोतीति ब्राह्मणं ' द्विरङ्गुल्या
 प्राग्गोदङ् पर्यादृत्य प्राचीनदण्डया स्रुचा मचयति ' निर्णिज्य
 १५ स्रुचं निष्टयाद्भिः पूरयित्वादगदिगति ' सप्तर्षीनिव^५ प्रीणातीति
 ब्राह्मणः ' इत्वोपममिच्छे ब्रह्मवर्चमस्य समिद्धा^६ अपो
 निनयत्यवमृशत्यैव रूपमकरिति^७ ब्राह्मणम् ॥ १८ ॥

१ आश्रयस्थालीः H.

२ Thus BT; शाकले F, ब्राह्मणोवा Bo, ब्रह्मणोवा J, ब्राह्मणोवे H.

३ Thus JT and Venk on Karmānta I. 17, ऊर्ध्वमादि Bo, ऊर्ध्वमादि
 HB; उर्ध्वमादि F

४ Thus B Be HF, सप्तर्षीनिव TJ

५ Thus corrected, समिध्या अपो B Be HF, समिध्या अपो J, समिध्यापो T

६ Thus only B Be, cp Taitt Bt II 1. 9 The other MSS. have
 एत्वोनिहतीति instead of अकरिति ।

अथ परिकर्मिणं मर्हिस्तां प्रहिणोत्याहृतं वा यजुषा
 करोत्यथ षष्ठ्याः स्त्रीर्वापः प्रणीयाग्नेयमष्टाकपाशं निर्वप्य-
 न्दशहोतारं व्याचक्षीत ' मामिधेनीरनुवक्ष्यन्दशहोतारं व्याच-
 क्षीत ' अपचित्वा मादयति ' तस्याः पञ्चदश मामिधेन्यः पञ्च
 प्रयाजा वार्चग्रावाज्यभागार्थं हविषो ऽग्निर्मूर्धा भुव इति '
 विष्टुभौ मंयाज्ये ' अन्वाहार्यमासाद्याधेयदक्षिणा ददात्यो
 दादशभ्यो ददाति ' कामं भूषणीर्ददाति ' संतिष्ठत एपेष्टिः
 सपूर्णपात्रविष्णुक्रमा ' विष्टजते व्रतमथ तदानौमेव षष्ठ्याः
 स्त्रीर्वापः प्रणीयैन्द्राग्नेकादशकपाशं निर्वपत्यादित्यं चहं ' इत
 एष चहर्भवति ' गृहते नेदीयमि ' वाज्यमानयति ' अपचित्वा-
 मादयति ' तस्याः पञ्चदश मामिधेन्यः पञ्च प्रयाजा वार्चग्रा-
 वाज्यभागार्थं हविषोरिन्द्राग्नी रोचना दिवः अचहृषमित्यै-
 न्द्राग्नेत्यादितिर्न उह्यतु महीसू पु मातरमित्यादित्यस्य '
 विष्टुभौ मंयाज्ये ' अन्वाहार्यमासाद्याधैतं चहं श्रुद्धृत्य चत्वार
 आर्षेयाः प्राशन्ति ' दिशामेव ज्योतिषि जुहोतीति ब्राह्मणः '
 संतिष्ठत एपेष्टिः सपूर्णपात्रविष्णुक्रमा ' विष्टजते व्रतम् ॥ १६ ॥
 अथैतद्वादशाहं व्रतं धरति ' तस्यैतद्भूतं ' मानृतं वदति '
 न माश्रममश्राति ' न भ्रियमुपैति ' नास्य पशुपक्षिणो वासः
 पशूलयन्धसृग्नायवाय्यशूद्रोच्छिष्टी ' स्वयं पादौ प्रवालयेते '

१ अन्वाहृतं Bo H

२ Instead of धृष F. अथमग्निं चहृषिद ।

३ Thus BJ, नेदीयसौ Bo TF

- न क्षवणमश्राति ' न कौश्रीधान्यमन्यत्र तिलेभ्यः ' प्राङ्दुवारः
 ख्यः समिध आहरमाणो ऽग्नीनामन्ते संविगत्यजसा अस्ते
 दादशाहमग्नयो भवन्ति ' नास्य ब्राह्मणो ऽनाद्यान्टडे वस-
 त्मिहोचोश्चेपणमतो वा यजमानो भवति ' भक्तमु^१ पत्न्या^१
 ६ आहरन्त्यय^१ दादशसु व्युष्टासु पृष्ठ्याः स्त्रीर्त्वापः प्रणीयाग्नये
 पवमानाय पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपति ' अपयित्वासादयति '
 तस्याः पञ्चदश सामिधेन्यः पञ्च प्रयाजा वार्वग्नावाज्यभागार्वाय
 हविषो ऽग्न आयूषि पवसे ऽग्ने पवस्वेति ' विष्टुभौ संयाज्ये '
 अन्वाहार्यमामाद्य त्रिंशन्मानः हिरण्यं ददाति ' संतिष्ठत
 १० एपेष्टिः सपूर्णपात्रविष्णुक्रमा ' विष्टुजते प्रतमं तदानीमेव
 पृष्ठ्याः स्त्रीर्त्वापः प्रणीयाग्नये पावकाय पुरोडाशमष्टाकपालं
 निर्वपत्यग्नये शुचये ' अपयित्वासादयति ' तस्याः पञ्चदश
 सामिधेन्यः पञ्च प्रयाजा वार्वग्नावाज्यभागार्वाय हविषोरग्ने
 पावक स नः पावकाग्निः शुचिप्रतमं उदग्ने शुचयसावेति '
 १५ विष्टुभौ संयाज्ये ' अन्वाहार्यमामाद्य त्रिंशन्मानचत्वारिंश-
 न्माने हिरण्ये ददाति ' संतिष्ठत एपेष्टिः सपूर्णपात्रविष्णुक्रमा '
 विष्टुजते प्रतमं ॥ २० ॥

अथातो ऽन्वारमस्यैव भीमाः सान्वारमं पौर्णमास्याः
 समानोपवसथं करोत्यथ प्रातर्द्धते ऽग्निहोत्रे पुरापां प्रणय-
 १० नाद्गाहंपत्य आज्यं विलाप्योत्पूय मुचि चतुर्दशीतं गृहीत्वा

१ Thus JF, cp Rājasūya 20, भक्तवृषणाहरंति B, •पत्न्याहरति T,
 भक्तवृषणायाहरं(र)ति Bc H.

चतुर्हेतारं मन्मथानुद्रुत्याश्चवनीये जुहोत्यन्वारब्धे यजमाने
 स्वाहेत्यपरं चतुर्गृहीतं गृहीत्वा सारस्वतौ होमौ जुहोति ।
 पूर्णां पश्चादित्यनुद्रुत्याग्नीषोमाविति जुहोत्यपरं चतुर्गृहीतं
 गृहीत्वा निवेग्नो संगमनो वसूनामित्यनुद्रुत्य यन्ने देवा
 अद्भुर्भागधेयमिति जुहोत्यथ इष्ट्याः स्त्रीत्वापः प्रणीयाद्वा-
 वैष्णवमेकादशकपालं निर्वपति सरस्वत्यै चरुः सरस्वते
 द्वादशकपालमिति । अपचित्वासादयति । तस्याः पञ्चदश
 सामिधेयः पञ्च प्रयाजा वाचंश्चाशान्यभागवेष इविषामग्नाविष्णु
 अप्राविष्णु प्र षो देव्या नो दिवः पीपिवाःश्च सरस्वत स्तमं
 ये ते सरस्व कर्मय इति । विष्टुभौ मन्थाण्ये । अन्वाहार्य-
 मासाद्य मिथुनौ गावौ ददाति । संतिष्ठत एषेष्टिः सपूर्णपाच-
 विष्णुक्रमा । विष्टुजते व्रतमथ पौर्णमासवैष्टुधाभ्यां यजते ।
 संतिष्ठते इत्याधेयः संतिष्ठते इत्याधेयम् ॥ २१ ॥ षष्ठः ॥

॥ इति द्वितीयः प्रश्नः ॥

1 The numbering of the khandas differs materially in the different MSS. The one accepted in this edition is found in J and up to kh. 18, also in HF. The numbers of the last two adhyāyas have been added after the Dhāsyā, which however commences, as does also T, a new prāśna after khaṇḍa 11. According to B the whole second prāśna comprises 23, according to J (where the last but one, though marked, is not numbered) 20, according to F and H 19 and according to T 21 (10+11) khaṇḍas. Be numbers 22 khandas, but as one number is omitted, viz., kh. 14, there are in fact only 21 khandas also in this MS.

- अग्नीन्पुनराधास्यमानो भवति । तदाहुः कृतयजुः संभृत-
 संभारो भवति न संभृत्याः संभारा न यजुः कर्तव्यमित्यपो
 खलु संभृत्या एव संभाराः कर्तव्यं यजुः पुनराधेयस्य ममृह्या
 इति । स उपकल्पयते पुनर्निष्कृतं रथं पुनरुत्थूतं वासः
 पुनरुत्सृष्टमनङ्घ्रां दर्भकुलायं तिस्रो दर्भमयीर्विसृमिकाः ।
 प्रज्ञाता आग्न्याधेयिकाः संभाराः । सा याषाढ्याः पौर्णमास्याः
 पुरस्तादमावास्या भवति सा सहस्रं वत्सरस्य पुनर्वसुभ्यां
 संपद्यते तस्यामादधीतेति । तस्या उपवसथे ऽरण्योरग्नीन्समा-
 रोह्यो देवसाय मथिनाग्नीन्विद्धत्याग्नेयमष्टाकपालं निर्वपति
 वैश्वानरं द्वादशकपालमग्निमुदासयिष्यन्निति । सा प्रसिद्धेष्टिः
 संतिष्ठते । ऽथ तदानीमेवाह्निरग्नीन्समुक्ष्य प्रह्यौदनं अप-
 यित्वोपवसत्यथ प्रातराग्न्याधेयिकं कर्म तायत । एतावदेव
 नाना । यदमुत्र सुक्ष्मकुलायं तदिह दर्भकुलायं । यो ऽमुचेभः
 प्रणयनीयः स इह दर्भमयीर्विसृमिका । दर्भैर्गार्हपत्यमाद-
 धाति । दर्भैरन्वाहार्यपचनं दर्भैराहवनीयं । दर्भैर्गार्हपत्यमा-
 दधात्याधाने । सर्पराज्ञीन्सोः ऽनुवर्तयति ॥ १ ॥

भूमिर्भुञ्जाद्यौर्वरिणेति चतस्रो गार्हपत्ये तिस्र आह-

१ आदधाति om. Be FJ

२ Thus Be H; instead of आदधात्याधाने J has आदधप्रियाधाने
 and F: आदधाने; T om. दर्भैर्गार्हपत्यम् and B is defective

३ Thus H, सर्पराज्ञीन्सो Be, सर्पराज्ञीन्सो F, सर्पराज्ञीन्सो J, सर्प-
 राज्ञीयान्सो T, B defective.

वनीये ' समानं कर्मा रपसकादेतावदेव नाना ' यदसुत्र
 त्वष्ठीमग्निर्होषो तदिह सप्त ते अग्ने समिधः सप्त जिह्वा इति
 जुहोति ' यो ऽमुत्राग्नेयो ऽष्टाकपालः स इहाग्नेयः पञ्चकपाल-
 स्रंस प्रयाजेषु चतस्रो विभक्तौर्दधात्यग्र आयाहि वीतये
 समिधो अग्र आज्यस्य विघन्त्वग्निं दूतं त्वष्ठीमहे तनूनपादग्र
 आज्यस्य वेत्तग्निनाग्निः समिधत इडो अग्र आज्यस्य विघन्त्वग्नि-
 र्वृचाणि अहनद्वर्चिरग्र आज्यस्य वेत्विति ' स्वयं संपन्न उत्तमः
 प्रथाजो ऽथात आज्यभागधोरेव मौमाश्रमा ' वार्चन्नावाज्य-
 भागौ स्यातामित्येके ' वृधन्वन्तावाज्यभागौ स्यातामित्येके '
 ऽग्निं सोमेन बोधय त्वं नः सोमेत्येतौ स्यातामित्येके ' ऽग्र
 आयुषि पवसे ऽग्ने पवस्वेत्येतौ स्यातामित्येके ' यत्पवमानं
 तत्सोमरूपं ' पङ्क्तौ हविषो ऽग्ने तमद्याधा ह्यग्र इत्ययं
 पुनरुजां सह रयेत्यभितः पुरोडाशमाहुतीं जुहोत्यग्निं प्रति
 खिष्टवतं निराहाभिष्टे अद्य एभिर्नो अर्केरिति संयाज्ये '
 अन्वाहार्यमाशाय ॥ २ ॥

पुनराधेयदक्षिणा^१ ददाति पुनर्निष्कृतं रथं पुनरुत्सूतं
 वासः पुनरुत्सृष्टमगद्वाहं^२ तस्मानूयाजेषु^३ विभक्तौ^४ दधात्यग्रा
 यो मर्त्यो दुवो धियं जुजोष धीतिभिः । भवन्तु च म पूर्य

१ BH insert जुहोति ।

२ om. TJ.

३ हविषः समिधो Be BH.

४ Thus BH, *यानपु the other MSS.

५ Thus BJ Be; पङ्क्तो T; पङ्क्तौ H; F totally corrupt.

६ दक्षिणा JF.

७ अनुयाजेषु all except T Be.

८ Thus HD, विभक्तौ the other MSS.

- इयं वुरीतावसे । देवं वर्ध्वसुवने वसुधेयस्य वेत्वमे स्तोमं
मनामहे सिध्नमद्य दिविस्पृशः । देवस्य द्रविणस्त्वो देवो
नराग्रसो वसुवने वसुधेयस्य वेत्विति ^१ स्वयं संपन्न उत्तमो
ऽनूयाजः ^१ संतिष्ठत एषेष्टिः सपूर्णपात्रविष्णुकमा ^१ विष्टजते
५ व्रतमथ तदानौमेव शृष्ट्याः स्तोत्रांपः प्रणीयाग्निवारुणमेका-
दशकपालमनुनिर्वपति ^१ अपयित्वासादवति ^१ तस्याः पञ्चदश
षामिधेयः पञ्च प्रयाजा वार्चन्नावाज्यभागवथ हविषस्त्रं नो
अग्ने स त्वं नो अग्र इति ^१ त्रिष्टुभौ संयाज्ये ^१ अन्वाहार्य-
मासाधानद्वाहं ददाति ^१ संतिष्ठत एषेष्टिः सपूर्णपात्रविष्णु-
१० क्रमा ^१ विष्टजते व्रतं ^१ संतिष्ठते पुनराधेयमिति ^१ वृद्धि-
पुनराधेयमथ ^१ वै भवति यः पराचीनं पुनराधेयादग्निमाद-
धीत स एतादोमाञ्जुडयादिति ^१ तृतीयं ^१ आधानं ^१ अग्नेयस्य
पञ्चकपालस्य पुरस्तात्खिष्टकृतः सुवाङ्मतीरुपजुहोति लोकः
सलेकः सुहेकस्ते न आदित्या आज्यं जुषाणा वियन्तु स्वाहा ।
१५ केतः सकेतः सुकेतस्ते न आदित्या आज्यं जुषाणा वियन्तु
स्वाहा । विवस्वाः अदितिर्देवजूतिस्ते न आदित्या आज्यं
जुषाणा वियन्तु स्वाहेति ^१ संतिष्ठते तृतीयमाधानमथाप-

१ With & Be JF.

२ अत्र om BH.

३ इति B Be JF, इति H, om. T, Bh. seems to have read
(perhaps rightly) अदि (var. 16 अदि), comp TS I 5 4 4.

४ Thus B Be H, तृतीयाधान T, तृतीयमाधान J, तृतीय आधान F.

५ Thus H Be JF, तृतीयाधेयम् T, तृतीयाधानम् B.

इताग्नेर्नष्टारणीकस्य च^१ ब्रह्मोदनेनैव^२ प्रतिपद्यते^३ मिद्धुमाव्या-
धेयम्^४ ॥ ३ ॥ प्रथमः ॥

पुरादित्यस्याक्षमयाद्गार्हपत्यमुपममाधायान्वाहार्यपचनमा-
क्षत्यं^५ स्वसन्तमाहवनीयमुद्धरति सायमाहुतये^६ पुरादित्य-
स्योदयाद्गार्हपत्यमुपममाधायान्वाहार्यपचनमाक्षत्यं^५ स्वसन्तमाह-
वनीयमुद्धरति प्रातराहुतये^६ वाचा त्वा शोचा प्राणेनोद्गात्रा
चक्षुषाध्वयुणा मनसा ब्रह्मणा श्रोत्रेणाग्नीधैतैस्ता पञ्चभिर्देवै-
र्ष्वत्विग्भिरुद्धरामि भूर्भुवः सुवहद्विद्यमाण उद्धर पाप्मनो मा
यद्विद्वान्यद्य विद्वाश्चकार । अह्ना यदेनः हतमस्ति पापश्च
सर्वेभ्योऽन्मोद्धृतो मुञ्च तस्मादिति सायश्च^७ रात्रिया^८ यदेनः
हतमस्ति पापश्च सर्वेभ्योऽन्मोद्धृतो मुञ्च तस्मादिति प्रातरग्निं
निदधात्यमृताहुतिममृतायां जुहोम्यग्निं पृथिव्याममृतस्य जित्यै ।
तयानन्तं^९ काममितो जयेम प्रजापतिर्वं प्रथमो जिगायाग्नि-
मग्नौ वैश्वानरे ऽमृतं जुहोमि स्वाहेति सायश्च^७ सूर्यमग्नौ
वैश्वानरे ऽमृतं जुहोमि स्वाहेति प्रातः^{१०} सायंप्रातरेवैषा
पव्यन्वासे^{११} सायश्चायमित्येके^{१२} ऽथैतान्यग्निहोत्रपात्राणि
प्रक्षालितान्युत्तरेण गार्हपत्यमुपमादयति कूर्चं वा सूनायां वा
स्त्राणीं मस्रुवाश्च मस्रुमभिद्योतनश्च ममिधमित्यथैतामग्निहोत्रीं

१ Thus Bc T, cp Radradatta on Apast. V. 29 12. The other MSS insert प्रथमं before ब्रह्मोद* and BH om. च ।

२ अद्भुत F

३ राजशु T.

* Thus BH. तेन instead of तया the other MSS.

दक्षिणत उदोचौः स्थापयित्वा ब्राह्मणो दोग्धि ' पूर्वो दुह्या-
 ज्येष्ठश्च ज्येष्ठिनेयश्च यो वा गतश्रीः स्याद्परौ दुह्यात्कनिष्ठश्च
 कानिष्ठिनेयश्च यो वा बुभूषेन्न मंहृशेद्द्वयोर्दुह्यात्पशुकामस्ये-
 त्यधिश्रित्योत्तरमानयत्यथैतदग्निहोचमप्रेणाहवनीयं पर्याहृत्य
 ४५ पूर्वेया द्वारा प्रपाद्य जघनेन गार्हपत्यमुपमाद्याथ^१ परिपि-
 चति^१ ॥ ४ ॥

अतं त्वा मत्वेन परिपिचामीति मायं परिपिचति^१ मत्वं
 त्वर्तेन परिपिचामीति प्रातरैवमेव ऊत्वा परिपिचत्यथ प्रद-
 क्षिणमावृत्य प्रत्यङ्गाद्रुत्य जघनेन गार्हपत्यमुपविश्रोदौचो ऽह्ना-

१० राश्रिर्हृद्य व्यन्ताहृत्वा तेष्वधिश्रित्याभिद्योतनेनाभिद्योतयत्य-
 ग्निस्ते तेजो मा प्रतिधाचौदिति^१ सुवेणापः प्रत्यानयत्यमृतम-
 मीति^१ पुनरेवाभिद्योत्या चिः पर्याग्निं करोत्यन्तरितः रक्षो ऽन्त-
 रिता अरातय इति^१ वर्त्म कुर्वन्धुदगुदास्य प्रत्युह्याहारानादत्ते
 दक्षिणेन स्रुवः ममिधं च मत्वेनाग्निहोचहवनीं देवस्य त्वा मवितुः

१५ प्रमवे ऽश्विनीर्वाङ्गर्भा पूष्णो हस्ताभ्यामादद इति^१ गार्हपत्ये
 प्रतितपति प्रत्युष्टः रक्षः प्रत्युष्टा अरातय इति चिरंथं कुर्वं
 स्रुचं निधाय यजमानमामन्त्रयत ओमुश्रेय्यामीत्यामुचयेति^१
 यजमानो ऽनुशानात्यथ चतुरः स्रुवानुस्रयति पूर्णान्वाणूचो वा
 भूरिडा भुव इडा सुवरिडा भूर्भुवः सुवरिडेति^१ स्थान्याः स्रुवं
 १० प्रत्यवधायायेने मंहृशति मज्रुदेवैः मायंयावभिः माययावानो

१ अथ om JF

१ मवयते जोमुश्रेयाः TF • मवयत्यामुश्रेयाः J • मवोमुश्रेयाः B Bc H

मा देवाः स्वस्ति संपारयन्तु पशुभिरिति मायः^१ मजूर्देवैः
 प्रातर्यात्रभिः प्रातर्यावाणो मा देवाः स्वस्ति संपारयन्तु
 पशुभिरिति प्रातर्यैताः ममिधः सुदण्ड^२ उपसंगच्छ
 जघनेन गार्हपत्यमुपसादयति कूर्चं नम ईशानाय प्रजाः
 पावो मे वर्धन्तामहं यजमानो मा रिषमिति^३ दशहोचोदृत्य
 प्राङ् हरति भुभुवः सुवर्षन्तरिषमन्विच्छयं पश्या विततो
 देवयानो येनायच्छ्रयः स्वर्गकामास्तेन गच्छामि परमं व्योम
 यथा न हीये सुकृताः मकाशादिति^४ जघनेनाहवनीयमुप-
 सादयति कूर्चं नम^५ ईशानाय प्रजा मे वर्धन्तामहं यजमानो
 मा रिषमित्यैताः ममिधं मघत आहवनीयस्याभ्यादधाति ९
 ॥ ५ ॥

रजतां त्वाग्निज्योतिषं वायुमतीः स्वर्गाः स्वर्गाय लोकाय
 राचिमचितिभिष्टकामुपदधे ऽमृतं प्राणि दधामि प्रजापतिस्त्वा
 सादयत्विति^१ तथादेवतं करोति तथा देवतथाङ्गिरस्वद्भुवा
 मौदेत्यय सुददोहमं करोति ता अम्य सुददोहमः सोमः^२
 शीकन्ति वृत्रयः । जन्मन्देवानां विश्वस्तिष्वा रोचने दिव इति
 मायमंथ प्रातर्यैरिषीं त्वा सूर्यज्योतिषं वायुमतीः स्वर्गाः
 स्वर्गाय लोकायाहरचितिभिष्टकामुपदधे ऽमृतमपाने दधामि
 प्रजापतिस्त्वा सादयत्विति^३ तथादेवतं कृत्वा सुददोहमं
 करोति^४ तच्छामादीनायां प्रतिमुक्तं^५ जुहोत्यग्निर्ज्यातिर्ज्ञातिः

१ Thus BT, सुदण्ड the other MSS.

२ The yaṅas मम...मा रिषमिति is found only in BT

३ No JF in दिव ।

- सूर्यः स्वाहेति साय॑ सूर्यो ज्योतिर्ज्योतिरग्निः स्वाहेति
 प्रातरिति तु स॑सृष्टमयास॑सृष्टमग्निर्ज्योतिर्ज्योतिरग्निः स्वा-
 हेति साय॑ सूर्यो ज्योतिर्ज्योतिः सूर्यः स्वाहेति प्रातरथ॑
 मकृदतिवाञ्छ कूर्चं सुचं निधाय दक्षिणावृद्धार्षपत्यं प्रतीचत
 उपप्रेत संगच्छध्वं मा भागिनां भागधेयं प्रमायि॑ । सप्तर्षीणा॑
 सुकृतां यव लोकस्तवेमं यज्ञं यजमानं व धत्तेत्यतिहाय
 पूर्वामाहुतिमुत्तरां भूयः मग्निधेव॑ जुहोति प्रजापतये स्वाहेति
 मनसाथ चिरतिवाञ्छ कूर्चं सुचं निधायावाचीनमवमृज्य
 प्रतीचा नीचा पाणिनौषधीषु लेपं निमाञ्छोषधीभ्यस्त्वौषधी-
 र्जिचेत्येवमेव द्वितीयमवमृज्यौषधीष्वेव निर्माष्टं दक्षिणतः
 प्राचीनावीती पितृभ्यस्त्वा पितृश्चिन्वेति सायमथ प्रातस्सुध्वंमु-
 न्मृज्य प्राचोत्तानेन पाणिनौषधीषु लेपमुन्माञ्छोषधीभ्यस्त्वौषधी-

१ The textus receptus as read in T, traces of this reading, which I believe to be the original one, are found in the confusion of the agnihotrayajus. Thus Be HFJB read अग्निर्ज्योतिर्ज्योतिरग्निः स्वाहेति साय॑ सूर्यो ज्योतिर्ज्योतिः सूर्यः स्वाहेति प्रातरिति तु (om F) म (om Be) स॑सृष्टमयास॑ (or स॑सृष्ट) सृष्टमग्निर्ज्योतिर्ज्योतिरग्निः (JB Be H सूर्यः) स्वाहेति साय॑ सूर्यो ज्योतिर्ज्योतिः सूर्यः (HJ B Be अग्नि) स्वाहेति प्रातर॑ ।

२ Thus all except B, which has प्रयामि ।

३ मद्यधी समिध्य दव J

४ From लेपस् on, T differs from the other Ms. It has लेपं निर्माष्टं च दक्षिणतः प्राचीनावीति पितृभ्यस्त्वा पितृश्चिन्वेति एवमेव द्वितीयमवमृज्यौषधीष्वेवमेवनिमाष्टं पाप उपसृज्य etc, as the others, only प्रजा ज्योतिर twice

जिन्वेत्येवमेव द्वितीयमवमृज्यौषधीष्वेव^१ निमार्ष्टि^२ दक्षिणतः
प्राचीनावीती पितृभ्यस्ता पितृञ्जिन्वेत्याप उपसृग्म द्विरङ्गुल्या
प्राश्नाति प्रजा ज्योतिरित्यपोदङ् पर्यावृत्य प्राचीनदण्डया मुचा
भक्षयति ॥ ६ ॥

इदङ् हविः प्रजननं मे अमु दशवीरङ् मवंगणङ् स्वस्तये ।
आत्ममनि प्रजामनि पशुमन्यभयमनि श्लोकमनि वृष्टिमनि ॥
अग्निः प्रजां वज्रलां मे करोत्वन्नं पयो रेतो अस्मासु धत्त ।
रायस्योपमिषमूर्जमस्मासु दीधरत्स्वाहेति सायङ्^३ सूर्यः प्रजां
वज्रलां मे करोत्विति प्रातर्निषिञ्च्य मुचं निष्टयाद्भिः पूरयि-
त्वोद्गुद्दिशति मत्पर्षीग्रीष्णीहि मत्पर्षीञ्चिव^४ मत्पर्षिभ्यः स्वा-
हेति^५ मत्पर्षीनिव ग्रीष्णीतीति ब्राह्मणमथ जघनेन गार्हपत्य-
मपो निनयतीदमहमग्नौ वैश्वानरे ऽष्टतं जुहोमि स्वाहेत्य-
चित्यामचिताङ्गतिं जुहोमि स्वाहेत्यन्तर्वेदि निनयति^६ ऊतोप-
ममिग्दे मल्लवर्षमस्य ममिह्या अपो^७ निनयत्यवमृषस्यैव रूप-
मकरिति ब्राह्मणम्^८ ॥ ७ ॥ द्वितीयः ॥

अथ सायङ् ऊते ऽग्निहोषे यज्ञोपवीत्यप आचम्य^९ यज-
मानायतने तिष्ठन्नाहवनीयमुपतिष्ठत उपप्रयन्तो अध्वरमिति
पङ्भिरनुच्छन्दमङ्^{१०} पङ्भिरेवोत्तराभिराग्निपावमानोभिराह-

१ उच्यते (rightly P) JF Be

२ उच्यते Be J

३ मत्पर्षी everywhere instead of पश्यते B Be JI.

४ अथा अपो BBe IIJ ममिह्यापो T

५ Be JF 105 अदंवाहवनीये षरीत् ।

- वनौषधेवोपतिष्ठते^१ ऽग्न आयुष्पि पवसे ऽग्ने पवस्वामि पावक
 स नः पावकाग्निः शुचिमततम उदग्ने शुचयन्तवेत्यथाहवनीय-
 नेवोपतिष्ठत आयुदां अग्ने ऽस्यायुर्मे देहि वर्चोदा अग्ने ऽसि
 वर्चो मे देहि तनूपा अग्ने ऽसि तनुवं मे पाह्यग्ने यन्मे तनुवा
 ५ जनं तन्म आष्टुणेत्यथ रात्रिमुपतिष्ठते चिवावसो स्वस्ति ते
 पारमशीयेत्यथाहवनीये समिधमादधातीन्धानास्त्वा शतः
 हिमा द्युमन्तः समिधीमहि वयस्वन्तो वयस्कृतं यशस्वन्तो
 यशस्कृतः सुवीरामो अदाभ्यम् । अग्ने मपन्नदभनं वर्धये
 अधि नाके स्वाहेत्यथाहवनीयनेवोपतिष्ठते^२ सं त्वमग्ने सूर्यस्य
 १० वर्चसागयाः सृष्टीणाः स्तुतेन सं प्रियेण धाम्ना ॥ त्वमग्ने
 सूर्यवर्चा अग्नि सं मामायुपा वर्चसा प्रजया सृजेत्यथ वै भवति
 यथा वै पुरुषो ऽद्यो गौर्जीर्यत्वमग्निराहितो जीर्यति ह्व-
 त्तरस्य परस्तादाग्निपावमानोभिरुपतिष्ठत इति^३ स^४ संवत्सरस्य
 परस्तादाग्निपावमानोभिर्गार्हपत्यमुपतिष्ठते^५ पुनर्भवमेवैनमजरं
 १५ करोतीति ब्राह्मणमथ गृह्याथ पशुष्वोपतिष्ठते संपश्यामि
 प्रजा अहमिदप्रजसो मानवीः । सर्वा भवन्तु नो गृहे ॥ अम्ह
 स्याम्ना वो भवीय मह स्य महो वो भवीय मह स्य सहो
 वो भवीयोर्ज स्योर्ज वो भवीय । रेवती रमध्वमन्निन्लोके
 ऽग्निगोष्ठे ऽस्मिन् षये ऽस्मिन्योनाविहैव स्तेतो मापगात वहीर्मे

१ एव (after आहवनीयं) only Be B JH

२ एव on JF Be.

३ ए only in Be

भूयासेत्यथाग्निरोत्रियै^१ वक्षमभिमृशति संहितामि विश्व-
रूपीरा मोजा विगा गौपत्येना रायस्योषेण । सहस्रपोषं वः
पुथ्यासं मयि वो रायः अयन्तामित्यथ द्विपदत्रिपदाभिर्गार्ह-
पत्यमुपतिष्ठते^२ उप न्यासे दिवेदिवे दोषावस्तर्धिया वयम् ।
नमो भरन्त एमसि ॥ राजन्तमध्वराणां गोपामृतस्य दौदि-
विम् । वर्धमानः स्वे दमे ॥ स नः पितेव सूनवे ऽग्रे सुपायनो
भव । सचस्त्रा नः स्त्रस्तये ॥ अग्ने तं नो अन्नम उत त्राता
शिवो भव वरुण्यः ॥ तं त्वा शोचिष्ठ दौदिवः सुम्नाय नूनमौ-
महे सखिभ्यः ॥ वसुरग्निर्वसुश्रवा अश्वा नचि द्युमत्तमो रथिं
दा इत्यथ गृहायैव^३ पशूयैवोपतिष्ठते ॥ ८ ॥

ऊर्जा वः पश्यामूर्जा मा पश्यत रायस्योषेण वः पश्यामि
रायस्योषेण मा पश्यतेडा स्य मधुकृतः स्योना माविशतेरा मदः ।
सहस्रपोषं वः पुथ्यासं मयि वो रायः अयन्तामित्यथाहवनीय-
मुपतिष्ठते^४ तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि । धियो यो
नः प्रचोदयादित्याहवनीयमेवोपतिष्ठते सोमानः स्वरणं कृणु-
हि ब्रह्मणस्पते । कवीवन्तं य शौग्निजमित्यथ रात्रिमुपतिष्ठते
कदा चन सरौरमि नेन्द्र मयसि दाशपे । उपोषेषु मधवन्भूय
इधु ते दानं देवस्य पृथ्यत इत्यथ गार्हपत्यमुपतिष्ठते परि

१ Thus BUJ, * होषे । Be

२ द्विपदा • १.

३ एव om T.

४ अथादित्यमु • BH

त्वाम्ने पुरं वषं विप्रः सहस्र धीमहि । धृषदणं दिवेदिवे
 भेत्तारं भङ्गुरावत इत्यथ गार्हपत्यमेवोपतिष्ठते ऽग्निं गृहपते
 सुगृहपतिरहं त्वया गृहपतिना भूयासः सुगृहपतिर्मया त्वं
 गृहपतिना भूयाः शतः हिमाप्तमाग्निपमाशासे मद्यममुषै
 ५ व्योतिष्ठतीं तामाग्निपमाशासे ऽसुष्मा अमुष्मा इति^१ यावन्तो
 ऽस्य पुत्रा जाता भवन्ति तन्वव^१ इत्यन्ततो^१ ऽथ वै भवति धी
 वा अग्निं प्रत्यङ्मुपतिष्ठते प्रत्येनमोपति यः पराङ् विष्वङ् प्रजया
 पशुभिरेति कवातिर्यङ्मिवोपतिष्ठेतेति^१ स कवातिर्यङ्मिवोप-
 तिष्ठते नैव प्रत्यङ् न पराङ्^१ ॥ ६ ॥ तृतीयः ॥

- १० पिण्डपितृयज्ञं करिष्यन्नुपकल्पयते मृदाच्छिञ्चं वहिर्दं-
 भांश्च परिसरणीयान्ग्रीहींश्च शूर्पं च प्रचालिते चोलूखल-
 मुमले स्यालीं ससुवाः समेवणामेरकोपवर्हणे आञ्जनाभ्यञ्जने
 दशाः स्फ्यमुदकुम्भं यज्ञायुधानीत्यान्वाहार्यपचनं परिसृ-
 ष्णाति^१ तमुत्तरेणैकैकः सःसादयत्येरकोपवर्हणे आञ्जना-
 १५ भ्यञ्जने दशाः स्फ्यमुदकुम्भं यज्ञायुधानीत्यप प्राचीनावीतं
 क्त्वा जघनेनान्वाहार्यपचनमुपविश्य पवित्रवत्याः स्याद्यां
 ग्रीहींश्चिर्वपति पितृभ्यो वो जुष्टं निर्वपामोति वा त्वर्णीं
 वोपर्यर्धाः स्यालीं क्वत्तस्मिन्नेव चर्मणुलूखलमुमले निधाया-
 वहन्ति मृदादेव दक्षिणामुखो^१ ऽयैतानविविध्याथैतस्यामेव^१

१ Thus Be HFJ, तानन् T, B omits the passage

१ Uncertain, thus BH, •ओषैतान्विष्या• Be, •ओषैतान्वि त्वा• F,
 •ओषैतान्वि (or च) विष्या• JT, for the reading of BH (अविष्य)
 cp. Ap I 7.10 अविष्यम् ।

स्नान्यां तिरः पवित्रमप आनीयाधिश्रित्य तिरः पवित्रं
 तण्डुलानावपत्ययाज्यं निर्वपत्यथाज्यमधिश्रयत्युभयं पर्याग्निं कृत्वा
 मेघणः सुत्रं च समाक्ष्येत् चरुः अपयित्वाभिघार्योदञ्चमुदा-
 सयत्यथ यज्ञोपवीतं कृत्वान्वाहार्यपचनमुपसमाधाय मेघणेनोप-
 घातं तिम्र आहुतीर्जुहोति सोमाय पितृपीताय स्वधा नमः
 स्वाहा यमायाङ्गिरस्वते पितृमते स्वधा नमः स्वाहाग्रये
 कव्यत्राहनाय स्विरुहते स्वधा नमः स्वाहेति दक्षिणार्धपूर्वार्धं
 तूष्णीं मेघणमभ्याधाय प्राचीनावीतं कृत्वा दक्षिणेनान्वाहार्य-
 पचनः स्फेनोद्भृत्याबोध्य दक्षिणार्धं वहिं स्तौत्वाङ्घ्रिर्माजयति
 माजयन्तां पितरो माजयन्तां पितामहा मायंयन्तां प्रपितामहा
 इत्यथ भ्रुवेषोपस्तौर्णाभिघारिताः स्त्रीन्पिण्डान्ददात्येतत्ते ततामौ
 ये च त्वामन्वेतत्ते पितामहामौ ये च त्वामन्वेतत्ते प्रपितामहामौ
 ये च त्वामन्वित्यत्र पितरो यथाभागं मन्ध्वमित्युक्त्वोदङ्-
 पयांवृत्त्योन्नतो व्यावृत्त उपान्ते ' व्यावृत्त ऊभेति प्राङ्गुर्याभि-
 पर्यावृत्त्येतं चरुमवजिघ्रति ॥ १० ॥

ये भमानाः समनमः पितरो यमराज्ये । तेषां लोकः
 स्वधा नमो यज्ञो देवेषु कल्पताम् ॥ ये मजाताः समनसो जीवा
 जीवेषु मामकाः । तेषां श्रीर्मयि कल्पतामस्मिन् लोके शतः
 ममा इत्यथ तथैवाङ्घ्रिर्माजयति माजयन्तां पितरो माजयन्तां
 पितामहा माजयन्तां प्रपितामहा इत्यथाञ्चन ददात्याञ्चतां
 पितर आञ्चतां पितामहा आञ्चतां प्रपितामहा इत्यथाभ्यञ्चनं
 ददात्यभ्यञ्चतां पितरो ऽभ्यञ्चतां पितामहा अभ्यञ्चतां प्रपिता-

महा इत्यथ वासाऽसि ददात्येतानि वः पितरो वासाऽस्येतानि
 वः पितामहा वासाऽस्येतानि वः प्रपितामहा वासाऽसीत्युत्तर-
 आयुषि सौम किन्दीतेति माघ्नमथ षड्भिर्नमस्कारैर्विपया-
 ममुपतिष्ठते नमो वः पितरो रमाथ नमो वः पितरः शशाथ
 नमो वः पितरो जीवाथ नमो वः पितरः स्रधाथै नमो वः
 पितरो मन्यवे नमो वः पितरो घोराथ पितरो नमो वो य
 एतस्मिन् लोके स्य युष्माऽस्ते ऽनु ये ऽस्मिन् लोके मां ते ऽनु
 य एतस्मिन् लोके स्य यूयं तेषां वसिष्ठा भूयास्त ये ऽस्मिन्
 लोके ऽहं तेषां वसिष्ठो भूयाममित्यथ वीरं याचते^१ वीरं मे
 १० पितरो दत्त वीरं मे पितामहा दत्त वीरं मे प्रपितामहा
 दत्त पित्रमानहं युष्माभिर्भूयास्तः सुप्रजसो मया यूयं भूया-
 स्तेत्यथैनानुत्यापथत्युत्तिष्ठत पितरः प्रेत शरा यमस्य पन्था-
 मनुयाता पुराणम् । धत्तादस्मासु द्रविणं यच्च भद्रं प्र णो
 ब्रूताद्भागधान्देवतास्त्रित्यथैनान्मःमाधयति^२ यन्तु पितरो यथा-
 १५ लोकं मनसा जवेन परेत पितरः सोम्या गम्भीरैः पथिभिः
 पूर्यैः । अथा पित्रन्सुविद्वाऽऽ अपीत यमेत ये मधमादं
 मदन्तीत्यथ तिसृभिर्मन आङ्गयते मनो न्वाङ्गवामह आ न
 एतु मनः पुनः पुनर्नः पितरो मन इत्यथैतान्पिण्डाऽसह
 वर्धिपाद्यान्नुप्रहरत्यथैतेषाऽऽ शक्ताणां देवे उदाहरन्त्यथ यज्ञो-

^१ J has the following passage thus वीर मे दत्त पितरः पित्रमानहं
 भूयास्तेत्यथ वीरं मे पितामहा दत्त पित्रमानहं भूयास्तेत्यथ वीरं मे प्रपितामहा दत्त
 पित्रमानहं भूयास्तेत्यथ ।

^२ Thus B, •यायति Be, •सादयति the other MSS.

पवीतं हला प्राजापत्ययर्षा गार्हपत्यसुपतिष्ठते प्रजापते न
 त्वदेतान्यन्य दार्हवेतां द्वितीयां जपति यद्गारिषं पृथिवीमुत
 घामिति' मंतिष्ठते पिण्डपिण्डयज्ञः' ॥ ११ ॥ चतुर्थः ॥

वर्षासु ग्रामाकामामापयणं करिष्यन्भवति' तद्य प्रजात
 उपवमयो' इय प्रातर्हते इमिहोषे पृथ्याः स्रीर्त्वापः प्रणीय
 शीम्यः ग्रामाकं चरं निर्वपति' हविष्कृता वाचं विष्टुष्य
 गार्हपत्य आज्यं विन्नाषोत्पूय शुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वाहव-
 नीये इज्यानीर्जुहीति गतायुधाय गतवीर्षायेति पद्य' अप-
 यिलाभादपति' तस्याः पद्यदश मामिधेन्यः पद्य प्रयाजा
 वार्चन्यावाज्यभागवयं हविष चाप्यायस्य सं त इति' विष्टुभी
 मयाज्ये' अन्वाहार्यमामाद्य वामो ददात्यय यजमानभागं
 प्रात्रात्यग्निः प्रथमः प्रात्रात् न हि वेद यथा हविः । शिवा
 अग्नभ्यमोषधीः हणोत्तु विष्टुषर्षणिरिति' मंतिष्ठत एषेष्टिः
 मपूर्णापावविष्णुक्रमा' विष्टुजते प्रतमंय शरदि मीशीणामाप-
 यणं करिष्यन्भवति' तस्य प्रजात उपवमयो' इय प्रातर्हते
 इमिहोषे पृथ्याः स्रीर्त्वापः प्रणीयेन्द्रायं दादशकपास्तं निर्वपति
 वैश्वदेवं चरं घावाशुचिष्यमेककपास्तमिति' हविष्कृता वाचं
 विष्टुष्य गार्हपत्य आज्यं विन्नाषोत्पूय शुचि चतुर्गृहीतं
 गृहीत्वाहवनीये इज्यानीर्जुहीति गतायुधाय गतवीर्षायेति
 पद्य' अपयिलाभादपति' तस्याः पद्यदश मामिधेन्यः पद्य
 प्रयाजा वार्चन्यावाज्यभागवयं हविषामिन्द्राग्नी रोचना दिव
 अपहृषमिथ्यैन्द्राग्न्य' विश्वे देवा विश्वे देवा इति वैश्वदेवस्य

- द्यावा नः पृथिवी प्र पूर्वजे पितरेति द्यावापृथिव्यस्य^१ त्रिष्टुभौ
 संधाज्ये^१ अन्वाहार्यमाभाद्य प्रथमजं वत्सं ददात्यथ यजमानभागं
 प्राश्नाति भद्रान्नः श्रेष्ठः समनैष्ट देवास्त्वयावसेन समश्रीमहि
 त्वा । म नो मयोभ्यः पितो आ विश्वस्य शं तोकाय तनुवे
 ५ स्थोन इति^१ संतिष्ठत एषेष्टिः सपूर्णपात्रविष्णुक्रमा^१ विसृजते
 व्रतमथ वसन्ते यवानामाययणं करिष्यम्भवति^१ तस्य प्रज्ञात
 उपवसथः^१ समानं कर्म यथा श्रौह्याययणस्यैतावदेव नानाय
 यजमानभागं प्राश्नात्येतमु त्वं मधुना संयुतं यवः सरस्वत्या
 अधि मनावर्चस्युः । इन्द्र आसीत्सीरपतिः शतक्रतुः कौनाशा
 १० आसन्नरुतः सुदानव इति^१ संतिष्ठत एषेष्टिः सपूर्णपात्रविष्णु-
 क्रमा^१ विसृजते व्रतम्^१ ॥ १२ ॥ पञ्चमः ॥

- अग्निभ्यः प्रवक्ष्यन्त्यज्ञोपवीत्यप आचम्याग्नेणाहवनीयं परीत्य^१
 यजमानायतने तिष्ठन्नाहवनीयमुपतिष्ठते मम नाम प्रथमं
 जातवेदः पिता माता च दधतुर्यदग्ने । तत्त्वं विभृहि पुनरा
 ५ मदैतोस्तवाहं नाम विभराण्यम इत्यथ वाचंयमो ऽभिप्रव्रज
 त्पृथीनामसकाग्ने^१ वाचं विसृजते^१ सो ऽधःसंवेश्यमाऽसाश्व-
 स्युपायी प्रवसति^१ न दादश्रीमतिप्रवसति^१ नोपवसथमुपात्ये-
 त्यायग्रपथे समिधः कुरुते^१ ऽग्नीन्पराख्याय वाचं यच्छत्याहव-
 नीयसेवोपतिष्ठते मम नाम तव च जातवेदो वाससी इव
 १० विवसानौ ये चरावः । आयुषे लं जीवसे वयं यथायथं विपरि-

१ JF om these three words

१ Thus BH Bb (Grantha Ms), Kes, *नामसकाग्ने Be F

दधावहे पुनस्त इत्यथ गार्हपत्यमुपतिष्ठते नमो ऽग्नये ऽप्रतिवि-
 द्वाय नमो ऽनाष्टष्टाय नमः ससाजे । अषाढो अग्निर्हृदया
 विश्वजित्सहन्यः श्रेष्ठो गन्धर्व इत्यथान्वाहार्यपचनमुपतिष्ठते
 त्वत्पितारो अग्ने देवास्त्वामाहुतयस्त्वदिवाचनाः । सं मामायुषा-
 सं गौपत्येन सुहिते मा धा इत्यथान्वाहवनीयमुपतिष्ठते ॥ १३ ॥

अयमग्निः श्रेष्ठतमो ऽयं भगवत्तमो ऽयं स हस्तसातमः ।
 अस्मा अस्तु सुवीर्यमिति^१ स^१ यद्यस्मै यज्ञभेषमाचक्षते न ते
 ऽहौषीदिति तद्गार्हपत्यं अज्यं विलाषोत्पूथं सुचिं चतुर्गृहीतं
 गृहीत्वाहवनीये संतनी^२ जुहोति मनो ज्योतिर्जुषतामाज्यं
 विश्विन्नं यज्ञं समिमं दधातु । या इष्टा उषमो निमुच्य-
 ताः संदधामि हविषा हतेन स्वाहेत्यथान्नये तन्नुमते पुरो-
 डाशमष्टाकपालं निर्वपति^३ शरावं दक्षिणां ददाति^४ सा
 प्रचिद्धेष्टः संतिष्ठते^५ ऽयातिपन्नाः प्रतिजुहोत्येतेन ह सा वै
 पूर्वं योचिषा ष्टाववस्तेजस्कामा यशस्कामा ब्रह्मवर्षकामा
 उपतिष्ठन्ते^६ तदेतदुत्सन्नं व्रतस्यैव गरिण्यायातो वैराजमेवोप-
 स्थानं^७ नर्यं प्रजां मे गोपायेति गार्हपत्यमथर्वं^८ पितुं मे
 गोपायेत्यन्वाहार्यपचनं^९ शंखं पशून्ने गोपायेत्याहवनीयं^{१०}

१ om. BH.

२ सतनिं B; संतनीं B, सतनीं Be; संतनि J, सतनीये F; संतनं
 संतनि Ke.

३ Before तदेतदुत्सन्नं Be J ins. स, F सा ।

४ After गार्हपत्यं JF ins. उपतिष्ठते ।

मप्रथ मभां से गोपायेति मभ्यमहे बुध्निय मन्त्रं से गोपाये-
 त्यावमयीयं' सो ऽपरिमितं प्रवमति' पुनराद्यन्प्रथये ममिधः
 कुर्वते' ऽग्नीन्पराख्याय वाचं यच्छत्यांगत्तैतेनैवोपतिष्ठते' ।
 ममानी प्रायस्यितिः' ॥ १४ ॥ षष्ठः ॥

- १ अथोपवमयीये ऽहन्यज्ञोपवीत्यप आचम्यायेणाहवनीयं
 परीत्य' यजमानायतन उपविश्य तिरः पवित्रमप आचामति
 पयस्वतीरोषधयः पयस्वद्वीरुधा पयः । अपां पयसो यत्पयस्तेन
 गामिन्द्र म२सृजेत्य्याहवनीये ममिध आदधात्यग्ने प्रतपते
 मतं अरिष्यामि तच्छक्रेयं तग्मे राध्यताः स्याद्वा वायो प्रतपत
 १० आदित्य प्रतपते प्रतामां प्रतपते मतं अरिष्यामि तच्छक्रेयं तग्मे
 राध्यताः स्यादेत्यप' श्वो भृते हविर्मिहप्यमाणमभिमन्त्रयते
 ऽग्निः होतारमिह तः ऊवे देवान्यज्ञियानिह धान्त्वामहे ।
 आयन्तु देवाः सुमनस्रमाना विदन्तु देवा हविषो मे अश्वेति'
 तदुदिला वाचं यच्छत्या हविष्कृतो' हविष्कृता वाचं विष्टव्य
 ११ यमां योगेन युनक्ति कस्ता युनक्ति म ना युनक्ति' काले
 कपालानि युनक्ति यानि धर्मे कपालान्युपविशन्ति वेधमः ।
 पूष्णस्तान्यपि मत इन्द्रवायू युक्तामिति' तेषां यजुष्कृतामां
 यद्विद्यते तदुक्तर उदष्टत्यभिधो धर्मो जीरदानुर्धत आप्त-

१ Thus Ho BH. T आचम्यायेणेप' . J आचम्यायेणेपदेवोः१ . F
 आचम्य आचमोदमुप०

१ He JF om. these three words

१ अथ om JF

सुदग्गुनरित्यथ गार्हपत्य आज्यं विस्राप्योत्पूय सुचि चतुर्गृहीतं
 गृहीत्वाहवनीये संतनीं^१ जुहोतीभ्यो वेदिः परिधयश्च सर्वं
 यज्ञस्यायुरनुसंचरन्ति । चयस्त्रिंशत्तन्तवो ये वितन्त्रिरे य
 इमं यज्ञः स्वधया ददन्ते तेषां क्षिप्रं प्रत्येतद्दधामि स्वाहे-
 त्यथान्यदपिसृजति घर्मो देवाः अप्येतित्यथ वै भवति यदि
 नशोदाश्विनं दिक्पालं निर्वपेद्यावाष्टथियमेककपालमिति^१
 सा प्रसिद्धेष्टिः संतिष्ठते^१ इय तथैव गार्हपत्य आज्यं विस्रा-
 प्योत्पूय सुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वाहवनीये संतनीं^१ जुहोतीभ्यो
 वेदिः परिधयश्च सर्वं यज्ञस्यायुरनुसंचरन्ति । चयस्त्रिंशत्तन्तवो
 ये वितन्त्रिरे य इमं यज्ञः स्वधया ददन्ते तेषां क्षिप्रं
 प्रत्येतद्दधामि स्वाहेत्यथान्यदपिसृजति घर्मो देवाः अप्येतित्यथ
 यथाज्यस्य वा सांनाज्यस्य वान्यत्र बर्हिषः पुरोत्तमाक्रया-
 जात्कन्दति तस्य स्वधाः संभरति ॥ १५ ॥

सं ता सिद्धामि यज्ञुपा प्रजामायुर्धनं च । इहसति-
 प्रसृतो यजमान इह मा रिषदिति^१ स्कन्नमनुमन्त्रयते भूपतये ।
 स्वाहा भुवनपतये स्वाहा भूतानां पतये स्वाहेत्यथ यावत्परि-
 श्रित्येन प्रचरत्यथ यजमानमाज्यमवेद्यत्याज्यमसि सत्यमसि
 सत्यस्याध्यक्षमसि हविरसि वैश्वानरं वैश्वदेवमुत्पूतशुभ्रः सत्यौजाः
 सप्तो ऽसि महमानमसि सहस्रारातीः सहस्रारातीयतः सहस्र

१ संतनीं BFHJ (• for the second time) ; संतनीं Be ; संतनीं T ; संतनीयं
 F (the sec. time).

- पृतनाः सहस्र पृतन्यतः सहस्रवीर्यमसि तन्मा जिम्बाज्यस्त्रा-
ज्यमसि सत्यस्य सत्यमसि सत्यायुरसि सत्यशुश्रमसि सत्येन
त्वाभिचारयामि तस्य ते भचीयेत्ययाज्यपहाणां^१ । गृहीतं-
गृहीतमनुमन्त्रयते पञ्चानां वा वातानां यन्त्राय धर्वाय
५ गृह्णामि पञ्चानां तर्द्वानां यन्त्राय धर्वाय गृह्णामि पञ्चानां वा
दिशां यन्त्राय धर्वाय गृह्णामि पञ्चानां वा पञ्चजनानां यन्त्राय
धर्वाय गृह्णामीति चतुर्भिर्जुह्वमष्टाभिरुपमृतं^२ चरोस्त्वा पञ्च-
विलस्य यन्त्राय धर्वाय गृह्णामि ब्रह्मणस्त्वा तेजसे यन्त्राय
धर्वाय गृह्णामि चत्रस्य त्वौजसे यन्त्राय धर्वाय गृह्णामि विशे
१० वा यन्त्राय धर्वाय गृह्णामि सुवीर्याय वा गृह्णामि सुप्रजा-
स्त्राय वा गृह्णामि रायस्पोषाय वा गृह्णामि ब्रह्मवर्षसाय वा
गृह्णामीति^३ चतुर्भिर्भुवां^४ भूरस्त्राकः हविर्देवानामाग्निषो
यजमानस्य देवानां वा देवताभ्यो गृह्णामीत्यभिपूर्यमाणामनु-
मन्त्रयते^५ कामाथ वा गृह्णामीति^६ परिधीन्परिधीयमाना-
१५ ननुमन्त्रयते भुवो ऽसि भुवो ऽहः सजातेषु भूयासं धीरयेता
वसुविदिति मध्यममुषो ऽस्युषो ऽहः सजातेषु भूयासमुषयेता
वसुविदिति दक्षिणमभिभूरस्यभिभूरहः सजातेषु भूयासमभि-

१ Thus B, *पहर्षं TF; पहर्षां J, पहर्षां H, Mādḥ, पहर्षां Be; *वय
not found in B Be HF.

२ Thus (accusatives) all MSS, except F, which has भूवायां.
Mādḥ cites every time with locatives Rightly^३

३ *पूर्यमाणम्. Be F

भूयेत्ता वसुविदित्युत्तरमपाग्निं योगेन युनक्ति युनक्ति त्वा
 ब्रह्मणा दैव्येन हव्यायामौ वोढवे जातवेद इति । समिधोर-
 भाधीयमानयोर्जपतीन्वानास्वा सुप्रजमः सुवीरा ज्योग्जीवेम
 मलिदतो वयं न इत्यपान्तर्वेदि हवींश्यामन्नाभिसन्त्यते
 यन्ने अग्ने अस्य यज्ञस्य रिष्याद्यदा स्कन्दादाज्यस्योत विष्णो ।
 तेन हन्मि सपत्नं दुर्मरायुमैनं दधामि निर्घत्या उपस्य
 इति ॥ १६ ॥

अथ भूमुवः सुवरित्यग्निहोचमेताभिर्यादतीभिर्हपमादये-
 चञ्जमुखं वा अग्निहोचं ब्रह्मैता व्यादतयो । यज्ञमुख एव ब्रह्म
 कुरुते । संवत्सरे पर्यागत एताभिरेवोपमादयेद्ब्रह्मणैवोभयतः
 संवत्सरं परिगृह्णातीति ब्राह्मणमथ वै भवति दर्शपूर्णमासवा-
 लभमान एताभिर्यादतीभिर्हवींश्यामादयेचञ्जमुखं वै दुर्ग-
 पूर्णमासौ ब्रह्मैता व्यादतयो । यज्ञमुख एव ब्रह्म कुरुते ।
 संवत्सरे पर्यागत एताभिरेवामादयेद्ब्रह्मणैवोभयतः संवत्सरं
 परिगृह्णातीति ब्राह्मणमथ वै भवति चातुर्मास्यान्वाप्तभमान
 एताभिर्यादतीभिर्हवींश्यामादयेचञ्जमुखं वै चातुर्मास्यानि
 ब्रह्मैता व्यादतयो । यज्ञमुख एव ब्रह्म कुरुते । संवत्सरे पर्यागत
 एताभिरेवामादयेद्ब्रह्मणैवोभयतः संवत्सरं परिगृह्णातीति ब्राह्म-
 णमथ वै भवति यद्वै यज्ञस्य साम्ना क्रियते राष्ट्रं यज्ञस्या-
 ग्नीर्गच्छति यदृचा विश्वं यज्ञस्याग्नीर्गच्छत्यथ ब्राह्मणो ऽना-
 ग्नीर्केण यज्ञेन यजते । सामिधेनीरनुवध्यन्तेता व्यादतीः पुर-
 ण्नाहध्याद्ब्रह्मैव प्रतिपदं कुरुते । तथा ब्राह्मणः सामीर्केण यज्ञेन

- यजत इति ब्राह्मणमथ वै भवति यं कामयेत यजमानं भ्रात-
 व्यस्य यज्ञस्याग्नीगच्छेदिति तस्यैता व्याहृतीः पुरोनुवाक्यायां
 दध्याद्वादेव्यदेवत्या वै पुरोनुवाक्या ' भ्रातव्यमेवास्य यज्ञस्याग्नी-
 गच्छतीति ब्राह्मणमथ वै भवति यान्कामयेत यजमानान्म-
 १ मावत्येनान्यज्ञस्याग्नीगच्छेदिति तेषामेता व्याहृतीः पुरोनु-
 वाक्याया अर्धं च एकां दध्याद्याज्याये पुरस्तादेकां याज्याया
 अर्धं च एकां ' तथैनान्समावतौ यज्ञस्याग्नीगच्छतीति ब्राह्मणमथ
 वै भवति यथा वै पर्जन्यः सुवृष्टं वर्षत्येवं यज्ञो यजमानाय
 वर्षति ' स्यस्योदकं परिगृह्णत्याग्निषा यज्ञं यजमानः परि-
 १० गृह्णातीति ब्राह्मणं ' व्याहृतीभिर्ब्राह्मणम् प्रतिपद्यते हिङ्गारेण
 राजन्यस्य वा वैश्वस्य सर्वमेवेतन्नयं कुर्यादित्येतदपरमिधमभ्या-
 धीयमानमनुमन्त्रयते ॥ १७ ॥

- उच्छुभो अग्ने यजमानायैधि निशुभो अभिदामते । अग्ने
 देवेद्द मन्विद्द मन्त्रजिज्ञेति ' प्रवरं प्रम्रियमाणमनुमन्त्रयते'
 १५ ऽमर्त्यस्य ते श्रोतमूर्धंस्त्राजिघर्षिं रायस्पोषाय सुप्रजास्त्राय
 सुवीर्यायेति ' सुषेणाधारमाघार्यमाणमनुमन्त्रयते' मनो ऽग्नि
 प्राजापत्यं मनसा मा भूतेमाविशेति ' सुथ्यमाधारमाघार्यमाण-
 मनुमन्त्रयते वागस्यैश्री मपद्रव्यणी वाषा मेन्द्रियेणाविशेति '
 प्रयाजानामिष्टमिष्टमनुमन्त्रयते' वमन्तमृत्पूर्णां प्रीणामि म मा

१ Thus Be, प्रबोधमात्रम् • BJ, Bhav., प्रष्टमात्रं F, प्रष्टोपमात्रं T;
 प्रबोधमात्रं H.

१ Thus all MSS, शौकमाधारम् • Msdh.

१ इदं twice Be HT, once the other MSS. and Msdh

प्रीतः प्रीणातु घीमृत्तनां प्रीणामि स मा प्रीतः प्रीणातु
 वषां चतूनां प्रीणामि ता मा प्रीताः प्रीणन्तु शरदमृत्तनां
 प्रीणामि मा मा प्रीता प्रीणातु हेमन्तशिशिरावृत्तनां प्रीणामि
 तौ मा प्रीतौ प्रीणौतामित्याज्यभागाविष्टावनुमन्त्रयते ऽग्नी-
 षोमयोरहं देवयज्यया चक्षुष्माभूयाममित्यग्निमिष्टमनुमन्त्रयते
 ऽग्नेरहं देवयज्ययाद्वादो भूयाममित्युपाशुयाजमिष्टमनुमन्त्रयते
 दम्भिरस्यदम्भो भूयामममुं दमेधमित्येव यं यजमानो देष्टि तं
 मनमा ध्यायत्येधाप^१ उपस्पृश्याग्नीषोमाविष्टावनुमन्त्रयते ऽग्नी-
 षोमयोरहं देवयज्यया वृचहा भूयाममितीन्द्राग्नी इष्टावनु-
 मन्त्रयत इन्द्राग्नीयोरहं देवयज्ययेन्द्रियाव्यन्नादो भूयाममि-
 तीन्द्रमिष्टमनुमन्त्रयत इन्द्रस्याहं देवयज्ययेन्द्रियावी भूयाम-
 मिति^१ महेन्द्रमिष्टमनुमन्त्रयते महेन्द्रस्याहं देवयज्यया जेमानं
 महिमानं गमेयमिति^१ खिष्टकृतमिष्टमनुमन्त्रयते ऽग्नेः खिष्ट-
 कृतो ऽहं देवयज्ययायुष्मान्यज्ञेन प्रतिष्ठां गमेयमिति^१ प्राग्निषे
 ऽवदौघमाने जपत्यग्निर्मां दुरिष्टात्पातु सविताघग्रसादिति^१
 यजमानभागे यो मे ऽन्ति दूरे ऽरातीयति तमेतेन जेषमिती-
 ङामाद्ध्यमाणांमनुमन्त्रयते सुरूपवर्षवर्णं^१ एहीति^१ प्रतिपद्य
 मघोनीत्यातो^१ ऽवान्तरेडां प्राग्धमानांमनुमन्त्रयते जुष्टिरसि
 जुषस्व नो जुष्टा नो ऽसि जुष्टिं ते गमेयमित्यथान्तर्वेद्यद्भि-

१ चधाप उपस्पृश om. TJ

१ Thus Be HT, *वर्णेति J, महेमिति B, वषे एहीमानिति F.

ग्रंथोरहं देवयज्यया यज्ञेन प्रतिष्ठां गमेयमिति^१ पत्नीशंया-
जानामिष्टमिष्टमनुमन्त्रयते^१ ॥ १६ ॥

मोमप्राहं देवयज्यया सुरेताः रेतो धिषीय त्वष्टुरहं
देवयज्यया पशूनाः रूपं पुषेयमित्यथेतरावुपसमस्यति देवानां
पत्नीरग्निष्टपतिर्यज्ञस्य मियुनं तथोरहं देवयज्यया मियुनेन
प्रभूयाममिति^१ वेदे यज्ञमानं वाचयति वेदो ऽमि विचिरमि
विदेयेत्यान्तादनुवाकस्य^२ भ्रुवामापाय्यमानामनुमन्त्रयत आया-
यतां भुवा एतेन यज्ञंयज्ञं प्रति देवयज्ञः । सूर्याया ऊधो
ऽदित्या उपस्य उरुधारा पृथिवी यज्ञे अस्मिन्नित्यथ यज्ञमान-
भागं प्राप्नोति प्रजापतेर्विभासाम लोकस्तस्मिन्स्त्वा दधामि^{१०}
सह यज्ञमानेनेति मं यज्ञपतिराग्निषेति वाचैतत्पूर्णपाचं
याचति^१ तमन्तर्वेदि निधाय पूर्णपाचे यज्ञमानं वाचयति
सदसि सन्ने भूयाः सर्वमसि सर्वं मे भूयाः पूर्णमसि पूर्णं मे
भूया अक्षितमसि मा मे चेष्टा इत्यथ दिशो बुधयति प्राच्यां
दिशि देवा ष्वत्विजो मार्जयन्तां दक्षिणायां दिशि मासाः^{११}
पितरो मार्जयन्तां प्रतीच्यां दिशि गृहाः पशवो मार्जयन्ता-
मुदीच्यां दिग्वाप ओषधयो वनस्पतयो मार्जयन्तामूर्ध्वायां
दिशि यज्ञः संवत्सरो यज्ञपतिर्मार्जयन्तामित्यथैना निनयति
समुद्रं वः प्रहिणोम्यक्षिताः स्वां योनिमपिगच्छत । अश्विद्रः

१ रहं twice Be T, once the other MSS.

२ Thus Be J, Mādḥ, the citation ends with विचिरमि in BH,
with विदेय कर्मसि in FT.

प्रजया भूयासं मा परासेचि मत्पय इत्यवोपोत्याय दक्षिणेन
पदा विष्णुकमाग्रमते ॥ २० ॥

- विष्णोः क्रमो ऽस्यभिमातिहा गायत्रेण इन्द्रसा एचिवी-
मनु विक्रमे निर्भक्तः स चं दिश इति चतुर्भिरनुष्वन्दसं^१
५ इतीये चतुर्थमनुवर्तयति^१ न चतुर्थाय प्रकामति^१ नाहवनीय-
मुपात्येत्याद्यैव तिष्ठन्नाहवनीयमुपतिष्ठते ऽग्नौ सुवः सुवरगन्त
संद्गमस्ते मा ह्विति यत्ते तपस्तप्तौ ते माहृषीत्यथादित्य-
मुपतिष्ठते सुभूरसि शेषो रम्हीनामायुधां अन्नायुर्मं धेहि
वर्षाधा असि वर्षा मधि धेहीत्यैभ्यो लोकेभ्यो भाव्यं
१० निर्भजतीदमहमसुं भाव्यमाभ्यो दिग्भ्यो ऽस्यै दिवो ऽघ्ना-
दन्तरिष्ठादस्यै एचिषा अन्नादघ्नाद्याधिर्भजामि निर्भक्तः स
चं दिश इत्यथाप उपस्पृष्ट^१ सं ज्योतिषाभुवमित्युरः प्रत्या-
त्मानं प्रत्यभिमृशते^१ ऽय दक्षिणमष्टमभि पर्यावर्तत ऐन्द्री-
माहृतमन्वावर्ते इत्यथोदङ् पर्यावर्तते षमहं प्रजया सं मया
१३ प्रजा षमहश्च रायस्योषेण सं मया रायस्योष इत्यथाहवनीये
समिधमादधाति समिद्धो अग्ने मे दौदिहि षमेद्धा ते अग्ने
दौघासश्च स्नाहेत्यथाहवनीयमुपतिष्ठते वसुमान्यशो वषी-
याभूयासमित्यथाग्निपावमानीभ्यां गार्हपत्यमुपतिष्ठते ऽय
आयूश्चि पवसे ऽग्ने पवसेत्यथ गार्हपत्यमेवोपतिष्ठते ऽग्ने
१० षहपते सुहपतिरहं तया षहपतिना भूयासश्च सुहह-
पतिर्मया त्वं षहपतिना भूयाः अतश्च हिमास्तामाग्निष-
माग्रसे महममुभै ज्योतिषतीं तामाग्निषमाग्रसे ऽमुभ

अमुष्मा^१ इति^१ यावन्तो ऽस्य पुत्रा जाता भवन्ति तन्तव
इत्यन्तः^१ ॥ २१ ॥

अथ वै भवति यो वै यज्ञं प्रयुज्य न विमुञ्चत्यप्रतिष्ठानो
वै न भवति^१ कस्त्वा युतन्ति स त्वा विमुञ्चत्विति^१ काले
कपालानि विमुञ्चति यानि धर्मं कपालान्युपचिन्वन्ति वेधसः । ५
पूष्णस्तान्यपि व्रत इन्द्रवायू विमुञ्चतामित्यथैतेनैव यथेतनेत्य
यजमानायतन उपविश्य तथैव^१ तिरः पवित्रमप आचामति
पयस्वतीरोपधयः पयस्वदीरुधां पयः । अपां पयसो यत्पयस्तेन
मामिन्द्र म॥सृजेत्यथाहवनीये ममिध आदधात्यग्ने व्रतपते
व्रतमचारिषं तदशकं तन्मे ऽराधि स्वाहा वायो व्रतपत १०
आदित्य व्रतपते मतानां व्रतपते व्रतमचारिषं तदशकं तन्मे
ऽराधि स्वाहेत्यथोपोत्याय^१ यज्ञस्य पुनरालभं जपति यज्ञो
वभूव स आवभूव स प्रजज्ञे स वावृधे । स देवानामधिपति-
र्वभूव सो अमाः अधिपतीन्करोतु वयः स्वाम पतयो रयौ-
णामित्यथ प्राहुःकाम्य जपति गोमाः अग्ने ऽविमाः अथी १५
यज्ञो नृवत्सखा सदमिदप्रमृष्यः । इडावाः एषो असुर प्रजा-
बन्दीर्षी रधिः श्युबुध्नः सभावानित्यथ त्राह्मणाः स्तर्पयितवा
इति संप्रैथति^१ ॥ २२ ॥ अष्टमः ॥

१ F अमुष्मा once T has this passage thus तन्तरे सङ्गममुष्मै ज्योतिष्मर्तो
नामाश्रितमाश्रये युष्मा अमुष्मा इति etc, as above, but at the end : भवन्ति
तावन्त इत्यन्तः ; J is corrupt towards the end of the khanda.

१ Om. TJFB

१ उपोत्थाप om JT

ब्रह्मलं करिष्यन्त्यज्ञोपवीत्यप आचम्याद्येणाहवनीयं परीत्य
 दक्षिणत उदङ्मुखस्तिष्ठन्ब्रह्मसदनमुपतिष्ठते नमो ब्रह्मणे नमो
 ब्रह्ममदनायेत्यथासनात्तृणं निरस्यत्येहे दैधियव्योदतस्तिष्ठान्यस्य
 सदने मीद यो ऽस्मात्पाकतर इत्युपविशत्युश्रिवत उदुदतस्य
 गेषमित्येचेमे समीचते पातं मा छावाष्टयिवी अथाह इत्युपविश
 जपति भूर्भुवः सुवः क इदं ब्रह्मा भविष्यति स इदं ब्रह्मा
 भविष्यति प्राणः प्रजापतियुक्तो ऽहं युञ्जे ब्रह्मणावैव वाजी सुधुर
 इव वक्त्रिर्बलीवर्द इव युक्तो ह्यं वक्ष्याम्यहं देवताभ्यो भूः प्रपद्ये
 भुवः प्रपद्ये सुवः प्रपद्ये भूर्भुवः सुवः प्रपद्ये वायुं प्रपद्ये ब्रह्म
 प्रपद्ये चचं प्रपद्ये ऽस्मानमाद्यं प्रपद्ये प्रजापतेर्ब्रह्मकोशं प्रपद्ये
 ऽमातां देवतां वाचं यमस्य ओं प्रपद्य इति ^१ तं यजमानो ब्रह्माणं
 वृणीते भूपते भुवनपते महतो भूतस्य पते ब्रह्माणं त्वा वृणी-
 महे वीतह्वये पुरोहितं येनायमुत्तमः सुवर्देवा अङ्गिरसो
 दिवमिति ^१ वृत्तो ब्रह्मा जपत्यहं भूपतिरहं भुवनपतिरहं महतो
 भूतस्य पतिर्देवेन सविचा प्रसूत आर्त्विजं करिष्यामि ब्रह्माणं
 मावृषा वीतह्वये पुरोहितं येनायमुत्तमः सुवर्देवा अङ्गिरसो
 दिवं देव सवितरेतं त्वा वृणते एहस्पतिं दैव्यं ब्रह्माणं तदहं मनमे
 प्रप्रवौमि मनो गायत्रिये गायत्री चिष्टुमे चिष्टुमगायै जग-
 त्यनुष्टुमे ऽनुष्टुप्पङ्क्त्यै पङ्क्तिः प्रजापतये प्रजापतिर्विश्वेभ्यो देवेभ्यो
 विश्वे देवा एहस्पतये एहस्पतिर्ब्रह्मणे ब्रह्म भूर्भुवः सुवर्देहस्पति-
 र्देवानां ब्रह्माहं मनुष्याणां एहस्पते यज्ञं गोपायेति ^१ स यथाह
 ब्रह्मधपः प्रणेष्यामि यजमान वाचं यच्छेति तद्ब्रह्मा प्रपीति ॥२३॥

देव सवितः प्रणय यज्ञं देवता वर्धयैता नाकस्य पृष्ठे
 सुवर्गे लोके यजमानो अस्तु । सप्तर्षीणां सुहतां यत्र लोक-
 स्रवेमं यज्ञं यजमानं च धेह्यो प्रणयेति^१ स वाचंयमो भवति
 प्रणीतासु प्रणीयमानास्वा हविष्कृतः^१ सानाय्ये दोह्यमान आ
 ततो यदाह वज्र दुग्धीन्द्राय देवेभ्यो हव्यमिति महेन्द्रायेति
 वा यदि महेन्द्रयाजी भवत्यधिवपने वाचं यच्छत्या कपाम्नोप-
 धानात्सवपने वाचं यच्छत्या^१ समभिवासनात्सम्यजुष्याद्विय-
 भाणं^१ आ प्रोक्षणीनामामादनात्स यत्राह ब्रह्मसुत्तरं परिग्रहं
 परिगृहीयामीति तद्ब्रह्मा प्रसौति बृहस्पते परिग्रहाण वेदिं
 ब्रह्मणा यज्ञं परिगृहीदीमम् । सप्तर्षीणां सुहतां यत्र
 लोकस्रवेमं यज्ञं यजमानं च धेह्यो परिगृहाणेत्याज्येषु गृह्य-
 माणेषु वाच यच्छत्या^१ ध्रुवामादनात्सामिधेनीष्वनूच्यमानास्वा
 प्रवरादनुक्तायां पुरोनुवाक्यायामां वषट्कारात्प्राग्नित्रे ज्वदीय-
 मान आ प्रसवात्परिहरन्त्यस्मा एतत्प्राग्नित्रमपेणाहवनीयं^१
 तदाद्वियमाणं प्रतिपश्यति ॥ २४ ॥

१५

सूर्यस्य त्वा चक्षुषा प्रतिपश्यामीत्येनदुभाभ्यां हस्ताभ्यां
 प्रतिगृह्णाति देवस्य त्वा सवितुः प्रमवे ऽग्निर्नोर्बाहुभ्यां पूर्णां

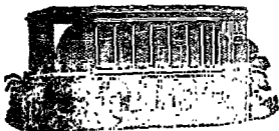
१ सप्तर्षीणां Bo T

१ Thus Bo H, 'यजुष्याद्वि' F, the other MSS. more or less corrupt.

१ ध्रुवामादनात् Bo H, ध्रुवादानात् B, समासादानात् T; JF totally corrupt Bh has in some copies ध्रुवा in others चक्षुषा ।

BIBLIOTHECA INDICA:
COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.
NEW SERIES, No. 1072.

बौधायन श्रौतसूत्रम् ।

BAUDHĀYANA ŚAUTRA SŪTRAM.

EDITED BY
DR. W. CALAND OF UTRECHT.
FASCICULUS II

CALCUTTA.

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,

AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 57, PARK STREET,

1904.

- हस्ताभ्यां प्रतिगृह्णामीत्येनत्सादयति पृथिव्यास्ता नामी
सादयामीत्येनदवेत्तते सुपर्णस्य ता गरुत्मातस्यनुपावेत्त इत्यथे-
नदङ्गुष्ठेन च महानास्या चोपसंगृह्णातिहाय दत्तः पूर्वं जिह्वाद्ये
निदधात्यग्नेस्त्रास्येन^१ प्रात्रामीति^१ प्राश्याप आचम्य सहाङ्गिरव-
५ गिरति ब्राह्मणस्योदरेण वृहस्पतेर्ब्रह्मणेत्यपाङ्गिर्मांजयित्वा
प्राणान्संभृशते वाङ्म आसन्नसोः प्राणो ऽस्योश्चक्षुः कर्णयोः
श्रोत्रं वाङ्मवोर्बलमूर्ध्वोरोजो ऽरिष्टा विद्यान्वङ्गानि तनूस्तनुवा
मे सह नमस्ते अस्तु मा मा हिःमौरिति^१ मयि प्राणा मयि
प्राणा इति वाङ्मत्तं ब्रह्मभागं प्राग्निचक्षुरणे निदधात्ययाम्वाहार्यं
१० याचति^१ तमन्तर्वेद्यामन्नमभिमन्त्रयते ॥ २५ ॥

- ब्रह्मन्ब्रह्माग्नि नमस्ते ब्रह्मन्ब्रह्मणे पाहि मामङ्गताद्य सर्वो
मह्यं ऊतो भवेत्ययाम्वा यावन्मात्रमवदाय प्राग्निचक्षुरणे निद-
धाति श्रीरस्येहि मामभ्यन्नवानश्चादो भूयाममित्येनमयेण मुच
उदक्षं नीयमानमनुमन्त्रयते यज्ञो दिवः रोक्षतु यज्ञो दिवं
१२ गच्छतु यो देवयानः पन्थास्तेन यज्ञो देवाः अयेत्विति^१ स
यत्राह ब्रह्मन्प्रस्थास्यामः समिधमाधायाग्रीदग्नीन्सहस्रत्स्रत्स्र-
मृद्धीति तद्ब्रह्मा प्रसौति देव भवितरेतत्ते प्राह तत्र च सुव
प्र च यज वृहस्पतिर्ब्रह्मा स यज्ञं पाहि स यज्ञपतिं पाहि
स मां पाङ्गो प्रतिष्ठेति^१ प्रचरतेति प्रवर्ग्यं^१ सो ऽत्रैवास्त आ
१० समिष्टयजुषो होमाङ्गुते समिष्टयजुषुपोत्यायाहवनीयमुपतिष्ठते
ऽथाद्यङ्गः हविषो जातवेदा अदम्भो अन्ततः पूर्वो अग्नि-

१ निषाद्य instead of निदधाति Do F, निषादति J

क्षिपद्य । सन्वत्सनिः सुविमुचा नो विमुच्च धेह्यन्नासु द्रविण-
जातवेदो यच्च भद्रमिति^१ स एतेनैव^२ ब्रह्मा भवति दर्शपूर्ण-
मासयोरिष्टीनां चातुर्मास्यानां पशुबन्धस्य शौचामप्या इति^३ ॥
२६ ॥ नवमः ॥

हवीःप्यासाद्य होतारमामन्त्रयते^१ स यज्ञोपवीत्यप
आचम्य हस्तौ संवृजते कर्मणे वां देवेभ्यः शक्रेयः शक्रे वाः
सुहृताय वामित्यथ दाभ्यामात्मन्यग्निं गृह्णीते मयि गृह्णाम्यग्ने
अग्निं यो नो अग्निरित्यथान्तरेण वेद्युत्करौ प्रपद्यते सत्यं प्रपद्य
सतं प्रपद्ये ऽसृतं प्रपद्ये प्रजापतेः प्रियां तनुवमनातां प्रपद्य
इदमहं पञ्चदशेन वज्रेण द्विषन्तं भाव्यमवकामामि यो
ऽस्मान्देष्टि यं स वयं द्विभौ भूर्भुवः सुवर्षिणो स्थाने तिष्ठा-
मीति^२ दक्षिणेन प्रपदेनोत्तरं वेद्यन्तमवक्रम्य तिष्ठति^३ यदा
जानात्यग्नये ममिध्यमानायानुब्रूहीति तदेदः^४ शौचं^५ जपति कं
प्रपद्ये तं प्रपद्ये यत्ते प्रजापते शरणं ह्यन्दस्यप्रपद्ये यावत्ते
विष्णो वेद तावत्ते करिष्यामि देवेन सवित्रा मसृत आर्त्विष्यं
करिष्यामि नमो ऽग्नये उपद्रष्टे नमो वायवे उपश्रोत्रे नम
आदित्यायानुख्याचे जुष्टामद्य^६ देवेभ्यो वाचमुद्यासः शुश्रूषेष्णां
मनुष्येभ्यः स्वधावतीं पिबभ्यः प्रतिष्ठां विश्वस्मै भूताय भूर्भुवः

१ एव om Bc JF.

२ चाप्यत्र only B Bc

३ Thus B H, तदेतं TBe, तदेतं J, इदेतं F, the last three
omitting शौचं ।

४ Thus J, ••• F, the other MSS. omit यद्य ।

सुवः प्रगाम्ना आत्मना प्रजया पशुभिः प्रजापतिं प्रपद्ये ऽभयं मे
 अमुं प्राजापयमगुवद्वामि वाचं प्रपद्ये वागार्त्विज्यं करिष्यति^१
 यशसे त्वा सुधाय लेन्द्रियाय त्वा भूद्ये त्वा यज्ञो यज्ञाय गृहि
 त्तमं चक्षतामित्यं^२ चिरगिहिकृत्यागवागमभि हिङ्गारादुच-
 ४ सुपसंद्धानि^३ प्र वो वाजा अभिद्यत इति पिः प्रथमाम-
 न्वाह^४ चिरुत्तमाह^५ सर्वा अर्धर्चगो ऽपानित्यंमूक्रासु^६ धामि-
 धेनीषु देवता आवाद्य भूमौ प्रादेगं ह्रलोपविगतीदमहं
 गायत्रेण ह्रन्दमा त्रिष्टता स्तोत्रेण रचन्तरेण माध्या वपद्गारेण
 वज्रेण दिपन्नं भ्राय्यमववाधे ऽवयाढो दिपन्निति^७ स आह-
 १० वनीयं प्रेषमाण आसो^८ प्रणीता बोभयं वान्तरेण वा वीचते^९
 ऽनप्रगदभी हास्माज्जायते^{१०} यदा जानात्यग्निर्देवी होतैत्ये-
 तञ्जपति देव मवितरेतं त्वा वृणते ऽग्निहोत्राय सह पिषा
 वैद्यानरेणेत्ययोपोत्दाय^{११} दक्षिणेन हस्तेन दक्षिणे ऽश्वे ऽध्वर्यु-

१ JBo ms. मम आर्त्विज्यं करिष्यति ।

२ Thus JFT, अभिद्यत the other MSS.

३ Thus (अपानिति) only F, *पानित्यं* Bo, the other MSS.
 more or less corrupt

४ As I am not sure about the original reading of this passage, I
 give the var lect. of all my MSS, प्रणीता बोभयं वान्तरेण वा वीचते
 अनप्रगदभी आसो B; thus also H, but वान्तरेणवकी and आसो, प्रणीता बोभयं
 वान्तरेणैति वेतिदवोचते अनप्रगदभी आसो Bo, प्रणीता बोभयान्तरेणैति वेतिवाकीचते
 अनप्रगदभी आसो T; प्रणीता बोभयं वान्तरेण वेति वेति बोधयतनप्रगदभी आसो J,
 प्रणीता बोभयं वान्तरेणैति वेति वेचनेनप्रगदभी आसो F

५ अद्य om. B Bo H

मन्वारभते मध्येन दक्षिणे ऽऽम आग्नीध्रं^१ यनु वै स्वयं प्रत्या-
 श्रावयेन्नीविदेश एनं दक्षिणस्याः श्रोण्यामन्वारभेताग्निमन्वार-
 मामहे होत्वूर्ध्वं पुरोहितम् । येनायञ्चुत्तमः स्वर्देवा अङ्गिरसो
 दिवम् ॥ देवा देवेषु पराक्रमध्वं प्रथमा द्वितीयेषु द्वितीया-
 सृतीयेषु त्रिरेकाद्गा अनुमः रभध्वमित्येषाध्वर्यवे नाम प्रभूते^२
 ऽथ दक्षिणमऽममभि पर्यावर्तंत ऐश्वरीमाहृतमन्वावर्तं रत्यथ
 होत्वपदनमभिप्रजञ्जपति^३ ॥ २७ ॥

पण्डोर्वीरः^४ हसन्तानु घौथ इथिवी चाहय रात्रियाप-
 यौषधयश्च ता मा रचन्तु ता मा गोपायन्तु ताभ्यो नम
 इत्ययामनाक्षरं निरस्यति शुक्लं वा प्रतिष्किञ्चासं वा दक्षि-
 णायै च सन्धिमनु प्रतीच्यै च निरस्यः परावसुरित्येषाप
 उपस्युश्वोपस्योयोपविशतीदमहमर्वावमोः^५ मदने भीदामीति
 दक्षिणोत्तर्यथ दक्षिणावृद्धार्षपत्यं प्रतीचते विश्वकर्मन्तनूपा^६
 अमि तद्ववं मे पाशीत्युभौ समीचत आहवनीयं चाग्नाविष्णु
 मा वामवक्त्रमिषमोजो ऽग्निष्टं^७ विजिहाराया मा मा संतापं^८
 लोकं मे लोककृतौ कृणुतमित्येष वां लोक इति मनरागि-
 षोदङ् संपत्यथ तिस्रः^९ ष्टचो^९ जपति विद्ये देवाः शास्तम मा

१ Thus BTH, अभिप्रजञ्जपति Be, अभिप्रजति the other MSS.

२ संक्षीर्येथ instead of उपक्षीर्ये B Be H

३ Uncertain reading •कर्मयतनूपा B; •कर्मयतनूपा H; •कर्मयतनूपा
 Be, •कर्मयतनूपा TF •कर्मयतनूपा J, comp Śākhā Śr. I 6 11.

४ Thus BTJ, शिष्ट F शिष्टी Be, शिष्ट H

५ Thus Be FT, तिस्रचो J, ष्टचो H. B om the number.

यथेह होता वृतो मनवै यन्नियद्य । प्र मे ब्रूत भागधेयं
 यथा वो येन पथा हव्यमा वो वहानि ॥^१ तद्य वाचः प्रथमं
 मवीय येनासुराः अभि देवा असाम । ऊर्जाद् एत यज्ञि-
 यामः पञ्च जना मम शोचं जुषध्वम् ॥ नमो महद्भ्यो नमो
 ५ अर्मकेभ्यो नमो युवभ्यो नम आग्निनेभ्यः । यजाम देवान्यदि
 शक्रवाम मा ज्यायसः शश्रमा वृचि देवा इत्यथ सुगादापनेन
 सुचावादाय यथादेवतं हविषो यजत्यथ वषट्काराणामनु-
 मन्त्रणो^२ वषट्कार मा मे प्रवृणो अहं त्वां^३ वृहता मन उप-
 ऋये मातरिश्वना प्राणाश्च मे वाचः^४ हव्यं देवेभ्यो ऽभिवहा-
 १० म्योजः सहः सह ओजो वागिति^५ यद्यु^६ वा^७ अभ्यया^८
 वषट्काराः^९ स्युरेतावतैवानुमन्त्रयत ओजः सह ओजो वागित्यथ
 होतुर्द्विरद्भुलावनक्ति^१ यत्पूर्वाक्तं^२ तदुत्तरोष्ठे प्रोहति वाचस्पतये
 त्वा ऊतं प्राश्नामीषे प्राणायेति^३ सदसस्पतये त्वा ऊतं प्राश्ना-

१ After वहानि B Be HT have one or more, viz. RV X. 53 2. Is the number (तिष्ठ or एतच्च, P. 100, l. 17) an interpolation ?

२ अहमन्त्रो Be FJ

३ माप्रवृणो अर्धत्वां BH (but ला H), माप्रवृणो अर्धत्वा Be ; प्रवृणोतदर्शना J, F totally corrupt, comp Ap XXIV 14 12

४ Uncertain reading, comp. Ap. l.c., Ant. BV III. 8, Ath. S V. 10 8 प्राणाग्नेवाचः H Be and B pt. m ; B sec. m मनोनमो, प्राणाग्नेवाच J ; प्राणाग्नेवाच F ; प्राणाग्नेवाचं T

५ Uncertain reading यद्युवा अभ्यया वषट्कारा T, यद्युदाभ्ययावषट्कारा J ; यद्युदाभ्ययावषट्कारा F, यद्युवा अभ्ययावषट्कारा B Be H

६ Thus BJ, पूर्वोक्तं H Be, पूर्वोक्ति (i.e. पूर्वोक्त ?) F, पूर्वोक्ति T

मूर्जेऽपानायेत्यधरोष्ठेऽपीक्ष्यं चाप उपस्पृशत् चतुरवान्तरेडा-
मवदापयतेऽप्रसृतेन पाणिनाममस्तेनेडां मुखसंमितामुपह्वयते^१

॥ २८ ॥

उपह्वतः^१ रथन्तरः सह पृथिव्या महाग्निना महाश्राद्येन
सह वाचोप मा रथन्तरः सह पृथिव्या महाग्निना महाश्राद्येन
सह वाचा ऋयतामुपह्वतं वामदेव्यः महान्तरिक्षेण सह
वायुना सह प्राणेन सह पशुभिरुप मा वामदेव्यः महान्त-
रिक्षेण सह वायुना सह प्राणेन सह पशुभिर्ऋयतामुपह्वतं
दृहत्सह दिवा महादित्येन सह चक्षुषोप मा दृहत्सह दिवा
महादित्येन सह चक्षुषा ऋयतामुपह्वतः स्यात्तु भुवनमुप मा
स्यात्तु भुवनः ऋयतामुपह्वतं चरिष्णु भुवनमुप मा चरिष्णु
भुवनं ऋयतामुपह्वताः सप्त होत्रा उप मा सप्त होत्रा ऋयन्ता-
मुपह्वता गावः महाग्निरुप मा गावः महाग्निरा ऋयन्ता-
मुपह्वता धेनुः महर्षभोप मा धेनुः महर्षभा ऋयतामुपह्वतेडा
दृष्टिरुप मा मिडा दृष्टिर्ऋयतामुपह्वतो भव सखोप मा भवः^१

१ Bc: •दापयत एतेन प्रसृतेन पाणिनीडामुपह्वयते मुखसंमितमुपह्वतः; D.
•दापयत एतेन प्रसृतेन पाणिनेडामुपह्वयते मुखसंमितमुपह्वतः, J •दापयतेप्रसृतेन
पाणिना समयेन चामुखसंमितामुपह्वयत उपह्वतः, H. •दापयत एतेन प्रसृतेन पाणि-
नेडामुपह्वयते मुखसंमितामुपह्वतः; F: •दापयते प्रसृतेन पाणिना समयेवानडामुख-
संमितामुपह्वयते । उपह्वतः, T •दापयते प्रसृतीपाणिना समयेन गो मुखसंमितामुप-
ह्वयत उपह्वतः ।

१ Instead of दृष्टिर् JFT have तदुत्तरं comp Sāṅkh śrs I II. 1:
ननुपि ।

सखा ऋयतामुपहृताः हो इडोपहृता हे साधि जुषस मेड
 इत्युपाःशुक्रोच्चैर्निरुक्तामुपहृतये^१ स यदि सर्वा प्राशियन्त्या-
 त्पाणौ कृतानि प्राशय चमसादेव प्राश्रीयादय यदि दिक्सेदा^२
 निधित्सेत^३ वा पुरोडाशग्रकलमवच्छिद्यैव प्राश्रीयादिडाधि
 ४ श्रोताधि श्रोनकृत्वा नो रायसोषे सुप्रजास्त्रे धा सुग्रस्य त्वा
 द्युधाय सुरभ्यास्यत्वाय^४ प्राश्रामोति^५ प्राश्राप आचस्य प्राचीं
 वोदीचीं वोदकराजिं निनयति दूष्णीमिति ग्वेवाज्यस्य^६
 वचो^७ ज्यापेतं जपं जपति मनो ज्योतिर्जुषतामाज्यं विशिद्धं
 यज्ञः समिसं दधातु । एषस्यतिस्तनुतामिसं नो विश्वे देवा
 १० एष मादयन्तामित्यनूयाजानिहा ग्रंथुवाकमुक्ता^८ वहिर्व्यञ्जलिं

१ The following passage runs thus in the MSS.: ऋयतामुपहृताः हो उपहृताः । हो इडेडाधिजुषसमे उपहृतुपाःशुक्रोच्चैर्निरुक्तामुपहृतये Be; ऋयतामुपहृताः हो इडोप-
 हृतोपहृतेदार्तं जुषसमेडा इत्युपाःशुक्रोच्चैर्निरुक्तामुपहृतये B; ऋयतामुपहृताः हो इडोपहृताः इडाधिजुषस-
 मेडाउपाःशुक्रोच्चैर्निरुक्तामुपहृतये J; ऋयतामुपहृताः हो इडोपहृताः इडाधिजुषस इत्युपाःशुक्रोच्चैर्निरुक्तामुपहृतये F;
 ऋयतामुपहृताः हो इडोपहृताः इडाधिजुषस मेडा इत्युपाःशुक्रोच्चैर्निरुक्तामुपहृतये T; ऋयतामुपहृताः हो
 उपहृताः हो इडेडाधिजुषस मे १ मे १ इत्युपाःशुक्रोच्चैर्निरुक्तामुपहृतये H

२ Thus T; दिक्सेदा Be J H F; दिक्सेदा B

३ निधित्सेत B, तिधित्सेत H, दिधित्सेत T; निधित्सेत Be; तिधित्सेत J, निधित्सेत F

४ Corrected acc. to Śākh. śra. I. 12 5; B सुरभ्यास्यत्वाय, the other MSS more or less corrupt, some omit the word

५ Thus Be T; वचापया B, वचापया HF, वचापया J, Bh. seems to read name of the ऋषि वचाप ।

६ Thus T; वचापया F, वचापया H B Be; वचापया J

७ Be om these two words, एष instead of एषा BHF.

हत्वा निङ्गुते यज्ञं च म उप च मे प्रजापते यज्ञं यत्ते नूनं
 यदु ते ऽतिरिक्तं कर्म प्रजापतौ^१ यज्ञं तदित्ययं दक्षिणाधे^२
 वेद्यै वेदं^३ निधाय^४ यजमानं वाचयति ॥ २६ ॥

येन त्वं देव वेदं^५ देवेभ्यो वेदो ऽभवत्तेनास्मभ्यं वेद
 एधि । वेदो ऽसि वित्तिरसि विदेयाहं प्रजां पशून्स्रग्ं लोकम् ।
 कर्मांसि करुणामसि क्रियासमहं पुष्यं कर्म । मनिरसि सनि-
 तासि सनेयमहमदो एतवन्तं कुलायिनः रायस्योपः सह-
 स्त्रिणं वेदो ददातु वाजिनमिति^६ पत्नीसंयाजानिहा फली-
 करहोमे ऋते वेदे पत्नीं वाचयति वेदो ऽसि वित्तिरसि
 विदेयाहमदः । कर्मांसि करुणामसि क्रियासमहमदः मनिरसि
 सनितासि सनेयमहमदो एतवन्तं कुलायिनः रायस्योपः
 सहस्त्रिणं वेदो ददातु वाजिनमिति^७ विस्त्रस्य वेदमर्धानि
 पत्न्यै प्रयच्छति^८ तानि पत्न्यन्तरोरु वा न्यस्यति^९ दक्षिणेन

१ Thus BT (only with यदतिरिक्तं instead of यदुवेतिरिक्तं T); म उप-
 चत प्रजापते यज्ञं च मे नूनं यदतिरिक्तं कर्मप्रजापतौ Be, म उपचवे प्रजापते यज्ञं च मे
 नूनं यदतिरिक्तं कर्मप्रजापतौ H; उपचत उपचत प्रजापते यज्ञं च मे नूनं यदतिरिक्तं
 कर्मप्रजापते J, म उपचप्रजापतेयज्ञं च मे नूनं यदतिरिक्तं कर्मप्रजापते F.

२ Thus BTJ, दक्षिणाद्ये F, दक्षिणा H; दक्षिणाधिके B (which omits
 वेद्यै) ।

३ Thus BFHF, वेदं om. J Be, वेदे ins. after निधाय TB; वेदं ins
 after निधाय Be

४ Thus (देववेद) Be H, BJ om. वेद, F om देव ।

५ Conjectural reading चन्तरोरुपान्दस्य J, चन्तरोरुपान्दस्य Be; चन्तरो-
 रूपान्दस्य H, चन्तरोरुपान्दस्यति B, चन्तरोरुपान्दस्यति T, चन्तरोरुपान्दस्य F.

वोसुणोपनिगृहीते^१ ऽथेतराणि प्राङ्गवृत्त क्षृण्वेति तन्तुं
 तन्वच्चजसो भानुमन्विहि ज्योतिष्मतः पथो रच धिया कृतान-
 सुब्रह्मणं वयत जोगुवामपो मनुभवं जनया दैव्यं जनमित्यथ
 चान्यतिग्निष्यन्ते तानि वर्हिषि मन्वस्यत्यापृणो ऽसि संपृण
 प्रजया मा पशुभिरापृणेत्यथ यथाप्रपन्नं निष्कन्त्यापेणाहवनीयं
 परीत्य दक्षिणत उदङ्मुखस्त्रिष्टलाहवनीयमुपतिष्ठते ऽयाश्चक्षुः
 हविषो जातवेदा अदन्धो अन्ततः पूर्वा अस्मिन्विषथ ।
 सन्वन्सनिः सुविमुचा नो विमुञ्च धेक्ष्मामास द्रविणं जातवेदो
 यच्च भद्रम् ॥ एतेनाग्ने ब्रह्मणा वावृधस्य शक्ती वा यत्ते चक्षुसा
 विदा वा । एत प्रपेय्यभि वस्यो अस्मान्मं नः सृज सुमत्या १०
 वाजवत्या ॥ ये ते शतं वरुण ये सदसं यज्ञियाः पाशा
 वितता महान्तः । तेभिर्नो अग्निरिन्द्रो वृहस्पतिर्विश्वे^१ मुञ्चन्तु
 मरुतः स्वर्का इत्येतयैव जपा दर्शपूर्णमासयोरिष्टीनां चातुर्भा-
 स्थानां पशुबन्धस्य सौचामण्या इति^१ ॥ ३० ॥

अथ पशावुपधीचन्ते^१ यदा जानात्यग्नये मथ्यमानाद्यानु- १५
 गृहीति तदेते ष्वसो जपति यद्गो वयं प्रसिनाम व्रतानि ॥
 यत्पाकवा मनसा दीनदद्या न पशस्य मन्वते मर्त्यासः ।
 अग्निष्टद्धोता क्रतुविद्विजानन्यजिष्ठो देवाः षतुग्नी यजातीति^१
 नैत्रावक्ष्यदण्डे ऽध्वर्युर्धजमानं वाचयति त्वां गावो ऽवृणत राज्याय

१ निर्देशेन B Be H, but comp Kauś. sū 97 8, Kāty. srs XXV.

त्वाऽ हवन्त मरुतः स्वर्काः । वर्षाश्चक्षुः ककुभिः शिश्रियाण-
 स्ततो न उधो विभजा वसूनीति^१ तमये गृहीत्वा मैघावरुणाय
 प्रयच्छति मित्रावरुणयोस्त्वा प्रगास्तोः प्रशिषा प्रयच्छामीति^१
 तऽ स सूरतः प्रतिगृह्णाति मित्रावरुणयोस्त्वा प्रगास्तोः
 ५ प्रशिषा प्रतिगृह्णामीति दक्षिणोत्तर्यथैनमूर्ध्वमुन्मार्थ्यवक्रो ऽविधुरो
 भ्रूयासमिति^१ तमादाय संप्रेष्यति होता यच्चदग्निः समिधा
 सुपमिधा समिद्धमितौभान्तं पशोः^१ ॥ ३१ ॥ दशमः ॥

इति तृतीयः प्रश्नः ॥

पशुना यक्ष्यमाणो भवति^१ स उपकल्पयते पौतुंद्रवान्परि-
 धीन्गुह्यसु^२ सुगन्धितेजसः शुक्लामूर्णान्तुकां या पेवस्थान्तरा
 शूद्रे दे रश्ने द्विगुणां च त्रिगुणां च द्वे वपाश्रपणी विशाखां
 चाविशाखां च हृदयशूलं कार्भर्यमयान्परिधीनौदुम्बरं मैत्रा-
 वरुणदण्डं मुखेन संमितमिध्रावर्धिरिध्रं प्रणयनीयं भ्रतृशाखा-
 मिडसूत्रं यवान्यवमतीभ्यः सन्नस्यक्रुहोमाय पृषदाज्याय दधि
 हिरण्यमित्ययामावासेन वा हविषेष्टा नचचे वा गार्हपत्य
 आज्यं विलाप्योत्पूय सृचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वा षड्भूतारं
 मनसानुद्रुत्याहनीये जुहोत्यन्वारभ्ये यज्ञमाने स्वाहेत्यपरं
 चतुर्गृहीतं गृहीत्वा यूपोद्धतिं जुहोत्युह विष्णो विक्रमस्त्रोह^३
 चयाय नः हृदि । हतं हतयोने पिब प्रप्र यज्ञपतिं तिर
 स्वाहेत्यपरं चतुर्गृहीतं गृहीत्वाय याचत्याज्यसालीः सम्भुवां
 वर्धिरिहिरण्यमुदपाचः^४ क्वयन्ति तद्याणः सपरशुमाहैहि^५ यज्ञ-
 मानेति पूर्वया द्वारोपनिष्क्रम्य तां दिशं यन्ति यत्रास्य यूप
 स्पष्टो भवति यत्र वा वेत्यन्मन्यते^६ स यः समे भूम्यै स्वाद्योने^७
 रूढो वज्रपणो वज्रशाखो ऽप्रतिशुष्कायः प्रत्यङ्मुपनतस्तमुपतिष्ठते
 ऽत्यन्यानगां नान्यानुपागामर्वाक्का परैरविदं परो ऽवरैस्तं त्वा
 जुषे वैष्णवं देवयज्याया इत्यथैनमाज्येनानक्ति देवस्त्वा भविता
 मभ्वान्कृत्युर्ध्वाप वर्धिरनूच्छ्रयत्योषधे चायस्त्रेनमिति^८ सधि-

१ Thus Keś, गुह्यसु B, अगुह्य Be H, गुह्यसु T, अगुह्यसु F.

२ Thus only Be H, the other MSS om चाह ।

- तिना तिर्थं प्रहरति स्वधिते मैनः शिःशोरिति ' यः प्रथमः
 शकलः परापतति तं प्रजातं निदधाति ' तमपरिभिन्दन्नचमन्नं
 वृथति ' प्राशं बोद्धं वा प्रयान्तमनुमन्तयते दिवमयेण मा
 लेषीरनारिचं मथेन मा शिःशोः श्रिय्या मंभवेत्प्राशयने
 ४ शिरणं निधाय मंपरिशीयांभिःशुहोति वनस्यते गतवषगो
 विरोह स्वाहेति ' रुहस्रवशा वि वयः रुहेमेत्यात्मानं प्रत्य-
 भिमृशते ' स्वपः गामाः प्रसूदयति चं तायः स्वधितिःशेति-
 जानः प्रणिनाय महते मौभगायेति ' पशारिं तमै वृथेदि-
 त्येव प्राह्वणवतामवमत्तं परिव्यङ्गपरमे' प्रादेशावमं यथानस्य
 १० काले परिवागयत्यच्छिद्यो रायः सुवीर इति ' यत्परं भवति
 तस्य चतुरङ्गलं यथानाय प्रच्छेदयति ' तं चतुरश्रिं वाष्टाश्रिं
 वा हत्वा वा हरत्या' वा हारयत्योग्न मिस्तिष्ठत्यवतक्षणानामेव
 स्वहं कुरुते ' इथाश्वेया पूर्वेधुरेव पाशुयन्त्रिकौ वेदिविंमिता
 भवति दशपदा पद्यान्तिरथी द्वादशपदा प्राण्यष्टापदा पुरस्ता-
 ११ त्तिरथी ' तां परिशीर्यं स्तम्भपशुहरति ' ॥ १ ॥

इदमेव प्रसिद्धं पौरोडाश्रिकं ' विर्यंशुषा तूष्णीं चतुर्थं '
 पूर्वं परिषाहं परिगृह्णाति ' करणं जपत्युद्धृत्युद्धृतादाग्नीध्र-
 स्तिर्हरति ' यदाग्नीध्रस्तिर्हरत्यथ याचति स्वमुदपात्रं यर्हिः

१ Thus B Bo T, परिष्वेगमपर० D, पतिष्वंसपर० F.

२ Thus Bo II and the Aptyōyāma-Sūtra, अनावाचयत्यावाचारयत्युद्ध
 T, अनावाचयत्यावाचारयत्योद्ध B, अनावाचयत्यावाचारयतीद्ध F.

शम्यामित्येतन्ममादायाहैहि यजमानेत्युत्तरेण वेदिं द्वयोर्वा
 त्विषु वा प्रक्रमेयु स्फेनोद्धृत्यावोध्य शम्यया चात्वालं परिमि-
 मौते' विक्तायनौ मे ऽभीति पुरमादुदीचीनकुम्बयान्तरत
 स्फेनालिखति' तिक्तायनौ मे ऽभीति दक्षिणतः प्राचीन-
 कुम्बयान्तरत स्फेनालिखत्यवतान्मा नाधितमिति पश्चादुदी-
 चीनकुम्बयान्तरत स्फेनालिखत्यवतान्मा व्यधितमित्युत्तरतः
 प्राचीनकुम्बयान्तरत स्फेनालिखत्यय चात्वाले बर्हिर्निधाय
 तस्मिन्स्फेन प्रहरति विदेरग्निर्नभो नामाग्ने अङ्गिरो यो ऽस्यां
 पृथिव्यामसीत्यादत्त आयुषा नाम्नेहीति' ह्योत्तरवेद्यां निव-
 पति यत्ते ऽनाष्टष्टं नाम यज्ञियं तेन त्वादध इति' द्वितीयं १०
 प्रहरति विदेरग्निर्नभो नामाग्ने अङ्गिरो यो द्वितीयस्यां पृथि-
 व्यामसीत्यादत्त आयुषा नाम्नेहीति' ह्योत्तरवेद्यां निवपति
 यत्ते ऽनाष्टष्टं नाम यज्ञियं तेन त्वादध इति' द्वितीयं प्रहरति
 विदेरग्निर्नभो नामाग्ने अङ्गिरो यस्मृतीषस्यां पृथिव्यामसीत्या-
 दत्त आयुषा नाम्नेहीति' ह्योत्तरवेद्यां निवपति यत्ते ऽना- ११
 ष्टष्टं नाम यज्ञियं तेन त्वादध इति' तृष्णीं चतुर्थं हरति
 सह बर्हिर्पाथाध्वयु स्फेन चात्वालात्पूरीषमुद्धृत्ययाग्रीभ्र-
 माहाग्रीदितस्त्रिर्हरेति' ततस्त्रिराग्रीभ्रो हरति' यदाग्रीभ्रस्त्रि-
 र्हरत्यथाध्वयुर्ह्युत्तरवेद्यै पुरीषः सप्रयौति सिद्धीरसि महिषी-
 रसीति' प्रथयत्युर् प्रथस्वोद ते यज्ञपतिः प्रथतामिति' स्फेन १०
 सः हन्ति भुवासीत्येनामङ्गिरवोचति देवेभ्यः शुम्भस्वेति'
 देवेभ्यः शुम्भस्वेति विक्रताभिरनुप्रकिरति' तां प्रादेप्रमाचीं

- चतुरश्रा^१ निष्ठाया गम्यया परिमिमीत^१ उत्तरनाभिसुत्साद्या-
 र्थैनां प्रतिष्ठायाभिमादत्ते देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे ऽश्विनो-
 वांङ्गभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यामादद् इत्यादायाभिमन्त्रयते ऽभिरमि
 नारिरमीति^१ तथा यूपवटं परिलिखति यथान्तर्वेद्यर्धे^२
 १५ याद्वर्ध्वेद्यर्धं परिलिखितं रक्षः परिलिखिता अरातय
 इदमश्नु रक्षसो धीवा अपिहन्तामि यो ऽस्मान्देष्टि यं च
 वयं द्विभ इदमश्नु धीवा अपिहन्तामीत्ययामोभ्रमाहाम्रीदेशीमं
 यूपवटं खनोपरसंमितं प्राक् पुरीषमुदपताच्चतुरङ्गुलेनोपरमति-
 खनतादिति^१ तं स खनति वा खानयति वा^१ यावदेवा-
 १० चाध्वर्युश्चेष्टति तावदेव प्रतिप्रस्थाताभ्यादधातीषां प्रणयनीय-
 मुपोषयमनीः कल्पयन्ति^१ चात्वात्तादात्तानेन्द्रघोषवतीः प्रोचणी-
 रध्वर्युरादत्ते^१ परिकर्मिणे पञ्चगृहीतमान्यं प्रयच्छति^१ ब्रह्मणि
 संभारा भवन्धेय सप्रैपमाहाप्रये प्रणीयमानायानुब्रह्मणीदेक-
 स्फययानुसंधेहीति^१ चिरुक्तायामुचच्छन्ते^१ होतुर्वंशं यन्त्युत्तरेण
 १५ वेदिं प्रतिपद्यन्ते^१ धारयन्त्येतमग्निमथाध्वर्युरिन्द्रघोषवतीभिः
 प्रोचणीभिरुत्तरवेदिं प्रोचति^१ ॥ २ ॥

इन्द्रघोषस्ता वसुभिः पुरस्तात्पालिति पुरस्ताग्मनोजवास्ता
 पिष्टभिर्दक्षिणतः पालिति दक्षिणतः^१ प्रचेतास्ता रुद्रैः पश्चात्पा-
 लिति पश्चादित्यक्त्वां तादित्यैरुत्तरतः पालित्युत्तरतो^१ ऽथ
 १० यत्प्रोचणीनामुच्छ्रियते तदक्षिणत उत्तरवेद्यै निनयति^१ यदेव

१ Thus B T, चतुरस्रां the other MSS.

१ Thus B Be T F, कल्पयति H

तत्र क्रूरं तप्तेन शमयतीति ब्राह्मणमथैनाऽ हिरण्यमन्तर्धा-
 याच्छाया पञ्चगृहीतेन व्याधारयति^१ सिंहीरसि सपञ्चपाही
 स्वाहेति दक्षिणे ऽऽसे^१ सिंहीरसि सुपजावनिः स्वाहेत्यु-
 न्तरस्याऽ ओष्याऽ^१ सिंहीरसि रायसोषवनिः स्वाहेति
 दक्षिणस्याऽ ओष्याऽ^१ सिंहीरस्यादित्यवनिः स्वाहेत्युन्तरे ५
 ऽऽसे^१ सिंहीरस्यावह देवान्देवयते यजमानाय स्वाहेति मध्ये^१
 ऽथ भूतेभ्यस्वेति सुचमुद्गृह्णात्यथ पौतद्रवान्परिधीन्परिदधाति^१
 विश्वायुरसि पृथिवीं दृष्टेति मध्यमं^१ भुवच्चिदस्यन्तरिचं दृष्ट-
 हेति दक्षिणमच्युतचिदसि दिवं दृष्टेत्युन्तरमथातिशिष्टासं-
 भारान्निवपति गुह्यगुह्यं^१ सुगन्धितेजनः शुक्लामूर्णामुकामग्ने- १०
 र्भस्मासग्नेः पुरीषमसीत्यथैनाम्^१ स्वावेणाभिधारयत्यथ^१ प्रद-
 क्षिणमावृत्त्येभं प्रतिष्ठापयति यज्ञ प्रतिष्ठिष्ठ सुमती सुग्रीवा आ
 त्वा वसूनि पुरुधा विशन्तु । दीर्घमायुर्यजमानाय ह्यण्वस्रया-
 मृतेन जरितारमङ्धीत्यथैभं विस्त्रस्याङ्गतिषाहं हत्वाध्वराङ्गति-
 भिरभिजुहोत्यग्निर्यज्ञं नयतु प्रजानग्मैर्न यज्ञहनो विदन् । १५
 देवेभ्यः प्रब्रूताद्यज्ञं प्रम यज्ञपतिं तिर खाहा ॥ वायुर्यज्ञं नयतु
 प्रजानग्मैर्न यज्ञहनो विदन् । देवेभ्यः प्रब्रूताद्यज्ञं प्रम यज्ञपतिं
 तिर खाहा ॥ सूर्यो यज्ञं नयतु प्रजानग्मैर्न यज्ञहनो विदन् ।
 देवेभ्यः प्रब्रूताद्यज्ञं प्रम यज्ञपतिं तिर खाहा ॥ यज्ञो यज्ञं

१ Thus F, गुह्यगुह्य B Be H, गुह्यगुह्य T (Grantha')

१ •भिजुषीत्यथ Be F.

१० मधेतुः प्रजानग्मेन, यज्ञह्नो विदन् । देवेभ्यः प्रभ्रूताद्यज्ञं प्रम
 ११ धञ्जपतिं तिर स्वाहेत्यथैतां यजमान एव स्वयं जुहोत्यग्निरेवाद्दो
 १२ ऽञ्जपतिरस्यस्येमे भ मे ऽञ्ज ददातु स्वाहा । वायुः प्राणदाः
 १३ प्राणस्येमे भ मे प्राणं ददातु स्वाहा । आदित्यो भूरिदा
 १४ भृयिष्ठानां पशूनामीशं भ मे भृयिष्ठान्पशून् ददातु स्वाहेत्यग्नि-
 १५ वक्तुन्तरं परिचोहं परिगृह्णो योयुपित्वा तिर्धस्य स्फुरं सन्धा
 १६ संप्रैषमाहं प्रोचणीरांसादयेभावर्हिषसादय सुवः स्वधितिः
 १७ सुचय संमृद्धिं तूष्णीं पृषदाज्यघहणीं पत्नीं संनञ्जाज्येन च
 १८ दधा सोर्देहीत्याद्यतासु प्रोचणीपूदस्य स्फुरं मार्जयित्वेभावर्हि-
 १९ रूपमाद्यं प्रदक्षिणमाद्यत्यं प्रत्यङ्गाद्रुत्य सुवः स्वधितिः सुचय
 २० संमार्ष्टिं तूष्णीं पृषदाज्यघहणीं पत्नीं संनञ्जाज्येन च दधा
 २१ सोर्देहीत्याज्यं च प्रोचणीद्योत्पूय प्रभिद्धंमाज्यानि गृहीत्वा पृष-
 २२ दाज्यघहण्यामुपसृणीते महीनां पयोऽमीतिः विश्वेषां देवानां
 २३ तनूरिति द्वितीयं बर्हिषी अन्तर्धाय दधानयत्युधाममद्यं
 २४ पृषतीनां यज्ञं पृषतीनां यज्ञो ऽधीत्यपोदृत्य बर्हिषी अथाभि-
 २५ धारयति विष्णोर्हृदयमधीत्येकमिष विष्णुस्वातुविचक्रम इति
 २६ द्वितीयम् ॥ ३ ॥ अथ प्रोचणीभिः प्रोचति वेदिं प्रोचति
 २७ बर्हिः प्रोचति बर्हिरामद्यं प्रक्ष्योपनिनीय पुरस्तात्प्रस्तुरं

१ Thus B Be T, सुवः instead of सुवः H; सुवं च स्वधितिं च F and Srautaspad p 161.

२ सुवं च स्वधितिं च F

- मृच्छति^१ पञ्चविधं बर्हिं क्षौर्त्नां^१ प्रस्तरपाणिः प्राङ्भिस्त्रय
 कान्त्र्यमयान्परिधीन्परिदधात्यूर्ध्वं ममिधावादधाति^१ विष्टती
 तिरथी मादयति^१ विष्टयोः प्रस्तरं^१ प्रस्तरे जुह्वं^१ बर्हिषीतरा^१
 एता अमदयति ममभिस्त्रय प्रदक्षिणमाहृत्य प्रत्यङ्गाद्रुत्य
 ५ याचति यवमतीः प्रोक्षणीर्बर्हिर्हस्तमाज्यस्त्रासौः ससुवाः
 स्वदरशमं मैवावरुणदपडं यूपशकनः शिरस्थमुदपाचमित्येतत्सं-
 मिधाय यूपं प्रक्षामयति यत्ते शिकः परावधीत्तथा हस्तोम
 वास्था । आपस्ते तदमस्यते ऽपमुदन्तु^१ शन्वनीरिति^१ यूप एष
 प्रक्षालितः प्रपद्यः संपद्यस्यसतः प्रागवटादुपमेते^१ तमुत्तरेणा-
 १० हवनीयं तिष्ठन्परासं प्रोचति पृथिव्यै त्वात्मारिषाय स्वा दिवे
 त्वेत्यवटे ऽपो ऽवनयति शन्वतां लोकः पिष्टपदन इति^१
 यशम्प्रस्कन्दयति यवो ऽसि यत्रयाम्भ्रेशो यवपारातीरिति^१
 बर्हिर्हस्तं घ्नतिपश्यावस्तृणति पिष्टणाः सदनममीत्यैमहि-
 १ रणमन्तधांय^१ सुवाङ्कत्याभिजुहोति पिष्टभ्यः स्वाहेति^१ यूप-
 ११ शकनमवाचयति स्वावेशो ऽस्ययोगे नेष्टणां वनस्यतिरधि स्वा
 म्नासति तस्य वित्तादित्ययादत्त आज्यस्त्रासौः ससुवाः
 स्वदरशमं मैवावरुणदपडमुदपाचमित्येतत्समादायाहेहि यजमा-
 नेत्यवग्यजमानो ऽनूची पथ्यणेण यूपं परोत्य दक्षिणत उदङ्ग-

१ अथ ins H Be (see m)

१ Thus B, ससुवाःनेरपडु. The other MSS

१ Thus (७ मपु) all. see Bh

खात्तिष्ठन्ति पूर्वं एषाध्वर्गुरपरो यजमानो ऽपरा पव्यं च प्रवृद्ध
 चपासं यूपस्याग्रमनक्ति देवस्त्वा भविता मध्वानद्वित्यन्तरतश्च
 वाद्यातश्च^१ स्वभक्तं कृता चपासं प्रतिमुञ्चति सुपिप्पसाभ्यस्तौ-
 षधीभ्य इत्येयं सुवेणाग्निष्टामश्रिमभिघारयन्नाह यूपयाज्य-
 मानायानुब्रूहीत्यान्तमनक्तान्तमेव यजमानं तेजसानक्ति^१ नोप-
 रमनक्ति^१ पव्यपरमनक्ति^१ सर्वतः परिमृशत्यपरिवर्गमेवाग्निन्तेजो
 दधातीति ब्राह्मणमुञ्च्यन्नाहोञ्च्रीयमाणायानुब्रूहीत्युञ्च्यत्यु-
 द्विवः क्षमानान्तरिक्षं पृष्ण पृथिवीमुपरेण दृष्टहेत्येवं वैष्णवी-
 भ्यामृग्भ्यां कल्पयति ते ते धामानि विष्णोः कर्माणि पश्यतेति
 द्वाभ्याः^१ स यचाग्निष्टामश्रिमाहवनीयेन संपादयति तद्ब्रुवत्य १०
 चपासं परेक्षयति तद्विष्णोः परमं पदः सदा पश्यन्ति सूरयः ।
 दिवी च चतुरातमित्येनं प्रदक्षिणं पुरीषेण पर्युहति ब्रह्मवनिं
 त्वा च चवनिः सुप्रजावनिः रायस्योपवनिं पर्युहामीति^१ भैजा-
 वरुणदण्डेन मः हन्ति ब्रह्म दृष्टं चवं दृष्टं प्रजां दृष्टं
 रायस्योषं दृष्टहेत्यन्यूनमगतिरिक्तं परिन्यस्योदपाचमुपनिनीया- ११
 चैतां त्रिगुणाः रश्मनां चिः संभुज्य मध्यमेन गुणेन नाभिदग्ने
 परिव्ययन्नाह परिवीयमाशायानुब्रूहीति^१ चिः प्रदक्षिणं परि-
 व्ययति परिवीरमि परि त्वा देवीर्विशो ष्यन्तां परीमः
 रायस्योषो यजमानं मनुष्या इत्युपान्ते व्यतिपजत्यान्तं प्रवेष्ट-
 यत्यणिमति स्वविमप्रवयत्ययोत्तरेणाग्निष्टामश्रिं मध्यमे गुणे १०
 स्वरमवगूहत्यान्तरिक्षं त्वा मानाववगूहामीति^१ स्वर्गं यूप-
 गुप्तृजति^१ ॥ ४ ॥ प्रथमः ॥

स्वात्तं चित्तदेवः इयमापो देवैः स्रद्धतैरमित्युपरिष्टात्प्रोच्या-
धस्तादुपोषति^१ सर्वत एवेनं मेध्यं करोतीति ब्राह्मणमुद्रुप्र
प्रोचणीधामम् ॥ ५ ॥

अथेभ्रासमिधमाददान आहाप्रये समिधमागायानुमूहोत्य-
भ्यादधातीषं^१ परि समिधः शिनष्टि^१ वेदेनोपवाजयत्यनु-
क्तासु सामिधेनीषु सुवेणाघारमाघारयति^१ संमृष्टे शुग्भ्या-
मुत्तरमयाभः स्वर्ग्यन्सुषाबुदङ्गत्याकस्य जुह्वा पशुः सममक्ति^१
सं ते प्राणो वायुना गच्छतामिति स्रष्टाटे^१ सं यज्ञचैरङ्गानीति
ककुदि^१ सं यज्ञपतिराग्निपेति दक्षिणस्याः ओष्याम^१ य यथा-
यतनः सुषौ सादयित्वा प्रवरं प्रवृणीते^१ प्रमिद्धः होतारं^१
वृणीते^१ ज्याश्रावयत्यो श्रावयान्तु औपस्त्रिचावरणौ प्रशास्तारौ
प्रशास्तादित्यसौ^१ मानुष इति मैत्रावरुणस्य नाम षट्श्राव्यथा-
श्रावयति^१ यद्यथाश्रावयत्यो^१ श्रावयान्तु औपस्त्रिचिर्हं देवीनां
विशां पुरपतायं यज्ञनानो मनुष्याणां तयोरमूरि गार्हपत्यं
दौदयच्छतः हिमा दा यू राधाः शीत्संश्रुत्वाभावसंश्रुत्वाभौ तत्र^१
इति^१ शीदति होता^१ प्रभवमाकाङ्क्षति^१ प्रसूतः सुषावादा-
यात्याकस्यश्राव्याश्च समिधः प्रेष्येति^१ वषट्कृते जुहोति प्रेष्य
प्रेष्येति^१ चतुर्थाष्टमयोः समानयमानो ऽष्टमे सर्वः समानयते^१
परि स्वाहाहतीभ्यः स्रस्त्रावः शिनष्टि^१ दश प्रयाजामिहो-

१ Thus all MSS and Keā, except Be, which has यज्ञश्रादि० ।

१ Thus B; the words •श्रावयति यद्यथा om. TF; II Be om. श्रति,
bat comp. Bh

- दङ्कृत्याकर्म स्वरं च ग्रामं च याचति^१ तौ-जुङ्गामङ्गा^२ ताभ्यां
 पशुः समनक्ति हतेनाक्तौ पशुं चायेयामिति^३ प्रयच्छति
 ग्राममवगूहति स्वरमथ यथायतनं सुचौ मादयित्वाह पर्यग्रये
 क्रियमाणायानुब्रूहीत्यथैव आग्नीध्र आश्ववनीयादुल्मुकमादा-
 १० यान्तरेण चात्वालोल्लकरावुत्तरेण ग्रामिवदेशमयेण पशुं जघनेन
 सुध इत्येवं चिः प्रदक्षिणं पर्येत्यानुपरिसरणमपाव्यानि
 जुहोति प्रजानन्तः प्रतिगृह्णन्ति पूर्वं येषामीशे पशुपतिः पशुना
 ये^४ बध्यमानमनु बध्यमाना य आरण्याः पशवो विश्वरूपाः
 प्रमुञ्चमाना भुवनस्य रेत इति^५ निधायाग्नीध्र उल्मुकं यथेतं
 १० चिः पुनः प्रतिपर्येत्योल्मुकप्रथमाः^६ प्रतिपद्यन्ते^७ ऽम्बक्कमिता^८
 पशुना^९ पशुमध्वर्युर्वपाश्रपणीभ्यामन्वारभते^{१०} वपाश्रपणी यज-
 मानो^{११} ऽथाश्राय संप्रेष्यत्युपप्रेष्य होतहंवा देवेभ्य इत्यथैतं^{१२}
 पशुमन्तरेण चात्वालोल्लकराबुदधं नीयमानमनुमन्त्रयते माना
 प्राणो यजमानस्य पशुना रेवतीर्षज्ञपतिं प्रियधाविशतेति
 ११ दाभ्याः^{१३} स^{१४} यच्चैतदाग्नीध्र उल्मुकं निदधाति तदयेण योत्तरेण
 वा पशवे निहन्यमानाय बर्हिरूपास्यति पृथिव्याः संपृचः पाहीति^{१५}
 तदेतं पशुं प्रतीचीमंगिरसमुदीचीनपादं निग्नस्यद्वल्लनं मायुः
 संज्ञपयतेत्युक्तेतेभैव यथेतमेत्य पृपदान्यावकाश आमत इहं

१ Thus all (F चनङ्गा) ।

२ FH om प्रति ।

३ Thus Be ; लक्ष्मिप्रिता B, लक्ष्मिप्रिता the other MSS.

४ Thus T Be, अथैवं the other MSS.

५ om BF.

प्रजा विश्वरूपा रमन्तामस्मिन्वज्रे विश्वविदो एताषीः । अग्निं
 कुप्लायमभिसंभ्रमना अस्माः अवन्तु पयसा हतेनेति^१ संजप्तं
 प्राङ्ङीहोति संजप्ताङ्गतिं यत्पशुर्मायुमहतेत्ययाभ्येति^२ अमितार
 क्षपेतनेति^३ पाशात्पशुं प्रमुच्यमानमनुमन्त्रयते ऽदितिः पाशः^४
 प्रमुमोक्तेतमित्यविशाखयोपसज्येमां दिशं निरस्त्रत्यरातीयन्त- १५
 मधरं ह्योमि यं दिभस्तस्मिन्प्रतिमुञ्चामि पाशमित्यथ प्रति-
 प्रस्थाता पत्नीमुदानयत्युदकमण्डलमुत्यायायेनामादित्यमुदीच-
 यति नमस्त आतानेत्यथैनामन्तरेण शालासोत्कराबुदङ्गुप-
 निष्कम्यै प्राचीमुदानयत्वाचयत्यनवां प्रेहि हतस्य कुश्यामनु
 सह प्रजया सह रायसोषेणेत्यागतामध्वरुंरभु वाचयत्यापो १६
 देवोः शङ्खायुवः शङ्खा पूयं देवाः ऊङ्गाः शङ्खा वयं परि-
 विष्टाः परिवेष्टारो वे भूयास्मेति^५ मानुपूर्वै^६ पशोः प्राणाना-
 ष्याययति^७ वाक् आप्यायतामिति वाचं^८ प्राणस्त आप्यायता-
 मिति प्राणं^९ चक्षुस्त आप्यायतामिति चक्षुः^{१०} श्रोत्रं त आप्या-
 यतामिति श्रोत्रमेतानेव पुनः संवृणति या ते प्राणाञ्जुग्जगाम १७
 या चक्षुयां श्रोत्रं यत्ते कूरं यदास्त्रितं तत्त आप्यायतां तत्त
 एतेन शब्धतामिति^{११} नाभिस्त आप्यायतामिति नाभिं^{१२} पायुस्त
 आप्यायतामिति पायुः^{१३} संप्रवृष्ट्य पदः प्रचालयति शङ्खा-

१ Thus TH Be, अभ्येति BF

२ T gives the first two pādas of this stanza (TS. III. 1, 4. 1), perhaps rightly.

३ Thus B Kes, •निष्कम्य Be TH •निष्कम्यै F.

४ •पूयं THF Kes

अरिचाः शमद्वाः शमोषधीभ्यः शं वृथिव्या इति ^१ शमहोभ्या-
 मित्यतिगिष्टा दक्षिणतो ऽनुष्टं निनयति ^१ नयन्ति पत्नीमुत्तानं
 पशुं पर्यस्थन्ति ^१ । तस्य दक्षिणस्य पार्श्वस्य विवृत्तमनु प्राचीनायं
 अर्हिर्निदधात्योपधे चायस्त्रैमिति ^१ स्वधितिं तिर्धश्चं निदधाति
 ५ स्वधिते मैनः द्विसीरिति ^१ क्षिनन्ति अर्हिर्वि त्वं वृणक्त्यै-
 तस्यैव अर्हिषो ऽणिमत्सचते ^१ स्वविमदुभयतो लोहितेनाङ्गिमां
 दिग्ं निरस्यति रक्षसां भागो ऽसीदमत्स रक्षो-धमं तमो
 नयामि यो ऽस्मादेष्टि यं च वयं द्विस इदमेनमधमं तमो
 नयामीत्यथाप उपसृष्ट्य वरीय आच्छायेषे त्वेति वपामुत्सि-
 १० दति ^१ तथा वपाश्रपणी प्रोषीति हतेन चावाश्रपिणो प्रोषां-
 धामित्यविशाखयोपदद्याधस्तात्परिवाप्तयत्यच्छिस्तो रायः सुवीर
 इत्यैनां प्रदक्षिणमावृत्याद्भिरभ्युक्ष्य ^१ ग्रामिचे प्रतिपत्त्यथोत्सुक-
 प्रथमाः प्रतिपद्यन्ते ॥ ६ ॥

अश्वगध्वर्युर्वपयां च वपाश्रपणी पुनरन्वारमते यजमान ^१
 १५ ऐत्युर्वन्तरिचमन्विहीत्येत्याहवनीयस्थान्तमेखद्गारेषु वपायै प्रति-
 तप्यमानायै अर्हिषो ऽसमुपास्यति वायो वीहि स्तोकागामि-
 त्यैनामन्तरेण द्युषं चाहवनीयं चोपातिदत्य तां दक्षिणत
 उदङ्मुखः प्रतिप्रस्यता अपयत्यैनाः सुवाङ्म्याभिजुहोति
 त्वासु ते दधिरे ह्यवाहमित्यथाह स्तोकेभ्यो ऽनुसूषीति ^१
 परिहितासु स्तोकीयासु गृतायां वपायां जुह्वपभृतावादाया-

१ *स्यति Bo F

१ Thus all, except Ik which has *माहर्वा*, are we to correct
 प्रदक्षिणमावृत्यं ?

यन्तेऽथ संप्रैषमाहाग्नीदुत्तरवर्हिरूपमादय प्रतिप्रस्थातः पशौ
 संवदस्वेत्यथैष आग्नीध्रः श्वशाखायामिडसूनमुपगूहति^१ तदु-
 त्तरवर्हिर्भवत्यथ प्रतिप्रस्थाता पृषदाज्यं विष्टत्य जुक्ताः
 समानीयान्तरेण चालालोत्करावुदङ्गुपनिष्कस्य पृच्छति श्रुतः
 हवीरः^२ शमितरिति^३ शमितैष उत्तरतो हृदयशूलं धारयः-
 स्तिष्ठति^४ स श्रुतमिति प्रत्याह^५ तं तथैव द्वितीयमुक्तस्य
 पृच्छति^६ तं तथैवेतरः प्रत्याह^७ तं तथैव तृतीयमुक्तस्य पृच्छति^८
 तं तथैवेतरः प्रत्याहाय शमितुर्हृदयशूलमादाय तेन हृदय-
 मुपदृष्ट्य तः शमिते संप्रदाय पृषदाज्येन हृदयमभिधारयति
 सं ते मनसा मनः सं प्राणेन प्राणो जुष्टं देवेभ्यो ह्ययं एत-^९
 वत्त्वाहेति^{१०} वियूः कृत्वा हरतेत्युक्तेनैव यथेतमेत्य चतसृषूप-
 स्तुणीते जुह्वपशुतो रिडाधाने यस्मिन् श्व वसाहोमं यद्दीव्यन्-
 वत्याहरन्ति तं पशुमन्तरेण चालालोत्करावन्तरेण यूपं
 चाहवनीयं चोपातिहृत्य तं दक्षिणतः पञ्चहोत्रामादयत्येतेनैव
 युराहरन्तेनैव इडसूनमथ श्वशाखायाः हृदयं निधाय^{११}
 स्वधितिना तस्यापि स्वधमाह ॥ ८ ॥

मनोतायै हवियोऽवदीयमानस्थानुमूहीति^१ हृदयस्यैवाप्ये
 दिरवक्ष्याथ जिह्वाया अथ वक्षसोऽथ तनिष्ठोऽथ वृक्षयो-
 रथ मयस्य दोषोऽथ दक्षिणस्य पार्श्वस्याथ मयस्याथ दक्षिणायै
 ओणेरधुस्यै^२ वैधं गुदं कृत्वाण्मिस्त्रिष्टकृते निदधाति^३

१ With plus sign only Be.

२ H om, Be see m del.

स्यविमदुपयङ्भ्यो मध्यं^१ द्वैधं कृत्वा जुङ्गामवदधात्यथ वृक्यमेदो
 यूषन्नवधाय तेन जुहं प्रोर्णोति^१ यूष्णोपसिञ्चत्यभिघारयत्य-
 थोपमृति स्त्रिष्टकृते सर्वेषां अङ्गाणां सक्तसक्तसमवद्यति^१
 सक्तदक्षिणस्य दोष्णः पिशितं प्रच्छिद्यावदधाति सक्तस्यव्याधे

५ श्रोणेरेणिमहुदस्थाय वृक्यमेदो यूषन्नवधाय तेनोपमृतं
 प्रोर्णोति^१ यूष्णोपसिञ्चति^१ द्विरभिघारयत्यथ हृदयं जिह्वां
 वक्षस्त्रनिम मतस्रौ^२ वनिष्ठुमितीडापात्र्या^३ समवधाय यूष्णोप-
 सिञ्चत्यभिघारयत्यथ^४ कर्शे वा चमसे वा वसाहोमं गृह्णाति^१
 यूष्णोपसिञ्चत्यभिघारयत्यथ पशोरवदानानि संमृशत्यैन्द्रः प्राणो

१० अङ्गेअङ्गे निदेधदैन्द्रो ऽपानो अङ्गेअङ्गे विबोभुवद्देव तष्ट-
 भूरि ते सःसमेतु विपुरुषा यत्सलक्ष्माणो भवथ । देवत्रा
 यन्तमवसे सखायो ऽनु त्वा माता पितरो मदन्वित्यथ
 दक्षिणेन पार्श्वेन वसाहोमं प्रथोति कुम्बतः श्रीरस्यग्निस्त्वा
 श्रीणाल्नापः समरिणन्वातस्य त्वा भ्रज्यै पूष्णो रःक्ष्णा अपा-

१५ मोषधीनां रोहिष्या इति^१ संमृष्टस्य पशोः प्रतीचीं जाघमीं
 हरन्ति^१ प्रतिपरिहरन्ति पशुमथ जुह्वपमृतावाददान आहे-
 द्भाग्निभ्यां ह्यगस्य हविषो ऽनुब्रूहीत्यत्याक्रम्याआव्याहेन्द्रा-
 ग्निभ्यां ह्यगस्य हविः प्रक्षितं प्रेष्येति^१ प्रतिप्रस्थानैष उत्तरतो

१ Thus Be H T Kes , मध्यं BF.

२ अथ ins Be FH

३ Thus Be H F Kes. (sec m), मतस्रु BT.

४ BH Be, इति पाठ्यां, F इतिपाठ्यां, T totally corrupt

५ अथ after •विद्यति ins. Be F.

वसाहोमं धारयन्निष्ठति । सो ऽर्धर्चे याज्यायै वसाहोमं
 जुहोति घृतं घृतपावानः पिवत वसां वसापावानः पिवतान्त-
 रिचस्य हविरसि स्वाहा त्वान्तरिचाय स्वाहेति । वषट्कते
 हविर्जुहोत्येतस्य होममनु प्रतिप्रस्थाता वसाहोमोद्रेकेण दिशो
 जुहोति दिशः प्रदिश आदिशो विदिश उदिशः स्वाहा ।
 दिग्भ्यो नमो दिग्भ्यः स्वाहेत्यथ प्रदक्षिणमावृत्य पृथदान्यात्
 सुवेणोपपन्नञ्चाह वनस्पतये ऽनुब्रूहीत्याश्वाध्याह वनस्पतये
 प्रेष्येति । वषट्कृत उत्तरार्धपूर्वार्धं ऽतिहाय पूर्वा आङ्गतीर्जुहो-
 त्यथ ममावपमान आहाग्रये स्विष्टकृते ऽनुब्रूहीत्याश्वाद्याहाग्रये
 स्विष्टकृते प्रेष्येति । वषट्कृत उत्तरार्धपूर्वार्धं ऽतिहाय पूर्वा ।
 आङ्गतीर्जुहोत्यथोदङ्गत्याक्रम्य यथायतनञ् सुचौ सादयित्वा
 होच इडामुपोचच्छन्ते सेटस । उपङ्गतायामिडायामग्नीध
 आदधाति षड्वत्तमर्धवनिष्टुमथार्धवनिष्टुं । मेदस्वप्नाश्रन्ति ।
 मार्जयन्ते । ऽथाह ब्रह्मणे वचः परिहरेति । तद्ब्रह्मा प्रति-
 मृच्छति ॥ ८ ॥

- समानीयात्याक्रम्याश्राव्याह देवेभ्यः प्रेष्येति^१ वषट्कृते जुहोति
 प्रेष्य प्रेष्येत्येवमेवोपयष्टोपयजति गुदस्य प्रच्छेदः समुद्रं गच्छ
 स्वाहेत्येतैरेकादशभिरग्निं वैश्वानर गच्छ स्वाहेति सर्वमन्ततो
 ऽनुप्रहरत्यथ बर्हिषि इस्तौ निमार्श्वद्भ्यस्त्वौषधीभ्यो मनो मे
 ५ हार्दि यच्छेत्यथास्य धूममन्वीचते तनूं त्वचं पुचं नशारमशी-
 येत्येकादशानूयाजानिद्वोदद्भ्यत्याक्रम्य जुडाः स्वरुमवधाय पुर-
 म्नात्प्रत्यङ् तिष्ठञ्जुहोति दिवं ते धूमो गच्छत्वन्तरिचमर्चिः
 पृथिवीं भस्मना पृणस्य स्वाहेत्यथ यथायतनः सुचौ साद-
 यित्वा वाजवतीभ्याः सुचौ ब्रूहति^२ शंयुना प्रस्तरपरिधि
 १० संप्रकीर्य संप्रम्राव्य सुचौ^३ विमुच्य जाघन्या पत्नीः संयाजय-
 न्थाज्यस्यैव सोमं च तष्टारं च यजत्युत्तानाये जाघन्यै देवानां
 पत्नीर्यजति^४ नीच्या^५ अग्निं^६ गृहपतिमुत्तानाये जाघन्यै होच
 इडामवद्यति^७ नीच्या^८ अग्नीधे^९ पडवत्तं^{१०} प्राश्रीतो^{११} मार्जयेते^{१२}
 अथ सुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वापसलेः पर्यावृत्त्याम्वाहार्यपचने
 १५ प्रायश्चित्तं कृत्वा^{१३} न फलीकरणहोमेन चरत्यथ प्राष्टेत्य
 ध्रुवामाप्याय्य त्रीणि सभिष्टयजूषि^{१४} जुहोति यज्ञ यज्ञं गच्छ
 यज्ञपतिं गच्छ स्वां योनिं गच्छ स्वाहेति^{१५} सुवेणैव द्वितीय-
 मेव ते यज्ञो यज्ञपते महसूक्तवाकः सुवीरः स्वाहेति^{१६} सुचा

१ सुचो Be H.

२ Thus only Be, the other MSS have नीच्याग्निं and नीच्याग्नीधे ।

३ जुहोति B Be.

४ T 1148 पशुपत्त्रिहानि ।

द्वितीयं देवा गातुविदो गातुं विन्वा गातुमित्त । मनमस्यत
 रमं नो देव देवेषु यज्ञः स्वाहा वाचि स्वाहा वाते धाः
 स्वाहेत्युद्धति शुचमेष याचति स्फुमुदपाषः हृदयगूल-
 मित्येतत्समादायाहेहि यज्ञमानेत्यभ्यजमानो ऽनूची पव्यन्त-
 रेण आत्वाशोत्करावुदङ्गुपनिष्कस्यापेण यूपः स्फेगोद्धृत्वावोध्य
 गुष्कस्य चार्द्रस्य च मन्वी हृदयगूलमुदामयति ॥ १० ॥

शुगमि तमभिगोच घो ऽग्नान्देष्टि यं च वधं दिप्र
 इत्यथाह्निर्माज्यन्ते धाप्रोधाप्रो राजशितो वरुण नो मुध
 यदापो अग्निया वरुणेति शपामहे ततो वरुण नो मुधेत्यथा-
 प्रतीचमायन्ति वरुणस्थान्निर्हित्यै प्रपये समिधः कुर्वत एधो १०
 स्थेधिषीमधीत्येत्थाहवनीये ऽथादधाति ममिदमि तेजो
 ऽमि तेजो मयि धेहीत्येत्थाहवनीयमुपतिष्ठन्ते ऽपो अश्वचारिपः
 रसेन ममष्ट्यह्नि । पयस्वाः अग्र आगमं तं मा मःष्ट्यज
 वर्चमेत्येत्थैपयजिजेः ऽग्नौ धर्चितपोयति यत्कुमीदमपतीत्तं मधि
 येन यमस्य वक्षिणा चरामि । इहैव मक्षिरवदये तदेतत्त- ११
 दग्ने अनृणो भवामीत्येत्थाह्निनोपस्त्रीणांभिधारिताम्सकूम्प्रदाये
 जुहोति विश्वस्त्रीप विश्वदावस्य स्वासञ्जुहोमि स्वाहेति । हस्तौ
 प्रध्वःसयते ऽग्धादेको ऽडतादेकः समनमादेकस्ते नः ह्यन्तु
 भेषजः सद्ः सशो वरेण्यमिति । द्वितीयं जुहोति यान्यपा-
 मित्यान्यपतीत्तान्यस्मि यमस्य वक्षिणा चरामि । इहैव मन्तः १०
 प्रति तद्यातयामो जीवा जीवेभ्यो निहराम एतत्त्वाहेति ।

- हस्तौ प्रध्वंसयते ऽग्धादेको ऽङ्गतादेकः समनसादेकस्ते नः
 कृष्वन्तु भेषजं सदः सहो वरेण्यमिति^१ तृतीयं जुहोत्यनृणा
 अग्निचनृणाः परस्मिन्सृतीये लोके अनृणाः स्याम । ये देव-
 याना उत पित्र्याणाः सर्वान्यथो अनृणा आचीयेम स्याहेति^१
५. हस्तौ प्रध्वंसयते ऽग्धादेको ऽङ्गतादेकः समनसादेकस्ते नः
 कृष्वन्तु भेषजं सदः सहो वरेण्यमित्यथ देवता उपतिष्ठते^१
 ऽयं नो नभसा पुर इत्यग्निं^१ स त्वं नो नभसस्यत इति
 वायुं^१ देव सःस्फानेत्यादित्यमथ यूपमुपतिष्ठत आशासानः
 सुवीर्यं रायस्योषं स्वश्वियम् । दृहस्यतिना राया स्वगाहतो
 मद्यं यजमानाय तिष्ठेत्यथ पूर्वाग्निं शकले समारोपयत्ययं ते
 योनिर्धेनिय इति^१ तं मध्यमे ऽग्नावपिष्टजत्याजुक्कान उदुध्य-
 स्वाग्ने इति द्वाभ्यामयं मध्यममग्निमुपसमाधाय मध्यमे ऽग्नी
 पूर्णाङ्गतिं जुहोति सप्त ते अग्ने समिधः सप्त जिह्वा इति^१
 पूर्णाङ्गतौ वरं ददाति^१ धेनुवरं^१ वानहुदरं^१ वा दद्यादिति
५. ह स्याद् बौधायनः^१ संतिष्ठते पशुबन्धः संतिष्ठते पशुबन्धः ॥
 ११ ॥ तृतीयः ॥

॥ इति चतुर्थः प्रश्नः ॥

१ अथ om B.

१ Thus BF, धेनुं H Be, धेनुं T.

१ Thus HTF, वानहृदवरं B, वानहुदरं Be, comp VII 4 s f.

वैश्वदेवहविर्भिर्यच्छ्रमाणो भवति साष्टगुन्यां वा वैश्यां वा
 पौर्णमास्यां^१ नक्षत्रप्रयोग इत्येक आङ्गुदगधम आपूर्यमाण-
 पक्षस्य पुण्याहे प्रयुञ्जीतेति^२ स उपकल्पयते वेणीः शकली
 लोहितायमस्य च चुरं चतुष्टयानि पुरोडाशकपालानि चतस्र-
 श्वदशालीप्तावन्ति मेघणानि इयं पयः शृषदाज्याय च^३ दधि
 हविरातश्चनाय च वेधा बर्हिः संनद्धं तदेकधा पुनः संनद्धं^४
 प्रसूमयं प्रक्षरमित्यपोपवमथीये^५ ऽहन्दिहविषमारभणौषामिष्टिं
 निर्वपति वैश्वानरं दादशकपालं सार्जन्तं चरुं^६ मा प्रसिद्धेष्टिः
 संतिष्ठते^७ ऽयास्यैतदहर्विश्वेभ्यो देवेभ्यो वत्सा अपाहता भवन्ति^८
 वैश्वदेवं पयो दोहयित्वापवमति सांताय्यस्य वाहता त्वष्णी^९
 वाथ प्रातर्जते ऽग्निहोत्रे पुरापां प्रणयनाद्वाहंपत्य आज्यं
 विनाषोत्पूय मुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वा पञ्चहोतारं मनमानु-
 द्रुत्याहवनीये जहोत्वम्वारभ्ये यजमाने स्नाहेत्यथ शृष्याः
 स्त्रीर्वापः प्रणौषाप्रैयसष्टाकपालं निर्वपति सौम्यं चरुं सावित्रं
 दादशकपालं सारसुतं चरुं पौष्णं चरुं मासुतं सप्तकपालं^{१०}
 वैश्वदेवौषामिष्टां घावाष्टथियमेककपालमिति^{११} हविष्कृता
 वाचं विष्टुशते^{१२} समानं कर्माधिवपनादधुष्य दक्षिणार्धं गार्ह-
 पत्यस्याष्टौ कपालान्युपदधात्वथोत्तरतस्तिरः पवित्रमप आनीय
 सौम्याय चरवे ऽधिश्रयत्यथोत्तरतः सावित्राय दादशकपाला-

१ T F om.

२ J recommences with दं प्रसूमयं ।

३ चनि Be J F H

- न्युपदधात्यथोत्तरतस्तिरः पवित्रमप आनीय मारस्वतपौष्णा-
भ्यामधिअयत्यथोत्तरतो मारुताय सप्त कपालान्युपदधात्यथो-
त्तरतस्तिरः पवित्रं पय^१ आनीयामिचाया अधिअयत्यथोत्तरतो
द्यावापृथिव्यमेककपालमुपदधात्यभौन्वते कपालान्युपेन्वते चह-
२ स्यात्तोः^२ कृतानि पृष्ठानि ममुष्य संयुत्याथाधिपृष्णक्वाप्रेयमष्टा-
कपालं^३ तिरः पवित्रं^४ धौम्ये^५ चरव्यानावपत्यथाधिपृष्णक्ति
मावित्रं द्वादशकपालं^६ तिरः पवित्रं^७ मारस्वतपौष्णयोश्चरव्या-
नावपत्यथाधिपृष्णक्ति मारुतं^८ सप्तकपालं^९ तिरः पवित्रं तत्रे
पयसि दधानयति^{१०} मामिचा भवति^{११} तां य एव कथ्य^{१२}
- १० कुश्लः परीन्धेन अपयित्वा विवाजिनां कृत्वाप्रतापे निदधा-
त्यथाधिपृष्णक्ति द्यावापृथिव्यमेककपालमिति^{१३} त्वचं पुरोडाशानां
याहयित्वा अपयित्वाभिवास्य प्राङ्हेत्यायेभ्यो निनीय सन्वयजु-
र्हरति^{१४} ॥ १ ॥
- ११ इदमेव प्रसिद्धं पौरोडाशिकं^{१५} चिर्यंजुषा त्वर्णीं चतुर्थं^{१६}
पूर्वं परिषाहं परिगृह्णाति^{१७} करणं जपत्युद्धृत्युद्धृतादाग्रीभस्त्रि-
र्हरति^{१८} यदाग्रीभस्त्रिर्हरत्यथोत्तरं परिषाहं परिगृह्ण योयुपित्वा
तिर्घंश्च^{१९} स्फां^{२०} सन्ध्वा संप्रैषमाह प्रोचणीरासादयेभावरिंहिंसप-
सादय सुवं च मुचश्च संमृद्धिं त्वर्णीं पृषदाज्ययहर्णीं पञ्चीं^{२१}
- २० संनह्नाज्येन च^{२२} दध्ना वोदेहीत्याहतासुः प्रोचणीपूदस्य स्फां

१ Thus Be Keś, पवित्रमप the other MSS

२ Thus J F Keś, औन्वत् B Be H धौम्येचरव्यान् T

३ कथम Be, कश्चिन् F.

४ B H om.

मार्जयित्वेषामर्हिरुपमाद्य प्रदक्षिणमावृत्य प्रत्यङ्गाद्रुत्य सुवं च
 सुचय्य संमार्ष्टिं त्वर्ष्णीं पृषदाव्ययहर्ष्णीं पत्नीं संनङ्घ्राज्येन च
 दध्ना चोदेत्याख्यं च प्रोचणीसोत्पूय प्रसिद्धं पृषदाव्यवन्त्या-
 ष्यानि गृहीत्वा प्रोचणीभिरुपोत्तिष्ठतीं प्रोचति^१ वेदिं
 प्रोचति^१ बर्हिः प्रोचति^१ बर्हिरामन्नं प्रोच्छोपनिनीय पुर-
 स्तामसूत्रमयं प्रस्तरं गृह्णाति^१ विविधं बर्हिं स्त्रीत्वां प्रस्तरपाणिः
 प्राङ्भिष्टय्य काश्र्यंमयान्परिधीन्परिदधातूर्ध्वं समिधावा-
 दधाति^१ विष्टती तिरस्यौ मादयति^१ विष्टत्योः प्रसूत्रमयं
 प्रस्तरं^१ प्रस्तरे जुह्वं^१ बर्हिधीतरा^१ एता असदक्षिति सम-
 भिष्टय्य प्रदक्षिणमावृत्य प्रत्यङ्गाद्रुत्यानुपूर्वं^१ इवींय्युदास-
 यत्युपस्तीर्णाभिघारितापुरोडाशानभिघायं चह्वर्गसिद्धमा
 माहतादय कश्चे वा समसे वामिचां व्युद्धृत्य वाजिनमानौ-
 यायाभिघारयत्यैककपालमुदास्य बह्वानीयाविःपृष्ठं करोत्यै-
 तानि सपरिगृह्णान्तर्वेद्यामादयति भूर्भुवः सुवरित्येताभि-
 र्घ्वाङ्घतीभिर्हत्करे वा विश्ये वा वाजिनमय निर्मग्यश्चावृता
 निर्मग्येन चरति^१ प्रहृत्याभिहृत्य^१ ॥ २ ॥

अथेषामासनिधमाददान आद्याप्रथे समिधमानाद्यानुद्धी-
 र्घादधातीं परि समिधं त्रिनष्टि^१ वेदिनोपवाजयत्यनु-
 द्वास सामिधेनीषु स्तुवेणाघारमाघारयति^१ संमृष्टे सुग्भ्या-
 नुत्तरमेषापरस्परिगम्यनुवावुद्वत्याक्रम्य जुह्वा भुवा समज्य १०

१ ० पूर्ये Be H F.

१ प्रचरति Be B, in the following khanda B has consequently प्रचं ।

- सादयित्वा सुचौ प्रवरं प्रवृणोते^१ प्रमिद्धं होतारं वृणोते ।
 सौदति होता^१ प्रभवमाकाङ्क्षति^१ प्रसूतः सुचावादायात्या-
 क्रम्याश्राव्याह समिधो यजेति^१ वषट्कृते जुहोति यज यजेति
 चतुर्थाष्टमयोः समानयमानो^१ ऽष्टमे सर्वं^१ समानयते^१ नव
 १ प्रयाजानिहोदङ्कृत्याक्रम्य स॒स्त्रावेणानुपूर्व॑ हवीं^१यभिधारय-
 त्यंयाम्रये सोमायेत्याज्यभागाभ्यां चरत्यंयानुपूर्व॑ हविर्भि-
 श्वरति^१ प्रमिद्धमा^१मारुता^१द्विश्वेभ्यो देवेभ्यो ऽनुब्रूहि विश्वा-
 न्देवान्यजेत्यामिचया चरत्, पा॒श्चैककपालेन चरति द्यावा-
 पृथिवीभ्यामनुब्रूहि द्यावापृथिवी यजेत्यंष स्त्रियुक्तता चरत्यं-
 १ वैतानि मेवणान्याहवनीये ऽनुप्रहरत्यंयैनानि स॒स्त्रावेणाभि-
 जुहोत्यंषोदङ्कृत्याक्रम्य यथायतनं सुचौ सादयित्वा प्राग्निच-
 मवदायेडामवद्यति^१ ॥ ३ ॥

- उपहृतायामिडायामग्नीध आदधाति षडवत्तं^१ प्राश्नन्ति^१
 सार्जयन्ते^१ ऽथाह ब्रह्मणे प्राग्निं परिहरेति^१ परि प्राग्निचं^१
 १ हरन्त्यंषो ऽनु बेदेन ब्रह्मभागमथान्वाहार्यं याचति^१ तस्मि-
 न्प्रथमजं वत्सं ददात्युद्वासयन्त्येतद्ब्रह्मविहस्किष्टमासादयन्ति
 वाजिनर्मथ संप्रैषमाह ब्रह्मन्प्रस्थास्यामः समिधमाधायाम्नी-
 दग्नीन्सक्तसक्तसंमृष्टीत्यंयाध्वर्युः पृषदाज्यं विहत्यं^१ जुहा॒श्च
 समानीयात्याक्रम्याश्राव्याह देवान्यजेति^१ वषट्कृते जुहोति यज
 १ यजेति नवानुयाजानिहोदङ्कृत्याक्रम्य यथायतनं सुचौ साद-

१ Thus Keś, *पूये the MSS

१ Thus T Be H F Keś; विहत्य B.

यित्वा वाजवतीभ्याः सुचौ ब्रूहति^१ शंयुना प्रस्तरपरिधि
 संप्रकीर्य संप्रन्नाय सुचौ विमुच्याय कःसं वा दमसं वानाण्यं-
 लिप्तं याचति^१ तमन्तर्वेदि निधाय तस्मिन्वर्हिषि विधिस्त-
 न्वाजिनमानयन्नाह वाजिभ्यो ऽनुब्रूहीत्येवाक्रम्याश्याव्याह
 वाजिनो यत्नेति^१ वषट्कृते जुहोति वाजिभ्यः स्वाहेत्येतुवषट्कृते ५
 ऊत्वा हरति भक्षः^१ स यावन्त ऋत्विजसोऽपूपहवमिद्धा यजमान
 एव प्रत्यक्षं भक्षयति यन्ने रेतः प्रसिच्यते यन्म आणायते
 यदा जायते पुनः । यदा ने प्रतितिष्ठति तेन मा वाजिनं
 कुह तेन मा रेतस्त्रिनं कुह तेन मा त्रिवमात्रिण तस्य ते
 वाजिपीतस्य वाजिभिः पीतस्त्रेति वा मधुमत उपहृतशोप- १०
 हृतो भवयामीति^१ निर्णिच्य पात्रं प्रयच्छत्यंवाभ्यर्चुः प्रद-
 क्षिणमावृत्य प्रत्यङ्गाद्रुत्यं पत्नीः संयाज्य प्राडेत्य ध्रुवामाष्याय
 चौषि पाशुवन्धिकानि^१ समिष्टयजूषि जुहोति यज्ञ यज्ञं
 गच्छेद्य ते यज्ञो यज्ञपते देवा गातुविद् इत्यथ पूर्णपात्र-
 विष्णुक्रमैश्चरित्वा विद्युजते प्रतमंथ पौर्णमासवैश्वधाभ्यामिद्धा १५
 यजमानायतन उपविश्य चेष्या शलक्ष्या स्रोहितायसस्य च
 सुरेण शीर्षसि च वर्तयते परि च वपत ऋतमेव परमेष्ठ्युतं
 नात्येति किं चन । ऋते ममुद्र आहित ऋते भूमिरियः
 श्रिता ॥ अग्निस्त्रिगमेन शोचिषा तप आक्रान्तमुष्णिहा ।
 शिरस्तपश्चाहितं वैश्वानरस्य तेजसा ॥ ऋतेनास्य निवर्तये १०

सत्येन परिवर्तये । संप्रसाद्यानुवर्तये शिवेनास्योपवर्तये शम्भे-
नास्याभिवर्तये ॥ शीर्षान्मृदृतं तस्यत्यं तद्भृतं तच्छक्रेयं तेन
शक्रेयं तेन राध्याममिति पुरस्तादेवापे ऽय दक्षिणतो ऽय
पश्चादधोत्तरतो ऽयोपरिष्ठात्संतिष्ठन्ते वैश्वदेवहवींश्चि' संवत्स-
रीणाश्च स्रस्त्रिमाशान्त इत्याशान्ते' ॥ ४ ॥ प्रथमः ॥

अथातस्यतर्पुं मासेषु वरुणप्रघामहविर्भिर्यच्छ्रमाणो भवति'
स उपकल्पयते सेषींश्च शस्रलो लोहितायसस्य च क्षुरं चत-
ष्टवानि पुरोडाशकपालानि पञ्च चरुस्यालोस्तावन्ति मेघणानि
दयं पयः पृषदाज्याय च' दधि इविरातश्चनाय च' शमी-
पर्णं करीरसक्तुनेपीकश्च शूर्पं मनागुपतप्तानां यवानामवाञ्जन-
पिष्टानां मतिपूरुषं' करभ्रपाचाण्येकातिरिक्तानि भवन्ति'
तेषामेव सेषीं च सेषं च क्षुर्वन्ति' शृङ्गवान्मेषो भवत्यशृङ्गा
सेषी' तौ शुक्लाभिरुणाभिः संपश्चन्नौ भवतो' द्वावध्वर्यू'
दद्यानि यज्ञपाचाणि' दद्यमिथ्यावर्हिर्दे वेदी' तयोः पाशु-
बन्धिकीवोत्तरा दार्शपौर्णमासिकीव दक्षिणा' ते पश्चात्समे
पुरस्ताद्विषमे पृथमाचादेदी असंभिद्ये भवतो' ऽथास्यैतदह-
र्दशा वत्सा अपाहता भवन्ति मरुद्भ्यो वरुणायेति' दयं पयो
दोहयित्वापवसति सांनायस्य वावृता त्वृषीं वाय प्रातर्जंते
ऽग्निहोत्रे पृथ्याश्च स्त्रीर्त्वापः प्रषीय निर्वपत्याग्नेयमशृङ्गकपाल-

१ Thus (च ... च) Be H T (दधि च the last), the first च om JF, the last B.

२ Thus (with च) BTH, comp TBr I. 6 4 5, with च the other MSS.

मिति पञ्च संधराण्येन्द्राग्रमेकादशकपालं^१ मारुतीमामिवां
 वारुणीमामिवां कायमेककपालमिति^२ हविष्कृता वाचं
 विसृजते^३ समानं कर्मा पर्यग्निकरणाद्भैतानि करम्भपावाण्य-
 भिपर्यग्निकुर्वन्ति मेधीं च मेधं च शमीपर्णकरौरसकूनैधीकः
 शूर्पमिति^४ त्वचं पुरोडाशानां याहयित्वा अययित्वाभिवाच्य १
 प्राहेत्याथेभ्यो निनीय स्वावयजुषी हरतो^५ ऽध्वर्युरेवोत्तरस्यां
 वेद्याः हरति प्रतिप्रस्थाता दक्षिणस्यां^६ तयोर्हरतोरध्वर्युः पूर्व
 एति पुनरायतोः प्रतिप्रस्थाता पूर्व एतो^७दमेव प्रसिद्धं पौरो-
 डाशिकं^८ विर्यजुषा त्वष्ठीं चतुर्थं^९ पूर्वां परिघाहौ परि-
 गृह्णीतो^{१०} ऽध्वर्युरेव करणं जपतुद्धत^{११} छद्धताभ्यामाग्नीप्रक्षि- १
 हरति^{१२} यदाग्नीप्रक्षिहरत्यध्वर्युरेव चालालस्यावृता चालालं
 परिलिखत्युत्तरवेदेरावृतात्तरवेदिं निवप्रत्युत्तरनामिसुत्वाथाग्ने-
 रावृता दावग्नीं^{१३} प्रणयतो^{१४} ऽध्वर्युरेवोत्तरस्यां वेद्यामग्निं
 निधायाध्वराहृतिभिरभिजुहोति^{१५} प्रतिप्रस्थाता दक्षिणस्यामग्निं
 निधायाभिजुहोति त्वष्ठीर्मग्निव्युत्तरौ परिघाहौ परिगृह्य २
 योयुषित्वा तिर्यञ्चौ स्पर्शौ सन्ध्याध्वर्युरेव मंषेपमाह प्रोचणी-
 रामादयतमिभ्रावर्हिषी उपमादयतः सुवौ च सुहय मंसृष्टं
 त्वष्ठीं प्रपदाञ्चपहणीं पत्रीः संनद्धाव्याभ्यां च दध्ना सोदित-
 मित्याहतासु प्रोचणीषूदस्य स्पर्शौ मार्जयित्वाभ्रावर्हिषी उपमाद्य

१ Thus, with च, Be JHE, Bh, Keā; संधराणि B T.

२ Thus Be J, उदस्योदताव्याम० T; उदत om. B H, उदस्योदताः० F.

३ Thus J H, हार्षि Be, T om. प्रौ; B om. हार्षि.

प्रदक्षिणमावृत्य प्रत्यक्षावाद्भुत्य सुवौ च सुचय संदृष्टसूणी^१
 पृषदाज्यपहणी^१ पक्षीः संनद्याज्याभ्यां च दध्ना चोदेत्^१
 आज्ये च प्रोक्षणीयोत्पूय प्रसिद्धं पृषदाज्यवन्त्येवाज्यान्यध्वर्युत्तर-
 रक्षां वेद्यां गृह्णीते^१ दार्शपौर्णमासिकानि प्रतिप्रस्थाता

१ दक्षिणस्थाम् ॥ ५ ॥

अथ प्रोक्षणीभिरुपोत्तिष्ठत्^१ इभ्यौ प्रोक्षतो^१ वेदी
 प्रोक्षतो^१ बर्हिषी प्रोक्षतो^१ बर्हिषी आमन्त्रे प्रोक्ष्योपनिनीय
 पुरस्तात्प्रस्तरौ गृह्णीतः^१ पञ्चविधमेवाध्वर्युत्तररक्षां वेद्यां बर्हि-
 स्तृणाति^१ त्रिविधं प्रतिप्रस्थाता दक्षिणस्थामथ प्रस्तरपाणी^१

- १० प्राञ्चावभिसृष्य कार्भर्यमयान्यरिधीन्यरिधत्त^१ ऊर्ध्वाः समिध
 आधत्तो^१ विष्टतीस्त्रिरथीः^१ सादयतो^१ विष्टतीषु प्रस्तरौ^१
 प्रस्तरयोर्जुक्तौ^१ बर्हिषोरितरा^१ एता असदन्निति समभिसृष्य
 प्रदक्षिणमावृत्य प्रत्यक्षावाद्भवतो^१ दक्षिणत एवाध्वर्युत्तरतः
 प्रतिप्रस्थातानुपूर्व^१ हवीः^१ द्यामयत^१ आग्नेयप्रभृतौन्वेवाध्वर्यु-
 ११ रुदासयति प्रसिद्धमैन्द्राग्नाग्नास्तौ^१ प्रतिप्रस्थाता क^१से वा समसे

१ Thus J only; the other MSS mostly •सर्धं ।

१ उपीत्तिष्ठान् F.

१ Corrected. विष्टतीस्त्रिरथः T, विष्टत्यस्त्रिरथः B; विष्टत्यस्त्रिरथः Be;
 विष्टत्यस्त्रिरथः H, विष्टत्यास्त्रिरथः F, विष्टत्यस्त्रिरथः J

१ Thus B Be F T; एतरे H J

१ The following words दक्षिणत प्रतिप्रस्थाता are found only in
 B, but comp. Śrauta-padārtha page 118

१ आनुपूर्व^१ H Be; आनुपूर्व^१ J, अनुपूर्व^१ F, अनुपूर्व^१ B.

नीयात्याक्रम्याथायाह देवान्यजेति ' वषट्कृते जुहुतो यज
यजेति नशानूयाजानिहोदक्षावत्याक्रम्य यथायतनः शुचः^१
सादधित्वा वाजवतीभ्याः शुचो^२ यूहतः^३ शंयुना प्रस्तरपरिधि
संप्रकीर्य संप्रसाव्य शुचो^४ विमुच्य^५ तथैव कःसौ वा समसौ
वानाज्यनिप्रौ याचतः^६ समानी वाजिनयोश्चर्याध्ययुरेव
प्रदक्षिणमावृत्य प्रत्यङ्गाद्रुत्य पत्नीः संयाज्य प्राडेत्य ध्रुवा-
माष्याय्य चीणि पाशुवन्धिकानि भूमिष्टयजूषि जुहोत्येकं
प्रतिभक्ष्याता दाशंपौर्णभामिकं दक्षिणे^७ इथ पूर्णपाचविष्णुकर्म-
श्चरित्वा न विसृजते मतर्मय याचत्याज्यम्यानीः ससुवाः शुचं
वर्हिः प्रतिवसनीये वासनी वारुण्यै निष्कासं तुषानित्येतत्स-^८
मादायाहैहि यजमानेत्यन्वयजमानो ऽनूची पत्न्यन्तरेण^९
चात्वाल्लोत्कराबुद्धुपनिष्क्रम्य यज्ञापस्तघ्नि^{१०} प्रसिद्धो ऽवभृथः^१
साम चैव नाह देवीराय एष वो गर्भं इति चांथाप्रतीचमायन्ति
वरुणस्यान्तर्हित्यै^{१२} प्रपथे भमिधः कुर्वत एधो ऽस्येधिपीमही-
त्येत्याहवनीये^{१३} ऽभ्यादधाति भमिदमि तेजो ऽभि तेजो^{१४}
मयि धेहीत्यथाहवनीयमुपतिष्ठन्ते ऽपो अन्ववारिषः रसेन
समसृक्ष्वाहि । पयस्त्राः अय आगमं तं मा मःसृज वर्चसेत्येव

१ Thus Bo H, the dual both times in TFJ; B has the first time the plural, the second time the dual

२ Thus B Be HJ, शुचो TF

३ Thus passage आहैहि . नूची पत्नी found thus only in B Be TH; J. has only आहैहि यजमानेति; F omits the words altogether.

४ Thus HF, •येताहवनीये BJ

विष्टजते व्रतमथ पौर्णमासवैमृधाभ्यामिद्धा यजमानायतन
 उपविश्य चेष्टा शलल्या लोहितायसस्य च चुरेण शीर्षन्नि च
 वर्तयते परि च वपते यद्गर्मः पर्यवर्तयदन्तान्पृथिव्या दिवः ।
 अग्निरौगान ओजसा वरुणो धीतिभिः सह । इन्द्रो मरुद्भिः
 १ सखिभिः सह ॥ अग्निस्त्रिगमेन शोचिषा तप आक्रान्तमुष्णिहा ।
 अिरस्तपस्याहितं वैश्वानरस्य तेजसा । सृतेनास्य निवर्तये सत्येन
 परिवर्तये । तपसास्यानुवर्तये श्रिवेनास्योपवर्तये शग्मेनास्याभि-
 वर्तये ॥ शीर्षान्स्तदृतं तत्सत्यं तद्भृतं तच्छ्रेयं तेन शक्रेयं तेन
 राध्याममिति पुरस्तादेवाये ऽय दक्षिणतो ऽय पश्चादचोत्तरतो
 १० ऽयोपरिष्टात्संतिष्ठन्ते वरुणप्रघामहवीऽपि १ परिवत्सरीणांऽ
 स्वस्तिमाशास्त इत्यशास्ते ॥ ६ ॥ द्वितीयः ॥

अथातद्यतुर्षु मासेषु साकमेधहविर्भिर्यच्च्यमाणो भवति १ स
 उपकल्पयते वेणीऽ शललीं लोहितायसस्य च चुरं चतुष्टयानि
 पुरोडाशकपालानि चतस्रश्चरुस्थालीस्तावन्ति मेघणानि श्य-
 ११ दाज्याय दध्यय पौर्णमास्या उपवसये ऽग्नये ऽनीकवते पुरोडा-
 शमष्टाकपालं निर्वपति साकऽ सूर्येणोद्यता १ सा प्रसिद्धेष्टिः
 संतिष्ठते १ ऽय मध्यंदिने मरुद्भ्यः सांतपनेभ्यश्चरुं निर्वपति १ सा
 प्रसिद्धेष्टिः संतिष्ठते १ ऽद्यास्त्रैतद्दहर्मरुद्भ्यो गृहमेधिभ्यो वत्सा
 अपाकता भवन्यथ सायऽ जुते ऽग्निहोत्रे सर्वासां दुग्धे गार्हपत्ये
 १० गृहमेधीयं चरुऽ अपयित्वाभिघार्योदस्यमुद्रामयत्यथैतां पाचो
 निर्णिञ्चोपस्तीर्य तस्यामेनमसंग्रच्चिवोद्भूरति १ सर्पिरासेचनं कृत्वा
 प्रभृतमाज्यमानीयान्तर्वेद्यामादयत्यथामये सोमाद्येत्याज्यभागाभ्यां

चरत्यथोपस्तीर्य पूर्वाधाच्चरोरवद्यन्नाह मरुद्भ्यो गृहमेधिभ्यो
 ऽनुग्रुहीति^१ पूर्वाधांदवदायापरार्धादवद्यत्यभिघारयति^१ प्रत्य-
 नन्त्याकम्याश्चाव्याह मरुतो गृहमेधिनो यजेति^१ वयद्भूते
 जुहोत्यथ स्त्रियुक्ता चरतीडान्तो गृहमेधीयः संतिष्ठते^१
 पूर्णद्वार्याय^१ क्षामकाथं परिग्निनष्टि^१ प्रतिवेशः स्त्रीकुमारेभ्यः^{१५}
 पचन्याग्रिता भवन्त्याञ्जते^१ ऽभ्यञ्जते^१ ऽनु वत्सान्वासयन्ति^१
 सवात्योरेवैताः राचिं वत्सं वध्नन्त्याध्वर्युरपररात्र आद्रुत्य
 नित्यवत्सायै पचन्नाग्निहोचं जुहोत्यथैतां दर्वीं निर्णिज्योपस्तीर्य
 तस्यामेतः सर्वं एव क्षामकापमवदधाति^१ द्विरभिघारयत्यथ
 पुरोऽनुवाक्यामन्वाह पूर्णां दर्वीं परापत स्रपूर्णां पुनरापत ।^{१०}
 वक्षेव विक्रीणावशा इपमूर्जः शतकतो इति^१ यजति देहि मे
 ददामि ते नि मे घेहि जि ते दधे । निहारमिन्नि मे हरा
 निहारं निहरामि ते स्वाहेत्यृषभ^१ एहीत्यृषभस्य रवये^१ जुह-
 याद्दृष्ट्वाणो चिंकार^१ इत्येतदपरं^१ गार्हपत्ये जुहोत्यन्वारभ्ये
 यजमाने स्वाहेत्यथ पृथ्याः स्त्रीत्वापः प्रणीय मरुद्भ्यः स्त्रीडिभ्यः^{१५}
 पुरोडाशः सप्तकपालं निर्वपति साकः सूर्यशोचता^१ सा
 प्रधिद्वेष्टिः संतिष्ठते^१ ऽय तदानीमेव पृथ्याः स्त्रीत्वापः प्रणीय

१ धोकेद्वार्याय Be.

१ क्षामा om TF

१ Thus H; रवये F; रववे BT; रवे Be J; Comp Journ. Germ Or. Soc. LII, p 429.

१ Thus B Be F, ब्रह्मचीभिर्चिंकार H; ब्रह्मचीपाचिकार J; गार्हपीपाच-
चिंकार T.

निर्वपत्याग्नेयमष्टाकपालमिति पञ्च संचराण्यैन्द्राग्नेकादशकपाल-
 मैश्रं चहं वैश्वकर्मणमेककपालमिति । त्वचं पुरोडाशानां याह-
 यित्वा अपयित्वाभिवाच्य प्राडेत्याप्येभ्यो निनीय स्तम्भजुर्हर-
 तीदमेव प्रसिद्धं पौरोडाशिकं । त्रियंजुषा त्वष्णीं चतुर्थं । पूर्वं
 * परिषाहं परिगृह्णाति । करणं जपत्युद्धन्त्युद्धतादाग्रीध्रस्त्रिहरति ।
 यदाग्रीध्रस्त्रिहरत्यथ चाल्वाकस्यावृता चाल्वाहं परिस्त्रित्युत्तर-
 वेदेरावृतोत्तरवेदिं निवपत्युत्तरमाभिमुत्साद्याग्नेरावृताग्निं प्रणय-
 त्यग्निवत्युत्तरं परिषाहं परिगृह्णात्योयुपित्वा त्रियंशुः स्वः
 स्तब्धा संप्रैषमाह प्रोक्षणीरासाद्येष्वावर्हिःरुपसाद्य सुवं च
 १० सुचस्य संमृद्धिं त्वष्णीं पृषदान्यपहणीं पत्नीः संनह्याज्येन च
 दध्ना चोदेहीत्याह्वतासु प्रोक्षणीषूदस्य स्वः मार्जयित्वावर्हि-
 रुपसाद्य प्रदक्षिणमावृत्य प्रत्यङ्गाद्रुत्य सुवं च सुचस्य संमार्ष्टिं
 त्वष्णीं पृषदान्यपहणीं । पत्नीः संनह्याज्येन च दध्ना चोदेत्याज्यं
 च प्रोक्षणीश्वोत्पूय प्रसिद्धं । यथा वैश्वदेवहवीःश्वेवः संतिष्ठते
 १५ अन्यत्र वाजिनादयः पूर्णपाचविष्णुकर्मेश्रित्वा न विसृजते
 षतम् ॥ १० ॥ तृतीयः ॥

महापितृयज्ञं करिष्यन्नुपकल्पयते व्रीहीःश्च यवाःश्च
 यद्गुपालान्यभिवाच्याथै दुग्धमर्धपाचं द्वे नवे पाचे इक्षुशलाकां
 चीन्पर्णसेवान्समूलं बर्हिर्ववींयाःसमिधमिधात्परिश्रयणं कश्चि-
 १० पूषवर्हणे चाज्जनाभ्यज्जने दशाः स्वमुदकुम्भौ यज्ञायुधानीत्यथ

गार्हपत्यं परिस्तृण्णाति^१ तमुत्तरेणैकैऋ॥ म॥मादयति कग्नि-
 पूषपहंषे आश्रनाभ्यञ्जने दशा॥ स्पृशमुदकुम्भौ यज्ञायुधामौत्यं य
 यज्ञोपवीतं ह्युत्तरेण^२ गार्हपत्यमुपविश्य पवित्रवत्याग्निहो-
 त्रव्या निर्वपति^३ देवस्य त्वा भवितुः प्रमथे ऽग्निर्गोर्वाऽऽर्धां
 पूषो हस्ताभ्या॥ सोमाय पिष्टमते जुष्टं निर्वपामीति चतुरो
 मुष्टौग्नीहोत्रां निर्वपत्येतामेव प्रतिपदं हत्वा पिष्टभ्यो वह्नियज्ञो
 जुष्टं निर्वपामीति चतुरो यवानामेतामेव प्रतिपदं हत्वा पिष्टभ्यो
 ऽग्निव्याक्तेभ्यो जुष्टं निर्वपामीति चतुर एव यवानां^४ तेषां
 ग्रीहिवेव हविष्कृतमुदादयत्युपोद्यञ्जते यवान्विष्कृता वाचं
 विसृजते^५ समानं कर्माधिवपमादधुष्य दक्षिणार्धं गार्हपत्यस्य
 षड्दूपास्तान्पदधात्यथैतान्यवानुसूत्रले परिदुद्य गार्हपत्य एक-
 कपास्तमधिश्रित्य भर्जयन्ति^६ षष्टदूपा धानाः हत्वा तेषामर्धां
 धाना भवन्त्यथैतरासुसूत्रुर्वन्ति^७ हतानि पिष्टानि ममुष्य
 संयुत्याधिपृष्णति^८ पुरोडाग॥ षड्दूपान्तमथोत्तरतो भस्ममिश्रा-
 नङ्गाराचिह्वा तेषु नवं पात्रमधिश्रित्य तिरः पवित्रमाज्यमा-
 नौय तिरः पवित्रं धाना आतपत्यथैतदभिरान्वायै दुग्धमर्धपात्रं
 याचति^९ तस्मिन्तिरः पवित्रं सक्रमोवैत्रयेदुग्धलाकयोप-
 मन्यति^{१०} दक्षिणोपमन्यत्यनारभ्योपमन्यतीति प्राच्याणमथोत्तरतो
 भस्ममिश्रानङ्गाराचिह्वा तेष्वधिश्रयति^{११} नचं पुरोडागस्य

१ अथनेन instead of उत्तरेण T

२ om Be JF

३ Before अविश्रयति H Be JF have अथ ।

पाहयित्वाभिवास्यात्रैवाप्येभ्यो^१ निनयति^१ दक्षिणत एष सम
 स्पष्टिष्ठः हतो भवति^१ तदेतां चतुरश्रां^१ वेदिमास्त्रिखत्येष
 न खनति^१ तस्यै मध्यतो ऽन्वाहार्यपचनमुपसमाधाय क्षाम्यजु-
 र्हरति^१ ॥ ११ ॥

- ५ इदमेव प्रसिद्धं पौरोडागिकं^१ चिर्धनुषा त्वष्णीं चतुर्थं^१
 पूर्वं परिघाहं परिगृह्णाति^१ करणं जपत्युद्गुत्तुद्गुतादाग्नीध्रस्त्रि-
 र्हरति^१ यदाग्नीध्रस्त्रिर्हरत्यथोत्तरं परिघाहं परिगृह्ण्य योयुपित्वा
 तिर्धञ्च^१ स्था^१ स्तन्वा सप्रैषमाह प्रोक्षणीरामादप्येभाबर्हिरुप-
 सादय स्तुवं च स्तुचश्च संमर्द्धुगज्येनोदेहीत्याहतासु प्रोक्षणीषू-
 १० दस्य स्तुवं मार्जयित्वाभाबर्हिरुपसाद्य प्रदक्षिणमाश्रुत्य प्रत्यङ्गाश्रुत्य
 स्तुवं च स्तुचश्च संमर्द्धुगज्येनोदेत्यान्वं च प्रोक्षणीयोत्पूय प्रसिद्धं
 पञ्चगृहीतानि वा षड्गृहीतानि वायानि गृहीत्वा प्रोक्षणी-
 भिरुपोत्तिष्ठती^१भ्रं प्रोक्षति^१ वेदिं प्रोक्षति^१ षर्हिः प्रोक्षति^१
 बर्हिरासधं प्रोक्ष्योपनिनीय पुरस्तात्समूलं प्रक्षरं गृह्णाति
 १५ त्वष्णीर्मथ प्राचीनाधीतं कृत्वा चिरपसलैः परिक्रमन्त्येति^१
 संतरामेवाप्ये^१ ऽय वितरामथ वितरामथ यज्ञोपवीतं कृत्वा
 यथेतं विः पुनः प्रतिपर्येत्यथ^१ प्रक्षरपाण्डिर्दो परिधी परि-
 दधाति मध्यमं चैव दक्षिणं चोर्ध्वं समिधावादधाति^१ विष्टती
 तिरथी सादयति^१ विष्टत्योः समूलं प्रक्षरं न्यस्यति त्वष्णीं^१

१ After पाहयित्वा Bo TJH have यपयित्वा ।

१ Thus T, *of the other MSS

१ प्रति om. BF.

प्रस्तरे जुह्वं^१ बर्हिषीतरे^२ एता अमदक्षिति समभिसृष्ट्य
 प्रदक्षिणमावृत्य मत्यङ्गाद्रुत्यानुपूर्वं^३ हवींश्चुदा मयत्युपक्षीर्ण-
 मिधारितं पुरोडाशमभिघार्यं धानाः करम्भमिति^४ तेषामे-
 कैकमनूचीनान्युदाहरन्ति^५ दक्षिणतः पुरोडाशमासादयत्युत्तरतो
 धाना^६ उत्तरतः करम्भं^७ दक्षिणत एतत्परिश्रयणं कश्चिपूप-
 बर्हिषे आञ्जनाभ्यञ्जने दशां स्पृशमिति निदधात्युत्तरत उद-
 कुम्भौ^८ दक्षिणत उपविशतो ब्रह्मा च यजमानस्योत्तरतो
 ऽध्वर्युश्चाग्नीध्रस्य^९ ॥ १२ ॥

अथेष्वात्मभिधमाददान आहास्ये देवेभ्यः पिबभ्यः समिध-
 मानायानुब्रूहीत्यभ्यादधातीभ्यः सल्लदा चिर्वा^{१०} परि समिधः
 शिमष्टि^{११} वेदेनोपवाजयत्यङ्गुक्तासु सामिधेनीषु सुवेणाघारमा-
 धारयति^{१२} संवृष्टे सुग्धामुत्तरमयासः सश्रयसुषावुदङ्कृत्याक्रम्य
 जुह्वा धुवाः भमज्य सादयित्वा सुची प्रवरं प्रवृणीते^{१३} ऽथा-
 श्रावयत्यो श्रावयास्तु श्रौचडग्निर्देवो होता देवान्पितृन्ववत्सीदे-
 त्येतावान्प्रवरः^{१४} सौदति होता^{१५} प्रभवमाकाङ्क्षति^{१६} प्रसृतः
 सुखावादायात्याक्रम्याश्राव्याह समिधो यजेति^{१७} कफहृते जुहोति^{१८}
 यज यजेत्यपवर्हिषस्यतुरः प्रयाजानिहोदङ्कृत्याक्रम्य सःखावे-

१ - पूर्वः all

२ After पुरोडाश B Bo HF ins उदाहरति ।

३ Thus Bo HF, सुष उद० J, सुषादुद० T, सुषा उद० B.

४ BH ins प्रदक्षिणं होतारं हवीवे bat comp TB I 6.9 J.

पानुपूर्वः^१ हवींश्चभिघारत्यथाग्नये सोमाद्येत्वाज्यभागाभ्यां
 चरत्यपोदङ्कृत्याक्रम्य यथायतनः स्रुचौ सादयित्वा प्राचीना-
 वीतानि कुर्वते^१ विपरिक्रामन्थेत ऋत्विजो^१ विपरिहरन्ति
 हवींश्चुत्तरतः पुरोडाशमासादयति^१ दक्षिणतः करम्भमाश्रय^२

५. एव धाना भवन्तुत्तरत उपविशतो ब्रह्मा च यजमानश्च दक्षिणतो
 ऽध्वर्युंश्चाग्नौध्रुवायैनापरिश्रयन्ति^१ तस्योदीचीं द्वारं कुर्वन्ति^१
 स यो बलवाःस्तमाहानेनोदकुम्भेन संततया धारया चिर-
 पसलैः परिषिञ्चन्परीहीति^१ स तथा करोति^१ निधाय कुम्भं
 यथेतं त्रिः पुनः प्रतिपर्येत्यथोपसौर्यं पूर्वार्धात्पुरोडाशस्याव-

१० चञ्चाह ॥ १३ ॥

सोमाय पिबन्मते ऽनु स्वधेति^१ पूर्वार्धात्पुरोडाशस्यावद्यति^१
 पूर्वार्धाद्धानानां^१ पूर्वार्धात्करम्भस्याभिघारयति^१ प्रत्यनक्ति^१ दक्षि-
 णतो ऽवदायोदङ्कृतिकामत्यो^२ स्वधेत्याश्रावयत्यसु स्वधेति प्रत्या-
 श्रावयति^१ सोमं पिबन्मन्तः स्वधा कुर्विति^१ ये स्वधेत्यागूर्ध्वे

११ स्वधामह इति वा^१ स्वधा नम इति वषट्करोति^१ वषट्कृते

१ • पूर्वः all

१ Thus FJ (?); चाग्ना HBT, तथा Be.

२ Here and in the corresponding passages some of the MSS. have ऋत्याश्रावति instead of ऋति• and आ instead of श्री।

३ Thus here and in the four corresponding passages BT; JF Be have every time ये स्वधामह इत्यागूर्ध्वेति instead of ये स्वधेत्यागूर्ध्वे स्वधामह इति वा; H has this passage four times thus • ये स्वधामह इत्यागूर्ध्वेति स्वधा नम इति वषट्करोति ये स्वधेत्यागूर्ध्वे स्वधामह इति वा।

जुहोत्यथोपस्यीयं मथाद्धानानामवद्यसाह पितृभ्यो यर्हिपदो
 ऽनु स्वधेति^१ मथाद्धानानामवद्यति^१ मथात्करन्मथ^१ मथा-
 त्पुरोडाग्रस्थाभिधारयति^१ प्रत्यनक्ति^१ दक्षिणतो ऽवदायोदङ्कति-
 क्रामत्यां स्वधेत्याश्रावयत्यंस्तु स्वधेति प्रत्याश्रावयति^१ पितृभ्य
 यर्हिपदः स्वधा कुर्विति^१ ये स्वधेत्यागूर्यं स्वधामह इति वा^१ १
 स्वधा नम इति वषट्करोति^१ वषट्कृते जुहोत्यथोपस्यीयांपरा-
 धात्करन्मथावद्यसाह पितृभ्यो ऽग्निष्वात्तेभ्यो ऽनु स्वधेत्यपरा-
 धात्करन्मथावद्यत्यपराधात्पुरोडाग्रस्थापराधाद्धानानामभिधार-
 यति^१ प्रत्यनक्ति^१ दक्षिणतो ऽवदायोदङ्कतिक्रामत्यां स्वधेत्या-
 श्रावयत्यंस्तु स्वधेति प्रत्याश्रावयति^१ पितृनग्निष्वात्तागस्वधा ।
 कुर्विति^१ ये स्वधेत्यागूर्यं स्वधामह इति वा^१ स्वधा नम इति
 वषट्करोति^१ वषट्कृते जुहोत्यथोपस्यीयं दक्षिणाधात्पुरोडाग्रस्था-
 वद्यसाहाप्रये कथवाहनाय स्त्रिष्टकृते ऽनु स्वधेति^१ दक्षिणा-
 धात्पुरोडाग्रस्थावद्यति^१ दक्षिणाधाद्धानानां^१ दक्षिणाधात्कर-
 न्मथ^१ दिरभिधारयति^१ न प्रत्यनक्ति^१ दक्षिणतो ऽवदायो- १५
 दङ्कतिक्रामत्यां स्वधेत्याश्रावयत्यंस्तु स्वधेति प्रत्याश्रावयत्यंस्त्रिं
 कथवाहनः स्त्रिष्टकृतः स्वधा कुर्विति^१ ये स्वधेत्यागूर्यं स्वधा-
 मह इति वा^१ स्वधा नम इति वषट्करोति^१ वषट्कृते दक्षि-
 णार्धपूर्वार्धे ऽतिहाय पूर्वां आहुतीर्जुहोत्यवैतन्नेचणः शलाका-
 नित्यग्रावभुप्रहरत्यथेने मः स्वावेणाभिजुहोत्यथ दक्षिणतो ऽत्या- १०
 क्रम्य यथायतनः सुवौ सादयित्वा यज्ञोपवीतानि कुर्वते^१
 विपरिक्रामन्त्येत् सक्तिज्ञो^१ विपरिहरन्ति हवींश्चि^१ दक्षिणतः

पुरोडाशमासादयत्युत्तरतः करशमाशय^१ एव धाना भवन्ति^२
दक्षिणत उपविगतो ब्रह्मा च यजमानयोत्तरतो ऽध्वर्युश्चाग्नीध-
श्चाथ प्राग्निचमवदायेडाभरयति^३ ॥ १४ ॥

उपहृतायामिडायामग्नीध आदधाति पडवत्तं^४ निघ्नेष^५
भवयित्वा बर्हिषि संन्यस्यन्त्यय प्राचीनावीतानि^६ कृत्वा पुरोडाशं
धानाः करशमिति पाद्याः संप्रथोति^७ तिष्ठेषु सक्तियु^८
पर्णमेवेषु चीन्विषान्ददात्येतत्ते ततासौ ये च त्वामश्विति
दक्षिणस्याः ओष्णामेतत्ते पितामहामौ ये च त्वामश्विति
दक्षिणे ऽऽष^९ एतत्ते प्रपितामहामौ ये च त्वामश्वित्युत्तरे
१० ऽऽम^{१०} उत्तरस्याः ओष्णां लेपं निमार्थ्येषा युष्माकमियमस्माक-
मिमां वयं जीषा जीवन्तो ऽमुसंहरन्तो भूयाद्येत्येष पितरो
यथाभागं मन्ध्वमित्युक्तोदस्यो निष्कस्य^{११} यज्ञोपवीतानि
कृत्वाहवनीयमुपतिष्ठन्ते सुमंदृशं त्वा वयं मघवन्मन्दिषीमहि ।
प्र नूनं पूर्णवन्धुर स्ततो घामि वयाः श्रु । योजा श्विष्ट ते
१२ हरोमित्या तमितोऽपतिष्ठन्ते^{१२} ऽथ गार्हपत्यमुपतिष्ठन्ते ऽथस-

१ Thus only F; मया Be; चामया the other MSS.

२ DT ins. उत्तरत उदङ्गणे ।

३ Thus (comp. Āpastamba's चवघ्नेष) T Bh Keś, the other MSS also Prayoga IO जिघ्नेष ।

४ Here and in the following passages the MSS. have sometimes the singular instead of the plural यज्ञोपवीत, प्राचीनावीतम् ।

५ चक्तोषु Be H

६ Be JF ins चय ।

मीमदन्त द्याव प्रिया अधूषत । असूषत स्वमानवो विप्रा न-
 विष्टया मती । योजा त्विन्द्र ते हरोमित्या तमितोरुपतिष्ठन्ते^१
 ऽथ प्राचीनावीतानि हत्वात्वाहायपचनमभिप्रपद्यन्ते ऽचन्पितरो
 ऽमीमदन्त पितरो ऽतीवपन्त पितरो ऽमीमृजन्त पितरः ।
 परेत पितरः सोम्या इत्या तमितोरुपतिष्ठन्ते^२ स यो बलवाः-
 स्तमादानेनोदकुम्भेन संततया धारया चिरपमसैः परिधिञ्चन्
 परीहीति^३ स तथा करोति^४ निधाय कुम्भं यथेतं त्रिः पुनः
 प्रतिपर्यत्याहरणशीत्येव^५ कञ्जिपूपवर्हणे आज्ञनाभ्यञ्जने ददात्यथ
 वासाः^६ सि ददात्यथ षड्भिर्नमस्कारैर्विपर्याममुपतिष्ठते^७ ऽथ वीरं
 याधते^८ ऽथैनानुत्याप्य प्रवाह्य तिसृभिर्मन आह्वयते मनो
 स्वाँडवामह आ न एतु मनः पुनः पुनर्नः पितरो मन इत्यथै-
 तान्विण्डाम्बह पर्णसेवैरद्गावनुप्रहरति^९ व्यवच्छिन्दन्ति परि-
 अषणमथ यज्ञोपवीतानि कुर्वते^{१०} ऽथ संप्रैषमाह मद्भ्रमस्या-
 स्थामः समिधमाधायाग्नीदग्नीसहस्ररुत्संमृद्भूत्यथ जुह्वपभृता-
 वादायात्याक्रम्यायाव्याह देवौ यजेति^{११} ययदृते जुहोति^{१२}
 यज^{१३} यजेत्यपवर्हिषौ द्वावनूयाजाविद्धोदङ्गत्याक्रम्य यथायतनः
 सुचौ सादयित्वा वाजवतीभ्याः सुचौ व्यूहति^{१४} शंयुना प्रक्षर-
 परिधि संप्रकीर्य सप्रसाव्य सुचौ विमुत्थाचैव समिष्टयजुर्जुहो-

१ Thus B Be HF. Keś ; आहरणशीत्येव T; J corrupt.

२ Thus Be JF, •दीर्घं हजाय the other MSS.

३ यजयमेति Be II.

४ om. Be F.

त्यथैतेषां ग्रन्थाणां द्वे उदाहरण्य यज्ञोपवीतानि हत्वा
 प्राजापत्ययर्चा गार्हपत्यमुपतिष्ठन्ते प्रजापते न त्वदेतान्यन्य
 इत्यथैतां द्वितीयां जपति यदन्तरिचं पृथिवीमुत घामिति'^१
 संतिष्ठते महापितृयज्ञः' ॥ १५ ॥ चतुर्थः ॥

५ यावदेवात्राध्वर्युं स्पृष्टति तावदेव प्रतिप्रस्थाता प्रतिपूरुषं
 वैद्यम्बकानेककपालानेकातिरिक्तागार्हपत्ये अपयित्वानभिघारि-
 तानुद्दास्य मते वा शरावे वा जरत्कोशबिले वा ममुष्योपास्ते'^१
 ऽथ याचति नीललोहिते सूचे अन्तमं^१ पर्णमन्तमागारादे-
 कोल्लुकमुदपाचमित्येतत्समादाय गार्हपत्यमुपतिष्ठन्ते यावन्तो

१० गृह्या स्रस्तेभ्यः कमकरं पशूनां शर्मांसि शर्म यजमानस्य
 शर्म मे यच्छेत्यथोदञ्चो निष्कम्य तां दिशं यन्ति यत्रोस्य
 नित्यसंपन्नद्यत्प्यय स्पृष्टो भवति' यद्यु वै न भवत्यनघा वा
 रयेन वा वियान्ति' तदेतदेकोल्लुकमुपसमाधाय^१ संपरि-
 क्षीयान्तिमे पर्णे सर्वेषां वैद्यम्बकाणां स्रस्तस्रस्तमवदाय जुहो-

१५ त्येक एव रुद्रो न द्वितीयाय तस्य आरुस्ते रुद्र पशुस्तं जुष-
 ६ ख्ये ते रुद्र भागः मह स्वन्नाम्बिकया तं जुषस्व भेयजं गवे
 ऽथाय पुरुषाय भेयजमथो अन्मभ्यं भेयजं सुभेयजं ययासति
 सुगं मेपाय मेथ्या अवास्व रुद्रमदिमद्यव देवं अम्बकम् ।

यया नः अ्रेयसः करद्यथा नो वस्त्रमः करद्यथा नः पशुमतः

१० करद्यथा नो धवमाययात्स्वाहेत्यथैतदन्तमं पर्णे यं द्वेष्टि तस्य

१ Here and infra the MSS have sometimes चतिम् ।

१ शम् only FJ, the other MSS om

संघरे यज्ञानां न्यस्यति^१ यद्यु वै न द्वेष्याद्यवटे^२ न्यस्यत्यथैतेषां
 वैधम्बकाणामेकैकं युज्यथच्छ्रुति द्वौ यजमानायाथैतमग्निं त्रिः
 प्रदक्षिणं परियन्ति^३ दक्षिणानूह्युपाधानान्द्वयम्बकं^४ यजामहे
 सुगन्धिं पुष्टिवर्धनम् । उवांसकमिव बन्धनामृत्योर्मुच्योय मासृ-
 तादिति^५ स्रष्ट्वरीत्योत्तरतन्निष्ठत्युत्सिद्धति^६ भगाय त्वेति
 क्षिप्रत^७ एवमेव द्वितीयं परियन्त्येवं तृतीयमथैषा पतिकामा^८
 पिरपमलैः पर्षन्ति स्यमूह्युपाधाना^९ शम्बकं यजामहे सुगन्धिं
 पतिवेदनम् । उवांसकमिव बन्धनादितो मुच्योय मा पतेरिति^{१०}
 स्रष्ट्वरीत्योत्तरतन्निष्ठत्युत्सिद्धति^{११} भगाय त्वेति क्षिप्रत^{१२}
 एवमेव द्वितीयं पर्षन्त्येवं तृतीयमथैतान्यजमानस्याङ्गलावाक-
 पति ॥ १६ ॥

प्रजया सा स्रष्टृजामि मासरेण सुरामिवेति^१ तान्यज-
 मानः पत्न्यङ्गलावावपति प्रजया सा पशुभिः स्रष्टृजामि
 मासरेण सुरामिवेति^२ तान्यज्यो दुक्षिणे भगकाभायै भगेन

१ Thus Dh.; चास्यवटे T; चासवटे B; the other MSS. चास्यवटे,
 comp. X. 48.

२ Thus only Be, the other MSS. write पर्षन्ति ।

३ Thus BH; उपप्राणा J Be, उपप्राणा F; उपनिधानात् T; उपप्राणा
 Kes.

४ Thus BH; उत्सिद्धति (as TBr. I. 6 10. 5) the other MSS.,
 but comp. Dvaiddhashtira: वैधम्बकाणामुत्वेदन इति ।

५ Instead of अथैषा पतिकामा DF have अथ दुक्षिणा भगकाभा ।

६ Thus BH, उपप्राणा Be JF Kes

- त्वा म्भ्रुजामि म्भ्ररेण स्वरामिवेत्यैनाम्भूत ओष म्नील-
 स्तोहिताभ्याः स्तूनाभ्यां त्रियय्य शुक्ले वा म्भ्राणौ विभाखायां
 त्वा म्भ्रात्येष ते रुद्र भागसं जुपस्व तेनावसेम परो मूजवतो
 ऽऽतीक्ष्वततधन्वा त्रिनाकहृदाः सत्तिवासोमित्या तमितोहप-
 ५ तिष्ठते । ऽयामो म्भ्रतिपिन्ध परास्व पावननयेत्तमाणा आयन्ति ।
 रुद्रपादाग्रमवाच्येतेनैव व्ययेतमेत्यादित्यं चरुं पुनरेत्य निर्वप-
 स्तोथं वा अदितिरस्यामेव प्रतिनिष्ठन्तीति आद्यणः । सा प्रसि-
 ह्नेष्टिः संतिष्ठते । ऽत्र विस्तृजते अतमथ पौर्णमासवैष्टुधाभ्यामिद्वा
 धाजमानाद्यतन अपवित्र्य चेष्या शलन्वा स्तोहितायसस्य च
 १० स्तुरेण श्रीर्षन्वि च धर्तवते परि च वपते यद्दमां मर्ही ष्ठिवी-
 म्भृतुमिः पर्यवर्तयथो अस्याः ष्ठिव्यास्त्वन्वि निवर्तयत्योर्षधीः ।
 अग्निरीषान् श्रीजसा वरुणो धीमिभिः सह ॥ इन्द्रो मरुद्भिः
 अग्निभिः सह ॥ अग्निस्तिग्मेन गोचिषा तप आक्रान्तमुष्णिहा ।
 अग्निस्तप्रस्याह्निं त्वैन्द्राकरस्य तेजसा । सृतेनास्य निवर्तये सत्येन
 १५ यन्निवर्तये ॥ तपसाभ्यानुवर्तये अग्निदेनास्योपवर्तये शग्नेनास्याभि-
 वर्तये ॥ श्रीर्षस्तदृतं तत्सत्यं तद्भृतं तच्छक्रेयं तेन शक्रेयं तेन
 श्वाध्याममिति पुरस्तादेवापे ऽथ दक्षिणतो ऽथ पश्चादथोत्तरतो
 ऽथोपरिष्ठासंतिष्ठन्ते साकमेधहवीर्षोदावसरौणाः स्वस्ति-
 आग्मस्त इत्याशास्ते ॥ १७ ॥ पञ्चमः ॥
 १० अयातद्यत्पुं मासेषु शुनासीरीयहविर्भिर्यक्ष्यमाणो भवति ।

१ Thus Be HP, Dvaiddha, Bh., Kes, विराट्या BT.

१ Some MSS. read here and *infra* शुनासीये० ।

स उपकल्पयते वेणीं प्रलक्षीं लोहितायसस्य च चुरं पञ्चत-
 थानि पुरोडाशकपालानि पञ्च चक्ष्मालीस्तावन्ति मेघणानि
 ष्टपदाभ्यां दधीत्यथाम्बैता^१ रात्रिं वायवे वत्सा अपाहता
 भवन्ति^१ प्रातर्वायथं पयो दोहयति^१ मानायस्य वाहता तृष्णीं
 वाय प्रातर्जते ऽग्निहोत्रे षष्ठ्यां स्त्रीनां पः प्रणीय निर्वपत्याग्ने- ५
 यमष्टाकपालमिति पञ्च मंचराण्यैन्द्राग्रं द्वादशकपालं वैश्वदेवं
 चक्ष्मिन्द्राय शुनासीराय पुरोडाशं द्वादशकपालं वायथं पयः
 सौर्यमेककपालमिति^१ त्वचं पुरोडाशानां घ्राहयित्वा अपयि-
 त्वाभिवास्य प्राडेत्यायेभ्यो निनीय सन्वयजुर्हरती^१दमेव प्रसिद्धं
 पुरोडाशिकं^१ चिर्यजुषा तृष्णीं चतुर्थे^१ पूर्वं परिग्राहं १०
 परिगृह्णाति^१ करणं जपत्युद्धृत्युद्धृतादाग्नीभस्तिर्हरति^१ स
 चक्षुत्तरवेदिं करोति यथा महाहवींश्येव संतिष्ठते^१
 यद्यु वा उत्तरवेदिं न करोति यथा वैश्वदेवहवींश्येव संतिष्ठते
 ऽन्यत्र वाजिनादथ पूर्णपात्रविष्णुक्रमैश्चरित्वा विस्मृजते
 व्रतमथ पौर्णमासवेष्टधाभ्यामिष्टा यजमानायतन उपविश्य वेष्टा १५
 प्रलक्ष्या लोहितायसस्य च चुरेण शीर्षान्नि च वर्तयते परि च
 वपत एकं माससुदसृजत्परमेष्ठी प्रजाभ्यः । तेनाभ्यो मह
 आवहदमृतं मत्यांभ्यः ॥ प्रजामनु प्रजायमे तदु ते मत्यांमृतम् ।
 येन मासा अर्धमासा ऋतवः परिवत्सराः ॥ येन ते ते प्रजापते

१ इति found only in BH, the word is missing in all the MSS also supra page 141, 15

२ दीहयित्वा TF.

ईजानस्य न्यवर्तयन् । तेनाहमस्य ब्रह्मणा निवर्तयामि जीवसे ॥
 अग्निस्त्रिग्वेन शोचिषा तप आक्रान्तमुष्णिहा^१ अिरस्तपस्त्राहितं
 वैश्वानरस्य तेजसा । ष्यतेनास्य निवर्तये सत्येन परिवर्तये^१ तपसा-
 स्थानुवर्तये शिवेनास्योपवर्तये अग्नेनास्याभिवर्तये ॥ श्रीष्वंस्तदृतं
 ५ तत्सत्यं तद्भृतं तच्छक्रेण तेन अक्रेण तेन राध्यामनिति सुर-
 त्तादेवाये ऽथ दक्षिणतो ऽथ पश्चादथोत्तरतो ऽथोपरिष्टात्सं-
 तिष्ठन्ते शुनासीरीयहवीः^१ सुवल्करीणाः^१ स्वस्तिमाशास्त इत्या-
 शास्ते^१ ॥ २८ ॥ षष्ठः ॥

॥ इति पञ्चमः प्रश्नः ॥

अग्निष्टोमेन यक्ष्यमाणो भवति । म उपकल्पयते हृष्णाजिमां
 च हृष्णविषाणां च वामश्च मेखलां च मैषा पृथ्वी वेंशीकायां
 भवति विष्टदेकतःपाशा द्वाविष्टशतिं च दर्भपुञ्जीलानि नव-
 नीतं चाञ्जनं च सत्वलां च शरैषीकामौदुम्बरं च^१ दण्डं चमसं
 च^२ व्रतप्रदानं स्यात्सौष्ट मशिक्षा ममेचणामेतानि चयोद्गा
 यजमानस्तावन्थेव पत्नीमभितो भवन्ति कुम्भं च कुरौरं च
 वामश्च योक्तं चापरिमितानि च दर्भपुञ्जीलानि नवनीतं
 चाञ्जनं च सत्वला च शरैषीकामृन्मयस्य पात्रः शङ्कुश्च स्यात्सौ
 मशिक्षा ममेचणा^३ जुष्टे देवयजने शास्त्रा कारिता भवति^४
 पुरोहविधि देवयजने याजयेदित्येतेषां यज्जोषयते प्राचीन- १०
 वश्र्वा दिक्ष्वतौकाशा दक्षिणतो वर्षीयसी^५ तस्यै चतस्रो द्वारः
 कुर्वन्ति प्राचीं दक्षिणां प्रतीचीमुदीचीं^६ दक्षिणतो व्रतश्रप-
 णागारं कुर्वन्ति पद्यात्पत्नीशालमथ^७ यदि दूरे तीर्थं भवत्यु-
 त्तरेण शास्त्रां द्वौ कटपरिवारौ कुर्वन्ति पूर्वं यजमानायापरं
 पत्नीं^८ तयोः प्राचीं द्वारौ कुर्वन्ति^९ तदुदकुम्भौ निधापयत्यथा- ११
 मावाख्येन वा हविषेष्टा नचत्रे वारश्वोरग्नीन्समारोह्य शास्त्रामभि-
 प्रैत्युत्तरेण शास्त्रां परीत्य पूर्वथा द्वारा शास्त्रां प्रपाद्य गार्हपत्य-
 स्थायतमे मपित्वाग्नीन्विद्धत्य मध्यमे वश्र्गे राजानं प्रथयन्ति^{१०}
 परिसृणन्ति^{११} दक्षिणत उपविशतो ब्रह्मा च यजमानस्याय

१ च only P, the other MSS. om the word, except F which has चमसं ।

२ च om HF.

३ Thus TJ, शास्त्राम HBP; शास्त्राम F.

गार्हपत्यं आद्यं विलाप्योत्पूयः स्रुचिः चतुर्गृहीतं गृहीत्वा सप्त-
 होतासं मनसातुद्रुत्याहवनीये जुहोत्यन्वारभ्ये यजमाने स्वाहं-
 त्यपरं चतुर्गृहीतं गृहीत्वा यूपाङ्गतिं जुहोति यद्यव जुहोति'
 पूर्वाञ्च एवैतौ व्रतदुष्ययोर्वत्सौ वध्नन्व्यथाभ्यां व्रतोपायनीयं
 ५ पाचयति' तस्याशितौ भवतः सयिर्मिश्रस्य पयोमिश्रस्याथा-
 ध्वर्युस्तीर्थ्यांसंभारान्याचत्यथाऽहैहि यजमानेति' पूर्व्याः द्वारोम-
 निश्रम्य यवापस्राद्यन्यथास्या प्राङ्मुखस्य दक्षिणं गोदानमद्भिस्स-
 नन्ति ॥ १ ॥

श्राम उन्दन्तु जीवसे दीर्घायुवाच वर्षमः इत्युध्वायं वर्हि-

१० रनुच्छ्रयत्योषधीं वायस्वैनमिति' स्वधितिं तिर्यञ्चं निदधानि
 स्वधितो भैमश्च क्षिप्सौरिति' प्रवपति. देवशूरेतानि प्रवपा
 इति' स्वस्त्यन्तराण्यग्नौयेत्युत्तान्तं प्रत्यभिमृशत' एतथैवाहृतोऽन्तरं
 गोदानमद्भिस्सनन्ति यजुषा वा त्वष्णीं वा' नापिताय्यं चुरं
 प्रयच्छन्नाह नापितोऽनेकेशमशुं मे निरुत्तमखं प्रमूतादिति' तं
 १५ तथा प्राह्यैनमद्भिर्भियिञ्चत्यापोऽस्मान्मातरः शुन्धन्तु' हर्तेना
 नो हतमुवः पुनन्त्विति' संप्रधाय रजः प्रज्ञावपति विज्ञमस्रान-
 वहन्तु रिप्रमित्युदेत्युदाभ्यः' शुचिरा पूत एमोति' वसमस्याग्नेन
 प्रतिष्ठाद्याप आचामत्यपोऽप्रातीति प्राङ्मुखमप्य प्रदक्षिणमश्रतां
 वासाः परिधत्ते सोमस्य तनूरमि तत्पुत्रं मेः पाहीर्यपार्यैतन्नव-
 २० नीतं विहितमुद्गराय उपगते' तस्य पाहिभ्याः संप्रश्वासा

१ Thus J; 'पाचयति' T, 'वाचयति' BP, 'वाचयति' H; 'वाचयति' F.

२ Corrected according to Dh., Kcs., and the parallel passage p-
 159. 1. The Mss. have not अहेति but ऐति (BT) and ऐति HP; J'om.

मुखमेव प्रथममभ्यङ्गे महीनां पयो ऽमि वर्चोधा अमि वर्चो
 मयि धेहीत्यनुलोममा पादाभ्यामन्यो ऽस्य पृष्ठमभ्यनक्त्यास्यै-
 तदाङ्गनं पिष्टं दृपसुपग्रेते मत्सूना च शरेषीका । तस्य
 प्राङ्मुखस्य प्रत्यङ्मुख उपविश्य सद्येन पाणिना दक्षिणमक्ष्यनक्ति
 वृषस्य कनौनिकासि चक्षुष्या अमि चक्षुर्मे पाहीति चिरनि-
 धावं । दिरुत्तरमेषु पञ्च शत आङ्ग इति ब्राह्मणं । पञ्च शत
 एव दक्षिणं पञ्च शत उत्तरमप्येनमेकविंशत्या दर्भपुञ्जीलैः
 पवयति चित्पतिस्त्रा पुनातु वाक्पतिस्त्रा पुनातु देवस्त्रा
 मविता पुनातुच्छिद्रेण पवित्रेण वसोः सूर्यस्य रश्मिभिरिति ।
 यत्रमानमतिवाचयति तस्य ते पवित्रपते पवित्रेण यस्मै कं १०
 पुने तच्छक्रेयमित्यथैनः सद्ये पाणावभिपात्य ज्ञानामानयत्या
 वो देवास ईमहे मत्यधमांणो अश्वरे यदो देवास आगुरे
 यश्रियामो इवामह इति । पूर्वथा दारा जालां प्रपादय-
 तीन्द्रायी सावापृथिवी आप ओपधीरित्यथैनमपेणाहवनीयं
 पर्याजीय दक्षिणत उदङ्मुखमुपवेश्याहवनीयमीक्षयति सं १२
 दौवाणामधिपतिरमीतौ ह मा मन्तं पाहीत्यात्मानम् ॥ २ ॥

यावदेवावाध्वर्युष्टेति तावदेव प्रतिप्रस्थाता पथ्यै दक्षिण-
 मुपपदमङ्गिरनक्ति दृष्णीं । दृष्णीमूर्धाघं बर्हिरनूच्छयति ।
 दृष्णीः स्रधितिं तिर्यञ्चं निदधाति । दृष्णीं प्रवपति । दृष्णी-
 मुत्तानं प्रत्यभिमृगत । एतयैवावृत्तोत्तरमुपपदमङ्गिरनक्ति १०
 दृष्णीमेव । मापिताय चुरं प्रयच्छन्नाह नापितोभोपपदां मे
 भिरुत्तनसां प्रमूतादिति । तां तथा प्राहायैनामङ्गिरभिषिद्यति

- त्वष्णी^१ त्वष्णीः संप्रधाव्य रजः प्रभावयति त्वष्णीमद्भिर्हृदेति^१
 त्वष्णी^१ वमनस्थान्तेन प्रतिष्कांक्षाप आचामति^१ त्वष्णी^१
 प्रदक्षिणमक्षतं वामः परिधत्ते^१ त्वष्णीमभ्यङ्क्ते^१ त्वष्णीमाङ्क्ते^१
 ऽथेनामपरिमितैर्दंभपुञ्जीलैः पवयति त्वष्णीं त्वष्णीमेवाथेना-
 ५ मानीयापरया द्वारा शान्तां प्रपाद्य प्राचीमुदानयन्वाचयति प्रैतु
 ब्रह्मणस्पत्री वेदिं वर्णेन मौदतु । अथाहमनुकामिनी स्वे लोके
 विश्वा इहेत्यथ जघनेन गार्हपत्यमुपमौदति सुप्रजमस्ता वयः
 सुपत्नीरुपसेदिम । अग्ने मपन्नदम्भनमदन्वासो अदाभ्यमित्यथ
 षष्ठ्याः स्त्रीर्वापः प्रणीयाग्नावैष्णवमेकादशकपालं दीक्षणीया-
 १० मिष्टिं निर्वपति^१ तस्यै दशतयमुत्सौदति न यजमानं व्रतमुप-
 नयति न पत्नीः संनद्यति न यजमानभागं करोति न ब्रह्म-
 भागं न वह्निषदं पुरोडाशं करोति नान्वाहार्यं याचति^१ न
 फलीकरणहोमेन चरति न समिष्टयजुर्जुहोति न पूर्णपाषे
 यजमानं वाचयति न विष्णुक्रमान्कमते^१ ऽथाध्वर्युः प्रदक्षिण-
 १५ मावृत्य प्रत्यङ्गाद्रुत्य पत्नीः संयाज्य प्राडेत्य भ्रुवानाथाय्याज्य-
 स्थान्यां प्रत्यवनीथाज्यस्थान्याः सुवेणोपघातं दीक्षाङ्गती-
 र्जुहोति ॥ ३ ॥

आकृत्यै प्रयुजे ऽग्नये स्वाहा मेधायै मनसे ऽग्नये स्वाहा
 दीक्षायै तपसे ऽग्नये स्वाहा सरस्वत्यै पूष्णे ऽग्नये स्वाहेत्यथ

१ चङ्गिर (Insti) all, instead of the Abl, that was to be expect-
 ed; H omits the word

१ त्वष्णीं twice BF

२ Thus HTJF, पाचयति B.

शुभ्रि अस्तुर्महीतं गृहीत्वा शुचा यज्ञमौ जुहोत्यापो देवी-
 र्दृष्टीर्विश्वश्रुतो धावाष्टिदी उर्वन्नरिद्धं तृप्तसतिनां हविषा
 दृधातु स्वाहेत्यामरं अस्तुर्महीतं गृहीत्वाज्यस्य पूर्णां शुचमौद्वृणं
 जुहोति विश्वे देवस्य नेतृमर्तो वृणीत सख्यम् ॥ त्रिभे भ्राय
 ह्युधसि शुचं वृणीत पुथसे स्वाहेत्यैतत्पूर्णपात्रमन्तर्वेदि
 त्तितयद्यंयाग्रेणाहवनीयं पर्याहृत्य यजमानाय प्रयच्छति कृष्णा-
 जिनं च कृष्णविपाणां च वामस्य मेखलां चोदुम्बरं दण्डं
 अक्षमस्तुष्णीमं यद्यस्य अतिमघाता पत्यै प्रयच्छति शुभ्रं च
 कुरीरं च वामस्य स्योक्तं च यदुं च ॥ ४ ॥ अथमः ॥

अथ यजमानायतते कृष्णाजिनं प्राचीनधीवमुत्तरलोमोम- १०
 क्षणाति नस्य शुकृलणे मंश्रति शुक्रे ऽहुद्यो भवति कृष्णे
 ऽहुक्षिर्द्धामयोः शिन्दे स्यन्ते तामारभे ते आ प्रातमास्य
 व्यशयोदृश इत्यथ दक्षिणं जान्वाच्याभिषर्पतीसां धियः
 शिन्वमाणस्य देहं ऋतुं द्रवं वरुण सः शिश्राधि ॥ नद्याति विश्वा
 दुरिता तरेज सुतर्माणमधि नावः रुहेसेत्यथोपस्यं क्त्वा १०
 प्रदक्षिणं मेखलां पर्यखाहूर्णस्याङ्घ्रिखूर्णसदा ऊर्ध्वं मे यच्छेति
 पाहि मा मा मा हिः शीरिति निष्टर्कं यन्त्रिं यद्वाह्ये-
 तद्विष्वक्काले प्रतिमस्याता योत्सेण पत्नीः संनद्याद्याशासना
 शौम्नसः सं ता नद्यासीति दाभ्यामथ यजमानं तामसा
 प्रोर्षाति विष्णोः ग्रामांसि ग्रामं यजमानस्य ग्रामं मे यच्छेति १०
 वसनस्यातीकाग्रेषु वाषयति नक्षत्राणां मातीकाग्रात्पाहीति
 प्रतिहृत्य वसनस्थान्ताग्रदक्षिणमुष्णीषेण गिरो वेष्टयति त्रिया

ते गिरो वेष्टयामि त्रियै यगधे ब्रह्मवर्चमायेत्येतस्मिन्काले
प्रतिप्रस्थाता पत्न्यै कुम्भकुरौरमधूहति तूष्णीमथास्यैषा कृष्ण-

विषाणा चित्रस्त्रिर्वा पद्मवस्त्रिर्वा शाश्या रज्ज्वा परिव्रष्टा
मण्डपरवद्विपयिता^१ तां यजमानाय प्रयच्छतीन्द्रस्य योनिर-

मौति^१ मा मा हिष्मौरिति यजमानः प्रतिगृह्णाति^१ तां
वमनस्थान्तमायां^१ दग्नायां बद्धा तथान्तर्वेदि लोष्टमुद्धन्ति
कृष्यै ता सुमस्याया इति^१ सुपिप्पलाभ्यस्त्वौषधीभ्य इति

दक्षिणं गोदानं कण्डूयत^१ एतस्मिन्काले प्रतिप्रस्थाता पत्न्यै
शङ्कुभावभ्रात्येतेन कण्डूयस्त्रेत्थयाम्ना ऊर्ध्वापमौदुस्वरं दण्डं
१० प्रयच्छति मुखेन संमितः सूपस्या देवो वनस्पतिरित्युर्ध्वो^१ मा
पाद्मोदृच इति यजमानः प्रतिगृह्णात्यथैनं यजस्याम्बारसं
वाचयति स्वाहा यज्ञ मनसा स्वाहा श्वावाष्टयिवीभ्याः स्वाहो-
रोरन्तरिचात्स्वाहा यज्ञं वातादारभ इत्यत्र मुष्टौ^१ करोति
वाचं^१ यच्छत्यथाहादीक्षिष्टायं ब्राह्मणो ऽमावित्यंगोचो ऽमुष्य

१५ पुचो ऽमुष्य पौचो ऽमुष्य नम्रा तमिन्द्रायेन्द्राग्निभ्यां वसुभ्यो
रुद्रेभ्य आदित्येभ्यो विश्वेभ्यो देवेभ्यो ब्राह्मणेभ्यश्च सोमपेभ्यः

१ The reading of these difficult words is not wholly certain ; H reads as above, B मंडपरवद्विपयिप०, J मंडपरवद्विपयिप०, T मण्डलपरवद्विपयिप०, F. मण्डपरवद्विपयिप०, P मण्डपरवद्विपयिप०, comp the Bhāgya (and Keś) मण्डपरवत् स्त्राङ्गलपाशवत् वदा, where वदा is the periphrase of विपयिता ।

१ अन्तिमायां BJ .

१ Thus (without च) TJF, BH १०९ च after वाच and after मुष्टौ, but comp. TS VI 1 4. 3

इत्यंयास्ते क॒प्से वा चमसे वा निःषिच्य व्रतं प्रयच्छति^१
 तद्दक्षिणतः परिश्रित्य व्रतयति ये देवा मनोजाता मनोयुजः
 सुदचा दक्षपितारस्ते नः पान्तु ते नो ज्वन्तु तेभ्यो नमस्तेभ्यः
 स्वाहेति^१ यजुषा यावन्मावं व्रतयित्वा तूष्णीं भूयो व्रतयत्ये-
 तस्मिन्काले प्रतिप्रस्थाता पत्न्यै पात्रे निःषिच्य व्रतं प्रयच्छति^१ ६
 तस्मा परिश्रित्य व्रतयति तूष्णीं^१ निर्णिज्य पात्रे प्रयच्छतो^१
 इथ तथैव पुरा नचचाणामन्तर्धानात्सप्रेथ वाचंयमयोर्वते
 दोक्षयतो^१ इयोदित आदित्ये यजमानः कृष्णाजिनमासज्य
 पूर्वथा द्वारोपनिष्क्रम्याद्येण शालां तिष्ठन्भ्रुंभुवः सुवर्षतं कृणुत
 व्रतं कृणुतेति त्रिर्वाचं विसृजते^१ समानो वाचो विसर्गः समाग॒ १०
 संवेशनयजुः समानं प्रबुद्धयजुः समानमपामाचमन॒ समानं
 व्रतनमेय मनीहारात्प्रद्विषोति^१ स यं मन्यते न मा प्रत्या-
 ख्यास्यतीति तं प्रथममभि प्रद्विषोति विषे देवा अभि
 मामावृत्तन्पुषा सन्धा सोमो राधसा देवः सविता वषोर्व-
 क्षदावेत्याहरन्तं इद्वा जपति नानाहरन्त॒ राखियत्सोमा १५
 भूयो भर मा षण्ण्यूत्या विराधि माहमायुषेति^१ स यथारूपं
 प्रतिगृह्णाति ॥ ७ ॥

चन्द्रमसीति शिरष्^१ वस्त्रमसीति वास^१ उन्मामीति गा॒^१
 ह्यो ऽमीत्ययं^१ हागो ऽमीति कागं^१ मेपो ऽमीति मेधमंय यद्वा-
 छणेनानादिष्टं भवति प्राजापत्यमभि मम भोगाय भवेत्येव तत्प्रति- १०
 गृह्णाति^१ ताः ममुदायुत्य^१ रत्नन्ति^१ तामां या नम्रति वा सिच्यते

वा वायवे लेति तामनुदिशति^१ याप्सु वा पात्रे वा वरुणाय
 लेति तां^१ या सं वा ग्रीर्यते गर्तं वा पतति निश्च्ये लेति
 तां^१ यामहिवां व्याघ्रो वा हन्ति रुद्राय लेति तां^१ तामां
 तिस्रः. पराच्यो^१ ऽय घेयं नष्टा यदि विन्देयुः कथं
 ५ स्यादित्येतदनुदिष्टैव^१ स्यादित्येतदेकं^१ कमस्या^१ अतः^१ श्रेयांसं^१
 प्रतिपहीतारं क्षमेत^१ दक्षिणाभिरेवैना^१ सह दद्यादित्येकं^१
 वायव्यैवैनया^१ यजेतेत्येतदपरमं^१ ॥ ८ ॥ द्वितीयः ॥

अथातः प्रयाणस्यैव मीमांसा^१ दीक्षितं वायोगक्षेमो
 विन्दत्यन्यत्र वा देवयजनाद्दीक्षते मःसृजन्ति प्रते^१ संबध्नुन्ति
 १० व्रतदुघयोर्वत्सार्वाद्धति^१ यदाधेयं भवति नीडे गार्हपत्यं
 प्रउग आहवनीयमपि वारण्योरग्नीन्समारोह्य बृहस्पतिवत्यर्चा
 प्रयाति भद्रादभि श्रेयः प्रेहि बृहस्पतिः पुरएता ते अस्त्रित्यथ
 यद्येनं धान्तं व्रतनत्रेलोपाधिगच्छत्युत्तरतो ऽरणीं निधाय
 दक्षिणतः परिश्रित्य व्रतयति^१ त्वृषीं वृणोदकायावस्यत्यथ
 १५ यद्यपर्याणां^१ अप उपाधिगच्छति तच्चपति देवीरापो अपां

१ Thus BF (J om this passage), अनुष्टैव T, अनुदिष्टैव H.

१ Thus T; कमस्यातये० BJ, क्रमस्याः ताः ये० F, कमस्याः ये० H.

२ स्व om HTF.

३ Thus JF (but •नयायजेते०) H (but •वैनयजे०), B वायव्यैवैनय-
 जयेत्ये०; T: वायव्यैवैनयायजयेत्ये० ।

४ Thus only T and Bh, •दधानि the other MSS

५ Thus all the MSS and Kes, also the citation in the *Drauidha-*
sūtra. I did not venture to correct अपरिधाया, as only the
Vivarana reads

प्रभूम इति^१ चिरुपाऽऽद्याह^१ देवेभ्य एवैनं प्राह^१ चिरुसैर्य-
निक्राम्योभयोश्च एवैनं देवमनुष्येभ्यः प्राहेति ब्राह्मणमथैनः
सःशान्ति ॥ ५ ॥

दौचितो ऽभि दौचितवादं वद मत्यमेव वद मानृतं मा
स्यचिष्टा मा कण्डूयया मापाठया यदि स्यामा अपिगृह्य *
स्यामे यदि कण्डूयामै छण्विषाणया कण्डूयामै यदि वाचं
विष्टजेर्वेणनीसृचमनुद्रवतान्मा तान्यत्र दौचितविमितासूयो
ऽभुदियाग्नाभिनिमुक्ताद्यानि^१ देवतानामानि यथाख्यातं
तान्याचव्याप यान्यदेवतानामानि यथाख्यातं तान्याचव्याप
उपरिष्ठादिषचणं धेहि चनसितवतीं विचक्षणवतीं वाचं वद १०
छण्वाजिनान्मा यवच्छेत्या दण्डाचेति^१ स एवमेवैतत्सर्वं
करोत्यधोपमभिन्धनवैलायासुत्तरेणाश्वनीयं तिष्ठत्यमैथमाहाग्नी-
ष्ट्योतिप्रतः कुसत दौचित वाचं यच्छ^१ पक्षि वाचं
यच्छेति^१ संश्लेष्य वाचंयमधोर्भते दोहयतो^१ ऽवाध्वर्युः^१ पूर्वया
दारोपनिष्क्रम्य दोहयित्तेभैव यघेतमेत्य गार्हपत्ये ऽग्निहोषविधिं ११
चेष्टित्वा तप्तोदगुदास्य शीतीकृत्वातस्य वानातस्य वोत्तरे
शास्तास्रष्टे शिष्य आमजत्यस्य प्रतिप्रख्याता दक्षिण्या दारोप-
निष्क्रम्य दोहयित्तेभैव यघेतमेत्य प्रत्यप्रणे तप्तोदगुदास्य
शीतीकृत्वातस्य वानातस्य वा दक्षिणे शास्तास्रष्टे शिष्य

१ Thus HF. •भुदियात्, T. •भुदियात् IIJ.

१ HT 128 इत्यथवा यच्छ ।

१ JF 128 यदक्षिणपारश्व ।

- आमज्यथोदितेषु नक्षत्रेषु यजमानः कृष्णाजिनमासञ्च पूर्ववा
 दारोपनिक्रम्यापेण गालां तिष्ठन्भुञ्जतः सुवर्तं हणुत व्रतं
 हणुतेति चिर्वाचं विसृजते^१ । ऽथातिथीनामुपस्थानेति^१ च-
 मितवतीं विचक्षणवतीं वाचं वदति^१ म यद्यु हामेषुमुपाधि-
 २ गच्छति तज्जपत्यवहं मनो दरिद्रं चक्षुः सूर्योऽप्योतिषाश्
 श्रेष्ठो दीवे सा मा हासौरित्येष यद्येनमभिवपत्युन्दतीर्षं
 धत्तौजो धत्त वलं धत्त मा से दीर्घा मा तपो निर्वधिद्येवै^१
 तव अपति^१ तस्यैते यजुषी परिभवे आ मरुस्थायै भवतो^१
 ऽथासौ निपतः^२ काले यजमानायतने कृष्णाजिनं प्राचीनपीव-
 ३ सुत्तरक्षोमोपस्तृणानि^२ । स यदि बह्वतयमुपस्तौर्षं भवति
 कृष्णाजिनादेवानन्तर्हितः संविशत्येष संवेशनयजुर्वपति ॥ ६ ॥
 अग्रे त्वश् सु आगृह्णि वधश् सु मन्दिपीमहि । गोपाय
 नः स्वस्तये प्रबुधे नः पुनर्दद इति^१ दक्षिणतः शय एतदे
 यजमानस्वायतनश् स्व एवायतने अग्रे ऽग्निमभ्याहृत्य अग्रे देवना
 ४ एव यज्ञमभ्याहृत्य अग्रे इति प्राङ्मूर्धन्यैवा एवी जपतेन
 गार्हपत्याश् संविशति त्वष्ठीमथाध्वर्युमंधराव आद्रुत्य प्रबुद्ध-
 यजुर्वाचयति तमग्रे व्रतपा अग्नि देव इति मर्त्या । नं
 यज्ञेञ्चीय इत्यंगाय आचामति देवीं धियं नवामदे
 सुन्दरीकामभिष्टये । वर्षोधां यज्ञवारणश् सुपारा नो वयदश्

१ एव JTH.

२ निपतः BH, निपतः T Ket., विपतः P; पित J, निपतः P pp. 22-3
 निपतः sec m

३ P ins यद्यपिस्तौर्षं भवति comp Ket, यद्यपिस्तौर्षं भवति ।

नपाद्य ऊर्मिर्हविय इन्द्रियावान्मादिनामन्तं वो मावक्रमिपम-
 च्छिन्नं तन्तुं प्रथिव्या अनु गोपमिति^१ मं वा ग्राहते मं वा
 तरति^१ भेतुमेव हत्वात्येतीति ब्रह्मणमथ यच्च वक्ष्यन्भवति
 तद्वसत्यथेमवस्य वर आ प्रथिव्या इत्याद्यादित्यमुद्यन्तमुपतिष्ठत
 आरे यन्नृणुहि सर्ववौर इत्यथ यच्च यक्ष्यमाणो भवति
 तद्वसत्येदमगन्म देवयज्ञं प्रथिव्या इत्यान्तादनुवाकस्य^१ ॥ ६ ॥

अथातः क्रयस्यैवोपवभयः^२ पर्याप्तवते^१ स उपकल्पयते
 चन्द्रं च जगतां च कृष्णवल्ग्यावूर्णास्तुके^३ उष्णीषं द्वे वामभौ
 द्वे स्रष्टाजिने सोमकृपणीः सैषारुणा पिङ्गलैकहायनी भवति
 सोमवाहनावनहाद्यौ, सोमवाहनमनः प्रचालितमुद्धृतफलकः^{१०}
 रोहितं चर्मनडुहं दधमिभाबर्हिः कार्कर्यमयान्परिधीनाश्ववालं
 प्रस्तरमैववी विष्टनी स्वाक्षीं पद्धरणीमश्रुयष्टणः हिरण्य-
 मौदुस्मरीः राजासन्दीं तस्यै नाभिदग्नाः पादा भवन्परदि-
 माचापि श्रीर्षाण्णूच्यानि^१ मा मौञ्जीभी रञ्जुभिर्युता
 भवत्येकसराभिर्मंनाम्बर्षीपमीमिव सघाडासन्दीं यदि प्रवर्ग्य-^{१५}
 वास्योमो भवत्याधाधुंरपरराच आद्रुत्य सःशास्ति त्रिस्तनप्रतं

१ स्व om T.

२ This seems to be also the reading of Bh. and Kes, presented here and infra VI 14 init by all the MSS, also P, except F, which reads both times, and T which reads once : स्रष्टावल्ग्यावूर्णास्तुके ।

३ Thus all, also P Bh. and Kes, only B has: श्रीर्षाण्णूच्यानि : comp Bandh X. 12

- दोहयतेति^१ प्रातरुदित आदित्ये विसृष्ट्यायां वाच्येण शालां
 तिष्ठन्देवयजनमध्यवसति यदि पुरस्तादनध्वमिति भवत्यथाहैहि
 यजमानेति^१ पूर्व्या दारा शालां प्रपाद्य षष्ठ्याः स्त्रीर्वापः
 प्रणीयादित्यं चरुं प्रायणीयामिष्टिं निर्वपति^१ हविष्कृता वाचं
 ५ विसृज्य गार्हपत्य आज्यं विलाप्योत्पूयाद्वनीये सुवाङ्गतिं
 जुहोति कविर्यज्ञस्य वितनोति पश्यां नाकस्य षष्ठे अधि
 रोचने दिवः । येन ह्ययं वहसि यामि दूत इतः प्रचेता
 अमुतः मनीषान्स्त्राहेत्यथोपनिष्क्रम्य संमैषमाद्य सोमविक्रयि-
 न्मोमः शोधयोपरवाणां काले रोहिते चर्मणानडुहे उपामन्ते
 १० ब्राह्मणी दक्षिणत आस्तां ता गावो दूरं मा गुर्यासु सोमकयणी
 च सोमवाहनौ चानद्वाहौ^१ सोमवाहनमनः प्रचालयतोद्भूत-
 फलकमिति^१ यथासंप्रैषं ते कुर्वन्त्यैतेनैव यथेतमेत्याथैतं चरुं
 अपयित्वाभिघार्योदञ्चमुदास्य यद्भुवा प्रायणीयमासादयति^१
 समामं कर्मां प्रयाजेभ्यः^१ पञ्च प्रयाजानिष्टोदङ्कृत्याक्रम्य षष्ठ-
 १५ स्त्रावेण पञ्चहन्तो ध्रुवामभिघार्यं चरुमभिघारयत्युपभृतमन्ततो^१
 ५५ चतुर आज्यस्य गृह्णान आह ॥ १० ॥

पथ्यायै स्वस्त्य इत्युपाःश्चनुब्रूहीत्युचैरत्याक्रम्याश्रव्याह
 पथ्याः स्वस्तिमित्युपाःश्च यजेत्युचैर्विपङ्कते पूर्वार्धे जुहोत्यथ
 चतुर एवाज्यस्य गृह्णान आहाप्रय इत्युपाःश्चनुब्रूहीत्युचैरत्या-
 १० क्रम्याश्रव्याहाग्निमित्युपाःश्च यजेत्युचैर्विपङ्कते दक्षिणार्धे जुहो-

१ च only read in HB, the Viv. and Kes do not cite the sap-
 praṣa to the end.

त्यथ चतुर एवाज्यस्य गृह्णान आह सोमायेत्युपांशुश्चतुर्ब्रूही-
 त्युच्चैरत्याक्रम्यायाव्याह सोममित्युपांशु यजेत्युच्चैर्विषद्वृते
 ऽपरार्धं जुहोत्यथ चतुर एवाज्यस्य गृह्णान आह सविच
 इत्युपांशुश्चतुर्ब्रूहीत्युच्चैरत्याक्रम्यायाव्याह सवितारमित्युपांशु
 यजेत्युच्चैर्विषद्वृत उत्तरार्धं जुहोत्यथोपस्तीर्थं पूर्वाधांचरो-
 रवचन्नाहादित्या इत्युपांशुश्चतुर्ब्रूहीत्युच्चैः पूर्वाधादवदाया-
 परार्धादवद्यत्यभिघारयति प्रत्यनक्त्याक्रम्यायाव्याहादितिभि-
 त्युपांशु यजेत्युच्चैर्विषद्वृते मध्ये जुहोत्यथ वै भवत्यदितिभिद्वा
 माहतीमृचमन्वाह मरुतो यद्द वो दिव इत्यथोपस्तीर्थोत्तरा-
 धांचरोरवचन्नाहाप्रये स्विष्टकृते ऽनुब्रूहीत्यथ वै भवत्यष्टावत्तः १०
 स्विष्टकृद्वाद्भावत्तेडा द्विरभिघारयति न प्रत्यनक्त्येतन्मेचण-
 मधोऽधः सुखावाग्नीप्रायोत्पयच्छन्नाहातिवात्प्रयतादेव मानु-
 प्रहार्षीरित्यत्याक्रम्यायाव्याहाग्निं स्विष्टकृतं यजेति विषद्वृत
 उत्तरार्धपूर्वार्धं ऽतिहाय पूर्वा आहुतीर्जुहोत्यथैतन्मेचणमाहवनीये
 ऽतिवात्प्राङ्गिरभ्युत्थोत्तरतः सादयत्यथोदद्वृत्याक्रम्य यथायतनं १५
 सुचौ सादयित्वा प्राग्निचमवदायेडामवद्यत्पङ्कतायामिडाया-
 मग्नीध आदधाति षडवत्तं प्रायन्ति मार्जयन्ते ॥ ११ ॥

अथ परिकर्मिणः संप्रास्यनुच्छिष्टीकुर्वन्त एतं चरं
 व्युद्धृत्य प्राप्तीनाथैतां चरुस्थानीं सचामकापामेतन्मेचणमेतं
 वेदमेतद्विर्हियतुष्टयमुदयनीयाय निधत्तादिति शंखन्तः प्राय- १०

- शीयः संतिष्ठते^१ ऽत्रैतत्पूर्णपाचमन्तर्वेदि निनयाय्यैतद्ब्रुवाय्य-
 माप्याय्य सुषि चतुर्गृहीतं गृहीत्वा सूत्रेण हिरण्यं निष्टक्यं
 वद्धा दर्भनाद्यां प्रपथ्य सुच्यवदधातीयं ते शुक्रं तनूरिदं
 वचंस्तया संभव भ्राजं गच्छेत्येषैतां दर्भनाडीः सुगुदण्ड उप-
 ५ संगृह्याद्भवनीये जुहोत्यन्वारभ्ये यजमाने जुग्मि धृता मनमा
 जुष्टा विष्णवे तस्यास्ते सत्यसवसः प्रसवे वाचो यन्त्वमश्रौय
 स्वाहेत्यपरं चतुर्गृहीतं गृहीत्वाथ याचति ग्ण्यमुदपाचं बर्हि-
 र्हिरण्यमित्येतत्समादायाद्देहि यजमानेत्यन्वग्नयमानो ऽनूची पत्नी
 स्यात्कीं पद्भरणीमादाय पूर्वथा द्वारोपनिष्क्रिम्यायेण शालां
 १० तिष्ठन् यजमानमाव्यमवेक्षयति शुक्रमस्यमृतमसि वैश्वदेवः हवि-
 रित्यथैनः हिरण्यमन्तर्धायादित्यमुदीक्षयति सूर्यस्य चतुरा-
 रुहमग्रैरक्षुणः कनीनिकां यदेतग्रेभिरीयसे भ्राजमानो
 विपश्चितेत्येषैतां सोमक्रयणीमयेण शालामुदीचीमतिवित्क-
 थन्ति^१ तामनुमन्त्रयते चिदसि मनासीत्यान्तादनुवाकस्थाथाह
 १५ दक्षिणस्यैर्मस्य^१ सप्तमं पदं जोषयध्वमिति^१ तच्छै षट्पदान्दनु-
 निष्क्रामति ॥ १२ ॥

- वस्यमि रुद्रास्यदितिरस्यादित्यासि शुक्रासि चन्द्रासीति^१
 सप्तमं पदमभिगृह्णाति रुद्रस्यतिस्त्वा सुप्ते रण्डतु रुद्रे
 वसुभिराचिकेतित्यथैतस्मिन्पदे हिरण्यं निधाय-संपरिक्षीयांभि-
 १० जुहोति पृथिव्यास्त्वा मूर्धन्नाजिघर्मिं देवयजन इडायाः पदे
 हतवति स्वाहेत्यपोद्भृत्य हिरण्यः स्फ्येन वा लृष्णविषाणया वा

१ Thus BJH, दक्षिणस्यैर्मस्य T, F corrupt

पदं परिलिखति परिलिखितः रचः परिलिखिता श्रान्तय
 इदमहः रचसो घोवा अपिहन्तामि यो ऽस्मान्हेष्टि यं च वयं
 दिम इदमह घोवा अपिहन्तामौत्यैनेतस्मिनोपसंघाहं याव-
 न्मृतं पदरण्याः सवपत्यस्मि रायो ऽस्मि राय इति चिंस्वे राय
 इति यजमानाय प्रयच्छति ^१ तोते राय इति यजमानः पत्न्या ^५
 अथ पत्नीः सोमक्रयणा समीचयति सं देवि देव्योर्वशा
 पाप्रस्वेत्यथ पत्नी यजमानमीचते त्वष्टीमती ते मयेय सुरेता
 रेतो दधाना वीरं विदेय तव संदृशीत्यथ यजमानः सोम-
 क्रयणीमीचते माहः रायसोपेण विद्योषमित्यैनेद्विरण्यमहिः ^१
 प्रचाल्य मथमायामङ्गुलौ वधीते ^१ ऽयेनं पदाशयमङ्गिरपयज- ^{१०}
 त्युत्सृजन्ति ^१ सोमक्रयणी ^१ नयन्ति पत्नी ^१ नि पद दधति ^१
 ॥ १३ ॥ तृतीयः ॥

अथाचैव तिष्ठत्याचति चन्द्रं च ऋगां च कृष्णवज्रच्छा-
 वूर्णांस्तुके ^१ उष्णीषं द्वे वासमी द्वे कृष्णाजिने सोमक्रयणीमित्यथ
 पृच्छति सोमविक्रयिष्कुद्धस्ते सोमाश् ^१ इति ^१ शुद्ध इतीतरः ^{१५}

१ Thus (with रनद्) all, also Keś.

५ Thus all, also, a copy of the Nivaraṇa; Keś : श्रौतं ।

१ FH · उपपद्य (or ल)तिनयन्ति सोमः; B · उपपद्यत्युत्सृजन्ति सोमः; T · उपपद्यत्युत्सृजन्ति सोमः; J · उपपद्यन्ति सोमः; P · उपपद्यत्युत्सृजन्ति; Keś has: श्रौतं पदार्थं... उपपद्यन्ति । सोमक्रयणीमुत्सृजन्ति The Somaprayoga I O. 1262 has · पददेधे अपा जितौयतिनयन्ति (thus ') सोमक्रयणी । Are we to read · अतिनयन्ति instead of उत्सृजन्ति ?

१ FT · वरुणा अर्वाः, the other MSS also P, व्यावृ- comp. the note on page 166

१ The plus sign is added in one of the MSS. only (H).

- प्रत्याह^१ सुविचितः^२ राजानं पुरस्ताद्भागाभिरुपतिष्ठत एष ते
 गायत्रो भाग इति से सोमाय ब्रूतादेष ते वैष्टुभो भाग इति
 से सोमाय ब्रूतादेष ते जागतो भाग इति से सोमाय
 ब्रूताच्छन्दोमानाः^३ माघ्राज्यं गच्छेति से सोमाय ब्रूतादि-
 ५ त्यथैतद्रोहितं चर्मनिदुहमुत्तरलोमास्तीर्थीथैतद्द्विगुणं^४ वामः
 प्राचीनदशमुत्तरार्धं चर्मण उपसृणुणात्यं च हिरण्यवता पाणिना
 राजानमभिमृशत्यः^५ शुना ते अःशुः पृथतां परधा परर्नन्यस्ते
 काममवतु मदाय रसो अच्युतो ऽमात्यो ऽसि शुक्लो यद्
 इत्यथैनमतिच्छन्दमर्चा मिमीत^६ एकयैकयोत्सर्गं मिमीते^७
 १० ऽयातयान्निधायातयाधिधैवेनं मिमीते^८ सर्वास्त्रद्रुष्टमुपनिगृह्या-
 त्यभि त्यं देवः सवितारमूष्णोः कविकतुमर्चासि सत्यभवसः
 रदधामभि प्रियं मतिम् । ऊर्ध्वां यस्यामतिर्भां अदिद्युतस्ववी-
 मनि हिरण्यपाणिरमिमीत सुकतुः कृपा सुवरिति^९ पञ्चकलो
 यजुषा पञ्चकल्वस्त्रुष्णीं^{१०} दशकलो मिमानो^{११} ऽर्ध्विन्नाः^{१२} राज्ञो
 १५ मिमीते^{१३} ऽयातिशिष्टः^{१४} राजानं प्रजाभ्यस्त्वेत्युपममूहति^{१५} समु-
 च्छित्य वसन्स्थान्ताग्रदक्षिणमुष्णीषेणोपनहति प्राणाय वेति^{१६}
 व्यानाय त्वेत्यनुष्टम्बत्यथोपरिष्ठाद्द्रुश्यावकाशं कृत्वा यजमान-
 मवेक्षयति प्रजास्त्वमत् प्राणिहि प्रजास्त्वामनु प्राणन्वित्यथैनं
 चर्मणि निदधाति^{१७} तं ततः कौत्स आदत्ते^{१८} ऽङ्गिरभुध्व

१ Thus HFP (comp. Padārthanirv p. 270, No 56); the other MSS. चरिः ।

२ The clause अथैतद्रोहितं . . चास्तीर्थं om. PJTH. Keś. enters them

३ विमानो JT

सोमोद्वृत्त्यथोपोत्याय पृच्छति सोमविक्रयिगक्रयस्ते सोमाद्
 इति^१ क्रय्य इतीतरः प्रत्याह^२ मूजवताद् इति^३ मूजवतो
 हीतीतरः प्रत्याहाथैन गवा पणते गवा ते क्रीणानीति^४ क्रीतः
 सोम इत्याह सोमविक्रयी वयाऽमि वाचस्त्वैत्येषा ते सोमक्रयणी
 चन्द्रं ते ज्ञागा ते वस्तं त इत्यथैनऽ हिरण्येन पणते ॥ १४ ॥

सोमं ते क्रीणामूर्जंस्वन्तं पयस्वन्तं वीर्यवन्तमभिमातिपाहऽ
 शुक्रं ते शुक्रेण क्रीणामि चन्द्र चन्द्रेणामृतममृतेन संयत्ते^५
 गोरित्युक्रामो चन्द्राणीति यजमानाय प्रयच्छत्यथैनं प्रतीचीन-
 यीवयाजया पणते तपसस्तनूरमि प्रजापतेर्वर्णंस्तस्यास्ते सहस्रपोषं
 पुष्यन्द्याद्यरमेश पशुना क्रीणामीत्यस्ते ते चन्द्रुरिति यजमान- १०
 मीवते^६ मयि ते रायः अयन्तामित्यात्मानमथैनां प्रदक्षिण-
 मावत्याङ्घ्रिभ्युव्योदीचीमुत्सृजति^७ सैषा कौत्सम्य भवत्यथ^८
 कौत्साद्राजानमादत्ते मिषो न एहि सुमिषधा इति^९ तं
 यजमानस्योरौ दक्षिण आसादयतीन्द्रस्योरुमाविश दक्षिणमुग्रमु-
 ग्रनाऽ स्योनः स्योनमित्यथैनं प्रत्यपोषुते यजमानो^{१०} ऽङ्घ्रिभ्युच्य १५
 कौत्साय वा परिकर्मिणे वोष्णीषं प्रयच्छत्यथ यजमानऽ
 शुक्रपोषंस्तुकपाचस्यत्यस्ते ज्योतिरित्यथैतां कृष्णामुपपद्याती-
 दमहऽ सर्पाणां दन्दशुकानां घीवा उपपद्यामीति^{११} तथा सोम-
 विक्रयिषं विष्यति सोमविक्रयिषि तम इत्यथ सोमक्रयणान-
 बुदिशति स्नाज भ्राजाद्वारे वम्भारे हस्त सुहस्त कृष्णानवेते १०

१ Here again only H and Keß have the pluti sign.

२ Some MSS have वसन्ते the Mantram ३३ वसन्ते।

३ Most of the MSS. have वाच्य instead of वाच्ये।

धामानि मा त्वा परिपरौ विदन्मा त्वा परिपन्थिनो विदन्मा
 त्वा वृका अधायवो मा गन्धर्वो विश्वावधुरादघच्छेनो भृत्वा
 परापत यजमानस्य नो गृहे देवैः स्रूक्षतमिति^१ प्रदक्षिणः
 राजानं परिवहन्त्यैतावञ्चसोपसंकामतो ऽध्वर्युश्च यजमानस्य
 यजमानस्य स्वस्ययन्यस्यपि पन्थामगच्छहि स्वप्तिगामनेहसं
 येन विद्याः परि द्विषो वृणक्ति विन्दते वस्त्रित्यथाद्येण शान्तां
 तिष्ठन्नोक्षमानः राजानं प्रतिमन्त्रयते नमो भिन्नस्य वरुणस्य
 चक्षमे महो देवाय तदृतः सपर्यंत दूरेदृग्ने देवजाताय केतवे
 दिवस्युचाय सूर्याय श्रूक्षतेत्यैतत्सोमवाहनमनो ऽयेण शान्ता-
 मुद्गौषमुपस्थापयन्ति^१ तदुपस्तध्वोति वरुणस्य स्क्रधनम- १०
 योति^१ वरुणस्य स्क्रभसर्जनमपीति शम्भ्यामुद्गृत्युन्मुको वरुणस्य
 पाश इति योक्तमय वै भवति विमुक्तो ऽन्यो ऽनङ्गान्भवत्य-
 विमुक्तो ऽन्यो ऽथातिथं गृह्णाति यज्ञस्य संतस्यै पव्यन्वारभत
 इति माह्वणमयाद्देहि यजमानेति^१ पूर्वथा दारा शान्तां प्रपाद्य
 शृष्याः स्त्रीत्वापः प्रणीयातिथं निर्वपत्यचारभ्यां पव्यामप १५
 देवस्य त्वा सवितुः प्रभव इति प्रतिपदं कृत्वा ॥ १६ ॥

अप्येरातिथ्यमसि विष्णवे त्वा जुष्टं निर्वपामीत्येतामेव
 प्रतिपदं कृत्वा सोमस्यातिथ्यमसि विष्णवे त्वा जुष्टं निर्वपा-
 मीत्येतामेव प्रतिपदं कृत्वातिपेरातिथ्यमसि विष्णवे त्वा जुष्टं
 निर्वपामीत्येतामेव प्रतिपदं कृत्वाप्रथे त्वा रायस्योषदापि १०
 विष्णवे त्वा जुष्टं निर्वपामीत्येतामेव प्रतिपदं कृत्वा येनाय त्वा

१ Thus J, Keś, Padārthanirv.; the other MSS. =पपति ।

सोमभृते विष्णवे त्वा जुष्टं निर्वपामीति^१ पञ्चहन्तो यजुषा^१
 हविष्कृता वाचं विस्मृज्येतथैवावृतोत्तरममद्वाचं विमुञ्जत्यथेते
 ब्राह्मणायत्वार आसन्दीमाददते^१ ऽथ यजमानो नौडाद्राजान-
 मादत्ते या ते धामानि हविषा यजन्ति ता ते विश्वा परिभूरसु
 यज्ञमिति^१ पूर्वं एवामन्था प्रतिपद्यन्ते^१ ऽन्वयाज्ञा यजमानो
 ऽन्वक्कूट्र^१ उदपात्रेण^१ पूर्वथा दारा शालां प्रपादयति गय-
 स्तानः प्रतरणः सुवीरो ऽवीरहा प्रचरा सोम दूथानित्यथेता-
 मासन्दीमथेणाहवनीयं पथांश्चत्य दक्षिणतो निदधति^१ तस्यां
 छप्पाजिनमान्मृणात्यदित्याः भदो ऽभीत्यदित्याः भद आभीदेति
 १० छप्पाजिने राजानमथैनमुपतिष्ठते वरुणो ऽभि एतमतो वारुण-
 मधीति^१ समुक्षित्य छप्पाजिनस्यान्ताम्सन्धया विषय्य वरुणे
 प्रथ्याति शंयोर्देवानां मथ्यादित्यथापरावामन्दीपादावन्तरेण
 ब्राह्मणो ऽभिविद्यति शूद्रः प्रचालयति मा देवानामपम-
 ङ्कित्ममहीत्यथैवं वारुण्यर्चा परिचरति तत्त्वा यामि ब्रह्मणा
 ११ वन्दमान इत्यथैनं मःशास्ति मा राजानं चाहवनीयं चान्त-
 रेण कश्चन संवारीन्मैनं सायुधो मा मदण्डो मा सच्छन्नो
 मा शीष्णीपो मा माधस्याद्यो ऽनुप्रपाटीदित्यथासौ मधुपर्कं
 च गो च प्राङ्मत्तामध्वर्युर्विश्रास्ति^१ ॥ १७ ॥ चतुर्थः ॥

अपद्यन्तेतमानित्यं वैष्णवं भवकपात्रं^१ तेन सह मदन्तीर-
 १० धिश्रपति^१ शिन्पत्रदेतदिभानर्हिरातिथ्यस्य भवति^१ काशंयंमथैः

१ सूत्र F, शूद्र H; शूद्र PBJ, शूद्र I (Grantha^१)

१ Thus only P, comp Keśava (ब्राह्मणा एव निदर्शित), निदर्शित the other MSS

परिधिमिराश्ववालेन प्रक्षरेणैचवीभ्यां विधृतीभ्यां तेन गिरि-
 वत्तं पुरोडाशस्य गार्हपत्या अपयित्वाभिवास्य^१ प्राडेत्याषेभ्यो
 निनीय स्तम्बयजुर्हरती^१दमेव प्रसिद्धं पौरोडाशिकं विर्यजुषा
 त्वष्णीं चतुर्थे^१ पूर्वं परिषाहं परिगृह्णाति^१ करणं जपत्यु-
 ष्ण्युद्धृतादाग्रीधस्त्रिहरति^१ यदाग्रीधस्त्रिहरत्यथोत्तरं परिषाहं
 परिगृह्णा चोयुपित्वा तिर्यञ्च^१ स्वयं^१ सन्धा संप्रैषमाह
 प्रोचणीरासादयेभ्नावर्हिंरुपसादय सुवं च सुचश्च संगृह्णाज्येनो-
 देहीत्याहतासु प्रोचणीपूदस्य स्फं मार्जथिलेभ्नावर्हिंरुपसाद्य
 प्रदक्षिणमाहृत्य प्रत्यङ्गाद्रुत्य सुवं च सुचश्च संगृह्णाज्येनोदेत्याज्यं^१
 च प्रोचणीद्योत्पूय प्रसिद्धं चतुर्गृहीतानि वा पञ्चगृहीतानि ।१०
 वाज्यानि गृहीत्वा प्रोचणीभिरुपोत्तिष्ठतींशं प्रोचति^१
 वेदिं प्रोचति^१ बर्हिः प्रोचति^१ बर्हिराससं प्रोच्योपनिनीय
 पुरसादाश्ववालं प्रक्षरं गृह्णाति^१ पञ्चविधं बर्हिं स्तौत्वा प्रक्षर-
 पाणिः प्राडभिसृष्य कार्श्वर्यमयान्वरिधीन्परिदधात्यूर्ध्वं समिधा-
 वादधात्यैचवी विधृती तिरश्ची सादयति^१ विधृत्योराश्ववालं ।१५
 प्रक्षरं^१ प्रक्षरे जुह्वं^१ बर्हिषीतरे^१ एता असदक्षिति ससभिसृष्य
 प्रदक्षिणमाहृत्य प्रत्यङ्गाद्रुत्याथैतं पुरोडाशसुपस्तीर्णाभिघारि-
 तमुदास्य च तुर्हीचातिव्यमामादयत्यैच संभारान्याचष्टे^१ इय
 निर्मग्यस्याहृता निर्मग्येन चरति^१ प्रक्षत्याभिङ्गत्यापेष्वात्स-
 मिधमाददान आहाशये समिध्यमानायानुद्धृतीभ्यादधातींशं ।१०
 न समिधं परिशिनष्टि^१ वेदेनोपवाजयत्यनूक्तासु सामिधेनोषु

१ अपयित्वा om. HTB, read by PJF

१ उदेद्याञ्च BJ, उदेत्याञ्च the other MSS also P

- सुवेणाघारमाघारयति^१ संमृष्टे सृग्भ्यामुत्तरमथासृष्टमथसु-
 चाबुदङ्कत्याक्रम्य जुङ्गा ध्रुवाः समन्य सादयित्वा सुधौ प्रवरं
 प्रवृणोते^१ प्रसिद्धः शोतारं वृणोते^१ सीदति शोता^१ प्रसवमा-
 काङ्क्षति^१ प्रसूतः सुचावादायात्याक्रम्यायाव्याह समिधो यजेति^१
 ५ वषट्कृते जुहोति यज यजेति^१ चतुर्थं यच्चैतदौपश्रितमाज्यः
 सर्वं एव जुङ्गाः समानयते^१ पञ्च प्रयाजानिद्धोदङ्कत्याक्रम्य
 सःसावेण ध्रुवामभिघार्थं पुरोडाशमभिघारयति नोपश्रितमथाग्नये
 सोमायेत्याज्यभागभ्यां चरत्युपाःश हविषा चरति विष्णवे
 ऽनुमूहि^१ विष्णुं यजेत्यथ स्त्रिष्टकता चरतौडान्त आतिथ्यः
 १० संतिष्ठते^१ ऽचैतत्पूर्णपाचमन्तर्वेदि निनयत्यचैतद्भुवाज्यमाप्याथ
 कःसं वा चमसं वा याचति^१ तमन्तर्वेदि निधाय तस्त्रिजे-
 तत्तानूनं निगृह्णाति ॥ १८ ॥

- आपतये त्वा गृह्णामि परिपतये त्वा गृह्णामि तनूनध्रे त्वा
 गृह्णामि शाकराय त्वा गृह्णामि शक्नन्नोजिष्ठाय त्वा गृह्णा-
 १५ मीति^१ स यावन्त ष्वत्विजस्त एनत्समवमृष्टग्रन्थनाष्टमस्यनाष्टयं
 देवानामोशो ऽभिगृह्णतिपा अनभिगृह्णोत्यमिति^१ यजमानमति-
 वाषयत्यनु मे दीचां दीचापतिमंन्यतामनु तपस्तपस्यतिरञ्जसा
 सत्यमुपगेषः सुविते मा धा इति^१ स यावन्त ष्वत्विजस्तेषूप-
 ष्वमिद्धा यजमान एव चिरवजिघ्रति प्रजापतौ त्वा मनसि
 २० जुहोमीत्यथैनदङ्गिरभ्युत्तरीयोत्तरतः सिद्धत्यथाह्यग्रीनदन्थापार^१
 इति^१ मदन्ति देवीरमृता सतावृध इति^१ ताभिराद्रवेत्यथ

१ THF ins. इति ।

† only H has the pluti sign.

मदन्तीरुपसृष्ट्योपोत्याय विस्सस्य हिरण्यसवधाय राजानमाप्या-
 ययन्त्यशुरशुस्ते देव सोमाप्यायतामिन्द्रायैकधनविद आ
 तुभ्यमिन्द्रः प्यायतामा त्वमिन्द्राय प्यायसेति^१ यजमानमतिवाच-
 यत्याप्यायय सखीन्सन्त्या मेधया स्वस्ति ते देव सोम सुत्याम-
 शीयेत्यथाप उपसृष्ट्य ययायतनमुपविशन्त्याध्वर्युर्वाजवतीभ्याः ५
 सुचौ ब्रूहति^१ विष्टतीभ्यां प्रस्तरः समुष्णुष्याप्रतिशृणुस्तेधा-
 नक्ति^१ न प्रस्तरायाश्चावयति^१ न बर्हिरतुप्रहरति^१ तं दक्षि-
 णार्धे वेद्ये निधाय तस्मिन्दक्षिणोत्तरिणो निऋवत एष्टा रायः
 प्रेषे भगायतंमृतवादिभ्यो नमो दिवे नमः पृथिव्या इति^१
 परिधिषु शकलानुपसंगृह्णाति प्रस्तरे बर्हिर्यावन्मात्रं सन्ध्या १०
 विषय्याहवनीये ऽतिवाच्याद्भिरभ्युक्ष्योत्तरतः सादयत्यथ
 यजमानमवान्तरदीक्षामुपनयत्यग्ने व्रतपते त्वं व्रतानां व्रत-
 पतिरसि या मम तनूरेषा सा त्वयि या तव तनूरियः सा
 मयि सह नो व्रतपते व्रतिनोर्ब्रतानीत्यथैनः मः प्राप्ति संतरां
 मेखलाः समायच्छस्व संतरां मुष्टौ कुरुष्व तप्तव्रत एधि १५
 मदन्तीभिर्मारजयस्वोत्पूर्व^१ व्रतनः सृज या ते अग्ने रुद्रिया
 तनूस्तया नः पाहि तस्यास्ते स्वाहेत्येतेनातो ऽधि व्रतयेति^१ स
 एवमेवैतत्सर्वं करोति^१ ॥ १६ ॥

अथ प्रवर्ग्यस्यावृता प्रवर्ग्येण चरत्यथ स्फ्यमाददान
 आहामीन्मदन्तीरधिथय हविरधिथयैक्षुपसीदेत्येतास्त्रेव मद- १०
 न्तीयु भूयमीरप आनयत्याज्यमधिथयति^१ तद्भुविरथैतस्त्रेव

- बर्हिष स्त्रीणस्य पर्यवलोपः सत्वयजुर्हरतीदमेव प्रमिद्धं
 पौरोडाशिकं^१ धियंजुषा तूष्णीं चतुर्थं^१ पूर्व परिगाहं परि-
 गच्छति^१ करणं जपत्युद्धृत्युद्धृतादाम्नीभस्त्रिर्हरति^१ यदाम्नीभ-
 स्त्रिर्हरत्यथोत्तरं परिगाहं परिगच्छ योयुपित्वा तिर्थञ्च^१ स्फाः
 १ सान्धा संप्रैपमाह मदन्तीरामादयेभाबर्हिरुपमादय सुवं च सुचौ
 च संमृद्धि हविषोदेहीत्याहतासु मदन्तीपूदस्य स्फां मार्जयि-
 त्सेभाबर्हिरुपमाद्य प्रदक्षिणमावृत्य प्रत्यङ्गाद्रुत्य सुवं च सुचौ च
 संमार्ष्टिं^१ हविषोदेति^१ हविष्य मदन्तीस्योत्पूयाष्टौ ह्रत्वो जुह्वां
 गृह्णीते^१ चतुरूपभृत्याञ्चस्याख्यां द्वतीयामुत्प्रदाय मदन्तीभि-
 १० रूपोत्तिष्ठतीभं प्रोचति^१ वेदिं प्रोचति^१ बर्हिः प्रोचति^१ बर्हि-
 रासन्नं प्रोच्छोपनिनीय पुरस्तादाश्वत्थं प्रक्षरं गृह्णात्येकविधं
 बर्हिं स्तोत्रां प्रक्षरपाणिः प्राङ्भिर्मृष्य कार्भर्यमयान्परिधी-
 न्परिदधात्यूर्ध्वं समिधावादधात्यैश्वरी विष्टती तिरस्त्री सादयति^१
 विष्टत्योराश्वत्थं प्रक्षरं^१ प्रक्षरे जुह्वां^१ बर्हिषीतरे^१ एते अम-
 १५ दतामिति समभिर्मृष्य प्रदक्षिणमावृत्य प्रत्यङ्गाद्रुत्य जघनेन
 गार्हपत्यमुपविश्य देवपत्नीव्यांचष्टे^१ ऽथैतेनैव चयेतमेत्याथेषाम्नास-
 मिधमाददान आश्वत्थये समिधमानायासुब्रूहीत्यभ्यादधातीभः
 मरुदा चित्वा^१ न समिधं परिग्निनष्टि^१ वेदेनोपवाजयत्यनूक्तासु
 सामिधेनीषु सुवेणाधारमाधारयति^१ संमृष्टे न सुग्भ्यामुत्तर-
 १० मंथ प्रवरं प्रवृणीते^१ ऽथाश्रावयत्यो श्रावयास्तु श्रौषट् षीद
 होतरित्येतावाग्प्रवरः^१ षीदति होता^१ प्रसवमाकाङ्क्षति^१ प्रसृतः
 सुचावाद्दान आह ॥ २० ॥

अग्नय इत्युपाश्वनुमूहीत्युचैरत्याकस्याश्राव्याहाप्रिमित्यु-
पाश्व यजेत्युचैर्वपद्भते पूर्वार्धे ऽर्धवेसा^१ जुहोत्युचाचैव तिष्ठन्नाह
सोमयेत्युपाश्वनुमूहीत्युचैराश्राव्याह सोममित्युपाश्व यजे-
त्युचैर्वपद्भते मध्ये जुहोत्यय ममानयमान^१ आह विष्णव
इत्युपाश्वनुमूहीत्युचैराश्राव्याह विष्णुमित्युपाश्व यजेत्युचै-
र्वपद्भते पश्चात्पूर्वं जुहोत्यथोदङ्ग्याकस्य यथायतनम् सुचौ
सादयित्वाथाहाग्नीन्मदन्त्यापाह इति^१ मदन्ति देवीरमृता
ष्टताहृध इति^१ ताभिराद्भवेत्यय मदन्तीरुपसृष्योपोत्याय
विष्ठस्य हिरण्यमवधाय राजानमाष्याययन्त्यश्शरश्शसे देव
सोमाष्यायतामिन्द्रायैकधनविद आ तुभ्यमिन्द्रः ष्यायतामा^{१०}
त्वमिन्द्राय ष्यायस्वेति^१ यजमानमतिवाचयत्याष्यायय सखीन्सन्त्या
मेधया खस्ति ते देव सोम सुत्वामग्नीयेत्यथाप उपसृष्य यथा-
यतनमुपविशन्त्यथाध्वर्युर्वाजवतीभ्याम् सुचौ ब्रूहति^१ विष्टतीभ्यां
प्रक्षरम् नमुमुष्याप्रतिश्टण्क्तेधानक्ति^१ न प्रक्षरायाश्रावयति^१
न बर्हिंरनुप्रहरति^१ तं दक्षिणार्धे वेद्यै निधाय तस्मिन्दक्षिणो-^{१५}
त्तरिणो निङ्गुवत एष्टा रायः प्रेषे भगायतंमृतवादिभ्यो नमो
दिवे नमः श्रिय्या इति^१ अये पाणौ प्रक्षरम् समावृत्त्याज्य-
स्याख्याः सुवेणोपहृत्य प्रयमासुपसदं जुहोति या ते अग्ने
ऽयाश्रया तनूवर्षिष्ठा गङ्गरेष्टोर्धं वचो अपावधीं त्वेषं वचो
अपावधीम् स्नाहेति^१ परिधिषु शकलानुपसंगृह्णाति प्रक्षरे^{१०}

१ Thus HTF, -र्धवेसाया BJ

१ Thus J only, समावयमान HF; समावयमान B Keel.; महावयमान T.

वर्हियान्मात्रं सन्ध्या विपथ्याहवनीये ऽतिवाच्याहिर-
 भुक्ष्योत्तरतः सादयत्यथोपनिष्क्रम्य संप्रैषमाह सुब्रह्मण्य सुब्रह्म-
 ण्यामाह्वय चिस्तनव्रतं^१ प्रयच्छतेत्याह्वयति सुब्रह्मण्यः सुब्रह्मण्यां^१
 चिस्तनव्रतं प्रयच्छत्यथापराह अपराहिकीभ्यां प्रवर्ग्योपसङ्गां
 ५ प्रचरति^१ तयोः समानी चर्येतावदेव नाना^१ सव्योत्तरिणो
 निष्कृवते^१ ऽथोपनिष्क्रम्य संप्रैषमाह सुब्रह्मण्य सुब्रह्मण्यामाह्वय
 चिस्तनव्रतं दोहयतेत्याह्वयति सुब्रह्मण्यः सुब्रह्मण्यां^१ चिस्तनव्रतं
 दोहयति^१ तदर्धरात्रे प्रयच्छति^१ ॥ २१ ॥ पञ्चमः ॥

- अथाध्वर्युरपररात्र आद्रुत्य स्रग्वास्ति द्विस्तनव्रतं
 १० दोहयतेति^१ प्रातरुदित आदित्ये विष्टयायां वाचि मध्यमाभ्यां
 प्रवर्ग्योपसङ्गां प्रचरति^१ रजाशयामच जुहोत्यथोपनिष्क्रम्य
 संप्रैषमाह सुब्रह्मण्य सुब्रह्मण्यामाह्वय द्विस्तनव्रतं प्रयच्छतेत्या-
 ह्वयति सुब्रह्मण्यः सुब्रह्मण्यां^१ द्विस्तनव्रतं प्रयच्छति^१ स आह-
 वनीयादेवाये षट् प्राचः प्रक्रमान्प्रकामति^१ तच्छङ्कुं निहन्ति^१
 १५ स शालामुखीयः शङ्कुः^१ शालामुखीयाच्छङ्कोः षट्त्रिंशत्प्राचः
 प्रक्रमान्प्रकामति^१ तच्छङ्कुं निहन्ति^१ स यूपावटीयः शङ्कुः^१
 शालामुखीयाच्छङ्कोः पञ्चदश दक्षिणा प्रक्रमान्प्रकामति पञ्च-
 दशोदीचस्तच्छङ्कुं निहन्ति^१ ते श्रोणी^१ यूपावटीयाच्छङ्कोर्दादश
 दक्षिणा प्रक्रमान्प्रकामति द्वादशोदीचस्तच्छङ्कुं निहन्ति^१

१ Here and elsewhere F and the Mantramālā write चिस्तनं व्रतं,
 द्विस्तनं व्रतं etc.; all the other MSS and Keā write one word

१ T ins. चय ।

तावत्प्रभावं चैनामच्छाया मानेन प्रमाय भ्रमन्तः सन्त्याया परि-
 तनोति^१ षष्ठ्यामातनोति^१ यूपवटीयाच्छङ्कोरनुत्पन्त्यं द्वादश
 प्रत्यसि चन्द्रपदानि प्रकामति^१ तच्छङ्कुं निहन्ति^१ स मध्यम
 श्रौत्तरवेदिकः अङ्गुर्मध्यमादौत्तरवेदिकाच्छङ्कोः पञ्च दक्षिणा
 चन्द्रपदानि प्रकामति पञ्चोदसि^१ तच्छङ्कुं निहन्ति^१ ते श्रोणी^१
 यूपवटीयाच्छङ्कोसलारि दक्षिणा चन्द्रपदानि प्रकामति चत्वार-
 युदसि^१ तच्छङ्कुं निहन्ति^१ तावत्प्रभावं चैनामच्छाया मानेन प्रमाय
 भ्रमन्तः सन्त्याया परितनोति^१ षष्ठ्यामातनोति^१ मध्यमादौ-
 त्तरवेदिकाच्छङ्कोरनुत्पन्त्यः षट् प्रतीचः एकमात्रकामति
 दक्षिणा सप्तमं^१ तत्स्थं निदधाति^१ स उपरवाणो कासो^१ ऽथ
 महावेद्या उत्तरादः शीयाच्छङ्कोर्वर्धन्तेन द्वादश प्रतीचः एक-
 मात्रकामत्युदसं चयोदशं^१ तदाग्रीभ उपसौदति^१ स उत्करस्थ
 कासो^१ ऽथोपरवाणां कालात्साम्यजुर्हरति^१ ॥ २२ ॥

इदमेव प्रसिद्धं पौरोडाशिकं^१ चिर्यजुषा तृष्णीं चतुर्थं^१ पूर्वं
 परिधाहं परिगृह्णाति^१ करणं जपतीमां नराः ह्युत वेदिनेत्य
 वसुमतीः रुद्रवतीमादित्यवतीं विश्वदेव्यावतीं वर्धन्दिवा नाभा
 पृथिव्या यथायं यजमानो न रिष्येदितुः^१ इत्युद्धतादाग्रीभस्त्रि-
 हरति^१ यदाग्रीभस्त्रिहरत्यथायेण शास्त्रां तिष्ठसंप्रैषमाह वेदि-
 कारा वेदिं कल्पयत प्र स्थलानि भिन्दत प्रति निश्वान्पूरयत
 किंशास्त्रिणि निरस्यत प्राचीमुदीचीं प्रणवां निस्तिष्ठतेति^१
 यथासंप्रैषं ते कुर्वन्त्यथ महावेद्या उत्तरादः शीयाच्छङ्कोर्वर्धन्तेन

घीग्रतीवः प्रक्रमाग्रक्रामत्युदञ्चं चतुर्थं^१ तच्चात्वात्सत्यावृता
 चात्वात् परिलिखत्युत्तरवेदेरावृतोत्तरवेदिं निवपत्युत्तरमाभि-
 सुत्साद्यायैनां प्रतिच्छाद्यापराहिकीभ्यां^२ प्रवर्ग्योपसद्वां प्रचर-
 त्यथोपनिष्क्रम्य संप्रैषमाह सुब्रह्मण्य सुब्रह्मण्यामाङ्गय दिस्तनव्रतं
 १ दोहयतेत्याङ्गयति सुब्रह्मण्यः सुब्रह्मण्यां^३ दिस्तनव्रतं दोहयति^४
 तदर्धरात्रे प्रयच्छति^५ ॥ २३ ॥ षष्ठः ॥

अथाध्वर्युरपररात्र आद्रुत्य सःशास्येकस्तनव्रतं दोहयतेति^६
 प्रातरुदित आदित्ये विष्टृष्टायां वाच्युत्तमाभ्यां प्रवर्ग्योपसद्वां
 प्रचरति^७ हरामयामच जुहोत्यथोपनिष्क्रम्य संप्रैषमाह सुब्रह्मण्य
 १० सुब्रह्मण्यामाङ्गयार्धस्तनव्रतं प्रयच्छतेत्याङ्गयति सुब्रह्मण्यः सुब्रह्म-
 ण्यामर्धस्तनव्रतं प्रयच्छत्यथ तदानीमेवापराहिकी^८ प्रवर्ग्योपसदौ
 समस्योपनिष्क्रम्य^९ संप्रैषमाह सुब्रह्मण्य सुब्रह्मण्यामाङ्गय प्रति-
 प्रस्थातः प्रवर्ग्यस्यावृता प्रवर्ग्यः सःमादयोद्दामनायेति^{१०} वेधेतत्पदं
 कुर्वन्ति^{११} गार्हपत्ये तृतीयमुपयमनीषु तृतीयं नि तृतीयं
 १५ दधत्यथ प्रवर्ग्यस्यावृता प्रवर्ग्यमुद्दामयत्प्रेरावृताग्निं प्रणयत्यग्नि-
 वत्युत्तरं परिग्राहं परिगृह्य चोयुपित्वा तिर्यञ्चः स्फः सन्धा
 संप्रैषमाह प्रोचणीराषादयेभ्वावर्हिषमादयेत्येतावान्प्रैषो^{१२} ऽपै-
 वैतद्गर्हिरनुस्सन्धाः स्तृणाति सक्तदेवै^{१३} तदेवेभ्वावर्हिरग्नीषोमीषाय
 पशवे परिशयीतेत्येक आङ्करपास्यैते अनमी प्रचालिते प्रपञ्चे

१ After •ञ्चाय B ins चपराह ।

२ •पराहिके BH Keś

३ Thus JF, Bh., Keś. . समस्तनवोप • the other MSS.

तावत्प्रभावेनामच्छ्रया मानेन प्रमाय समन्तः स्रन्दया परि-
 तनोति' षष्ठ्यामातनोति' यूपावटीयाच्छ्रद्धोरनुस्रन्दं द्वादश
 प्रत्यक्षं चतुद्रपदानि प्रकामति' तच्छ्रद्धं निहन्ति' स मध्यम
 श्रौत्तरवेदिकः शङ्कुर्मध्यमादौत्तरवेदिकाच्छ्रद्धोः पञ्च दक्षिणा
 चतुद्रपदानि प्रकामति पञ्चोदक्षि' तच्छ्रद्धं निहन्ति' ते श्रोणी' १
 यूपावटीयाच्छ्रद्धोश्चत्वारि दक्षिणा चतुद्रपदानि प्रकामति चत्वा-
 र्युदक्षि' तच्छ्रद्धं निहन्ति' तावत्प्रभावेनामच्छ्रया मानेन प्रमाय
 समन्तः स्रन्दया परितनोति' षष्ठ्यामातनोति' मध्यमादौ-
 त्तरवेदिकाच्छ्रद्धोरनुस्रन्दः षट् प्रतीचः प्रकामान्प्रकामति
 दक्षिणा सप्तमं' तत्कथं निदधाति' स उपरवाणां कालो' ५५ १०
 महावेद्या उत्तरादशमीयाच्छ्रद्धोर्वेद्यन्नेन द्वादश प्रतीचः प्रक-
 माग्प्रकामत्युदक्षं चयोदशं' तदाग्नीध्र उपसीदति' स उत्करस्य
 कालो' ५६ उपरवाणां कालात्साम्यजुहंरति' ॥ २२ ॥

इदमेव प्रसिद्धं पौरोडाशिकं' धियंजुषा तृष्णीं चतुर्थं पूर्वं
 परिपाहं परिगृह्णाति' करणं जपतीमां नराः कृणुत वेदिमेत्य ११
 वसुमतीः रुद्रवतीमादित्यवतीं विश्वदेव्यावतीं वसन्दिशो नाभा
 श्रुथिष्या यथायं यजमानो न रियेदितुः इत्युद्धतादाग्नीध्रस्त्रि-
 हंरति' यदाग्नीध्रस्त्रिहंरत्यथापेण शालां तिष्ठन्समेषमाह वेदि-
 कारा वेदिं कल्पयत प्र खलानि भिन्दत प्रति निषान्पूरयत
 किंश्राहृषि निरस्यत प्राचीमुदीचीं प्रणवां निस्तिष्ठतेति' १०
 यथासप्रैषं ते कुर्वन्त्यथ महावेद्या उत्तरादशमीयाच्छ्रद्धोर्वेद्यन्नेन

चीग्रतीषः प्रकमान्प्रकामत्युदञ्चं चतुर्थं^१ तच्चात्वात्स्यात्ता
 चात्वात् परिलिखत्युत्तरवेदेरावृतोत्तरवेदिं निवपत्युत्तरमाभि-
 मुत्साद्याथैनां प्रतिष्ठाद्यापराङ्घिकीभ्यां^२ प्रवर्ग्योपसङ्गां प्रवर-
 त्यथोपनिष्क्रम्य संप्रैषमाह सुब्रह्मण्य सुब्रह्मण्यामाङ्गय द्विस्तनव्रतं
 ४ दोहयतेत्याङ्गयति सुब्रह्मण्यः सुब्रह्मण्यां^३ द्विस्तनव्रतं दोहयति^४
 तदर्धरात्रे प्रयच्छति^५ ॥ २३ ॥ पष्ठः ॥

अथाध्वर्युरपररात्र आद्रुत्य सःशास्त्र्येकस्तनव्रतं दोहयतेति^६
 प्रातरुदित आदित्ये विष्टृष्टार्या वाच्युत्तमाभ्यां प्रवर्ग्योपसङ्गां
 प्रवरति^७ हराश्यामच जुहोत्यथोपनिष्क्रम्य संप्रैषमाह सुब्रह्मण्य
 १० सुब्रह्मण्यामाङ्गयार्धस्तनव्रतं प्रयच्छतेत्याङ्गयति सुब्रह्मण्यः सुब्रह्म-
 ण्यामर्धस्तनव्रतं प्रयच्छत्यथ तदानीमेवापराङ्घिकीं^८ प्रवर्ग्योपसङ्गां
 समन्थोपनिष्क्रम्य^९ संप्रैषमाह सुब्रह्मण्य सुब्रह्मण्यामाङ्गय प्रति-
 प्रस्थातः प्रवर्ग्यस्यावृता प्रवर्ग्यं सःमादयोदामनायेति^{१०} विधेत्तत्पदं
 कुर्वन्ति^{११} गार्हपत्ये तृतीयमुपघमनीषु तृतीयं नि तृतीयं
 १५ दधत्यथ प्रवर्ग्यस्यावृता^{१२} प्रवर्ग्यंमुदामयत्यग्नेरावृताग्निं प्रणयत्यग्नि-
 वत्युत्तरं परिषाहं परिमृद्ध चोपुपित्वा तिर्यञ्चः सफः सन्धा
 संप्रैषमाह प्रोचणीरामादयेभ्रावर्हिर्रुपमादयेत्येतावान्संप्रैषो^{१३} ऽवै-
 वैतद्वर्हिर्नुस्सन्धः स्तृणाति महदेवै^{१४} तदेवेभ्रावर्हिर्ग्रीषोमीधाय
 पशवे परिशधीतेत्येक आङ्गराश्वैते अनमी प्रचालिते प्रपन्ने

१ After •साय B ins अपराह ।

२ •पराङ्घिके BH Kes.

३ Thus JF, Bh., Kes., समन्थत्यवोप• the other MSS.

योग्यहते अभितः शालां तिष्ठतस्तथोर्दक्षिणं वर्षीय चत्तरः
 ह्रमीय^१ उद्धृतफल्गकं दक्षिणमनुद्धृतफल्गकमुत्तरं^१ तथोर्यद्वे
 बह्वं तद्वस्यत्यथैने अन्तर्वेद्यभावरतपरत्यथापेण^१ शालाभरद्वि-
 माचमभित सन्धाः स्थापयित्वाथैने प्रोचति वैष्णवी विष्णवे
 शुन्धेयामित्यथाहैहि यजमानेति^१ पूर्वया दारा शालां प्रपाद्य
 गार्हपत्य आज्यं विलाष्योत्पूय स्रुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वा
 शालामुखीये सावित्रं जुहोत्यम्बारभ्ये यजमाने युञ्जते मन् उत
 युञ्जते धियो विप्रा विप्रस्य बृहतो विपश्चितः । वि होवा
 दधे वयुनाविदेक इग्नाही देवस्य सवितुः परिष्टुतिः स्नाहेत्य-
 परं चतुर्गृहीतं गृहीत्वाथ याचत्याज्यस्यालीः सस्रुवाः^{१०}
 स्फुमुदपाचं बर्हिर्हिरण्यमित्येतत्समादायाहैहि यजमानेत्यम्ब-
 ग्यजमानो ऽनूची पथी पदद्वतीयमादाय पूर्वया दारोपनिश्रम्य
 दक्षिणस्य हविर्धानस्य पद्यादक्षमुपसृप्य दक्षिणस्यां वर्तन्त्याः
 स्फेनोद्धृत्यावोक्ष्य हिरण्यं निधाय संपरिस्तीर्याभिजुहोतीदं
 विष्णुर्विषक्रमे वेधा निदधे पदम् । समूढमस्य पाःसुरे स्नाहे-
 त्यथैतेषां पदपाःसूनामर्धान्पव्यञ्जलावावपत्यथैनाम्सःस्नावेणाभि-
 धारयति^१ सा प्राचोत्तानेन पाणिना दक्षिणमवधुरमुपानत्था
 भो वीरो जायतां कर्मणो यः सर्वे ऽनुजीवाम यो बह्वनाम-
 भद्रमीत्यपरं चतुर्गृहीतं गृहीत्वोत्तरस्य हविर्धानस्य पद्यादक्ष-
 मुपसृप्योत्तरस्यां वर्तन्त्याः स्फेनोद्धृत्यावोक्ष्य हिरण्यं निधाय^{१०}

१ Thus TF, comp. xv. 22 (आवर्तं); the other MSS. अव्यवर्तं धीति ।

संपरिस्र्तीयंभिगुहोतौरावती^१ धेतुमती हि भूतः सूर्यवमिनी
 मन्वे यज्ञे । अस्त्रधाद्रोदसी विष्णुरेते दधार इषिवी-
 मभितो मयूषैः स्नाहेत्यचैतान्पदपाःसूम्बर्वश एव पव्यञ्जधा-
 वावपत्यचैतान्श्र्वावेणाभिघारयति^२ भा प्राचोत्तानेनेव पाणि-
 नोत्तरमवधुरमुपानक्ति^३ समान उपाञ्जनो^४ ऽथैतानि शस्त्राणि
 प्रतिप्रस्थाच उत्प्रयच्छति^५ नयन्ति पक्षीः ऋयन्ति शोतारमथेने
 संपरिगृह्यन्मैपमाह ॥ २४ ॥

१ पूर्वैः, २ प्राचीं प्रवर्त्यमानाभ्यामनुब्रूहीति^६ विहकायां
 प्रवर्तितरेही प्राचीं प्रेतमध्वरं कल्पयन्ती कर्ध्वं यज्ञं नयन्तं मा
 १० ऊँ म खनयिष्य यज्ञव उत्तजति सुवाग्देव दुधाः श्रावदेत्येव
 यथा वीष्णोः श्रावज्ञमोपशंक्रामतो ऽध्वर्युश्च प्रतिप्रस्थाता शोत्तरेण
 हविर्धाने दक्षित्य पूर्वोपानीत्य^७ मध्यमादौत्तरवेदिकाच्छद्दो-
 रतुस्यन्त्वं वीष्णतीचः प्रक्रमान्प्रक्रमतस्तदेनयोर्नभ्यस्त्रयोऽयुक्ते
 रमयतो ऽत्र रमेयां धर्मश्रुतिषा इत्यथ द्विवी वा विष्णवुत
 १५ वा इषिषा इत्याग्नीर्षेयर्चाध्वर्युर्दक्षिणस्य^८ हविर्धानस्य दक्षि-
 णतो मेयीं निहन्थ्यैनाः स्यन्त्या सूर्यनिबद्धामुपनिवध्नाति
 विष्णोर्दुं कं वीर्याणि प्रयोचमित्येवमेव प्रतिप्रस्थातोत्तरस्य

१ Thus BTJ, *शोर्षेणभि. H. *शोर्षेणभि. F

२ Thus BH; पूर्वांशु. JF; T corrupt

३ Thus B; चाग्नीर्षदय. HF; चाग्नीर्षदय. J; चाग्नीर्षदय. T (Gran-
 12¹); चाग्नीर्षदयर्चा also Hir. VII. 17, comp. Garbe in his ed. of
 part, Vol II, p 311

हविर्धानस्योत्तरतो मेयीं निहन्यथैनाः सन्धया सूपनिबद्धा-
 सूपनिबद्धाद्येतेनैव मन्त्रेणाथाध्वर्युर्दक्षिणस्य हविर्धानस्य चुवु-
 काप्राश्चमरद्धिं मौला लोके न्यस्य गर्तं खानयत्यथ दक्षिणा-
 घुगान्ताप्राश्चं बांङं मौला लोके न्यस्य गर्तं खानयति ।
 तावुभावुत्तरेणान्यं गर्तं खानयत्येवमेव प्रतिप्रस्थातोत्तरत- १५
 स्त्रीगर्तान्खानयत्येवमपरतस्तेषु प्राचीनकर्णां सूणां उच्छ्रयन्ति ।
 तासूदश्चै वःशौ प्रोहन्यथ्यस्यन्ति पुरस्ताद्गराटीं विष्णो ररा-
 टमधीति । विष्णोः षष्ठमधीति मध्यमं कर्त्तुं विं विं ध्याति ।
 विष्णो श्राम्ने स्य इति ये अभितो भवतो दक्षिं स्वाहेत्यर-
 तस्य परिश्रयन्ति । प्राचीं च प्रतीचीं च दां ससुवाः य १०
 दक्षिणे दावांही कुग्रहस्तसूपनिबद्धा दभंषं प्रामानेत्यन्व-
 सन्ध्यां विष्णोः सूरसीति । विष्णोर्ध्रुवमधीति यन्त्रं करोति ।
 तं तदानीमेव विस्वस्थाहाकुर्वन्तो यन्त्रीहस्तकौर्गर्तनिस्तिष्ठतेत्येव-
 मेवोत्तरं दावांङ्मैवमपरे दावांङ् निस्तिष्ठत्यथैनदभिमन्त्रति ।
 वैष्णवमधि विष्णवे त्वेत्यथाध्वर्युः प्रदक्षिणमावृत्य प्रत्यङ्गाद्रुत्य १५

१ अध्वर्युं om. JHF.

२ Thus all.

३ Thus BHF, Keś. (pr. m.); श्राम्ने T, Prayogamālā; the visarga of विष्णोः is omitted by all the MSS. exc H

४ धंवीकरोति B.

५ अपरे BTHJP; अपरो F.

६ Thus (•इत्य• or •इत्य•) all, except B, which has निस्तिष्ठतो (comp. Keś. : कुपतः) — अपरेनद. HF; अपरेनम. BTJP (Bh, Keś. : अपरेनहविर्धानमभिधायति ।)

शालामुखीयाच्छङ्कोरनुसन्धः षट् प्राचः प्रक्रमान्प्रकामति
दक्षिणा सप्तमं^१ तदभिं निदधाति^१ स औदुम्बर्यै काल^१
औदुम्बर्यै कालादधिमादत्ते ॥ २५ ॥

देवस्य वा सवितुः प्रसवे ऽश्विनोवाङ्गभ्यां पूष्णो हस्ताभ्या-
५ मादद इत्यादायाभिमन्त्रयते ऽभिरभि नारिरमीति^१ तयौ-
दुम्बरां अवटं^२ परिलिखति परिलिखितः रचः परिलिखिता
श्ररातय इदमहः रचसो यीवा अपिहन्तामि यो ऽस्माद्देष्टि
यं च वयं द्विभ इदमस्य यीवा अपिहन्तामीत्यथोद्गातारमा-
होद्गातरेहीममौदुम्बरां अवटं^२ खन प्राक् पुरीषमुदपतादिति^१
• तः स खनति वा खानयति वा^१ सो ऽत एव सदो विमिमौते^१
यथा यौषि वृदीःषि तिर्यक्ष्येवं प्रक्षो^१ यथा यौषि वृदीः-
यन्वक्ष्येवमुदक्षो^१ ऽपि वा यथा द्वौ भागवुदक् सन्ध्यायै स्याता-
मेको दक्षिणत इति^१ तस्य विश्रेणिगतांखानयति^२ सो ऽत एव
प्राङ् द्रुत्वा^३ दक्षिणस्य हविर्धानस्य पुरो ऽसुपरवान्विमिमौते
१५ प्रादेशमुखाप्रादेशान्तस्यादानथोत्तारमाहोत्तरेहीमानुपरवा-

१ Thus only B; all the other MSS., here and infra, 1 9, औदुम्बरां वटं, the second time also the Mantramāli

२ Comp. note १

३ Uncertain reading विवेची• B; वीक्ष्यि• H; वीक्षीवेदि• T, वीदि• JF; विवेदि• P; comp. Padārthanirv p. 310 (No 174.). Keśava-
svāmin glosses तस्य सदस्य गतेपञ्चौल्लिखः खानयति । Read: वीक्ष्यि• ?

४ BH ins. अथयैरु; Keś. has not read the word, as he glosses • वी-
क्ष्यैः सदस्यः प्राप्यता etc.

खन प्रादेशमुखान्प्रादेशान्तस्थादाग्वाङ्गमात्रानवाचो ऽसंभिन्दु-
 परिष्ठादधस्तात्संक्षानिति^१ तान्म खनति वा खानयति वा^२थैषां
 पुरीषं दक्षिणस्य हविर्धानस्थायेणोपस्तम्भनं निवपति^३ तं चतु-
 रश्रं खरं करोत्येन^४ मिकताभिराभ्राग्निं करोत्येषोपरवाणां
 कांक्षादभ्रिमादत्ते देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे ऽश्विनोर्वाङ्गभ्यां
 पूष्णो हस्ताभ्यामादद् इत्यादायाभिमन्त्रयते ऽभिरसि नारि-
 रशीति^५ तथा यूपवटं परिलिखति यथान्तर्वेद्यर्थं^६ स्याद्वहि-
 र्वेद्यं परिलिखितं^७ रचः परिलिखिता अरातय इदमह^८ रचसो
 घोवा अपिहन्तामि यो ऽस्मान्देष्टि यं च वयं द्विज इदमस्य
 घोवा अपिहन्तामीत्यथाम्रीप्रमाहाम्रीदेक्षीमं यूपवटं खनोपर-
 संमितं प्रोक्त्वा पुरीषमुदपताच्चतुरङ्गुलेनोपरमतिखनतादिति^९ त^{१०}
 च खनति वा खानयति वा^{११} यावदेवाचाध्वर्युश्चेष्टति तावदेव
 प्रतिप्रस्थातौदुम्बरी^{१२} स्यूणां यजमानेन ममायाधस्तात्परिवाम-
 यत्यच्छिन्नो रायः सुवीर इत्यथाध्वर्युः प्रदक्षिणमावृत्य प्रत्यङ्गा-
 द्रुत्य याचति यवमतीः प्रोचणीर्बर्हिर्हस्तमाज्यस्थास्त्री^{१३} मन्नुवां^{१४}
 मैवावरुणदण्ड^{१५} हिरण्यमुदपात्रमित्येतत्समादायाहैहि यज-
 मानेत्यौदुम्बर्येषा स्यूणा प्रचालिता प्रपन्ना प्रागवटादुपगते^{१६} तां
 परस्तादर्वाचीं^{१७} प्रोचति ॥ २६ ॥

दिवे त्वान्तरिक्षाय त्वा पृथिव्यै त्वेत्यवटे ऽपो ऽवन्वयति
 शन्वतां लोकः पितृपदन इति^१ यवाग्रस्कन्दयति यवो ऽसि^२
 यवयास्रद्वेषो यवयारातौरिति^३ यर्हिर्हस्तं व्यतिषज्यावस्तृणाति

^१ Thus only Kes, T नामपरस्ताद् (Grantha!), the other MSS. उपस्ताद् ।

- पितृणां मदनममीत्यथैनद्विरणमन्तर्धाय^१ सुवाङ्मत्याभिजुहोति
 पितृभ्यः स्वाहेत्यथैनामुच्छ्रयत्युद्विषं क्षभानान्तरिचं षण् षथिवीं
 दृष्ट्वेत्यथैनां प्राचीनकर्णां भिनोति द्युतानस्वा मारुतो भिनोतु
 मिषावरुणयोर्ध्रुवेण धर्मणेत्यथैना प्रदक्षिणं पुरीषेण पर्यूहति
 ५ ब्रह्मवनिं ला चववनिं सुप्रजावनिं रायसोषवनिं पर्यूहा-
 नोति^१ मैत्रावरुणदण्डेन मूहन्ति ब्रह्म दृष्ट्व चव दृष्ट्व
 प्रजां दृष्ट्व रायसोषं दृष्ट्वेत्यनूनमनतिरिक्तं परिन्दस्योदपाच-
 सुपनिनीयाथास्यै विगास्ये द्विरणं निधाय सुवाङ्मत्याभि-
 जुहोति हतेन द्यावापृथिवी आपृणेषां स्वाहेत्यान्तमश्वसाव-
 १० यत्यान्तमेव धजमानं तेजमानकीति ब्राह्मणमथैनामुद्गाह्यः
 प्राङ्मत्स्यां तद्येष्टन्ति यत्ते विदुरेतस्या उच्छ्रयणमनु प्राचीन-
 कर्णां म्यूणा उच्छ्रयन्ति^१ तामूदीचो वृषाग्रोद्वन्द्वस्यन्ति
 मध्यमं हदिरिन्द्रस्य मदो ऽभीति^१ विश्वजनस्य ह्यथेति ये
 अभितो भवतो^१ नवच्छदि तेजस्कामस्य मितुयादिति^१
 १५ चीणिचीष्णैव सर्वाणि भवन्ति^१ दक्षिणान्युत्तराणि करोति^१
 स दक्षिणानि^१ दक्षिणान्येवोत्तराणि करोत्यन्तर्वतां करोति
 व्याहृत्या इति^१ मन्धिषु ह्यणवतां प्रत्यस्यति^१ ते ऽन्तर्वतां^१
 अथेनत्परिश्रयन्ति परि ला गिर्वणो गिर इमा भवन्तु विश्वतो

१ अथेन = all, also Ke4, except B. which has अदेन =, but comp. page 170, 11.

१ Thus DT; करोति the other MSS also P

१ Thus. BJJP; दक्षिणा TF.

१ अथवर्तान् or •वर्तान् BJTH, तर्वावर्तान् FP

न्वन प्रादेशमुखान्प्रादेशान्तस्यादाग्वाङ्गमात्रानवाचो ऽसंभिन्दु-
 परिष्टादधस्तात्संज्ञानिति^१ तान् स खनति वा खानयति वा^१ येषां
 पुरीषं दक्षिणस्य हविर्धानस्यापेणीपक्षमनं निवपति^१ तं चतु-
 रथं खरं करोत्यथैनं^१ शिकताभिराभ्राग्निं करोत्यथोपरवाणा-
 कालादभ्रिमादत्ते देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे ऽश्विनोर्वाङ्गभ्यां
 पूष्णो हस्ताभ्यामादद इत्यादायाभिमन्त्रयते ऽभिरसि नारि-
 रसीति^१ तथा यूपावटं परिलिखति यथान्तर्वेद्यर्धं^१ स्याद्वहि-
 र्वेद्यं परिलिखितं^१ रचः परिलिखिता श्रताथ इदमहं^१ रचधो
 षीवा अपिहन्तामि धो ऽस्मान्देष्टि यं च वयं द्विभ इदमस्य
 षीवा अपिहन्तामीत्यथामीध्रमाहामीदेक्षीमं यूपावटं खनोपर-
 संमितं प्रोक्त् पुरीषमुदपताच्चतुरङ्गुलेनोपरमतिखनतादिति^१ तं^१
 स खनति वा खानयति वा^१ यावदेवाचाध्वर्युश्चेष्टति तावदेव
 प्रतिप्रश्नातौदुस्वरी^१ म्यूष्णां यजमानेन संभायाधस्तात्परिवाप्त-
 यत्यच्छिन्नो रायः सुवीर इत्याध्वर्युः प्रदक्षिणमावृत्य प्रत्यङ्गा-
 द्रुत्य याचति यवमतीः प्रोचणीर्वहिर्हंसमाज्यशाली^१ ममुवां^१
 मैत्रावणुदण्डं^१ हिरण्यमुदपाचमित्येतत्समादाधाहैहि यज-
 मानेत्यौदुम्बर्येषा म्यूष्णा प्रवाल्लिता प्रपन्ना प्रागवटादुपगते^१ तं
 परम्तादवांशै^१ प्रोचति ॥ २६ ॥

दिवे त्वान्तरिक्षाय त्वा पृथिव्यै त्वेत्यवटे ऽपो ऽवनयति
 शुभतां लोकः पितृपदः न इति^१ यवाग्रस्कन्दयति यदो ऽसि १०
 यवयाग्नह्वेषो यवयारातौरिति^१ महिर्हंसं यतिपन्पात्रमूष्णाति

^१ Thus only Red T नामपरस्ताद् (Grantha I), the other MSS.

- पिबणाः सदनममौत्यैनेद्विरणमन्तर्धाय^१ सुवाङ्गत्याभिजुहोति
 पिबभ्यः स्वाहेत्यैनामुच्छ्रयत्युद्विषः सप्तमानान्तरिचं षण षृषिवीं
 दृष्टहेत्यैनां प्राचीनकर्णां मिनोति द्युतानस्त्वा मारुतो मिनोतु
 मिचावरुणयोर्भुवेण धर्मणेत्यैना प्रदक्षिणं पुरीषेण पर्यूहति
 * ब्रह्मवनिं त्वा चववनिः सुप्रजावनिः रायस्योषवनिं पर्यूहा-
 नोति^१ मैत्रावरुणदण्डेन मःहन्ति ब्रह्म दृष्टह चवः दृष्टह
 प्रजां दृष्टह रायस्योष दृष्टहेत्यन्यूनमनतिरिक्तं परिन्वस्योदपाच-
 मुपनिनोर्थाचास्यै विगाखे हिरण्यं निधाय सुवाङ्गत्याभि-
 जुहोति हतेन द्यावापृथिवीं आपृषेथाः स्वाहेत्यान्तमश्वसाव-
 १० यत्यान्तमेव यजमानं तेजमानकीति ब्राह्मणमैनामुद्गादभ्यः
 प्राङ्क्षीत्यां तचेष्टन्ति यत्ते विदुरेतस्या उच्छ्रयणमनु प्राचीन-
 कर्णां स्यूता उच्छ्रयन्ति^१ तामुदीचो वःशान्प्रोहनधःस्यन्ति
 मध्यमं क्दिरिन्द्रस्य सदो ऽभीति^१ विश्वजनस्य ह्यायेति ये
 अभितो भवतो^१ नवच्छदि तेजस्कामस्य मिनुयादिति^१
 ११ चीणिचीण्येव सर्वाणि भवन्ति^१ दक्षिणान्युत्तराणि करोति^१
 स दक्षिणानि^१ दक्षिणान्येवोत्तराणि करोत्यन्तर्वर्तांस्करोति
 व्यावृत्त्या इति^१ मन्धिषु दणशर्तांप्रत्यस्यति^१ ते ऽन्तर्वर्तां^१
 अथेत्परित्रयन्ति परि त्वा गिर्वणो गिर इमा भवन्तु विश्वतो

१ अथेत् = all, also Ket, except B, which has अथेत्, but comp. page 170, 11.

१ Thus BT; करोति the other MSS also P

१ Thus BHJP; दक्षिणा TF.

१ दक्षवर्तां or -वर्तां BJTH ~~वर्तां~~ FP

वृद्धायुमनु वृद्धयो जुष्टा भवन्तु जुष्टय इति^१ दक्षिणतश्चोत्तर-
 तश्च परिश्रयन्ति^१ प्राचीं च प्रतीचीं च द्वारौ कुर्वन्त्यथ
 दक्षिणे द्वावाहौ कुग्रहस्तमुपनिगृह्य दर्भणं प्रवयति दर्भणे
 स्पन्द्यामिन्द्रस्य सूरसीतीन्द्रस्य ध्रुवमधीति यन्त्रिं करोति^१ तं
 तदामीमेव विस्तस्यादाकुर्वन्तो यन्धीन्द्रस्तकौशलैर्निस्तिष्ठतेत्येव-
 मेवोत्तरं द्वावाहमेवमपरे^१ द्वावाह निस्तिष्ठत्यथैनदभिष्टग-
 त्येन्द्रमधीन्द्राय त्वेत्यथ महावेद्या उत्तरादः सौयाच्छङ्कोर्वेद्यन्ते-
 नाष्टादश प्रतीचः प्रक्रमान्प्रक्रमति^१ तदाग्नीभागारं विमि-
 मीते यथान्तर्वेद्यर्धं स्याद्वह्निर्वेद्यर्धमथैनत्समुच्चित्य परि-
 श्रयन्ति^१ तस्य दक्षिणां द्वारं कुर्वन्त्याग्नीभागारस्य पार्श्वमानी १०
 पञ्चारन्वितेन मार्जालीयो व्याख्यातस्तस्योदीं द्वारं कुर्वन्ति^१
 ॥ २७ ॥ सप्तमः ॥

अथाचैत्र तिष्ठन्वाचत्यभिं यवमतीः प्रोचणीर्वर्हिर्हस्तमान्य-
 श्चालीः सन्नुवामधिषवणं चमाधिषवणे फलके षट् कृद्ग्यावाणः
 हिरण्यमुदपाचमिर्द्येतसमादायाहृदि यजमानेति^१ पूर्व्या द्वारा
 हविर्धानं प्रपाद्य दक्षिणस्य हविर्धानस्य नीड एतश्चर्मोत्सादयति^१ ११
 पुरो ऽचमितराणि सःमादयन्त्यथोपरवाणां^१ कास्तादभिमादन्ते
 देवस्य त्वा भवितुः प्रमवे ऽश्विनोर्वाङ्म्यां पूष्यो हस्ताभ्यामादद
 इत्यादायाभिमन्त्रयते ऽभिरभि नारिरमीति^१ तयोपरवान्परि-
 लिखति पूर्वयोर्दक्षिणमेवाथे परिलिखितः रघः परिलिखिता

१ अथरीः agave (as p. 186) F only, the other MSS., also P, अथरीः

१ अथरीः अथरीः DTJP, • इत्यथ • the other MSS.

- अरातथ इदमहः रक्षसो यीवा अपिहन्तामि यो ऽस्मान्देष्टि
 यं च वयं द्विभ इदमस्य यीवा अपिहन्तामीति सर्वानेवानु-
 पूर्वं^१ खनति रक्षोहृणो वल्लगहनो वैष्णवाग्धनामीति सर्वा-
 नेवानुपूर्वमथैभ्यः पाःसूनुदपतीदमहं तं वल्लगमुदपामि यं नः
 ५ समानो यमसमानो निषखानेदमेनमधरं करोमि यो नः
 समानो यो ऽसमानो ऽरातीयति गायत्रेण छन्दसेत्यववाढो
 वल्लग इति यजमानस्याधस्यदं पाःसूनुदपति पूर्वयोर्दक्षिणात्रै-
 ष्टुभेन छन्दसेत्यपरयोर्दक्षिणाञ्जागतेन छन्दसेत्यपरयोरुत्तरा-
 दानुष्टुभेन छन्दसेति पूर्वयोरुत्तरादत्रैतान्यदपाःसूनसञ्चरे परा-
 १० वपत्येच यं यजमानो देष्टि तं मनसा ध्यायत्यथाप उपसृष्ट्या-
 धैनानवमृशतो ऽध्वर्युश्च यजमानश्च पूर्वयोर्दक्षिणेवाध्वर्युरव-
 मृशत्युत्तरं^१ यजमानो^१ ऽथ यजमानः पृच्छत्यध्वर्योः किमचेति^१
 भद्रमिति^१ तन्नो सहेत्यथाध्वर्युः पृच्छति यजमान किमचेति^१
 भद्रमिति^१ तन्नो सहेति^१ यमेवाध्वर्युः प्रजहाति तं यजमानो
 १५ ऽवमृशति^१ दक्षिणयोरपरमेवाध्वर्युरवमृशति पूर्वं यजमानो^१
 ऽध्वर्युरेच पृच्छत्यथ यजमानो^१ ऽपरयोरुत्तरमेवाध्वर्युरवमृशति
 दक्षिणं यजमानो^१ यजमानो ऽथ पृच्छत्यथाध्वर्युरुत्तरयोः पूर्व-
 मेवाध्वर्युरवमृशत्यपरं यजमानो^१ ऽध्वर्युरेच पृच्छत्यथ यजमानो^१
 यजमान. प्रथमः पृच्छति यजमान उत्तमो^१ ऽधैनानभिमृशति
 १० विराडसि सपन्नहा सघाडसि भ्रातृव्यहा खराडस्यभिमातिहा

विश्वाराडमि विश्वासां नाद्याणाः हन्तेति मवानेवानुपूर्वमथेना-
 नङ्गिः प्रोचति रक्षोहणो वल्लगहनः प्रोचामि वैष्णवानिति
 मवानेवानुपूर्वमथैष्वपो ऽवनयति रक्षोहणो वल्लगहनो ऽवनयामि
 वैष्णवानिति सर्वेष्वेवानुपूर्वमथैषु यवाग्रस्कन्दयति यवो ऽसि
 यवयास्रद्वेषो यवयारातीरिति सर्वेष्वेवानुपूर्वमथेनान्वर्हिषाव- ४
 स्तृणाति रक्षोहणो वल्लगहनो ऽवमृणाति वैष्णवानिति सर्वा-
 नेवानुपूर्वमथेनाश्विरप्यमन्तर्धाय सुवाङ्मत्याभिजुहोति रक्षोहणो
 वल्लगहनो ऽभिजुहोमि वैष्णवाभस्त्राहेति मवानेवानुपूर्वमथाम्येते
 फलके दौर्घमोमे संदृषे भवतो ऽमंदृषे एकाहे^१ ते सःस्पृष्टे^२
 उपदधाति रक्षोहणौ वल्लगहनावुपदधामि वैष्णवौ इत्यथैने १०
 शङ्कुभिः परिणहन्ति द्वाभ्यां पुरस्ताद्वाभ्यां पश्चाद्वाभ्यामभितो
 ऽनवमर्पणायाथैने प्रदक्षिणं पुरीषेण पर्यूहति रक्षोहणौ
 वल्लगहनौ पर्यूहामि वैष्णवौ इत्यथैने बर्हिषा परिमृणाति
 रक्षोहणौ वल्लगहनौ परिमृणाति वैष्णवौ इत्यथैने अभिमृगति
 रक्षोहणौ वल्लगहनौ वैष्णवौ इत्यथैतच्चर्मं फलकयोः प्राचीन- १४
 यीवमुत्तरलोमोपमृणाति^३ यन्न प्रतितिष्ठेति^४ वा त्वष्णीं वा^५
 तिरश्चर्मफलके घाष्णोद्वादयति ॥ २८ ॥

रहन्नमि रहद्वावा रहतीमिन्द्राय वाचं वदेति^१ नीड

१ रुहते BTF Kes, Madh Vol I p 459, सःस्पृष्टे HJ, Bhav. seems to have read सस्पृष्टे ।

२ Thus PHJF, Kes, Mādih., आसृणाति B, अस्त्रु० T

३ Thus HTF, Bh Kes, प्रतितिष्ठेति BJP

ERRATA.

P	x1	l	5	r	The quotation*	
P	xii.	l.	38	r	r	1 8 0 v
P.	xii.	l	42.	r	not always	
P	44.	l.	3	r	षर्षं	1. 8 0 षर्षं
P.	129.	l	18	r	*वर्द्धिषप*	
P	130	n	९	r	प्रच*	1 8 0 प्रच
P	145	l	10	r	प्रदक्षिर्षं	1 8 0 .प्रदक्षिर्षं
P	168	l	5	r	वषर्क्षत	1. 8 0 वषर्क्षत
P.	176	l	18.	r	षतुर्षी*	1 8 0 ष तुर्षी*
P	187.	l	11	r	प्रक्ष्मी	1 8 0 प्रक्ष्मी
P	190	l	11	r	नक्षोदीर्षी	1 8 0 नक्षोदीर्षी
P.	204.	n	९	r	TS III. 5 8. b	
P	218	n.	९	r	r	1 8 0 y
P.	223.	l.	8	r	द्विर्क्षीति	
P	235	n	९	r.	षषोडा*	

- एतच्चमोत्सादयति^१ पावसु पावाणमप्यर्ज्यंय दक्षिणस्य हविर्धान-
 स्याद्येणोपसम्भनं बर्हिर्मुष्टिसुपनिबध्नाति स्तोत्रेभ्यो^१ इयं याचति
 स्फ्यमुदपात्रं चालालात्पुरीषः॥ मिक्ता इत्येतत्समादायांश्चि
 पत्रमानेत्याग्नीध्रं द्रुत्वा स्फ्येनोद्धृत्यावोच्य चालालात्पुरीषः॥
 ५ मिक्ता इति निवपति विभूरसि प्रवाहणो रौद्रेणानीकेन
 पाचि मापे पिषुचि मा मा मा हिःसौरिति^१ तं परिमण्डलं
 धिष्णिय^१ करोत्यथैनः॥ मिक्ताभिराभ्राग्निं करोत्यघान्तः-
 मदमं धिष्णियानिवपति होतुः प्रथमं वङ्गिरसि इत्यवाहन
 इति^१ याचो ऽसि प्रचेता इति दक्षिणतो मैत्रावरुणस्य^१ तुथो
 १० ऽसि विश्वेदा इत्युत्तरतो प्राङ्मण्डलमि^१ उग्निगसि कवि-
 रित्युत्तरतः पीतुरद्वारिरसि वम्भारिरित्युत्तरतो नेष्टुरवन्धुरसि
 दुवस्त्रानित्युत्तरतो ऽक्वाकस्थाय दक्षिणे वेद्यन्ते मार्जालीयं
 धिष्णियं^१ निवपति शुन्ध्यूरसि मार्जालीय इति^१ सर्वेष्वेव
 रौद्रमनुवर्तयत्याग्नीध्रे ऽन्ततो निवपत्युदक्स्थानत्या इत्यथौ
 १५ न्याश्लीदित्यथाष्टावनुदिगति^१ सखाडसि कृष्णानुरित्याश्वनीप-
 सुपतिष्ठते^१ परिषद्यो ऽसि पवमान इत्यास्तावं^१ प्रतकामि
 नभस्त्रानिति चालालमसंमृष्टो ऽसि इत्यसूद इति पशुश्रपणमथ
 सदसो द्वारि तिष्ठन्नौदुम्बरौसुपतिष्ठत छतधामामि सुवर्द्धोति-

१ Instead of धिष्णियं (thus PBT Keś) HF have चरं, J धिष्णियं
 चरं; the word धिष्णिय is found here and infra often written
 धिष्णिय ।

रिति^१ ब्रह्मज्योतिरमि सुवर्धामेति ब्रह्मसदनमथाचैव तिष्ठ-
गार्हपत्यमुपतिष्ठते ऽजो ऽश्लोकपादित्यहिरमि बुध्निय इति यं
प्रहास्यन्तो भवन्ति^१ ॥ २६ ॥

अथाचैव तिष्ठन्संप्रैपमाह सृणीत यक्षिः प्र यतं यच्छत
समपित्रताम्कयध्वमास्तावं यजसः सृणीत सदीहविधाने यजले
सृणीतोन्नेतयांणो वायव्यानि द्रोणकसमे दशापविषे समवधाय
पत्नीशाले सःषादयाग्नीदाव्यमधिश्रय प्रतिप्रस्रातः सुषः
संसृष्ट्वाज्येनोदेहि पृषदाज्याय दद्यादरेति^१ यथासंप्रैषं ते
सुर्वन्त्येव दक्षिणे वेद्यन्ते वर्धिसुंष्टिः सृणाति देववर्धिरूपांश्चद-
सं ता सृणामि श्वासस्यं देवेभ्य इति^१ तां यजस्तां पुरस्ता- १०
त्प्रत्यञ्च^१ सृणन्तो यन्त्येयान्तःशालं पृषदाज्यवन्त्याज्यानि गृहीत्वा
परिकृमिंश्च उत्पदाय ब्रह्मणे राजानमुत्पयच्छति^१ तं ब्रह्मादा-
योत्तरतं^१ स्तिष्ठत्युत्तरतस्तिष्ठन्नग्निमन्वानयात्युदग्ने^१ तिष्ठान्तु मासु-
देहि विषैर्देवैर्धन्निभ्यैः संविदानः । सुवर्गं लोके यज-
मानः हि धेहि मासैः^१ हास्या आङ्गत्यै यामुपेम इत्यथा- १५
भ्यादधातीषां^१ प्रणयनीयमुपोपयमनीः कल्पयन्ति चान्तासा-
त्सम्भारभ्येष्वपित्रतेषु संप्रच्छन्नेषु गार्हपत्य आन्व्यं विलाष्योत्पूय

१ Thus TH; प्रत्येषः PJF, प्रत्येषः B.

१ तिष्ठत्युत्तरतम् om. TJF; according to the Prayoga and the Virara-
rana it is to be read.

१ मन्वानयत् रुदः PH, the Re seems not to be found in any known
Sambhitā.

१ Corrected, मासैश्चास्या MSS.

१ Thus TP; चयादधाः F, चयादधाः the other MSS.

- सुचि चतुर्दशैतं गृहीत्वा शान्तामुषीये वैभर्जनानि^१ जुहोति
 त्वः सोम तनूकृद्भ्यो देपोभ्यो इत्यकृतेभ्य उह यन्तामि वरुचः
 स्वाहेति^२ सुवेणाप्तं प्रस्कन्दयति जुषाणो अमुराज्यम् वेतु
 स्वाहेत्यपरं चतुर्दशैतं गृहीत्वा मंषिपमाहाग्नीपोमाभ्यां प्रणीय-
 ५ मामाभ्यामनुहूहीति^३ चिह्नकापासुद्यच्छन्ते^४ होतुर्वगं यन्त्य
 वै भवति प्राश्नमग्निं प्रहरन्त्युत्पद्मीमानयन्त्यन्वनाःसि प्रवर्तय-
 न्तीति^५ यदस्याच शब्दं भवति पूर्वं तेनाग्निमन्ववच्छन्त्यप्याग्नि-
 प्रयमाः प्रतिपद्यन्ते इत्यपाशा चाख्येद्यान्वस्यावणो वायवानि^६
 पूर्व्या दारोपमिष्कामन्त्यं नो अग्निर्वरिवः हृणोत्वयं मृधः पुर
 १० एतु प्रभिन्दन् । अयं शूङ्गयतु जहंपाणो इयं वाजं जयतु
 वाजमातावित्युत्तरेण मदः परीत्याग्नीप्रागारे इग्निं निधाय
 मयवत्यर्चाग्नीध्रे जुहोत्यग्निं नय सुपथा राये अग्नान्विद्यानि
 देव वयुनानि विद्वान् । युयोध्यमञ्जुकराणगेनो भूयिष्ठां ते
 नमउक्तिं विधेम स्वाहेत्यैवेतद्वाधोवायव्यः^७ समुपसाद्योपाति-
 १५ यन्ति राजा चाख्येद्याहवनीये सुवाङ्मतिं जुहोत्युह विष्णो

१ •धर्जनं BTJ; but comp. TS. VI 3 2

२ अनुक्तापासु. BF.

३ इति om BTJ, •प्रवर्तयन्त्यय यदस्या. T

४ Thus F; the other MSS पावो।

५ Thus BJHP; पावोवायव्यु. T, पावोवायव्यां F; पावोवायव्यानि Keś.

The remarkable पावोवायव्यम् occurs several times in the Karmānta sūtra. The Pronoun एतम् seems also to point to a neuter, but comp Bh. and Keś एतदिति होहृहृहोपध्वरादेम् ।

विक्रमस्त्रोह चयाय नः कृधि । एतं एतयोने पिव प्रम यज्ञपतिं
तिर खाहेति ^१ ॥ ३० ॥

अथ प्रोचणौभिहपोनिष्ठती^१भं प्रोचति^१ वेदिं प्रोचति^१
वर्धिः प्रोचति^१ वर्धिरामन्नं प्रोच्योपनिनीय पुरस्तादाश्ववालं
प्रस्तरं गृह्णाति^१ पञ्चविधं वर्धिं स्त्रीत्वां प्रस्तरपाणिः प्राङ्भिष्टय
कार्भ्यमयान्परिधीन्परिदधात्यूर्ध्वं समिधावादधात्ये^१चवी विष्टती
तिरथी सादयति^१ विष्टयोराश्ववालं प्रस्तरं^१ प्रस्तरे जुहं^१
वर्धिधीतरा^१ एता अमदक्षिति समभिष्टश्यायाप उपमृग्य ब्रह्मणो
राजानमादाय पूर्वया दारा हविर्धानं प्रपादयति सोमो जिगाति
गातुविदेवानामेति निष्कृतमृतस्य योनिमासदमित्यथ दक्षिणस्य १.
हविर्धानस्य नीडे कृष्णाजिनमासृणात्यदित्याः सदी ऽषीत्य-
दित्याः सद आसीदेति कृष्णाजिने राजानमथैनं देवताभ्यः
संप्रयच्छत्येव वो देव भवितः सोमस्तश्च रक्षध्वं मा वो दभदिति^१
संप्रदायोपतिष्ठत एतत्त्वश्च सोम देवो देवानुपागा इदमहं
मनुष्यो मनुष्यान्मह प्रजया मह रात्यस्योषेणेति^१ नमो देवेभ्य १५
इति प्राञ्चमञ्जलिं करोति^१ स्वधा पितृभ्य इति दक्षिणा^१
न्यस्यत्येषोपनिष्कामतीदमहं निर्वहणस्य पाशादित्येषाह्वनी-
यमुपतिष्ठते सुवरिभिविख्येयं वैश्वानरं ज्योतिरित्यथ यजमा-
नमवान्तरदीक्षां विमर्जयत्यग्ने व्रतपते त्वं व्रतानां व्रतपतिरसि
या मम तनूस्तव्यभृदियश्च सा मयि या तव तनूमंय्यभृदेषा १.
सा त्वयि यथायथं नौ व्रतपते व्रतिगोव्रतानीत्यथैनश्च मश्चास्ति

१ Thus BJ, Bl; दक्षिणान्यथोप. H, दक्षिणान्यथोप. F, दक्षिण-
जान्वाचन्यथोप. T; दक्षिणान्यथोप. P.

सृष्टीय मेखलां प्र मुष्टी मारथ मैचावरणाय दृष्टं प्रयच्छ
 यजमान इति त्वाचक्षतां नामग्राहं ते पिद्वभिः पितामहैः
 प्रपितामहैः पुत्रैः पौत्रैः सुभ्रह्मण्यः सुभ्रह्मण्यामाङ्गयत्विति^१ म
 एवमेवैतत्सर्वं करोत्ययं यूपाङ्गतिः ऊत्वा यूपं यजुषा करोति^१
 १ यूपावटं यजुषा करोति^१ तदेतद्यूपावटान्तम् ॥ ३१ ॥ अष्टमः ॥

अथ यूपस्यावृता यपमुच्छ्रयति^१ स्वर्गन्तं यूपमुत्सृज्याग्नीषो-
 मीयं पशुमुपाकरोति^१ तस्य प्रभिद्धं वपया चरित्वा वपाय-
 पणी अनुप्रक्षत्य ममुत्क्रम्य चात्वाले माजंयन्ते^१ इय धो वीडितः
 कुम्भस्तं पाचति^१ तमादायान्तरेण चात्वालोत्करावुदङ्गुपनिष्कस्य
 १ यत्रापस्तघन्ति^१ नान्तमा वहन्तीरत्येति^१ न स्थावराणां गृह्णाति^१
 प्रतीपं तिष्ठग्गृह्णाति^१ ह्यायाधै चातपतय मंधौ गृह्णाति
 हविष्मतीरिमा आपो हविष्मान्देवो अध्वरो हविष्माः आविवा-
 सति हविष्माः अमु सूर्य इत्यथैना आदाय प्रदक्षिणमावृत्य
 मध्ये इःसे निधायैतेनैव धयेतमेत्योत्तरेणाग्नीध्रीयं परीत्योत्तरेण
 १ सद्ः परीत्य पूर्वया द्वारा ग्राह्यां प्रपाद्य जघनेन गार्हपत्य-
 मौपसदायां वेद्याः सःस्पृष्टाः^१ सादयत्यग्नेवां उपसगृह्ण्य
 मदमि सादयामि सुन्नाय सुषिनीः सुप्ते मा धत्तेत्ययं पशु-
 पुरोडाशं निर्वपती^१ डान्तः पशुपुरोडाशः मन्तिष्ठते^१ पत्नीमया-
 जान्तः पशुर्द्विदशश्रान्त इत्येके^१ ॥ ३२ ॥ नवमः ॥

१ तदिति only T and Madh . तदिति the other MSS. also P and
 Kef.

१ Some of the MSS have here and elsewhere सःस्पृष्टाः ।

अथ वसतीवरीः परिहरिष्यन्नाह व्यपक्रामत मा वो
 ऽभिपरिहारिषमिति^१ यजमानायतने यजमान उपविशति^१
 जघनेन गार्हपत्यं पव्यथैना आदाय दक्षिणया द्वारोपनिर्हृत्य
 सव्ये ऽऽसे निधाय दक्षिणेन सदः परीत्य दक्षिणेन माजांसीयं
 धिष्णियं पर्याहृत्य दक्षिणतो यूषेन सःस्पृष्टाः सादयतीन्द्रा-
 ग्नियोभांगधेयी स्वेत्यथैना आदयोदद्वाहृत्य दक्षिणे ऽऽसे
 निधायैतेनैव यथेतमेत्य जघनेन गार्हपत्यमौपसदायां वेद्याः
 सःस्पृष्टाः सादयति मित्रावरुणयोभांगधेयी स्वेत्यथैना आदाय
 पूर्वया द्वारोपनिर्हृत्य दक्षिण एवाऽऽसे निधायोत्तरेण सदः
 परीत्योत्तरेणाग्नीधीयं धिष्णियं पर्याहृत्योत्तरतो यूषेन
 सःस्पृष्टाः सादयति विशेषां देवानां भागधेयी स्वेत्यथैना
 आदाय प्रदक्षिणमाहृत्य सव्ये ऽऽसे निधायैतेनैव यथेतमेत्य
 जघनेनाग्नीधीयं धिष्णियः सःस्पृष्टाः सादयति यज्ञे
 जागृतेति^१ ॥ ३३ ॥

अथ पयाऽसि विशक्ति या सघाड्धुक् तस्यै दधिघमांय १५
 दधि कुरुत या यजमानस्य तस्या आमिचायै या पव्यै तस्या
 आग्निरे पयस्य सक्रूऽस्य कुरुत गृह्णातङ्गमादित्यप्रहाय दधि
 कुरुत पुरोडाग्नीयानि पिष्टानि कुरुत धाना हरिषोजनीः
 कुरुत चतुरो ऽग्भृणाऽस्तीनुदचनानयुज^१ एकधनाऽस्त्यवमाने-

१ Most of the MSS. read 'रांषव' ।

१ Thus P.H.B.J., Bh., Mantramālā, Keś, अर्धमान् F, Prayoga I.O.,
 Padārthanirv, अर्धमान् T

कादशपरमाहृतयो रजनाद्यतयो वपाद्यपञ्चैवमिमावर्हि-
 रीदुम्बराग्रादापरिधीस्तुल्य सुबद्धयः सुबद्धतामाहृतयमिति'
 यथासंभवं ते कुर्वन्त्येतामग्न्युजानायातदंशुत्तरण्ये^१ । विधिनाद्य
 गीर्वा^२ आधवगोचं^३ प्रउगे पुनश्च^४ तयोः ममान उद्वन^५
 ३ आग्नीध्र एकः सोद्वनं^६ गार्गाग्नीध्र एकः सोद्वनगार्गाग्नीध्र
 यताः राशिं यजमानः संविद्यति^७ । विधिने राजानं गोपा-
 यन्ति^८ ॥ ३४ ॥ दशमः ॥

॥ इति पद्यः प्रथमः ।

पूर्वार्धं खरस्य दक्षिणाग्निरसमुपाऽश्रुसवनं निदधाति दक्षिणत
 उपाऽश्रुपाचमुत्तरतो ऽन्तर्यामपात्रमुपसऽस्पृष्टे' असऽस्पृष्टे
 अभिचरतः' पश्चाद्द्विदेवत्यपाचाण्यन्धैन्द्रवायवपात्रं मैत्रावरुण-
 पाचमाश्विनपात्रं' पश्चाच्छुक्रामन्विनोः' प्रवाङ्गदक्षिणऽश्रु-
 पाचमुत्तरं मन्विपाचमेषेण मन्विपाचमृतुपात्रे' पश्चादापयण-
 स्याली' दक्षिणस्यां खरश्रोण्यामादित्यस्यालीऽश्रु सोपगयामुत्त-
 रस्यां खरश्रोण्यामुक्थ्यस्यालीऽश्रु सोपगयामुत्तरस्य हविर्धान-
 स्यापेणोपस्तम्भनमनुपोत्ते ध्रुवस्यालीर्मन्तरेण पूतभृदाधवनीयौ
 चमसान्दक्षिणस्य हविर्धानस्य पश्चादचं द्रोणकलग्नं दशापवित्रे
 इति निदधात्यैनान्यभिवृशत्यग्निर्देवता गायत्री इन्द उपाऽश्रुः
 पाचमधीति दग्भिर्दग्गांघ्वर्युः सं वा विगति कर्माणि
 वानुमेचमाण आस्ते' ॥ २ ॥

अथ यत्र होतुरभिजानात्यभ्युपा रुशम्पश्रामिरधायू-
 त्वियः । अयोजि वां हृषण्णसू रयो दद्यावमर्त्यां माध्वी मन
 श्रुतं हवमिति तत्रचरण्याऽश्रुचि चतुर्गृहीतं गृहीलाहवनीये
 जुहोत्यन्वारभ्ये यजमाने गृणोत्वग्निः समिधा हवं मे शृण्व-
 न्वापो धिपण्या देवीः । गृणोत यावाणो विदुषो तु यज्ञऽश्रु
 गृणोतु देवः सविता हवं मे म्नाहेत्यपरं चतुर्गृहीतं गृहीला
 महिरादाय संप्रैषमाहाप इय हीतमैत्रावरुणस्य चमसाध्वर्यवा-
 द्रवैकधनिन एत नेष्टः पत्नीमुदानयाम्नीद्भोद्वचमसेन च मा २०
 वमतीवरौभिय चालाले प्रत्युपलम्बस्तेति' यथासंप्रैषं ते

- कुर्वन्त्यानयति नेष्टा पक्षीं परश्वेजनं कलशमादाय प्रेक्षुदेहीत्ये-
 तेन निगदेनाथैनां पूर्वया द्वारोपनिष्क्रमय्योत्तरेण सद्ः परी-
 त्योत्तरेणाग्नीधीयं धिष्णियं पर्याणीयान्तरेण चात्वालोत्करा-
 बुदङ्गुपनिष्क्रम्य यथापस्तघ्नयथापु बर्हिः प्रास्याभिजुहोति
- * देवीरापो अपां नपाद्य ऊर्मिर्हविष्य इन्द्रियावान्मदिन्मस्रं
 देवेभ्यो देववा धत्त शुक्रः शुक्रपेभ्यो येषां भाग स्य स्वाहेति ।
 मैत्रावरुणचमसेनाङ्गतिमपश्चावयति कार्ष्णिरेस्यपापां मृधमिति ।
 बर्हिषी अन्तर्धायोन्नयति समुद्रस्य वो ऽचित्या उन्नय इत्य-
 थैकधनाग्दृष्टातीन्द्राय वो जुष्टाग्दृष्टामीति वा तूष्णीं वाथ
- १० पन्नेजनीर्गृह्णाति वसुभ्यो रुद्रेभ्य आदित्येभ्यो विश्वेभ्यो देवेभ्यः
 पन्नेजनीर्गृह्णामि यज्ञाय वः पन्नेजनीर्गृह्णामीति । ताः पत्न्यै
 संप्रदायोदायनयन्वारभ्ये यजमान एतेनैव यथेतमेत्य चात्वाले
 होदचमसं च मैत्रावरुणचमसं च सःस्यर्था वसतीवरीर्व्यानयति ।
 पूरयति होदचमसमर्धुं मैत्रावरुणचमसे प्रस्कन्दयत्यथ होदचमसं
- १५ वसतीवरीर्मैत्रावरुणचमसमिति चयः संनिधाय प्रतिस्तोमं
 प्रचरण्या समनक्ति सं ज्योतिषा ज्योतिरङ्गाः सः शुक्राः
 शुक्लेण सः हविषा हविः सं यज्ञपतिराग्निषेत्यथेषा पत्न्ये-
 तेनैव यथेतमेत्य जघनेन गार्हपत्यमौपसदायां वेद्याः संस्पृष्टाः
 सादयति तूष्णीम् ॥ ३ ॥
- १० अथाध्वर्युर्होतुस्त्वागमेति । होताध्वर्युं पृच्छत्यध्वर्यो
 ऽविरपात् इत्युतेमनसमुदतेमाः पश्येतीतरः प्रत्याहोथ यद्यग्नि-
 ष्टोमो जुहोति यमग्ने ष्टु मर्त्यमावो वाजेषु यं जुनाः ।

सं यन्ता शश्वतीरिपः स्वाहेत्यथ यजुष्य एतेनैव यजुषा
मध्यमे परिधौ निमार्ष्यथ यद्यतिरात्र एतदेव यजुर्वदप्रपद्यते
यजक्रतूनां व्यावृत्त्या इति ब्राह्मणमथैता होहश्चममीया
दक्षिणस्य हविर्धानस्थान्तरेण्ये उपातिह्यत् नीड उक्त्वाद्यत्तयो-
दुह्यगधवनीयः सर्वं एव मैत्रावरुणश्चममीयाः पर्यस्यति
द्वितीयं वसतीवरुणामवनयति तृतीयमेकधनानां पुरो ऽहं
वसतीवरुणः श्रापयति पश्चात्तमेकधनानान्तरेण हविर्धाने
उपविष्ट्यौदुम्बरं पात्रं चतुःशक्तिं याचति तस्मिन्बर्हिषी
अन्तर्धाय प्राजापत्यं दधिघृहं गृह्णात्युपयामगृहीतो ऽसि प्रजा-
पतये त्वा ज्योतिष्यते ज्योतिष्यन्तं गृह्णामि दद्याय दक्षयधे
रातं देवेभ्यो ऽग्निजिह्वेभ्यस्त्वतायुभ्य इन्द्रज्येष्ठेभ्यो वरुणराजभ्यो
वातापिभ्यः पर्जन्यात्मभ्य इत्यपोदृत्य बर्हिषी अथैनमादायोपो-
त्तिष्ठति दिवे त्वान्तरिक्षाय त्वा पृथिव्यै त्वेति पूर्वया द्वारोप-
निष्क्रामत्यपोन्द्र द्विषतो मनो ऽप जिह्यासतो जह्यप यो नो
ऽरातीयति तं जहीत्येत्याहवनीये जुहोत्यन्वारभ्ये यजमाने
प्राणाय त्वापानाय त्वा व्यानाय त्वा सते त्वासते त्वाद्भ्यस्त्वौप-
धीभ्यो विश्वेभ्यस्त्वा भूतेभ्यो यतः प्रजा अस्त्रिद्रा अजायन्त

१ Conjecturally. The best MSS. (BJ) and the Mantramālā read अस्त्रिद्रा which seems to mean: akshkhidrā, thus P. 'By adding a little stroke we get the reading I have put in the text on account of the usual form the verb चिदति has in the Taittiriya texts (चिदति) Comp TS. III 5, 8, C.

तस्मै त्वा प्रजापतये विभूदाज्ञे ज्योतिष्मते ज्योतिष्मन्तं जुहोमि
 स्वाहेत्यथास्य संचालनमन्तःपरिधि निनयति^१ - धेनुवरं^२
 वामहुद्वरं वा दद्यादिति ६ साह बौधायनो^३ द्वादश
 पष्ठौहीरित्याञ्चौगविंशैषमिति कात्यो^४ मणिकुण्डलमिति
 १ राधौतरः^५ ॥ ४ ॥ प्रथमः ॥

- अथैता होतृचमसीया दक्षिणस्य हविर्धानस्थान्तरेणेषे
 उपावहत्य चर्मणि निदधाति^१ तासु निग्राभ्यासु यजमानं
 वाचयति निग्राभ्यास्य देवश्रुत आयुर्मं तर्पयतेति प्रतिपद्य
 गणा मे मा विद्वषन्नित्यातस्तां यजमानाय संप्रदायाथैतेषां
 १० याव्णां यः सुजन्तुरिव तमादत्ते देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे
 ऽश्विनोवांङ्गर्भा पूष्णे हस्ताभ्यामादद इत्यादायाभिमन्त्रयते
 यावास्यध्वरह्णदेवेभ्यो गभीरमिममध्वरं ऋधुत्तमेन पविनेन्द्राय
 सोमः सुपुतं मधुमन्तं पयस्वन्तं वृष्टिवनिमित्यथैनं प्राञ्चं
 प्रश्रित्य विस्त्रस्य राजानं यावाणमुपाःऽऽसवनमभि मिमीत
 ११ इन्द्राय त्वा वृचम इन्द्राय त्वा वृचतुर इन्द्राय त्वाभिमातिम
 इन्द्राय त्वादित्यवत इन्द्राय त्वा विश्वदेव्यावत इति^१ पञ्चकलो
 यजुषा^१ पञ्चकलखर्षणी^२ दशकलो भिगानो ऽर्धवेलाः राज्ञो
 मिमीते^३ ऽथातिगिष्टः राजानमुष्णीषेण विप्रस्य दक्षिणस्य
 हविर्धानस्थान्तरेणेषे उपावहत्य^४ नीड उक्तादयत्यथ मितः
 १० राजानः होतृचमसीयाभिरुपसृजति याचास्य वृचतुरो

१ धेनुः H, but comp. IV 11 (page 127, 14)

२ Thus BJTF, उपावहत्य H

राधोगूर्ता अमृतस्य पत्नीस्ता देवीर्देवचेमं यज्ञं धत्तोपहृताः
 सोमस्य पिबतोपहृतो युष्माकः सोमः पिबत्वित्यथैनः संप्रयौति
 यत्ते सोम दिवि ज्योतिर्यत्पृथिव्यां यदुरावन्तरिक्षे तेनास्मै
 यजमानायोरु राया ह्यधधि दात्रे वोच इति^१ तिरस्यमन्फस्रले
 अभिमृशति धिषणे वीडू सती वीडयेयामूर्जं दधायामूर्जं मे
 धत्तं मा वाः हिरिमिषं मा मा हिरिमिष्टमित्यथ वृद्धीर्वाच-
 यत्यवीरुधं वो मनसा सुजाता अतप्रजाता भग इदः स्याम ।
 इन्द्रेण देवीर्वीरुधः संविदाना अतु मन्यन्ताः सवनाय सोम-
 मिति^१ संब्रह्मस्य राज्ञः प्रतिप्रस्थाता सव्ये पाशौ षड्शून्सचते^१
 ऽथैतेनैव पाणिनोपाःशुपात्रमादत्ते^१ ऽथोपसृष्टः राजानमष्टौ १०
 हृत्वो ऽप्ये ऽभियुणोति^१ सो ऽःशौ स्कन्ने वाचयत्या मास्का-
 न्सह प्रजया सह रायस्योषेणैन्द्रियं मे वीर्यं मा निर्वधीरि-
 त्यथाञ्जलिनोपहन्ति^१ त्वष्णीमेवान्तर्दधाति प्रतिप्रस्थाता^१ प्रथमा-
 भ्यामःशुभ्यामानयत्यध्वर्युर्वाचस्यतये षवस्त्र वाजिञ्जिति^१ सप्त
 एतावःशू^१ तथोपसृष्टः राजानमेकादशहृत्वो द्वितीयमभियु- १
 णोति^१ नाचाःशौ स्कन्ने वाचयति^१ तथाञ्जलिनोपहन्ति
 त्वष्णीमेवान्तर्दधाति प्रतिप्रस्थाता^१ मध्यमाभ्यामःशुभ्यामानय-
 त्यध्वर्युर्दृषा वृष्णो अःशुभ्यां गभस्तिपूत इति^१ सप्त एता-
 वःशू^१ तथैवोपसृष्टः राजानं द्वादशहृत्वस्तृतीयमभियुणोति^१
 त्रैवाचाःशौ स्कन्ने वाचयति^१ तथैवाञ्जलिनोपहन्ति त्वष्णी- १०
 मेवान्तर्दधाति प्रतिप्रस्थातो^१त्तमाभ्यामःशुभ्यामानयत्यध्वर्युर्देवो

१ About the interpunction of this passage I am not sure.

- देवानां पवित्रमसि येषां भागो ऽसि तेभ्यस्त्वेति^१ सचत
एतावद्भू^१ अथैनमुपाशुसवनं^१ दगापवित्रेण परिमृज्य पूर्वार्धं
खरस्य दक्षिणाग्निरसं निदधात्यथ प्रतिप्रस्थातुर्पहमादत्ते
स्नाहतो ऽसीति^१ यहमपयच्छत्यथैनमवेचते^१ मधुमतीर्न
५ इपस्त्रधीत्यथैनमूर्ध्वमुन्मार्ष्टिं विष्टेभ्यस्त्वेन्द्रियेभ्यो दिव्येभ्यः पार्थि-
वेभ्य इत्यथैनमादापोपोत्तिष्ठति मनस्वाद्धित्यैत्युर्वन्तरिचमन्वि-
हीत्यैत्याहवनीये जुहोत्यथारन्ध्रे यजमाने स्वाहा ता सुभवः
सूर्याय स्वाहेति^१ इत्वानुप्राणिति^१ वाचयति भूरसि श्रेष्ठो
रस्मीनां प्राणपाः प्राणं मे पाहीत्यथैनमवाचीनमवमृज्य प्रतीचा
१० नीचा पाणिना मध्यमे परिधौ निमार्ष्टिं देवेभ्यस्त्वा मरीचि-
चेभ्य इत्यथ प्रदक्षिणमाहृत्याययणस्यास्यां यहस्य सःखावमव-
मयत्येव ते योनिरित्यथैतस्मिन्मुपाशुसवाचे ऽशुं प्रास्यत्यथैनं^१
दक्षिणत उपाशुसवनेन सःसृष्ट्वा सादयति प्राणाय लेति^१
त्वानाय लेत्युपाशुसवनं प्रत्यभिमृशते^१ ॥ ५ ॥
- १५ यावदेवाचाध्वर्युंशेष्टति तावदेव प्रतिप्रस्थाता राजन्वेवाशु-
शनां दौद्रावपिसृशति यत्ते सोमादाभ्यं नाम जायति तस्यो
ते सोम सोमाय स्वाहेति यत्ते सोम यत्ते सोमेत्यथाभिपो-
यन्तः सर्वज्ञ एव राजानं पर्युपविशन्ति^१ यथाप्राङ्मुखो ऽध्वर्यु-
रुपविशति^१ तस्य दक्षिणं पाङ्गमनु यजमानो^१ दक्षिणतः

१ Thus (अथैनमु.) all MSS.

१ यहमपयच्छत्य. TH, the other MSS यहमुप. ।

१ Thus TF Ked, अथैनद् B, अथैनद् PH.

प्रतिप्रस्थातौत्तरत आग्नीध्रो^१ ऽन्तरेण प्रतिप्रस्थातारं चाग्नीध्रं
 च यद्यत्तुषीं ऽभिपुणोत्ययोन्नेतारमाहाहरोपसृजेत्युपसृजत्युन्ने-
 ताधवनीयादुदचनेनोपर्यर्धं होहचमसे ऽऽशून्यरिप्रावयन्ति
 प्रांगपागुदगधराक्तास्त्वा दिग्ग आधावन्त्वम्ब निखरेत्येष निघाम^१
 आथाययन्ति^१ व्यपोहन्ते^१ ऽभिपुणन्ति^१ निघाममुपयनयोष्या- ५
 ययन्ति^१ व्यपोहन्ते^१ ऽभिपुणन्ति^१ निघाममुपयनयोष्याययन्ति^१
 व्यपोहन्ते^१ ऽभिपुणन्ति^१ न चतुर्थं निघाममुपयनयैर्नः
 सुसंभृतः संभरण्याः संभृत्योन्नेत्र उत्प्रयच्छति^१ तमुन्नेताधवनीये
 ऽवनयत्येवमेव द्वितीयः पर्यायः संतिष्ठत^१ एवं तृतीय^१
 ष्टजीपमन्ततो दग्नापवित्रेण परिवेद्योन्नेत्र उत्प्रयच्छति^१ १०
 तदुन्नेताधवनीये^१ विवाह्य प्रपीड्य दक्षिणस्य हविर्धानस्यान्तरे-
 ल्लेपे उपावहत्य^१ चर्मणि निदधाति^१ तस्मिन्संमुखान्द्यावः
 कृत्वा चतुर्थैतदृजीपं घावमुखेभ्यो व्यपोहत्ययोद्गाता वा प्रस्रोता
 वा दक्षिणस्य हविर्धानस्य पश्चादक्षमुपसृण्य प्राञ्चं घावसु द्रोण-
 कलगमश्चूहति^१ तस्मिन्नुदीचीनदशं दग्नापवित्रं वितन्वन्ति^१ १५
 तेन तथा कृतेनादित्यस्योदयमाकाङ्क्षन्त^१ उदित आदित्ये
 ऽन्तर्यामं गृह्णात्यतिपवमानस्य राज्ञ उपयामगृहीतो ऽस्मन्तर्यच्छ
 मघवन्पाहि सोममुदय्य रायः समिपो यजस्वान्तस्ते दधामि
 घावापृथिवी अन्नरुदन्तरिषः सजोषा देवैरवरैः परैश्चान्तर्यामि

१ The passage निघाममु ... ऽभिपुणन्ति, found in PHF, is mis-
 sing in BTJ

१ Thus JI^१ तमुन्नेता • TFB

१ Thus BJTF, 'उपानिहृत्य II, उपानिहृत्य F

- मधुमन्मादयस्वेति^१ स्वांशतो ऽसौति यद्मपयच्छत्यै नमवेत्ते^२
 मधुमतीर्भं इपस्त्रधीत्यै नमूर्ध्वं मुन्माष्टिं विश्वेभ्यस्त्वेन्द्रियेभ्यो
 दिव्येभ्यः पार्थिवेभ्य इत्यै नमाटापोपोत्तिष्ठति मनस्त्वाद्धित्यै-
 त्युर्वन्तरिवमन्विहीत्यै न्याहवनीये शुद्धोत्यन्वारभ्ये यजमाने स्वाहा
 ५ त्वा सुभवः सूर्याय स्वाहेति^३ ऊत्वाश्वपानिति^४ वाचयति
 धूरसि श्रेष्ठो रग्नीनामपानवा अपानं मे पाहीत्यै नमूर्ध्व-
 सुभृज्य प्राचोत्तानेन^५ पाणिना मध्यमे परिधावुन्माष्टिं देवेभ्यस्त्वा
 मरीचिषेभ्य इत्यै य प्रदक्षिणमाहृत्याययणस्यास्यां यद्मस्व
 मःस्त्रावमवनयत्येप ते धो निरित्यै नमुत्तरत^६ उपाऽशुमन्नेन
 १० मःस्पृष्ट्वा मादयत्यपानाय स्वेति^७ व्यानाय त्वेत्युपाऽशुमन्नेन
 प्रत्यभिष्टुते^८ ऽद्योक्षेत्तारमाहाप्रमत्तः संततमानयोपाऽशु यहा-
 न्यहीयामीत्यै यादत्त ऐन्द्रवायवपाचं^९ तदेतद्वाप्यावत्परिषीवि
 भवति^{१०} तेन गृह्णात्यतिपवमानस्य राज्ञ आ वायो भूष
 शुचिपा इत्यनुद्रुत्योपयामगृहीतो ऽसि वायवे त्वा जुष्टं
 १५ गृह्णामीत्यै नमपयत्य^{११} पुनरेवोपयच्छतीन्द्रवायू इमे सुता
 इत्यनुद्रुत्योपयामगृहीतो ऽसीन्द्रवायुभ्यां त्वा जुष्टं गृह्णामीति^{१२}
 परिष्टुज्य मादयत्येप ते धोनिः सजोषाभ्यां त्वैत्यै यादत्ते मैवा-
 वरुणपाचं^{१३} तदेतत्पिलकावद्भवति^{१४} तेन गृह्णात्यतिपवमानस्य

१ उपयच्छत्य • BTF Kes, अपय • HJ

२ एव 108. FJ.

३ अथैनमु • TF Kes, अथैनदु • BHJP.

४ अपयत्य H Bh., Kes, अपनयत्य B, अपनयत्यथ F, उपयत्य JT

५ Thoos HJ Bh., Kes, विलिकावत् F, पलकावद् (= c, पुल-) D,

पलका ... F

राज्ञो ऽयं वां मित्रावरुणेत्यनुद्रुत्योपयामगृहीतो ऽमि मित्रा-
वरुणाभ्यां त्वा जुष्टं गृह्णामीति^१ वर्हिषी अन्तर्धाय पयसा
श्रीणात्यपोद्भृत्य वर्हिषी दशापवित्रेण परिमृज्य भादयत्येप ते
योनिर्च्यतायुभ्यां त्वेत्यथोपातीत्याश्विनपात्रं शुक्रपात्रमादत्ते^१
तदेतद्वैकलं वा पालागं वा शच्छं भवति^१ तेन गृह्णात्यतिपव-
मानस्य राज्ञो ऽयं वेनयोदयदित्यनुद्रुत्योपयामगृहीतो ऽमि
शण्डाय त्वा जुष्टं गृह्णामीति^१ परिमृज्य भादयत्येप ते योनि-
र्वीरतां पाहीत्यथादत्ते मन्विपात्रं^१ तदेतद्वैकलं शच्छं
भवति^१ तेन गृह्णात्यतिपवमानस्य राज्ञस्तं प्रत्येत्यनुद्रुत्योप-
यामगृहीतो ऽमि मर्काय त्वा जुष्टं गृह्णामीति^१ वर्हिषी
अन्तर्धाय मर्कुभिः श्रीणात्यपोद्भृत्य वर्हिषी दशापवित्रेण परि-
मृज्य भादयत्येप ते योनिः प्रजाः पाहीत्यथादत्त आययण-
स्वाली^१ तथा गृह्णात्यतिपवमानस्य राज्ञो ये देवा दिव्येकादश
येत्यनुद्रुत्योपयामगृहीतो ऽमि विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यो जुष्टं
गृह्णामीत्यथेनां^१ चिरभिदिङ्करोति ॥ ६ ॥

हिं हिं हिं सोमः पवते सोमः पवते सोमः पवते ऽग्ने
मद्वाणे पवते ऽसौ चत्राय पवते ऽस्यै विभ्ये पवत रूपे पवत
ऊर्जे पवते ऽद्भ्यः पवत आपधीभ्यः पवते वनस्पतिभ्यः पवते
द्यावापृथिवीभ्यां पवते सुभ्रताय पवते ब्रह्मवर्चसाय पवते ऽग्ने
सुन्वते यजमानाय पवते मह्यमित्युपाशृत्वा ज्यैष्ठ्याय पवत १०

इत्युच्चैरथैनमधिवदते आग्रयणो ऽसि स्वाग्रयणो जिन्य यज्ञं
जिन्य यज्ञपतिमभि भवना पाहि विष्णुस्त्रां पातु विशं त्वं
पाहीन्द्रियेणेति^१ परिमृज्य सादयत्येष ते योनिर्विश्वेभ्यस्त्वा
देवेभ्य इत्युपन्दिमतो ऽत ऊर्ध्वं यद्वाग्यच्छाति^१ चिष्टमन्नयश्च
५ गणिनी रुजन्त इति रुणवत्क्षर्षां भादय्यतो गृहीयादिति
ब्राह्मणमथादत्त उक्थ्यस्त्रालो^१ तथा गृह्णात्यतिपवमानस्य राज्ञ
उपयामगृहीतो ऽमीन्द्राय त्वा वृहद्दते वयस्नात^१ उक्थ्यायुवे यत्त
इन्द्र वृहद्दयस्तस्मै त्वा विष्णवे त्वा जुष्टं गृह्णामीति^१ परिमृज्य
सादयत्येष ते योनिरिन्द्राय त्वाक्यायुव इत्यथादत्ते भुव-
१० स्त्रालोः^१ स आह ये पूर्वया द्वारा प्रापत्यत^१ प्राञ्चस्ते
निक्रामन्तु ये ऽपरया प्रत्यञ्चस्ते मा वो ऽभिपरिहारिषमिति^१
जघनेनाभियोत्सोमोमेदकानभिपरिदत्योत्तरत उच्यच्छक्ति^१
मूर्धानं दिवो अरतिं वृषिव्या इत्यनुद्रुत्योपयामगृहीतो ऽस्यये
त्वा वैश्वानराय जुष्टं गृह्णामीत्यथैनमधिवदते भुवो ऽसि
१५ भुवचितिर्भुवाणां भुवतमो ऽप्युतानामप्युतचित्तम इत्यथैनदथा-
दत्त^१ प्रतिपर्यादत्योत्तरस्य हविर्धानम्याग्नेणोपस्तम्भनमनुपोत्ते
सादयत्येष ते योनिरग्नये त्वा वैश्वानरायेति^१ भुवेण राजानं
परिदधात्यथोपर्वर्धं द्रोणकस्तमे परिस्रु पात्रं प्रास्य द्रष्टाननु-

१ Thus emended All MSS also P Bh., Mantramāla, Prayoga
IO, Padārthaniry. have प्रापत्यत. only T, Keś प्रापत्यत ।

१ Thus PBTH Bh, उच्यते. P Keś

१ अथैन instead of अथैनम् T, अथैनदथादत्त P (pr m.), अथैनदथा-
P (see m).

मन्त्रयते द्रष्टव्यस्कन्द यस्ते द्रष्टो यो द्रष्टो यस्ते द्रष्ट द्रष्टव्योमे-
 तारमाचारिकं पूतमृतं कुरु पवमानस्य यद्वाग्वधीय्यामीति^१
 तच्छ्रुत्वोमेता पूतमृतो विले पवित्रं वितत्य द्वौ वा त्रीन्वा राज्ञ
 उदचनानानयत्यथारिके पूतमृति पवमानस्य यद्वाग्वद्वात्युप-
 यामगृहीतो ऽसि प्रजापतये त्वेति द्रोणकलशमभिमृशतीन्द्राय
 त्वेत्याधवनीय^२ विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्य इति पूतमृतमथोमेतरित्याह
 प्राञ्च राजानं पूतमृततमभि संपवयताद्गभिराधवनीयं
 मृदा न्युज्जतादिति^३ स तथा करोत्यथाप उपसृम्य बर्हिषी
 आदाथोपनिःसर्पति^४ तं निःसर्पन्तमन्वारमत उद्गातोद्गातारं
 प्रस्तोता^५ प्रस्तोतारं प्रतिहर्ता^६ प्रतिहर्तारं यजमानो^७ यजमानं
 मद्वा^८ प्रतिप्रस्थाता मत्तमः सर्पति^९ तेषु समन्वारयेत्वाहवनीये
 सुवाङ्मतिं जुहोति^{१०} ॥ ७ ॥

अग्निः प्रातःसवने पालम्बान्वैश्वानरो महिना विश्वशंभुः ।
 स नः पावको द्रविणं दधात्वायुधन्तः सहभक्षाः स्याम स्वाहे-
 त्येतथाध्वर्युं जुहुतो^१ यथावेदमितरे जुहुत्यथोदस्यो ऽभि
 पवमानः सर्पन्ति^२ प्रङ्ग एवाध्वर्युः प्रथमो बर्हिषी धुन्वानः^३
 सर्पति वागयोगे अथ एत्वृजुगा देवेभ्यो यशो मयि दधती
 प्राणान्पश्यु प्रजां मयि च यजमाने चेत्यथास्तावे यथायतन-
 सुपविशन्त्यथोद्गात्रे वा प्रस्तोत्रे वा बर्हिषी प्रयच्छत्यृक्त्वासयो-

१ F (not BHP) ms मद्वाणं; T ms अथ ।

२ Thus B, the other MSS more or less corrupt सुवाङ्मतिं HFP,
 धवान P.

- रूपस्तरणमसि मियुनस्य प्रजात्या इति वा त्वृष्णीं वायोपाकरणं
जपति वायुर्हिंद्वाग्निः प्रस्रोता प्रजापतिः साम दृहस्यति-
रुद्राता विद्ये देवा उपगतातारो भरुतः प्रतिहतरं इन्द्रो
निधनं ते देवाः प्राणभृतः प्राणं मयि दधत्वोऽ मृध्वमिति ।
५ स एष चिद्वद्विष्मवमानो भवति । तस्य पञ्चम्यां प्रभुतायां
वाचयति श्रेणो ऽसि गायत्रच्छन्दा अनु त्वारभे स्वस्ति मा
रुंपारयेत्यत्र दशहोतारं व्याचष्ट । उद्भुते सान्नि संप्रेषमाहाम्री-
दम्रीश्विहर यर्हि सृणाहि पुरोदाशाऽ अलंकुरु प्रतिप्रस्थातः
पशुरन्तिके ऽस्त्विति । यथासंप्रेषं तौ कुरुतो । ऽथाप उप-
१० स्पृशाहेहि यजमानेति । पूर्वया द्वारा हविधांशं प्रपाद्य समस्तऽ
राजानमुपतिष्ठते विष्णो त्वं नो अन्तम इत्यथादत्त आशिन-
पात्रं । तदेतद्हरत्रि भवति । तस्मिन्गृह्णाति द्रोणकल्पशात्परि-
भुना पाचेण या वां कश्चेत्यनुद्रुत्योपयामगृहीती ऽस्यश्विभ्यां त्वा
जुष्टं गृह्णामीति । परिमृज्य सादयत्येष ते योनिर्माध्वीभ्यां
१५ त्वेत्याप उपस्पृशाहेहि यजमानेत्याहवनीयं द्रुत्वा भुचि
चतुर्दंशीतं गृहीत्वा सप्तहोतारं मनसानुद्रुत्याहवनीये जुहो-
त्यन्वारभ्ये यजमाने स्वाहेत्यावक्रागैरति परिभूरग्निं परि-
भूरिन्द्रमित्येतेनानुवाकेनाथ प्रचरण्यां नवशत्वो गृहीते । ऽप्येय
आग्नीध्र आग्नीध्रीयाद्विष्णियादनुपूर्वं । धिष्णियेष्वद्वाराश्विहर-
२० त्याप पुरस्तात्प्रत्यङ्गामीनो विद्वतान्धिष्णियाभ्याधारयति यथा-

१ जुहेनो JF Ket.

२ Thus JBHP, (Ke- यथावपरे), आनुपूर्वे the other MSS.

ऽप्राक्पाकतर इत्युपविशत्युधिवत् उदुद्धतस्य गोपमित्येमे समी-
चते पातं गा द्वावाष्ट्रिणी अद्यात् इत्यथ दक्षिणार्धं परेक्षत
आगन्त पितरः पितृगानहं युष्माभिर्भूयामः सुप्रजसो मया यूयं
भूयास्तेत्युत्तरार्धं परेक्षत ' उदक्कः स्यताया इति ' ॥ १० ॥

अयेमावध्वर्युं आहवनीयप्रभृत्येवमेवाहवनीयमुपतिष्ठते ।
एवमाग्नीध्रीयमेवः होचीयमेवं प्राञ्चावाहृत्य जपत । एवं
प्रदक्षिणमाहृत्य पूर्वं द्वारौ मदमः संमृगत । एवः मदः प्रपद्यते ।
एवमागनाभ्यां वहिःमदमं शृणु निरस्मतो । दक्षिणमेवाध्वर्युं दां-
वाङ्गं निश्रयमाण उपविशत्युत्तरं प्रतिप्रस्थाते । वमिसे समीचते ।
एवं दक्षिणार्धं शोत्तरार्धं च परेक्षते । उदक्कः स्यताया इत्येमे १०
वपद्भृतरि आहवनीयप्रभृत्येवमेवाहवनीयमुपतिष्ठन्त । एवमाग्नी-
ध्रीयं । तमुत्तरेण परियन्त्येवः । होचीयमेवं प्राञ्च आहृत्य
जपन्त्येवं प्रदक्षिणमाहृत्य पूर्वं द्वारौ मदमः संमृगन्त्येवः मदः
प्रपद्यन्ते । श्रेण धिष्णियानुत्तरेणाञ्चावाकम् । धिष्णियं परी-
त्येवमासनेभ्यो वहिःमदमं शृणानि निरस्मन्त्येवः स्वः स्वमेव १५
धिष्णियमनूपविशन्त्येवमिसे समीचन्त । एवं दक्षिणार्धं शोत्त-
रार्धं च परेक्षन्त । उदक्कः स्यताया इत्येमे सर्व उद्गातारो
प्रज्ञा मदस्य इत्यवपद्भृतरि आहवनीयप्रभृत्येवमेवाहवनीयमुप-
तिष्ठन्त । एवमाग्नीध्रीयं । तमुत्तरेण परियन्त्येवः होचीयमेवं

१ BF ins च ।

२ All the MSS. read here and infra पर्वणि ।

यथावेदमितरे जुह्वत्याश्रावयत्यो आवयास्तु श्रौषडग्निर्है
 दैवीनां विशां पुरएताय५ सुन्वन्वजमानो मनुष्याणां तयोर-
 स्त्रूरि गार्हपत्यं दीदयच्छत५ हिमा दा यू राधा५सीत्संप्रज्ञा-
 नावसंप्रज्ञानौ तन्व इति^१ समानं कर्मा वपायै^१ वपया प्रचर्य
 ५ वपाश्रपणी अनुप्रद्यत्य समुत्क्रम्य चात्वाले मार्जयन्ते^१ इय यज-
 मानमुत्करे स्फ्यविधनानुपस्थापयति ॥ ६ ॥

स्फ्यः स्वस्तिर्विधनः स्वस्तिः पर्शुर्वेदिः परशुर्नः स्वस्तिः ।

यज्ञिया यज्ञहत स्य ते माग्निन्वज उपह्वयध्वमुप मा द्यावा-
 पृथिवी ऋयेतामुपास्तावः कलगः भोमो अग्निरुप देवा उप
 १० यज्ञ उप मा होत्रा उपह्वे ऋयन्तामित्यथ नमो इम्ये मरुप्ते
 मखस्य मा यगो इयादित्याध्वगीयमुपतिष्ठते^१ नमो रुद्राय
 मखप्ते नमस्त्या मा पाक्षीत्याग्नीधं^१ नम इन्द्राय मखप्त
 इन्द्रियं मे वीर्यं मा निर्वधीरिति होधीयमथ प्राडावृत्य
 अपति दृढे स्यः शिचिरे समीची मा५हमस्यात५ सूर्यो मा
 १५ देवो दिव्याद५हमस्यात् वायुरन्तरिक्षादग्निः पृथिव्या यमः
 पितृभ्यः सरस्वती मनुष्येभ्य इत्यथ प्रदक्षिणमावृत्य पूर्वं द्वारौ
 सदसः संमृगति देवो द्वारौ मा मा संताप्तमित्यथ सदः
 प्रपद्यते नमः सदने नमः सदसस्तथे नमः मखीनां पुरोगाणां
 चतुपे नमो दिवे नमः पृथिव्या इत्यथामनादहिःसदसं
 १० द्रणं निरम्यत्यहे दैधिपव्योदतभिष्ठान्यस्य सदने सीद यो

न्युत्तमन्तेः' स यद्यु इ-यथान्युत्तमभिजुहोति मत्त न इत्याग्नेभे
 ऽन्ततो जुहोति' यद्यु वै स्वाहास्वाहेति स्वाहेत्येवागत
 आग्नीध्रीये' जुहोत्युदक्स्त्र्यतायां इत्यंयोत्तरस्य हविर्धानस्य
 पुबुके प्रचरणीः सादयत्यथ सांकाग्निनेन पथा पृथ्याः नृणाति
 संततां गार्हपत्यादाहरणीयान्' ॥ ८ ॥ द्वितीयः ॥

अथाध्वर्यु रग्नाह्नो यूपमभ्येत्युदूद्वा पूर्वाः रग्नां
 नाभिदग्ने परिव्ययन्नाह परिवीयमाणायानुभूति' स्ववन्तं
 यूपमुत्सृज्याग्नेयं पशुमुपाकरोति' मगानं कर्मा प्रवरात्प्रगिद्धः
 होतारं वृणीते' ऽथात्रावयत्यो आवयान्तु औषड्भिन्नाध्वर्यु
 आध्वर्यवादित्यहं चाधौ च मानुषाविति' प्रतिप्रस्थातुर्नाम १०
 गृह्यात्यथात्रावयत्यो आवयान्तु औषड्भिन्नावरुणौ प्रगास्तारौ
 प्रगास्त्यादित्यधौ मानुष इति' मैत्रावरुणस्य नाम गृह्यात्यथा-
 आवयत्यो आवयान्तु औषड्भिन्ने ब्रह्मा ब्राह्मणादित्यधौ मानुष
 इति' ब्राह्मणाश्चक्षुमिनो नाम गृह्यात्यथात्रावयत्यो आवयान्तु
 औषड्भिरुतः पोचादित्यधौ मानुष इति' पोतुर्नाम गृह्यात्यथा- १५
 आवयत्यो आवयान्तु औषड् भ्रावो नेष्टादित्यधौ मानुष इति'
 नेष्टुर्नाम गृह्यात्यथात्रावयत्यो आवयान्तु औषड्भिन्नाग्नीध्रा-
 दित्यधौ मानुष इत्यग्नीधो नाम गृह्णाति' तेषां प्रवृतः प्रवृत
 एव प्रवृताङ्गनीजुहोति' जुष्टो वाचो भूयाममृचा स्तोमः
 समर्धय सूर्यो मा देवो देवेभ्यः पालित्येताभिरध्वर्यु जुहुतो' १०

यथावेदमितरे जुङ्क्तथाश्रावयत्यो श्रावयाम्शु शौषडग्निर्है
 दैवीनां विगां पुरएतायः सुचन्यजमानो मनुष्याणां तयोर-
 सूरि गार्हपत्यं दीदयच्छतं हिमा दा यू राधाःसीसंपृच्छा-
 नावसंपृञ्चानौ तच्च इति । समानं कमां वपायै । वपया प्रचर्ष
 ५ वपाश्रपणी अनुप्रहृत्य मनुक्मस्य चात्वाले मार्जयन्ते । इय यज-
 मानमुत्करे रप्यविघनानुपस्रापयति ॥ ६ ॥

रप्यः स्वस्तिर्विघनः स्वस्तिः पर्शुर्वेदिः परशुर्नः स्वस्तिः ।
 यज्ञिया यज्ञकृत स्य ते माग्निव्यञ्ज उपह्वयध्वमुप मा द्यावा-
 पृथिवी ऋयेतामुपास्तावः कलगः सोमो अग्निरुप देवा उप
 १० यज्ञ उप मा होषा उपह्वये ऋयन्तामित्यथ नमो इत्ये मत्स्रि
 मखस्य मा यशो इयादित्याहवनीयमुपतिष्ठते । नमो रुद्राय
 मत्स्रि नमस्त्या मा पाशीत्याग्नीध्रं । नम रुद्राय मखप्र
 इन्द्रियं मे वीर्यं मा निर्वधीरिति होषीयमथ प्राडाहृत्य
 जपति दृढे स्यः जियिरे रुमीषी माःहमस्यातः सूर्यो मा
 ११ देवो दिव्यादःहमस्यातः वायुरन्तरिक्षादग्निः पृथिव्या यमः
 पितृभ्यः भरस्रती मनुष्येभ्य इत्यथ प्रदक्षिणमाहृत्य पूर्वं दारौ
 मदमः संमृशति देवो दारौ मा मा संताप्तमित्यथ मदः
 प्रपद्यते नमः मदमे नमः मदमस्रतये नमः मस्मीनां पुरोगाणां
 चतुषे नमो दिवे नमः पृथिव्या इत्यथामनादहिःमदसं
 १० शृणं निरस्यत्यहे दैधिपच्योदतनिष्ठान्यस्य मदने मीद यो

क्षिरमिधारयति^१ न प्रत्यनक्त्याक्रम्याथायाह प्रातः प्रातः-
 भावस्त्रेन्द्राय पुरोडाशाग्रम्व्यिताग्नेयेति^१ वषट्कृते जुहोत्यथ
 समावपमान आद्याग्नये ऽनुब्रूहीत्याथायाहाग्नये प्रेयेति^१ वषट्कृत
 उत्तरार्धपूर्वार्धं ऽतिहाय पूर्वा आहुतीं जुहोत्यथोदङ्कृत्याक्रम्य
 यथायतनं शुची सादयित्वा पात्र्यामिडां समवधाय प्रतीषः ५
 पुरोडाशाग्रम्व्यिताग्नेयेति^१ शुक्ले संयन्ति पशव इडेति वदन्तो^१
 ऽय प्राङ्वायवाह वायव इन्द्रवायुभ्यामनुब्रूहीति^१ तच्छ्रुत्वा
 प्रतिप्रस्थातैन्द्रवायवस्य प्रतिनिर्गच्छं^१ गृह्णाति द्रोणकलमात्परि-
 भ्रुना पावेषादित्यस्याया श्रौषण्ये पाव उपयामगृहीतो ऽभि
 वाचमदक्षि वाक्पाशां त्वा क्रतुपाभ्यामस्य यशस्य भुवस्त्राध्यक्षाभ्यां १-
 गृह्णामीति^१ यद्वावादायोपनिष्क्रामत्युपनिष्क्रान्तस्यैवाध्वर्युर्पहा-
 दादत्त^१ उत्तरतस्मिष्ठते प्रतिप्रस्थाचे प्रतिनिर्गच्छं^१ प्रयच्छत्यथ
 वै भवत्यैन्द्रवायवमादायाघारमाघारयेदिति^१ न आज्यम्यास्याः^१
 भुवेषोपहत्यैन्द्रवायवमादायाघारमाघारयत्यध्वरो यज्ञो ऽय-
 मस्तु देवा श्रोषधीभ्यः पगावे नो जनाय विशस्यै भूतायाध्वरो १५
 ऽसि स पिषस्र इतवहेव सोम स्वाहेत्यथायावत्यो श्रावयाम्नु
 श्रौषद्वायव इन्द्रवायुभ्यां प्रेयेति^१ वषट्कृते ऽध्वर्युः पूर्वां जुहोति^१
 द्वितीयं वषट्कृते महीभौ जुहुतो^१ ऊत्वा वाचयति यो न

१ Here and infra, without y. BJT Dh. (Grantha MS. and Dev. MS.). षनिर्गच्छं FHP Draida, Keś., Padārthanirv. (F once without y)

१ •सा FH, •साः BT; •सां J

धोपनिष्क्रामत्युपनिष्क्रान्तश्चैवाध्वर्युर्गृह्णावात्त ' उत्तरतस्तिष्ठते
 प्रतिप्रस्थाचे प्रतिनिर्घांघ्रं प्रयच्छत्यथाश्रावयत्यो श्रावयामु
 श्रौपडश्विभ्यां प्रेष्येति ' वपद्गृते सहोभौ जुहुतो ' ऊत्वा वाष-
 पति यो नो ऽश्विनावभिदासति भ्रातृच्य उत्पिपीते शुभस्यती
 इदमहं तमधरं पादयामि यथेन्द्राहमुत्तमस्येतयानीत्यथ प्रति-
 प्रस्थाताध्वर्योः पाचे ग्रहस्य सः स्रावमवनयत्युभयोरधमध्वर्युः
 प्रतिप्रस्थातुः पाचे ऽवनयति ' तं प्रतिप्रस्थातादित्यस्यास्यामवन-
 यति विद्येभ्यस्त्वा देवेभ्य इति ॥ १२ ॥

स यद्यु हैतैः सः स्रावैरुपर्यधां स्थाली भवत्येतेनैनां पाचेणापि-
 दधाति ' यद्यु वै नोपर्यधां भवति द्रोणकलशादेनामुपर्यधां^१
 ह्येतेनैव पाचेणापिदधाति विष्णुबुरुक्रमैष ते सोमस्तः रचस्र
 तं ते दुयडा मावख्यदित्यथाध्वर्युः प्रदक्षिणमारुत्य प्रत्यङ्गाद्रुत्य
 शोचे पाचं प्रदाय प्राडायश्चाहोचौघमानेभ्यो ऽनुब्रूहि होतु-
 श्चमसमनुन्नयध्वमुभयतःशुक्रान्कुसुध्वमच्छावाकस्य चमसाध्वर्यो
 मा तु त्वमुन्नेष्टाः प्रतिप्रस्थातश्चतुर्भिर्मां शकलैः प्रोक्षिताप्रोक्षितैः
 प्रत्युपलम्बस्वेति ' यथामप्रैषं ते कुर्वन्ति ' द्रोणकलशादेव
 प्रथममुन्नयन्त्यथ^२ पूतभृतो ' ऽथ द्रोणकलशात्त उभयतःशुक्रा^३
 होद्वचमसमेव प्रथममुन्नयन्ति^४ ' यथोपपादमितरासंमुक्षीयो-
 च्चरवेद्याः सः स्रादयन्त्यथ^५ प्रतिप्रस्थाता चतुर्णां शकलानां द्वौ

१ Before रनाद् • BFHP 108 एव । २ Thus BHTP; • चत्यथ F.

३ Thus BFHP • यति T ४ Thus BHFP Kes; पादयत्यथ JT.

- प्रोचति^१ द्वावप्रोचितौ भवतः^१ प्रोचिताभ्यामपिधायाप्रोचि-
 ताभ्यामुपयच्छतः^१ शुक्रमेवाध्वर्युरादत्ते^१ मन्विन्नं प्रतिप्रस्थाता^१
 यद्वावादायोपनिष्क्रामतो^१ दक्षिणमेवाध्वर्युर्द्वावाङ्गं निश्रयमाण
 उपनिष्क्रामत्युत्तरं प्रतिप्रस्थाता^१ तौ जघनेनोत्तरवेदिं यद्दौ
 ५ संधत्त आयुः संधत्तं तन्मे जिवत्तं प्राणः संधत्तं तं मे जिवत्त-
 मपानः संधत्तं तं मे जिवत्तं व्यानः संधत्तं तं मे जिवत्तं
 चतुः संधत्तं तन्मे जिवत्तः श्रोत्रः संधत्तं तन्मे जिवत्तमिति^१
 यद्भिः संधाभिः संधाय व्युत्क्रामत^१ स्तुतो ऽसि जनधा देवास्त्वा
 शुक्रपाः प्रणयन्तु सुवीराः प्रजाः प्रजनयन्परीहि शुक्रः
 १० शुक्रप्रोचिषेत्यध्वर्युर्दक्षिणेनोत्तरवेदिं परिक्रामति^१ स्तुतो ऽसि
 जनधा देवास्त्वा मन्विपाः प्रणयन्तु सप्रजाः प्रजाः प्रजनयन्परीहि
 मन्वी मन्विप्रोचिषेति प्रतिप्रस्थातोत्तरेणोत्तरवेदिं परिक्रा-
 मति^१ तौ पुरस्तात्प्रत्यश्चावुत्तरवेदिमधिद्रवत द्दक्षेण मयुजो वयः
 मासह्याम पृतन्यतः । घ्नन्तो वृत्राण्यप्रति ॥ यत्ते अग्ने तेजस्तेनाहं
 १५ तेजस्वी भूयासं यत्ते अग्ने वर्चस्तेनाहं वर्चस्वी भूयासं यत्ते अग्ने
 हरस्तेनाहः हरस्वी भूयाममित्येषान्तरेण दूपं साहवनीयं च
 यद्दौ संधत्त आयु स्र आयुर्मे धत्तमायुर्यज्ञाय धत्तमायुर्यज्ञप-
 तये धत्तं प्राण स्यः प्राणं मे धत्तं प्राणं यज्ञाय धत्तं प्राणं
 यज्ञपतये धत्तमपान स्रो ऽपानं मे धत्तमपानं यज्ञाय धत्त-
 २० मपानं यज्ञपतये धत्तं व्यान स्वी व्यानं मे धत्तं व्यानं यज्ञाय
 धत्तं व्यानं यज्ञपतये धत्तं चतु स्यद्युर्मे धत्तं चतुर्द्युर्ज्ञाय धत्तं
 चतुर्द्युर्ज्ञपतये धत्तः श्रोत्रः स्यः श्रोत्रं मे धत्तः श्रोत्रं यज्ञाय

धत्तः श्रोत्रं यज्ञपतये धत्तमिति^१ पङ्क्तिः संधाभिः संधाय
थुक्कामतः ॥ १३ ॥

तौ देवौ शुक्लामन्विनौ कल्पयतं दैवीर्विशः कल्पयतं
मानुषीरिपमूर्जमस्मासु धत्तं प्राणान्यशुपु प्रजां मयि च यज्ञ-
माने चेत्यथाप्रोचितौ शकलौ बहिर्वेदि निरस्यतो^१ निरस्तः ५
शण्डः महामुनेत्यध्वर्युर्यं यजमानो देष्टि तं मनसा ध्यायति^१
निरस्तो मर्कः महामुनेति प्रतिप्रस्थाता यं यजमानो देष्टि तं
मनसा ध्यायत्यथाप उपसृश्य प्रोचितावभ्याधत्तः^१ शुक्रेषा ते
समित्तया समिथ्यस्व स्वाहेत्यध्वर्युर्मन्विज्ञेषा ते समित्तया
समिथ्यस्व स्वाहेति प्रतिप्रस्थातै^१ तस्मिन्काले चमसाध्वर्यंवयम- १०
मानुषोद्यच्छन्ते^१ ऽथाध्वर्युः पुरस्तात्प्रत्यङ् तिष्ठन्नश्रावयत्यो
श्रावयास्तु श्रौपट् प्रातः प्रातःसावस्य शुक्रवतो मन्विवतो मधु-
युत इन्द्राय सोमाग्रस्थितान्ग्रेष्येति^१ वपद्भृते सहोभौ जुडतः
स प्रथमः संकृतिर्विश्वकर्मां स प्रथमो मिषो वरुणो अग्निः । स
प्रथमो दृहस्यतिश्चिकिलान्तस्मा इन्द्राय सुतमाजुहोमि स्वाहेति^१ १५
वपद्भृतानुवपद्भृते दिजुडतस्तथैव दिदिः सर्वाश्चमसाञ्जुडत्यथ
संप्रैषमाह प्रैतु होतुश्चमसः प्र ब्रह्मणः प्रोद्गातुः प्र यजमानस्य
प्र सदस्यस्य होत्रकाणां चमसाध्वर्यवः सकृत्सकृद्द्रोणकलशाद्भु-
श्रौयोपावर्तध्वः होतुश्चमसाध्वर्यंनुपरमैहि प्रतिप्रस्थातरुत्तरार्धं
आहवनीयस्य मन्विनः सश्चावं जुडधीति^१ यथासंप्रैषं ते १०
सुर्वन्थय प्रदक्षिणमाहृत्य होत्रचमसे सदस्य सश्चावमवनयति
ऊतं त्वा ऊते ऽवनयान्मूर्जस्वन्तं देवेभ्यो मधुमन्तं मनुष्येभ्य इति

- वा त्वर्षीं वाय प्रतिप्रसातोत्तरार्धं आहवनीयस्य मन्दिनः
 म॥स्त्रावं जुहोत्येष ते रुद्र भागो यं निरयाचथासं जुषस्व
 विदेगोपत्य॥ रायस्योप॥ सुवीर्य॥ संवत्सरीणा॥ स्वस्ति॥
 स्वाहेत्यथाप उपस्पृश्य शुक्रपाचं च मन्दिपाचं च खरे यथा-
 ५ यनत॥ सादयति 'यनयेते' महर्त्विजां चमसा 'अयेते' होचक्राणां
 चमसाध्वर्यवः सङ्कल्लङ्घीणकस्रगादभ्युचीयोपावर्तन्ते 'तेषां
 मैत्रावरुणचमसादायाश्चाह प्रगाक्षर्यजेति 'वपद्वृतानु-
 वपद्वृते द्विजहोति 'मद्भन्यज पोतर्यंज नेष्टर्यंजाग्नीचजेति पञ्च
 होचाः संधाव्य प्रदक्षिणमाहृत्य प्रत्याङ्गाद्रुत्याघेण होतारमुप-
 १० विभ्रत्यथाङ्ग्रीदिति 'स भद्रमकरित्याह होता घो नः सोमः
 राजानं पाथयिष्यतीत्यथ होतादत्त ऐन्द्रवायवपाचमात्तमेवा-
 ध्वर्युरन्वारभते 'ऽन्वारभ्ये ऽध्वर्योः होतोपहवमिद्वा भवयति
 यथा स वेद 'तथान्वारभ्ये होतर्यध्वर्युरपहवमिद्वा भवयति
 मयि वसुः पुरोवसुर्वाकृपा वाचं मे पाहीत्यथ होता भवय-
 १५ त्यथाध्वर्युर्येनद्दोचे ऽनुपजति 'तद्दोता यथायतनः सादपत्यथ
 होतादत्ते मैत्रावरुणपाचमात्तमेवाध्वर्युरन्वारभते 'ऽन्वारभ्ये
 ऽध्वर्योः होतोपहवमिद्वा भवयति यथा स वेद 'तथान्वारभ्ये
 होतर्यध्वर्युरपहवमिद्वा भवयति मयि वसुर्विद्वद्वसुद्वेष्या-
 यक्षुर्मै पाहीत्यथेनद्दोचे ऽनुपजति 'तद्दोता यथायतनः
 २० सादयत्यथ होतादत्त आग्निपाचमात्तमेवाध्वर्युरन्वारभते '

१ Thus (सादयतिपक्षे) PHT and Keā; the other MSS. सादयेते
 (B) or सादयन्ते JF

ऽन्वारथे ऽध्वर्यो होतोपहवमिद्धा भक्षयति यथा स वेद^१
 तथान्वारथे होतर्यध्वर्युपहवमिद्धा भक्षयति मयि वसुः संय-
 दसुः श्रोत्रपाः श्रोत्रं मे पाहीति^१ सर्वतः परिहारमाश्विनं
 भक्षयतीति ब्राह्मणमथैनद्धोत्रे ऽनुपत्रति^१ तद्धोता यथायतनः
 सादयत्यथाप उपस्पृश्य होत्र इडासुपोद्यच्छन्ते^१ ॥ १४ ॥ ५

उपह्वयमानायामिडायासुपप्रगृह्णन्ति चमसानुपह्वतायामि-
 डायामनाहितमग्नीधे भवत्यथैतानि दिदेवत्यपाचाण्डरिक्तानि
 करोति^१ पुरोडाग्नकलमैन्द्रवायवपाचे प्रास्यत्यामिवां मैत्रा-
 वरुणपाचे^१ धाना आश्विनपाचे^१ ऽथैतानि संपरिगृह्य पूर्व्या
 द्वारोपनिर्द्धत्यापरया द्वारा हविर्धानं प्रपाद्य दक्षिणस्य हवि- १०
 र्धानस्योत्तरस्यां वर्तन्त्याः सादयति^१ तान्या तृतीयसवनात्परि-
 श्रेरे^१ ऽप्याग्नीध आदधाति पडवसं^१ प्राद्गन्ति^१ मार्जयन्त^१
 इडोपह्वताः स्यममान्भक्षयन्ति भक्षेहि सावित्रेति दीर्घभक्षमनुद्रुत्य
 वसुमङ्गणस्य सोम देव ते मतिविदः प्रातःसवनस्य गायत्र्यच्छन्दस
 इन्द्रपीतस्य मधुमत उपह्वतस्योपह्वतो भक्षयामीति^१ होद्वचमम- १५
 मेवैते चयः समुपह्वय भक्षयन्ति^१ यथाचमसं चमसाग्निंश्च म
 इत्यात्मानं प्रत्यभिमृशन्त^१ आप्याययन्ति चमसानाप्यायस्य
 ममेतु त इति^१ शीदन्ति नारागः स्या आप्यायिता दक्षिणस्य
 हविर्धानस्यापालम्बमधोऽध^१ ऐन्द्राग्रायाथैषो ऽच्छावाको ऽपेण
 सद आप्ते^१ तस्मै महत्पुरोडागाकलमादधदाहाच्छावाक^१ १०

१ This PJJF Bh. Kef., चमसस्य० B, चमस० or चपा० T (Grantha!)

१ This JHFP, चमसस्य० B, चमसस्य० T

वदस्र यत्ते वाद्यमिति ^१ स यवाच्छावाकस्थाभिजानात्युपो
 अस्मान्माघ्नान्माघ्नाणा ऋयध्वमिति तदाह होतरच्छावाको
 वा अयमुपहवमिच्छते तमुपह्वयस्वेति ^१ तमृचा होतोपह्वयते ^१
 ऽय प्राङ्गयन्नाहोत्रीयमानायानुब्रूह्यच्छावाकस्य समसाध्वर्यबु-
 ५ अयस्त्रोभयतःशुकं कुरुस्वेति ^१ स तथा करोत्ययं प्राङ्हेत्या-
 च्छावाकसमसमादायाथाव्याहाच्छावाक यजेति ^१ वपद्भृतानु-
 वपद्भृते ङला हरति भवः ^१ स यद्यभिन्नच्छावाक उपहव-
 मिच्छत उपैवैनः ऋयते ^१ नो त्वेव संभवयतः ^१ सीदत्यस्य
 नाराशःस आयायितो ^१ ऽथाहाच्छावाक सीद नेष्टः पत्नीसु-
 १० दानयाम्नीदच्छावाकं मे सध्रं प्रभूतादिति ^१ सीदत्येपो ऽच्छावाको
 जघनेन स्वं धिष्णियमानयति नेष्टा पत्नीं पत्नेजनौरादाय ^१
 प्रेष्टुदेहीत्येतेन निगदेनायैनां पूर्वया द्वारोपनिष्क्रमय्यापरया
 द्वारा सदः प्रपाद्य जघनेन नेष्टुर्धिष्णियमसंचरे सामपथे
 पत्नेजनौः ^२ सादयति वसुभ्यो रुद्रेभ्य आदित्येभ्यो विश्वेभ्यो
 १५ देवेभ्यः पत्नेजनौः सादयामि यज्ञाय वः पत्नेजनौः सादया-
 नीत्यथाहाम्नीधः सन्नो ऽच्छावाको ऽच्छावाकः सन्नमुप पत्नेज-
 नीरसीषदन्नित्येतस्मिन्काल आग्नीध्रे यजमानः पुरोडाशानां
 प्राश्नाति ^१ यदग्ना स्यात्पत्नी पत्नीशाले ^१ ॥ १५ ॥ चतुर्थः ॥

१ Thus HJF Bb Kcs, *भवयति BT.

२ Thus F; पात्नेजनौ• BT; पात्नेजन कर्त्तव्यं instead of पत्नेजनौर, HP,
 comp VII. 3 (page 203 10).

३ Thus all except J, which has पात्नेजनौः।

अथर्तुपात्रे आददाते दक्षिणमेवाध्वर्युर्नक्षरं प्रतिप्रस्याताध्वर्युः
पूर्वा वायव्येन द्रोणकस्रभाद्गृह्णात्युपयामगृहीतो ऽसि मधवे त्वा
जुष्टं गृह्णामीत्यथ प्रतिप्रस्याता गृह्णात्युपयामगृहीतो ऽसि
माधवाय त्वा जुष्टं गृह्णामीति' यद्वावादायोपनिष्कामतो'
दक्षिणमेवाध्वर्युर्दावाञ्जं निश्रयमाण उपनिष्कामत्युत्तरं प्रति-
प्रस्याता दावाञ्जं निश्रयमाण उपरमत्यथाध्वर्युराश्रावयत्यो
आवयास्तु औषडृतुना प्रेष्येति' वषट्कृते जुहोति' निष्कामत्येव
प्रतिप्रस्याता' प्रपद्यते ऽध्वर्युः' स गृह्णात्युपयामगृहीतो ऽसि
शुक्राय त्वा जुष्टं गृह्णामीत्यथ प्रतिप्रस्याताश्रावयत्यो आवयास्तु
औषडृतुना प्रेष्येति' वषट्कृते जुहोति' निष्कामत्येवाध्वर्युः'
प्रपद्यते प्रतिप्रस्याता' स गृह्णात्युपयामगृहीतो ऽसि शुचये त्वा
जुष्टं गृह्णामीत्यथाध्वर्युराश्रावयत्यो आवयास्तु औषडृतुना
प्रेष्येति' वषट्कृते जुहोति' निष्कामत्येव प्रतिप्रस्याता' प्रपद्यते
ऽध्वर्युः' स गृह्णात्युपयामगृहीतो ऽसि नभाय त्वा जुष्टं गृह्णा-
मीत्यथ प्रतिप्रस्याताश्रावयत्यो आवयास्तु औषडृतुना प्रेष्येति'
वषट्कृते जुहोति' निष्कामत्येवाध्वर्युः' प्रपद्यते प्रतिप्रस्याता'
स गृह्णात्युपयामगृहीतो ऽसि नभस्याय त्वा जुष्टं गृह्णामीत्यथा-
ध्वर्युराश्रावयत्यो आवयास्तु औषडृतुना प्रेष्येति' वषट्कृते
जुहोति' निष्कामत्येव प्रतिप्रस्याता' प्रपद्यते ऽध्वर्युर्विपर्यस्य
पात्रम्' स गृह्णात्युपयामगृहीतो ऽसीषाय त्वा जुष्टं गृह्णामीत्यथ
प्रतिप्रस्याताश्रावयत्यो आवयास्तु औषडृतुना प्रेष्येति' वषट्कृते
जुहोति' निष्कामत्येवाध्वर्युः' प्रपद्यते प्रतिप्रस्याता विपर्यस्य

- पाच॑ स गृह्णात्युपयामगृहीतो ऽस्युजांय त्वा जुष्टं गृह्णामी-
 त्यथाध्वर्युराश्रावयत्यो आश्राव्यास्तु औषड्दुभिः प्रेष्येति॑ वषट्कृते
 जुहोति॑ निष्क्रामत्येव प्रतिप्रस्थाता॑ प्रपद्यते ऽध्वर्युः॑ स
 गृह्णात्युपयामगृहीतो ऽसि महाय त्वा जुष्टं गृह्णामीत्यथ प्रति-
 २ प्रस्थाताश्रावयत्यो आश्राव्यास्तु औषड्दुभिः प्रेष्येति॑ वषट्कृते
 जुहोति॑ निष्क्रामत्येवाध्वर्युः॑ प्रपद्यते प्रतिप्रस्थाता॑ स गृह्णा-
 त्युपयामगृहीतो ऽसि महस्राय त्वा जुष्टं गृह्णामीत्यथाध्वर्युरा-
 श्रावयत्यो आश्राव्यास्तु औषड्दुभिः प्रेष्येति॑ वषट्कृते जुहोति॑
 निष्क्रामत्येव प्रतिप्रस्थाता॑ प्रपद्यते ऽध्वर्युर्विपर्यस्य पाच॑ स
 ३ गृह्णात्युपयामगृहीतो ऽसि तपाय त्वा जुष्टं गृह्णामीत्यथ प्रति-
 प्रस्थाताश्रावयत्यो आश्राव्यास्तु औषड्दुभिः प्रेष्येति॑ वषट्कृते
 जुहोति॑ निष्क्रामत्येवाध्वर्युः॑ प्रपद्यते प्रतिप्रस्थाता विपर्यस्य
 पाचं॑ तमाह प्रतिप्रस्थातरूपेतेन पात्रेण रमेत्यथाध्वर्युराश्रावयत्यो
 आश्राव्यास्तु औषड्दुतुना प्रेष्येत्यध्वर्युं यजतमित्याह प्रशास्ता ।
 ४ होतरेतद्यजेत्याहाध्वर्युर्वषट्कृते जुहोति॑ सो ऽचैवासीनं प्रति-
 प्रस्थातारमनुप्रपद्यते॑ प्रतिप्रस्थाताच पूर्वां गृह्णात्युपयामगृहीतो
 ऽसि तपसाय त्वा जुष्टं गृह्णामीत्यथाध्वर्युर्गृह्णात्युपयामगृहीतो
 ऽसि मश्मर्षो ऽस्यहस्यत्याय त्वा जुष्टं गृह्णामीति॑ यहा-
 वादापोपनिष्क्रामतो॑ दक्षिणमेवाध्वर्युर्दावाङ्गं निश्रयमाण
 ५ उपनिष्क्रामत्युत्तरं॑ प्रतिप्रस्थाता॑ प्रतिप्रस्थाताच आश्रावयत्यो
 आश्राव्यास्तु औषड्दुतुना प्रेष्येति॑ गृह्णते यजेत्याह प्रशास्ता॑

होतरेनद्यजेत्याह गृहपतिर्विषद्वृते सहोभौ जुहुतो । ५
 प्रतिप्रस्थाताध्वर्योः पात्रे ग्रहस्य म॥स्त्रावमवनयति । १ तमाह
 प्रतिप्रस्थातरेतेन पात्रेणैन्द्राग्रं ग्रहं गृह्णाणेति । १ तेन प्रतिप्रस्था-
 तैन्द्राग्रं ग्रहं गृह्णाति द्रोणकलशात्परिशुना पात्रेणैन्द्राग्नी आगतः
 सुतमित्यनुद्रुत्योपयामगृहीतो ऽषीन्द्राग्निभ्यां वा जुष्टं गृह्णा- ५
 मीति । १ परिमृश्य भादपत्येष ते योनिरिन्द्राग्निभ्यां त्वेत्याध्वर्युः
 प्रदक्षिणमावृत्य प्रत्यङ्गाद्रुत्य होचैतत्पात्रं संभक्षयत्यृतुना पीत-
 स्येति होवा पोवा नेद्राग्नीधा प्राङ्गणाच्छमिना सैचावरुणे
 नेत्यथ विपर्यस्य पात्रं होचैव चतुः संभक्षयत्यृतुभिः पीतस्येति
 होवा पोवा नेद्राच्छावाकेनेत्यथ विपर्यस्यैव । पात्रं होचैव १०
 द्विः संभक्षयत्यृतुना पीतस्येति । ॥ १६ ॥

अथ होतारं विष्टच्छति प्रणवमुपाशुशुभ्रमं श्रमिष्यमीर
 विद्याहारमिति । १ स यथैनं होता प्रत्याह तच्छ्रुत्वा निगृह्य
 पात्रं पराडावर्तत । १ इडा देवह्वरिति यावदेतस्य यजुषः पर्या-
 श्रोति तावज्जपत्यभेगमाङ्गयते होता । १ प्रत्याङ्गयते ऽध्वर्युः । १५
 श्रमति । १ प्रतिगृणाति । १ यदुपाशुशु श्रमति तदुपाशुशु प्रति-
 गृणाति । १ यदुचैः श्रमति तदुचैः प्रतिगृणाति । १ संततं वा
 विद्याहं वा । १ प्रमिद्धमुदयं प्रतिगौर्धं प्राडेत्योद्यच्छत एतमैन्द्राग्रं
 ग्रहमंगूद्यच्छन्ते नाराश्रमानयाश्रावयत्यो । १ श्रावयाम्बु श्रौव-
 दुक्त्या यज मोमस्येति । १ वषट्कतानुवषट्कते द्विर्जुहोति । १ तथैव १०

१ B here and infra सपातम् instead of स॥षावम् (once स॥षावम्) ।

- द्विर्दिनाराश्रसाननुप्रकम्ययन्त्येतत्पात्रं नाराश्रसा अन्वायत्यनु-
 सवनमव इन्द्राग्निभ्यां पीतस्येति^१ होता चैवाध्वर्युश्चैतत्पात्रं
 संभचयतो नराश्रसपीतेन^१ नाराश्रसान्नराश्रसपीतस्य^१
 सोम देव ते मतिविदः प्रातःसवनस्य गायत्रच्छन्दसः पितृ-
 ५ पीतस्य मधुमत उपहृतस्योपहृतो भक्षयामीति^१ शोचमस-
 सेवैते त्रयः समुपहृत्य भक्षयन्ति^१ यथाचमसं चमसान्द्विष्व म
 इत्यात्मानं प्रत्यभिमृशन्त^१ आप्याययन्ति चमसानापायस्य
 समेतु त इति^१ सीदन्ति नाराश्रसा आप्यायिता दक्षिणस्य
 हविर्धानस्यापालम्बमधोऽधो वैश्वदेवाय प्राङ्ङेत्य शुक्रपाचमा-
 १० ददान आहोचेतर्थादेमं वैश्वदेवं यद् गृह्णाम्यथोदञ्च^१ राजानं
 पूतभृतमभि संपवयताद्गामिर्द्रोणकलशं मृदा न्युद्धतादिति^१
 स तथा करोति^१ स शुक्रपाचेण वैश्वदेवं कलशाद्गृह्णात्योमास-
 सर्षणीधृत इत्यनुद्रुत्योपयामगृहीतो ऽसि विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यो
 जुष्टं गृह्णामीति^१ परिमृज्य सादयत्येष ते योनिर्विश्वेभ्यस्त्वा
 १५ देवेभ्य इत्यथाप उपसृज्य बर्हिषी आदाय वाचंयमः प्रत्यङ्
 द्रुत्वा सोत्रमुपाकरोति^१ सुवते वैश्वदेवाय^१ होच एधोत्तमेति
 प्राङ्ङर्हीतुः कालात्पराडावर्तते ऽध्वर्युरभ्येनमाङ्गयते होता^१
 प्रत्याङ्गयते ऽध्वर्युः^१ श्रसति^१ प्रतिगृणति^१ प्रसिद्धमुक्थं प्रतिगीर्य
 प्राङ्ङेत्योद्यच्छत एतं वैश्वदेवं यद्मनूद्यच्छन्ते नाराश्रसानंधा-
 २० आवयत्यो आवयाम्नु औषडुक्थशा यज्ञ सोमस्येति^१ वषट्कृतानु-

१ Thus PBH Bk Kes, नरा. the other MSS

१ Thus, नराश्रसपीतस्य PB Bk, Kes Matriamāla.

वषट्कृते दिर्जुहोति^१ तथैव द्विर्दिनाराश्रमनुप्रकम्पयत्येतत्पात्रं
 नाराश्रमं अन्वायन्यनुमवनभक्षो विश्वैर्देवैः पीतस्येति^१ होता
 चैवाध्वर्युश्चैतत्पात्रं संभक्षयतो नराश्रमपीतेन^१ नाराश्रम-
 श्वरश्रमपीतस्य^१ सोम देव ते मतिविदः प्रातःमवनस्य गायत्र-
 च्छन्दसः पितृपीतस्य मधुमत उपहृतस्योपहृतो भक्षयामीति^१ ५
 होतृवमममेवैते चयः समुपहृष भक्षयन्ति^१ यथाचमसं
 चमसाह्निन्व म इत्यात्मानं प्रत्यभिसृजन्ते^१ नाप्याययन्ति चम-
 सांसर्वभक्षा मार्जयन्ते^१ ऽप्याह प्रतिप्रस्यातरिमे चर्तुपात्रे एतच्च
 शुकपात्रं मार्जालीये मार्जयित्वा पात्रेष्वपिसृजेति^१ स तथा
 करोत्ययं प्राडाद्यन्नाह ॥ १७ ॥ १०

मैत्रावरुणस्य चमसमनुन्नयध्वमुक्षेतः सोमं प्रभावयेति^१
 मैत्रावरुणचमसमेव प्रथममुन्नयन्ति^१ यथोपपादमितरान्समुक्षी-
 योत्तरवेद्यां ममादयन्यायादत्त उक्थस्याह्या औपगयं
 पात्रं^१ तस्मिन्नेतस्य राज्ञमृतीयवेलां गृह्णाति य उक्थस्याह्यां
 भवत्युपयामगृहीतो ऽभि देवेभ्यस्ता देवायुवमुक्थेभ्य उक्यायुवं^१ १५
 यज्ञस्यायुषे मित्रावरुणाभ्यां त्वा जुष्टं गृह्णामीति^१ पुनर्हविर-
 सीत्युक्थस्यालीं प्रत्यभिसृजति^१ परिसृज्य सादयत्येष ते
 योनिर्मित्रावरुणाभ्यां त्वेत्यथाप उपसृज्य वर्हिषी आदाय
 वाचंयमः प्रत्यङ् द्रुत्वा स्तोत्रमुपाकरोति^१ स्तुवते^१ मैत्रावरुणा-

१ The various readings as supra, page 229,3, IIJ om. the bhak-
 sapamantra

१ Here and infra the MSS have sometimes उक्थेभ्य and उक्थ्यायुवं ।

यैषोत्तमेति प्राङ्मैत्रावरुणस्य कालात्पराडावर्तते ऽध्वर्युरभेन-
 माह्वयते मैत्रावरुणः । प्रत्याह्वयते ऽध्वर्युः । गृह्णति । प्रति-
 गृणाति । प्रसिद्धमुक्त्यं प्रतिगीर्यं प्राङ्हेत्योद्यच्छत एतं यद्-
 मनुद्यच्छन्ते चमसानथायावयत्यो यावयामु औषडुक्थगा यज
 ५ सोमानामिति । वषट्कृतानुवषट्कृते द्विर्जुहोति । तयैव द्विर्द्विः
 सर्वाऽश्वमसाञ्जुह्वत्यथ प्रदक्षिणमावृत्य मैत्रावरुणस्य चमसे यद्दस्य
 संस्त्रावमवनयति ऊतं वा ऊते ऽवनयामूर्जस्वनं देवेभ्यो
 मधुमन्तं मनुष्येभ्य इति वा त्वष्णीं वाचैवैतत्पात्रमुपनिधाय
 भक्षैः प्रत्यश्च आद्रवन्त्यनुसवनभवो मित्रावरुणाभ्यां पीतस्येति ।
 १० मैत्रावरुणचमसेवैते चयः समुपह्वय भक्षयन्ति । यथाचमसं
 चमसाह्निन्व म इत्यात्मानं प्रत्यभिमृशन्ते । नाषाययन्ति चम-
 सान्सर्वभवा मार्जयन्ते । ऽथाह प्रतिप्रस्यातयंहौ ते प्रचरेति ।
 तच्छ्रुत्वा प्रतिप्रस्याता प्राङ्गायन्नाह ॥ १८ ॥

ब्राह्मणाच्छ्मिनश्चमसमनुक्षयध्वमुक्षेतः सोमं प्रभावयेति ।
 १५ ब्राह्मणाच्छ्मिनश्चमसमेव प्रथममुक्षयन्ति । यथोपपादमित-
 रान्समुक्षीयोनरवेद्याः संसादयत्यथादत्त उक्थस्याख्या
 श्रौपशयं पात्रं । तस्मिन्नेतस्य राज्ञो ऽध्वेलां गृह्णाति य
 उक्थस्याख्यां भवत्युपयामगृहीतो ऽसि देवेभ्यस्त्वा देवायुव-
 मुक्थ्येभ्य उक्थायुवं यज्ञस्यायुष रन्द्राय वा जुष्टं गृह्णामीति ।
 १० पुनर्हविरभीत्युक्थस्यालीं प्रत्यभिमृशति । परिमृज्य सादयत्येष
 ते योनिरिन्द्राय त्वेत्याप उपसृष्ट्य भक्षिषी आदाय वाचं चमः
 प्रत्यङ् द्रुत्वा सोत्रमुपाकरोति । सुवते । ब्राह्मणाच्छ्मिन

एषोतमेति प्राङ्ग्रीहणाच्छ्रमिनः कालात्पराडावर्तते प्रति-
 प्रस्थाताभ्येनमाह्वयते ब्राह्मणाच्छ्रमी^१ प्रत्याह्वयते प्रतिप्रस्थाता^१
 श्रमति^१ प्रतिगृणाति^१ प्रमिद्धमुवयं प्रतिगौर्यं प्राडेत्योद्यच्छत
 एतं यद्मनूयच्छन्ते चमसानयाथावयत्यो थावयास्तु श्रौषडुक्त्यगा
 यज्ञ सोमानामिति^१ वपद्भृतानुवपद्भृते द्विर्जुहोति^१ तथैव द्विर्द्विः २
 सर्वाश्चममाञ्जुक्त्यथ प्रदक्षिणमाद्यत्य ब्राह्मणाच्छ्रमिनश्चमसे
 ग्रहस्य च्छावमवनयति ऊतं त्वा ऊते ऽवनयाम्यूर्जखन्तं देवेभ्यो
 मधुमन्तं मनुष्येभ्य इति वा त्वष्णीं वाचैवैतत्पात्रमुपनिधाय
 भक्षैः प्रत्यक्ष आद्रवन्त्यनुसवनमद्य दन्द्रेण पीतस्येति^१ ब्राह्मणा-
 च्छ्रमिनश्चममेवैते चयः समुपह्वय भक्षयन्ति^१ यथाचममं १०
 चममाह्वित्व म इत्यात्मानं प्रत्यभिमृशन्ते^१ नाष्याययन्ति
 चममाह्वित्वंभवा मार्जयन्ते^१ ऽथ प्राडायन्नाह ॥ १६ ॥

अच्चावाकस्य चमममनूत्रयध्वमुचेतः सर्वश एव राजा-
 नमुद्रय मातिरीरिचः प्रतिप्रस्थानरूपेतेन यज्ञेण रमैहि यज्ञ-
 मानेति^१ पूर्वधा द्वारा हविर्धानं प्रपाद्याचैतच्चर्म फलकयोः १५
 प्राचीनषीवमुत्तरक्षोमोपमृणाति यज्ञ प्रतितिष्ठेति वा त्वष्णीं
 वा^१ तन्निष्कंमुष्ठाग्वाणः हत्वा दक्षिणस्य हविर्धानस्यान्तरेणैधे
 राजानमुपावहरति हृदे त्वा मनसे त्वा शोम राजघ्नेह्वरोहेति
 द्वाभ्यामथेनमुद्गाह्वयः प्राङ्ग्रीहणाच्छ्रमिच्छेष्टन्ति यत्ते विदुरथो-
 दुव्याधवनीयमर्थं वसतीवरीणामवनयत्यर्थमेकधनानां^१ पुरो- १०
 ऽत्वं वसतीवरीः सादयति^१ यथादक्षमेकधनानांश्चावाकचमम-
 नेव प्रथममुचयन्ति^१ यथोपपादमितराह्वित्वं एव राजानश्च

- समुन्नीयोत्तरवेद्याः मष्टमादयन्त्यादात्त उक्त्यास्यान्ना श्रौष-
 शयं पात्रं तस्मिन्नेतः सर्वं एव राजानं गृह्णाति य उक्त्या-
 स्यान्नां भवत्युपयामगृहीतो ऽसि देवेभ्यस्त्वा देवादुवमुक्त्येभ्य
 उक्त्यायुवं यज्ञस्यायुष इन्द्राग्निभ्यां त्वा जुष्टं गृह्णामीति ' नात्र
 पुनर्हविरभीत्युक्त्यास्त्रीं प्रत्यभिष्टुति ' दग्धाभिरैवैनां मृद्वा
 न्युद्धति ' परिमृज्य मादयत्येष ते योनिरिन्द्राग्निभ्यां तैर्त्ययाप
 उपस्पृश्य बर्हिषी आदाय वाचंयम प्रत्यङ् द्रुत्वा ऋचमुपा-
 करोति ' भुवते ' ऽष्वावाकायैषोत्तमेति प्राङ्ग्रावाकस्य
 कालात्पराडावर्तेति प्रतिप्रत्याताभ्येनमाङ्गयते ऽष्वावाकः '
- १० प्रत्याङ्गयते प्रतिप्रत्याता ' गृह्णति ' प्रतिगृह्णाति ' प्रसिद्ध-
 मुक्त्यं प्रतिगीर्यं प्राङ्गत्योद्यच्छत एतं यद्दमं नूद्यच्छन्ते चममान-
 याश्चावयत्यो आवयास्तु श्रौषडुक्त्या यज सोमानामिति '
 वपद्गृतानुवपद्गृते दिर्जुहोति ' तथैव द्विर्द्विः सर्वाःश्चमसाञ्जुह-
 त्यं प्रदक्षिणमाहृत्याष्वावाकस्य चममे यद्दस्य मष्ट्वावमव-
- १५ नयति ऊतं त्वा ऊते ऽवनयामूर्जस्त्रनं देवेभ्यो मधुमन्तं
 मनुयेभ्य इति वा त्वर्णीं वाचैवेतत्पाचमुपनिधाय भक्षैः प्रत्यञ्च
 आद्रवन्त्यनुमवमच इन्द्राग्निभ्यां पीतस्येत्येषावाकचमसमेवैते
 चयः समुपह्वय भक्षयन्ति ' यथाचममं चमभान्ति ' स इत्या-
 त्मानं प्रत्यभिष्टुति ' नाप्याययन्ति चमसां सर्वमवा मार्जयन्ते '
- २० ऽथोक्त्या इत्याह ' प्रातःसवनं प्रतिगीर्यं प्रशास्तुः प्रसुहोति '
 सर्पतेत्याह प्रशाम्ना ' सतिष्ठते प्रातःसवनम् ' ॥ २० ॥ पञ्चमः ॥

॥ इति सप्तमः प्रश्नः ॥

प्रमर्षन्ति माथ्यंदिनाय सवनाय देवौ द्वारावित्यत
 एवोर्ध्वेन^१ मंप्रसृप्तान्विदित्वाध्वर्युः प्राडायन्नाहाभिषोतार एत^१
 ऋघत^१ यावस्तुतमेहि^१ यजमानेति^१ पूर्वया द्वारा हविर्धानं
 प्रपाद्य होत्रचमसे वसतौवरीभ्यो ऽध्यपो निःषिच्य तासु तथैव
 नियाम्नासु यजमानं वाचयति^१ तास्तथैव यजमानाय संप्रदाय^१
 यावाणमादत्ते ऽन्यमुपाशुमवनात्तं तथैव प्राञ्चं प्रश्रित्य विस्रस्य
 राजानं यावाणमभि मिमीत इन्द्राय वेन्द्राय त्वेति^१ पञ्चकृत्वो
 यश्रुपा पञ्चकृत्वस्त्रुष्णीं^१ दशकृत्वो मिमानः सर्वान् एव राजानं
 मिमीते^१ ऽङ्गिरभ्युक्ष्य यावस्तुत उष्णीषं प्रयच्छत्यङ्गिरेवाभ्युक्ष्या-
 ध्वर्योरावसथं वासो हरन्ति^१ तथा मितः राजानः होत्र-
 चमसीयाभिरुपसृजति^१ तथा संप्रयौति^१ तथा तिरश्चर्मफलके
 अभिमृशति^१ तथा वृद्धीवाचयति^१ नाचाशून्सचते^१ घोषवन्त
 एवाभियुषन्तीहार इहार इहेति^१ तदेव सद्दिनयन्तीहार^१ इह
 इहार इह इहार इहेत्यथ संभरणीये निष्क्रीडयन्तीहार इहार
 इहेत्यथैनः सुसंभृतः संभरणाः संभृत्योन्नेव उत्प्रयच्छति^१

१ Thus PB TH Mantramālā.

१ Thus PTFH Bh, Mantramālā, Padārthaniv, •सुतरहि B. Kes.

१ Thus BHTP Bh, हरति F.

१ Here and l. 13, 14 BP have the plati sign also after the last इह (thus इहार इति).

१ Uncertain reading. BT नदेवसद्दिनयन्ती, H नदेवसद्दिदियन्ती, F नदेत्यथैवहिदियन्ती, P नदेवसद्दिनयन्त इह, Bh. and Kes. give no heli (विलत्व मयन्ति, Bh)

- तमुन्नेताधवनीये ऽवनयत्येवमेव द्वितीयः पथांयः संतिष्ठत^१
 एवं द्वितीयमृतीयस्य द्वितीये वृहदुपयन्ति वृहद्वृहद्वृहदित्यृजी-
 षमन्ततो दशापवित्रेण परिवेष्टोन्नेत्र उत्रयच्छति^२ तदुन्नेता-
 धवनीये^३ विचास्य प्रपीद्य दक्षिणस्य हविर्धानस्थान्तरेणेषे
 १ उपावहत्य^४ चर्मणि निदधाति^५ तस्मिंस्तथैव संमुखान्यान्तः
 कृत्वा चतुर्धैतदृजीषं यावमुखेभ्यो व्यपोहति^६ तथोद्गाता^७ वा
 प्रस्रोता वा दक्षिणस्य हविर्धानस्य पश्चादक्षमुपसृष्य प्राञ्चं यावसु
 द्रोणकलशमधूहति^८ तस्मिंस्तथैवोदीचीनदशं दशापवित्रं
 वितत्य प्रसिद्धं शुक्रामन्थिनौ घृहौ गृह्णात्यथर्तुपाचाभ्यां द्वौ
 १० महत्वतीघौ घृहौ गृह्णाति ॥ १ ॥

- महत्त्वन्तं वृषभं वावृधानमिन्द्रं महत्त्व इह पाहि सोम-
 मिति द्वाभ्यामथोपरिष्ठादाययणमानीयाधस्तादुपगृह्णाति^१ तं
 तथैव चिरमिहिद्वृत्य परिमृज्य सादयति^२ तथोक्थ्यं गृह्णा-
 त्युक्थ्येन राजानं परिदधाति^३ तथोपर्यर्धं द्रोणकलशे परिभु
 ११ पाचं प्रास्य द्रुषाननुमन्त्रयते द्रुषश्चस्कन्दं यस्ते द्रुषो यो द्रुषो
 यस्ते द्रुष इति^४ तथोन्नेतारमाहारिकं पूतभृतं कुह पवमानस्य
 यहाग्यहोथ्यामीति^५ तथारिके पूतभृति पवमानस्य यहाग्यहो-
 त्युपयामगृहोतो ऽमीन्द्राय त्वेति द्रोणकलशमभिमृशती^६ प्राप
 त्वेत्याधवनीयमिन्द्राय त्वेति पूतभृतं^७ तथोन्नेतरित्याह प्राञ्च
 १० राजानं पूतभृतमभि मंपवयताद्दशाभिराधवनीयं मृष्ट्वा नृजता-

१ Some MSS - तमुन्नेता • ।

२ उपावहत्य F, उपावहत्य BHP, comp p 208, 12.

३ चथोद्गाता H

दिति^१ म तथा करोति^१ तथाप उपपृथग् बर्हिषी आटाथोप-
 निःसर्पति^१ तेषु तथैव समन्वारभ्येद्याहवनीये शुवाङ्गतिं
 जुहोति^१ विश्वे देवा मरुत इन्द्रो अस्मान्स्त्रिद्वितीये भवने
 न जग्मः । आयुभन्तः प्रियमेषां वदन्तो वयं देवानां सुमतौ
 स्वाम स्वाहेत्येतयाध्वर्युं जुहुतो^१ यथावेदमितरे जुहुत्यय^१
 प्रदक्षिणमावृत्य मदो ऽभि पवमानं सर्पन्ति^१ तथा^१ मदमि
 यथायतनमुपविशन्ति^१ तथोद्गात्रे वा प्रसोचे वा बर्हिषी
 प्रयच्छत्यृक्कामयोः पस्तरणममि मिथुनस्य प्रजात्या इति वा
 त्वष्णीं वा^१ तथोपाकरणं जपति वायुर्हिं दंतंति^१ म एष पश्चद्गो
 माथंदिनः पवमानो भवति^१ तस्याष्टम्यां प्रभृतार्या वाचयति^१
 सुपर्णे ऽमि त्रिष्टुप्कन्दा अनु त्वारभे स्वमि गा संपारयेत्येष
 चतुर्होतारं व्याचष्ट^१ उद्गते माधि संप्रैषमाश्रीदग्नीन्विहर
 बर्हिं स्तृणाहि पुरोडाशां अलंकुरु प्रतिप्रश्नातर्देधिघमांय
 दध्याहरेति^१ यथामप्रैषं तौ कुरुतस्तथाप^१ उपस्पृशाहेहि
 यजमानेति^१ पूर्यथा द्वारा हविर्धानं प्रपाद्य तथा ममस्त^१
 राजानमुपतिष्ठते^१ तथावकाशेशरति^१ तथा प्रचरणां नवहत्वी
 गृह्णीते^१ तथैष आग्नीध्र आग्नीध्रीयाद्दिष्णियादनुपूर्व^१ धिष्णि-
 येष्वङ्गारान्विहरति^१ तथा पुरस्तात्प्रत्यङ्गामीनो विह्वतान्विष्णि-
 यान्वाधारयति^१ तथोत्तरस्य हविर्धानस्य सुबुक्ते प्रचरणीं

१ प्रसर्पत्यय BJ.

१ Thus BT, उद्गतेऽपि the other MSS, J corrupt

१ Thus BJHP, चानपूर्वं F, चानुपूर्वं T

मादयति^१ तथा मांकाग्निनेन पथा वृष्टवाः सृणोति संततां
गार्हपत्यादाहवनीयात्^१ ॥ २ ॥

- अथान्तरेण हविर्धाने उपविश्य दधिघर्माय दधि याचति^१
तदाहृतमवेचते ज्योतिरधि वैशानरं वृत्रियै दुग्धमिति^१ बर्हिषी
- १ अन्तर्धाय कर्से वा चमसे वा गृह्णाति यावती चावापृथिवी
महिता यावच्च सप्त सिन्धवो वितस्युः । तावन्तमिन्द्र ते गृह्ण
महोर्जा गृह्णाम्यमृतमित्यपोद्भृत्य बर्हिषी अथैनः श्रौणाति
वाक् च त्वा मनश्च श्रौणीतां प्राणश्च त्वापानश्च श्रौणीतां
चक्षुश्च त्वा श्रोत्रं च श्रौणीतां दक्षश्च त्वा बलं च श्रौणीतामो-
१० नश्च त्वा महश्च श्रौणीतामायुश्च त्वा जरा च श्रौणीतामात्मा
च त्वा तनूश्च श्रौणीताः शृणो ऽमि शृणतंश्रुतः शृणुय त्वा
शृणुतेभ्यस्ता शृणुतं क्षणित्ययाह होतवन्दस्य यत्ते वाचमित्यथैन-
मादायोपोत्तिष्ठन्नाह आतः हविरित्त्त्याक्रम्याश्राव्याह दधि-
घर्मस्य यजेति^१ वषट्कते जुहोति यमिन्द्रमाङ्गवर्षणं यमाङ्गर्थं
- ११ मिचमाङ्गर्थमु मत्यमाङ्गः । थो देवानां देवतमन्तपोजास्तस्मै त्वा
तेभ्यस्ता स्वाहेत्यनुवपद्भुते ऊत्वा हरति भवः^१ स यावन्तः
प्रवर्ग्यन्त्यर्लिजन्तेषूपहवमिद्वा यजमान एव प्रत्यक्षं भवयति मयि
त्यदिन्द्रियं महन्वायि दक्षो मयि क्रतुः । मयि धायि सुवीर्यं
चिश्शुग्धर्मा विभातु जे ॥ आकृत्या मनसा मह विराजा
- १० ज्योतिषा मह । यज्ञेन पथमा मह ब्रह्मणा तेजसा मह । स्रवेण
यगमा मह मन्त्रेण तपसा मह । तस्य दोहमग्नीमहि तस्य सुख-
मग्नीमहि । तस्य भवमग्नीमहि तस्य त रन्त्रेण पीतस्य मधुमत

उपहृतस्योपहृतो भक्षयामोति^१ निर्णिञ्ज पाचं प्रपच्छति^१
 तथा मवनीयान्पुरोडाशान्याचति^१ तेषां तथैव ममवदघ्राह
 माध्यंदिनस्य मवनस्येन्द्राय पुरोडाशानामवदीयमानानामनु-
 भूहोति^१ पूर्वाधांदवदायापराधांदवद्यभिघारयति^१ प्रत्यनक्ति^१
 तथोपभृति स्विष्टकृते सर्वेषां महमहदुत्तराधांदवद्यति^१ १
 द्विरभिघारयति^१ न प्रत्यनक्त्याक्रम्याश्रयाह माध्यंदिनस्य
 मवनस्येन्द्राय पुरोडाशाग्रभ्यिताग्नेयेति^१ वषट्कृते जुहोति^१
 तथा समावपमान आश्राग्नये ऽनुभूहीत्याश्रायाहाग्नये प्रेयेति^१
 वषट्कृत उत्तरार्धपूर्वाधे ऽतिहाय पूर्वां आहुतौजुहोति^१ तथो-
 द्भृत्याक्रम्य यथायतनं मुचौ मादयित्वा तथैव पाश्यामिडां १०
 समवधाय प्रतीक्षः पुरोडाशाग्रहिणोत्यनु द्वैके संयन्ति पश्य
 इडेति वदन्तो^१ ऽय प्राडायघ्राहोक्षीयमानेभ्यो ऽनुभूहि ॥ ३ ॥

शौतयमममनूयध्वमुभयतःशुक्राङ्कुध्वमश्वावाकस्य
 चममाध्वयो ऽपि नमुचयस्व प्रतिप्रस्थातश्चतुर्भिर्मां शकसैः
 प्रोचिताप्रोचितैः प्रत्युपन्मस्वेति^१ यथासुप्रैवं ते कुर्वन्ति^१ समानं ११
 कर्माश्रावणदाश्रावण एव^१ व्येत्थाध्वयुः^१ पुरस्तात्प्रत्यङ् तिष्ठ-
 आश्रावयत्यो श्रावयामु श्रौषणमाध्यंदिनस्य मवनस्य निष्केवक्ष्यन्
 भागस्य शुक्रवतो मन्धिवतो मधुद्युत इन्द्राय सोमाग्रभ्यिताग्ने-
 येति^१ वषट्कृते महोभौ जुहुतः स प्रथमः संकृतिर्विश्वकर्मेति^१

१ Uncertain reading and interpunction, एवदेत्यथा• BJ ; एवे-
 न्यथा• T Keś , एव-न्यथा• F , एवेतितथा• HP , Bhavasyāmin ; एव वैति
 भिद्यत इत्यर्थं Δ Prayoga एवयनि भिद्यत इत्यर्थः (Grantha).

- वषट्कृतानुवषट्कृते द्विर्जुहुतस्तथैव द्विर्दिः सर्वांश्चममाञ्जुहति ।
 तथा संप्रैषमाह प्रैतु होतुश्चमसः प्र ब्रह्मण इति । तथा ।
 प्रदक्षिणमाहृत्य होत्रचमसे यहस्य सःस्त्रावमवनयति हुतं त्वा
 हुते ऽवनयाम्यूर्जस्वन्तं देवेभ्यो मधुमन्तं मनुष्येभ्य इति वा
 ५ तूष्णीं वा । तथा प्रतिप्रस्थातोत्तरार्धं आहवनीयस्य मन्थिनः
 सःस्त्रावं जुहोति । तथाप उपसृग्य शुक्रपावं च मन्थिपाचं च
 खरे यथायतनः सादयति । यन्धेते महर्त्विजां चममास्तथैते
 होत्रकार्णां चमसाध्वर्यवः सकृत्सहद्रोणकक्षग्रादभुञ्जीयोपावर्तन्ते ।
 तेषां तथैव मैत्रावरुणचमसमादायाश्राव्याह प्रगास्तथैजेति ।
 १० वषट्कृतानुवषट्कृते द्विर्जुहोति । ब्रह्मन्यज पोतर्यंज नेष्टर्यंजाश्चावाक
 यजाम्नीधजेति । षड्भोवाः संयाज्य प्रदक्षिणमाहृत्य प्रत्यङ्गाद्रुत्या-
 येण होतारमुपविशत्यथाडग्नीदिति । स भद्रमकरित्याह होता
 यो नः भोमः राजानं पाययिष्यतीति । तथाप उपसृग्य होत्र
 इडामुपोधच्छन्त । उपह्वयमानायामिडायामुपप्रगृह्णन्ति चमसा-
 १५ नुपह्वतायामिडायामग्नीध आदधाति षड्वत्सं । प्राञ्चन्ति ।
 मार्जयन्त । इडोपह्वताश्चमसान्भवयन्ति भवेहि माविमेति
 दीर्घभक्षमतुद्रुत्य रुद्रवद्गणस्य सोम देव ते मतिविदो
 माथंदिनस्य मवनस्य चिष्टुष्वन्दस इन्द्रपीतस्य मधुमत उप-
 ह्वतस्योपह्वतो भवयामीति । होत्रचमसमेवैते चयः समुपह्वय
 २० भवयन्ति । यथाचमसं चमसान्दिन्व म इत्यात्मानं प्रत्यभिमृशन्त ।

श्राप्याययन्ति चमसानापायस्य ममेतु त इति^१ मौदन्ति
 नाराश्रमा श्राप्यायिता दक्षिणस्य हविर्धानस्यापालम्बमधो-
 ऽधनृतीयाय मरुत्वतीययितन्मिन्काल आग्नीध्रे यजमानः
 पुरोडाशानां प्राश्नाति^१ यदग्रना स्यात्पत्नी पत्नीशाले^१
 ॥ ४ ॥ प्रथमः ॥

अथ दक्षिणानि होयन्त्याचत्याज्यस्यास्तीः मन्मुवाः सुचं
 वासस्येतस्य वसनस्थान्तमायां दशायां हिरण्यगल्गः प्रथयितो
 भवत्येतस्मादायाद्दक्षि चजमानेत्युत्तरेणाग्नीध्रीयं परीत्योत्तरेण
 मदः परीत्य पूर्वया द्वारा शालां प्रपाद्य समन्वारभ्येष्यपि-
 प्रतेषु संप्रच्छन्नेषु गार्हपत्य आज्यं विलाप्योत्पूय सुचि चतुर्गृहीतं १०
 गृहीत्वा वसनस्थान्तः सुगदण्ड^१ उपसंगृह्य^१ सौरोभ्यामृग्भ्यां
 गार्हपत्ये जुहोत्युद् त्वं जातवेदसं देवं वहन्ति केतवः । दृगे
 विश्वाय सूर्यः स्वाहेत्यपरं चतुर्गृहीतं गृहीत्वा गार्हपत्य एव
 जुहोति चित्रं देवानामुदगादनीकं चक्षुर्मिवस्य वरुणस्याग्नेः ।
 आमा चावापृथिवी अन्तरिक्षः सूर्य आत्मा जगतस्तस्युपस्य १५
 स्वाहेत्यग्नीध्रं द्रुना सुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वा वसनस्थान्तः
 सुगदण्ड उपसंगृह्य नयत्रत्यग्नीध्रे जुहोत्यग्ने नय सुपथा राये
 अम्भान्विश्वानि देव वयुनानि विद्वान् । युथोध्यस्रज्जुङ्गराणमेनो
 भ्रियिष्ठां ते नमउक्तिं विधेम स्वाहेत्यथ दिवं गच्छ सुवः पतेति
 हिरण्यः इवोद्गृह्णाति^१ सृज्यने दक्षिणा दक्षिणपथेनान्तरेण १०

१ Thus all and P, except B, which has •स्वाशालदः ।

१ सुगदण्डपः B.J.

सद्य गार्हपत्यं चान्तरेण सदश्याग्रीधं चान्तरेण चात्वान्तो-
 ५ त्करावेवमुदीच्यः प्रतिपद्यन्ते^१ ताः प्रदक्षिणं कृत्वाभ्येति रूपेण
 वो रूपमभ्येति वयमा वय इत्यथेना विभजति तुथो वो
 विश्ववेदा विभजतु वर्षिष्ठे अधि नाक इत्यथ सदो ऽभ्येत्येते^२
 १५ अग्ने राध ऐति सोमच्युतं तन्निवस्य पथा नयतंस्य पथा प्रेत
 चन्द्रदक्षिणा यज्ञस्य पथा सुविता नयन्तीरिति^३ ॥ ५ ॥

अथैष आचैयो ऽयेण सद आस्ते^४ तमभ्येति^५ ब्राह्मणमद्य
 राध्याममृषिमार्षेयं पिष्टमन्तं पैष्टमत्यः सुधातुदक्षिणमित्यथैन-
 मुत्क्रम्य पृच्छति क आचैय इत्ययमहमित्येतरः प्रत्याह^६ तं
 १० तथैव द्वितीयमुत्क्रम्य पृच्छति क आचैय इत्ययमहमित्येतरः
 प्रत्याह^६ तं तथैव तृतीयमुत्क्रम्य पृच्छति क आचैय इत्यय-
 महमित्येतरः प्रत्याह^६ तस्य पाणौ हिरण्यमादधाति चन्द्र^७
 मः हेति यदु चान्यदुपकल्पते^८ ऽश्याग्रीधं द्रुत्वा हिरण्यमुख-
 मग्रीधे ददात्यथ सद आगत्य ब्रह्मणे ददाति होत्र उद्गात्रे^९ ऽथ
 १५ हविर्धानं द्रुत्वाध्वर्यवे ददाति य उ चैनमन्ये ऽभितो भवन्त्यथ सद
 आगत्य प्रस्तोत्रे ददाति प्रगान्ते ब्राह्मणाच्छःभिने ऽष्कावाकस्य
 सदस्यश्याग्रीधः पोतुर्नेष्टुर्पावस्तुत उन्नेतुः सुब्रह्मण्यस्य प्रतिहर्तु-
 रन्ततो^{१०} यथामसुदितं प्रमर्षकेभ्यो^{११} ऽथाहैहि यजमानेत्याग्रीधं

१ Thus FHTP, Keś, चभ्येति BJ

२ Thus TPH, चभ्येति the other MSS

३ चंद्र THE Māntiramālā, चंद्र BP and a Prayoga, चद्रमहेति Keś

४ उपकल्पयते the MSS

द्रुत्वा मुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वाग्नीध्रे पञ्च वैश्वकर्मणानि जुहोति
 यज्ञपतिमृषय एनसाङ्गरित्ययातिकामातीमोचेश्चरत्यग्निना १
 देवेन ये देवा यज्ञहन इत्येताभ्यामनुवाकाभ्यामथ यजमानं
 प्राञ्चमौचयति वि सुवः पश्न ब्यन्तरिचमित्यथैनः मदस्युप-
 वेशयति यतस्व मदस्यैरित्यथ दक्षिणाः समनुदिगत्यस्मद्वाचा ५
 देवत्रा गच्छत मधुमतीः प्रदातारमाविशतानवद्यायास्मान्देव-
 यानेन पथेत सुहृतां लोके मीदत तन्नः सः स्रुतमिति १ ॥ ६ ॥
 .. अथ प्राङ्गायन्नाहेन्द्राय मरुत्वते ऽनुब्रूहीति १ तच्छ्रुत्वा
 प्रतिप्रस्थाता यद्वावादायोपनिष्कामत्युपनिष्क्रान्तस्यैवाध्वर्युर्गद्वा-
 वादत्त १ उत्तरतस्त्रिष्ठते प्रतिप्रस्थाचे ऽन्यतरं प्रयच्छत्यथाश्राव- १०
 यत्यो आवथास्तु श्रौषडिन्द्राय मरुत्वते प्रेष्येति १ वधङ्कते
 सहोभौ जुहुतो १ ऽथ प्रतिप्रस्थाताध्वर्योः-पाचे षडस्य सः स्राव-
 मवनयति १ तमाह प्रतिप्रस्थातरैतेन पाचेण द्वतीयं मरुत्वतीयं
 घृहं गृह्णाणेति १ तेन प्रतिप्रस्थाता द्वतीयं मरुत्वतीयं घृहं
 गृह्णाति द्रोणकलगात्परिभुना पाचेण मरुत्वाः इन्द्र वृषभो १५
 रणापेत्यनुद्रुत्योपयामगृहीतो ऽभीन्द्राय त्वा मरुत्वते जुष्टं
 गृह्णामीति १ परिमृज्य सादयत्येव ते धोनिरिन्द्राय त्वा
 मरुत्वा इत्यथाध्वर्युः प्रदक्षिणगाद्यत्य प्रत्यङ्गाद्युत्य होचैतत्पाङ्गः
 संभक्षयतीष्ट्रेण मरुत्वा पीतस्यैत्यथ निगृह्य पाचं पराङ्गावर्तत
 इडा देवहरिति १ यावदेतस्य यजुषः पर्याप्नोति तावज्जपत्य- १०

- भेनमाह्वयते होता^१ प्रत्याह्वयते ऽध्वर्युः^१ शूभति^१ प्रति-
 गृणाति^१ प्रभिद्धमुक्तं प्रतिगीर्यं प्राडेत्योद्यच्छत एतं तृतीयं
 महत्तृतीयं यहर्मनूद्यच्छन्ते नाराशूमानयाथावयत्यो आवयास्तु
 औषडुक्त्या यज सोमस्येति^१ वषट्कृताशुवपङ्कते दिशुं होति^१
 ५ तथैव द्विर्दिनाराशूमाननुप्रकम्पयन्त्येतत्पाचं नाराशूमा अन्वा-
 यन्ते नुमवनभक्ष इन्द्रेण महत्तृता पीतस्येति^१ होता चैवाध्वर्युश्चै-
 तत्पावः संभक्षयतो नराशूमपीतेन नाराशूमाभ्रराशूम-
 पीतस्य सोम देव ते मतिविदो माध्यंदिनस्य भवनस्य त्रिष्टुप्-
 कन्दसः पितृपीतस्य मधुमत उपहृतस्योपहृतो भक्षयामीति^१
 १० होतृषममेवेते षयः ममुपह्वय भवयन्ति^१ यथाऽमसं षम-
 सान्द्विष्व म इत्यात्मानं प्रत्यभिमृशन्त^१ आप्यापयन्ति षममा-
 नाथायस्व समेतु त इति^१ सीदन्ति नाराशूमा आप्यायिता
 दक्षिणस्य हविर्धानस्यापालम्बमधोऽधो^१ माहेन्द्राय^१ ॥ ७ ॥

अथ प्राडेत्य शुक्रपावमाददान आहोश्रितयंदमं माहेन्द्रं पशं

- ११ गृह्णाम्यथोदक्षः राजानं पृतमृतमभि संपवयताहृशाभिर्द्रोण-
 कलशं गृह्णा न्युञ्जतादिति^१ म तथा करोति^१ म शुक्रपात्रेण
 माहेन्द्रं द्रोणकलशाद्गृह्णाति महाः इन्द्रो य ओजशेत्यनुद्रुत्यो-
 पयामगृहीतो ऽभि महेन्द्राय ता जुष्टं गृह्णामीति^१ परिमृश्य
 षादयत्येप ते योनिर्महेन्द्राय त्वेषाप उपस्पृश्य बर्हिषी आदाय
 १० वाचंयमः प्रत्यङ् द्रुत्वा लोत्रमुपाकरोति^१ सुवते माहेन्द्राय^१

द्रुत्वा मृचि घतुर्गंधीतं गृधीलाग्नीध्रे पशु वैश्वकर्मणानि जुहोति
 यज्ञपतिमृदय एनसाडरित्ययातिकामातीमोचेत्परत्यग्निना १
 देवेन ये देवा यज्ञह्न इत्येताभ्याममुवाकाभ्यामथ यजमानं
 प्राञ्चमीचयति वि सुवः पशु यन्तरिचमित्यथैनश्च मदस्युप-
 वेशयति यतस्व मदस्यैरित्यथ दक्षिणाः ममनुदिगत्यमदाचा ५
 देवचा गच्छत मधुमतीः प्रदातारमाविगतानवहायास्मान्देव-
 यानेन पथेत सुकृतां लोके मीदत तन्नः मश्चतमिति ॥ ६ ॥
 .. अथ प्राङ्वापन्नाष्ट्रेन्द्राय मरुत्वते ऽनुम्रुषीति १ तच्छ्रुत्वा
 प्रतिप्रस्थाता यज्ञवादायोपनिष्कामस्युपनिष्कान्तस्त्वैवाध्वर्युर्गहा-
 वादन्त १ उत्तरतस्तिष्ठते प्रतिप्रस्थात्रे ऽन्यतरं प्रयच्छत्यथाश्राव- १०
 यत्यो आवयास्तु औषडिन्द्राय मरुत्वते.. श्रेदेस्त्वमवनस्य
 चष्टुर्ह्येन्द्रसः पिष्टपोतस्य मधुमत उपहृतस्योपहृतो भवया-
 मीति १ होदचमममेवैते चयः समुपहृत्य भवयन्ति १ यथाचममं
 चमसान्द्विष म इत्यात्मान प्रत्यभिमृशन्ते १ नाथाययन्ति
 चमसान्सर्वंभक्षा माजंयन्ते १ ऽयेन्द्राय त्वेन्द्राय त्वेत्येवं १५
 त्विभिरुक्थ्यपर्यायेत्यरति १ तं तथैवोत्तमे ऽतिगिष्ट आहाश्वा-
 वाकस्य चममनूत्रयध्वमुन्नेतः सर्वंश्च एव राजानमुन्नय मातिरी-
 रिचः प्रतिप्रस्थातरूपेतेन यदेण रमैहि यजमानेति १ पूर्व्या
 दारा हविधानं प्रवाद्यायोदुज्याधवनीयश्च सर्वंश्च एव वमतो-
 वरीः पर्यस्यति १ सर्वंश्च १ एवैकधनान्पुरोऽचमेव वमतीवरीकलशं १०

- भ्येनमाह्वयते होता^१ प्रत्याह्वयते ऽध्वर्युः^१ शूभ्रमति^१ प्रति-
 गृणाति^१ प्रभिद्धमुख्यं प्रतिगीर्यं प्राडेत्योद्यच्छत एतं द्वितीयं
 मरुत्वतीयं ग्रहमनूद्यच्छन्ति नाराशूमान्धात्रावयत्यो आवथास्तु
 श्रीषडुक्थशा यज्ञ मोमस्येति^१ वषट्कृतानुवषट्कृते द्विर्जुहोति^१
 १ तथैव द्विर्दिनाराशूमाननुप्रकल्पयन्त्येतत्पात्रं नाराशूमा अन्वा-
 यन्त्यनुमवनभव इन्द्रेण मरुनता पीतस्येति^१ होता चैवाध्वर्युश्चै-
 तत्पावः संभक्षयतो नराशूमपीतेन नाराशूमाक्षराशूम-
 पीतस्य मोम देव ते मतिविदो माध्यंदिनस्य भवनस्य त्रिष्टुप्-
 इन्द्रसः पिष्टपीतस्य मधुमत उपहृतस्योपहृतो भक्षयामीति^१
 १० द्वौद्यवममेवेते वयः समुपहृत्य भक्षयन्ति^१ यथाचमसं चम-
 मानाति --- तन्नामानं प्रत्यभिष्टुगन्त^१ आष्यापयन्ति चममा-
 ऽशुः प्राप्तो भवति तं माध्यंदिनीये षड्जापः ऽभष्टुज्य चमप
 कं च^१ यावाणमादायोश्चेत्तारमाहाहरोपष्टुजेत्युपष्टुजत्युन्नेताधव-
 नीयादुदवनेनापरिमितमभिपुत्याथैमः सुमंस्तः संभरस्याः
 ११ संश्रयोश्चेत् उत्प्रयच्छति^१ तमुन्नेताधवनीये ऽवनयत्येवमेव
 द्वितीयः पर्यायः संतिष्ठत^१ एवं द्वितीय^१ षड्जीषमन्ततो
 दद्यापवित्रेण परिवेष्टोक्षेत् उत्प्रयच्छति^१ तदुन्नेताधवनीये^१
 विचास्य प्रपीद्य दक्षिणस्य दत्तिर्धानस्यान्तरेक्षेपे उपातिद्यत्य^१
 नीड उक्ताद्यति^१ परिश्रयन्ति पूर्वां दारमपरां चाथादत्त

१ सउपैरेन्द्र B, सउरेन्द्र T, PHF om वा, J corrupt

१ चवीर्ष्या JT.

१ कचन BF

१ तमुन्नेता• rope MSS.

१ उपातिद्यत्य here all, also P.

आदित्यस्यान्त्या श्रौपशयं पाचं^१ तस्मिन्नेतस्य राजसृतीयवेलां
 गृह्णाति य आदित्यस्यान्त्यां भवति कदा च न स्तरीरमीत्यनु-
 द्रुत्योपयामगृहीतो ऽस्यादित्येभ्यस्त्वा जुष्टं गृह्णामीति^२ बर्हिषी
 अन्तर्धाय गृह्णातस्त्वेन श्रीणाति कदा च न प्रयुच्छमीत्यनु-
 द्रुत्योपयामगृहीतो ऽस्यादित्येभ्यस्त्वा जुष्टं गृह्णामीत्यपोद्भृत्य
 बर्हिषो अर्धवेलाः राज्ञो गृह्णाति यज्ञो देवानां प्रत्येति
 सुप्रमित्यनुद्रुत्योपयामगृहीतो ऽस्यादित्येभ्यस्त्वा जुष्टं गृह्णामी-
 त्यथैनः श्वविमत उपाःशुभवनेन श्रीणाति विवस्व आदित्यैष ते
 मोमरीयस्तेन मन्दस्व तेन द्रष्य द्रष्यान्ते ते वयं तर्पयितारो या
 दिद्या दृष्टिभ्यया त्वा श्रीणामौत्यथैनमुद्गृह्णात्यत्र विज्ञानमुपेति १०
 यदि ताजक् प्रस्कन्दत्यपूर्वपुंकः^३ पर्जन्यो भवति^४ यदि चिरमव-
 पुंको^५ न सादयतीति प्राक्षणमथैनमुपाःशुभवं दशापविषेण
 परिवेष्य तेनाधप्तात्पाचमुद्गृह्णाम्युर्मिकारमविपिहन् ॥ ६ ॥

आ समुद्रादान्तरिचात्प्रजापतिरुदधिं चावयातीन्द्रः प्रक्षौत्
 मरुतो वर्षयन्नुन्नभय पृथिवीं भिरुद्धीदं दिव्यं नभः । उद्रो १५
 दिश्यस्य नो देहीगानो विष्टजा दृतिमित्यथैनमुपाःशुभवं
 दशापविषेण परिमृज्य यावत्पिष्टजति^६ विष्ट्वन्ति पूर्वा दार-
 मपरां चायेत^७ यत् बर्हिर्हन्तेनापिधायोपोत्तिष्ठसाहादित्येभ्यः^८

१ Thus J only; *इत्युत्पुंकः F, *इदुंकः HP, the other MSS. are still more corrupt.

२ अथैनमु. all except II, which has अथैनमु. ।

३ Thus PII Ked., अथैन the other MSS

४ *योपोत्तिष्ठ* TP *योपोत्तिष्ठ* J, *योपतिष्ठ* B, *योत्तिष्ठ* HF.

- प्रियेभ्यः प्रियधामभ्यः प्रियव्रतेभ्यो महस्वसरस्य पतिभ्य उरोरन्त-
 रिचस्याध्यक्षेभ्यो ऽनुभूक्षीर्ष्याक्रम्याश्राव्याशादित्येभ्यः प्रियेभ्यः
 प्रियधामभ्यः प्रियव्रतेभ्यो महस्वसरस्य पतिभ्य उरोरन्तरिच-
 स्याध्यक्षेभ्यः प्रियेति^१ वपद्भूत श्रीपधीः प्रास्यान्नावादित्यं जुहोति
 १ महदेव^१ न ङ्त्वान्नीचते^१ पर्याच्यन्तस्यैव प्रतिप्रस्थाता षाचमा-
 दत्त^१ एतन्निष्काले प्रतिहतां पूतभृतो बिले पवित्रं वितत्य
 द्वौ वा वीन्वा राश उदचनानामयत्वाप्यणशेषाध्वर्युरादत्त^१
 आदित्यस्यार्क्षीं प्रतिप्रस्थाता भोपश्याः संप्रगृह्णाति^१ तामां
 तिसृणां चतसृणां वा^१ धाराणं तथोपरिष्टादाप्यणमानीयाध-
 १० स्तादुपगृह्णाति^१ तं^१ तथैव त्रिरभिद्भिद्भृत्य परिभृज्य मादय-
 त्यपोद्भृत्य पवित्रं बर्हिषी अन्तर्धायागिरमवनयत्यन्वारभ्यायां
 पत्न्यामस्मै देवामो वपुषे चिकित्सतेति चतसृभिरनुच्छन्द-
 समपोद्भृत्य बर्हिषी पूतभृतो बिले द्रष्टाननुमन्त्रयते^१ द्वौ
 पवमानस्य गृहौ गृह्णाति^१ तयोन्नेतरित्याह प्राञ्चः राजानं
 १५ पूतभृतमभि संपवयताद्ग्राभिराधवनीयं गृह्णा न्युजतादिति^१ स
 तथा करोति^१ तथाप उपस्पृश बर्हिषी आदायोपनिःसर्पति^१
 तेषु तथैव समन्वारभ्येष्वाहवनीये सुवाङ्गतिं जुहोति^१ ॥ १० ॥
 इदं तृतीयः सवनं कवीनामृतेन ये चमसमैरयन्त । ते
 सौधन्वनाः सुवरानग्रानाः स्त्रिष्टिं नो अभि वसीयो नयन्तु
 २० स्वाहेत्येतयाध्वर्युं जुहुतो^१ यथावेदमितरे जुह्वति^१ तथा

प्रदक्षिणमावृत्य सदो ऽभि पवमानः सर्पन्ति^१ तथा सदसि
 यथायतनमुपविशन्ति^१ तथोद्गात्रे वा प्रस्रोत्रे वा बर्हिषी
 प्रयच्छत्यृक्क्षामयो रूपस्तरणमसि मिथुनस्य प्रजात्या इति वा
 त्कृष्णो वा^१ तथोपाकरणं जपति वायुर्हिङ्गतेति^१ स एष
 सप्तदश आर्भवः पवमानो भवति^१ तस्य नवम्यां प्रस्तुतायां
 वाचयति सघामि जगतीच्छन्दा अनु त्वारभे खस्ति मा
 संपारयेत्यत्र पञ्चहोतारं व्याचष्ट^१ उद्भुते सान्नि सप्रैथमाहाम्नी-
 च्छालाकान्विहर बर्हिं सृणाहि पुरोडाशाः अलंकुरु प्रति-
 प्रस्थातः पगौ संवदस्वेति^१ यथामंदैवं तौ कुरुतस्तथाप
 उपस्पृश्याहैहि यजमानेति^१ पूर्वथा द्वारा हविर्धानं प्रपाद्य तथा
 समस्तः राजानमुपतिष्ठते^१ नाचावकागैश्चरति^१ तथा प्रचरण्यां
 नवकृत्वो गृहीते^१ तथैव आग्नीध्र आग्नीध्रीयाद्विष्णियादनुपूर्व-
 धिष्णियेषु शालाकान्विहरति^१ तथा पुरस्तात्प्रत्यङ्गासीनो
 विद्यताञ्छालाकान्याधारयति^१ तथोत्तरस्य हविर्धानस्य चुबुके
 प्रचरणीः सादयति^१ तथा सांकाग्निनेन पथा पृथ्याः सृणाति
 संततां गाहंपत्यादाहवनीयात्^१ ॥ ११ ॥

अथ पशुना चरति मनोतामभृतिनेडान्तेन^१ तथा भव-
 नीयान्पुरोडाशान्याचति^१ तेषां तथैव समव्यघ्राच्च तृतीयस्य

१ आनुपूर्वं T, अनुपूर्वं PBJ, अनुपूर्वां F, आनुपूर्वं H.

१ शालाकान् PTJ, शलाकान् BHC, शकलान् and बलाकान् H

- सवनस्येन्द्राय पुरोडाशानामतदीयमानानामनुब्रूहीति ' पूर्वाधां-
 दनदायापरार्धादवचत्यभिधारयति ' प्रत्यनक्ति ' तथोपमृति
 स्त्रिष्टुते सर्वेषां महत्स्रुदुत्तरार्धादवचति ' द्विरभिधारयति '
 न प्रत्यनक्त्याफन्थाश्राध्याह तृतीयस्य सवनस्येन्द्राय पुरोडा-
 ४ शान्प्रस्थितान्प्रेष्येति ' वषट्कृते जुहोति ' तथा समावपमान
 आहामये ऽनुब्रूहीत्याश्राध्याहामये प्रेष्येति ' वषट्कृत उत्तरार्ध-
 पूर्वार्धे ऽतिहाय पूर्वा श्राद्धतौजुहोत्यथोदङ्कृत्याक्रम्य यथायतनं
 सुची मादयित्वा तथैव पाश्यामिडां समवधाय प्रतीचः
 पुरोडाशान्प्रहिणोत्यनु ह्येके संयन्ति पशव इडेति वदन्तो ' ऽथ
 १० प्राङ्गायन्नाहोत्रीयमानेभ्यो ऽनुब्रूहि होतुश्चममनून्नयधं तीव्रां
 आशीर्वतः कुरुध्वमुन्नेतः सोमं प्रभावयेति ' होदचममेव
 प्रथममुन्नयन्ति ' यथोपपादमितरान्संमुन्नीयोत्तरवेष्टां म-
 मादयन्त्यथ प्राडेत्य होदचमममादायाश्राध्याह तृतीयस्य
 सवनस्यर्भुमतो विभुमतः प्रभुमतो वाजवतः सविहवतो
 १५ इहस्पतिवतो विश्वदेव्यावतस्तोत्रां आशीर्वत इन्द्राय सोमान्
 प्रस्थितान्प्रेष्येति ' वषट्कृते जुहोति श्वेनाथ पत्नने स्वाहेत्यनु-
 वषट्कृते इत्यन्तां होवा मधोर्धृतस्य स्वाहेति ' वषट्कृतानु-
 वषट्कृते दिर्जुहोति ' तथैव दिर्दिः सर्वाश्चममाञ्जुहति ' तथा
 संप्रेषमाह प्रैतु होतुश्चमसः प्र नद्वणः प्रोद्गातुः प्र यजमानस्य
 २० प्र सदस्यस्य होवकाणां चममाध्वयं वः महत्स्रुदाशीर्वतो ऽभ्यु-
 स्त्रीयां पावतं भूमिति ' चन्धेते महर्षिर्जां चममान्त्येते होव-

१ विश्वेदे० BT, Mantramālā, the other MSS., also P., have विश्वे० ।

काणां चमसाध्वर्यवः महत्सकृदाशीर्वतो ऽभ्युन्नीयोपावर्तन्ते^१
 तेषां तथैव मैत्रावरुणचमसमादायायायाह प्रशास्तर्यजेति^२
 वषट्कृते जुहोति विष्टभाय धर्मणे स्वाहेति^३ परिधये
 जनप्रयनायेति^४ ब्राह्मणाच्छस्मिन्^५ ऊर्जे होत्राणामिति पोतुः^६
 पयसे होत्राणामिति नेष्टुः^७ प्रजापतये मनव इत्यच्चावाकस्य-^८
 त्मृतपाः सुवर्वाडित्यग्नीधश्चमसं चमसमेवानुवषट्करोति^९ द्रव्यन्ताः
 होत्रा मधोर्ध्वतस्य स्वाहेति^{१०} मत्त होत्राः संयाज्य प्रदक्षिणमावृत्य
 प्रत्यङ्गाद्रुत्यायेण होतारमुपविशत्यथाडग्नीदिति^{११} स भद्रम-
 करित्याह होता यो नः सोमः राजानं पायद्विष्यतीति^{१२}
 तथाप उपस्पृश्य होत्र इडामुपोद्यच्छन्त^{१३} उपह्वयमानायामिडा-^{१४}
 यामुपप्रगृह्णन्ति चमसानुपह्वतायामिडायामग्नीध आदधाति
 पडवतं^{१५} प्राश्नन्ति^{१६} मार्जयन्त^{१७} इडोपह्वताः चमसान् चयन्ति
 भवेद्दि नाविशेति दीर्घमचमनुद्रुत्यादित्यवद्गणस्य सोम देव ते
 मतिविदस्तृतीयस्य भवनस्य जगतीच्छन्दम इन्द्रपीतस्य मधुमत
 उपह्वतस्योपह्वतो भवयामीति^{१८} होत्रचमसमेवैते त्रयः समुपह्वय^{१९}
 भवयन्ति^{२०} यथाचमसं चमसाह्वित्व म इत्यात्मानं प्रत्यभिमृशन्त^{२१}
 आप्याययन्ति चमसानाप्यायस्य समेतु त इति^{२२} मीदन्ति
 नाराशःमा आप्यायिता दक्षिणस्य हविर्धानस्यापाल्लव्यमधोऽध^{२३}

१ BFP add स्वाहा also after •प्रयनाय ।

२ Thus, अग्नीधस्य • HPT अग्नीधस्य • or आ • BJ

३ Thus TEPH Bl चमसमैवानुवषट्करोति • J, चमसेवानुवषट्करोति • B Ke⁴

४ B again •वाहवस • ।

उपामनवन्तो वैश्वदेवाय^१ चमसायचमसायैव चोऽस्त्रीगुरोडाश-
शकलानुपास्यति^१ नव होदचमसे^१ तानत एवानुमन्त्रयते ऽत्र
पितरो यथाभागं मन्दध्वमित्तेतस्मिन्कान्त^१ आग्नीध्रे यजमानः
पुरोडाशानां प्राश्नाति^१ यदशना स्यात्पत्नी पत्नीशाले^१

५ ॥ १२ ॥ तृतीयः ॥

अथ प्राडायन्नाह देवाय सवित्रे ऽनुब्रूहि प्रतिप्रस्था-
तरन्तर्यामपात्रेण सावित्रमाययणाद्ब्रह्मं गृहीत्वोपास्य मा भौषद
इति^१ तच्छ्रुत्वा प्रतिप्रस्थातान्तर्यामपात्रेण सावित्रमाययणाद्ब्रह्मं
गृह्णाति वाममद्य सवितरित्यनुद्रुत्योपयामगृहीतो ऽसि देवाय
१० त्वा सवित्रे जुष्टं गृह्णामीति^१ न मादयतीति ब्राह्मणममादयित्वै-
वोपनिष्कम्यात्राव्याह देवाय सवित्रे प्रयेति^१ वपद्भृते जुहोत्यथ
वै भवति सवितृपात्रेण वैश्वदेवं कलशाद्गृह्णाति सोमे सोम-
मभिगृह्णातीति^१ स^१ सवितृपात्रेण वैश्वदेवं कलशाद्गृह्णाति
सोमे सोममभिगृह्णात्युपयामगृहीतो^१ ऽसि सुशर्मासि सुप्रति-
१५ ष्ठानो वृहदुजे नमो विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यो जुष्टं गृह्णामीति^१
परिमृज्य मादयत्येष ते योनिर्विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्य इत्यथाध्वर्युः
प्रदक्षिणमावृत्य प्रत्यङ्गाद्रुत्य होत्रा ममीक्ष्य पराडावर्तत इडा
देवहरिति^१ यावदेतस्य यजुषः पर्याप्नोति तावज्जपत्यग्नेन-

१ After मन्दध्वमिति HF ins. उक्ता ।

१ स only in PH, F reads यत् ।

१ The words सोमे सोममभिगृह्णाति om B (are they interpolated ?) ;

P also has them

माङ्गयते होता^१ प्रत्याङ्गयते ऽध्वर्युः^२ शूभ्रमिति^३ प्रतिगृणाय्येय
 यव होतुरभिजानात्येकया च दशभिश्च स्वभुत इति तत्प्रति-
 प्रक्ष्वाता दिदेवत्यपावाणि माजान्तीये माजंयित्वा पाषेष्पि-
 स्रजत्येष यव होतुरभिजानाति प्र^४ चावा यज्ञीः पृथिवी
 ष्यतावृधेति तदन्यतो-मदं प्रतिगृणाय्योषा मोद् इव मदा
 मोद् इवेत्या व्याहावाट्येष यव होतुरभिजानाति तद्राधो
 अथ सवितुर्वरेणमिति तदुभयतो-मदमेव^५ प्रतिगृणाति
 मदा^६ मोद् इव मदा मोद् इवेत्या व्याहावात्प्रमिद्धसुव्यं
 प्रतिगीर्यं प्राडित्योचच्छत एतं वैश्वदेवं यद्मनुष्यश्चन्ते
 नारागृमान्यायावयथो यावयान्त्तु यौषधुक्यगा यज्ञ १०
 सोमस्येति^७ वपद्गतानुवपद्गते दिशुःहोति^८ तदैव दिदि-
 नारागृमाननुप्रकम्पयन्तेतत्पात्रं नारागृमा अन्यायन्त्यनुमवन-
 भसो विश्वेदेवैः पीतस्येति^९ होता वैवाध्वर्युस्यैतत्पात्रं मंभस-
 यतो नरागृमपीतेन नारागृमाक्षरागृमपोतस्य सोम देव
 ते मतिविद्मृतीयस्य सवनस्य जगतीच्छन्दसः पितृपीतस्य १४

१ The reading of the words commencing with प्र is not wholly certain. B om. from प्र चावा to अभिजानाति (incl., line 6); instead of व्याहावाट् (thus JP, l. 6) F has व्याहावात् ।

२ उभयतो. FP, अन्यनामद. BJ, but comp. Padarthanirv. page 378 (n° 121) and Ap srs XIII. 13 B.

३ मदा ... इति om. TJ; B मदानोदेवमोदानोदैपित्य०; most of the MSS. contract the word इव with the preceding vowel; so HPM, but comp. TS. III 2, 9, 5

मधुमत उपहृतस्योपहृतो भक्षयामीति^१ होह्वचममसेवेते त्रयः
 ममुपहृत्य भक्षयन्ति^२ यथाचमसं चममान्द्विंश म इत्यात्मानं
 प्रत्यभिसृशन्ते^३ नाप्याययन्ति चमसान्^४र्वभक्षा मार्जयन्ते^५
 ॥ १३ ॥

- ५ अथ होतारं विष्टच्छति परिचक्ष्यमि मौम्यां^२ न परि-
 चक्ष्यमी^३ इति^४ म यथैन^५ होता प्रत्याह तच्छ्रुत्वामन्त्र^६
 मौम्यभागच्छत्य^७य सुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वात्याकम्थाश्राव्याह
 हतस्य यजेति^८ वषट्कते जुहोत्यथोपस्यीर्यं द्विशशोरवद्यति^९
 प्रवार्धादवदायापरार्धादवद्यत्यभिघारयति^{१०} न^{११} प्रत्यनक्त्या-
 १० क्रम्याश्राव्याह मौम्यस्य^{१२} यजेति^{१३} वषट्कते दक्षिणार्धं पूर्वार्धं प्राचीना-
 वीती मौम्यं जुहोत्यथैनं वैष्णव्यर्चां सुवाङ्मत्याभिजुहीति विष्णो
 त्वं नो अन्तम इति^{१४} यद्यु वै होताश्रावैष्णव्यर्चां परिचयति
 संपन्नमिति नाद्रियेत^{१५} तस्मिन्नाज्यमानीयावेक्षते^{१६} पवित्रं वै
 मौम्यं^{१७} आत्मानमेव पवयन्ते^{१८} य आत्मानं न परिपश्येदितासुः
 १९ स्वादिभिददिं हत्वावेक्षेतेति^{१९} तस्मिन्भूय आज्यमानीयावेक्षते
 यस्मै मनः परगतं यद्वा मे अपरागतम् । राजा सोमेन
 तदयमस्मासु धारयाममीति^{२०} मन एवात्मन्दधार न गतमना

१ Some of the MSS. om the pluti sign, F puts it both times behind the verb सोम्यान् PBF, सोम्यान् HJ.

२ Instead of अवद्यति B has, अवद्यन्नाह सोमायानुब्रूहीति ।

३ om. HF.

४ सोमस्य BJ

भवतीति प्राङ्गणमग्रेणमुद्गाद्यभ्यो हरन्ति^१ तग्निःस्तघेष्टनि
यत्ते विदुर^१थ प्राढायन्नाह प्रतिप्रस्थातरूपाःशुपात्रेण पाद्वीव-
तमापयणाद्दृष्टं गृहीतोपास्य मा मोपद इति^१ तच्छ्रुत्वा
प्रतिप्रस्थातोपाःशुपात्रेण पाद्वीवतमापयणाद्दृष्टं गृह्णात्युपया-
मगृहीतो ऽमि एहस्पतिमुत्स्य त इन्दो इन्द्रियावतः पश्वीवन्तं
यहं गृह्णाम्यग्राश्च पद्वीवार् इति^१ वहिषी अन्तर्धांय एतेन
श्रीणात्सहं परस्मादहमन्नादहं ज्योतिषा वि तमो ववार ।
यदन्तरिहं तद् मे पिताभृदहश्च सूर्यमुभयतो ददशांश्च भूया-
ममुत्तमः समानानामित्यपोद्भृत्य वहिषी न मादयतीति
प्राङ्गणममादयित्वापनिष्प्रस्थाश्राव्याहारात्पाद्वीवतस्य यजेति^१ १०
वयद्गते जुहोति मजृद्वेन त्वष्टा मोमं पिव स्वाहेत्युपाः-
श्वनुवपद्गते^१ इत्ता हरन्ति भवश्च^१ म यद्यग्निश्चाग्नीध्र उपहव-
मिच्छत उपैवैनश्च इयते^१ नो त्वेव सभक्षयतो^१ ऽयाहा-
ग्नीन्नेष्टुरूपस्यमामोद नेष्टः पश्वीमुदानयोद्गात्रा संव्याप्याप
उपप्रवर्तयतादूरुणीपप्रवर्तयताक्षम एतोरुमुपप्रवर्तयताद्भोतुस्यम- ११
समनूष्यध्वमुहेतः सर्वग एव राजानमुन्नय मातिरीरिचः
प्रतिप्रस्थातर्हाद्वचमषे भुवाथावकागं कुरुतादेहि यजमानेति^१
पूर्वया द्वारा हविर्धानं प्रपाद्य यजमानं भुवमुपस्यापयति
भूतममि भूते मा धा मुखममि मुखं भूयाममिति^१ होद्वचम-

१ करोति instead of लभे १

१ Thus HJF, •शति TB

- समेव प्रथममुन्नयन्ति^१ यथोपपादमितरात्सर्वं एव राजानः
 समुन्नीयोत्तरवेद्याः सःमादयन्त्याप^२ उपसृश्व बर्हिषी
 आदाय वाचंयमः प्रत्यङ् द्रुत्वा स्तोत्रमुपाकरोति^३ सुवते
 यज्ञायज्ञियेनात्र मग्नहोतारं व्याचष्टे^४ प्रसुते मग्नि नेष्टा
 ६ पत्नीमुद्गात्रा संख्याय वाचयति विश्वस्य ते विश्वावतो वृष्णि-
 यावतस्तत्राग्ने वामीरनु संदृशि विश्वा रेताःसि धिषीयागन्दे-
 वान्यजो नि देवीर्देवेभ्यो यज्ञमग्निपन्नस्मिन्सुन्वति यजमान
 आग्निषः स्वाहाकृताः समुद्रेष्टा गन्धर्वमातिष्ठतानु वातस्य
 पत्नन्निड ईडिता इति^५ स यदेवैनामुद्गातोपमीवति^६ तदेपा^७
 १० पत्नूरूपा पद्मेजनौरुपप्रवर्तयति^८ नमं कत्वोरुमुपप्रवर्तयति^९ ॥१४॥
 होत्र एपोत्तमेति प्राञ्जर्हीतुः कालात्पराडावर्तते ऽध्वर्यु-
 रभ्येनमाङ्गयते होता^१ प्रत्याङ्गयते ऽध्वर्युः^२ शःसति^३ प्रति-
 गृणात्यथ यत्र होतुरभिजानाति स्वादुष्किलायं मधुमाः
 उतायमिति तदुभयतो-मोदं प्रतिगृणाति मोदा मोद इव
 १५ मदा मोद इवेत्या^४ व्याहावादथ यत्र होतुरभिजानाति
 तन्तुं तन्वचजमो भानुमन्विहीति तन्नतिप्रस्थाता ध्रुवं परि-
 गृह्णाति द्यावापृथिवीभ्यां त्वा परिगृह्णामीत्यथैनं प्रच्यावयति

१ सः found in HT, is omitted in most of the MSS

२ •मीयति HJFP Bh. (one MS) Kes; •मीवति BT Bh. (another MS)

३ Thus HBTJP, तदेपा F (तदा स्या Kes)

४ मोदामोद इवेत्या B, मोदादेवेत्या T मोद इव मदा मोद इवेत्या J, मोदा मोद इव मोदा मोद इवेत्या F; मोदा मोद इव मदा मोद इवेत्या HP, Bb and Kes. चवचदे मोदा मोद इवेति प्रणवे मदा मोद इवेति ।

विश्वे त्वा देवा वैश्वानराः प्रच्यावयन्वित्यथैनमाहरति दिवि
 देवान्द्रुहान्तरिक्षे वयाऽग्निं पृथिव्यां पार्थिवानित्यथैनः
 होत्स्वमसे ऽवनयति ध्रुवं ध्रुवेण हविषाव सोमं नयाममि ।
 यथा नः सर्वमिज्जगदयन्ताः सुमना अमत् ॥ यथा न इन्द्र
 इद्दिशः केवलीः सर्वाः समनमः करत् । यथा नः सर्वा इद्दिशो
 ऽस्माकं केवलीरमन्त्रिति ' प्रमिद्धमुक्थं प्रतिगौर्यं प्राडेत्योद्यच्छत
 एतः होत्स्वमसमं नूद्यच्छन्ते चमसानथाश्रावयत्यो श्रावयास्तु
 श्रौषडुक्थशा यज सोमानामिति ' वपद्भृतानुवपद्भृते दिजुंहोति '
 तथैव दिर्दिः सर्वाऽश्मसाञ्जुहृत्यथ भक्षैः प्रत्यञ्च आद्रवन्त्यनु-
 सवनभवो ऽग्निना वैश्वानरेण मरुद्भिः पीतस्य मधुमत उपहृत-
 स्थोपहृतो भक्षयामीति ' होत्स्वमसमेवैते त्रयः समुपहृत्य
 भक्षयन्ति ' यथा चमसं चमसाद्भिन्नं स इत्यात्मानं प्रत्यभि-
 मृशन्ते ' नाप्याययन्ति चमसान्सर्वं भक्षा मार्जयन्ते ' ऽथैताऽश्म-
 मसानग्निः पूरयित्वात्तरेणाहवनीयं प्राचो वोदौचो वायात-
 यति ' तेषु चीःस्तौऽथ दूर्वाग्रन्थीग्राम्बत्येकैकं च दभंपुञ्जील-
 मंयोक्थं वाचीन्द्रायेत्याह तृतीयमवनं प्रतिगौर्यं प्रशास्तः प्रसु-
 होति ' सर्पतेत्याह प्रशास्ता ' सतिष्ठते तृतीयमवनम् ॥ १५ ॥
 चतुर्थः ॥

अथ संप्रैथमाद्याग्नीदौपयजानङ्गारानाहरोपथष्टरूपमीद
 ब्रह्मग्रस्यास्थामः समिधमाधायाग्नीदग्नीन्सकसहसंमृद्धीत्या- १
 हरन्त्येतानाग्नीध्रादौपयज्ञानङ्गाराऽस्नानयेण होतारं निवपत्यु-
 पमीदत्युपथष्टा गुदतृतीयेनाथाध्वर्युः पृषदाज्यं विहृत्य जुहाः

- ममामोयात्याकम्याआयाह देवेभ्यः प्रेष्येति^१ वयद्गृते जुहोति
 प्रेष्य प्रेष्येयैरुदशानुषाजानिदोदकृत्याकम्य यथायतनः सुषौ
 भादयिता वाजवतीभ्याः सुषौ ब्रूहति^१ शंयुना प्रनारपरिधि
 मंत्रकीर्णं मंत्रग्राह्य सुषौ विमुष्योश्चेत्तारमाहोमेतर्षं हते मचरेति^१
 तद्गुनोच्चेता द्रोणकृत्वा आघयणश्रीयो यद्दं गृह्याद्युपयाम-
 गृहीतो ऽमि हरिरमि हरियोऽनो हयो म्दाता वक्षस्य
 भतां वृत्रेः प्रेता तस्य ते देव मोमेष्टयशुषु मृतप्तोमस्य गृहो-
 वयस्य हरिवन्तं यद्दं गृह्यामीति^१ यर्हिषी अन्तर्धाय
 धानाभिः श्रीणाति हरी स्य हयोर्धाना दत्यपोद्गत्य यर्हिषी
 अयैगमादायोपोत्तिष्ठयाहेष्टाय हरिवते धानामोमानामनु-
 ब्रूहति^१ श्रीर्षधनिधाय विकम्याआयाहेष्टाय हरिवते
 धानामोमाप्रस्थिताग्नेष्येति^१ वयद्गृते जुहोति महमोमा
 इष्टाय स्वाहेत्यनुवपद्गृते ऊता हरति भवः^१ न यावन्ता
 एतिश्लेभ्य उच्चेता धाना यावपति^१ त उच्चेतयुं पश्वमिद्वै-
 कैकामन्मन्ने^१ मनमा मंवाधते ॥ १६ ॥

- इष्टयजुषन्ते देव मोम मृतप्तोमस्य गृहोवयस्य हरिवत
 इष्टपीतस्य मधुमत उपहृतस्योपहृतो भवधामीत्यर्धेना निर्णि-
 ष्योत्तरवेद्याः मंत्रिवपन्त्यापूर्यां स्या मा पूरयत प्रजया च
 धनेन चेति^१ निवपन्नेष यजमानस्मिन्मो धानाः मचते^१ ऽथ
 यावति स्वयमुदपाचं यर्हिरित्येतत्समादायाहेहि यजमानेति^१

जघनेन दक्षिणेन हविर्धाने^१ परीत्य दक्षिणेन भार्जाणीयं
धिष्णियः स्फेनोद्धृत्यावोक्ष्य दक्षिणायं वधिं स्त्रीर्वाङ्गिर्मांज-
यति मार्जयन्तां पितरो मार्जयन्तां पितामहा मार्जयन्तां
प्रपितामहा इत्यथ तिस्रो धाना ददात्येतत्ते ततामौ ये च
त्वामन्वेतत्ते पितामहामौ ये च त्वामन्वेतत्ते प्रपितामहामौ ये
च त्वामन्वित्य^२ च^३ पितरो यथाभागं मन्दध्वमित्युक्कोदङ्-
पर्यावृत्या च षड्रुतारं व्याचष्टे^४ ऽथाभिपर्यावृत्य तथैवाङ्गि-
र्मांजयित्वैतेनैव यथेतमेत्याग्नीध्रीये द्वे सुवाङ्गती जुहोति यन्म
आत्मनो मिन्दाभूत्पुनरग्निश्चतुरदादिति दाभ्यामथाहवनीये
शाकलैश्चरन्ति देवकृतस्यैनसो ऽवयजनमसि स्वाहा मनुष्य-
कृतस्यैनसो ऽवयजनमसि स्वाहा पितृकृतस्यैनसो ऽवयजनमसि
स्वाहेत्याषु सोमान्पर्युपविश्यावघ्रेण भक्षयन्त्यषु धौतस्य सोम
देव ते नृभिः सुतस्येष्टयजुष सुतस्तोमस्य शस्तोक्यस्य यो भक्तो
अश्वसनियो गोसनिस्य ते पितृभिर्भक्षकृतस्योपहृतस्योपहृतो
भक्षयामीत्यैना निनीयोपोत्यायादित्यमुपतिष्ठन्ते ॥ १७ ॥ १५

अपाम सोमममृता अभृमादर्शं ज्योतिरविदाम देवान् ।
किमस्मान्कृणवदरातिः किमु धूर्तिरमृत मर्त्यस्येति^१ यद्यु वा
अप्सामित आदित्यो भवत्याहवनीयमेवैतेन यजुषोपतिष्ठन्ते^२
ऽथाग्नीध्रं द्रुत्वाग्नीध्रे दधिद्रुष्यान्भक्षयन्ति दधिक्राव्णो अका-

१ हविर्धाने PHBT; हविर्धानं JF.

२ इति om. HFP.

रिषमित्यथ सत्यवैमर्जनं जपन्त्युभा^१ कवी युवाना मत्या ता
 धर्मणस्पती । सत्यस्य धर्मणस्पते वि सत्यानि सृजामह इत्यथा-
 ध्वर्युः प्रदक्षिणमाहृत्य प्रत्यङ्गाद्रुत्य पत्नीः संयाज्य प्राडेत्य ध्रुवा-
 माप्याय्य षडृग्मियाणि जुहोति धाता रातिः सवितेदं जुपन्ता-
 ५ मिति^१ चीणि यजूषि यज्ञ यज्ञं गच्छैष ते यज्ञो यज्ञपते
 देवा गातुविद् इत्यथ सुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वायुदां दशमीं
 जुहोत्यायुदां अग्ने हविषो जुषाण इत्यंतस्मिन्काले चात्वाले
 यजमानः कृष्णविषाणां प्रास्यतीन्द्रस्य योनिरसि यज्ञस्य त्वा
 योनौ सादयामीति वा त्वष्णीं वाय प्रतिप्रस्थाता पत्नीमुदानयति
 १० सा चात्वाले शङ्कु प्रास्यति त्वष्णीम्^१ ॥ १८ ॥ पञ्चमः ॥

अवैतमवभृथ^२ स^३सादयन्धणेणाग्नीध्रमुच्छ्राव्यां^३ वा चर्मणि
 वा^१ पत्नीशालादाददते वारुणमुपस्तीर्णाभिघारितमाज्यस्यास्त्री^३
 सस्रुवा^३ सुचं बर्हिः प्रतिवसनीये वासनी औदुम्बरी^३ राजा-
 सन्दी^३ सदस औदुम्बरी^३ स्यूणां मैत्रावरुणदण्ड^३ हविर्धा-
 १५ नाभ्यां पूतभृदाधवनीयौ चमसानधिपवणं चर्माधिपवणे फलके
 षट् इङ्कूप्याणो वायव्यानि स्यालीर्द्रोणकलगं^३ दशापवित्रे
 षड्गीपमित्येतसह कृष्णाजिनेन यत्किञ्चित्सोमस्त्रिं भवत्यथ
 वै भवति परा स्यालीरस्यनुद्वायव्यानि हरन्तीत्येतत्समादाय

१ जपत्यु • all except PBE and Bh , Keś. - जपति सर्वे ।

२ अवैतदव • JT.

३ Thus (or उच्छ्रायां) BP Bh Keś. उच्छ्रायां T, उच्छ्राया JF, उच्छ्राया H.

४ स्याली HJTF; स्याली BP; स्यालीर Keś.

प्रस्तोतारमाह प्रस्तोतः माम^१ गायेति^१ मान्ना प्रस्तोतान्त्वैति^१
 त्रिनिधनमुपैति^१ पुरुषःपुरुषो निधनमुपैतीति ब्राह्मणमेथान्तरेण
 चात्वालोत्कराबुदङ्कुपनिष्कामन्युक्त्वा हि राजा वरुणस्यकार
 सूयांय पन्थामन्वेतना उ । अपटे पादा प्रतिधातवे ऽकृताप-
 वक्ता च्चद्याविधयिदिति^१ विपुवति द्वितीयं निधनमुपयन्त्यपः ।
 पराध्याय वाचयति गतं ते राजश्रियजः महम्मसुर्वी गभीरा
 सुमतिष्टे अस्तु । पाथस्त्र द्वेषो निर्घन्तिं परापैः कृतं चिदेनः
 प्रमुमुग्धमदित्युदकान्ते द्वितीयं निधनमुपयन्त्येषापामन्तमभि-
 तिष्ठन्त्यभिष्टितो वरुणस्य पाग्न इत्यथापु यर्हिः प्राप्स्यत्यग्नेर-
 नौकमप आविवेश । अपां नपात्प्रतिरचन्नसुर्थं दमेदमे समिधं ।
 यध्यम इत्यथैनस्नुवाङ्कत्याभिजुहोति प्रति ते जिज्ञा घृतमु-
 च्चरण्णोस्त्राहेत्यथ सुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वापवर्हिषस्तुरः प्रया-
 जान्यजत्यथाग्नये सोमायेत्याव्यभागाभ्यां चरत्यथोपस्त्रीर्यं पूर्वा-
 धात्पुरोडाशस्थावद्यन्नाह ॥ १६ ॥

वरुणस्यानुब्रूहीति^१ पूर्वाधादवदायापराधादवस्यत्यभिषा-
 रयति^१ 'प्रत्यनक्त्याक्रम्याश्राव्याह'^२ वरुणं यजेति^१ वषट्कृते
 जुहोत्यथोपस्त्रीर्यं सर्वग एव वारुणमवदधदाहामीवरुणभ्यांश्च
 खिष्टकृद्भामनुब्रूहीति^१ द्विरभिधारयत्याश्राव्याहामीवरुणौ

१ Thus HTP Bh Kes, सामानि BJ Mantramāli

२ P ins म ।

३ Instead of च्चत्याक्रम्य (thus TP) B has च्चक्रम्य; F om. the words च्चत्याक्रम्य ... द्विरभिधारयति ।

- स्त्रिएकतौ यजेति^१ वषट्कृत उत्तरार्धपूर्वार्धं ऽतिहाय पूर्वा
 आहुतीर्जुहोत्यथ सुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वापरर्हिषौ दावनू-
 याजौ यजत्यथासु सुचं प्रतिष्ठापयति मसुद्रे ते चदयम-
 खन्तरित्यथैनामद्भिः पूरयति सं त्वा विगन्वोयधीरुताप
 ५ इत्यथेवापो जुहोति यज्ञस्य त्वा यज्ञपते हविर्भिः । सूक्त-
 वाके नमोवाके विधेम स्वाहेत्यत्रैतमवमृशः संप्रकिरन्ति यत्किं-
 चित्सोमलिप्रां भवत्यवमृश निचंकुण निचेररमि निचंकुणाव
 देवैर्देवकृतमेनो ऽयाडव मर्त्यैर्मर्त्यकृतमुरोरा नो देव रिष-
 स्पाहीत्यथाञ्जलिनाप उपहन्ति सुमिचा न आप ओषधयः
 १० मन्विति^१ तां दिग्ं निरुच्छति यस्यामस्य दिग्नि द्वेषो भवति
 दुर्मिंचान्तस्यै भुयासुषोः ऽस्मान्देष्टि यं च वयं द्विम इत्यथाप
 उपस्पृश्यात्रैतदृजीषं प्रजावयन्ति^१ सह कृष्णाजिनेन देवीराप
 एष वो गर्भन्तं वः सुप्रीतः सुमृतमकर्म देवेषु नः सुकृतो
 ब्रूतादिति^१ विन्दूनुपैव स्पृशति^१ न भवत्यथापानुपमञ्जन्ताव-
 १५ न्योन्यस्य वृष्टे धावयतो^१ विस्सस्य मेखले प्रतिवमनीये वाससी
 परिधायोन्नेतारमाहोन्नेतरुन्नी नयेति^१ तिसृभिरुद्धतीभिरु-
 दायण्युद्धयं तमसस्यर्षुं दु त्यं चित्रमित्यथापामन्तं प्रतियौति
 प्रतियुतो वरुणस्य पाशः प्रत्यस्तो वरुणस्य पाश इत्यथाप्रतीच-
 माचन्ति^१ वरुणस्यान्तर्हित्यै^१ प्रपये समिधः सुर्वत एधो

१ •यति HBF Kes, •यति 1P

१ Thus HJFP Bh, धावयिता BT Kes

ऽग्रेधिपीमहीत्येत्याहवनीये^१ ऽग्नादधाति समिदमि तेजो ऽमि
तेजो मयि धेहीत्यथाहवनीयमुपतिष्ठन्ते ऽपो अश्वचारिप
रनेन समसृष्टाहि । पयम्बाः अग्न आगमं तं मा मःसृज
वर्षमेति^१ व्यवच्छिन्दन्ति परिश्रयणानि^१ विवर्तयन्ति^१ हविधाने
दक्षिणेन दक्षिणमुत्तरेणोत्तरम्^१ ॥ २० ॥

यावदेवात्राध्वर्युश्रेष्टति तावदेव प्रतिप्रस्थाता प्रायणीयस्य
निष्काम उदयनीयमभिनिर्वपत्येव एव वेद एतन्मेषणमेतद्वर्धि-
रथेतां चरुस्यान्तीः मवामकाषामुत्सिद्य^१ निर्णिज्य तयोदय-
नीयः अपयति^१ तस्मिन्सूत्रेव श्रयमाणे जघनेन गार्हपत्यमौ-
पमदायां वेद्याः स्तम्बयजुर्हरतीदमेव प्रमिद्धं पौरोडाशिकं^१ १०
चिषंजुषा त्वृणीं चतुर्थं^१ पूर्वं परिषाहं परिगृह्णाति^१ करणं
जपत्युद्गुत्तुतादामीभस्तिर्हरति^१ १ समानं कर्म यथा प्रायणी-
यस्येतावदेव नाना^१ पथ्याममुच स्वस्तिं प्रथमां यजति तामि-
होपोत्तमां यजति^१ नो तु दिग्गस्यवन्ते^१ ऽथ पुरस्तात्सिष्ट-
हतः सुवाङ्मतिमुपशुहोति याम्ने विश्वाः समिधः मन्वय १५
इत्युपस्तरणाभिघारणाभ्यामेवैतद्बुवाच्यं विश्चिश्यन्ति^१ १ ममि-

पृथञ्चुर् दैके जुहति^१ शंखना उदयनीयः संतिष्ठते^१ ऽनैतत्पूर्ण-
 पात्रमन्तर्वेदि निगयत्यथ पृथदान्यवन्याज्यानि गृहीत्वा मैत्रा-
 वरुणीं वशासुपाकरोति^१ तस्यै प्रसिद्धं वपया चरित्वा दक्षिणे
 वेद्यन्ते केशग्नश्च वपते^१ नखानि गिरन्तते^१ सर्वसः^१ पशोः
 कुर्वन्त्येय यदि वशां न लभते मैत्रावरुणीमामिवां गार्हपत्ये
 अपयित्वा तथाहवनीये प्रचरति^१ माज्यभागप्रतिपत्केडान्ता^१
 संतिष्ठते^१ ॥ २१ ॥

^१अथारण्योरग्नीन्समारोह्योदवसाय मयित्वाग्नीन्विद्धत्याग्नेच-
 मष्टाकपालमुदवमानीशामिष्टिं निर्वपति^१ अपयित्वासादयति^१
 १० तस्याः पञ्चदश सामिधेन्यः^१ पञ्च प्रयाजा^१ वार्षणावाण्य-
 भागावथ हविषो ऽग्ने तमद्याधा ह्यग्न इति^१ विष्टुभौ संयाज्ये^१
 अन्वाहार्यमामाद्यानद्वाहं ददाति^१ सा प्रसिद्धेष्टिः संतिष्ठते^१
 ऽथारण्योरग्नीन्समारोह्योदवसाय मयित्वाग्नीन्विद्धत्य^१ पूर्वाणि
 देविकाहवी^१षि निर्वपत्यनुमत्यै चरन् राकाथै चरन् धात्रे

१ चरन् TP, चरन्त्या the other MSS, संख्याः H.

१ Thus only J, *प्रतिपत्के B, प्रचरत्याग्नेभागप्रतिपत्केडान्ता F; T altogether corrupt, प्रचरत्याग्नेभागप्रतिपत्केडान्ता H.

१ This Khandā is given according to PBJT; HF differ materially, these MSS. treat firstly of the devikāhavimsi, then of the udavasāniyā ṛṣi

१ प्रयाजानिष्टा TJP

१ Instead of अथारण्योर... विद्धत्य P has: अथैतदाग्नीमेव षड्ग्राह्यौर्वापः प्रथोय ।

पुरोडाशं द्वादशकपालमित्यन्वाहार्यमामाद्य वत्सतरीं^१ ददाति^१
 सा प्रमिद्धेष्टिः संतिष्ठते^१ ऽथ तदानीमेव पृष्ठवाश् स्तीर्त्वापः
 प्रणौयोत्तराणि देविकाह्ववींश्चि निर्वपति मिनीवान्यै चरं
 कुङ्के चरं धात्रे पुरोडाशं द्वादशकपालमित्यन्वाहार्यमामाद्य
 वत्सतरं^२ ददाति^१ सा प्रमिद्धेष्टिः संतिष्ठते^१ ऽथारण्वोरग्नौन्स-
 मारोश्च खान्यन्यायतनान्यध्यवमायं मयित्वाग्नीन्विष्टव्य सायं-
 प्रातरग्निहोत्रे प्रतिजुहोति^१ संतिष्ठते ऽग्निष्टोमः संतिष्ठते
 ऽग्निष्टोमः^१ ॥ २२ ॥ पष्ठः ॥

॥ इत्यष्टमः प्रश्नः ॥

१ Thus TJPBh., *तरं BF

२ Thus TBh., *तरी PBJF.

- प्रवर्ग्यः संभरिद्यन्नुपकल्पयते खादिरीमौदुम्बरीं वेणवीं
 वैकङ्कतीं वाग्निं व्याममार्चीं वारद्विमाचीं वोभयतःक्षूणं मृदं
 च भावितां करणीयां कृष्णाजिनं वराहविहतं वल्मीकवपा-
 मृतौकस्तम्बं वाटारस्तम्बं वा ह्यागापयो ऽर्मकपालानि शर्करा
 ५ अवाञ्जनपिष्टा अजलोमानि कृष्णाजिनलोमानि सूनामधि-
 करणीं कर्तारं कुशलं वेणुकाण्डं मदन्तीरित्यथामावास्त्रेण वा
 हविषेद्वा नक्षत्रे वा पूर्वाः शान्तिमुपयन्ति नमो वाच इत्यथा-
 येण शास्तां धनुमात्रे वेद्ये गर्तं खानयति ' तद्भावितां मृद-
 मवलेपयति ' सर्मा विलेन करोति ' तदुपसादयति वराह-
 १० विहतं वल्मीकवपामृतौकस्तम्बं वाटारस्तम्बं वा स्याले ह्यागापय
 इत्यथोत्तरतः पार्श्वतः संभाराणां प्राचीनापाणि ह्यणानि
 मःक्षौथं तेषूपरि कृष्णाजिनं प्राचीनग्रीवमुत्तरलोमोपमृणा-
 त्यथोत्तरः शास्ताखण्डमयेण^१ स्फेनोद्भृत्यावोच्य मिकता
 निवपति ' तं परिमण्डलं खरं करोत्यथैनः मिकताभिराभा-
 १५ गिनं करोति ' तं कुशतरुणकैर्दूर्वाग्रन्थिभिरिति संप्रच्छाद्यायेनं
 परिश्रयन्ति ' तस्योदीचीं द्वारं कुर्वन्ति ' तदुपसादयत्यर्मक-
 पालानि शर्करा अवाञ्जनपिष्टा अजलोमानि कृष्णाजिन-
 लोमानि सूनामधिकरणीं कर्तारं कुशलं वेणुकाण्डमित्यथ
 गार्हपत्ये मदन्तीरपो ऽधिश्रयत्यन्तर्वेद्यधिं निदधाति '
 २० परिश्रयन्ति द्वाराणि ' पत्नीशाले पत्नीं परिश्रयन्ति '

१ Thus all except B, which has शास्ताखण्डममः ।

परिस्फुरन्ति^१ दक्षिणत उपविशतो ब्रह्मा च यजमानस्याच पूर्वाङ्ग
 ग्रान्तिमुपयन्ति येषामनुपेता भवत्ययं^१ गार्हपत्य आज्यं
 विद्याष्योत्पूय स्रुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वाहवनीये सावित्रं
 जुहोत्यन्वारभ्ये यजमाने ॥ १ ॥

युञ्जते मन उत युञ्जते धियो विप्रा विप्रस्य बृहतो
 विपश्चितः । वि होवा दधे वयुनाविदेक इन्मही देवस्य सवितुः
 परिष्टुतिः स्वाहेति^१ जुहोत्यदौचितस्य^१ जपति दौचितस्या-
 याभ्रिमादत्ते देवस्य त्वा सवितुः प्रभवे ऽश्विनोर्वाङ्गभ्यां पूष्णो
 इन्द्राभ्यामादद् इत्यादायाभिसन्वयते ऽभ्रिरमि नारिरस्यध्वर-
 ष्टदेवेभ्य इत्यथेनामादायोपोन्निष्ठत्युत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पते देवयन्त-
 स्त्वमेहे । उपप्रयन्तु महतः सुदानव इन्द्र प्राशूर्भवा सचेति^१
 प्रैति प्रेतु ब्रह्मणस्पतिः प्र देव्येतु सूनृता । अक्षा वीरं नर्यं
 पङ्क्तिराधमं देवा यज्ञं नयन्तु न इत्यथ भावितां भृदमुपतिष्ठते
 देवीं चावाष्टथिवी अनु मे ऽमङ्गाथामित्यभिया प्रहरत्युथा-
 समद्य मखस्य शिर इति^१ मखाय त्वेति हरति^१ मखस्य त्वा
 शीर्ष्णं इत्युत्तरतः कृष्णाजिने निवपत्यदूह्योपस्थानमेवमेव
 द्वितीयं हरत्येवं तृतीयं^१ तृष्णीं चतुर्थं^१ पर्येतस्यै त्रिनक्षत्रं
 वराहविहनमुपतिष्ठत इत्यथ आसौरित्यभिया प्रहरत्युथास-
 मद्य मखस्य शिर इति^१ मखाय त्वेति हरति^१ मखस्य त्वा
 शीर्ष्णं इत्युत्तरतः कृष्णाजिने निवपत्यदूह्योपस्थानमेवमेव १

१ Thus I only. the other MSS अर्धस्य, PE. om. the passage
 अथ... भवति ।

- द्वितीयं हरत्येवं तृतीयं^१ तृष्णीं चतुर्थं^१ पर्येतस्य ग्निर्द्वयं
 बल्मीकवपामुपतिष्ठते देवीर्वस्त्रीरस्य भृतस्य प्रथमजा ष्टा-
 वरीरित्यभिया प्रहरत्यध्याममद्य मखस्य गिर इति^१ मखाय
 त्वेति हरति^१ मखस्य त्वा ग्रीर्णं इत्युत्तरतः कृष्णाजिने
 ५. निवपत्यदूह्योपस्थानमेवमेव द्वितीयं हरत्येवं तृतीयं^१ तृष्णीं
 चतुर्थं^१ पर्येतस्ये ग्निर्द्वयोतीकम् वादारस्तम् वोपतिष्ठत
 इन्द्रस्यौजो ऽसीत्यभिया प्रहरत्यध्याममद्य मखस्य गिर इति^१
 मखाय त्वेति हरति^१ मखस्य त्वा ग्रीर्णं इत्युत्तरतः कृष्णा-
 जिने निवपत्यदूह्योपस्थानमेवमेव द्वितीयं हरत्येवं तृतीयं^१
 १०. तृष्णीं चतुर्थं^१ पर्येतस्य ग्निर्द्वयं हागापय उपतिष्ठते ऽग्निजा
 अग्नि प्रजापते रेत इत्यभिमत्रदधात्यध्याममद्य मखस्य गिर
 इति^१ मखाय त्वेति हरति^१ मखस्य त्वा ग्रीर्णं इत्युत्तरतः
 कृष्णाजिने मृदि प्रथोतयत्तुदूह्योपस्थानमेवमेव द्वितीयं प्रथो-
 तयत्येवं तृतीयं^१ तृष्णीं चतुर्थं^१ चतुर्थेन सह सर्वत्र एवै-
 १५. तच्छागापय स्थालेन मृदि परिपिञ्चत्यैतानतिग्नेपानपो ऽभ्यव-
 हरन्त्यैव वा प्रकिरन्ति^१ प्रायश्चित्ताय वा परिग्राहयन्ति^१
 ॥ २ ॥

अथ प्रवर्ग्यमाददते ऽवनाभ्य मुखान्यनभिप्रश्नन्तो^१ न

प्रवर्ग्यं चादित्यं चान्तर्दधति^१ बहवो हरन्तीति विज्ञायते^१

१०. ऽप्येनमानयन्त्यैतु ब्रह्मणस्पतिरा देव्येतु समृता । अश्वा वीरं

नर्यं पङ्क्तिराधसं देवा यज्ञं नयन्तु न इत्यथैनं खर उपाव-
 हरन्वायुर्धेहि प्राणं धेह्यपानं धेहि व्यानं धेहि चतुर्धेहि श्रोत्रं
 धेहि मनो धेहि वाचं धेह्यात्मानं धेहि प्रतिष्ठां धेहि मां धेहि
 मयि धेहीत्यथैनमर्मकपाले. शर्कराभिरवाञ्जनपिष्टाभिरजलोमैः
 कृष्णाजिनलोमैरिति सःसृज्य मदन्तीभिरुपसृजति मधु त्वा १
 मधुला करोत्विति^१ पिण्डं करोति मखस्य शिरो ऽमीति^१
 यज्ञस्य पदे स्य इत्यङ्गुष्ठाभ्यामुपनिगृह्णात्यथ तृतीयं मृदो
 ऽपच्छिद्य त्रीन्पिण्डान्करोति^१ तेषामेकं कर्षे प्रयच्छति गायत्रो
 ऽमीति^१ तेनास्य वुध्रं करोति गायत्रेण त्वा छन्दसा करो-
 मीत्यतिशिष्टायै मृदो ऽर्धं प्रयच्छति चैष्टुभो ऽमीति^१ तेनास्य १०
 मध्यं करोति चैष्टुभेन त्वा छन्दसा करोमीति^१ सर्वामन्ततो
 मृदं प्रयच्छति जागतो ऽमीति^१ तेनास्य विलं करोति जागतेन
 त्वा छन्दसा करोमीति^१ तं प्रादेशमाचं पृथुवुध्रं मध्ये स्रगं
 करोत्यथास्य वेणुकाण्डेन द्विभागमवविधति^१ तदस्य पिन्वनं
 भवत्यथास्य अङ्गुष्ठे वा चतुरङ्गुले वा रात्रां पर्यस्यति मखस्य १५
 रात्रामीत्यथास्य विलं गृह्णात्यदितिक्ते विलं गृह्णातु पाङ्केन
 छन्दसेत्यथैनमादित्येनाभितपति सूर्यस्य हरसा आयेत्यथैनं
 खरे निदधाति^१ निहितमनुमन्त्रयते मखो ऽमीत्येवमेव द्वितीयं
 महावीरं करोत्येवं तृतीयं^१ तूष्णीं पिन्वने रौहिणकपाले
 चाभ्यस्यात्तौ चाय या मृदन्तिशिष्यते तथा प्रवाते प्रतिष्ठेप- २०
 मुपवातपति^१ तेषूपवातेषूपकल्पयत एकविंशतिं वृष्णो अश्वस्य
 गृह्णात्पिण्डान्भिमग्निं पचनमित्यथाश्वशकमादीषु मुख्यं महा-

- वीरं धूपयति वृष्णो अथस्य निष्पदसि वरुणस्त्वा धृतप्रत
 आधूपयतु मित्रावरुणयोर्भ्रुवेण धर्मणेत्यन्तरतश्च बाह्यतश्च
 सुधूपितं हत्वा निदधात्येवमेव द्वितीयं महावीरं धूपयत्येवं
 तृतीयं^१ वृष्णीं पिन्बने रौहिणकपाले चाज्यस्थालीं चाथोत्तरेण
 * गालामुखविलमिवावटं खानयति^१ तं पचनेनावस्तीर्यं तस्मि-
 न्प्राचो वोदीचो वा महावीरानायातयति^१ पुरस्तात्पिन्बने^१
 पश्चाद्रौहिणकपाले चाज्यस्थालीं चाथैनान्यचनेनोपरिष्टात्सं-
 प्रच्छाद्य मृदावलिम्पति^१ चतुरङ्गुलमनुदिग्गमादीपनायातिशिन-
 श्योपोपति ॥ ३ ॥
- १० अचिपे लेति पुरस्ताच्छेचिपे लेति दक्षिणतो^१ ल्योत्तिपे
 लेति पश्चात्तपधे लेत्युत्तरतस्ते ऽङ्गा वा रात्र्या वा पच्यन्ते^१
 यदि प्रातरुपोपति सायमुपैति^१ यदि सायं प्रातस्तेषु पक्षेप-
 कल्पयते गोपयन्कागापयो धृष्टिमक्षसंदावः^१ सतः संदः^१
 खारीः^१ शिक्यं वृष्णाजिनमित्येतत्समादायाभ्येत्यभीमं^१ महिना
- ११ दिवं मिचो बभ्रुव सप्रथाः । उत अरसा धृथिवीम् ॥ मिचस्य
 चर्षणीधृतः श्रवो देवस्य मानसिम् । सुघं चिचश्रवन्तममित्यथ
 धृष्टिमादत्ते सिद्धौ लेति^१ तथा सुष्णान्महावीरादङ्गारानुदपति
 देवस्त्वा सवितोदपतु सपालिः खङ्गुरिः । सुपाङ्कुरत शस्त्रेत्ये-
 नमुञ्चयत्युत्तिष्ठ दृष्टन्नवोर्ध्वन्निष्ठ भुवस्त्वमित्यथैनमाग्नये प्रति-

१ Thus all MSS., the word occurs also elsewhere, Dh. Kef. write संदावः ।

१ अथेति BT Kef., अथेति IHFP.

षापयत्यपद्यमानः पृथिव्यामाशा दिश आष्टणेत्यथैनमन्वीचते
 सूर्यस्य वा चतुषान्वीच ऋजवे वा माधवे वा सुवित्यै वा
 भृत्यै त्वेत्यथैनं प्रदक्षिणं पुरीषेण पर्यृहतीदमहममुमामुष्यायणं
 विशा पशुभिर्ब्रह्मवर्चसेन पर्यृहामीति यथावर्णमथैनं मंदं श्रेण
 परिगृह्य मते ऽवधाय ह्यागापयमाच्छृणोति गायत्रेण वा
 ह्रन्दमाच्छृणोति वैष्टुभेन वा ह्रन्दमाच्छृणोति आगतेन वा
 ह्रन्दमाच्छृणोति कृणत्तु वा वाक् कृणत्तु त्वोक् कृणत्तु वा
 हविश्छृणोति वाचं कृण्णुर्जं कृण्णु हविर्देव पुरश्चर सध्यामं
 त्वेत्यन्तरतश्च वाह्यतश्च स्वाच्छृणं कृत्वा गोपयसाभिविद्यन्दय-
 त्वेवमेव द्वितीयं महावीरमाच्छृणोत्येवं तृतीयं तूष्णीं पिबने १०
 रौहिणकपाले चान्यस्यालीं चाथ यदि विधुर्वा प्रदरो वा
 जायते ऽग्नचूर्णानि ह्यागापयसि संप्रकीर्य तैः प्रत्युक्ष्योल्मुकेना-
 भितपति विधुं दद्राणं यदृते चिदभिश्चिष इति दाभ्यां
 मं वैव रोहति यद्यु वै सर्वं एव भिद्यत एतान्येव
 कपालान्यवाञ्जनं पिद्वा येषा मृत्प्रायश्चित्ताय परिश्रेते तथा १४
 यं सृज्य कृत्वा पक्वाच्छृथ निदधाति तेषां यदा श्वस्य
 उपरमत्यथैनान्गार्यां समवधाय कृष्णाजिनेनोपरिष्ठात्संप्रच्छा-
 द्योत्तरे शालाखण्डे शिष्य आमजति यथा पत्नी न पश्यति
 तथा त आ कालात्परिश्रेते ऽथोत्तरां शान्तिमुपयन्ति
 ऽ नो वातः पवतां मातरिष्येति ॥ ४ ॥ प्रथमः ॥

श्री राज्ञः क्रय इत्युपकल्पयत श्रौदुम्बरीं सघाडामन्दी- १०
 श्रौदुम्बरीं सूणां गोदोहनौश्रौदुम्बरं ह्यागाथे शङ्कुश्रौदुम्बरं

- ग्रपोपयमनमौदुस्वरः सुवमौदुस्वर्यौ सुचावनिष्कीर्णं रौहिण-
 हवणी दे शौदुस्वरी धृष्टी चीणि धविचाणि काष्णांजिनान्यौ-
 दुस्वरदण्डानि^१ वैणवदण्डानौत्येके^२ षडौदुस्वराऽऽककाम्बैकद्वती^३
 च^४ समिधं चयोदग्र वैकद्वतान्परिधीम्बैकद्वतीः सुवं प्रचरणी^५
 ५ कार्भर्यमयान्परिधीम्सुवर्णरजतौ च रुक्मौ दे धर्मदुषे धेतुं च
 ह्यागां च दौ कुगमयौ वेदावेकं मौञ्चं वेदमपरिवाहितं मौञ्चं
 रज्जुदाम मुञ्चप्रनवाशौहिणपिष्टानि खरेभ्यः मिकता इत्यथ
 प्राथणीयेन चरति^६ प्राथणीयेन चरित्वा पदेन चरति^७ पदेन
 चरित्वा राजानं क्रीबोद्यातिथ्यं^८ निर्वपत्यातिथ्येन प्रचयं पूर्वांः
 १० गान्तिमुपयन्ति नमो वाच इत्यथापेण गार्हपत्यं दण्डानि
 मःस्यौयं तदेतत्परिधम्यंः भवंः मःमादयन्थं च मघाडामन्दो-
 मच स्यूणां गोदोहनीमच ह्यागायै गङ्गमित्यथोत्तरेण गार्ह-
 पत्यं स्फेनोद्भृत्यावोद्य मिकता निवपति^९ तं प्रादेशमाचं
 परिमण्डलं प्रवृत्तनीयं सरं करोत्यथैनः मिकताभिराभ्राग्निं
 १५ करोत्यथोत्तरेणाहवनीयः स्फेनोद्भृत्यावोद्य मिकता निव-
 पति^{१०} तं प्रादेशमाचं परिमण्डलमुदामनीयं सरं करोत्यथैनः
 मिकताभिराभ्राग्निं करोत्यथोत्तरे गान्तामण्डे स्फेनोद्भृता-
 वोद्य मिकता निवपति^{११} तं चतुरथं^{१२} नियन्दमवन्तमुष्णित्तरं
 करोत्यथैनः मिकताभिराभ्राग्निं करोत्यथाध्वर्युः प्रचरणीयं

१ om III'

२ शौदुस्वरी only I

३ Thus BTBh. ; * in the other MSS.

महावीरः॑ शफाभ्यां परिगृह्य प्रवृत्तनीये सरे सादयत्यथैतं
 मौञ्जेन वेदेनापिदधात्यथैतामग्नीमघेणाहवनीयं॑ पर्याहृत्य
 दक्षिणतो निदधाति॑ तस्यां हृष्णाजिनं प्राचीनपीवमुत्तर-
 क्षोमोपभृण्णात्यथैतावुपशयौ महावीरौ वेदाभ्यां परिगृह्या-
 येणाहवनीयं पर्याहृत्य दक्षिणतः मघाडामन्यां हृष्णाजिने
 प्राचीनविक्षौ सादयत्यथैतामभिमघेणाहवनीयं पर्याहृत्य दक्षि-
 णतः मघाडामन्यां हृष्णाजिने सादयत्यथैतां मृदमतिगिष्टाम-
 येणाहवनीयं पर्याहृत्य दक्षिणतः मघाडामन्यां हृष्णाजिने
 सादयत्यथैताः॑ स्यूणां गोदोहनीं कागायै शकुमित्यादाय
 जघनेन दक्षिणेन गार्हपत्यं परिकम्य दक्षिण्या दारोपनिर्धृत्य
 होतुः रुंदर्गे स्यूणां निहत्य मौञ्जेन दाया घर्मदुधो वत्सं
 बध्नन्ति॑ तमुत्तरेण कागायै शकुं निहत्य कागां निगथ्नुन्ति॑
 प्रत्युजति॑ कृगस्तम्यैतेनैव यथेतसेत्य निष्प्रमथन्ति॑ हृषलान्
 ङ्गयन्ति॑ पत्नीः॑ ङ्गयन्ति शोतारः॑ ङ्गयन्ति अघ्नाणः॑ ङ्गयन्ति
 प्रतिप्रस्यातारः॑ ङ्गयन्ति प्रस्रोतारः॑ ङ्गयन्त्याग्नीध्रं॑ परिश्रयन्ति
 द्वाराणि॑ पत्नीगले पत्नीं परिश्रयन्ति॑ परमृणन्ति॑ दक्षिणत
 उपविशतो ब्रह्मा च यजमानस्यां च पूर्वाः॑ शान्तिमुपयन्ति
 येषामनुपेता भवति॑ ॥ ५ ॥

१ अथैतामग्नीमघाडामग्नीम० ।

२ Thus PIFHF, चाङ्गयति JB.

३ अत्रामर्थति BF.

४ Thus PIE Kes., भवति TB.

- अथाध्वर्युः सपवित्राः प्रोक्षणीराददान आह ब्रह्मन्प्रवर्ग्येण प्रचरिष्यामो होतर्धर्ममभिष्टुह्यमीद्रौहिणौ पुरोडाशावधिश्च प्रतिप्रस्थातः प्रवर्ग्यं विहर प्रस्तोतः सामानि गायेति^१ तद्ब्रह्मा प्रसौति यजुर्युक्तं सामभिराक्तं त्वा विश्वेर्देवैरनुमतं महद्भिः ।
- ५ दक्षिणाभिः प्रततं पारयिष्युः सुभो वहन्तु सुमनस्यमानः स नो रुचं धेह्यह्वणीयमानो भुर्भुवः सुवरोमिन्द्रवतः प्रचरतेत्यथाध्वर्युः प्रचरणीयं महावीरं प्रोक्षति यमाय त्वा मखाय त्वा सूर्यस्य हरसे त्वेत्यभिप्राप्नुवन्परान्परान्संभारात्प्रोक्षति^१ तमेव प्रतिप्रस्थाता प्रवर्ग्यं विहरत्यथाह्वनीये कार्भर्यमथान्परिधीन्परिद्धाति^१ तदपसादयति षडौदुस्मराञ्चकलान्वैकङ्कतीं च समिधं गार्हपत्ये चयोदग वैकङ्कतान्परिधीन्मुवर्णरजतौ च रुक्मौ मुञ्जप्रलवाचौहिणपिष्टानीत्यथैष आग्नीध्रो जघनेन गार्हपत्यमुपविश्य धृष्टीभ्यां प्रतीचो ऽद्वारात्त्रिरुह्य तेषु रौहिणकपाले उपदधात्यथ दारुणमंयुतानि पिष्टानि संयुत्य रौहिणौ
- ५ पुरोडाशावधिश्चयत्यथाज्यं निर्वपत्यथाज्यमधिश्चयत्युभयं पयस्त्रि कृत्वा रौहिणौ पुरोडाशौ अथयत्येतन्मिन्काले प्रतिप्रस्थाता मौञ्जेन^१ वेदेन होमायांनि पाचाणि संमृगति महावीरश्च भुवं पिबते रौहिणह्वनी उपयमनमित्यथ प्रतिप्रस्थाताज्यसुत्पूय रौहिणौ पुरोडाशानुपनीणांभिघारितानुदास्य रौहिणह्वनीभ्यां परिमृष्टान्तर्वेद्यासादयति^१ दक्षिणं परिधिमन्धिमन्धेकमुत्तरं परिधिमन्धिमन्धितरं^१ प्राञ्चौ पृशाञ्चिके^१ प्रत्य-

स्वावापराधिके^१ इथाध्वयुः प्रचरणीयं महावीरः प्रफाभ्या
 परिगृह्य मये पाणौ ममावृत्त्याध्यस्थान्त्र्याः महदुपहतेनाज्येन
 गार्हपत्ये ऽनवानः संतताः मम प्राणाऽऽतीर्जुहोति प्राणाय
 स्वाहा व्यानाय स्वाहापानाय स्वाहा चक्षुषे स्वाहा श्रोत्राय
 स्वाहा ममसे स्वाहा वाचे मरुत्व्यै स्वाहेति^१ चतस्र उत्तरा ५
 ययोपपादं दद्याथ स्वाहा क्रतवे स्वाहौजसे स्वाहा वनाय
 स्वाहेत्यथैनमाज्येनानक्ति देवसा मविता मध्वानक्त्वियेतस्मिन्काले
 प्रतिप्रस्थाता राजतः स्वयं प्रवृत्तनीये खर उपगूहति पृथिवीं
 तपमन्त्रायस्वेत्यथ मुञ्चप्रलवाग्यतिपथ्यादौपयत्यर्चिरसि शोचि-
 रसि ध्योतिरसि तपो ऽसीति^१ तान्प्रवृत्तनीये^१ खरे मंत्रकीयं १०
 तेषु प्रचरणीयं महावीरः मन्त्रादयति ॥ ६ ॥

मन्त्रोदस्र महाः अमि शोचस्र देववीतमः । वि धूममग्ने
 अस्वं मियेथ सृज ममस्त दर्शतमित्यथैनमाज्येन पूरयत्यञ्जन्ति
 यं प्रथयन्तो न विप्रा वपावन्तं नाग्निना तपन्तः । पितुर्न पुत्र
 उपसि प्रेष्ठ आ घर्मां अग्निमृतयधमादौदित्यथास्र प्रादेशेन १५
 दिशो व्यास्यापयत्यनाष्ट्र्याः पुरस्तादग्नेराधिपत्य आयुर्मे दा
 इति पुरस्तात्युचवती दक्षिणत इन्द्रस्याधिपत्ये प्रजां मे दा
 इति दक्षिणतः^१ सुपदा पथाद्देवस्य सवितुराधिपत्ये प्राणं मे
 दा इति पथादायुतिरुत्तरतो मिषावरुणयोराधिपत्ये श्रौचं

१ तान्प्र• BT Keś चयंताम्प्र• or चयेनाम्प्र• the other MSS.

१ Thus BTI Bb. and HP (the last two चास्था•); FJ : अरथ्या• ;
 Keś. thrice चास्थापयत्य•

- मे दा इत्युत्तरतो^१ विष्टतिरुपरिष्टाद्दृहस्यतेराधिपत्ये ब्रह्म मे
 दाः स्रं मे दास्तेजो मे धा वर्चो मे धा यशो मे धास्तपो
 मे धा मनो मे धा इत्युपरिष्टादथेमानमिष्ट्यति मनोरश्वासि
 भूरिपुत्रा विश्वाभ्यो मा नाद्राभ्यः पाहि सूपसदा मे भूया
 १ मा मा हिःशौरित्यथ षष्टीभ्यामुदीचो^१ ऽङ्गारान्निरूहति
 तपो स्वप्ने अन्तराः अमिचान्तपा शःसमरुधः परस्य । तपो
 वसो चिकितानो अचित्तान्वि ते तिष्ठन्तामजरा अयास इति^१
 तैरेनं प्रदक्षिणं परिचिनोति चित स्य परिचितः स्वाहा
 मरुद्भिः परिश्रयस्त्रेत्येनं चयोद्ग्रभिर्वैकङ्कतैः परिधिभिः
 १० परिचिनुतो ऽध्वर्युस्य प्रतिप्रस्थाता च^१ मा असीति प्राञ्चाव-
 ध्वर्युः^१ प्रमा असीत्युदञ्चौ प्रतिप्रस्थाता^१ तावेवमेव व्यतिषङ्गं
 प्रतिमा असि संमा असि विमा अस्तुन्मा असीत्येनं चयोद्ग्रं
 परिधिं दक्षिणत ऊर्ध्वायं निमिनोत्यन्तरिक्षस्थान्तर्धिरसी-
 त्येनः^१ मौवर्षेण रुक्मेनापिदधाति दिवं तपसस्त्रायस्त्रेत्येन-
 ११ सुपतिष्ठत आभिर्गीर्भिः शुक्रं ते अन्यदर्हन्विभर्षि षायकानि
 धन्वेति^१ प्रज्वलिते रुक्मभपकर्षति^१ ॥ ७ ॥

अथ धवित्राणादत्ते गायत्रमसीत्यन्यतरत्तैष्टुभमसीत्यन्य-
 तरञ्जागतमसीत्यन्यतरत्तैरेनं पश्चात्पाद् जान्वाच्योर्ध्वं धूनोति
 मधु^१ मध्वित्युत्तरतस्तिष्ठते प्रतिप्रस्थाचे द्वे धविचे प्रयच्छति^१

१ इष्टियासु • only IPH.

१ मधु twice JT, thrice the other MSS.

तयोरन्यतरदाग्नीध्रायोत्त्रयच्छत्यथैनं चिः प्रदक्षिणं परियन्ति
 प्रणवेप्रणवे धूमन्तस्त्रिः परीत्योत्तरतस्त्रिष्ठन्यय धवित्राण्डा-
 दत्ते ' उपरेण परिकान्तायोत्तरतस्त्रिष्ठते प्रतिप्रस्थाचे द्वे धविषे
 प्रयच्छति ' तयोरन्यतरदाग्नीध्रायोत्त्रयच्छत्यथैनं पर्युपविशन्ति ' .
 पश्चात्प्राङ्मुखो ऽध्वर्युरुपविशति ' पुरस्तात्प्रत्यङ्मुखः प्रतिप्रस्था- १
 तात्तरतो दक्षिणामुख आग्नीध्रस्त एवमेव प्रणवेप्रणवे धूमन्त
 आमत उपसमाममु'ल्लुकान्याप्याथयन्तो महावीरमथ यत्र
 होतुरभिजानाति याभिर्वर्तिकां घमिताममुञ्जतमिति तदेन-
 मुपोत्याय रोचयतो ऽध्वर्युश्च यजमानश्च द्यम प्राचीर्दग्
 भासि दक्षिणेत्येतेतानुवाकेनाथ यत्र होतुरभिजानात्यप्रस्रती- १०
 मग्निना वाचमस्ते इति तद्भुवित्राण्डुपोद्यच्छन्ते ' ऽथ यत्र
 होतुरभिजानात्यरुचदुपमः पृश्निरयिय इति तद्भुचितो घर्म
 इत्युक्त्वा यथेतं चिः पुनः प्रतिपरियन्ति निधाय धवित्राण्ड-
 वकाग्रैरवेचमाणा उपतिष्ठन्ते ऽपश्यं गोपामिति प्रतिपद्यागौमहि
 त्वा मा मा क्षि'स्रीरित्यातो ' ऽथ गार्हपत्यमुपतिष्ठते तमग्ने १५
 गृहपतिर्विशामसि विश्वासां मानुषीणाः शतं पूर्भिर्यविष्ठ
 पाद्मः समेद्धारः शतः क्षिमास्तन्द्राविणः क्षार्दिवानभिष्टैव
 रातयः सन्धत्यन्तर्हिते प्रतिप्रस्थाता वेदे पर्वो वाचयति
 त्वष्टीमती ते सपेद्येत्यान्तादनुवाकस्यै'तस्मिन्काले प्रतिप्रस्थाता
 दक्षिणः रौहिणं जुहोत्यहर्ज्योतिः केतुना जुषताः सुज्योति- २०
 ज्योतिषां स्वाहेति ' ॥ ८ ॥ द्वितीयः ।

- अथ रश्मनामादत्ते देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे ऽश्विनोर्बाहुभ्यां
 पूष्णो हस्ताभ्यामादद इत्यादायाभिमन्त्रयते ऽदित्यै रांस्त्रा-
 सीति^१ दोहनं कर्षं पितृने इति^२ प्रतिप्रस्थातापरेण परि-
 क्रम्यायेतां घर्मदुघं त्रिरुपांशु देवनामभिराहुयतीड एद्वादित
 ५ एहि सरस्वत्येहीति^३ त्रिरुचैर्दक्षिणया द्वारोपनिष्क्रम्य यदस्यै
 नाम भवति तेनासावेह्यसावेहीत्यथैनां^४ रश्मनयाभिदधा-
 त्यदित्या उष्णीषमसीति^५ वायुरस्यैड इति घर्मदुघो वत्सम-
 भिमृशत्यथैनमुपावसृजति पूषा लोपावसृजत्वश्विभ्यां प्रदाप-
 येति^६ धयन्तमनुमन्त्रयते^७ यस्ते स्तनः शशयो यो मयोभूदैन
 १० विश्वा पुश्वसि वार्याणि । यो रत्नधा वसुविद्यः सुदचः
 सरस्वति तमिह धातवे करिति^८ प्रत्तायामुन्नयत्युस्र घर्मं
 शिष्पोस्र घर्मं पाहि घर्माय शिष्पेति^९ नियुज्य
 संधायोपसीदति दृहस्पतिस्त्रोपसीदत्विति^{१०} स्तनान्संमृशति
 दानव स्य पेरवो विश्वगृतो लोहितेनेत्यथ यत्र होतुरभि
 १५ जानात्या दशभिर्विवस्वत इति तर्देनां पितृने पितृयत्यश्विभ्यां
 पितृस्व सरस्वत्यै पितृस्व पूष्णे पितृस्व दृहस्पतये पितृस्वेन्द्राय
 पितृस्वेन्द्राय^{११} पितृस्वेत्यतिशिष्ट कर्षे दोहयत्येतस्मिन्काले

१ अथ ins BT.

२ असावेदि twice JT, thrice the other MSS, also P, comp Rudra-
 datta on Āp. XV 9. 4.

३ Thus TF Bb. Keś (the last glosses स्तनं पितृमनु., thus also
 the Somaprayoga 10), the other MSS IBHP have स्तनसभिः ।

४ All the MSS, except P, have दद्याय पितृस्व once only, but comp.
 Taitt. Ār. v 7. 4 s. f. and 5 int and Padarthamu v. p. 287

प्रतिप्रस्थाता पिब्यने छागां पिब्यति त्वष्णीमंथ यच्च होतुर-
 भिजानात्युत्तिष्ठ मधुपयस्यत इति तत्प्रतिप्रस्थाचे पयसो
 मंप्रदायैतेनैव यथेतमेत्य ग्रफोपयमानादत्ते^१ गायत्रो ऽभीत्यन्य-
 तरक्षैष्टुभो ऽभीत्यन्यतरञ्जागतमभीत्युपयमनमंथ यच्च होतुर-
 भिजानात्युपद्रव पयसा गोधुगोपमिति तत्पयसो आष्टि-
 यमाणे अभिमस्रयते^२ महोर्जा भागेनोप सेहीन्द्राश्विना मधुनः
 सारमस्य घर्मं पात वसवो यज्ञता वडित्यंथ पुरस्तात्प्रत्यक्षावु-
 पधिग्र्य महावीरे पयसो ऽवनयतो ऽध्वयुं प्रतिप्रस्थाता
 वाध्वयुः पूर्वो गोपयो ऽवनयति स्नाहा त्वा सूर्यस्य रम्भये
 वृष्टिवनये जुहोमि स्वाहेत्यंथाश्वोष्माणमन्वीक्षते मधुहविरमि
 सूर्यस्य तपस्तपेत्येतस्मिन्काले प्रतिप्रस्थाता छागापयो ऽवनयति
 त्वष्णीमुंभयः ममानोयाध्वयुंस्तृतीयमवनयत्यंथ यत्कश्मे पय-
 सतदुपयमने समवनयति प्रत्युद्याद्गारानंथाध्वयुः प्रधरणीयं
 महावीरः^३ ग्रफार्थां परिगृह्णाति ॥ ६ ॥

द्यावापृथिवीभ्यां त्वा परिगृह्णामीति^४ वेदेनाधस्तादुप-
 मृष्योपयमनेनोपयच्छत्यन्तरिक्षेण त्वोपयच्छामीत्यथैनमादायो-
 पोत्तिष्ठति देवानां त्वा पितृणामनुमतो भर्तुं^५ शक्यमिति^६

१ Thus BT, Keś and Taitt Ār. v. 7. 5, comp also Āp. xv. 9. 10
 ग्रफोपयमानादत्ते HJIP ग्रफोपयमानान्वादत्ते F and Padārthanirv. p. 287

२ Thus HIBP Keś, Padārthanirv.; प्रतिमंस्रयते TJF.

३ I ins. मैत्रेय before वेदेन ।

- प्राङ् चरति तेजो ऽमि तेजो ऽनु मेघाग्निर्मां पृथिव्याः पातु
 वायुरन्तरिक्षात्सूयो दिवो दिविसृष्ट्या मा हिरुषीरन्तरि-
 सृष्ट्या मा हिरुषीः पृथिविसृष्ट्या मा हिरुषीः सुवरमि सुवर्मे
 यच्छ दिवं यच्छ दिवो मा पाहीत्यथ वातनामानि व्याचष्टे
 ५ समुद्राय त्वा वाताय स्वाहेति पञ्चानवानमेवमेव द्वे उत्तरे
 षडुत्तराणि यद्योपपादमग्नये त्वा वसुमते स्वाहा सोमाय
 त्वा रुद्रवते स्वाहा वरुणाय त्वादित्यवते स्वाहा बृहस्पतये त्वा
 विश्वदेव्यावते स्वाहा सविषे त्वर्भुमते विभुमते प्रभुमते
 वाजवते स्वाहा यमाय त्वाङ्गिरस्रते पिष्टमते स्वाहेति^१ विश्वा
 १० आग्ना दक्षिणसदिति दक्षिणत आसीनं ब्रह्माण्मीचते^१ विश्वा-
 न्देवानयाडिहेति पश्चादासीनः होतारः^१ सव्येनात्याक्रामञ्ज-
 पति स्वाहाकृतस्य घर्मस्य मधोः पिबतमश्विना स्वाहाग्नये
 यज्ञियाय शं यजुर्भिरिति^१ यजमानमतिवाचयत्यश्विना घर्मे
 पातः हार्दिवानमहर्दिवाभिरुतिभिरनु वां द्यावापृथिवी मः-
 १५ सातामित्युच्चैराश्राव्याह घर्मस्य यजेति^१ षषड्भूते जुहोति
 स्वाहेन्द्रायेति^१ स्वाहेन्द्रावडित्यनुवषड्भूते ऊत्वा वाचयति घर्म-
 मपातमश्विना हार्दिवानमहर्दिवाभिरुतिभिरनु वां द्यावा-
 पृथिवी अमः सातां तं प्रायं यथावद् नमो दिवे नमः पृथिव्यै
 दिवि धा इमं यज्ञं यज्ञमिमं दिवि धा दिवं गच्छान्तरिचं
 १० गच्छ पृथिवीं गच्छ पञ्च प्रदिशो गच्छ देवान्घर्मपाङ्गच्छ
 पितृन्घर्मपाङ्गच्छेतस्मिन्काले प्रतिप्रस्थाता पिबनेनोपघमना-
 दुपहत्य प्रचरणीयं महावीरं पूरयत्यथैनमन्तःपरिथभिपीप-

यतो^१ ऽध्वर्युश्च प्रतिप्रस्थाता च महैवेपे पीपिघूर्जे पीपिहि
 ब्रह्मणे पीपिहि चत्राय पीपिघ्नद्वः पीपिघ्नोपधीभ्यः पीपिहि
 वनस्पतिभ्यः पीपिहि शानाष्टयिवीभ्यां पीपिहि सुभृताय पीपिहि
 ब्रह्मवर्चसाय पीपिहि हयप्रमानाय पीपिहि मघ्नमित्युपाशुक्ला
 ज्यैष्ठ्याय पीपिहीत्युच्चैरथैनमनुदिग्मात्मानमभि पीपयति
 त्विथ्ये त्वा सुन्नाय त्वेन्द्रियाय त्वा भृत्यै त्वेत्यत्र यन्महावीरे
 पयस्तदुपघमने ममवनयत्ययोद्भूत्याक्रम्याथैतदुपघमनमन्तर्वेदि
 प्राचीनविल्लः सादयत्येतन्निष्काले प्रतिप्रस्थाता राजतः
 रुक्ममुद्धामनीये खर उपगूहति^१ तन्निष्काले चरणीयं महावीरः
 सादयति ॥ १० ॥

घर्माभि सुधर्मा मे न्यम्ने ब्रह्माणि धारय चत्राणि धारय
 विगं धारय नेत्वा वात स्कन्दयादित्यथ यद्यभिचरेदमुय्य त्वा
 प्राणे सादयाम्यमुना मच्च निरर्थं गच्छ यो ऽस्मान्नेष्टि यं च वयं
 द्विभ्य इत्यथाप उपस्पृश्व घडौदुभ्वराञ्चकलान्याचति^१ तेषा-
 मेकैकेनोपयमनादुपहत्य पूर्वार्धं आहवनीयस्य प्रश्नोतयति
 पूष्णे ग्रामे स्वाहेत्यथैनमन्तराञ्जनं मध्यमे परिधौ मःस्पृष्टः
 सादयत्येवमेव द्वितीयेनोपयमनादुपहत्य पूर्वार्धं एवाहवनीयस्य
 प्रश्नोतयति यावभ्यः स्वाहेति^१ तं तथैवाञ्जनं मध्यमे परिधौ

१ Thus (अभि.) all and Bli, अतिपीप० F only.

२ Thus B, तंतथैतव ॥ जनं I, FJ om तं and have तथान्तराञ्जनं.
 तंतथनातराञ्जनं T, ततथातराञ्जनं H, comp infra.

- सःस्पृष्टः सादयत्येवमेव तृतीयेनोपयमनादुपहत्य मध्यत
 आहवनीयस्य प्रथोतयति प्रतिरेभ्यः स्नाहेति^१ तं तथैवाञ्जनं
 मध्यमे परिधौ सःस्पृष्टः सादयत्येवमेव चतुर्थेनोपयमनादुप-
 हत्यापरार्धे आहवनीयस्य प्रथोतयति द्वावाष्टयिवीभ्याः स्नाहे-
 ४ त्यथैनमूर्धाञ्जनं भस्मान्त उपगूहत्येवमेव पञ्चमेनोपयमनादुप-
 हत्य दक्षिणार्धे आहवनीयस्य प्रथोतयति पिबभ्यो घर्मपेभ्यः
 स्नाहेत्यथैनं बहिराञ्जनं दक्षिणे परिधौ सःस्पृष्टः सादय-
 त्यथैतः षष्ठः शकलः सर्वेषु लेपेषु समज्योपयमनादन्तत
 उपहत्योत्तरार्धे आहवनीयस्य प्रथोतयति रुद्राय रुद्रहोत्रे
 १० स्नाहेत्यथैनमुत्तरेण शालाया अतीकाशेनानन्वीचमाणो निर-
 खत्यमुना सह निरर्थं गच्छ यो ऽग्नान्देष्टि घं च वयं द्विभ
 इत्यथाप उपस्पृश्यातिशिष्टाञ्जकसानद्भिः सःस्पर्शाहवनीये^२
 ऽनुमहरत्येतस्मिन्काले प्रतिप्रस्थातोत्तरः रौहिणं जुहोत्यह-
 र्घ्यातिः केतुना जुषताः सृज्योतिर्ज्योतिषाः स्नाहेत्यथैताः
 १५ ममिधं मध्यत आहवनीयस्याभ्यादधानि त्वृषीं^३ तस्मान्मादी-
 प्रायां प्रतिमुखं द्विर्जुहोति भुः स्नाहेत्यथैतदुपयमनमन्तर्वदि
 प्राचीनबिलः सादयित्वा तस्मिन्नग्निहोत्रविधिं घेष्टित्वा^४ स
 थावन्तः प्रवर्गस्य^५ त्विजक्षेपूपहवमिदा यजमान एव प्रत्यक्षं भव-
 यति ऊतः इविमंधु इविरिश्रतमे ऽग्नौ पिता गो ऽग्नि मा

१ Thus PJHI, तथैवातञ्जनं TF

२ सःस्पृष्टः all.

३ प्रवर्गस्य om. PHTJ, the three others read it

मा हि॒ःश्रीरश्राम ते देव घर्मं मधुमतो वाजवतः पितुमतो
ऽङ्गिरस्रतः स्वधाविनो ऽग्रीमहि त्वा मा मा हि॒ःश्रीरित्यै-
तदुपयमनं परिकर्मां वाम्नीध्रो वोच्छिष्टसरे मार्षयित्वान्तर्वेदि
प्राचीनविल॒ः सादयित्वा तस्मिन्मुवर्णंरजतौ ष॑ रुक्मौ प्रास्य
मदन्तीरप आनीय हिरण्यवतीभिर्मार्षयन्ते ॥ ११ ॥

हिरण्यवर्णाः शुचयः पावका इति चतस्रभिरैव मद-
न्तीरपो निनीयाज्यस्याख्याः सुवेणोपघातं घर्मंप्रायश्चित्तानि
जुहोति प्राणाय स्वाहा पूष्ये स्वाहेत्येताभ्यामनुवाकाभ्यामथैत-
दुपयमनमन्तर्वेदि प्राचीनविल॒ः सादयित्वा तदेतत्परिघर्म्य॑
धर्व॑ समवशमयवाह॑ घर्मांयोत्साद्यमानायानुब्रूहीत्यथैतदुपय- १०
मनमपेणाहवनीयं पयांश्चत्य दक्षिणतः सघाडासन्धां शृण्याजिने
प्राचीनविल॒ः सादयति स्वाहा त्वा सूर्यंश्च रग्निभ्य इत्यथो-
त्तरा॑ गान्तिमुपयन्ति अं नो वातः पयतां मातरिश्वेत्यथा-
परा॑ अपराङ्घ्रिकेन प्रवर्ग्येण प्रचरति तस्य यद्विहितं विहित-
मेवास्य तत्समानं कर्मा दक्षिणस्य रौहिणस्य होमाद॑च १५
दक्षिण॑ रौहिणं जुहोति रात्रिर्ज्योतिः केतुना जुपता॑
सज्योतिर्ज्योतिषा॑ स्वाहेत्येवमेवोत्तरा॑ रौहिणं जुहोति
समानं कर्मा समिदाधानाद॑चैता॑ समिधं मथत आहवनीय-

१ om T, Kes also reads it

१ Thus Bh, Kes. (pr. m.), समवशमयत आह J, समवशमयवाह PHT.
(Kes sec m), समवशमयवाह F, समवशवाह I, समवशमयवाह B, comp-
Bandh. pitṛmedhasūtra p. 211 and Sat. Br. vii. 3.21. The word
occurs again infra, ix 15, and in the Aśvamedhapaśna.

- स्वाभ्याद्धात्यपीपरो माङ्गो रात्रियै मा पाक्षेपा ते-अग्ने
 समित्तया समिधस्त्रायुर्मे दा वर्चसा माञ्जीरिति मायमपी-
 परो^१ मा रात्रिया अङ्गो मा पाक्षीति प्रातः^२ प्रातर्मन्त्रेणात
 ऊर्ध्वं पूर्वाङ्घ्रिके^३ ऽभ्याद्धाति^४ मायमन्त्रेणापराङ्घ्रिके^५ तस्या-
 १५ मादीप्राया^६ प्रतिमुखं *द्विर्जुशोत्यग्निर्ज्यातिर्ज्यातिरग्निः स्वाहेति
 मायः^७ सूर्या ज्योतिर्ज्यातिः सूर्यः स्वाहेति प्रातः^८ समानं
 कर्मा संप्रैषाद^९येतदुपयमनमघेणाहवनीयं पर्याक्षत्य दक्षिणतः
 सखाजामन्दां रुष्णाजिने प्रतीचीनविक्रः^{१०} सादयति स्वाहा ता
 नचचेभ्य इत्यथोचाराः^{११} शान्तिमुपयन्ति शं नो वातः पवतां
 २० मातरियेति^{१२} अ एवमेव प्रवर्ग्येण प्रचरति अहः^{१३} पडहं दाद-
 शाहः^{१४} संवत्सरं^{१५} चतुरो वा^{१६} मासाः^{१७}क्ष्तापथिते ऽपौ^{१८} प्रवर्ग्ये^{१९}
 भक्षयित्वा संवत्सरं न माः^{२०}ममश्रीयासं रामामुपेयासं मन्मथेन
 पिबेद्वा^{२१}ए राम उच्छिष्टं पिबेत्तेज एव तत्सः^{२२}श्यतीति, माङ्ग-
 णम्^{२३} ॥ १२ ॥ तृतीयः ॥
- १५ प्रवर्ग्यमुदामथियन्नुपकच्यते वीञ्छालाकानिष्ठाः^{२४}स्तीष्णि
 सतान्मुदकुम्भी दधि मधुमिश्रं पुमुष्टिमवकाभारं विः^{२५}शति-

१ चापम् om. all except B

२ पूर्वाङ्घ्रिके B only.

३ This passage is found thus in T. चार्धमन्त्रेणात ऊर्ध्वमपराङ्घ्रिके
 ऽभ्याद्धाति तस्यामादीप्रायां etc. but comp. Radradatta on Ap xv. 12,7.

४ द्विर om. PTH Kef.

५ om. TF

६ शक्यते^{२६} FIJ; the other MSS. also P and Bh., पवन

मौदुमरीः समिधो मुञ्जप्रसवाशौचिणपिष्टानि खरेभ्यः शिकता
 इत्येव पूर्वाऽग्निमुपयन्ति नमो वाच इत्येयागोणाश्वनीयं
 यणानि मऽस्तीर्यं तदेतत्परिघर्म्यऽ सर्वऽ मह सऽसादयन्त्येव
 सघाडामन्दीमच स्यूणां गोदोहनीमच कागायै शकुमित्यैतौ
 खरौ नानैव मतयोः समुपयन्तैव मह सऽसादयन्त्यैतमुच्छिष्ट-
 खरं^१ परिकर्मां वाग्नीध्रो वा मते समुष्य दक्षिणया दारोप-
 निधंत्य माज्जालीयदेशे निवपत्यैतेनैव घथेतमेत्य निष्क्रम-
 यन्ति^२ वृषलान्कपन्ति पत्नीऽ^३ ऋयन्ति होतारऽ^४ ऋयन्ति
 ब्रह्माणऽ^५ ऋयन्ति प्रतिप्रस्थातारऽ^६ ऋयन्ति प्रक्षोतारऽ^७
 ऋयन्त्याग्नीध्रं^८ परिश्रयन्ति दाराण्यैतां पत्नीमुदग्दग्नेन वास-
 शान्तर्दधति^९ परिस्रुणन्ति^{१०} दक्षिणत उपविशतो ब्रह्मा च
 यजमानस्याच पूर्वाऽग्निमुपयन्ति येषामनुपेता भवत्यथ^{११}
 गार्हपत्यं आज्यं विज्ञाप्योत्पुनात्येतस्मिन्काले प्रतिप्रस्थाताश्व-
 नीये प्रासाकमिभ्रमादीप्य सुखदग्ने धारयन्पुरस्तात्प्रत्यङ्मुख-
 स्तिष्ठति^{१२} तमध्वर्युः पश्चात्प्राङ्मुखस्तिष्ठन्सुवाङ्कत्याभिजुहोति घर्म^{१३}
 या ते दिवि शुग्वा भायवे हृन्दसि या ब्राह्मणे या इविधाने
 तां त एतेनावयजे स्वाहेति^{१४} तमचैव प्रासापरमादीप्य नाभिदग्ने
 धारयन्पुरस्तात्प्रत्यङ्मुखस्तिष्ठति^{१५} तमध्वर्युः पश्चात्प्राङ्मुखस्तिष्ठ-
 न्सुवाङ्कत्याभिजुहोति घर्मं या ते ऽन्तरिक्षे शुग्वा वैष्टुमे

१ अथैनसु० HIP; अथैनडु० TF, अथैनडु० B.

२ Thus PITHJ, निष्क्रामयति BF.

३ Thus BT B; Keś., *दधाति IFHP.

४ Thus PIFHJ, भवत्यथ BT.

- हृन्दमि धा राजन्वे चाग्नीध्रे तां त एतेनावयजे स्वाहेति^१
 तमत्रैव प्रास्यापरमादीष्य जानुदग्ने धारथगुरस्ताप्रत्यङ्मुख-
 स्तिष्ठति^१ तमध्वर्युः पश्चात्प्राङ्मुखस्तिष्ठन्सुवाङ्गत्याभिजुहोति
 घर्मं या ते पृथिव्याः शुश्या जागते हृन्दमि धा वैश्वे धा
 ५ षदधि तां त एतेनावयजे स्वाहेति^१ तमत्रैव प्रास्य विद्यत्य
 दाराण्यय प्रवर्ग्यमादाय पूर्वया द्वारोपनिष्क्रामन्धनु नो ऽद्यानु-
 मतिरन्विदनुमते त्वमिति द्वाभ्यामथ महावेदिमवक्रम्य प्रस्रो-
 तारमाह प्रस्रोतः साम^१ गायेति^१ साया प्रस्रोतान्वैति^१
 त्रिर्निधनमुपैति^१ पुरुषःपुरुषो निधनमुपैतीति ब्राह्मणमया-
 १० भिकामन्ति ॥ १३ ॥

- दिवस्त्वा परस्याया अन्तरिक्षस्य तनुवः पाहि पृथिव्यास्ता
 धर्मणा वयमनुक्रामाम सुविताय नयस इति^१ विपुर्वेति
 द्वितीयं निधनमुपयन्त्याभिक्रामन्ति ब्राह्मणस्ता परस्यायाः
 चक्षस्य तनुवः पाहि विद्यस्ता धर्मणा वयमनुक्रामाम सुवि-
 १५ ताय नयस इत्युपरवकाले द्वितीयं निधनमुपयन्त्याभि-
 क्रामन्ति प्राणस्य त्वा परस्यायै चक्षुस्तनुवः पाहि ओषस्य त्वा
 धर्मणा वयमनुक्रामाम सुविताय नयस इत्युपोत्तरेणोत्तर-
 वेदिमुपरमन्ति^१ स यो मस्रवाष्टमाहानेनोदकुम्भेन संततया
 धारया त्रिः प्रदक्षिणं परिदक्षिण्यरौहोति^१ स तथा करोति^१
 १० परिपिच्यमाने यजमानं वाचयति वङ्गुरमि ग्रंथुधायाः

१ Thus TB Kes, Prayoga, Padārthanure, सामानि IFHJP.

१ T inc. साम वैश्वो।

शिशुर्जनधायाः शं च वसि परि च वचीति^१ निधाय कुम्भं
 धयेतं चिः पुनः प्रतिपर्यत्यथोत्तरनाभिमभिमृशति चेतुः-
 सक्तिनाभिर्धृतस्य सदो विश्वायुः गर्भं सप्रथा अप द्वेषो अप
 इरो ऽन्यद्गतस्य मथिमेत्यथैतौ सरावुत्तरेणोत्तरनाभिमव-
 किरति^१ तं^२ धृष्टीभ्यां प्राग्दीर्घं स्वरं करोति^३ तन्निष्पुवर्णः ५
 हिरण्यं निधाय कृष्णाजिनं प्राचीनपीवमुत्तरलोमोपमृणा-
 त्यथैनः^२ रौहिणपिटैरनुप्रकीर्य मुञ्जप्रक्षवैरनुविगाद्य मिक्-
 ताभिरनुप्रकिरत्यथाध्वर्युः प्रचरणीयं महावीरः प्रफाभ्यां
 परिगृह्य दध्ना मधुमिश्रेण पूरयति घर्मतप्ते ऽघ्नमेतत्पुरीषं
 तेन वर्धस्व चा च प्यायस्व वर्धिपीमहि च वयमा च प्यामिपी- १०
 मदीत्यथैनमगिपूरयति मदीनां पयो ऽमि विहितं देववा
 ध्योतिर्भा अमि वनस्पतीनामोषधीनाः रमो वाजिनं त्वा
 वाजिनो ऽवनयाम इत्यथैनं पूर्वार्धं खरस्य सादयत्यूर्ध्वं मनः
 सुवर्गमिति^३ ॥ १४ ॥

अथैतावुपशथौ महावीरौ वेदाभ्यां परिगृह्य दध्ना मधु- १५
 मिश्रेण पूरयित्वापेण प्रचरणीयं महावीरः सःस्पृष्टौ साद-
 यत्यथैतां प्रचरणीं दध्ना मधुमिश्रेण पूरयित्वापरिगृह्यमहावीरेषु
 प्रतीचीनविलाः सादयत्यथैतौ रुक्मौ दध्ना मधुमिश्रेण सम-
 ष्याभितः प्रचरणीयं महावीरः सःस्पृष्टौ सादयत्यथैते पिन्वने

१ Thus IFHP Keś, Prayoga, Padārthanuv; चतिक्किरति BJT.

२ सं BPI Keś; तद् J; न T; F om.

३ आकृष्यति instead of उपसृः IPII.

- दध्ना मधुमिश्रेण पूरयित्वाभितः प्रचरणीयं महावीरं प्रती-
 चीनविले म॒सृष्टे सादयत्यथैतं मौञ्जं वेदं विस्तस्य दध्ना
 मधुमिश्रेण समज्यापेण महावीरान्प्रतीचीनायः^१ म॒सृष्टं
 विसृणात्यथैतौ शफौ दध्ना मधुमिश्रेण समज्य जघनेन प्रचर-
 ४ णीयं महावीरं तिरस्त्रीनाथौ व्यतिथक्तौ म॒सृष्टौ सादयत्य-
 थैते रौहिणहवनी दध्ना मधुमिश्रेण समज्य शफापाभ्यां
 प्रतीचीनाये म॒सृष्टे सादयत्यथैता दशौदुम्बरीः समिधो दध्ना
 मधुमिश्रेण समज्य जघनेन रौहिणहवनी प्रतीचीनायाः
 म॒सृष्टा विसृणात्यथैतं कुशमयं वेदं विस्तस्य दध्ना मधुमिश्रेण
 १० समज्य जघनेन प्रचरणीयं महावीरं प्रतीचीनायः म॒सृष्टं
 विसृणात्यथैते सूणे दध्ना मधुमिश्रेण समज्य जघनेन शफौ
 प्रतीचीनाये म॒सृष्टे सादयत्यथैतदुपयमनं दध्ना मधुमिश्रेण
 पूरयित्वापरिष्टात्सूणयोः प्रतीचीनविलः सादयत्यथैतद्रज्जु-
 द्रव्यं^२ विस्तस्य दध्ना मधुमिश्रेण समज्याचैवोपयमने^३ समवग-
 १५ मयत्यथैतान्कार्भयमयान्परिधीन्बविवदृणानिति विस्तस्य दध्ना
 मधुमिश्रेण समज्योपरिष्टादुपयमनं तिरस्त्रीनायान्व्यतिथक्तान्
 म॒सृष्टान्विसृणात्यथैतामग्निं दध्ना मधुमिश्रेण समज्य जघनेन
 सूणे तिरस्त्रीनायाः म॒सृष्टाः सादयत्यथैते धृष्टौ दध्ना

१ महावीरान् BTJP Bb. Ke4, शौरं IFH, प्राचीनाय PFJT Ke4 ;
 प्राचीनायान् B, प्रतीचीनाय WIIH

२ Thus TBJ Bb. Ke4 (pr. m), रज्जुदास PHF Ke4 (acc. m)

३ Thus only H., समतर्कसयन् I, समवयमन् the other MSS.;
 comp supra p 282. 10

मधुमिश्रेण समज्याध्ययाभ्यां^१ प्रतीचीनाये मःस्पृष्टे सादयत्यथैते
 धवित्रे दध्ना मधुमिश्रेण समज्य जघनेन धृष्टौ मःस्पृष्टे सादय-
 त्यथैता दशौदुस्वरीः ममिधो दध्ना मधुमिश्रेण समज्य जघनेन
 धवित्रे प्रतीचीनायाः मःस्पृष्टा विमृष्टात्यथैतामाज्यस्यास्तीं
 दध्ना मधुमिश्रेण पूरयित्वा जघनेनाभिरः मःस्पृष्टाः सादय-
 त्यथैतद्दुवित्रं दध्ना मधुमिश्रेण समज्य तेनाव्यस्यास्तीमपि दधा-
 त्यथैते रौहिणकपाले दध्ना मधुमिश्रेण समज्य जघनेनाव्य-
 स्यास्तीः मःस्पृष्टे सादयत्यथैतः स्तुवं दध्ना मधुमिश्रेण पूरयित्वा
 जघनेनाव्यस्यास्तीमन्तरेण रौहिणकपाले प्रतीचीनविलः
 मःस्पृष्टः सादयत्यथैतं कुणमयं वेदं विस्रस्य दध्ना मधुमिश्रेण १०
 समज्य जघनेनाव्यस्यास्तीं प्रतीचीनापः मःस्पृष्टं विमृष्टा-
 त्यथैतामामन्दीं विस्रस्य दध्ना मधुमिश्रेण समज्याचेत्रोत्तरतः
 मःस्पृष्टाः सादयत्यथैतां मृदमतिशिष्टां दध्ना मधुमिश्रेण
 समज्यान्तरेण मक्थिनी निवपति ॥ १५ ॥

घर्मतत्ते ऽद्यमेतत्पुरीषं तेन वर्धस्व चा च प्यायस्व वर्धिषी- ११
 महि च वयमा च प्यामिषीमहीत्यथैतः सिकताभिरनुमकीर्यं
 मुञ्जप्रलवैरनुविणाद्य रौहिणपिष्टैरनुमकीर्यं शष्पाजिनेन प्राचीन-
 शौवेणोत्तरलोम्ना प्रोर्णैत्यपि वाभितः मधरणीयं महावीरं
 परिचिनोत्यादित्यमण्डलवर्धेनमुपतिष्ठते ऽयं यः पुरुषरूपो
 ऽसि स न आस्ये न तिष्ठसि । नोर्ध्वं न तिर्यग्भिधां ते ऽनु १०
 विहितो ऽसि विधां मे ऽनु विहितो ऽसि यस्त्वमसि सो

१ Thus TB Bh , अधिपयाभ्यां J Keś ; अधिया अयाभ्यां PIF.

ऽहमग्नि यो ऽहमग्नि सं त्वं नाकमारोह सह यजमानेन
 साकमित्यथ सुमुष्टिमादाय दध्ना मधुमिश्रेणावोचत्यस्कान्धौः
 पृथिवीमस्कानृपभो ध्रुवा गाः । स्कन्नेमा विश्वा भुवना स्कन्धो
 यज्ञः प्रजनयतु । अस्कानजनि प्राजनि । आ स्कन्नाञ्जायते
 * वृषा । स्कन्नात्प्रजनिषीमदीत्यथ प्रस्रोतारमाह प्रस्रोतर्वाषां-
 हरः साम गायेष्टादोत्रीयं वेति ^१ स यो वल्लवाः स्तमाहाने-
 नोदकुम्भेन संततया धारया त्रिः प्रदक्षिणं परिषिञ्चन्परौहीति ^१
 स तथा करोति ^१ परिषिञ्चमाने यजमानं गन्धर्वयजूःपि
 वाषयति रन्तिर्नामासि दिव्यो गन्धर्व इति प्रतिपद्येन्द्रो दक्षं
 * परिजानादहीनमित्यातो ^१ निधाय कुम्भं यथेतं त्रिः पुनः
 प्रतिपर्येत्यथैनमुपतिष्ठत एतत्त्वं देव घर्मं देवो देवानुपागा
 इदमहं मनुष्यो मनुष्याम्सोमपीथानु मेहि सह प्रजया सह
 राघसोषेणेत्यथाञ्जलिनाप उपहन्ति सुमित्रा न आप श्रीद-
 धयः सन्त्विति ^१ तां दिशं निरुचति यस्यामस्य दिशि देव्यो
 * भवति दुर्मित्रास्तस्मै भूयासुर्यो ऽस्मान्देष्टि यं च वयं द्विष
 इत्यथाप उपस्पृश्य ज्योतिभ्रत्यादित्यमुपतिष्ठत उदयं तमम-
 स्सरीत्यथैनमवकाभारेण प्रतिष्ठाद्य गोप्यारः घनादिग्नि
 वयोभ्यो महावीरं गोपाय ^१ प्रस्रोतः श्रैतेनाचेहीति ^१ प्रस्रोता-
 रमाहाथैतेनैव ^१ यथेतमित्य गार्हपत्ये दे भुवाऊती जुहोत्युद

१ Thus PHS Kc4, Padārthanirv., चन्विहीति BJT.

२ Thus T, some of the MSS om चरि, others चय ।

त्यं चिबमित्यथाहवनीयमुपतिष्ठन्^१ इमम् पु त्यमसभ्यः
 षनिं गायत्रं नवीयाःसमग्रे देवेषु प्रवोच इत्यथाग्नीभदेगं^२
 द्रुत्वाग्नीभदेग उत्तराः गान्तिमुपयन्ति शं नो वातः पवतां
 मातरिष्वेति^३ ॥ १६ ॥ चतुर्थः ॥

अथातो घर्मप्रायश्चित्तानि व्याख्यास्यामो^४ ऽय यदि प्रवर्ग्यंम-
 प्रवृत्तमादित्यो^५ ऽभ्यस्तमियाद्गार्हपत्ये तिस्रः सुवाङ्मतीर्जुङ्गयाद्भु-
 र्भुवः सुवरित्युपसदा प्रचयं श्वो भूते प्रवर्ग्येण प्रचरेदथ यदि
 प्रवर्ग्यं प्रवृत्तमादित्यो^६ ऽभ्यस्तमियाद्गार्हपत्ये तिस्रः सुवाङ्मती-
 र्जुङ्गयाद्भुवः सुवरित्यथापरस्यां दारि सूत्रेण हिरण्यं प्रपथ्य
 प्रचरेदथ यदि प्रवृत्तः^७ प्रपतेद्गार्हपत्ये^८ तिस्रः सुवाङ्मतीर्जुङ्गया-
 द्भुवः सुवरित्यथैनमुच्छ्रयत्यूर्ध्वं ऊ पु ण ऊतय ऊर्ध्वो नः पाद्गाः-
 हस इति द्वाभ्यामथैनमाज्येन पूरयत्यञ्जन्ति यं प्रचयन्तो न विप्रा
 इत्यथ यदि विधुर्वा प्रदरो वा जायते ऽम्बुर्णानि कागापयमि
 संप्रकीर्य तैः प्रत्युच्छ्रोन्मुकेनाभितपति विधुं दद्राणं यदृते
 चिदभिश्चिष इति द्वाभ्याः^९ सः^{१०} इव रोहति^{११} यद्यु वै सर्वश
 एव भिद्यत एतान्येव कपालान्यवाञ्जनं पिद्वा येषा मृत्प्राय-
 श्चित्ताय परिशेते तथा सः^{१२} सृज्य क्त्वा पक्त्वाः^{१३} निदधात्य-
 धान्यं प्रचरणीयं महावीरं प्रवृणक्त्यथ यदि प्रमत्ता अतिपरि-

१ • तिष्ठत PHIT; the other MSS, also Kes, have the plural.

२ Thus PHJI, चाग्नीभ TBP.

३ Thus PJF; ऊत्वा B, गत्वा ITH.

४ Thus all, read • प्रवृत्त • and प्रवृत्तः (?)

५ Thus B, प्रपतेतगार्हे TBh., प्रपतेतगा I, प्रवर्तेतगाः HJ; पवतत P.

घन्ति गार्हपत्ये तिस्रः सुवाङ्गतीर्जुङ्गयाद्भुवः सुवरित्यथ पुन-
 र्हर्जा सह रयेति पुनः प्रतिपरियन्त्यथ यद्युद्यतः^१ प्रपतेद्गार्ह-
 पत्ये तिस्रः सुवाङ्गतीर्जुङ्गयाद्भुवः सुवरित्यथैनमभिमृशति
 मा नो घर्म व्यथितो विव्यथो नो मा नः क्रतुभिर्हीडिते-
 भिरस्मानिति दाभ्यामथ यदि घर्मदुग्धं वा महावीरं वा
 वयो ऽभिप्रस्तावयेत्तावुष्णोदकेन प्रक्षालयेदुप नो मिचावरुणा-
 विहावतमित्यथ गार्हपत्ये नव सुवाङ्गतीर्जुङ्गयादिमं मे
 वरुण तत्रा धामि त्वं नो अग्ने स त्वं नो अग्ने त्वमग्ने
 अयास्युद्वयं तमसस्पर्युदु त्वं चित्रं वयः सुपर्णा इत्यथ यदि
 घर्मदुग्धं न विन्देतान्यां दोहयेदथ यद्यन्यां न विन्देतार्जा
 दोहयेदथ यद्यजां न विन्देतार्कचीरैः प्रचरेदथ यद्यर्कचीरं न
 विन्देत यवपिष्टानि मीहिपिष्टानि श्यामाकपिष्टानि वाङ्गिः
 सः सृज्य तैः प्रचरेदथ्यङ्गिः प्रचरेन्न त्वेव न प्रचरेन्महीनां पयो
 ऽशीत्युक्तं महावीरे ऽवनयनमस्त्वान्शौः पृथिवीमिति स्क्वानु-
 मन्त्रणमथ यदि विद्युदापतेद्गार्हपत्ये सुवाङ्गतिं^२ जुङ्गयाद्या
 पुरस्ताद्विद्युदापतदित्येतैर्यथारूपं^३ प्राणाय स्वाहा पूषे स्वाहे-
 त्युक्तानि घर्मप्राथयित्तानि^४ यत्किञ्चिद्घर्मकार्यविपर्यासे चैतां^५
 आङ्गतीर्जुङ्गयाधमस्ते घर्मं भूपतये स्वाहा नमस्ते घर्मं भुवन-

१ Thus T Bh; उद्यतः प्रववेत् J, उद्यतः प्रयवे I, उद्यतः प्रयवेत् B;

२ तः प्रपत्येन H; अथ यद्यतः प्रपद्यत P.

३ Thus only T, the other MSS सुवाङ्गतीर्जुं • ।

४ B in. वा ।

पतये स्वाहा नमसो घर्मं भूतानां पतये स्वाहा घर्माय स्वाहा-
 श्विभ्याः स्वाहेन्द्राय स्वाहा एहस्यतये स्वाहा प्रजापतये स्वाहा
 ब्रह्मणे स्वाहेत्यथापाठां आलिखितामुत्तरलेक्षाणमुपधायाच
 घर्मैएकां कुलायिनीं चोपधात्युदस्य गृभ्नाद्भानुरिति घर्म-
 एकां^१ यास्ते अग्न आर्द्रां योनयो या इति कुलायिनीः^२ ५
 संचितमग्निः^३ धामभिर्दपश्यायोक्त्वेनानुगन्तमुत्तरे^४ ओष्णन्ते
 तिष्ठन्नग्निमभिमृशत्यग्निरसि वैश्वानरो ऽधीत्येतेनानुवाकेनांषा-
 ध्वर्यवे ऽग्निदक्षिणां^५ ददति शतः षडसमन्विष्टकं वा^६ ॥१७॥
 १ प्रवर्ग्यवति सोमे दधिघर्मं भक्षयन्ति भूर्भुवः सुवर्मयि
 त्यदिन्द्रियं महदित्येतेनानुवाकेनाथ घोराक्षनूरनुदिगति^७ यास्ते १०
 अग्ने घोराक्षनुव स्त्रीकुच स्त्रीचीतिथ स्त्रीहित्येति^८ घोरा-
 क्षनुवो^९ धुनिस्य ध्वान्तयेति राजसूयिको गण^{१०} उपस्य
 धुनियेत्याग्निचित्यो^{११} ऽथ यदि घर्मदुषं वा महावीरं वा सोमो
 ऽपहरेद्गार्हपत्ये सुवाङ्गतिं जुञ्जयादहोरात्रे तोदीरयतामिति^{१२}
 खडिति वाचः क्रूराशीत्यथ यद्येकसृको वाग्येत तमनुमन्वयते १५
 विं गा इन्द्र विचरन्साशयस्त्रेत्यथासा उभयतश्चादौप्रमुक्षुकं
 चिपेदग्ने^{१३} अग्निना संवदस्व मृत्यो मृत्युना संवदस्त्रेत्येनमुप-

१ Thus HJP; उक्त्वेना उहस्यतये I; उपक्त्वेनानुगन्तमुत्तरलेक्षणे B; उपक्त्वे-
 नानुगन्तमुत्तरेष T.

२ अग्निदक्षिणा T, दक्षिणा B, अग्निदक्षिणा J; अग्निदक्षिणा IPII.

३ This chapter is given by TB only.

४ स्त्रीचित्यं om. T.

५ निषिषेद. B, विषेत्. T.

- तिष्ठते सङ्गते अग्ने नमो द्विस्ते नमस्त्रिस्ते नम इत्यथ यदि
 गृध्रो वाग्नेत तमनुमन्त्रयते ऽसृङ्मुखो रुधिरेणाव्यक्त इत्यथ
 यद्यातां वागुदियात्तामनुमन्त्रयते यदेतद्दृकसो भूत्वेत्यथ यदि
 भयेडकः काकपिञ्जको^१ वाग्नेत तमनुमन्त्रयते यदीषितो यदि
 ५ वा खकामीत्यथ यदि सालावृकी वाग्नेत तामनुमन्त्रयते
 दीर्घमुखि दुर्हण्डित्यथ यद्युलूकोलूकी वाग्नेत तमनुमन्त्रयते^२
 इत्यादुलूक आपन्नदित्यथ यद्युन्नत्ता वागुदियात्तामनुमन्त्रयते
 यदेतद्दूतान्यन्वाविशेत्यथ यदि घर्मदुधं वा महावीरं वा वयो
 ऽभिप्रपते तमनुमन्त्रयते प्रसार्थं सकथ्यौ पतधीत्यथ यदि घर्म-
 १० दुधं वा महावीरं वा क्रिमय उपाधिगच्छेयुस्तानद्भिः प्रचालये-
 दक्षिणा त्वा क्रिमे हन्मीत्यथ यदि प्रवृत्तं^३ प्रवर्ग्यं भ्राह्म्यो
 ऽभिप्रपद्येत गार्हपत्ये सुवाङ्मतिं जुञ्जयादाहरावद्येत्यथेनमनु-
 व्याहरिष्यन्मवति^४ तमनुव्याहरेद्दृष्ट्या त्वा प्रपामीत्यथ यं देष्टि
 तस्य दक्षिणं द्वायांजमनुप्रचालयेदुत्तुद् गिमिजावरीति^५ म यो
 ११ ऽन्य^६ एतेभ्यो वाग्नेत तस्मा उभयतन्नादीप्तमुत्तुकं चिपेदुत्तुद्
 गिमिजावरीत्यथ यद्युद्धून्मिव वातो वायात्तमनुमन्त्रयते^७
 भूर्भुवः सुवो भूर्भुवः सुवो भूर्भुवः सुवो भुवो ऽधापि भुवो

१ Thus Bh ; काकपिञ्जको T, कपिञ्जको B

२ तमनु० B, तमामनु० T, probably तामनु० is to be corrected.

३ T om, read प्रवृत्तं (?)

४ अथ T, अथ B.

५ Uncertain. यद्यदन्वयवपातोवायात्तमनु० T (grantha'), यद्यदन्वयवपातो-
 वायात्तमनु० B, Bh. comments. उदुन्मिव अर्थं कथ्यद्विव सहायात् इत्यर्थः ।

ऽधायि भुवो ऽधायीत्यथ यद्यदृतः^१ शान्तिं^१ प्रपद्येताभि-
र्गीर्भिर्यदतो न जनमित्येतया प्रपद्येत^१ यद्यु वै प्रदृतं एत-
द्यैव^१ ॥ १८ ॥ पञ्चमः ॥

अथातो ऽवान्तरदीक्षां व्याख्यास्याम^१ उदगयन आपूर्ण-
माणपक्षे पुण्ये नवत्रे केगम्भश्चु वापयित्वा पूर्ववदुपास्त्य यामा- ५
क्षाक्षीं वोदीक्षीं वा दिग्भुपनिष्क्रम्य स्थिते ऽच्छदिर्दशं
ऽग्निमुपममाधाय संपरिक्षीर्य मदन्तीरधिश्रित्य प्रथमेनानु-
वाकेन शान्तिं कृत्वा दर्भैः प्रवर्ग्यदेवताभ्य आसनानि कल्पय-
त्येतेषाम्निं प्रवर्ग्यांथ कल्पयामि घर्मांथ कल्पयामि महावीराथ
कल्पयामि मघाञ्जे कल्पयामीति^१ दक्षिणेनाग्निं ब्रह्मणे कल्प- १०
यामि प्रजापतये कल्पयामीत्युत्तरेणाग्निमृषिभ्यो मन्त्रशुद्धो
मन्त्रपतिभ्यः कल्पयामि देवेभ्यो घर्मपेभ्यः कल्पयामीत्यथ
दक्षिणतः प्राचीनापौती पिदभ्यो घर्मपेभ्यः कल्पयामि यमा-
याङ्गिरस्वते पिदमते कल्पयामीत्यथाप उपसृग्शोत्तरतो यज्ञो-
पवीती रुद्राय रुद्रहोत्रे कल्पयामीत्यथाप उपसृग्भ्य मर्वाभ्यः १५

१ Thus T; यद्यदृतः शाखा B.

१ पश्य MSS.

१ The following adhyāya, containing the avāntaradīkṣā, is preserved only in T, E and T₂; the last MS. is a copy of the gr̥hya-sūtra MS. No. 9316 of the Tanjore Collection, in Grantha; E is a copy of the gr̥hyasūtra (Report on a Search for Sanskrit and Tamil MSS 1893-94, No. 2, 66). As the tradition of this adhyāya is rather a bad one, I had to amend several passages, according to Āpastamba, Hiraṇyakeśin, Dhāradvāja and a Baudhāyanagr̥hyaprayoga.

- प्रवर्ग्यदेवताभ्यः कल्पयामीति^१ प्रदक्षिणमग्निं परिविच्य व्याहृती-
 भिर्वैकङ्कतीः समिधो ऽभ्याधाय मदन्तीभिः प्रवर्ग्यदेवतास्तर्पय-
 त्येषेणाग्निं प्रवर्ग्यं तर्पयामि घर्मं तर्पयामि महावीरं तर्पयामि
 सघ्राजं तर्पयामीति^१ दक्षिणेनाग्निं ब्रह्माणं तर्पयामि प्रजापतिं
 ४ तर्पयामीत्युत्तरेणाग्निमृषीन्मन्त्रकृतो मन्त्रपतीःस्तर्पयामि देवा-
 ष्वर्मपाःस्तर्पयामीत्यथ दक्षिणतः प्राचीनावीती पितृन्घर्मपाः-
 स्तर्पयामि यममङ्गिरस्वन्तं पितृमन्तं तर्पयामीत्यथाप उपसृश्यो-
 त्तरतो यज्ञोपवीती रुद्रः रुद्रहोतारं तर्पयामीत्यथाप उपसृश्य
 सर्वाः प्रवर्ग्यदेवतास्तर्पयामीति^१ चतस्रश्चौदुम्बरीः समिधो
 १० ऽप्रतिशुष्काया घृतान्वक्ता अभ्याधापयन्वाचयति पृथिवी समि-
 दित्येतैः प्रतिमन्त्रमथ देवता उपतिष्ठते ऽग्रे व्रतपते शुक्रियं व्रतं
 चरिष्यामि तच्छक्रेयं तन्मे राध्यतां वायो व्रतपत आदित्य
 व्रतपते व्रतानां व्रतपते शुक्रियं व्रतं चरिष्यामि तच्छक्रेयं तन्मे
 राध्यतामित्यथैतेषामनुवाकानां प्रभृतीर्वाचयति प्रथमोत्तमयो-
 ११ वांथेनः सःशान्तिं संमील्य वाचं यच्छेत्यथास्याहतेन वासधा
 चिः प्रदक्षिणः संमुखः^१ शिरो वेष्टयति चित्तं स्य परिचितः
 ख्राहा मरुद्भिः परिश्रयस्वेति^१ प्रदक्षिणमग्निं परिविच्य व्याहृती-
 भिर्वैकङ्कतीः समिधो ऽभ्याधाय मदन्तीभिः प्रवर्ग्यदेवतास्तर्प-
 यित्वोत्तमेनानुवाकेन शान्तिं कृत्वाथास्तमित आदित्ये याम-
 १० मायन्ति^१ वाग्यतस्तिष्ठेदेताः रात्रिमुपविशेत्संविशेद्वाथ प्रात-
 रुदित आदित्ये यामान्नाचीं वोदीचीं वा दिशमुपनिश्रम्य

खिले ऽच्छदिर्दग्गे ऽग्निमुपममाधाय संपरिस्तीर्यं मदन्तीरधि-
 श्रित्य प्रथमेनानुवाकेन शान्तिं कृत्वा दग्भैः प्रवर्ग्यदेवताभ्य आम-
 नानि कल्पयित्वा वयः सुपर्णा इति वामो विमुष्यायास्य पट्-
 तथमभिविदर्शयत्यग्निमप आदित्यं गां ब्राह्मणः क्षिरणमिति^१
 श्वीनादितो ऽनुदर्शयित्वा यथोपपादमितराणि दर्शयित्वा^२
 प्रदक्षिणमग्निं परिषिष्य व्याहृतीभिर्वैकङ्कतीः समिधो ऽध्याधाय
 मदन्तीभिः प्रवर्ग्यदेवताभ्यर्पयित्वात्तमेनानुवाकेन शान्तिं कृत्वा-
 यास्य व्रतचर्यामुपदिशेत् यानमारोहेच्च^३ वृक्षमधिरोहेच्च^४ कूप-
 मवरोहेच्च^५ कृत्स्नं धारयीत^६ नोपामक्षौ धारयीत^७ नामन्द्याः^८
 ग्रयीत^९ न खिया न शूद्रेण^{१०} संभाषेत^{११} यदि संभाषेत^{१२}
 ब्राह्मणेन^{१३} संभाषेत^{१४} न मायं भुञ्जीत^{१५} यदि मायं भुञ्जीताव-
 ल्वलितं^{१६} भुञ्जीत^{१७} न स्वायादृष्ट्यां^{१८} पर्वणि^{१९} शोपवसेत्तदहय
 स्वायाद्वाग्यतस्तिष्ठेदेताः रात्रिमुपविशेत्संविशेद्वाग्नेध्वलोहितम-
 वापपाचदर्शने^{२०} ज्योतिषां संदर्शनमग्नेभ्यं दृष्ट्वा जपत्यवद्धं मनो
 दरिद्रं चक्षुः सूर्यो ज्योतिषाः श्रेष्ठो दीचे मा मा क्षमीरि-^{२१}
 त्यय यथेनमभिवर्षत्युन्दतीर्वसं धत्तौजो धत्त वसं धत्त मा मे
 दीक्षां मा तपो निर्वधिष्टेति जपति^{२२} ॥ १६ ॥

१ Thus TE; यानमधिरोहे. Ta.

२ Emended, नक्ष्यां T; नक्ष्यां E Ta.

३ Ta ms रुच; E the second time.

४ Thus E, प्रवलित T, Ta om the whole passage.

५ Thus E, अष्टम्या पर्वणी Ta, अष्टम्याः पर्वणि T

६ Thus E, मेधांलोहितमवापपाच. Ta, •मेधांलोहितमवापपाच. T.

- संवत्सरमेतद्भूतं चरेत्संवत्सरः हि व्रतं मातीत्येतस्मिंस्त्वे-
 वैतसंवत्सरे ऽधीयीत^१ यद्यु वा एतस्मिंसंवत्सरे नाधीयीत
 यावदध्वयनमेतद्भूतं चरेद्य संवत्सरे पर्यवेते ऽध्यापयते आव-
 यते वा^१ पूर्ववदपाकृत्य ग्रामात्प्राचीं वोदीचीं वा दिग्मुप-
 ५ निष्क्रम्य त्विले ऽच्छदिर्दग्नें ऽग्निमुपसमाधाय संपरिस्तीर्य
 मदन्तीरधिश्चित्य प्रथमेनानुवाकेन शान्तिं कृत्वा दर्भैः प्रवर्ग्य-
 देवताभ्य आसनानि कल्पयित्वा^१यामत्यप्रायश्चित्ते जुहोति यन्म
 आत्मनो भिन्दाभ्युत्पुनरग्निश्चतुरदादिति द्वाभ्यां^१ प्रदक्षिणमग्निं
 परिषिच्य व्याहृतीभिर्वैकङ्कतीः समिधो ऽभ्याधाय मदन्तीभिः
 १० प्रवर्ग्यदेवतासुर्पयित्वा^१ चतस्र औदुम्बरीः समिधो ऽप्रति-
 शुष्काया हतान्वक्त्रा अभ्याधापयन्वाचयति द्यौः समिदित्येतैः
 प्रतिमन्त्रमथ देवता उपतिष्ठत आदित्य व्रतपते शुक्रियं
 व्रतमचारिषं तदृशकं तन्मे ऽराधि वायो व्रतपते ऽग्नि व्रतपते
 व्रतानां व्रतपते शुक्रियं व्रतमचारिषं तदृशकं तन्मे ऽराधीति^१
 १५ प्रदक्षिणमग्निं परिषिच्य व्याहृतीभिर्वैकङ्कतीः समिधो ऽभ्याधाय
 मदन्तीभिः प्रवर्ग्यदेवतासुर्पयित्वात्तमेनानुवाकेन शान्तिं कृत्वा^१
 तस्यानध्यायानुपदिशेत्प्राधीयीतासुमिते^१ आदित्ये^१ नानुदिते^१

१ The beginning of this khandā has been emended and restitu-
 ted after the collateral passages in the gṛhyasūtra

१ The passage प्रद० सर्पयित्वा om T

१ Uncertain, तस्याध्यायानुपदिशेत्प्राधीयीतासुमिते T, अयास्याध्यायेन
 तस्याध्याय ० F.

न विप्रोषितो^१ न पर्यावृत्ते^२ नाभ्रच्छायायां^३ न याम्यस्य
 पशोरन्ते^४ नारणस्य^५ नापामन्ते^६ न हरितयवान्प्रेक्षमाणो^७
 न हर्म्याणि^८ न शरीराणि^९ न लोहितमुत्पतितं दृष्ट्वा^{१०} न
 माण्डमग्निता^{११} न श्राद्धं भुक्त्वा^{१२} न केशश्लथु वापयित्वा^{१३} न
 केशान्प्रमार्य^{१४} न दत्तो धावते^{१५} नाङ्गे^{१६} नाभ्यङ्गे^{१७} नार्द्रिं^{१८}
 नार्द्रिणं वामसा^{१९} नार्द्रं^{२०} इत्यथ स्वाध्यायमधीचीतापरेणाग्निं
 दर्भेष्वामीनो दर्भान्भारयमाणः पराचीनः स्वाध्यायमधीचीत^{२१}
 'यत्र क्वाशाशान्तिहृतं पश्येत्पुनरेव शान्तिं वृत्वाधीचीताधीत्य
 चोत्तमेन^{२२} प्रवर्ग्याद्योपनिष्क्रम्य^{२३} नाप्रविश्य याममन्यदधीची-
 तान्यदधीचीत^{२४} ॥ २० ॥ पशुः ॥

॥ इति नवमः प्रश्नः ॥

१ Thus E; विप्रोषिते Ta, विप्रुषिते ।

२ Thus E Ta, माघे न चायायां T.

३ Thus E; प्रोक्षमाणे Ta, प्रेक्षते T

४ Thus E T. (comp. Har. परिश्र), प्रमाथ Ta.

५ Conjecturally, नार्द्रमित्य• T; नार्द्रिणमित्य• Ta नारयस्यनार्द्रिणा-
 द्वमित्य• E., probably नार्द्रि is to be taken as a locative, see २३.
 comp. Apastamb २१. २१ ६

६ Ems : यदि लोहितकयन्यादरेत् शान्तिं कृतान्ते ।

७ T Ta om अधीत्य चोत्तमेन ।

८ Thus E; Ta, प्रवर्ग्याद्योपनिष्क्रम्य T

BIBLIOTHECA INDICA:

COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL
NEW SERIES, No. 1163.

बौधायन श्रौतसूत्रम् ।

BAUDHAYANA ŚRĀUTA SŪTRAM.

EDITED BY

DR W. CALAND OF UTRECHT

VOL. II, FASCICULUS I

CALCUTTA.

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 37, PARK STREET
1907

NO. 27, PARK STREET, CALCUTTA,

AND OBTAINABLE FROM

THE SOCIETY'S AGENTS, MR. BERNARD QUARITCH,

11, GRAFTON STREET, NEW BOND STREET, LONDON, W., AND MR. OTTO
HARRASSOWITZ, BOOKSELLER, LEIZIG, GERMANY.

Complete copies of those works marked with an asterisk * cannot be supplied
of the Fasciculi being out of stock.

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

	Rs.	f	4
*Advaita Brahma Siddhi, Fasc 2,4 @ /10/ each	...	1	14
Advaitachintā Kaustubha, Fasc 1-3 @ /10/ each	...	7	8
*Agol Purāṇa, Fasc 3-14 @ /10/ each	...	14	0
Aitarēya Brāhmana, Vol I, Fasc 1-5; Vol. II, Fasc. 1-5; Vol	...	2	0
III, Fasc. 1-5, Vol. IV, Fasc. 1-8 @ /10/ each	...	2	8
Atareya Lochanam	...	1	0
"	...	3	13
"	...	2	8
"	...	3	3
"	...	11	0
"	...	3	10
"	...	1	14
"	...	1	14
"	...	3	2
"	...	3	2
"	...	0	10
"	...	2	8
"	...	3	12
"	...	3	2
"	...	1	4
"	...	8	0
"	Vol.	13	3
"	...	7	8
"	I,	32	14
"	...	7	8
"	...	7	8
"	1-4,	10	0
"	...	1	14
"	...	1	4
"	...	4	0
"	...	1	4
"	...	7	8
"	...	4	8
"	...	4	8
"	...	17	8
"	...	6	10
"	...	3	0
*Lalitavistara, Fasc 2,3 @ /10/ each	...	2	5
Madana Pārijāta, Fasc 1 II @ /10/ each	...	0	14
Mahābhāṣya prathapadrate, Vol. I, Fasc. 1-9; Vol. II, Fasc. 1-12.	...	10	4
Vol III, Fasc. 1-5 @ /10/ each	...	1	14
"	...	1	0
"	...	2	8
"	...	10	10

THE

BAUDHĀYANA ŚRAUTA SŪTRA

BELONGING TO THE

TAITTIRĪYA SAMHITĀ

EDITED BY

DR. W. CALAND

Extra Professor of Sanskrit at the University of Utrecht

VOLUME II

CALCUTTA

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 57 BANK STREET

De
C

1907

PREFACE.

In preparing the text of this second volume of the *Baudhāyana-śrautasūtra* the editor has had to cope with many more difficulties than he had to do when preparing the text of the first volume. Indeed, a few months ago I was almost despairing of obtaining sufficient material for this volume. The fact is, that the tradition of these parts of the *sūtra*, describing for the greater part the rituals, partly obsolete, partly less observed than the *darsapūrnāmāsa*, *agnyādheya* and *agnistoma*, is, throughout India, a very bad one. The MSS of Bombay, Benares, Gwalior, Dhar and Ujjain are all together more or less corrupt and seem partly to derive from one archetype, in which not only were lost the right arrangement of the materials and the numbering of the *praśnas*, *adhyāyas* and *khandikās*, but the text of which was also hopelessly corrupt in many a passage. And no complete copy of *Bhavasvāmīn's Vīvarāna*, which would have been of paramount use, seems to be extant. Although Professor Hultsch has taken all possible pains to hunt up more MSS from Southern India and has set to work two pandits to unearth more material, he has, alas, not succeeded. Professor Bhandarkar of Elphinstone College also was kind enough to provide me with more material, but it was of the same kind: on the whole corrupt from beginning to end.

Nearly despairing, I wrote to Dr Thomas, Librarian-in-Chief to the India Office, requesting him to look over, for my sake, once more the Mackenzie Collection of Sanskrit MSS preserved at the India Office. And he was so fortunate as to light upon one MS. (cp *infra* the enumeration of the MSS) containing a wholly independent tradition of the text I stood in need of so much. This MS, too, is far from faultless, but it throws light on many a difficult passage, and, what is the main point, the arrangement of the *praśnas* seems to be correct in this MS. Before I knew this Mackenzie MS, I had my doubts about which part of the *sūtra* constituted the so-called *uttarā tatiḥ*. In the MS. from Benares, where the *praśnas* are all numbered by a *secunda manus* (cp my paper "Ueber das rituelle Sūtra des Baudhāyana," p. 12),

sum-
and
rn to
ently
r the
nedi-
ately after the *supānnavakya* comes the *ekādasīnī*. Now, as the MS of *Bhavasvāmīn* ends with the words *ita bhārasvāmīkṛte*

following ekādaśīni. This being the case, the statement of B and Be, that the 17th praśna should have contained the atrātra, śautrāmaṇi and ekādaśīni must be false. On account of the fact that the Mackenzie MS agrees in this respect with Bhavaśvāmin and that in other points this MS., of all those known to me, also seems to have preserved the correct order, I have adopted the arrangement of the materials as given by this MS. In consequence of this arrangement, the one adopted previously has been abandoned, thus the numbering of the praśnas

(the place to be assigned (Be) and Hang it is : place to the relation between the āgucayana and the vajapeya, without, however, giving a praśna-number to it. As the con-

E
E
it
minor importance

Another question has also puzzled me greatly. In the uttara-tatib, as handed down to us in the Mackenzie MS., two

fact, at the close of this *prāśna*, all the *pratīkas* of the *adhyāyas* and *khandikās*, including those of the chapters on *samāvartana*. How it occurred to the disceipuls of the *śrautasūtra* to insert the *samāvartana* among the subjects treated in the *śrautasūtra*, I am, however, at a loss to explain.

So this Mackenzie MS. was of the greatest help in constituting the text of Vol. II. The tradition of the *caṇana*, *vājapeya* and *rājasūya* chapters is in this MS. inferior to that of the following chapters. To these, however, it is of the greatest value. Entire passages, omitted by all the other MSS., are found here, and in many a passage it is easy to prove that only the reading found in M. (Mackenzie) is right, over against the oftentimes unanimous

unknown expressions occur, I have, therefore, as a rule, adhered to the reading of M. The corruption of the other MSS. is so great, that it is not worth while mentioning all their various readings. So, e.g., in the description of the *vr̥tyastomas*; here the text of all the MSS., with the exception of M., is one hopeless confusion. It is highly to be regretted, that this Mackenzie MS. is not wholly complete: some final leaves are wanting; consequently the text of the important last chapters of the second *uttarātathpīṣṭha* had to be edited as well as possible after the corrupt MSS. This is all the more to be regretted as they contain the legends of *Parūravas* and *Uśanas*.

After the above remarks, the reader and student of the second volume of *Baudhāyana* will be indulgent to the editor, who thought it better to give a text, however imperfect, rather than postpone its publication *ad calendās græcās*, as, after years of

(a) *karmānīśāstra* on folio 12-13
l. kh. 3 from
kb. 5, then on
mānta, begins

justam unto the end of the *Karmānta*.

(b) *sulbasūtra* foli 12-50 a

10. B_u, the text of the cayana as given in an appendix after the above mentioned MS. (Burnell 55), comprising the text up to kh 24, breaking off after the words: *nihanty āṅghyāimānam upa.*

11. Be 11, cp. Preface to Vol 1, p. x, No. 9 dvādaśāha (without gavām ayana), rājasūya, vājapeya.

B 4) contains the iṣṭikalpa

14. Be, a copy of the aupānuvākya praśna from Benares (Nāgarī, paper) on 1½ foll., well-written but containing on the whole the same tradition as B and Be (115)

15. Be, a copy of the kathakaśūtra from Benares (see sūcīpatra, p. 72, No 10), paper, Nāgarī, 7 leaves.

16. Be (12), a copy of the atirātra from Benares (see sūcīpatra, p. 72, No 12), paper, Nāgarī, 3 leaves.

17. G, an original MS. of the aupānuvākya from Gwalior on paper in Nāgarī, procured on loan by Professor Bhandarkar.

18. T, a copy of the sautrāmaṇi in the collection of Sanskrit MSS preserved at Tübingen (M a 1, 317) Nāgarī, paper.

19. MS and MSc, text and commentary of the ekādaśinīsūtra contained in the MS. of the Mahāgnisarvasva, cp. supra No 9

Other sources, which were of more or less help, are the Vivaraṇa of Bhavasvāmīn up to the aupānuvākya, the Vivaraṇa of the atirātra, the aptoryāma and the sautrāmaṇi, and lastly the Prayogasāra of Keśavaśvāmīn on the contents of which cp. my paper on the Bandh.-sūtra, p. 15

My thanks are due, for procuring me the use of some of these MSS, and for taking pains in having copied others for me, to Dr. Thomas, Librarian-in-Chief of the India Office, to Professor Hultzsch, to Professor Bhandarkar at Bombay, to M. A. Venis at Benares, and to the British Government, which enabled me to collate some of the originals of the above mentioned manuscripts.

W CALAND.

Utrecht, May 1906.

- उखाः संभरिष्यरूपकल्पयते ऽथं च गर्दभं च तयोरेव रग्ने
 मौञ्ज्यौ वा कुशमय्यौ वाभिं च ब्राह्मणसंपन्नां मृदं च भावितां
 करणीयां वल्मीकवपां कृष्णाजिनं च पुष्करपर्णं च योक्त्वमुद-
 कुम्भः हिरण्यमर्मकपालानि शर्करा अवाञ्जनपिष्टा अज-
 १ लोमानि कृष्णाजिनलोमानि वैश्याः सप्तदशः सूनामधि-
 करणीमुखाकृतं कुशलमित्यथामावास्येन वा हविषेद्वा नचत्रे
 वाघेण शालाः शम्यान्यासे गर्तं खानयति । तद्भावितां मृद-
 मवलेपयति । समां विलेन करोति । तदुपसादयति कृष्णाजिनं
 च पुष्करपर्णं च योक्त्वमुदकुम्भः हिरण्यमित्यथ विपुवति
 १० स्फेनोद्धृत्यावोक्ष्य वल्मीकवपां निदधाति । तां दक्षिणतो वैश्या
 गोपायस्नास्ते । ऽथोत्तरः शालाखण्डमयेण स्फेनोद्धृत्यावोक्ष्य
 सिकता निवपति । तं परिमण्डलं खरं करोत्यथैनः सिक-
 ताभिराभ्राग्निं करोति । तं कुशतरुणकैर्दूर्वाग्रन्थिभिरिति
 संप्रच्छाद्याथैनं परिश्रयन्ति । तस्योदीचीं दारं कुर्वन्ति । तदुप-
 ११ सादयत्यर्मकपालानि शर्करा अवाञ्जनपिष्टा अजलोमानि
 कृष्णाजिनलोमानि सूनामधिकरणीमुखाकृतं कुशलमित्यथेता-
 वश्चगर्दभावयेण शालां पन्पूलितौ तिष्ठतो । ऽन्तर्वेद्यभिं निद-
 धात्युत्तरे वेशन्ते रग्ने । परिसृणन्ति । दक्षिणत उप-
 विशतो ब्रह्मा च यजमानस्याथ गार्हपत्य आज्यं विसा-
 १० प्योत्पूय सुवि चतुर्गृह्यैतं गृहीत्वाहवनीये सावित्राणि जुहो-
 त्यन्वारभ्ये । यजमाने । ॥ १ ॥

शुञ्जानः प्रथमं मन इति षड्रुचो ऽन्तर्हिता देव सवितरि-

तृगेपेसं नो देव सवितरिति यजुरेतदृचा वा यजुषा वावस्य-
 त्याङ्गतिं नवमीः ऊलोपतिष्ठत च्च स्रोमः समर्धयेत्यया-
 भ्रिमादत्ते देवस्य त्वा सवितुः प्रसव इति चतुर्भिः पर्यायैस्ता-
 मयेणाहवनीयं पर्याङ्ग्य दक्षिणत आभीनाय ब्रह्मणे प्रयच्छ-
 त्यय रश्नामादत्त इमामग्भ्यन्नश्नामृतस्येति ' तथाश्मभि-
 दधाति प्रतूर्तं वाजिवाद्रवेत्येवमेव द्वितीयाः रश्नामादत्ते '
 तथा गर्दभमभिदधाति युञ्जायाः रामभं युवं योगेयोगे तव-
 स्तरमिति दाभ्यार्मथं पूर्वं नयन्ति ' तमनुमन्त्रयते प्रतूर्वमे-
 छवक्रामश्रयसीरित्यन्वद्वं गर्दभं पूष्णा सयुजा सृष्टृथियाः
 मधस्यादग्निं पुरीथ्यमङ्गिरस्वदच्छेहीति ' प्रदक्षिणी वैश्वं कुर्वते '
 वैश्वः पृच्छति पुरुषाः किमच्छेपेत्यग्निं पुरीथ्यमङ्गिरस्वदच्छेम
 इतीतरे प्रत्याङ्करथ वल्मीकवपामुपतिष्ठते ऽग्निं पुरीथ्यम-
 ङ्गिरस्वङ्गिरिव्याम इत्यपोपातिपन्थश्मिहपमामपमत्यदन्वहानि
 प्रथमो जातवेदाः । अनु सूर्यस्य पुरुषा च रश्मीननु धावा-
 पृथिवी आततानेत्यथैतेनाथेन प्राचा मृदमाक्रमयत्यागत्य
 वाज्यध्वन आक्रम्य वाजिगृथिवीमिति दाभ्यार्मथास्य पृष्ठं मर्ह-
 ज्यते द्यौस्ते पृष्ठं पृथिवी मधस्यमात्मान्तरिचः समुद्रस्ते योनिः ।
 विख्याय चक्षुषा त्वमभितिष्ठ पृतन्यत इत्यत्र यं यजमानो
 देष्टि तमश्मन्नाधस्यदं ध्यायत्यथैनं प्राश्नुमुक्त्तमयत्युक्तामोदक्र-
 मीदिति दाभ्यार्मथैतं पदाश्रयमङ्गिरपृष्टजति ॥ २ ॥

आपो देवीरपृष्टज मधुमतीरयक्षाद्य प्रजाभ्यः । तामाः
 स्नानादुज्जिहतामोदधयः सुपिप्पला इत्यथ नृषि चतुर्गृहीतं

गृहीत्वा दक्षिणे ऽवान्तरशफे हिरण्यं निधाय संपरिसीर्याभि-
 जुहोति जिघर्म्यग्निं मनसा हृतेनेत्यपरं चतुर्गृहीतं गृहीत्वोत्तरे
 ऽवान्तरशफे हिरण्यं निधाय संपरिसीर्यैवाभिजुहोत्या त्वा
 जिघर्मिं वचसा हृतेनेत्यपोद्भृत्य हिरण्यमभ्रिमादाय पदं परि-
 ५ लिखति परि वाञ्छपतिः कविः परि त्वाग्ने पुरं वयं त्वमग्ने
 शुभिरिति तिसृभिः^१ खनति देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे
 ष्योतिभ्रन्तं त्वाग्ने सुप्रतीकमिति द्वाभ्यामथोत्तरतः पार्श्वतः
 संभाराणां प्रचीनायाणि दृणानि सप्तसौर्यं तेषूपरि हृष्णाजिनं
 प्राचीनघौवमुत्तरलोमोपसृणात्यथापां षष्ठमधीति पुष्करपर्ण-
 १० माहरति^१ तदुपरिद्यात्कृष्णाजिने निधायार्थेने संश्रुति शर्म
 च स्यः संवमायामिति द्वाभ्यामपोद्भृत्य पुष्करपर्णमष्टाभि-
 र्मदः हरति ॥ ३ ॥

पुरीषो ऽसि विश्वभरा इति^१ तामां चतस्रो गायत्र्यस्य-
 तस्रस्त्रिष्टुभः^१ स पिण्डं पिण्डं वैवचां हरत्यपि वाष्टाभिरेकमेव
 १५ पिण्डः हरत्यथैतमवटं^१ विश्वलोपेन पूरयित्वाङ्गिरपसृजति सं
 ते वायुमांतरिस्था दधात्तानाये हृदयं यद्विलिष्टम् । देवानां
 यश्चरति प्राणयेन तस्मै च देवि वषडस्तु तुभ्यमित्यथोपरिद्या-
 त्पुष्करपर्णं श्रद्धिं निधाय समुच्चित्य हृष्णाजिनस्तान्तान्योक्त्रो-
 णोपनक्षति सुजातो ष्योतिषा सह शर्मं वरुथमासदः
 २० सुवः । वामो अग्ने विश्वरूपः संव्ययस्तु विभावसो इत्यथैन-

मादायोपोत्तिष्ठत्युदु^१ तिष्ठ स्वध्वरोर्ध्वं ऊ पु ष ऊतय इति
 द्वाभ्यामथैनमाहरति स जातो गर्भो अग्नि रोदस्योरग्ने वाह-
 विंभृत ओषधीषु । सिधः शिशुः परि तमाः सक्तः प्र मादभ्यो
 अधि कनिकदद्गा इत्यथैनं गर्दभ आसादयति स्थिरो भव
 वीङ्गङ्ग आशुभं व वाज्वन् । पृथुभं व रुषदस्वमग्नेः पुरीषवाहन
 इत्यथैनमुपतिष्ठते शिवो भव प्रजाभ्यो मानुषीभ्यस्त्वमङ्गिरः ।
 मा यावापृथिवी अभिशूशुचो मान्नरिचं मा वनस्पतीनित्यथं
 पूर्वं नयन्ति^१ तमनुमन्त्रयते प्रैतु वाञ्छी कनिकददित्यथं
 गर्दभं नानदद्रासभः पत्वा । भरक्षमिं पुरीथ्यं मा पाद्यायुषः
 पुरा ॥ रासभो वां कनिकदत्तुयुञ्जो वृषणा रये । स वामग्निं
 पुरीथ्यमाशुर्दूतो वद्वादितः ॥ वृषामिं वृषणं भरक्षपां गर्भं
 ममुद्रियम् । अग्न आयाहि वीतय इत्यथेने समीचत षतः
 सत्यमृतः सत्यमिति^१ प्रदक्षिणी वैशं कुर्वते^१ वैशः पृच्छति
 पुरुषाः किं भरयेत्पग्निं पुरीथ्यमङ्गिरस्त्वराम इतीतरे प्रत्या-
 ज्जरथैनं खर उपावहरन्थोषधयः^१ प्रतिगृहीताग्निमेतमोषधयः
 प्रतिमोदधमेनमिति द्वाभ्यामङ्गिरभ्युच्याश्चगर्दभावुत्सृजन्त्यपो
 रग्ने अभ्यवहरन्थपि वाङ्गिरभ्युच्य भुञ्जते^१ ॥ ४ ॥ प्रथमः ॥
 अथैनं विस्त्रुषयति वि पात्रमा पृथुना शीशुचान इत्य-

१ This M Tr U, उप om HD Ms. नीवेतिष्ठ. Be.

१ उपावहरन्थ. B Be

- यैनमद्भिः सृजत्यापो^१ हि षा मयोभुव इति तिसृभि-
 रनुच्छन्दसम^१थेनमर्मकपालैः शर्कराभिरवाञ्जनपिष्टाभिरजलोमैः
 कृष्णाजिनलोमैरिति स्रसृजति मित्रः स्रसृज्य पृथिवीमय-
 क्षाय त्वा स्रसृजामीति दाभ्याम^१थेन स्र संभरति रुद्राः संश्रत्य
 ५ पृथिवीमिति^१ पिण्डं करोति मखस्य शिरो ऽसीति^१ यज्ञस्य
 पदे स्र इत्यङ्गुष्ठाभ्यामुपनिगृह्णात्यथ तृतीयं सृदो ऽपच्छिद्य
 वीन्पिण्डान्करोति^१ तेषामेकमुखाकृते प्रयच्छति स्रसृष्टां
 वसुभी रुद्रैरित्यनुमन्त्रयते वसवस्त्वा कृण्वन्तु गायत्रेण हृन्दसे-
 त्यतिशिष्टायै सृदो ऽर्धं प्रयच्छति सिनीवाली सुकपर्देत्यनु-
 १० मन्त्रयते रुद्रास्त्वा कृण्वन्तु वैष्टुभेन हृन्दसेति^१ सर्वांमन्ततो
 सृदं प्रयच्छत्युक्षां करोतु शक्तेत्यनुमन्त्रयत आदित्यास्ता
 कृण्वन्तु जागतेन हृन्दसा विये त्वा देवा वैशानराः कृण्वन्वा-
 मुष्टुभेन हृन्दसेत्यथ वै भवति प्रान्याभिर्यच्छत्यन्वैर्मन्त्रयते
 मिथुनत्वाय^१ श्रुद्धिं करोतीति^१ स यदेव त्रिर्हरति चिरसु-
 १५ लिम्पति तेन श्रुद्धिं प्रादेशमाचीमूर्ध्वांमपरिमितां तिरशौं
 करोत्यथास्यै श्रुद्धौ वा चतुरङ्गुले वा राक्षां पर्यन्त्यदित्यै
 राक्षासीत्यथास्या अनुदिग्मष्टावश्रीरुक्षयति^१ राक्षासन्धिषु
 चाश्रिमन्धिषु पाष्टौ स्नानां करोति^१ नवाश्रिमभिचरतः क्षुपां-
 दिति ब्राह्मणमंस्तनां नवमीं करोत्यथास्यै विसं गृह्णात्यदितिसे
 १० विसं गृह्णातु पाङ्गेन हृन्दसेत्यथैनां खरे निदधाति कृत्वाय

१ Thus M Be Tr HU (pr m), Bhav , उपावष्टभत्य• BU (sec
 m) Ms

सा मदीमुखामित्यान्तादनुवाकस्यैवमेव द्वितीयां करोत्येवं
द्वितीयां त्वर्षीं पञ्च चर्षभास्त्रिस्रस्य^१ मण्डलेष्टकाः^१ ॥ ५ ॥

अथ या मृदतिशियते तथा प्रवाते प्रतिलेपमुपवातयति^१
तासूपवातासूपकच्यत एकविंशतिं वृष्णो अश्वस्य शकृत्पि-
ण्डानभिमग्निं पचनमित्यथाश्वशकृमादीष्य मुख्यामुखां धूपयति
वसवस्त्वा धूपयन्तु गायत्रेण इन्दसेति प्रतिपद्य वरुणस्त्वा
धूपयत्वित्यातो ऽन्नरतश्च बाह्यतश्च^१ सुधूपितां कृत्वा निदधा-
त्येवमेव द्वितीयां धूपयत्येवं द्वितीयां त्वर्षीं पञ्च चर्षभास्-
त्रिस्रस्य मण्डलेष्टका^१ अधोत्तरेण गालामुदविलमिवावटं
खानयत्यदितिस्त्वा देवी विश्वदेव्यावती पृथिव्याः सधस्ये ऽङ्गि-
रस्तखनत्वटेति^१ तं पचनेनावस्तीर्य तस्मिन्मुखां प्रवृणक्ति
देवानां वा पत्नीर्देवीर्विश्वदेव्यावतीः पृथिव्याः सधस्ये ऽङ्गि-
रस्तदधत्वा इत्येवमेव द्वितीयां प्रवृणत्येवं द्वितीयां त्वर्षीं पञ्च
चर्षभास्त्रिस्रस्य मण्डलेष्टकास्ताः प्राचीर्वादीचीर्वायातयत्यथैनाः
पचनेनोपरिष्ठात्संप्रश्चाद्य मृदावलिपति^१ चतुरङ्गुलमनुदिश-
मादीपनाद्यातिग्निश्चोपोपति^१ ॥ ६ ॥

धिषणास्तेति पुरस्ताद् शास्तेति दक्षिणतो वरुचयस्तेति

१ Here and infra some of the MSS. present the fem. 'चर्षभास्त्रि' (or 'च चर्षभास्त्रि'); again some of the MSS. om. the first च ।

१ Thus (cp Vol I 269, 8) MUH Be, अभिलिपति B Ba Tr Ms Keā.

१ Before चतुर Be B Ba Tr U (see m) Ms ms tam ।

- पश्चाच्चनयस्वेत्युत्तरतो^१ ऽथैनाः परिददाति मित्रैतामुखां पचैषा
 मा भेषेतां ते परिददाम्यभित्या इति^१ ता अह्ना वा रात्र्या
 वा पचन्ते^१ यदि प्रातरुपोषति सायमुपैति यदि सायं प्रात-
 स्तांसु पक्वास्तूपकल्पयते गोपयन्हागापयो षष्टिमन्ममंदावः
 ५ सतः संदंष्ट्रं खारीः शिकं कृष्णाजिनमित्येतत्समादायाभ्यै-
 त्यभीमां महिना दिवं मित्रो बभूव सप्रथाः । उत श्रवसा
 पृथिवीम् ॥ मित्रस्य चर्षणीधृतः श्रवो देवस्य भानसिम् । शुभ्रं
 चित्रश्रवस्तनमित्येष षष्टिमादाय मुख्याया उखाया अङ्गारानु-
 द्वपति देवस्त्वा सवितोद्वपतु सुपाणिः खड्गुरिः । सुवाङ्मृत
 १० शम्भेत्यथैनामुश्च्यत्युत्तिष्ठ दृष्टी भवोर्धा तिष्ठ भुवा लमि-
 त्यथैनामाशये प्रतिष्ठापयत्यपद्यमाना पृथिव्याशा दिश आषुणे-
 त्यथैनाः संदंष्ट्रेण परिगृह्य सते ऽवधाय हागापयसा-
 ष्कृणन्ति ॥ ७ ॥

- वसवस्त्वाच्छृन्दन्तु गायत्रेण कृन्दसेति प्रतिपद्य विश्वे ता
 १५ देवा वैश्वानरा आच्छृन्दन्वानुष्टुभेन कृन्दसेत्यातो ऽन्तरतश्च
 बाह्यतश्च^१ स्वाच्छृषां कृत्वा गोपयसाभिविद्यन्द्यत्वेवमेव द्विती-
 यामाच्छृणन्त्येव द्वितीयां तृष्णीं पञ्च चर्षभाःस्तिस्रस्य मण्डले-
 ष्टका^१ अथ यदि विधुर्वा प्रदरो वा जायते ऽश्वघूर्णानि
 हागापयसि संप्रकीर्य तैः प्रत्युत्थोत्सुकेनाभितपति^१ सः इव
 २० रोहति^१ यद्यु वै सर्वं एव भिद्यत^१ एतान्येव^१ कपालान्य-

वाङ्मनं पिद्वा येषां मृतप्रायश्चित्ताय परिश्रिते तथा मश्वृज्य
 छत्वा पक्वाश्चृद्य निदधाति^१ तासां यदा मश्वथ उपर-
 मत्यथैनाः खार्याश्च समवधाय कृष्णाजिनेनोपरिष्ठात्संमच्छा-
 द्योत्तरे ग्राह्याखण्डे शिष्य आसजति^१ ता आ काला-
 त्परिशरे^१ ॥ ८ ॥ द्वितीयः ॥

अथैतस्मिन्नेव पूर्वपक्षे वायव्येन पशुना यजते^१ तस्य तदुप-
 कृतं भवति यत्पशुना यज्यमाणस्य मंगामे हतयोरशस्य च वैश्वस्य
 च शिरभौ^१ दौब्यन्त चपमं पचन्ते^१ वृष्णिं च बस्तं चाहर-
 म्येतत्संपंशिरौ^१ ऽयास्यैषा पूर्वद्युरेव पाशुबन्धिकी वेदिर्विमिता
 भवति^१ तां परिक्षीर्य स्रम्वयगुर्हरतीदमेव प्रसिद्धं पौरी- १०
 ङाशिकं त्रिषंशुपा दूर्णौ चतुर्षु^१ पूर्व परिषाहं परिगृह्णाति^१
 करणं जपत्युद्धम्युद्धतादाग्रीधस्त्रिहंरति^१ यदाग्रीधस्त्रिहंरत्यथ
 चात्वाल्लघाहता चात्वात्सं परिलिखत्युत्तरवेदेराहृतोत्तरवेदिं
 निवपत्युत्तरमाभिमुक्त्वाघाग्रेराहृताग्निं प्रणयत्युत्तरं परि-
 षाहं परिगृह्णाद्योयुपित्ना त्रिषंशश्च मश्वश्च स्रञ्चा मंग्रैपगाह १४
 प्रोक्षणीरासादयेभ्रापहिंस्रमादय सुवश्च^१ स्वधितिश्च^१ सुचय
 संमृष्टि दूर्णौ ष्टपदाज्यपहणौ पद्मौश्च संनद्धाज्येन च दग्धा
 षोदेहि प्रतिप्रस्थातः पशुग्रीवाणि विह्वीत्यभ्यर्च्युरेव प्रसिद्धं
 पाशुबन्धिकं कर्म चैष्टय्यं प्रतिप्रस्थाता चाचयेकविश्रमतिं

१ Some of the MSS ins च after सुवं and after सधिति, some only after चं. Mom सधिति and has सुवं सुचय; cp Vol I. 112, 7.

माषाग्पर्णशाखां मृत्पिण्डमुदपाचमुत्कुपीः^१ सप्तधा विदृषां
 वल्मीकवपाः संदंशमित्येतत्समादाय पशुश्रीषांश्चैति^१
 दक्षिणत एतत्पुरुषग्निर उपगते ऽप्येतेराण्यथ प्राचीनावीतं
 कृत्वा सप्तभिर्माषैः पुरुषग्निरः परिकीर्यं चिरपसलेः पर्णशाखया
 ५ परिकर्षति ॥ ६ ॥

अहरहर्नयमानो गामयं पुरुषं जगत् । वैवस्वतो न दृष्यति
 पञ्चभिर्मानवैर्यम इत्यपरैः सप्तभिः परिकीर्यैव परिकर्षति
 वैवस्वते विविच्यन्ते यमे राजनि ते जनाः । ये चेह सत्ये-
 नेच्छन्ते य उ चामृतवादिन इत्यपरैः सप्तभिः परिकीर्यैव
 १० परिकर्षति ते राजन्निह विविच्यन्ते ऽथा यन्ति त्वामुप ।
 देवाः य ये नमस्यन्ति ब्राह्मणाः यापचित्यतीत्यपादन्ते दक्षि-
 णेन वल्मीकवपाः सथेन संदंशेन पुरुषग्निरः^१ प्राणैः प्राणा-
 न्मनिधायाग्रये वल्मीकवपां निदधात्यैतत्पुरुषग्निरौ ऽभुक्ष्यो-
 त्कुथ्यं प्रचाक्ष्य मृदाभिलिम्पत्यनभिलिम्पन्प्राणानथेतराणि चये-

१ Thus (उत्कुपीः or •पीं) Tr Be H Bu U Bhav (MS Burnell),
 Ms and Msc (both the Burnell MS and the MS of Tübingen);
 उत्कुपीं Bhav (Cidambara MS), उत्कृषिं B, M उत्कुपीं or उत्कुपीं ।
 According to the Bhāṣya it is सुमंनवा इत्येवका; Msc - उरका इत्यैः
 समानवा दीर्घाकारोत्कुपी भवेदिति गोपालः ।

१ Thus U (pr m) Bhav, भुक्ष्योत्कुष Tr; भुक्षुष Be U (sec m),
 भुक्षुष B Ms, भुक्ष only M; Bu is corr and in II this whole
 chapter is missing

पैव निक्षिप्तमभ्युत्कृष्टैव^१ प्रचास्य मृदाभिलिम्पनमभिलिम्पन्तः
 प्राणान्धेनान्यङ्गिः प्रोचणतो^२ निदधाति^३ तान्या काष्ठा-
 त्परिशेरे^४ ॥ १० ॥

अथ पयोः सामिधेनीकल्पः^१ प्र वो वाजा अभिधव इत्ये-
 कादय^२ ममास्वाग्र षतवो वर्धयन्त्विति दय^३ तासां ज्योति-
 म्मतौमपोद्भृत्य नव धाय्वालोके दधात्येष पृथुपाजवत्यौ धाय्मे
 दधात्येष युष्ठा हि देवहृतमानित्येतां दधाति^४ ताः परा-
 चीरनूद्यमानायत्तुर्विष्णुतिः मंपद्यन्ते^५ ज्योतिमतीं त्वेवीत्तमा-
 मत्वाहाथ हिरण्यगर्भः समवर्तताय इत्याधारमाधारयत्ययात
 आग्नीषामेव मीमांस्योर्ध्वा अथ समिधो भवन्तीति द्वादय^६
 तासां तानूनपातीमपोद्भृत्य नाराग्रश्चो^७ वसिष्ठानां^८ दधात्यपो-

१ Thus only BU (see m.); Ms again अम्युत्कृष्टैः; thus also Ra with var. r- अम्युत्कृष्टैः; अम्युत्कृष्टैः M Tr.; Bhav., अथैव संवापयति तापरिना प्रचास्य मृदाभिलिम्पन्ति; as Bhav. has explained अम्युत्कृष्ट, supra p. 9, l. 14, by प्रचास्य रोचयति दग्धा perhaps here simply अम्युत्कृष्टैः without अभि is to be read.

२ Thus M only in accordance with Bhav (अङ्गिः प्रोचयतः पयोः प्रोचयेत् इह यदा प्रोचयेत् तदा निदधाति); प्रोचन्दिषती Ms and Mac. (but the commentary runs. अङ्गिः प्रोचयति दक्षिणतो निदधाति) पयप्रोचयेत् यदा प्रोचयति भद्रम् तदा दक्षिणतः पयोनिदधानीति यावत्); प्रोचन्दिषती U; प्रोच दक्षिणतो Ba Tr B Be; H om. the whole chapter.

३ The 1st sentence is omitted by M Tr U, is it commented upon by Bhav and Ms

४ वसिष्ठानां some of the MSS

दृत्व नाराग्रसीं तानूनपातीमन्त्रेषां गोवाणामथ पीवो ऽत्राः
 राघे ऽनु यमिति वपाघे यः प्राणतो य आत्मदा इति पशु-
 पुरोडाशस्य प्र वायुमन्त्रा नो नियुद्धिरिति हविष ' इति
 नु यदि मिथो भवति ' यद्यु वै सर्ववायव्य^१ एव भवति
 ५ पीवो ऽत्राः राघे ऽनु यमित्येतासां द्वे वपाघे द्वे पशुपुरो-
 डाशस्य द्वे हविषो ' ऽथ यदि सर्वप्राजापत्य^२ एव भवति
 यः प्राणतो य आत्मदा इत्येतासां द्वे वपाघे द्वे पशुपुरो-
 डाशस्य^३ द्वे हविषः ' सर्वसंस्त्रां पशोः कुर्वन्व्यथैतानि पशु-
 ग्रीषांश्चभिपर्यग्नित्तान्युत्तरे गालाखण्डे गिक्वेष्वासजत्यथैत-
 १० त्पर्दगिर स्पन्धया नियय्य गिकापागे प्रयद्याति ' तान्या
 कालात्परिगरे ' ॥ ११ ॥ तृतीयः ॥

अथापरपक्षः प्रतिधीयते ' स उपकल्पयत इष्टकाद्याग्नि-
 दक्षिणाश्च 'यदि रात्रिभृतं चैयमाणो भवति ' यद्यु वै सं-
 त्सरभृतं दीर्घा ऽध्वाजिरिति नाद्रियेत ' स उपकल्पयत
 १५ औदुम्बरौमुखासन्दी तस्याः प्रादेशमात्राः पादा भवन्त्यरनि-
 मात्राणि ग्रीषांश्चनूच्यानि सा मौञ्जीभौ रज्जुभिर्व्यूता भव-

१ om B Be U Ms

२ Thus M, all the other MSS सर्वो वा*, but cp xvi 11 and 19.

३ Thus again only M, सर्वः प्रा* the other MSS

४ पशु* fails in some of the MSS

५ All the MSS etc B and Ms insert अथ before यदि; but the clause यदि रात्रिभृतं चै* भ* seems to be the protasis of the foregoing

स उपक* इष्ट* ; Msc *ग्निदक्षिणाद्योपकल्पयत इति पूर्वेषामथः ।

त्येकसराभिः फलकाभिस्त्रीर्णां मृदावशिप्ता^१ षडुद्यामं द्वादशो-
 द्यामं वा मौञ्चः प्रिकं मुञ्चकुलायं क्रमुकमाज्यसंयुतं वैक-
 ङ्कतीं च शमीमयीं च ममिधौ मत्तौदुम्बरीः ममिधस्त्रिस्रो
 नानावृत्त्या एकविंशतिनिर्वाधः इकं^१ प्रज्ञाता अग्निष्टो-
 मिकाः संभारा^१ जुष्टे देवयजने शास्त्रा कारिता भवत्ययमं
 तीर्थादानीय पवयित्वा त्रिहविषमग्निदीक्षणीयामिष्टिं निर्वप-
 त्याग्नावैष्णवमेकादशकपालमदित्यै हते चरं वैश्वानरं द्वादश-
 कपालमिति^१ तस्यै तावन्मुञ्चोदन्ति यावन्ति दीक्षणीयाया^१
 अथाध्वयुः प्रदक्षिणमावृत्य प्रत्यङ्गाद्रुत्य पत्नीः संयाज्य प्राडेत्य
 ध्रुवामाथाव्याज्यस्यान्त्यां प्रत्यवनीयाज्यस्यान्त्याः सुवेणोपघात-
 मग्निदीक्षाऊतौर्जुहोति ॥ १२ ॥

आकृतिमग्निं प्रयुजः स्वाहा मनो मेधामग्निं प्रयुजः
 स्वाहा पित्तं विशातमग्निं प्रयुजः स्वाहा वाचो विष्टिमग्निं
 प्रयुजः स्वाहा प्रजापतये मनवे स्वाहाग्रये वैश्वानराय स्वाहे-
 त्यथ सुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वाज्यस्य पूर्णाः सुचनौद्वहणा^१
 जुहोति विश्वे देवस्य नेतुर्मतेां वृणीत सख्यं विश्वे राय इपु-
 ष्यधि चुम्बं वृणीत पुष्यमे स्वाहेत्यपैतत्पूर्णपाचनन्तर्वेदि निनय-
 त्यथपिणाहवनीयं पर्यादित्य यजमानाय प्रयच्छत्यथ मुख्या-

१ Thus MH Bhav., द्वादशभिः. B Be U Ms Msc.

१ Thus M Tr Be Ba U Ms; the other MSS. सोदुहः; but cp. T

- मुखां याचति ^१ तस्याः शकृत्पिण्डान्पूतिद्वेषानीति संप्रकीर्त्या-
 न्यमुवं प्रत्यस्याहवनीयस्थान्तमेष्वद्वारेषु प्रवृणक्ति मा स भित्त्या
 दृष्ट्वेति द्वाभ्यामथैनां परिददाति भित्तेतामुखां तपैषा मा
 भेद्येतां ते परिददाम्यभित्त्या इत्यथ वै भवति यदि भिद्येत
 १ तैरेव कपालैः सःसृजेदिति ^१ सा यदि भिद्यत ^१ एतान्देव ^१
 कपालान्यवाञ्छनं पिष्ट्वा येषा मृत्नायश्चित्ताय परिशेते तथा
 सःसृज्य क्त्वा पक्त्वाश्चृद्य निदधात्यथान्यां प्रवृणक्त्यथ वै भव-
 त्यम्बरीषादक्षकामस्यावदध्यादित्यथ वै भवति यं कामयेत
 यजमानं भ्रातृव्यमस्मै जनयेयमित्यन्यतस्तस्याहत्यावदध्यादित्यथ
 १ वै भवति यो गतश्रीः स्यान्नचित्वा तस्यावदध्यादित्यथ वै
 भवति यो भूतिकामः स्याद्य उखायै संभवेत्स एव तस्य
 स्यादिति ^१ स य एवैष उखायै संतापाज्जायते तस्मिन्मुञ्च-
 कुलायमवदधाति यो ते अग्न शोजस्त्रिजो तनूरोषधीषु प्रविष्टा
 तां त एतेनावधजे स्वाहेत्यथ क्रुमुकमाज्यसंयुतमवदधाति
 १ द्रुमः सर्पिरासृतिरित्यथ वैकङ्कती च शमीमयी च समिधा-
 वादधाति परस्या अधि संवत् इति वैकङ्कती परमस्याः
 परावत् इति शमीमयीमय सीद त्वं मातुरस्या उपस्य
 इति तिसृभिर्जातमुपतिष्ठते ^१ इथ पञ्चौदुम्बरीः समिध
 आदधाति ॥ १३ ॥

१ भिद्येतेतान्देव U Bc Ms, the others (exc B which is corrupt and
 Bc, which is incomplete) भिद्यत एतान्देव; cp supra p 7, 20

यद्ग्रे धानि कानि च यदत्युपजिज्ञिका राविश्रराचिम-
 प्रयावं नामा पृथिव्या याः शेना अभीलरीरित्थैर्नं यश्चर्चन
 राचोघ्नोपतिष्ठते ह्युष्ण पाजः प्रसितिं न पृथ्वीमित्थं तिस्रो
 नानावृष्ट्याः समिधो ऽभ्यध्यादधाति द्वादशाभ्यां मलिष्णुमित्या-
 श्वयीं ये जनेषु मलिष्णव इति वैकङ्कतीं यो अग्नाभ्यमरा- *
 नौयादिति समीमयीमय सृजितं मे ब्रह्मोदेयां बाह्य अति-
 रमित्युत्तमे औदुम्बरी वाषयन्नेवाभ्यादधात्येव ह्यग्नाजिने
 यजमानं वाचयति ' सुष्टौ चैव न करोति वाचं च न यच्छ-
 त्यथैतामामन्दीं यत्प्रशिक्षपागां अधनेमाहवनीयं निदधाति '
 तस्याभिषद्वाभ्यां परिगृह्णोत्यमामादयति ॥ १४ ॥ १०

.मातेव पुत्रं पृथिवी पुरीष्यमग्निं स्वे योनौ विभर्तुं वा ।
 तां विश्वैर्देवैर्षतुभिः संविदानः प्रजापतिर्विश्वकर्मां पुनस्त्रि-
 त्वासीन उत्तरनिर्वाधश्च रुक्मं प्रतिमुञ्चते दृशानो रुक्म
 इत्ययं शिष्यपात्रं प्रतिमुञ्चते विश्वा रूपानि प्रतिमुञ्चते कवि-
 न्क्रीषासेति द्वाभ्यां ' तृष्यीं ह्यग्नाजिनसुत्तरमथैनमवेदते १५
 सुपर्णा ऽसि गरुत्मान्निवृत्ते शिरो गायत्रं चक्षुः स्तोम आत्मा
 साम ते तनूवांसदेव्यं बृहद्रथन्तरे पक्षौ यज्ञायजियं पुच्छं
 कन्दाश्वद्वानि धिष्णियाः शफा यजूषि नामेत्यथैनमुद्गृह्णाति
 सुपर्णा ऽसि गरुत्मान्दिवं गच्छ सुवः पतेति ' पुरस्तादेवास्ते

दौर्घाः शिक्वपाशाः^१ कारिता भवन्ति^१ सोः^१ स्वः^१ वैवः^१ मत्तिः^१
क्रमते ऽपि वैनसुपोद्यच्छते ॥ १५ ॥

विष्णोः क्रमो ऽस्यभिमातिहा गायत्रं ह्यन्द शारोह
पृथिवीमनुविक्रमस्व निर्भक्तः स यं दिश इति चतुर्भिरनु-
१ ष्छन्दसं^१ तृतीये चतुर्थमनुवर्तयति^१ न चतुर्थाय प्रकामति^१
नाहवनीयमुपात्येत्यथाक्रन्ददितेतामन्वाहाय दक्षिणमःसमभि
पर्यावर्तते ऽग्रे ऽभ्यावर्तिन्नग्रे अङ्गिरः पुनहर्जा सह रथ्येति
चतसृभिर^१योदङ् पर्यावृत्य रुष्णाजिनमुन्मुच्य शिक्वपाश-
मुन्मुञ्चत उदुत्तमं वरुण पाशमस्मदित्येनमाहरत्या त्वाहार्यं-
१० मपे वृहन्पुषामूर्ध्वा अस्यादिति दाभ्याम^१त्र यं कामयेत
राजन्वः^१ राइः^१ स्यादिति तं मनसा ध्यायेद्वाइमेव भवतीति
माङ्गणमथेनं यथाइतं प्रतिपर्यावृत्यान्तर्वेद्यासादयति शीद्वं
मातुरस्या उपस्य इति चतसृभिः सह^१साभिर^१त्र सुष्टी च
करोति वाचं च यच्छत्ययास्मै प्रतं प्रदास्यन्नक्षपतीयाः^१ समि-
१५ धमभ्यादधाति वा जपति वाक्षपते ऽन्नस्य नो देहीत्यथोप्य-
मुपसमिग्हे येन देवा ज्योतिषोर्ध्वा उदायन्निति^१ स याव-
त्कालो ऽस्मै प्रतं प्रदास्यन्नवत्येवमेवाक्षपतीयाः^१ समिधमभ्या-
दधाति वा जपति वैवमुख्यमुपसमिग्हे^१ ऽप्य प्रातरुदित

१ Thus M Tr Do BHU (see m), *पादाः Ms. U (pr m.) Bhav

१ Thus M (only सतो) Do BHU Do Ms Bhav (one MS) ; सोपेव-
वसति Tr Bhav (another MS) Kes., according to Mac. the words
are: सो ऽप वा एव सति (ac उप्ये) ।

आदित्ये विस्मृष्टायां वाचि वात्सप्रेणोपतिष्ठते दिवस्परि
प्रथमं जज्ञे अग्निरित्येतेनैकादशर्चनं स एवमेव पूर्वद्युः
प्रकामत्युत्तरेद्युरूपतिष्ठते । ऽथास्योपवमचीये ऽहस्यात्सप्रः संप-
द्यते ॥ १६ ॥ चतुर्थः ॥

अथातः प्रयाणस्यैव मीमांसा १ दीक्षितं वायोगक्षेमो
विन्दत्यन्यथ वा देवयजनाद्दीक्षते सः सृष्टजन्ति प्रते १ संवध्नन्ति
प्रतदुपयोर्वत्सार्वाद्धति यदाधेयं भवति नीडे गार्हपत्यं प्रउग
आहवनीयमित्ययोख्यमुद्यच्छत १ उदु त्वा विश्वे देवा इत्यथैन-
मनसः प्रउग आसादयति सौद तं मातुरस्या उपस्य इति
चतसृभिः सः सः साभिर्यैतानामग्दीपादाङ्गुलकेषु यथासुष्ठु १०
विनिबध्नन्ति १ मध्यमे वृक्षे शिक्वपात्रं प्रयद्यन्थपि वारण्यो-
रग्रीन्वमारोह्य प्रयाति भद्रादभि श्रेयः प्रेहि प्रेदग्ने ज्योतिष्मा-
न्याहीति इन्द्रभार्गय यद्यच उत्सर्जत्यक्रन्ददित्येतामन्वाहाथाव-
सिते हतानुषिकाः समिधमभ्यादधाति समिधाग्निं दुवस्यत
एतेर्वाधयतातिथिम् । आस्मिन्व्या जुहोतन स्वाहेति गायत्र्या १५
ब्राह्मणस्य प्रयायामग्निर्भरतस्य षड्ण इति त्रिष्टुभा राजन्यस्य १
स थावत्कलः प्रयास्यन्भवत्येवमेवैतत्सर्वं करोति ॥ १७ ॥

अथातो भक्षान एवातिवृहस्य मीमांसा १ भस्म वेदति-
वर्धते स उपकल्पयते सतमयोदवीः संदः श्रित्येतत्समादाय

१ After चाचरनोद्यम् M Tr H Ba om इति; Msc : दक्षिणतो दक्षिणादि
स्थापयन्तीति इतिशब्द स्तपयति; in the collateral passage (Vol I,
p 165, 11) however, no इति is found

- धचापस्त्यन्ति शोखा । अथैतमग्निं संदग्नेन परिगृह्य भते
 स्वधायायोदर्याषु भस्म प्रवेशयत्यापो देवीः प्रतिगृह्णीत भस्मै-
 तदस्वप्ने मधिष्टव गर्भा अस्थोपधीनामिति तिसृभिरनुच्छन्द-
 समथैनं ज्योतिष्मतीभ्यां प्रत्यवदधाति प्रसद्य भस्मना योमिं
 पुनरासद्य सदनमपश्येति दाभ्यामथ पुनरूर्जा सह रथ्येति
 दाभ्यां पुनरुदैत्योख्यमुपसमिद्धे पुनस्त्वादित्या रुद्रा वसवः
 समिन्धतामित्यथैनं यथाहृतं प्रतिपर्याहृत्य यजमानायतने
 तिष्ठन्मुपतिष्ठते बोधा स बोधीत्यान्तादनुवाकस्य स पाव-
 स्त्रतो भस्मातिवर्धत एवमेवैतत्सर्वं करोत्यथातः कास्तायैवोपगते
 संभारेभ्यः ॥ १८ ॥ पञ्चमः ॥

- अथातः क्रथस्त्रीवोपवसथः पर्याप्तवते स उपकल्पयते
 पञ्चशतमिष्टका अपरिमिता अपस्था नैच्छंतीः छणास्तिस्त्रस्तुप-
 पक्का भस्म पुरीषमूषाग्निक्ता इत्यथोपवसथीये ऽहन्देवयजन-
 मथ्यवस्थत्येदमगन्नापेतेति दाभ्यामथ महावेदिं विमिमौत
 एतानेव व्यासथः प्रक्रमान्प्रक्रम्याच्छ्रया मानेन प्रमाथ समन्त-
 स्सन्धया परितनोति पृष्ठ्यामातनोत्यथैतमग्निं प्रत्यघ्नं पूपा-
 वटीयाच्छ्रद्धोर्विमिमौते पुरुषमाघेण वेणुना समपद्यपुच्छम-
 रक्षिना पवौ द्राघीयाधौ भवतः पश्चिधं वा सप्तविधं वा
 द्वादशविधं वा यावदिधं वा सेय्यमाणो भवत्यथैनमच्छ्रया

१ उदेति only MII, cp TS v 225, उदेति all the other MSS

२ वेणुमाघेण and अरक्षिना var M

मानेन प्रमाय समन्ताः स्वन्द्या परितनोत्यनुस्वन्दं लेखां
 लिखत्यपोद्भूत्य स्वन्दां कर्पूः खानयन्तुं च्छूयन्त्यपस्या दक्षिण-
 तश्च पश्चाच्च वर्षीयसीः कुर्वन्त्येतावदेवैतद्दहः कर्म क्रियते ।
 षडश्वेताः रात्रिमपाध्वरुपररात्र आद्रुत्य सःश्राद्धि चिह्नान-
 यतं दोहयतेत्यथैतमग्निः षते षमुप्य दक्षिणतो ज्वलयन्त
 आभते । ज्यैतदग्न्यायतनः श्रष्टापिष्ठेन परिलेपयति । तस्मिन्-
 सतस्रः प्राचीरिष्टका आयातयति द्वे पुरस्तात्समीची द्वे
 पश्चात्समीची । अथैनं प्रदक्षिणं षयोद्गभिरिष्टकाभिः परि-
 चिनोत्यन्विष्टकं लेखां लिखत्यपोद्भूत्येष्टकाः कर्पूः खानयन्तुं-
 च्छूयन्त्यपस्या दक्षिणतश्च पश्चाच्च वर्षीयसीः कुर्वन्ति ॥ १६ ॥ १०

अथ द्वाभ्यामात्मन्यग्निं गृह्णीते मपि गृह्णान्यथे अग्निं यो
 नो अग्निरिति स्वयंचितिं जपति यास्ते अग्ने समिधो यानि
 धामेति । श्वेतमन्त्रमभिष्टुयान्तःशर्करामिमासुपदधाति प्रजा-
 यतिस्त्वा सादयतु तथा देवतयाग्निरस्वद्भुवा सीदेत्यत्र संभारा-
 श्लिवपत्यग्नेर्भस्मासीति भस्माग्नेः पुरीषमसीति पुरीषः संज्ञा- १५
 ममसि कामधरणमित्यूषान्मपि ते कामधरणं भूयादिति
 चिकता । अथेनाचं प्रयौति सं या वः प्रियास्ततुवः सं प्रिया
 इदयानि वः । आत्मा यो अस्तु संप्रियः संप्रियास्ततुवो ममे-
 त्यथेनान्कल्पयति कल्पेतां यावाष्टचिवी कल्पन्तामाप श्रौदधीः ।
 कल्पन्तामग्नेयः पृथङ्मन श्यैष्ठ्याय सप्रता इत्यथोर्ध्वचित्त उप- १०

दधाति चित्तं स्य परिचितं ऊर्ध्वचित्तः अथर्ध्वं तथा देवत-
याङ्गिरस्सद्भुवाः सीदतेत्ययानुब्यूहत्याप्यायस्वेति गायत्र्या त्रांङ्गा-
णस्य सं ते पयाःसीति चिष्टुभा राजन्यस्य^१ यथासुष्टु यथाशर्कर-
मनुब्यूहति^१ तस्मिन्स्यतस्यः प्राचीयांजुषीरुपदधाति ॥ २० ॥

५. अथः सो अग्निरग्ने दिवो अर्षमच्छा जिगाच्छग्ने यत्ते
दिवि वर्चः पृथिव्यां पुरीत्यासो अग्नय इति^१ द्वे पुरस्तात्स-
मीची इडामग्न इति दक्षिणामयं ते योमिर्चन्तिय इत्युत्तरां^१
द्वे पश्चात्समीची चिदधीति दक्षिणां परिचिदधीत्युत्तरामधेनं
मदक्षिणं चयोद्गमिर्लोकं कृष्णाभिः परिचिनोति लोकं पृष्ण
१०. किङ्गं पृष्णायो सीद शिवा तम् । इन्द्राग्नी त्वा बृहस्पतिरस्मि-
न्योनावसीधदक्षिति^१ तथादेवतं करोति तथा देवतयाङ्गि-
रस्सद्भुवाः सीदेत्ययं सूददोहसं करोति ता अस्य सूददोहसः
सोमः श्रीणन्ति पृष्णयः । जन्मन्देवानां विशस्त्रिष्व्या रोचने
दिव इत्यपावद्भुत्य कृष्णमश्वमभिमृश्य तनुपुरीषमुपदधाति
१५. पृष्ठो दिवोति^१ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसं करोतीति च्वा
इयं प्रथमा चित्तिर्निष्ठीयत^१ एवमेव द्वितीया निष्ठीयत एवं
तृतीयैवं चतुर्थैवं पञ्चमौ^१ तान्यदि^१ चेष्यत आदित्यो ऽभ्युदि-
याद्वाचंयमो ऽध्वर्यु यजमानो ऽन्वारभत^१ उख्यमेवाध्वर्युरादत्ते
प्रतिषमेधनीयं प्रतिप्रस्थाता^१ तौ पुरस्तात्प्रत्यक्षौ धमितमिति
२०. चतसृभिः संनिवपतो^१ ऽयं शिक्शादुखां निरूहति ॥ २१ ॥

१ Thus (नाम्) M Tr H Bhav. (तानध्वर्युः कृष्णयजमानान् according to Bhav.), ना यदि B Be Bu U M* (ताः पृष्ठ चित्तीः according to Mss)

मातेव मुचं पृथिवीं पुरीयमग्निः खे योमावभाइखा ।
 तां विश्वैर्देवैश्चतुभिः संविदानः प्रजापतिर्विश्वकर्मा विमुञ्च-
 त्विति ^१ तां नावेचेतेत्याहुः शुभत्येव हि भवतीति ^१ तस्या-
 मन्यवावेचमाणो ^१ दधिद्रुमाग्रास्यत्यमुं ^१ ते शुचि दधामीति
 वा तृष्णीं वाधेनाऽ मिकताभिः पूरयित्वा दधोपरिष्ठात्संप-
 ष्चाद्योत्तरे ग्राह्याखण्डे निदधात्येवमेव द्वितीयां पूरयत्येवं
 तृतीयां ^१ ता आ कास्तात्परिग्रे ^१ ऽथ वैशानर्यां शिष्यमादत्ते
 यदस्य पारे रजसः शुक्रं स्योतिरजायत । तस्य पर्वदति द्विष
 रत्यथ याचति नैश्चंतीः क्षणात्सिचलुषपक्वा आसग्दीः ^१
 रुक्मस्य प्रबन्धनमुदपाचगित्येतत्समादाय दक्षिणया द्वारोप- ^{१०}
 निष्कस्य तां दिशं यन्ति यथास्य स्मरुतमिरिणः सष्टं भवति
 प्रदरो वा ^१ तदेतत्पराचीनपाशः शिष्यं न्येष्यत्यग्ने ^१ वैशानर
 खाद्येति ^१ शिष्यपाशमहु पराचीनैश्चंतीरुपदधाति नमः सु ते
 निश्चंते विश्वरूपे यन्ते देवी निष्कतिरावन्त्य यस्यास्ते अस्थाः
 मूर आसञ्जुषोमीत्युपास्यत्यासग्दीः रुक्मस्य प्रबन्धनमंशोप- ^{११}
 तिष्ठते ऽसुचन्तमयजमानमिच्छ देवीमष्टं निश्चंति वन्दमान
 इति द्वाभ्यामंशोपो यन्तिपिथ्य परास्य पाचमनवेचमाणा

१ अन्वयेवावेच • Bhav., अन्वयेवेच • Tr.

१ • दधान् U (sec. m.) Ms, Draidha and probably also M; इष
 Bo H Tr U (pr. m.). Dhav., Ket.

१ M (sec., perhaps rightly). द्विष्यति

१ Thus Tr Du U (sec. m.) Ms Dhav.; निष्कति मीता १०-
 (pr. m.)

आयन्ति^१ हस्तपादाग्रचाल्येतेनैव यथेतमेत्य गार्हपत्यमुपतिष्ठन्ते
निवेशनः संगमनो वसूनामित्याहवनीयसु हैक उपतिष्ठन्ते
ऽयमितो ऽधि गार्हपत्यो भविष्यतीति^१ ॥ २२ ॥ यष्टः ॥

- अथ प्रायणीयेन चरति^१ प्रायणीयेन चरित्वा पदेन
१ चरति^१ पदेन चरित्वा राजानं कौलोद्घातिष्यं निर्वपत्याति-
थ्येन प्रचये प्रथमाभ्यां प्रवर्गोपमद्भ्यां प्रचरत्ययोपनिष्क्रम्य^१ संप्रैष-
माह सुमद्भ्यश्च सुमद्भ्यश्चाभाङ्गश्च चिस्त्वनप्रतं प्रयच्छतेत्याङ्गयति
सुमद्भ्यश्चः सुमद्भ्यश्चां^१ चिस्त्वनप्रतं प्रयच्छति^१ स पुच्छादेवाये
चतुरः प्रतीचः प्रक्रमान्प्रक्रामति दक्षिणा पञ्चमं^१ तत्पयं
१० निदधाति^१ स उपरवाणां कालो^१ ऽथ महावेद्या उत्तरा-
दक्षीयाच्छङ्कोर्वेद्यन्तेन द्वादश प्रतीचः प्रक्रमान्प्रक्रामत्युदक्षं
चयोदशं^१ तदाग्नीध्र उपसौदति^१ स उत्करश्च कालो^१ ऽथो-
परवाणां कालान्स्तम्बयजुर्हरतीदमेव मघिद्धं पौरोडागिकं
चिर्यजुषा तृष्णीं चतुर्थं^१ पूर्वं परिधाष्टं परिगृह्णाति^१ करणं
११ जपत्युद्धन्युद्धतादाग्नीध्रस्त्रिहरति^१ यदाग्नीध्रस्त्रिहरत्यथाघेण
शालां तिष्ठन्संप्रैषमाह वेदिकारा वेदिं कल्पयतेति^१ यथा-
संप्रैषं ते कुर्वन्त्येय काष्णांजिनीरुपानह उपमुञ्चन्ते चित्ते त्वेत्य-
ध्वर्युराचिते त्वेति प्रतिप्रस्थाता मनश्चिते त्वेति ब्रह्मा तपश्चिते
त्विति यजमानश्चिते त्वा चित्ते त्वेत्येव वा सर्वं^१ ऽपि वा
१० तृष्णीमेवाय याचति धनुर्बाणवच्चतुरो ऽस्मिन् ऐन्द्रीमिष्टकां
विभक्तिमुदपाचं दर्भस्तम्बं दूर्वांभाज्यश्चालीः ससुवामित्येत-

१ The clause चपोपनिष्क्रम्य ..प्रयच्छति is not found in M Tr H

समादायोत्तरे श्रोत्रन्ते स्रुमादयम्यथ^१ द्वाभ्यामात्मन्यग्निं^२
 गृहीते मधि गृह्णाम्यथे अग्निं यो नो अग्निरिति^३ स्वयंचितिं
 जपति यास्ते अग्ने समिधो यानि धामेति^४ श्वेतमद्यमभि-
 मृश्यान्तःशर्करमिमामुपदधाति प्रजापतिस्त्वा मादयतु तथा
 देवतयाग्निरस्वद्भुवा सीदेत्यथादत्ते धनुर्बाणवच्चतुरोऽग्नि-
 इत्येतत्समादाय जघनेन दक्षिणेनाग्निं परीत्यायेण रूपा-
 वटीयश्च शर्कुं तिष्ठन्वनुरधिव्यं कृत्वायत्यान्तःशर्करमिषुं
 निहन्ति ॥ २३ ॥

इन्द्रस्य वज्रो ऽग्निं वार्षप्रस्तनूपा नः प्रतिष्ठा इत्याहुद्या-
 ग्मानमुपदधाति यो नः सुरस्तादघायुरभिदासत्येतश्च सोऽग्नि-^१
 मृच्छन्वित्यथ दक्षिणस्य पक्षस्य दक्षिणे पक्षोपपन्न^२ आयत्यान्तः-
 शर्करमिषुं निहन्त्याहुद्याग्मानमुपदधाति^३ यो नो दक्षिणत
 इत्यथ पुच्छस्त्रापरे पुच्छोपपन्न^२ आयत्यान्तःशर्करमिषुं निह-
 न्त्याहुद्याग्मानमुपदधाति यो नः पश्चादित्यथोत्तरस्य पक्षस्यो-
 त्तरे पक्षोपपन्न^२ आयत्यान्तःशर्करमिषुं निहन्त्याहुद्याग्मानमुप-^४

१ Thus (plana) Tr U De B Ms (sc. परिकल्पिता according to Mss);
 *सादयत्यथ MII.

२ Thus M Tr He Ms; आत्यथ. II; आत्तं. B.

३ Instead of उपपन्न (cf. Śalva-sūtra 6, where, however, the var.
 r. उपपन्न and उपपन्न, cp. Lāṭy. I. 5, 7, Dṛṣhy. II. 1. 10, are found)
 the MSS have mostly उपपन्न or उपपन्न ।

४ Here Iu breaks off; here and infra M Tr U (pr. m.) every
 time निहत्याहुद्यः ।

- दधाति यो न उत्तरत इति ^१ दिक्षूपदधातीति वाङ्मणं^१
 तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः^१ करोत्यथैतामैश्रीमिष्टकामाकमणं
 प्रत्युपदधाति स ई पाहि य षड्जीषी तद्वचो यः शिप्रवा-
 न्दृषभो यो मतीनाम् । यो गोचभिदञ्जमृद्यो हरिष्ठाः स
 ५ इन्द्र चिवाङ् अभिवन्धि वाजानिति ^१ तथादेवतं कृत्वा सूद-
 दोहसं करोत्यथ^१ दक्षिणतो विभक्तिमुपदधात्यग्र आयाहि
 वीतय इति ^१ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसं करोत्यथाधिद्रुत्य^१
 स्वयमावणीयङ् शकुमुहृद्दोदपाचमुपनिनीय दभंस्तम्बमुप-
 दधाति वाक्का समुद्र उपदधात्विति वा ढ्वर्णी वाथैनङ् सुवा-
 १० ङ्गतिभिरभिजुहोति मजूरब्दो ऽथावभिरिति पञ्चभिरय दूर्वा-
 मुपदधात्यायने ते परायणे दूर्वा रोहन्तु पुष्पिणीः । उल्लो
 वा तव जायानै हृदो वा पुण्डरीकवानिति^१ ^१ तथादेवतं
 कृत्वा सूददोहसौ करोत्यथास्यैतत्पुरस्तादेवौदुम्बरं युगक्षान्नलं
 कारितं भवति ॥ २४ ॥
- १५ यद्वं वा द्वादशगवं वा ^१ तस्य वरचाः संमृशति सं वरचा
 दधातन निष्कृताहावमवटमिति द्वाभ्यां ^१ युनक्ति शीरा

१ •दोहसं M Tr H.

१ Thus B Bhav. Ms., the passage अथ दक्षिणतो...करोति (1 7) is inserted by M Tr BHU infra l. 13 after •दोहसौ करोति ; but cp. the order, in which supra p 21, 20 the substances are enumerated.

१ cp Ath. V. vi, 106 1

१ cp Piṭṛmedhasūtra p 22, 5 sqq

युञ्जन्ति कवयो युगा युनक्त सीरेति द्वाभ्यां ' ह्यपति छाद्गलं
 पवीरवः शूनं नः फाला इति द्वाभ्याः ' षीतां प्रत्यवेचते
 कामं कामदुषे ध्रुव्य हतेन सीतेति द्वाभ्याः ' स पुच्छादेवाये
 तिस्रः प्राचीः सीताः ह्यपत्युत्तरायै ओषेर्दक्षिणमःसमभि
 तिस्रो ' दक्षिणायै ओषेरुत्तरमःसमभि' तिस्रो ' दक्षिणा-
 त्पचादुत्तरं पवमभि तिस्रो ' ऽथैतान्विसुच्य प्रदक्षिणमावत्या-
 ङ्गिरभ्युच्छ्रोदीच वसृजति^१ ' त एते ऽध्वर्याभंवन्ति यदि
 दक्षिणावता यजते ' यद्यु वै सत्त्रियो^२ ऽग्निर्यथागवं व्युदचन्ति^३ ' १
 यत्रैवानद्वाहस्तुगलाङ्गसमंथास्यैतत्पुरस्तादेवौदुम्बरे द्रोणे सर्वा-
 पथं दध्नाज्येग समुदायुतं भवति ' स पुच्छादेवाये तिस्रः १०
 प्राचीः सीता वपति धा जाता ओषधय इति तिसृभिरनु-
 च्छन्दसमुत्तरायै ओषेर्दक्षिणमःसमभि तिसृभिर्दक्षिणायै
 ओषेरुत्तरमःसमभि^४ तिसृभिर्दक्षिणात्पचादुत्तरं^५ पवमभि
 पञ्चभिस्तुर्दशभिर्वपतीति माघ्नाणमय दिग्भ्यो षोष्टामम-
 स्यति ' सो ऽत एव प्राङ् द्रुत्वा बहिःशर्कराहोष्टमादत्ते ' ११
 तमन्तःशर्करं न्यस्यति ॥ २५ ॥

१ Thus MT Ms; ओषेरोत्तरं all the other MSS.

२ Thus M Tr UHB Be Keś. (the MS. of the India Office has twice अत्युञ्जति, both times corrected into singular); अत्युञ्जति Ms; cp. TS. v. 2 5.3.

३ Thus (or सत्त्रियो) all exc. MB Keś., which have सत्त्रियो ।

४ Thus B; आदक्षन्ति Ms; अदक्षन्ति M Tr De U (pr. m); अदक्षन्ति U (acc m).

५ Thus M (pr m) and Ms; the other MSS ओषेरोत्तरं ।

६ Thus Ms only, all the other MSS पचादोत्तरं ।

मा नो हिःसीञ्चनिता यः पृथिव्या इत्यथ दक्षिणं पंच-
मनुद्रुत्य बहिःशर्कराशोष्टमादत्ते ^१ तमन्तःशर्करं न्यस्यत्यभ्या-
वर्तंश्च पृथिवीत्यथ पुच्छमनुद्रुत्य बहिःशर्कराशोष्टमादत्ते ^१
तमन्तःशर्करं न्यस्यत्यग्ने यत्ते शुकं यच्चन्द्रमित्यथोत्तरं पचमनु-
^२ द्रुत्य बहिःशर्कराशौ लोष्टावादत्त इयमूर्जमहमित आदद
इति ^१ तयोरन्यतरमन्तःशर्करं न्यस्यत्या नो गोषु विग्रत्वीथधी-
ष्विति ^१ तां दिग्मितरं निरश्नति यश्रामस्य दिग्नि द्वेष्यो
भवति जहामि वेदिमनिराममीवासित्याददान एवैतां दिग्-
मभि संपादयेदित्येतदेकं ^१ यजुषां यजुर्विपरिहरेदित्येतदपर-
^{१०} मथ महावेद्या उत्तरादशमीथाश्च ङोर्वेद्यन्तेन चीग्रतीचः प्रक-
माग्रकामत्युदसं चतुर्थं ^१ तत्रालास्यश्रुता चावासं परिद्विष-
त्युत्तरवेदेराश्रुतोत्तरवेदिं निवपत्युत्तरनाभिसुत्साद्य मिकता
निवपत्यग्ने तत्र श्रुतो वय इति षड्विंशत्युच्छन्दसमर्षोर्ध्वं चित
उपदधाति चित स्र परिचित ऊर्ध्वं चितः श्रयध्वं तथा देव-
^{१२} तथाद्विंशत्युच्छ्रुवाः शीदतेत्यथानुच्छ्रुत्वाप्यायस्तेति गापय्या
ब्राह्मणस्य सं ते पयाश्मीति त्रिष्टुभा राजन्यस्य ^१ यथाशुष्टु
यथाशर्करमनुष्णति ^१ ॥ २६ ॥ सप्तमः ॥

श्रयैतां महाचितिश्रुत्वाद्यन्यवेद्यं ब्राह्मणमुच्छ्राम्यां वा

१ MB Be Tr U Ms ms etc. It om. this word as also the
Drauidhashtira.

१ संपादयत्युच्छ्रुत्वाद्यन्यवेद्यं

चर्मणि वा द्वाविंशतिं च^१ दभंपुञ्जीस्तानि पयःप्रोचं चाव्य-
 प्रोचं चायं चौत्तरवेदिकाय संभारान्वार्हण्यचयोद्गाय^२
 कुम्भेष्टकास्तावत एव हिरण्यम्लकान्धतं^३ चोदकमं च पुष्करपर्णं
 च रुद्रं च हिरण्यं च पुरुषं सुचौ च सर्पगिरय सर्वं च
 स्वयमावृणानिकीतं दश च स्तन्ध्या अत्रकाय या च चान्या ५
 उपधाभ्यग्भवति ता दधि च मधुमिश्रं कूर्मं चौदुम्बरं चोसू-
 खसमुसलं सर्वोपधं चोखाय पशुग्रीपाणि चेति^४ द्वाविं-
 शतिं^५ दभंपुञ्जीस्तानि पयःप्रोचे ऽवधाय तैः प्रोक्षत्यग्नीष्वो
 ऽग्निभ्यो जुष्टान्प्रोचामीति वा त्वृष्णीं वाग्निनाग्निः समिधत
 इत्याज्यप्रोक्षेणाथ संप्रेषमाहाग्निभ्यः प्रणीयमानेभ्यो ऽनुसूहीति^६ १०
 यदि होता न कामयते यजमान एव पुरीष्यासो अग्रय
 इत्येतामेकां चिरन्वाक्षाग्निप्रयमाः^७ प्रतिपद्यन्ते^८ ऽयैतेनाग्नेन
 प्राचाधिद्रवति ॥ २७ ॥

अभ्यस्त्रादिभ्याः इतना अरातीरित्यप दक्षिणमक्षमभव-
 क्रामन्तमनुमन्त्रयते यदकवदः प्रथमं जायमान इत्युत्तरे १५

१ om. HM; च only found in U (sec. m) and Ms.

२ Thus TB Be U (sec. m); वार्हण्यं चचयो. HU (pr. m.);
 वार्हण्यं चचयो. M.

३ Thus (•म्लका•) M Tr. Be U Ms; •म्लका• Be.; म्लका• HU
 (pr. m).

४ Most of the MSS ins. च ।

५ चयान्प्रययत्त MH.

श्रोणन्ते सःसाद्यन्त्ये^१ दाभ्यामात्मन्यग्निं^१ गृहीते मंयि
 गृह्णाम्ये अग्निं यो नो अग्निरिति^१ स्वयंचितिं जपति यास्ते
 अग्ने समिधो यानि धामेति^१ श्वेतमश्वमभिमृश्याधिद्रव्यपा-
 मिदं न्ययनं नमस्त इति दाभ्यामंश पुच्छसन्धौ चात्मसन्धौ च
 ५ सतं निदधात्यपोदकुम्भं^२ पर्यंशत्यादन्ते दक्षिणेन कुम्भः सन्धेन
 कुम्भौः सतात्पूरयित्वा क्षिरण्यशक्तौ प्रत्यस्य या एता
 दक्षिणादःपात्स्वयमादृषामभ्याद्रवन्ति तासु विपुवत्यनुभीत-
 मुपदधाति ॥ २८ ॥

क्षिरण्यवर्णाः शुचयः पावका यामाः राजा वरुणो याति
 १० मथ्य इति दाभ्यामेवमेव पूरयित्वैवं प्रत्यस्य या एता उत्तरायै
 श्रोणेः स्वयमादृषामभ्याद्रवन्ति तासु विपुवत्यनुभीतमुपदधाति
 दशैयथा च चतुर्था वैवमेव पूरयित्वैवं प्रत्यस्य या एता
 दक्षिणायै श्रोणेः स्वयमादृषामभ्याद्रवन्ति तासु विपुवत्यनु-
 भीतमुपदधाति पञ्चम्या च षष्ठ्या वैवमेव पूरयित्वैवं प्रत्यस्य
 १५ या एता उत्तरादःपात्स्वयमादृषामभ्याद्रवन्ति तासु विपुव-
 त्यनुभीतमुपदधाति सप्तम्या चाष्टम्या वैवमेव पूरयित्वैवं प्रत्यस्य
 या एता दक्षिणात्पचात्स्वयमादृषामभ्याद्रवन्ति तासु विपुव-
 त्यनुभीतमुपदधाति नवम्या च दशम्या वैवमेव पूरयित्वैवं
 प्रत्यस्य या एता उत्तरात्पचात्स्वयमादृषामभ्याद्रवन्ति तासु

१ सादृत्यं • Tr Bo BU Ms., •सादृत्यं • MH.

१ Thus M Tr Bo U Ms., •गमनं • BH

१ विषय instead of निदधाति M Tr HU, omitting the following चष ।

विपुवत्यनुधीतमुपदधात्येकादश्या च द्वादश्या च ' तार्षा वाह-
 सत्यं मध्य' उपदधाति दिवि अथस्नान्तरिक्षे यतस्त पृथिव्या
 संभव ब्रह्मवर्षमसि ब्रह्मवर्षसाय त्वेत्यनुधीतमुपदधातीति
 ब्राह्मणं ' तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करोति ' ॥ २६ ॥

अथोत्तरवेदेरात्योत्तरवेदिमलङ्कारोत्यपोत्तरवेद्यामपां पृष्ठ- २
 मसीति पुष्करपर्णमुपदधाति ' तथादेवतं कृत्वा सूददोहसं
 करोत्यपोत्तरवेद्यामेवोत्तरनिवांध्र ह्यमुपदधाति ब्रह्म जज्ञा-
 नमित्येनमच्छया पञ्चगृहीतेन व्याधारयति छण्ड पाजः
 प्रसितिं न पृथ्वीमित्येष दक्षिणतः प्राद्य हिरण्यं पुष्य-
 मुपदधाति हिरण्यमभः समवतंताप इत्येनमभिमृशति द्रष्ट- १०
 यस्कन्देति ' तथादेवतं कृत्वा सूददोहसौ करोत्यपोत्तरतः
 प्रक्रमवेलाया ह्यनुपदधात्याज्यस्य पूर्णां कार्भ्यंमयीं दध्नः
 पूर्णामौदुम्बरीं दक्षिणां कार्भ्यंमयीमुत्तरामौदुम्बरीमित्यम-
 सीति कार्भ्यंमयीमभावमीत्यौदुम्बरीं मनसैव ' तथादेवतं
 कृत्वा सूददोहसौ करोत्येष दक्षिणे प्रललाटे सर्पशिर उप- १५
 दधाति नमो अस्तु सर्पेभ्य इति तिसृभिरगुच्छन्दसमपि वा
 यतउच्चारं जनपदस्य जन्यं भयं मन्यते ' तथादेवतं कृत्वा
 सूददोहसं करोति ' ॥ ३० ॥ अष्टमः ॥

अथ स्वयमाहर्षा यजुषा करोति भुवासि धरणाकृता
 विश्वकर्मणा सुहता । मा ता ममुद्र उदधीन्मा सुपर्णा ज्यथ- १०

- माना पृथिवीं दृष्ट्वेत्येनामश्मवघ्राण्याविदुषा ब्राह्मणेन
 महाधिद्रुत्योपदधाति यथैतस्य पुरुषस्य प्राणैः प्राणाः संनिधी-
 घेरन्नापिधीयेरन्ध्रः प्रजापतिस्त्वा सादयत्वित्यनुद्रुत्याग्निस्त्वा-
 भिपातु मद्या खस्या हृदिपा शंतमेन तथा देवतयाङ्गिरस-
 ५ हुवा सीदेत्यनुप्राणान्प्रथमाः स्वयमावृषामुपधायेत्यनुप्राणित्य-
 थैय ब्राह्मणो वरं ददात्यथ स्रुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वा स्वय-
 मावृषावकाशे जुहोति चित्तिं जुहोमि मनसा घृतेनेत्यहुषा-
 भ्यामम्भारभ्याम्भारोहं वाचयति पृथिवीमाकमिधं प्राणो मा मा
 चासीदित्यपरे विले हिरण्येष्टकामुपदधाति तेजो ऽमि तेजो
 १० मे चच्छ पृथिवीं चच्छ पृथिव्ये मा पाहीति ' तां जघनेन
 प्रकमवेसायां मण्डलेष्टकामुपदधाति पृथिव्युदपुरमयेन विष्टेति '
 दक्षिणतो रेतःसिचमुपदधाति पृथिवी रेतःक्षिप्त्वा मे रेतो
 दधातु या मे रेतः प्रजनयन्ति ' तथादेवतं इत्वा सूद-
 दोहमः करोति ' ॥ ३१ ॥
- ११ अथैता दम स्कन्धाः प्राचीरायातयति दे ष्यत्ये हे
 द्विपजुषी विराजं च विद्यज्योतिषं च मयुजं चापाठां च दे
 संयान्याहृतये उपदधाति मधुय माधदयेत्यवकाममुपदधात्यग्ने-
 र्यानिरसोत्यथ द्विपजुषी उपदधाति काण्डात्काण्डात्प्ररोहन्ती
 या शतेन प्रतनोपीति दाभ्यां दूर्वेष्टकामं च हिरण्यमूर्ध्निमुप-
 १० दधाति यास्ते अग्ने सूर्ये इषो या वो देवाः सूर्ये इष इति '
 विराजं च विद्यज्योतिषं च विराट् ज्योतिरधारयद्बृहस्पतिस्ता
 सादयत्वित्युत्तरामंय मयुजमुपदधातीन्द्राग्निभ्यां वा मयुजा

मारुतमनु ते दिशामीति शुचमनूसृजति । सलाटे हिरण्ये-
 ष्टकामुपदधाति वर्षणो दिगां पतिरित्युत्तरतो दक्षिणा-
 मुख उपविश्यान्तरात्मन्विक्षस्य शिर उपदधाति यो अग्नि-
 रमेक्षपसो ऽधि जात इत्यनुद्रुत्याजा ह्यग्नेरजनिष्ट गभांदिति ।
 मरुमारुतमनु ते दिशामीति शुचमनूसृजति । सलाटे
 हिरण्येष्टकामुपदधात्यग्निदिगां पतिरित्यन्तेषु तस्य सुदू-
 षोपदधादिति ब्राह्मणं । तथादेवं कृत्वा सूददोहसः
 करोति ॥ ३४ ॥ नवमः ॥

अथापश्वा उपदधार्यषां त्वेमग्नादयामीति पञ्च पुर-
 सात्मनीषीदपदधाति पञ्च दक्षिणतः पञ्च पश्चात्प्राचीः पश्चो- १०
 न्तरतश्चन्द्रशालादेवं कृत्वा सूददोहसः करोत्यप प्राणभृत
 उपदधात्ययं पुरो भुवस्तस्य प्राणो भौवायनो वसन्तः प्राणायनो
 गायत्री वाचनी गायत्र्यै गायत्रं गायत्रादुपाङ्गुलपाङ्गो-
 खिच्छिच्छितो रथंतरङ्ग रथंतरादधिष्ठ श्वविः प्रजापतिगृही-
 तथा तथा प्राणं गृह्णामि प्रजाभ्य इति । दश प्राचीरायातयति १५
 स्वयमावृषाया अथ दक्षिणा विश्वकर्मेति । दश दक्षिणा
 प्रायातयति स्वयमावृषाया अथ पश्चाद्विश्वत्वा इति । दश
 प्रतीचीरायातयति स्वयमावृषाया इदमुत्तरात्सुवरिति । दशो-
 दीचीरायातयति स्वयमावृषाया इद्यमुपरि मतिरिति । दश-
 भिरपरिष्ठात्प्रदक्षिणं परिचिनोत्यङ्गुल्योपदधातीति ब्राह्मणं । १०
 तथादेवं कृत्वा सूददोहसः करोत्यप संयत उपदधात्यायुषः
 प्राणङ्ग संतन्विति दादश तिस्रस्त्रिंशो दिक्षु न मध्ये । तथा-

देवतं कृत्वा सूददोहसः करोत्यथांपानभृतं उपदधाति प्राची
 दिग्वा वसन्त अह्ननामग्निदेवता ब्रह्म द्रविणं चिष्टस्तोमः स उ
 पञ्चदशवर्तनिस्थविर्वयः कृतमथानां पुरोवातो वातः सानग
 अपिरिति ^१ वाचयति पितरः पितामहा इति ^१ दक्षिणेन
 ४ प्राणभृतो दश प्रतीचीरायातयति स्वयमाह्वामभि दक्षिणा
 दिग्गामिति ^१ अघनेन प्राणभृतो दशोदीचीरायातयति स्वय-
 माह्वामभि प्रतीची दिग्गामित्युत्तरेण प्राणभृतो दश प्राची-
 रायातयति ^१ स्वयमाह्वामभ्युदीची दिग्गामित्येण प्राणभृतो
 दश दक्षिणा आयातयति स्वयमाह्वामभूर्ध्वा दिग्गामिति ^१
 १० वाद्येन प्राणभृतो दशभिरुपरिष्टादपमलैः परिचिनोति ^१ विष्णु-
 चीरुपदधातीति ब्राह्मणसंपानभृत्क्षितिःरायते ^१ तथादेवतं
 कृत्वा सूददोहसः करोत्यथाग्निं सर्वतोमुखं चिरुते ^१ ॥ ३५ ॥

गायत्रीं पुरस्तादुपदधाति विष्टुभं दक्षिणतो जगतीं
 पश्चादनुष्टुभमुत्तरतः पङ्क्तिं मध्ये ^१ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः
 ११ करोत्यथाग्नेरह्नान्युपदधाति प्राच्या त्वा दिग्वा सादयामि
 गायत्रेण ह्रन्दसाग्निना देवतयाग्नेः ग्रीष्णाग्निः शिर उपदधामि
 दक्षिणया त्वा दिग्वा सादयामि प्रतीच्या त्वा दिग्वा सादया-
 म्युदीच्या त्वा दिग्वा सादयामूर्ध्वया त्वा दिग्वा सादयामि
 पाङ्क्तेन ह्रन्दसेति ^१ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करोत्यथोत्त-

१ Thus Tr HBU Ms; प्रतीचीर* M Be

१ Thus Tr Be BU Ms, चिनोति MH

१ मध्य इति M.

युजा युनज्जीत्यथापाठां श्यालिखितासुत्तररुक्काणमुपदधात्य-
पाठाभि सहमानेत्यथ संयान्यादुपदधात्यग्रेषान्यमि देवानामग्रे-
यान्यसौति ' तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करोति ' ॥ १२ ॥

अथोत्तरेण श्यालिखितासुपविग्र्य याचति दधि च मधु-
मिश्रं कूर्मं च ' तं दध्ना मधुमिश्रेणाभ्यनक्ति मधु वाता च्चता- ५
यत इति तिसृभिरमुच्छ्वग्दममप्येनसदकाभारेण परिवेष्य
पुरस्तात्प्रत्यक्षमुपदधाति मही घौः पृथिवी च नद्यतस्य आगाः
प्रचरन्वग्नय इति द्वाभ्यामप्येनष्ट शकुभिः परिषिद्हन्यभितौ
ऽनवधपंशाय ' तथादेवतं कृत्वा सूददोहसं करोत्यथाचैव तिष्ठ-
न्याचत्यौदुमरं चोलूखलमुसलं सर्वोपधं च ' तदेतन्मादेश- १०
माचमुलूखलं भवत्यरक्षिमाचं मुसलं ' तद्यिस्र्वोपधमवहन्तूर्जा
भागो ऽस्यूर्जः पविचमूर्गजमन्नाद्यायेत्यप्येनदुत्तरतः ' प्रक्रमवेला-
यासुपदधाति तद्विष्णोः परमं पदमिति ' लोकंपृष्ठासुत्तरतो
मुसलं करोति ' तथादेवतं कृत्वा सूददोहसौ करोत्यथ
सुख्यासुखां याचति ' तस्यामन्तरवस्त्राविणी दे सुवाहती १५
जुहोत्यग्रे युष्ठा हि ये तवेति दक्षिणे यित्ते जुहोति युष्ठा
हि देवहतमानियुत्तरे ' ऽथैनासुत्तरतः प्रक्रमवेलायासुप-
दधाति भुवामि पृथिवि सहस्र पृतन्यत इति ' लोकंपृष्णे
उत्तरत इतिरे करोति ' तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करो-
त्यथैतत्पुरुषशिरो याचति ' तस्य प्राणेषु चिरप्यशक्त्वाग्रत्यस्यति २०

१ Thus U (see. m) and Ms (रनन् सर्वोपधेन पूर्णमुच्छ्वग्दम Msc.);
अथेनम्; all the other MSS and U (pr m)

द्रुष्यस्वस्वदेव्यास्ये ऽभृदिदं विश्वस्य भुवनस्य वाजिनमिति
 दक्षिणस्यां नाभिकायामग्नेर्वैश्वानरस्य चेत्युत्तरस्यामग्निर्व्यातिषा
 ष्योतिष्मानिति दक्षिणे ऽर्ह्णिण इक्ष्मो वर्चसा वर्चस्वानित्युत्तर
 ष्ववे त्वेति दक्षिणे कर्णे इषे त्वेत्युत्तरे । ऽप सृषि चतुर्गृहीतं
 १ गृहीत्वा दक्षिणे ऽर्ह्णिण जुहोति चित्रं देवानामुदगादनौक-
 मित्यपरं चतुर्गृहीतं गृहीत्वोत्तरे ऽर्ह्णिण जुहोति चित्रं देवा-
 नामिति । समान्या जुहोतीति ब्राह्मणमथैनदध्ना मधुमिश्रेण
 पूरयति समित्सवन्ति सरितो न धेना इत्यान्तादनुवाकस्या-
 यैमग्राचीनमुत्तानमुधायामुपदधाति ॥ ३३ ॥

- १० आदित्यं गर्भं पयसा समञ्जधित्यनुद्रुत्येभं मा हिःसौर्दि-
 पादं पशूनामिति । मयुमारण्यमनु ते दिशामीति शुचमनूत्सृ-
 जति । खलाटे हिरण्येष्टकामुपदधाति विश्वकर्मां दिशां पतिरि-
 त्यथ पुरस्तात्प्रत्यङ्मुख उपविशन्नारात्मवृषभस्य शिर उपदधाति
 वातस्य धाजिं वरुणस्य नाभिमित्यनुद्रुत्येभं मा हिःसौरेकग्रफं
 ११ पशूनामिति । गौरमारण्यमनु ते दिशामीति शुचमनूत्सृजति ।
 खलाटे हिरण्येष्टकामुपदधाति प्रजापतिर्दिशां पतिरित्यथ
 पश्चात्प्राङ्मुख उपविशन्नारात्मवृषभस्य शिर उपदधात्यजस्र-
 म्बिन्दुमरुपं शुरण्यमित्यनुद्रुत्येभं षशुद्रं शतधारमुत्सृजति ।
 गवयमारण्यमनु ते दिशामीति शुचमनूत्सृजति । खलाटे
 १२ हिरण्येष्टकामुपदधाति ह्यो दिशां पतिरित्यथ दक्षिणत
 उदङ्मुख उपविशन्नारात्मवृषोः शिर उपदधाति वरुञ्चिं
 त्वष्टुर्वरुणस्य नाभिमित्यनुद्रुत्येभामूर्णायुं वरुणस्य मायामित्युद्व-

रतः प्राजापत्यामुपदधाति संवत्सरस्य प्रतिमामिति ^१ तां जघ-
 नेन प्रक्रमवेत्तायां प्राक्षमृपभमुपदधाति त्वामग्ने वृषभं वैकि-
 तानमिति ^१ तथादेवतं कृत्वा सुददोहमौ करोत्येष लोकंपृष्ण
 उपदधाति लोकं वृष किद्रं पृष्णाय मीद मिवा तम् ।
 इन्द्राग्रो त्वा वृहस्पतिरस्मिन्वोनावमौपदधिति ^१ तथादेवतं ^२
 करोति तथा देवतयाहिरस्त्रद्वया मीदेत्येष सुददोहमं करोति
 ता अस्य सुददोहमः मोमश् श्रीणन्ति पृथयः । जम्बन्देवानां
 विग्रद्विद्धा रोचने दिव इति ^१ प्राच्याव लोकंपृष्णया प्रसौ-
 र्याग्निं प्राचीभिः मंत्रश्चादयन्ति ^१ मंत्रश्चपं पनामप्रामया
 परिकर्षति लोकं वृष्ण किद्रं वृष्णेत्येष चितिकृष्याभिमृशति ^{१०}
 चिन्तिमचित्तिं चिनवदि विदानित्याग्नेया गायत्रीतां चिति-
 मभिमृश्या दाम्याभवद्रवति वाघ्ना आसन्प्राणदा इत्येषाप-
 राधिकीभ्यां प्रवर्ग्यापमद्गां प्रचरत्येतावदेवैतदहः कर्म क्षिपते ^१
 वसन्त्येताश् राचिम ^१ ॥ ३६ ॥ दशमः ॥

अथ द्वितीये ऽङ्गुदित आदित्ये प्रवर्ग्यापमद्गां प्रचरत्येष ^{१५}
 काष्ठांजिनी ^१ उपानहावुपमुद्येते ^२ अध्वर्युष्य यजमानस्यां
 दाम्यामात्मन्यग्निं गृह्णीते नचि गृह्णाम्यपे अग्निं यो नो
 अग्निरिति ^१ स्वयंचितिं क्षपति घास्ते अग्ने ममिधो यानि

^१ Thus M Tr. Ms, the other MSS. abbreviate the following passage.

काष्ठापराष्ठ (or ऋ) चापराष्ठिः Be U Ms.

^१ M Tr U Ms; *जिनीवुपाः B; *जिनिदपाः H; Be defect.

- धामेति ^१ कृष्णमश्वमभिवृष्ट्य तनुपुरीषमुपदधाति ष्टो
दिवीति ^१ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसं करोत्यथापराधिकीभ्यां
प्रवर्ग्यापसङ्गां प्रचरत्येतावदेवैतदहः कर्म क्रियते ^१ वसन्धेताः
रात्रिसंय एतौये ऽङ्गुदितं आदित्ये प्रवर्ग्यापसङ्गां प्रचरति ^१ .
- १ सर्व एव काष्णांजिनोरूपानह उपमुञ्चन्ते ^१ ऽय याचत्याज्य-
स्त्रालीः ससुवां विभक्तिमुदपात्रं पञ्च च स्कन्ध्या अवकाश या
उ चान्या उपधास्यन्भवति ता ^१ एतत्समादायोत्तरे ओष्यन्त
मद्गादयन्त्येव द्वाभ्यामात्मन्यग्निं ष्टोते मयि ष्टोम्ये अग्निं
यो नो अग्निरिति ^१ स्वयंचितिं जपति यास्ते अग्ने समिधो
१० यानि धामेति ^१ श्वेतमश्वमभिवृष्ट्याधिद्रवत्यपामिदं न्ययनं
नमस्त इति द्वाभ्यामथाधिद्रुत्य प्रथमे संचिताङ्गौ जुहोत्यग्र
उर्ध्वे तन्वा यामीति ^१ दक्षिणतो विभक्तिमुपदधात्यग्निं दूतं
ष्टोमह इति ^१ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसं करोति ^१ ॥ ३७ ॥
- अथैताः पञ्च स्कन्ध्याः प्राचीरायातयति दे षतये दे
११ मयुजावेकाः संयानीमृतये उपदधाति शुक्रस्य गुचिद्वैत्यव-
कामनूपदधात्यग्नेर्योनिरसीत्येष मयुजावुपदधात्याधाराभ्यां ता
मयुजा युजा युनज्मि तेजसा ता मयुजा युजा युनज्मीत्येष
संयानीमुपदधाति वायोर्यान्यमीति ^१ तथादेवतं कृत्वा सूद-
दोहसः करोत्यथाश्विनीरुपदधाति ध्रुवचितिध्रुवयोनिरिति
१० पञ्चैकां दिक्केकां मध्ये ^१ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करो-

त्ययंतथा उपदधाति सञ्चूर्णतुभिः सञ्चूर्विधाभिरिति पद्वैकैकां
 दिखेकां मध्ये^१ समानप्रमृतयो भवन्ति समानोदकां इति
 ब्राह्मणं^१ तथादेवतं कृत्वा सूददोहमः करोत्ययं प्राणमृत उप-
 दधाति प्राणं मे पाद्यपानं मे पाहीति पद्वैकैकां दिखेकां
 मध्ये^१ तथादेवतं कृत्वा सूददोहमः करोत्ययं वृष्टिमनोरुप-
 दधात्यपस्त्रिभ्योपधीर्जिन्वेति पद्वैकैकां दिखेकां मध्ये^१ ऽनु-
 परिहारः सादयतीति ब्राह्मणं^१ तथादेवतं कृत्वा सूददोहमः
 करोत्ययं मूर्धन्वतोरुपदधाति विष्टम्नो वय इति चतस्रः पुर-
 साङ्गसपातिभौरुयादेवतं^१ कृत्वा सूददोहमः करोत्ययं ययन्ना
 उपदधाति^१ अविर्वय इति पञ्च दक्षिणायाः ओष्णागुप-
 दधाति षडवाहय इति पञ्चोत्तरस्थां^१ वस्तो वय इति
 दक्षिणे ऽऽम उपदधाति^१ वृष्णिवय इत्युत्तरे^१ व्याधो वय इति
 दक्षिणे पञ्च उपदधाति^१ मिष्टो वय इत्युत्तरे^१ पुरुषो वय
 इति मध्ये^१ पुरुषेण चितिरायते^१ तथादेवतं कृत्वा सूद-
 दोहमः करोत्ययामिष्टं सर्वतोमुखं चितुते ऽग्नेरङ्गानि प्राजा-
 पत्यामृषभं लोकंष्टया^१ उदीच्या च लोकंष्टया प्रसौत्यग्नि-
 मुदीचीभिः संप्रच्छादयन्ति^१ संप्रच्छन्नं पलायशाखया परि-
 कर्षति लोकं ष्टयं द्विष्टं ष्टेत्ययं चितिकृष्याभिमृशति चित्ति-

१ Thus (•पातिनोष) MBU Dhac. (one MS), पातिनोष De; •पादिनोम् Tr H Bhar (another MS), Kea (twice), Ma. (but Msc. -
 अचपतनवत् नक्तया नत्या आधेया, and यथा अदीयुर्दधपातिन् इति गोपाल.)।

मच्चित्तिं चिनवद्दि विद्वानित्याग्नेय्या चिष्टुभैतां चितिमभि-
 मृश्या द्वाभ्यामवद्रवति वाङ्म आसम्प्राणदा इत्यथापराह्निकीभ्यां
 प्रवर्ग्योपमद्भ्यां प्रचरत्येतावदेवैतदहः कर्म क्रियते । वसन्त्येताः
 रात्रिम् ॥ ३८ ॥ एकादशः ॥

- ५ अथ चतुर्थे ऽङ्गुदित आदित्ये प्रवर्ग्योपमद्भ्यां प्रचरति ।
 समानं पुरीषस्योपधानमथ पञ्चमे ऽङ्गुदित आदित्ये प्रवर्ग्योप-
 मद्भ्यां प्रचरति । सर्व एव कार्ष्णाग्निनीरुपानह उपसुद्धने ।
 ५ इथ याचत्याज्यस्यालीः समुवां विभक्तिमुदपाचः सर्वं च स्वय-
 मादृष्टानिकोतं दश च स्कन्धा अवकाय या उ चान्या उप-
 १० धास्यन्नवति ता । एतत्समादायोत्तरे श्रोण्यन्ते सःसादयन्त्यथ
 द्वाभ्यामात्मन्यग्निं गृहीते मयि गृह्णाम्ये अग्निं यो नो
 अग्निरिति । स्वयंचितिं जपति याम्ने अग्ने समिधो यानि
 धामेति । श्वेतमधमभिमृश्याधिद्रवत्यपामिदं न्ययनं नरुस्त
 इति द्वाभ्यामयाधिद्रुत्य द्वितीये संचिताऽतौ जुहोत्यग्ने दुध
 १० तन्ना यामौति । दक्षिणतो दिभक्तिमुपदधात्यग्निनाग्निः समि-
 ध्यत इति । तथादेवतं कृत्वा सूददोहसं करोत्यथ स्वयमाद-
 षामममत्रप्रायाविदुषा ब्राह्मणेन सहाधिद्रुत्योपदधाति भुव
 इन्द्राग्नौ अथ्यमानामित्यनुद्रुत्य वायुस्त्वाभिपातु मद्वा स्वस्त्या
 कृदिषा शंतसेन तथा देवतयाद्भिरखद्भुवा सीदेति । अन्या-
 १० द्वितीयामुपधायेति । प्राण्यापानिति । स यानो । श्वेष ब्राह्मणी
 वरं ददात्यथ रुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वा स्वयमादृष्टावकाग्ने
 जुहोति चित्तिं जुहोमि मनसाः । इत्यनुद्रुष्टाभ्यामन्वारम्भा-

श्वारोहं वाचयत्यन्तरिक्षमाक्रमिषं प्रजा मा मा द्वाभीदित्यपरे
 विले द्विरष्टेष्टकामुपदधाति ज्योतिरसि ज्योतिर्मे यच्छान्त-
 रिषं यच्छान्तरिचान्ता पाहीति ' तां जघनेन प्रक्रमवेकार्या
 मण्डलेष्टकामुपदधात्यधिघौरन्तरिषं ब्रह्मणा विष्टेति ' दक्षि-
 णतो रेतःमिषमुपदधात्यन्तरिषः रेतःमिक्त्रे रेतो दधातु
 तन्ने रेतः प्रजनयन्निति मनषैव ' तथादेवतं हत्वा सूददोहमः
 करोति ' ॥ ३६ ॥

अथैता दग्ग स्कन्धाः प्राचीराथातयति चतस्र ष्टय्याः
 सवाजं च विश्वज्योतिषं च द्वे मयुजौ द्वे संयान्यावृतव्या उप-
 दधाति नभस्य नभस्येत्यवकामनूपदधात्यग्नेर्घोनिरभौतीष- १०
 सोर्जश्वेत्यवकामनूपदधात्यग्नेर्घोनिरभौति सवाजं च विश्व-
 ज्योतिषं च सवाद् ज्योतिरधारयद्विषकमां ता सादयन्नित्यु-
 न्नरामेय मयुजाउपदधाति वर्षसा ता मयुजा युजा युन-
 ष्युस्त्वैमिस्त्वा मयुजा युजा युनज्जीत्यथ संयान्यामुपदधाति
 देवानां वाधोयान्यन्तरिक्षं यान्ममीति ' तथादेवतं हत्वा ११
 सूददोहमः करोत्यथ दिग्वा उपदधाति राक्षसि माघी
 दिगिति पक्षैकैकां दिग्दिकां मध्ये ' तथादेवतं हत्वा सूददोहमः
 करोत्यथ प्राणभृत उपदधात्यायुर्मे पाहि प्राणं मे पाहीति
 दग्ग सुरस्ताप्राचीस्तामां ज्योतिर्गतोसुक्तमामुपदधाति ' तथा-
 देवतं हत्वा सूददोहमः करोत्यथ दृष्टीरुपदधाति मा १०
 खन्द इति द्वादश दक्षिणः पृथिवी खन्द इति द्वादश
 पयाद्भिर्देवतेति द्वादशोत्तरतस्तांयादेवतं हत्वा सूददोहमः

- करोत्यथ वालखिल्या उपदधाति ^१ मूर्धांसि राडिति सप्त
पुरस्तात्प्रतीचौरुपदधाति यन्त्रौ राडिति सप्त पश्चात्प्राचीवाल-
खिल्याभिस्थितिरायते ^१ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करो-
त्यथाग्निः सर्वतोमुखं चिनुते ऽग्नेरङ्गानि प्राजापत्यामृषभं
५ लोकंपृणाः ^१ प्राच्याच लोकंपृणया प्रसौत्यग्निं प्राचीभिः संप्रच्छा-
दयन्ति ^१ संप्रच्छन्नं पलाशशाखया परिकर्षति लोकं पृण द्विद्रं
पृणेत्यथ चितिकृष्याभिमृशति चित्तिमचित्तिं चिनवद्वि विदा-
नित्याग्नेय्या जगत्येतां चितिमभिमृश्य द्वाभ्यामवद्रवति वाङ्म
आसन्प्राणदा इत्ययापराहिकौभ्यां प्रवर्ग्योपसङ्घां प्रचरत्येतावदेवै-
१० तदहः कर्म क्रियते ^१ वमन्त्येताः रात्रिम् ^१ ॥ ४० ॥ द्वादशः ॥
अथ षष्ठे ऽङ्गुदित आदित्ये प्रवर्ग्योपसङ्घां प्रचरति ^१ समानं
पुरीषस्योपधानमथ सप्तमे ऽङ्गुदित आदित्ये प्रवर्ग्योपसङ्घां
प्रचरति ^१ सर्व एव कार्ष्णाजिनीरूपानह उपमुञ्चन्ते ^१ ऽथ याच-
त्याज्यस्यालौः सस्रुवां विभक्तिमुदपात्रं पञ्च च स्कन्धा अव-
१५ काद्य या उ चान्या उपधास्यन्भवति ता ^१ एतत्समादायोत्तरे
श्रोष्ठन्ते सः प्रमादयन्त्यथ द्वाभ्यामात्मान्यग्निं गृह्णीते मयि
गृह्णान्यथे अग्निं यो नो अग्निरिति ^१ स्वयंचितिं जपति यास्ते
अग्ने समिधो यानि धामेति ^१ श्वेतमश्वमभिमृश्याधिद्रवत्यपा-
मिदं न्ययनं नमस्त इति द्वाभ्यामथाधिद्रुत्य द्वितीये संचिता-
२० ङ्ङती जुहोत्यग्ने गद्य तत्त्वा यामीति ^१ दक्षिणतो विभक्ति-
मुपदधात्यग्निर्दृत्वापि जह्ननदिति ^१ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसं
करोत्यथैताः पञ्च ^१ ~~एताः~~ ^१ ~~गतीराशात्राग्नि~~ ^१ ~~ते~~ ^१ ~~आग्ने~~ ^१ ~~ते~~

मयुजावेकां मंथानीमृतये उपदधाति महस्य महस्येत्येव-
 कामनूपदधात्यग्नेर्योनिरमौत्यथं मयुजावुपदधाति सोमेभिस्त्वा
 मयुजा युजा युनज्मि कन्दोभिस्त्वा मयुजा युजा युनज्मौत्यथ
 मंथानीमुपदधाति देवानामन्तरिक्षयान्यमीति ' तयादेवं हत्वा
 सूददोहमः करोति ' ॥ ४१ ॥

अथांष्ट्रयासोमीया उपदधात्याग्निदृष्टिदिति पुरस्तादुप-
 दधाति ष्योम मत्तदग इति दक्षिणतो धरुण एकविंश इति
 पश्चाद्भान्तः पञ्चदश इत्युत्तरतः ' प्रतूर्तिरष्टादश इति पुरस्ता-
 दुपदधात्यभिवर्तः सविंश इति दक्षिणतो वर्चा द्वाविंश
 इति पश्चात्तपो नवदश इत्युत्तरतो ' योनियतुर्विंश इति १०
 पुरस्तादुपदधाति गर्भाः पञ्चविंश इति दक्षिणत ओजस्ति-
 एव इति पश्चात्संभरणस्त्रयोविंश इत्युत्तरतः ' कतुरेकविंश
 इति पुरस्तादुपदधाति मध्वस्य विष्टपं चतुस्त्रिंश इति दक्षि-
 णतः प्रतिष्ठा त्र्यस्त्रिंश इति पश्चात्त्राकः षट्त्रिंश इत्युत्त-
 रतो ' अग्नेर्भागो ऽमीति पुरस्तादुपदधाति नृचक्षसां भागो ११
 ऽमीति दक्षिणतो मिषस्य भागो ऽमीति पश्चादिन्द्रस्य भागो
 ऽमीत्युत्तरतो ' वसूनां भागो ऽमीति पुरस्तादुपदधात्या-
 दित्यानां भागो ऽमीति दक्षिणतो ऽदित्यै भागो ऽमीति
 पश्चाद्देवस्य सवितुर्भागो ऽमीत्युत्तरतो ' धर्चस्यतुष्टोम इति
 पुरस्तादुपदधाति यावानां भागो ऽमीति दक्षिणत अश्रुणां १०
 भागो ऽमीति पश्चादिवर्ता ऽष्टाचत्वारिंश इत्युत्तरतो ' १०
 अन्यथानूच्यान्यथोपदधातीति ब्राह्मणं ' तयादेवं हत्वा सूददो-

हमः करोत्यथ सृष्टीरपदधात्येकयान्तुवत प्रजा अधीय-
 न्नेति सप्तदश^१ चतस्रो दक्षिणे ऽऽम उपदधात्यथ तिस्रो
 ऽथ तिस्रो ऽथ तिस्रो ऽथ चतस्रो^१ दक्षिणाद्ऽमा-
 दक्षिणाः श्रोणिमभ्यायातघति^१ तयादेवतं हत्वा सूददोहमः
 १ करोत्यथ सृष्टीरपदधातीयमेव सा या प्रथमा कौष्ण्डिति
 पञ्चदश^१ तिस्रस्तिस्रो दिक्षु तिस्रो मध्ये^१ सृष्टीभिश्चिति-
 राप्यते^१ तयादेवतं हत्वा सूददोहमः करोति^१ ॥ ४२ ॥

अथाग्निः सर्वतोमुखं चिनुते ऽग्नेरङ्गानि प्राजापत्यामृषमं
 लोकंपृणा^१ उदौद्यात्र लोकंपृणया प्रसौत्यग्निमुदौचीभिः
 १० संप्रच्छादयन्ति^१ संप्रच्छन्नं पलाशशाखया परिकर्षति लोकं
 पृष्णं द्विद्रं पृष्णेत्यथ चित्तिक्लृष्ट्याभिमृशति चित्तिमचित्तिं
 चिनवदि विदानित्याग्नेय्यानुष्टुभैतां चितिमभिमृश्य दाभ्या-
 मवद्रवति वाङ्म आसग्राणदा इत्यथापराङ्घिकीर्भां प्रव-
 र्ग्यापसद्भ्यां प्रचरत्येतावदेवैतदहः कर्म क्रियते^१ वसन्त्येताः
 ११ रात्रिम्^१ ॥ ४३ ॥ त्रयोदशः ॥

अथाष्टमे ऽङ्गुदित आदित्ये प्रवर्ग्यापसद्भ्यां प्रचरति^१
 समानं पुरीषस्रोपधानमथ नवमे ऽङ्गुदित आदित्ये प्रवर्ग्या-
 पसद्भ्यां प्रचरति^१ सर्व एव कार्ष्णाजिनीरुपानह उपमुञ्चन्ते^१
 ऽथ याचत्याव्यशास्त्रीः समुवां विभक्तिमुदपात्रः सर्वं च
 १० स्वयमाह्वानिकीतः सप्त च स्कन्धा अवकाथ या उ चान्या

१ श्रोणीम० some of the MSS

१ सृष्टिभिः II Ms

उपधास्यन्नवति ता ' एतत्समादायोत्तरे श्रोण्यन्ते सःसादय-
 न्थय द्वाभ्यामात्मन्यग्निं गृह्णीते मयि गृह्णाम्यग्रे अग्निं यो नो
 अग्निरिति ' स्वयंचितिं जपति चास्ते अग्ने समिधो यानि
 धामेति ' श्वेतमश्वमभिमृश्याधिद्रवत्यपामिदं न्ययनं नमस्त
 इति द्वाभ्यामपाधिद्रुत्य चतुर्थे संचिताऋती जुहोत्यग्ने ५
 किंशिल तन्वा धामीति ' दक्षिणतो विभक्तिमुपदधात्यग्ने
 स्तोमं मनामह इति ' तथादेवतं कृत्वा सूददोहमं करोत्यधैताः
 मग्न स्तग्ध्याः प्राचीरायातयति द्वे चतये स्तराजं च विश्व-
 ज्योतिषं चैकाः सयुजं द्वे संयान्यावृत्तये उपदधाति तपश्च
 तपस्यश्वेत्यवकामनूपदधात्यग्नेयानिरसीति स्तराजं च विश्व- १०
 ज्योतिषं च स्तराट् ज्योतिरधारयत्प्रजापतिस्त्वा सादयत्वित्यु-
 प्तराभय सयुजमुपदधाति रथ्यै पोषाय सजातानां मध्यमस्ये-
 चाय मया ता सयुजा युजा युनज्मौत्यथ संयान्यावुपदधा-
 त्यन्नरिचमस्यन्तरिषाय लेति ' तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः
 करोति ' ॥ ४४ ॥

अथासपत्ना उपदधात्यग्ने जातान्प्रणुदा नः सपत्नानिति
 पुरस्तादुपदधाति सप्तसा जातानिति पश्चाच्चतुश्चत्वारिंश
 स्तोम इति दक्षिणतः षोडश स्तोम इत्युत्तरतस्तासां पुरीष-
 वर्तौ मध्य उपदधाति श्रथिव्याः पुरीषमस्यस्यो नामेति ' तथा-
 देवतं कृत्वा सूददोहसः करोत्यथ विराज उपदधात्तेवम्बन्धो १०
 वरिवम्बन्ध इति चत्वारिंशत्तं दशदश दित्तु न मध्ये ' षष्ठ्य-
 षोपदधातीति ब्राह्मणं ' तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करो-

- त्यथ सोमभागा उपदधाति रश्मिरसि चयाथ ता चयं
जिन्वेत्येकत्रिंशत् मन्त्रमत्र दिक्षु तिष्ठो मध्ये ' तथादेवतं हत्वा
सूददोहमः करोत्यथ नाकमद् उपदधाति राश्यसि प्राची
दिग्बमवस्ते देवा अधिपतय इति पञ्चैकैकां दिक्षेकां मध्ये '
४ तथादेवतं हत्वा सूददोहमः करोत्यथ पञ्चचोडा उपरिष्ठा-
न्नाकमदामुपदधात्यथं पुरो हरिकेशः सूर्यरश्मिरिति पञ्चैकैकां
दिक्षेकां मध्ये ' तामां पद्याग्राचीमुत्तमामुपदधात्यथ यं यज-
मानो द्वेष्टि तं मनमा ध्यायति ' तथादेवतं हत्वा सूददोहमः
करोत्यथ इन्द्रास्युपदधात्यग्निर्मूर्धा दिव इत्येतस्यानुवाकस्य
१० तिस्रस्त्रिंशो यथाघ्रातं ' गायत्रीः पुरस्तादुपदधाति त्रिष्टुभो
दक्षिणतो जगतीः पद्यादनुष्टुभ उत्तरतो दृहतीर्मध्य '
उष्णिहः पुरस्तादुपदधाति पङ्कीर्दक्षिणतो ऽचरपङ्कीः पद्या-
दतिच्छन्दममुत्तरतो द्विपदा मध्ये ' ऽपि वातिच्छन्दसं मध्ये
द्विपदा उत्तरतस्तथादेवतं हत्वा सूददोहमः करोत्यथ दक्षिणे
१४ ऽग्ने कृत्तिका उपदधात्यम्वा नामामि दुस्ता नामामीति मन्त्र
शुक्लश्रुतास्तथादेवतं हत्वा सूददोहमः करोत्यथ वृष्टिमनीहप-
दधाति पुरोवातमनिरस्रभ्रमनिरमौति पञ्चैकैकां दिक्षेकां
मध्ये ' ऽनुपरिहारः मादयतीति ब्राह्मणं ' तथादेवतं हत्वा
सूददोहमः करोत्यथादित्येष्टका उपदधाति मन्त्रिणाय ता
१० सर्णीकाय त्वेत्यष्टौ द्वेष्टे दिक्षु न मध्ये ' तथादेवतं हत्वा
सूददोहमः करोत्यथ एतेष्टका उपदधात्यृचे ता इचे नेति
पञ्चैकैकां दिक्षेकां मध्ये ' ऽनुपरिहारः मादयतीति ब्राह्मणं '

तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करोत्यथ यगोदा उपदधाति
 यगोदां वा यगसि सादयामीति पञ्चैकैकां दिक्षेकां मध्ये ।
 तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करोत्यथ भूयस्कृत उपदधाति
 भूयस्कृदसि वरिवस्कृदसीति पञ्चैकैकां दिक्षेकां मध्ये । तथा-
 देवतं कृत्वा सूददोहसः करोत्यथापुषद उपदधात्यपुषदसि ५
 श्वेनसदसीति पञ्चैकैकां दिक्षेकां मध्ये । तथादेवतं कृत्वा सूद-
 दोहसः करोत्यथ द्रविणोदा उपदधाति पृथिव्यास्त्वा द्रविणे
 सादयामीति पञ्चैकैकां दिक्षेकां मध्ये । तथादेवतं कृत्वा सूद-
 दोहसः करोत्यथायुया उपदधाति प्राणं मे पाक्षपानं मे
 मासीति सप्तैकैकां दिक्षु तिस्रो मध्ये । तथादेवतं कृत्वा १०
 सूददोहसः करोत्यथतुं नामान्युपदधाति यावा श्यावा इति
 सप्तैकैकां दिक्षु तिस्रो मध्ये । तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः
 करोति ॥ ४५ ॥ चतुर्दशः ॥

अथेन्द्रतनूरुपदधात्यग्निना विद्याषाडिति द्वाविंशतिं पञ्च-
 पञ्च दिक्षु द्वे मध्ये । तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करोत्यथ १५
 यज्ञतनूरुपदधाति प्रजापतिर्मनमान्धो ऽञ्चेत इति त्रयस्त्रिंश-
 तमष्टावष्टौ दिक्षेकां मध्ये । तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करो-
 त्यथ व्योतिभ्रतीरुपदधाति व्योतिभ्रतीं वा सादयामीति
 द्वादश तिस्रस्त्रिस्रो दिक्षु न मध्ये । तथादेवतं कृत्वा सूद-
 दोहसः करोत्यथ सूतेष्टका उपदधाति श्रियै स्त्राहान्तरि- १०
 चाप स्त्राहेति द्वादश तिस्रस्त्रिस्रो दिक्षु न मध्ये । तथादेवतं
 कृत्वा सूददोहसः करोत्यथाज्यानीरुपदधाति शतायुधाय शत-

- वीर्यायेति पञ्चैकैकां दिक्षिकां मध्ये^१ तथादेवतं कृत्वा सूद-
 दोहसः करोत्यथ राश्रुत उपदधात्यग्ने यज्ञस्त्रिन्दशसेमम-
 र्पयेति चतस्र एकैकां दिक्षु न मध्ये^१ तथादेवतं कृत्वा सूद-
 दोहसः करोत्यथ दक्षिणे ऽऽसे पौर्णमासीमुपदधाति पूर्णां
 * पश्चादिति^१ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसं करोत्यथ दक्षिण
 एवाऽसे नचचेष्टका उपदधाति छत्तिका नचचमग्निर्देवतेत्यर्थेना
 रोचयत्यग्ने रुच स्व प्रजापतेर्धातुः सोमस्यर्चं त्वा रुचे त्वा ध्रुते
 त्वा भासे त्वा ज्योतिषे त्वेत्थैतं नचचपथः रोहिणीप्रभृत्या
 विशाखाभ्यामायातयति^१ दक्षिणादऽसाद्दक्षिणाऽऽ श्रीणिमभ्या-
 १० यातयत्यथ^१ पुच्छसन्धौ चात्मसन्धौ चामावाभ्यामुपदधाति यत्ते
 दिवा अदधुभागधेयमित्यर्थैतं नचचपथमनूराधाप्रभृत्यापभर-
 णीभ्य आयातयत्युत्तरार्धे श्रीणेत्तरमऽसमभ्यायातयत्युत्तर^१
 एवाऽसे पौर्णमासीमुपदधाति पूर्णां पश्चादिक्रमः स्पृष्टा उप-
 दधातीति ब्राह्मणं^१ नचचेष्टकाभिहितिराच्यते^१ तथादेवतं
 ११ कृत्वा सूददोहसः करोत्यथावद्रुत्य कृष्णमश्वमभिमृश्य तनु-
 पुरीषमुपदधाति षष्ठो दिवोति^१ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसं
 करोत्यथ^१ षष्ठीं चितिं चिनुते संयज्ञ प्रचेतायेति पञ्चैकैकां
 दिक्षिकां मध्ये^१ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करोत्यथाग्निः

१ Thus M Tr U; *शाचात्मा आयात* Be B, *शाचाभ्यामयायात* H.

२ जोरीम* some of the MSS

३ Thus corrected; all MSS जोरैरौत्तरम* ।

४ चच is of चच BH

सर्वतोमुखं चिनुते श्रेरङ्गानि प्राजापत्यामृत्युभं लोकंप्रणाः ।
 प्राच्याच लोकंप्रणया प्रधौत्यग्निं प्राचीभिः मंत्रच्छाटयन्त्यपो-
 दीचीभिः । प्राचीभिस्त्वेन निम्निष्ठन्ति । चावद्ग्रं सेयमाणो
 भवति तावद्ग्रं चिनुते । इयानगिमृष्टं चितिकृष्या भवति ।
 तदेताद्यतसः स्वयमादृषा चाचति । ता दिक्षुपदधाति प्राणाय ५
 त्या चक्षुषे त्वा तथा देवतयाङ्गिरस्त्रुवा शीद यानाय त्वा
 चक्षुषे त्वा तथा देवतयाङ्गिरस्त्रुवा शीदापानाय त्वा चक्षुषे
 सा तथा देवतयाङ्गिरस्त्रुवा शीद वाषे त्वा चक्षुषे त्वा तथा
 देवतयाङ्गिरस्त्रुवा शीदेत्यथ स्वयमादृषामधमवघ्राष्याविदुषा
 ब्राह्मणेन षष्ठाधिद्रुत्योपदधाति सुवरायोस्ता पदने सादधा- १०
 शीत्यनुद्रुत्य सूर्यस्ताभिषातु मद्या स्वस्ता कर्दिषा शंतमेन तथा
 देवतयाङ्गिरस्त्रुवा शीदेत्यपान्यात्तृतीयामुपधायेत्यपानित्य-
 थैय ब्राह्मणो वरं ददात्यथ सृचि चतुर्गंहीतं गृहीत्वा स्वयमा-
 दृषावकाशे जुहोति चित्तिं जुहोमि मनसा हतेनेत्युष्ठाभ्या-
 मन्वारभ्यान्वारोहं वाचयति दिवमाक्रमिष्य सुवरगन्तेत्यपरे १५
 विले हिरण्येष्टकामुपदधाति सुवरमि सुवर्मे यच्छ दिवं यच्छ
 दिवो मा पाहोति । तां जघनेन प्रक्रमयेन्नायां मण्डलेष्टका-
 मुपदधाति द्यौरपराजितामृतेन विष्टेति । दक्षिणतो रेतः-
 शिचमुपदधाति द्यौ रेतःशिक्ष सा जे रेतो दधातु वा ने

१ U Bo Ms ins. चिति ।

२ The following words, unto शीदेत्यथ, १ D, are found thus in U only. all the other MSS. abbreviate

रेतः प्रजनयन्निति ^१ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसः करोत्यथोत्त-
 रतः प्रक्रमवेलायां विकर्णसुपदधाति प्रोचदद्यो न यवमे
 अविध्यन्निति ^१ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसं करोत्यथ लोकंपृष्ठा
 उपदधाति लोकं पृष्ठा द्विद्रं पृष्णेत्यथ ^१ चित्तिक्लृप्त्याभिमृगति
 चित्तिमचित्तिं चिनवदि विद्वानित्याग्नेय्या पङ्क्तयतां चिति-
 मभिमृग्य दाभ्यामवद्रवति वाक्त्र आमग्ग्राणदा इत्यथापराद्धि-
 कौभ्यां प्रवर्गोपसङ्गां प्रचरत्येतावदेवैतदहः कर्म क्रियते ^१ वस-
 न्येताः राक्षीम् ^१ ॥ ४६ ॥ पञ्चदशः ॥

अथैतस्मिन्नेव नवमे ऽग्नि दशमायाञ्च उपकल्पयते सहस्रः

१०. क्षिरण्यग्लक्लानूर्ध्वं चिभ्यो ऽपरिमितानित्येक आङ्ग्ले यदि
 सहस्रं भवन्ति द्वे द्वे शते पञ्चनाडीष्वोते ^१ भवतो ^१ ऽथ दशमे
 ऽङ्गुदित आदित्ये प्रवर्गोपसङ्गां प्रचरति ^१ समानं पुरीष-
 श्योपधानमथ पात्र्यामप आनीय क्षिरण्यग्लक्लान्मप्रकीर्य दाभ्यां-
 दाभ्याः श्रताभ्यां प्रोचति सहस्रस्य प्रमा असीति यत्राक्
 ११. स्वयमादृषायै भवति सहस्रस्य प्रतिमा असीति यद्दक्षिणा
 स्वयमादृषायै भवति सहस्रस्य विमा असीति यत्रत्यक् स्वय-
 मादृषायै भवति सहस्रस्योम्ना असीति यदुदक् स्वयमादृषायै
 भवत्यथ मध्यं दाभ्याः श्रताभ्यां प्रोचति साहस्रो ऽग्नि सहस्राय
 त्वेत्यथोत्तरे श्रोण्यन्ते तिष्ठसिष्टका धेनूः कुहत इमा मे अग्र

१ अथ MTr, अथ the other MSS.

१ यव० all, •नाडीष्वोते Tr UH M०, •नाडीष्वोते BeM, •नाडीष्वोते B,
 Bhav. पञ्चनाडोऽप पक्षिपक्षद्वयसिंघु निक्षिठे(७) भवतः ।

इष्टका धेनवः सन्वित्यान्तादनुवाकस्थाद्यापराष्टिकीभ्यां प्रवर्ग्या-
 पसङ्गां प्रचरत्येतावदेवैतदृष्टः कर्म क्रियते । वषत्वेताश्च राधि-
 मपैतन्निघेव द्वागमे ऽग्नेकादशायाऋ उपकल्पयते ऽर्कपर्ण-
 मश्वीरं गावीधुकं चहं तिसृधश्वमगानमुदकुम्भं मण्डूक-
 नवकां वेतमगामां दम्भसाममाज्यप्राणीश्च ममुवां दीर्घवृष्टं ५
 द्वादशमिदमेकादशे ऽशुदित आदित्ये प्रवर्ग्यापसङ्गां प्रच-
 रति । म दीर्घवृष्टे मुवं प्रयथोक्तमे मंचिताऽतो जुष्टोत्थमे
 वन्य तत्त्वा यामोति । ॥ ४७ ॥

यावदेवाषाध्वर्युद्येष्टति तावदेव प्रतिप्रस्थातोत्तरस्य पशस्य
 परमयेष्टकया प्रत्युडपुरीषयोपरमत्यथैतस्त्वाऋकपर्णस्य पुटमन्तर- १०
 वचाविणं ह्रबोदद् तिसृन्मुमदग्ने धारयघ्नाहाहरानयेति । म
 यव धारेष्टकां प्राप्नोति तप्रतिपद्यते नमस्ते हृद् मन्वव
 इत्यान्तमेतमनुवाकं निगद्य द्वितीयं तृतीयं । चतुर्थस्य यचाभि-
 जानाति नमः चक्षुभ्य इति तत्स्वाहाकरोति । सो ऽत एव
 प्राडावृत्त्य नाभिदग्ने धारयस्संपहोत्स्य इति प्रतिपद्यातिश्रिष्ट- १५
 मनुवाकस्य । निगद्य पञ्चमश्च यष्ट । मस्रमस्य यचाभिजानाति
 नमो वर्याय चेति तत्स्वाहाकरोति । सो ऽत एव दक्षिणा-
 वृत्त्य जानुदग्ने धारयत्रवर्याय चेति प्रतिपद्यातिश्रिष्टमनुवाकस्य ।
 निगद्याष्टमं नवमं द्वागममेकादशश्च यचाभिजानाति य एता-
 वन्तश्च भूयाश्चस्येति तत्स्वाहाकरोति । सो ऽत एव प्रत्यङ्गा- १०

- वृत्त्य गुल्फदग्ने धारयन्नमो रुद्रेभ्यो ये पृथिव्यामित्येतद्यजमानं
वाचयति ^१ नाभिदग्ने धारयन्नमो रुद्रेभ्यो ये उत्तरिच दत्येत-
द्यजमानं वाचयति ^१ यीवदग्ने धारयन्नमो रुद्रेभ्यो ये दिवी-
त्येतद्यजमानं वाचयत्यैतदर्कपर्णं यं देष्टि तस्य संचरे पशूनां
५ न्यस्यति ^१ यद्यु वै न देव्याश्चवटे न्यस्यत्यैतं गावीधुकं चरं
चरमायामिष्टकायां निदधाति यो रुद्रो अग्नौ यो अप्सु य
ओषधीषु यो रुद्रो विश्वा भुवनाविवेश तस्मै रुद्राय नमो
अस्त्वित्यैतत्तिसृधन्वं याचति ^१ तेनोत्तरे ओष्यन्ते तिष्ठन्नुप-
तिष्ठते ^१ ऽपि वानुपरिक्रामं यत्ते रुद्र पुरो धनुस्तदातो अनु-
१० वातु ते तस्मै ते रुद्र स्वत्सरेण नमस्करोमि यत्ते रुद्र दक्षिण
धनुर्यत्ते रुद्र पश्चाद्भनुर्यत्ते रुद्रोत्तराद्भनुर्यत्ते रुद्रोपरि धनु-
रित्यैतदयाचितं ब्राह्मणाय ददात्यथास्यैव उदकुम्भ उत्तरे
ओष्यन्ते ऽग्ना सःस्पृष्टः^२ शेते ^१ स यो बलवाःस्तमाहाने-
नोदकुम्भेन संततया धारया त्रिः प्रदक्षिणं परिपिञ्चन्परी-
१५ ह्वीति ^१ स तथा करोति ^१ परिपिच्यमाने यजमानं वाचय-
त्यग्नाञ्चूर्जं पर्वते शिश्रियाणां वाते पर्जन्ये वरुणस्य शुभ्रे । अह्य
ओषधीभ्यो वनस्पतिभ्यो ऽधि संभृतां तां न दधमूर्जं धत्त
मरुतः मरुतराणा दत्यैतं कुम्भमग्ना सःस्पृष्टः^२ सादयत्य-
ग्नास्ते बुदसुं ते शुभ्रश्चतु यं द्विभ इति ^१ निधाय कुम्भं

१ Thus M Tr BU (see m.) Ms Kes , पीवा• Be U (pr. m)

१ Thus Bhav (one Ms) and Ms , यजमानं सःस्पृष्टः M , संचरे Te Be

BU Bhav (another Ms) संभृतां II

यथेति विः पुनः प्रतिपर्यैत्यैतस्मिन्नेव दीर्घवृत्ते प्रथम्याति
 मण्डूकमवकां वेतमगार्वा दर्भस्तम्भमिति^१ तेन यत्नाक्
 स्रयमादृषायै भवति तद्विकर्षति समुद्रस्य त्वावकया हिमस्य
 त्वा जरायुणेति ॥ ४८ ॥

द्वाभ्यां पुरस्ताद्द्वाभ्यां दक्षिणतो द्वाभ्यां पश्चाद्द्वाभ्यामुत्तरतो^१
 ऽष्टाभिर्विकर्षतीति आह्वणसंयैताद्यैव काष्ठांजिनीरुपानह एतं^२
 च^३ दीर्घवृत्तं संक्षिप्तं चात्वाले संप्रकिरन्त्यथ शान्तो ऽग्नि-
 रित्वाज्यस्थालीः सधुवामादायाधिद्रुत्याज्यस्थान्याः^४ मुवेणोप-
 पानः संपाञ्जतीजुहोति^५ अग्नीची नामासि प्राची दिगिति
 पश्चादाग्नीनः पूर्वं विले जुहोत्याजस्विनी नामासि दक्षिणा^६
 दिगित्युत्तरत आग्नीनो दक्षिणे विले जुहोति^७ प्राची
 नामासि प्रतीची दिगिति पुरस्तादाग्नीनो ऽपरे विले जुहो-
 त्यवस्थावा नामासुदीची दिगिति दक्षिणत आग्नीन उत्तरे
 विले जुहोत्यैतेनैव यथेतमेत्य यत्रैव प्रथममहौपीतद्दे जुहो-
 त्यधिपत्नी नामासि वशिनी नामाग्नीत्यैवावद्रुत्याग्निः साम-^८
 भिरुपस्थापयति^९ गायत्रेण पुरस्तादुपतिष्ठते ऽग्नेर्दंयेन
 दक्षिणमुपपचः रयंतरेण दक्षिणं पचं वारवन्तोयेन दक्षिणाः
 श्रोणिस्तुस्यायज्ञायज्ञियेन^{१०} पुच्छः श्यैतेनोत्तराः श्रोणिं

१ Thus Tr BU Ms, एवं Be, एवं MH

२ Thus U (see n.) only, *स्थावा all the other MSS, also Ms; lot Ms. आच्यथाश्वाशुकाशान् ।

३ *यग्नीवेन Tr H Ms

- वृहतोत्तरं पचं प्रजापतेर्हृदयेनोत्तरमुपपचं वामदेखेन मध्यम-
 थाह होतरग्रेरुख्येनाग्निमनुशः^१सेति ' यदि होता न कामयते
 यजमान एव जघनेन पुच्छं दृणानि सः^२स्तीर्य तेषूपविश्याग्ने-
 रुख्येनाग्निमनुशः^३सति पिता मातरिशाच्छिद्रा पदा धा
 ५ अश्चिद्रा उग्रिजः पदानुतचुः सोमो विश्वविज्ञेता नेषदृहस्पति-
 रुख्यामदानि शः^४सिषदोमिति सकृदा त्रिर्वाचैन्ः^५ स्तुतशस्त्रयो-
 र्दाहं वाचयतीष्टो यज्ञो मृगभिराशीर्दा वसुभिस्तस्य त
 दृष्टस्य वीतस्य द्रविणेह भवीयेत्यथापराङ्घिकीभ्यां प्रवर्ग्याप-
 मज्ञां प्रचरत्येतावदेवैतदहः कर्म क्रियते ' वसन्धेताः^६
 १० रात्रिम् ' ॥ ४६ ॥ षोडशः ॥

- अथैतस्मिन्नेवैकादशे ऽङ्गि द्वादशायाम् उपकल्पयत श्रौदु-
 म्वरः^१ सुवमौदुम्वरं द्रोणमौदुम्वरं प्रसेकमौदुम्वरीं वितष्टि^२
 तस्यां पञ्चदशैतमाज्यं भवति दध्नः पूर्णामौदुम्वरीं तिस्र
 श्रौदुम्वरीः समिधस्तिष्ठो नानावृत्त्या नानावृत्त्यभिर्धं दधि
 १५ मधुमिथं शुमुष्टिमवकाभारं शृन्निमशानमाज्यप्रोचं द्वितीयः^३
 होतारमप्रतिरथस्यानुवक्तारं विन्वीनोत्पूतस्याज्यस्य दौ वा
 चीन्वा कुम्भान्नाद्मौदनिकान्त्रीहीन्सर्वौषधः^४ रोहितं चर्मानडुहं
 क्षुष्यायै श्वेतवत्सायै पयो रथं चपालहोमोयः^५ शाकलान्परिधी-
 नित्ये^६य द्वादशे ऽङ्गादित आदित्ये प्रवर्ग्यापमज्ञां प्रचरत्येयोप-
 २० निष्क्रम्य संप्रेषमाह सुब्रह्मण्य सुब्रह्मण्यामाङ्गपार्धस्तनव्रतं प्रय-

१ Thus Tr U Be B Ms, वितर्षो MH

२ Thus MU T: Ms, मधुदनि- B Be H

ऋतेत्याहुयति सुमद्गण्यः सुमद्गण्यार्मर्धस्तनत्रतं प्रयच्छत्यथादत्ते
 पञ्चमृहीतमाज्यं दधि मधुमिश्रं पुमुष्टिसवकाभारमित्येत-
 स्रमादायाधिद्रुत्याच्छ्रया पञ्चमृहीतेन स्वयमावृष्णां व्याधार-
 यति नृपदे वडपुपदे वड्वगभदे वड् वर्हिपदे वट् सुवर्हिदे
 वडित्येतयैव सुचोपघातं दध्ना मधुमिश्रेण गन्धवाहुती- ५
 जुहोति^१ हेतयो नाम स्य तेषां वः पुरो गृहा इति पश्चा-
 दाधीनः पूर्वे विले जुहोति^१ निशिष्या नाम स्य तेषां वो
 दक्षिणा गृहा इत्युत्तरत आधीनो दक्षिणे विले जुहोति^१
 दक्षिणो नाम स्य तेषां वः पश्चाद्गृहा इति पुरस्तादाधीनो
 उपरे विले जुहोत्युदस्थावानो नाम स्य तेषां व उत्तराद्गृहा १०
 इति दक्षिणत आधीन उत्तरे विले जुहोत्यप्येतेनैव यथेत-
 मेत्य यथैव प्रथममद्दधीनद्वे जुहोत्यधिपतयो नाम स्य क्रत्या
 नाम स्येत्यथाह प्रतिप्रस्यातरिममग्निं कूर्मपृथन्तं कुर्विति^१ तश्च
 स कूर्मपृथन्तं करोति^१ नामोचितमधितिद्वय्यथ पुमुष्टिमादाय
 दध्ना मधुमिश्रेणोवति ये देवा देवानां ये देवा देवेभ्यधि १५
 देवतमायन्निति ॥ ५० ॥

दाभ्यां पुरस्तात्ताभ्यां दक्षिणतस्ताभ्यां पश्चान्ताभ्यामुत्तरतो^१
 ऽनुपरिषारमवोक्ततीति^१ प्राङ्गणमप्येनमवकाभारेण प्रतिष्ठाप्य
 गोप्तारश्च समादिष्ट्यावद्रुत्यापराङ्घिकाभ्यां प्रवर्गापमद्गां प्रचर-
 त्यथोपनिष्ठास्य संप्रैवमाह सुमद्गण्यः सुमद्गण्यामाह्वयाग्नीदेवा- १०

१ Thus M Tr UH; *इषा the other MSS.

१ अनुपरिषारश्च M, but cp. TS v. 453

- नरमारुतान्निर्वप^१ प्रतिप्रस्थातः प्रवर्ग्यंस्थावृता प्रवर्ग्यं मूसा-
 दयोदासनायेति^१ वेधैतत्पदं कुर्वन्ति^१ गार्हपत्ये तृतीयमुपय-
 मनीषु तृतीयं नि तृतीयं दधत्यथ प्रवर्ग्यंस्थावृता प्रवर्ग्यमुदा-
 स्थाधिययति वैश्वानरं दादशकपालं मारुताश्च सप्तकपालानप
 १ गार्हपत्य आश्व्यं विलाष्योत्पूय ऋचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वाहव-
 नीये ऽनीकवन्तं जुहोत्यग्निस्त्रिग्रेण शोचिषेत्यनुद्रुत्य सैनानीकेन
 सुविदात्रो ऋसे इति जुहोत्यपरं चतुर्गृहीतं गृहीत्वाहवनीय
 एव वैश्वकर्मणानि जुहोति^१ य इमा विश्वा भुवनानि जुहृदि-
 त्यनुद्रुत्य विश्वकर्मा ह्यजनिष्ट देव इति जुहोत्यपरं चतुर्गृहीतं
 १ गृहीत्वा चतुषः पितेत्यनुद्रुत्य विश्वकर्मन्द्विषा वर्धनेनेति
 जुहोति^१ नानैव सूक्ताभ्यां जुहोति नानैव सूक्तयोर्वीर्यं दधा-
 तीति ब्राह्मणमय तिस्र औदुम्बरीः समिध आदधात्युदेन-
 मुत्तरां नयेन्नेमं पतरां ह्यधि यस्य कुर्मो हविर्गृह दत्वाथाभ्या-
 दधातीभं प्रणयनीयमुपोपयमनीः कल्पयन्ति चालाहा-
 १ द्य संप्रैषमाहाग्नये प्रणीयमानायानुब्रूह्यग्नीदेकस्फलयानुसंधेहि
 द्वितीयो होताप्रतिरथमनुब्रवीत्विति^१ प्रतिपद्यत एष द्वितीयो
 होताप्रतिरथमाशुः शिशान इति^१ दशर्चं भवतीति ब्राह्मण-
 मथैतेनैव महाग्निनाददते षष्टिमग्धानमाज्यप्रोचं दध्नः पूर्णां-
 मौदुम्बरीं तिस्रो नानावृक्ष्या नानावृक्ष्यमिभ्यश्च प्राकृत्वात्परि-
 १ धीनित्यथैनमुद्यच्छत उदु त्वा विश्वे देवा इति^१ षड्विंशरतीति

ब्राह्मणं^१ तामां द्वे परिगृह्यतौ भवतो^१ ऽथ विषुवत्याग्नीध्रस्य
 काले पृथ्निमशानं निदधाति विमान एष दिव उचा
 ममुद्र इति द्वाभ्यामथ चतसृभिरा पुच्छादेतौर्ध्रं विशा
 श्रवोवृधन्निति^१ धारयन्त्येतमग्निमथैतः संचितमाज्यप्रोवेण
 प्रोचति ॥ ५१ ॥

वभवस्त्वा रुद्रैः पुरस्तात्पान्विति पुरस्तात्पितरस्ता यम-
 राजानः पिदभिर्दक्षिणतः पान्विति दक्षिणत आदित्यास्ता
 विश्वेदेवैः पश्चात्पान्विति पश्चद्युतानस्ता मास्तो महद्भिस्त-
 रतः पान्वित्युत्तरतो देवास्तेन्द्रव्येष्टा वरुणराजानो ऽधस्ता-
 चोपरिष्ठाश्च पान्वित्युत्तरिष्ठादपैतेभैव रुद्राग्निनाधिद्रवति १०
 प्राचीमनु प्रदिशं प्रेहि विदान्क्रमध्वमग्निना नाक्तमुष्यं पृथिव्या
 अहमुदन्तरिचमाहृष्ट सुवर्यन्तो गापेवन्ते ऽग्ने प्रेहि प्रथमो
 देवयतामिति पञ्चभिर्धीर्यन्त्येतमग्निमथ दध्नः पूर्णामौदुम्बरीः
 क्षयमाश्रयाथां जुहोति^१ नक्तोघामेति पुरोऽनुवाक्यामनूच्याग्ने
 सहस्रावेति जुहोत्यथ प्रदक्षिणमाश्रयेभं प्रतिष्ठापयति सुपर्णा ११
 ऽग्नि गृह्णानिति^१ तिष्ठभिः मादयतीति वाच्छणमथैनं
 विष्वस्याञ्जतिपाहं हत्वाध्वराञ्जतिभिरभिजुहोत्यग्निर्वज्रं नयतु
 प्रजानमैनं यज्ञहमो विदन्देवेभ्यः प्रभूताद्यज्ञं प्रप्र यज्ञपतिं
 तिर स्वाहा वायुर्वज्रं नयतु प्रजानमूर्यो यज्ञं नयतु प्रजा-
 नन्यज्ञो यज्ञं नयतु प्रजानमैनं यज्ञहमो विदन्देवेभ्यः प्रभूता- १०
 यज्ञं प्रप्र यज्ञपतिं तिर स्वाहेत्यथवावद्रुत्याग्निव्युत्तरं परिषाहं
 परिगृह्य घोषुपित्वा तिर्ष्वश्च २५२२ सान्वा संप्रैपमाह

प्रोक्षणीरामादयेभावर्हिहपसादयेत्यथाधिद्रुत्य शाकलाङ्परि-
 धीङ्परिधाय नानावृक्ष्यमिधमभ्यज्य स्वाहाकारेणाभाधाय
 तिस्रो नानावृक्ष्याः समिध आदधाति प्रेहो अग्ने दीदिहि
 पुरो न इत्यौदुम्बरीं विधेम ते परमे जन्मक्षम इति वैकङ्कतीं
 * ताः सवितुर्वरेण्यस्य चिचामिति शमीमयीमथ द्वे सुवाङ्कती
 जुहोति चित्तिं जुहोम्यग्ने तमद्येत्यथ मुचि चतुर्गृहीतं गृही-
 त्वाज्यस्य पूर्णाः सुचं जुहोति सप्त ते अग्ने समिधः सप्त जिज्ञा
 इत्यथ जुहन्मनसा दिशो ध्यायेद्विग्भ्य एवैनमवदन्हे^१ दध्ना
 पुरस्ताज्जुहोत्याज्येनोपरिष्टान्तेजसैवाम्ना इन्द्रियं च समीची
 १० दधातीति ब्राह्मणमथात्रैव तिष्ठत्याचति वैश्वानरं दादशकपालं
 मारुताः सप्तकपालानथोपस्त्रीर्यं सर्वं एव वैश्वानरमवदध-
 दाहाग्नये वैश्वानरायानुब्रूहीति^१ द्विरभिघारयत्यत्याक्रम्याथा-
 व्याशान्तिं वैश्वानरं यजेति^१ यपङ्कते मध्ये जुहोत्यग्नेनः
 सुवाङ्कतिभिरभिजुहोति सुवर्म^१ घर्मः स्वाहेति पञ्चभिरथ
 १५ मारुतैः प्रचरति^१ ॥ ५२ ॥

पर्युपस्तारं दर्विंशोमाकारमीदृङ्^१ चान्यादृङ् चत्यनुद्रुत्य
 शुक्रज्योतिश्च चिचज्योतिष्येति जुहोति^१ शुक्रज्योतिश्च चिच-
 ज्योतिष्येत्यनुद्रुत्य षटजिच्च मत्यजिचेति जुहोत्यृतजिच्च मत्य-
 जिचेत्यनुद्रुत्यतश्च मत्यस्येति जुहोत्यृतश्च मत्यस्येत्यनुद्रुत्य षो

१ Thos U Ms, cp TS v 7 5 b, सुवर्मे the other MSs
 १ शै. प्रचरति Tr U B Ms शैचरति MH De Bhav.
 १ दर्विंशो. M

ऽरुणे ऽनुवाक्यो गणस्तमनुद्रुत्य जुहोति ' यो ऽरुणे ऽनुवाक्यो
 गणस्तमनुद्रुत्येदृशाम एतादृशाम इति जुहोतीदृशाम एतादृशाम
 इत्यनुद्रुत्य मितामस्य मंमितामस्य न इति जुहोति '
 मितामस्य मंमितामस्य न इत्यनुद्रुत्येदृङ् चान्यादृङ् चेति
 जुहोति ' तानभितो वैश्वानरं परिचिनोति ' गणेन गण- ५
 मनुद्रुत्य जुहोत्युच्चैर्वैश्वानरस्याथावयत्युपाङ्गु माहताञ्जुहो-
 तीति ब्राह्मणम् ' ॥ ५३ ॥

अथैतं प्रथेकमग्नावायातयति दक्षिणतो वोदञ्चं पश्चादा
 प्राञ्चं ' तस्य सुगिव पूर्वार्धा भवत्येवमेव गन्धं ' समत इव दुग्ध-
 स्तम्भिश्चक्षुर उपसृणान् आशाप्रमत्तः संततमानय वमोर्धारां १०
 निगदिव्यामीति ' स यत्र धाराग्निं प्राप्नोति तत्रतिपद्यते
 ऽग्नाविष्णु सजोषसेति सर्वांमानां ' वमोर्धारामथैतं प्रथेकमग्ना-
 वनुमहरत्यथैनं सः सखावेणाभिजुहोत्यथ यदाज्यमुच्छिष्यते
 तस्मिन्महौदनं पचति ' तं ब्राह्मणस्यत्वारः प्राप्नन्ति ' तेभ्य-
 चतस्रो धेनूर्दद्यादिति ' ब्राह्मणसंयास्यैतत्पुरस्तादेवौदुम्बरे द्रोणे १५
 सर्वोपधं दध्नाज्येन समुदायुतं भवति ' तस्यौदुम्बरेण रुवेणोप-
 पातं वाजप्रथवीयं जुहोति वाजस्येनं प्रथमः सुपुत्रे अथे वाजो
 नः सप्त प्रदिश इति चतुर्दश सुवाङ्मतीरभिषेकाय प्रथेकं
 परिगिनस्यैनमपिधाय प्रजातं निदधात्यथ नक्रोपासेति

१ एवं० M Tr H Ms. सर्वां० U Be B Bhav

१ Thus MU Be B Ms (cp TS १ 73,4), इति 1.2. of इया
 इति II

कृष्णार्थे श्वेतवत्सार्थे पयो जुहोत्यथ षड्भाद्रमृतो जुहोत्यृताषा-
 दृतधाम्नेति ^१ भुवनस्य पत इति रथमुखे पञ्चाङ्गतीर्जुहोत्यथ
 तिस्रो रुचो जुहोति यास्ते अग्ने सूर्यं रुचो या वो देवाः सूर्यं
 रुचो रुच नो धेहि नाद्वाणेष्वित्यथ पात्र्यामाज्यमानौषाञ्जलि-
 ५ नोपघातं वातनामानि जुहोति समुद्रो ऽसि नभस्वानार्द्रदानुः
 शंभूर्मयोभूरसि मा वाहि स्वाहा मारुतो ऽसि महतां
 गणः शंभूर्मयोभूरसि मा वाहि स्वाहाऽसुरसि दुवस्वाञ्ज-
 भूर्मयोभूरसि मा वाहि स्वाहेति ^१ वातसु द्वैके जुहुतो
 मन्यन्ते ^१ चैताञ्जाकस्तान्परिधीनग्नावतुप्रहरति ^१ तदेत-
 १० ञ्जाकस्तान्तम् ^१ ॥ ५४ ॥ सप्तदशः ॥

अथ सदोहविधाने संमिनोति ^१ सदोहविधानि संमित्या-
 ध्वरधिष्णिद्याञ्चिवपति ^१ तेषूपर्धग्निधिष्णिद्यानुपदधाति ममाग्ने
 वर्चो विहवेध्वस्वित्याग्नीध्रीय एकां च याजुषीं मम च
 लोकंपृणा ^१ अथ होतुर्धिष्णिय एकां चैव याजुषीमेकादश च
 १५ लोकंपृणा ^१ अथेतरैस्त्रैकैकां चैव याजुषीं मममम च लोकंपृणा ^१
 अथ माजालीय एकां च याजुषो पञ्च च लोकंपृणा ^१ अथा-
 ग्नीषोमौ प्रणयत्यग्नीषोमौ प्रणीथ यूपस्यावृता यूपमुच्छ्रयति ^१
 स्वर्नं यूपमुत्सृज्याग्नीषोमीयं पशुमुपाकरोति ^१ तस्य प्रसिद्धं
 वपया चरित्वा वपाश्रपणौ अनुप्रहृत्य ^१ वसतीवरीर्गृह्णात्यथ ^१

१ Thus M Tr U H Bhav. Kes., मन्वने Be, मन्वने D
 २ B ins च, Be च लोकंपृणा।
 ३ Here Tr ins सहस्रं चान्नामे माजंयने च
 ४ अथो परिश्रु. U Be D Ms.

पशुपुरोडाशं निर्वपति^१ तमनुवर्तन्ते ऽष्टौ देवसुवाः हवीः-
 यग्रये गृहपतय इत्येतानि^१ तानि नानावपन्ति^१, नाना
 अपयन्ति^१ नानाधान्यानि भवन्ति^१ प्रैषवाग्पशुपुरोडाशो
 ऽनुब्रूहि यजेतीतरेषाः हविषाः^१ स यत्र वारुणस्यावघ्नान्नाह
 वरुणाय धर्मपतये ऽनुब्रूहीति तदुपमृति स्त्रिष्टुते सर्वेषाः ५
 सकृत्सकृदुत्तराधांदवचति^१ द्विरभिधारयति^१ न प्रत्यनक्त्य-
 त्याक्रम्यात्राव्याह वरुणं धर्मपतिं यजेति^१ वपद्भुते जुहोत्यथ वै
 भवतीष्टो वरुणो भवत्यनिष्टः स्त्रिष्टुदथास्य ब्रह्मा हस्तं गृह्णा-
 तीति^१ स^१ यचेष्टो वरुणो भवत्यनिष्टः स्त्रिष्टुदथास्य ब्रह्मा
 हस्तं गृह्णाति^१ ॥ ५५ ॥ १०

सविता त्वा प्रसवानाः सुवतामग्निगृहपतीनाः सोमो
 वनस्पतीताः रुद्रः पशूनां दृहस्पतिर्वाचामिन्द्रो ज्येष्ठानां मित्रः
 सत्यानां वरुणो धर्मपतीनामित्येतदेव सर्वं भवति ये देवा
 देवसुव स्य त इममासुव्यायणमनमिचाय सुवधं महते
 चनाय महत आधिपत्याय महते जानराव्यायेत्यथैनं यज- १५
 मानायतने तिष्ठन्तं प्राक्षेप वो ऽमी^१ राजेति येषाः ज्येष्ठी
 भवति^१ सोमो ऽस्माकं ब्राह्मणानो राजेतीतरे प्रत्याञ्जरेष
 भृभुंवः सुवरिति वाचं विष्टुजते^१ दाभ्यां सुखं विष्टुष्टे प्रति

१ Thus MU Bo; नानावपन्ति H; नानापति B; नानाविपन्ति Ma,
 तानि नाना अपक् हविपन्ति (sic) Mac.

१ This clause is omitted in most of the MSS.

१ भरता (as TS १. ८. १० d) Tr only, १, २ of M.

त्यन्नाम राज्यमधायि सर्वे प्राता वरुणस्याभूवन्निति ^१ गायत्र्या-
 विष्णुक्रमात्क्रमते ^१ विष्णोः क्रमो ऽसि विष्णोः क्रान्तमसि
 विष्णोर्विक्रान्तमसीत्यय खिष्टकृता चरति ^१ न रौद्रस्येडाम-
 वद्यत्यपासेनमभ्यवहरन्ति गम्भिष्ठमिडान्ताः ^१ पुरोडाशाः संति-
 ५ षन्ते ^१ पद्मीसंयाजान्तः पशुर्हृदयशूलान्त इत्येके ^१ ऽय वसतीवरीः
 परिहृत्य पयाऽसि विशिष्योपवसन्ति ^१ ॥ ५६ ॥ अष्टादशः ॥

अथातो महारात्र एव बुध्यन्ते ^१ समानं कर्मा मुचाऽ
 सादनात्सादयित्वा सुचो ऽग्निं योगेन युनक्त्यग्निं युनज्जीभौ ते
 पत्नी चिदसि समुद्रयोनिरिति तिसृभिरय राजानमुपावद्यत्य
 १० प्रातरनुवाकमुपाकरोति ^१ परिहिते प्रातरनुवाके ऽपो ऽष्कैत्य-
 द्विरुदैति ^१ यः क्रतुस्तमुपैति ^१ प्रसिद्धो ऽभिषवः ^१ प्रसिद्धं
 यहा गृह्यन्ते ^१ समानं कर्माग्निनाद्द्वहादाग्निं यद्दं गृहीत्वैका-
 दश रश्मिना आदाय यूपमभ्येति ^१ सर्वन्तं यूपमुत्सृज्यैकादशि-
 नान्पशूनुपाकरोत्याग्नेयं कृष्णपीवऽ सारस्वतीं मेधीं वभुऽ सौम्यं
 १५ पौष्णऽ ग्रामऽ मितिष्ठं बार्हस्पत्यऽ अश्विनं वैश्वदेवमैन्द्रमरुणं
 भारतं कल्पायमैन्द्राग्रऽ सऽहितमधोरामऽ भावित्रं वारुणं पेल-
 मिति ^१ तेषां प्रसिद्धं वपाभियरित्वा प्रसर्पन्ति प्रातःषवनाय ^१

१ Thus Ma Tr BH, गायत्र्यान्वि० Be

१ Thus Ū (see m) M₉, गंभीरे० Tr HU (pr. m.) गंभीरे० Be B,

गंभीरे श्रदे M, which seems to be a periphrase of अथा गंभीरे
 Bhav रोदं चरुशेषमशु निनयति गंभीरे श्रदे ।

१ Thus only M, all the other MSS. उदैति ।

तद्वज्रुधा संतिष्ठते^१ प्रमर्षन्ति माथ्यंदिनाय भवनाय^१ स^१. यत्र क
 च माथ्यंदिनो^१ भवति तदेतद्विरण्यपापं मधोः पूरयित्वा सौर्या
 चिश्चवत्यावेच्छ्यान्मवघ्राण्य ब्रह्मणे ददाति^१ प्रमिद्धो ऽभिषवः^१
 प्रमिद्धं घृहा गृह्यन्ते^१ समानं कर्मा दाचिण्येभ्यो^१ दाचिणानि
 कृत्वा त्रिभिर्महत्ततैश्चरति^१ सौदन्ति नाराग्न्या आया- ५
 यिता दक्षिणस्य हविर्धानस्यापालम्बमधोऽधो माहेन्द्रायाय
 पुरस्तादभिषेकस्य षट् पार्थानि जुहोत्यग्नये स्वाहा सोमाय
 स्वाहेत्यथ यजमानायतने अष्टाजिनं प्राचीनघ्रीवमुत्तरलोमोप-
 नृणाति^१ तद्यजमानं प्राञ्चमुपवेद्य सुवर्णरजताभ्यां रुक्माभ्यां
 पर्युपास्य सर्वौषधेन पुरस्तात्प्रत्यञ्चमभिषिञ्चति^१ श्रौर्धतो ऽभि- १०
 पिञ्चत्या सुखादन्ववस्त्रावयति ॥ ५७ ॥

देवस्य त्वा भवितुः प्रमये ऽश्विनोर्वाङ्म्यां पूषणो इस्ताभ्यां
 भरस्वत्यै वाचो यन्तुर्यन्त्रेणाग्नेस्त्वा मासाज्येनाभिषिञ्चामीन्द्रस्य
 त्वा मासाज्येनाभिषिञ्चामि वृहस्पतेस्त्वा मासाज्येनाभिषिञ्चा-
 मीति^१ ममुन्द्रृष्टे समुत्कीर्ण्यभ्यपेच्ययमसावासुय्याथशो ऽसुय्य १५
 पुत्रो ऽसुय्य पौत्रो ऽसुय्य नप्ताग्निमवेनेत्यथ भृशुवः सुवरिति वाचं

१ om Bc H.

१ माथ्यंदिनो Tr H.

१ Some of the MSS. (MU Tr) give the formula इहस्पतेस्त्वा etc. before इन्द्रस्य त्वा etc.; B Dc give a text exactly as found TS i. 710 h, H abbreviates thus: *इन्त्वा सासाज्येनाभिषिञ्चामीन्द्रस्य त्वा *मिति

विष्टुजते ' द्वाभ्यां सुखं विष्टुष्टे ' गायत्रान्विष्णुकमाङ्कमते !
 ऽथोपरिष्ठाद्भिषेकस्य षट् पार्यानि जुहोति ॥ ५८ ॥

- इन्द्राय स्वाहा घोषाय स्वाहेति ' द्वादश भूतानामवेष्टी-
 जुहोति पृथिव्यै स्वाहान्तरिक्षाय स्वाहेत्युजुधा माथ्यंदिनः
 ५ मवनः संतिष्ठते ' प्रसर्पन्ति तृतीयमवनाथ ' प्रमिद्धमादित्य-
 यज्ञेण चरित्वायथणं गृह्णाति ' समानं कर्मा पवमानात्पवमानेन
 चरित्वा स्वे धामन्पशुभिश्चरति ' तेषां नाना मनोता नाना
 देवता नाना प्रत्यभिमर्गना नाना वसाहोमाः समानो वन-
 स्यतिः समानः खिष्टकृत्प्रैपवान्ममानीडा समान्यो दिशो '
 १० नाना दिश इत्येके ' समानं कर्मा यज्ञायज्ञियस्य ' स्तोत्रा-
 यज्ञायज्ञियस्य ' स्तोत्र एकयाप्रसृतं भवत्यदाग्रिमभिष्टुष्टति
 नमस्ते अस्तु मा मा हिःमीरुद्रो दत्तोदधिं भिन्तेति इत्याह '
 समानं कर्मा पत्नीसंयाजेभ्यः ' पत्नीः संयाज्य प्राडेत्य भुवा-
 माप्याप्याध्वरिकापि समिष्टुष्टुष्टि इत्याह इत्याहिकान्द्रुप-
 १५ जुहोति यदाकृताकमदुसंति ' इन्द्रं कर्मावभृदाट्टे-
 तस्मिन्नवष्टये द्वितीयमन्त्राङ्कनं जुहोति संकुद्राय यदुक्तं
 मिन्धूनां पतये मन् इति ' इन्द्रं इन्द्राय ' इत्यनीयेष्टुष्टु

भैत्रावरुणीं वशामुपाकरोति ^१ तस्यै भैत्रावरुणामिवाध्व-
 दानीया भवति ^१ सर्वंषष्ट्यां पशोः कुर्वन्धेय गाहंपत्य आर्घ्यं
 विलाप्योत्पूय सृषि चतुर्दशैतं गृहीत्वाण्यस्य पूर्णांष्ट्रं स्रुचमग्ने-
 र्विमोकं जुहोतीमष्ट्रं स्ननमूर्जस्वन्तं धयापामित्यथैनमुपतिष्ठते
 ये ऽग्नयः पुरीथ्या इत्यथैनमाग्निभिरुपतिष्ठत आपं त्वाग्ने मन- ५
 वेति नवभिरनुच्छन्दममथोदवमानीयथा यजते ^१ ऽथ देविका-
 श्विभिर्यजते ^१ ऽथ वैधातवीयथा यजते ^१ ऽथ मौचामण्या
 यजते ^१ मंत्रंकरं न कंचन प्रत्यधरोहति ^१ न ग्रीर्षमाष्ट्रं
 खादति न वयमां माष्ट्रं ^१ नाग्निं पित्वा रामासुपेयान्नाग्नि-
 चिदर्षति धावेद्यदि धावेदुपावर्तेतांघ्राद्यमेवाभ्युपावर्तेत इति १०
 ब्राह्मणम् ^१ ॥ ५६ ॥ एकोनश्लिः ॥

॥ इति दशमः प्रश्नः ॥

दशान्तःशालमहौषीर्दयात्^१ आग्नीध्रः^२ एव होषति^३ यूप-
 मुद्ग्रयिष्यन्सावित्रं जुहोति^४ यदाध्वर्युश्च^५ यजमानश्च पुरस्ता-
 त्प्रत्यक्षावन्नन्तावभिर्भर्षतो^६ ऽथ प्रतिप्रस्थाता पद्यात्प्राङ् वासो-
 भिर्वेष्टयन्नाभिर्भर्षत्यदीचीनदगैर्वा विप्रध्याति धनुर्वेष्टीर्वा^७ प्रवे-
 १ ष्टयत्येतन्निःकाले^८ प्रतिप्रस्थाता गोधूमकलापीमुभयतः समा
 क्षयोष्णीषेण विप्रध्याति^९ तस्यां तच्चेष्टन्ति यद्यधाले^{१०} स्वर्वन्नं
 यूपमुत्सृज्याग्नीषोमीयं पशुमुपाकरिष्यन्सावित्रं जुहोति^{११} तस्य
 प्रमिद्धं वपया चरित्वा वसतीवरीर्षहीष्यन्सावित्रं जुहोति^{१२}
 पशुपुरोडाशं निर्वक्ष्यन्सावित्रं जुहोत्यनुसवनं वीणि^{१३} तानि
 २ सप्तदशोपि^{१४} वा^{१५} सवनेसवन एव जुहुयादित्येतदपरमंय पशु-
 पुरोडाशं निर्वपति^{१६} तमनुवर्तन्ते ऽष्टौ देवसुवाष्ट्र हवींश्च्यवये
 गृहपतय इत्येतानि^{१७} तेषामुक्तं चरणं यथाग्नेर्विधायामिडान्ताः

१ After अहौषीद् B Be U 108 इति; Kes cites the clause without इति; it could, however, be right, cp Vol I p. 193, 15

२ आग्नीध्रेय Tr.

३ यथा• Be B; the passage referred to is Vol I, p 113, 5 ११५.

४ Thus Be (see m) Bhav., प्रत्यक्षावन्नन्तावभिः Tr; •वंजंतावधिषः Bo (pr. m.) B; •वंजसाववर्षतो UH, •वंजसाववर्षतो Be11; •वंजधो-
 षवस M, •वाजधववषः F; read perhaps •प्रत्यक्षावन्नन्तावर्षतो ।

५ धनुर्वेष्टीर्वा प्रवे• Tr Be B; धनुर्वेष्टिवा प्रवे• Be 11 HF; धनुर्वेष्टिर्वा प्रवे• U; धनुर्वेष्ट इव प्रतिवे• M. The Dvaidhasûtra citing this passage reads धनुर्वेष्टीर्वा प्रवे•; I am not certain about the correct reading and the meaning of these words. Bhar comments धनुर्वेष्टमवदेष्टमिति वा ।

६ अदि वा om B Be

दौघते^१ तस्य चयोदश दौघास्त्रिस्र उपसदः सप्तदश्यां^२ प्रसृतो^३
 ऽपि वा सप्तदश दौघास्त्रिस्र उपसद एकविंशत्यां प्रसृतो^४ ऽपि
 वा तिस्र एव दौघास्त्रिस्र उपसदः सप्तत्यां प्रसृतः^५ ॥ १ ॥

अथ वै भवति सावित्रं जुहोति कर्मणःकर्मणः पुरस्ता-
 दिति^१ दौघणीयां^२ निर्वस्यन्सावित्रं^३ जुहोति देव सवितः^४
 प्रसव यज्ञ प्रसव यज्ञपतिं भगाय दिव्यो गन्धर्वः केतपूः केतं
 नः पुनातु वाचसातिर्वचमद्य खदाति नः स्याहेति^५ दौघा-
 ङ्गीर्हायन्सावित्रं जुहोति^६ प्रायणीयां^७ निर्वस्यन्सावित्रं^८
 जुहोत्यन्तर्हिरण्यां^९ होयन्सावित्रं जुहोति^{१०} पदेन चरति^{११}
 पदेन चरित्वा राजानं क्रीलोघ्नातिष्यं निर्वस्यन्सावित्रं जुहोति^{१२}
 प्रथमाभ्यां प्रथम्यापमद्भ्यां प्रथरियन्सावित्रं जुहोत्येतस्मिन्काले
 प्रतिप्रम्याताः दक्षिणे शालाखण्डे ऽष्टं स्नानयित्वा वाजपेथ-
 च्चरां मंधापयति^{१३} महावेद्यै पूर्व परिग्राहं परियहौयन्सावित्रं
 जुहोत्याहवनीयं प्रणेष्यन्सावित्रं जुहोति^{१४} रथवाहने सदोहवि-
 धानि समेष्यन्सावित्रं जुहोत्यग्नीधोमौ प्रणेष्यन्सावित्रं जुहोतीति^{१५}

१ Thus M Tr U Be II Be (sec. m.), सप्तदशी (as Ap VIII 1 G)
 B Be (pr. m.), सप्तदश F.

२ Thus M Be (sec. m.) Be II F, *दौघास्त्रि* Tr BH Be (pr. m.),
 दौघणीयां U

३ Thus Be UF, प्रायणीयास्त्रि* Tr BH Be, रायसाय M,

४ Thus U F HF Be II Bhar *दिव्यं* M Be

दशान्तःशालमहौषीर्दधाना^१ आग्नीध्र^२ एव होष्यति^३ यूप-
मुच्छ्रयित्यस्माविचं जुहोति^४ यदाध्वर्युश्च^५ यजमानश्च पुरस्ता-
त्प्रत्यङ्गावन्नन्तावभिर्षर्षतो^६ ऽथ प्रतिप्रस्थाता पद्यात्प्राङ् वामो-
भिर्वेष्टयन्नभिर्षर्षत्यदीचीनदग्नेर्वा विषद्याति धनुर्वेष्टीर्वा^७ प्रवे-
१. ष्टयत्येतस्मिन्काले^८ प्रतिप्रस्थाता गोधूमकृन्नापीमुभयतः समं
क्षलोष्णोषेण विषद्याति^९ तस्यां तच्चेष्टन्ति यक्षपाले^{१०} स्वर्वन्तं
यूपमुच्छ्रय्याग्नीषोमीयं पशुमुपाकरिष्यन्स्माविचं जुहोति^{११} तस्य
प्रभिक्षं वपया चरित्वा वसतीवरीर्षहीय्यस्माविचं जुहोति^{१२}
पशुपुरोडाशं निर्वस्यस्माविचं जुहोत्यनुभवनं षोष्णि^{१३} तानि
१०. सप्तदशाभि^{१४} वा^{१५} सप्तनेसवन एव जुञ्जयादित्येतदपरमथ पशु-
पुरोडाशं निर्वपति^{१६} तमनुवर्तन्ते ऽष्टौ देवसुवाए हवींश्च्यवये
गृहपतय इत्येताभि^{१७} तेषामुक्तं चरणं यथाग्नेर्विधायामिडान्ताः

१ After अहौषीद् B Bo U 108 इति; Kes cites the clause without इति; it could, however, be right, cp. Vol. I, p 193, 15

२ आग्नीध्रिय Tr.

३ यथा• Bo B; the passage referred to is Vol I, p 113, 5 sqq.

४ Thus Bo (acc. m) Bhav; प्रत्यङ्गावाद्यन्नाभि• Tr; •वजंतावर्षिष• Bo (pr. m) B; •वजसावर्षर्षतो UH, •वजसावर्षर्षतो Bo11, •वजसो-
वर्ष M, •वजसवर्ष• F; read perhaps •प्रत्यङ्गावर्षर्षतो ;

५ धनुर्वेष्टीर्वा प्रवे• Tr Bo B, धनुर्वेष्टिर्वा प्रवे• Bo 11 HF; धनुर्वेष्टिर्वा प्रवे• U; धनुर्वेष्ट इव प्रतिवे• M. The Draidhasūtra citing this passage reads धनुर्वेष्टीर्वा प्रवे•; I am not certain about the correct reading and the meaning of these words. Bhav. comments धनुर्वेष्टवदेष्टयति वा ;

६ अपि वा om. B De

पुरोडाशाः संतिष्ठन्ते^१ पत्नीसंयाजान्तः पशु^२दधशूलान्त इत्येके^३
 ऽवैतान्दुन्दुभीनमुदिग्रमामञ्चयति मञ्च दक्षिणायाः श्रोत्रां
 पञ्चोत्तरां चतुरो दक्षिणे ऽऽसे शीनुत्तरे ऽऽसे^४ तथा हार्मै
 दिग्भ्यो वाचमवहन्वत इति ह षाष्ट बौधायनो^५ ऽपे-
 षाम्प्रौषं गुल्मकृता आमन्ताः स्युरित्याश्चौगविरभितः मद इति *
 काथो^६ ऽथ वसतीवरीः परिहृत्य पयाऽमि विगिथीप-
 वसन्ति^७ ॥ २ ॥ प्रथमः ॥

अथातो महाराज एव बुध्यन्ते^१ प्रातराध्यानि गृहीत्वा
 राजानमुपावहत्य प्रातरनुवाकमुपाकरोति^२ परिहिते प्रात-
 रनुवाके ऽपो ऽश्चैत्यपो हाध्वर्युरभिद्रवत्येतस्मिन्काष्ठे^३ प्रति- १०
 प्रस्थाता वाजपेयसुराः संपवस्य^४ मगस्रामादाथ दक्षिणा
 दारोपनिर्हृत्य दक्षिणेन मदः परीत्य दक्षिणेन मार्जालीयं
 धिष्णियं पयांस्रत्यापरया दारा हविर्धानं प्रपाद्य दक्षिणस्य
 हविर्धानस्य पयादचमुपमादयत्य^५ पाध्वर्युरङ्घ्रिद्वैति^६ सवाङ्कतू-
 नुपैति^७ प्रभिद्धो ऽभियवः^८ प्रभिद्धं यहा गृह्यन्ते^९ समानं १४
 कर्मापयणाद्गृहादापयणं^{१०} गृहीत्वा पश्चैन्द्रानतिशाद्याग्गृह्यात्युप-
 यामगृहीतो ऽमि नृषदं त्वा द्रुषदमित्येताभिः पञ्चभिर^{११}घैना-

१ ह before अध्वर्युः only in Tr Be II ; हाध्वर्युः M and अधिद्रवति Be II Tr, अधिद्रवति H

२ Thus Tr U Be Be II (pr. m) ; संपवस्य F, संपवयति M ; संपवसति Be II (s-c m), संपवसत्य H

३ Thus M, अदिति all the other MSS.

४ Some of the MSS insert यत्तं ।

- न्दविषार्धपूर्वार्धं सरस्य गुम्भजताम्सादयति ^१ यावदेवावाध्वर्यु-
 सेष्टति तावदेव प्रतिप्रस्थाता सत उदीचीनद्गेन वालेन सुरां
 पुनाति पुनातु ते परिमुतः सोमः सूर्यस्य दुहिता ।
 वारेण शशता तनेति ^१ वायव्यमेवाध्वर्युरादत्त उपयामं प्रति-
 ४ प्रस्थाताध्वर्युः पूर्वा वायव्येन द्रोणकक्षशासोमपहाग्गृह्णात्यया
 विषा जनयः क्वरणीत्यनुद्रुत्योपयामगृहीतो ऽभि प्रजापतये
 वा जुष्टं गृह्णामीति ^१ परिमृज्य मादयत्येष ते घोनिः प्रजा-
 पतये स्वेत्यय प्रतिप्रस्थातोपयामेन सतात्सुरापहाग्गृह्णाति
 कुविदङ्ग यवमन्त इत्यनुद्रुत्योपयामगृहीतो ऽभि प्रजापतये
 १० स्वेति गृह्णाति ^१ प्रजापतये स्वेति मादयति ^१ मैत्रे जुष्टं करोति
 नो घोनिं ^१ तावेवमेव व्यतिपङ्गं पहाग्गृहीतः सप्तद्गेतरः
 सप्तद्गेतरः ^१ पुस्तो ऽवमेवाध्वर्युः सोमपहाद्द्विषेणि ^१ वा
 विषेणि ^१ वोदीच आयातयति ^१ पद्यादधं प्रतिप्रस्थाता सुरा-
 पहाद्द्विषेणि ^१ वा विषेणि ^१ वोदीच आयातयत्यय षोडशिनं
 १५ गृह्णात्यातिष्ठ वृषध्वयमित्यनुद्रुत्योपयामगृहीतो ऽभीष्ट्राय सा
 षोडशिने जुष्टं गृह्णामीति ^१ परिमृज्य मादयत्येष ते घोनि-
 रिष्ट्राय सा षोडशिन इत्ययोकथ्यं गृह्णाति ^१ समानं कर्मा-

१...१ Thus according to B B. Tr., MFH only. प्रजापतये स्वेति
 पाठयति मैत्रे; B. 11 U. प्रजापतये वा गृह्णामीति इर्धो परिमृज्य प्रजापतये
 स्वेति पाठयति मैत्रे ।

२ मैत्रे B. 11 U.

३ द्वि. and वि. 11 U.

- क्रम्य स्वरुशामैः पशुन्मनक्ति^१ त^१ एते^१ नानादेवत्याः पशवो
 नानास्वरवो नानाशाभा अर्धैते समानदेवत्याः पशवः समान-
 स्वरवो नानाशाभाः^२ समानं कर्मां पर्यग्निकरणार्थं पर्यग्न-
 कृतेः पशुभिरुद्वहः प्रतिपद्यन्ते^३ तेषां नारस्त्युत्तरार्थां भव-
 * त्याग्नेय उपचारत^४ आग्नेयमेवाध्वर्युर्वंपाश्रपणौभ्यामन्वारभते^५
 पृथगितरान्परिकर्मिण उदञ्चो नयन्त्यनुपूर्वमव्यतिषजन्त^६
 आग्नेयायैवाध्वर्युः पशवे निहन्यमानाय बर्हिर्वासास्यति पृथ-
 गितरेभ्यस्त इतरान्प्राचो वोदीचो वा निघ्नन्त्यृण्वतो मायू-
 न्मंज्ञपयतेत्युक्तेमेव यथेतमेत्य पृथदान्यावकाश आसत इह
 १० प्रजा^७ विश्वरूपा रमन्तामस्मिन्यजे विश्वविदो हतापीः । अग्निं
 कुलायमभिसंवसाना अस्मां श्रवन्तु पयसा हतेनेति^८ मंज्ञप्रा-
 ग्नाङ्गुहोति मंज्ञप्राङ्गिति यत्पशवो मायूनक्षयतेत्याभ्येति^९
 शमितार उपेतनेति^{१०} पाग्नेभ्यः पशुग्रमुच्यमानाननुमन्त्रयते
 ऽदितिः पाशाग्रमुभोक्तेतानिति^{११} पृथगविशाखाभिरुपमज्जेमां
 ११ दिशं मिरस्त्यरानौयन्तमधरं लपोमि यं दिशस्तन्निग्रति-
 मुद्यामि पागानिति^{१२} ॥ ४ ॥

१ Thus M Tr Do 11 HF, चरैवे B Be U (sec. m)

२ समानाशाभाः M

३ उपचारत M Tr U

४ Thus M Be 11 UHF, अनुपूर्वम्. Be B Tr

५ Thus (cp Vol 1, p 118, 1) Be 11 F; पशवो M Tr Be UH
 Kcd.; Ap. (vii 17. 1) has also पशवो but the fem. हतापीः (हता
 Tr F) points to प्रजा, cp also Mastr S iv 2 10

६ Thus all exc B (: चभ्येति)

सिनाहृष्टादांश्चिनं यहं^१ गृहीत्वा यद्गुणना आदाय धूपमभ्येति^२
 स्वर्त्तं धूपमुत्सृज्यायेताम्पशूनुपाकरोत्याग्नेयमैन्द्राग्रमैश्रं मासतीं
 गोवशाः सप्तदश प्राजापत्याग्ध्यामानेकरूपान्मारस्वतीमन्नतो^३
 ऽथ निर्मग्न्यस्त्राहता निर्मग्न्येन चरति^४ प्रदत्याभिज्ञत्यायेता-
 क्षानादेवत्यान्पशून्पृथग्दिग्गुणाभिरभिधाय पृथक् त्रिगुणसु
 नियुक्त्यायेताम्मानदेवत्यान्पशून्पृथग्दिग्गुणाभिरभिधायैकस्यां
 धूपायां नियुक्त्यापि वा पशौ पशुं प्रमजति^५ मारस्वती-
 मन्नतो नियुज्यायेनाम्नोऽथ निपाय्योपोऽथोदूधं प्रांचणी-
 धानम् ॥ ३ ॥

अथेष्मात्मनिधमाददान आहाप्रये समिधमानाथानुमूची- १०
 त्यभ्यादधातीर्षं^१ परि समिधः शिनष्टि^२ वेदेनोपवाजय-
 त्यनुक्तासु सामिधेनीषु सुब्रेणाघारमाघारयति^३ मंश्टे
 सुग्धामुत्तरमथाम्स्पर्गंधन्मुचायुदङ्कत्याकस्य जुष्टा पशून्समज्य
 मादयित्वा सुचौ प्रदरं प्रष्टणीते^४ प्रमिद्धमृत्विशो वृणीते^५
 मीदति होता^६ प्रमत्रमाकाङ्क्षति^७ प्रसूतः सुचावादायात्या- ११
 क्रथाआथ्याह समिधः प्रेथेति^८ वषट्कृते जुहोति प्रेथ्य प्रेथेति
 चतुर्धाष्टमयोः समामयमानो ऽष्टमे सर्वं समामयते^९ परि
 स्वाहाहृतीभ्यः म्स्वावः शिनष्टि^{१०} दश प्रयाजानिहोदङ्कत्या-

१ Om. M Tr Be U.

२ Thus M Tr B De Kcs, चभ्येति Bell UPII

३ Thus Bell F, प्रमजति Tr, प्रतिमजति U, प्रमजति II; प्रसेजति M, मिष्टजति Be.

- क्रम्य स्वरुंशासैः पशून्समनक्ति^१ त^१ एते^१ नानादेवत्याः पशवो
 नानास्वरवो नानाशासा अचैते समानदेवत्याः पशवः समान-
 स्वरवो नानाशासाः^२ समानं कर्मा पधंग्निकरणार्दय पर्यग्नि-
 क्तैः पशुभिर्दृष्टः प्रतिपद्यन्ते^३ तेषां सारस्वत्युत्तरार्था भव-
 ५ त्याग्नेय उपचारत^४ आग्नेयमेवाध्वर्युर्वपाश्रपणीभ्यामन्वारभते^५
 पृथगितरान्परिकर्मिण उदक्षो नयन्यनुपूर्वमव्यतिषजन्त^६
 आग्नेयायैवाध्वर्युः पशवे निहन्यमानाय वर्हिर्हपास्यति पृथ-
 गितरेभ्यस्त इतराग्नाचो वोदीचो वा निग्नन्त्य^७ कृण्वतो मायू-
 न्संज्ञपयतेत्युक्तेमेव यथेतमेत्य पृषदाव्यावकाश आसत इह
 १० प्रजा^८ विश्वरूपा रमन्तामभिन्यजे विश्वविदो हताचीः । अग्निं
 कुलायमभिसंवसाना अस्मां श्रवन्तु पयसा हतेनेति^९ संज्ञप्ता-
 न्प्राङ्कुहोति संज्ञप्ताङ्गतिं यत्पशवो मायूनक्षपतेत्य^{१०}याभ्येति^{११}
 अमितार उपेतनेति^{१२} पाश्रेभ्यः पशून्ग्रमुद्यमानानसुमन्वयते
 ऽदितिः पाशान्ग्रमुक्तेतानिति^{१३} पृथगविशाखाभिरुपमज्जेमां
 १५ दिशं निरस्थत्यरातीयन्तमधरं कृणोमि यं द्विप्रस्तस्मिन्प्रति-
 सुक्षामि पाशानिति^{१४} ॥ ४ ॥

१ Thus M Tr Be ll HF, अचैवे B Be U (sec m)

२ समानाशासा. M

३ उपचरत M T; U

४ Thus M Be ll UHF, अनुपूर्वम. Be B Tr

५ Thus (cp. Vol I, p 118, 1) B; ll F, पशवी M T; Be UH
 Keś, Āp (vii 17 1) has also पशवी but the fem. हताचीः (हताच
 Tr F) points to प्रजा, cp also Matr S iv ३ 10

६ Thus all exc B (: अभ्येति).

अथ प्रतिप्रस्थाता पत्नीमुदानयत्युदकमण्डलमुत्थाप्य^१
 मानुपूर्व^१ पशूनां प्राणानायाययत्यंश्वगध्वयुर्वपा उन्निददन्नेत्या-
 ग्रेयस्यैवाध्वयुर्वपया^१ प्रथमया प्रतिपद्यते ऽनूचीरितरा आहर-
 ण्याग्नेयस्यैव वपायै प्रतिपद्यमानायै षड्विंशो ऽधमुपास्यत्युपेतरा
 यच्छ्रक्त्याग्नेयस्यैव वपाः सुवाङ्कत्याभिजुहोत्युपेतरा यच्छ्रक्त्य^२
 स्वाहाकृतिप्रैषेण चरित्वा मःश्चावेण इयदाज्यमभिघार्याग्नेयस्यैव
 वपामभिघारयत्युपेतरा यच्छ्रक्त्यं पुरस्तात्स्वाहाकृतिः सुवा-
 ङ्कतिः ङ्कत्यायैतेषां नानादेवत्यानां पशूनामनुब्रूहि प्रेष्येति
 वपाभिघारत्ययैतेषाः^३ ममानदेवत्यानां पशूनां मुख्यस्य वपाः
 एमवद्युपन्नास प्रजापतय इत्युपाः^४ ङ्कत्यानां वपानां मेदसो^५ १०
 ऽवदीयमानस्यानुब्रूहीत्यस्यैवावतीः^६ सुक्लंभवत्यथेतराः^७ पाश्या
 वेदसूनेन वोपोश्चक्षन्ते^८ दिरभिघारयत्यथ्याक्रम्यायाव्याह प्रजा-

१ Thus Tr B Be F, मानुपूर्वं U Be ll H, अद्यामानुपूर्वं M.

२ Thus (उन्निददन्नेति) Tr; उन्निददन्नेति M Be; उन्निददन्नेति B, उन्निद-
 दन्ति or अहरन्ति the other MSS., Dhav उदरगच्छति ।

३ चरित्वायै. Tr Be B.

४ मेदसोवदीयमानस्य Tr Be (pr m) BF, •वदीयमानानाम• Be ll U;
 H is partly corr but reads अवदीयमानस्य; M pr m. gen sing., sec.
 m. (not wholly certain) gen. plur. of the part, वेदसोवदीयमानानाम•
 Be ll U Kes, वपानां मेदसामवदीयमानानाम• Be (sec. m.).

५ यावतीः (see. वपा ?) M Be ll U; यावत् Be B; यावन्ति Tr.

६ Thus only Tr, cp xv 31 सुक्लंभवन्ति U H, सुक्लंभवन्ति F;
 सुक्लंभवन्ति B, सुक्लंभवन्ति M; सुक्लंभवन्ति Be ll Be

पतय इत्युपांशु कागानां वपा^१ मेदः प्रस्थितं प्रेथेत्युच्चैर्विषदृते
 वपा^१ जुहोत्युपांशु भारस्वत्यै वपया प्रचरत्यथोपरिष्टात्स्वाहा-
 कृतिः सुवाङ्कृतिः ऊता वपाश्रपणीरनुप्रक्षत्य समुत्कम्य
 चात्वाले मार्जयन्ते^१ इय यशून्विशास्ति^१ शमितरित्याह यन्मा-
 १ इत्या अनवदानीयं तदभर्धाच्छ्रपयतादित्यथ^१ भाविचः ऊता
 प्रमर्षन्ति प्रातःसवनाय^१ तदृजुधा संतिष्ठते^१ ॥ ५ ॥ द्वितीयः ॥

अथ भाविचः ऊता प्रमर्षन्ति मार्थादिनाय सवनाय देवी
 द्वारावित्यत एवोर्ध्वेन^१ संप्रसृप्तान्विदिवाध्वर्युः प्राङ्नायचाह
 चात्वाले रथचक्रं निमित्तुत रथवाहने रथमाधत्ताश्चान्यन्पूजयत
 १ यदास्यवभि^१ तद्विष्णत उपस्थापयाभिषोतार^० एत कृतत
 यावस्तमेदि यजमानेति^१ प्रसिद्धो ऽभिषवः^१ प्रसिद्धं यदा
 गृह्यन्ते^१ समानं कर्माययणाद्गहादाययणं गृहीत्वा षोडशिन-

१ वपा Be 11 HF, वपाभां M Tr Be B.

२ वपा om all exc. Be B

३ प्रचरत्य० B Be H

४ विशाधीति Be U (sec. m.), विशाधिति B, विशासि the other MSS.
 (also U pr m)

५ Thus Be 11 (sec m.), तदभर्धां M, तदभर्धां० T, तदभर्धां०
 Be 11 (pr m), तदभर्धां(?) H, the other MSS. corr., Bhav.
 seems to have read अयभर्धां, the meaning is इयक् ।

६ Thus U Be 11 H; ददास्यवभि F, वेदरास्यो B, यदास्यो Be, यदास्य
 (broken off) भिमोदास्य० M, यदास्यो Tr, after अवि H ms. वेदे, Be
 B भाजांलीये, T, भाजांलीये, these MSS om. तदृ ।

० Thus Be 11 UHF, उपस्थापयाभि० M Tr B Be.

मभिरुद्गातीऽग्निद्वरी वहत इत्यनुश्रुत्योपयामदृष्टीतो ऽमी-
 ष्चाय ता षोडशिनो वृष्टं गृह्णामीति ^१ परिश्रुज्य षादयत्येष
 ते योनिरिन्द्राय ता षोडशिन इत्यथोक्थ्यं गृह्णाति ^१ समानं
 कर्मां दक्षिणेभ्यो ^१ दक्षिणानि होयन्वाचत्वाव्यस्तामीऽ
 मनुवाऽऽ सुचं वासस्तस्यैतस्य वसगस्थान्तमाथां दशायां निष्क- ५
 रण्युः प्रयचिता ^१ भवत्येतत्समादायाद्देहि ^१ यजमानेत्युत्तरे-
 णाग्नीधीयं परीत्योत्तरेण ^१ मदः परीत्याद्येण शालां तिष्ठते ^१
 प्रतिप्रस्थाव एतानि शस्ताणि प्रथकृत्याद्देहि यजमानेति ^१
 रय एष दक्षिणे ओष्णन्ते रयवाहन आहितो भवति ^१ तमुपा-
 वहरतीन्द्रस्य ^१ वज्रो ऽसि वार्चनस्त्वयाचं वृत्रं वधादित्यथैमं १०
 धूर्त्तद्वैतमन्त्रैश्चभ्यवर्तयन्ति ^१ वाजस्य नु प्रभवे मातरं मद्यौ-
 मदिति नाम वचसा करामहे । यन्नामिदं विश्वं सुवनमावि-
 वेद्य तस्यां नो देवः सविता धर्मं साविपदित्यथास्त्वद्यान्पन्पू-
 सवत्यस्सन्तरमृतमण्डु ^१ भेषजमपामुत प्रशस्तिष्वन्ना भवथ
 वाजिन इत्यथ दक्षिणं योग्यं युनक्ति वायुर्वा ता मनुर्वा स्वा ११

१ Thus Be II UF, Bhar, Keś.; •चितो the other MSS.

१ मयतीत्येव M Tr

१ पर्याहृत्य i e c. परीत्य Be B.

१ तिष्ठन् M; तिष्ठति F, तिष्ठते the other MSS

१ Thus Tr Be II Be BU (sec. m.); pluralis verbi the other MSS.; अवनारयति Bhar. Keś

१ Thus M Tr U (pr m.); अस्यावर्तयति Be BTU (sec m).
 अवनर्तयति II, प्रवेमर्तयति Keś, cf. infra xii 7 (p. 95, l 10).

१ The first अनु om. MH

गन्धवाः सप्तविंशतिः । ते अये अद्यमयुञ्जन्ते अग्निञ्चवमा-
 दधुरित्ययास्य षष्ठं मर्ह्यते ऽपां नपादाशुहेमन्य ऊर्भिः
 ककुद्वाग्मत्पूर्तिर्वाजमातमस्तेनायं वाजः सेदित्येवमेवोत्तरं योग्यं
 युनक्ति^१ तस्यैवमेवोत्तरतः प्रष्टिसुपनियुनक्ति^१ तयोरेवमेव
 ५ षष्ठे^१ मर्ह्यते^१ एतस्य योगमनु सर्वमापिवद्युज्यते^१ ऽधि-
 कक्ष्याहस्तिनः कुर्वन्ति^१ प्रवेष्टयन्ति वामोभारान्वसनानां
 दशासु निष्करञ्जुः प्रयत्नन्ति^१ पूगगो दक्षिणा आयातयत्यथ
 शैरोभ्यामृग्भ्यां गार्हपत्ये जुहोति^१ नयवत्यचांम्रीधे जुहोति^१
 सृज्यन्ते^१ दक्षिणा दक्षिणापथेन^१ म यत्किंचिद्ददाति^१
 १० हिरण्यमुखमेव ददात्यथ वामाऽस्यथ^१ युक्तानि गोश्वयः
 हस्तिपुरुषमन्ततो^१ ऽदत्ता एवैते रथा अतिवर्तन्ते^१ नैते
 ऽन्यस्य मन्त आजिं धावन्ति^१ मनमैव स्वरथमध्वर्यवे ददाति
 मनमा ममनुदिश्य^१ दक्षिणास्त्रिभिर्मरुत्वतीयैश्चरति^१ मीदन्ति
 नाराश्रमा आष्यायिता दक्षिणस्य हविर्धानस्यापालम्बमधो-
 १५ ऽधो^१ माहेन्द्राय^१ ॥ ६ ॥

१ षष्ठे M Tr Be U, षष्ठं BFH

२ Thus M Tr Be II HF, जुहोति एजति U

३ यत्किंचिद् T

४ Thus Tr HF, Be B अनाऽपि is of अथ, M (injured) अथवा
 ...मि ददाति अथ युक्ता अन्ती ।

५ Before पुरुषं Tr F ins दावः, H दापी; ध्रुवः हस्तिपुरुषम्, cf
 infra xii 7

६ ममनुदिश्य UII Be II, मनुदिश्य M Tr Be B, मनुदिशः F

७ Thus, with अ, all, all-σ K. but B ~ m अगन्तव्यः ।

अथ याचति नैवारः सप्तदशशरावः^१ स एव क्षीरे गृह्यते
 भवति^१ तेन चरति^१ दृष्टस्यतये ऽनुग्रुहि दृष्टस्यति यजेति^१
 तमनिष्टस्त्रिष्टतमपिधाय प्रजातं निदधात्यथाशैतत्पुरस्ता-
 देवौदुम्बरे श्लोके सर्वापधं दध्नाज्येन समुदायुतं भवति^१ तस्यौ-
 दुम्बरेण सुवेणोपघातः सप्तदशोमाश्नुहोति वाजस्येनं प्रसवः
 सुपुवे अथ इत्यभिषेकाय प्ररेकं परिशिनश्चैतमपिधाय प्रजातं
 निदधात्यथ पुरस्तादभिषेकस्य षट् पार्थानि जुहोत्यग्रये स्वाहा
 सोमाय स्वाहेत्यथ यजमानायतने कृष्णाजिनं प्राचीनपीव-
 सुत्तरलोमोपसृणति^१ तद्यजमानं प्राञ्चसुपवेण सुवर्णरज-
 ताभ्याः इक्ष्वाभ्यां पर्युपास्य सर्वापधेन पुरस्तात्प्रत्यक्षमभिषि- १५
 चति^१ शीर्षतो ऽभिषिञ्चत्या सुखादन्वस्वावयति देवस्य
 ता सवितुः प्रसवे ऽश्विनोर्बाह्व्यां पूष्णे इक्ष्वाभ्याः मरुस्त्वै
 पाचो यन्तुर्धन्वेष्वाग्नेस्त्वा साध्वज्येनाभिषिञ्चामीन्द्रस्य ता
 साध्वज्येनाभिषिञ्चामि^१ दृष्टस्यतेस्त्वा साध्वज्येनाभिषिञ्चा-
 मीति^१ समुन्मृष्टे समुत्कोशम्यभ्यर्षेयमसावामुध्यायणो ऽसुय १६
 पुचो ऽसुय पौचो ऽसुय नप्ता वाजपेयेनेत्यथ भूर्भुवः सुव-
 रिति वाचं विष्टजते^१ दाभ्यां सुखं विष्टष्टे^१ गायत्राचिष्णु-
 क्रमाक्रमते^१ ऽथोपरिष्टादभिषेकस्य षट् पार्थानि जुहोती-

१ प्रचरति Be B

१ Tr Be B U (acc. m.) om., M places इदस्यतेस्त्वा etc before दृष्टस्यते ।

१ Thus Tr U Be II II F, गायत्राचिः M Be B

- न्नाय स्वाहा घोषाय स्वाहेति^१ दादश भूतानामवेष्टींशुहोति
 प्रदिव्ये स्वाहान्तरिषाय स्वाहेत्यथैतस्य वाहंस्पत्यस्य श्रिएष्टता
 चरत्यथैनमादायान्तरेण चालाशोत्कराबुद्धुपनिष्कामत्युत्तरत^२
 एते^३ रघा युक्तास्तिष्ठन्ति^४ । तदेतान्यजुषंजो ऽद्यानवप्रापयति
 १ वाजिनो वाजजितो वाजः मरिच्यन्तो वाजं क्षेप्यन्तो एहस्पते-
 भांगमवजिघ्रतेत्यथैनमपिधाय प्रजातं निदधात्यथ रघमभिप्रैति
 विष्णोः प्रमो ऽमि विष्णोः क्लान्तममि विष्णोर्विक्लान्तमधीत्यथ
 रघस्य पद्यमी मंग्रगत्यद्दौ न्यद्भावभितो रघं घाविति^५ । रघ-
 मातिष्ठति देवष्याहः मवितुः प्रमथे एहस्पतिना वाजजिता
 १० वाजं क्षेपमित्येतस्मिन्काले चालाले रघचक्रं निमित्तं ब्रह्मा-
 रोहति^६ तमत^७ एवानुमन्ययते देवष्याहः मवितुः प्रमथे
 एहस्पतिना वाजजिता वरिष्ठं शाकः रुहेयमित्यथ पजमान-
 मनाप्रायोज्जितौवांचयत्यग्निरेकाक्षरेण वाचमुदजघदिति मन्-
 दगांयागा श्याजनी^८ प्रयश्चत्यश्याजनि वाजिनि वाग्निहु
 ११ वाजिनोवच्यद्दानममत्तु वाजयेति^९ तथा यथायुक्तमदाश्विप-

१ • वाजिनोः MU Bo II Bo Bo (pr. m.). • वाजिनोः Tr Bo (acc. m.)
 Bhar, Kd

२ वरीये Tr Bo II U

३ दुश्च em Bo B.

४ Tr Bo B in. चय ।

५ चयय i. a. चय M.

६ This Bo II U F, Kd, Bhar (see copy); चयचयि Tr, चयचये
 M, चयचयि Bo, चयचयि B चयचयि M

त्यर्वाभीति दक्षिणः सन्निरभीति मध्यमं वाज्यभीत्युत्तरं मयै-
 तानाजिहृतो^१ स्वव्यापयति^२ वाजिनो वाजं धावत मंहतां
 प्रसवे जयत विद्योजना मिनीध्वमध्वन स्तुभीत काष्ठां गच्छते-
 त्वा^३दुर्मर्याया म्यूणा सप्तदशसु शस्याप्रव्याधेषु निमिता^४ तां काष्ठे-
 त्याचघते^५ तामाजिहृतो ऽतीत्य^६ मा^७ गच्छत^८ मो^९ एनाम-
 प्राथ^{१०} निवृततान्तःपक्षमेनां^{११} हत्वा सव्यानवगच्छ दक्षिणैरनु-
 परिवर्तयाञ्चै^{१२} मो^{१३} अप्रसूताः^{१४} सर्पतेति^{१५} ॥ ७ ॥ तृतीयः ॥

अथाहाभिसर्पं यजमान माहेन्द्रं यदं यदीयामीत्यन्वारथे
 यजमाने माहेन्द्रं यदं गृह्णाति महाः दन्द्रो य शौजसेत्यनु-
 द्रुत्योपयामगृहीतो ऽमि महेन्द्राय वा जुष्टं गृह्णामीति^{१६}
 परिमृच्य मादयत्येव ते योनिर्महेन्द्राय त्वेति^{१७} तदेतान्पञ्चै-
 न्दानतिपाद्गान्मह मः^{१८}मादयत्यथाप^{१९} उपस्पृश्य वहिषी
 आदाय वाचंयमः प्रत्यङ् द्रुत्वा शोचमुपाकरोति^{२०} सुवते

१ •महेतान• Be B Kes , •महेतान• the other MSS

२ Thus M Tr Be DFH Kes , विद्याप• Be II U and Comm on
 Taitt. S Vol I, p. 1024.

३ These three words only in Be B and Bhav , the other MSS
 and Kes omit them

४ Thus Tr Be B Kes , ऐनाम• the other MSS

५ Tho• Be B, निवृत्तान्तः• Tr, निवृत्तान्तः• M Be II U; निवृत्तान्तः•
 H, निवृत्तान्तः• F

६ Thus Be B, •याञ्चैमं FH; •यर्ध्वप्रसूतासुसर्पतेति Tr.; •यर्ध्वमाप्रसूता
 सर्पतेति M, •याञ्चैमाः प्रसूताः सर्पतेति Kes

७ •शादयत्य• MH Kes

- माहेन्द्राय^१ प्रमुते साधि संप्रैषमाह ब्रह्मन्वाजिनाः साम
गायाजिसृत आजिं धावत दुन्दुभीन्समाघ्नताभिषोतारो^२ ऽभि-
पुणुताग्रीदागिरं विनयोस्तूखलमुदादय प्रतिप्रक्ष्यातवारुणमेक-
कपालं निर्वप सौम्यस्य विद्धीति^३ यथासंप्रैषं ते कुर्वन्ति ।
४ गायति ब्रह्मा वाजिनाः साम^४ तं य एव कश्च^५ परिकर्मा-
वेष्टयति^६ धावन्वाजिसृत^७ आप्नन्ति दुन्दुभीन्संप्रवदन्ति
वाचः^८ संप्रोदिता^९ वाचो ऽनुमन्त्रयत इन्द्राय वाचं वदतेन्द्रं
वाजं जापयतेद्रो वाजमजयिदित्यथ रथान्वावतो ऽनुमन्त्रयते
वाजेवाजे ऽवत वाजिनो न इति चतसृभिरनुच्छन्दसः^{१०} ।
१० ग्राम्यन्ति घोषाः ग्राम्नाय^{११} होच एषोत्तमेति प्राङ्हेतुः
कान्नात्पराडावर्तते ऽध्युरभ्येनमाङ्गयते होता^{१२} प्रत्याङ्गयते
ऽध्युः^{१३} श्रूयति^{१४} प्रतिगृणाति^{१५} प्रमिद्धमुक्यं प्रतिगीर्यं
प्राडेत्योद्यच्छत एतं माहेन्द्रं यहमनुद्यच्छन्त इतरानुपोद्यच्छन्ते
नाराग्रमानथाश्रावयत्यो श्रावयाम्नु औषडुक्यशा^{१६} यज सोम-

१ माहे• M Tr U Be B Be 11, सहे• HF

२ Thus (समाघ्न, cp *Pitrmedhasūtra*, p 37. 14) Tr U Be B Be 11; समाघ्न MHF

३ Thus M Tr U Be B, कचन Be 11 II, कचन F.

४ संप्रवदिता, संसदिता, संप्रवदता or सप्रवदतो the MSS.; this last reading, presented by M, could also be defended, if we take the part as an acc pl. masc, but cp *Bhav* ता चमन्त्रयते and *infra* xii 13, where the correct reading is given by M

५ Be B 109 इति after औषडः ।

स्येति^१ वषट्कृते जुहोति^१ तदेतान्पञ्चैन्द्रानतिषाद्धान्बह^१
 जुहति^१ वषट्कृतानुवषट्कृते द्विजुहोति^१ तथैव द्विद्विनांरा-
 ग्माननुप्रकम्पयन्ति^१ द्विर्दंतो माहेन्द्रः परिशेत^१ आयन्ति
 रथा^१ आगतान्नयान्दृष्ट्वा याचत्याज्यस्यालीः ससुवाः^१ स
 यद्यसौ रथभेषमाचक्षत आग्नीध्र^१ एतां जुहोत्युत सास्य द्रवत-
 स्तरष्यत इत्युभयेनैव रथविमोचनीयं जुहोत्या मा वाजस्य
 प्रसवो जगम्यादिति^१ ॥ ८ ॥

अथ याचति नैवारः सप्तदशशरावः सप्तदश सुवर्णानि^१
 कृष्णलानि हिरण्यपात्रं मधोः पूर्णमित्येतत्समादायान्तरेण
 चालालोत्करावुदङ्गुपनिष्क्रामत्युत्तरत^१ एते रथा युक्ता- १०
 स्मिष्ठन्ति^१ तदेतान्यजुर्युजोऽश्वानवघ्रापयति वाजिनो वाज-
 जितो वाजः ससुवाःसो वाजं जिगिवाःसो बृहस्पतेर्भागे
 मिष्टुङ्गमित्यथैनमपिधाय प्रज्ञातं निदधात्यथ रथान्विमुच्य-
 मानाननुमन्त्रयत इयं वः सा सत्या संधाभूद्यमिन्द्रेण समधङ्क-
 मिति^१ दुन्दुभीनवस्यतोऽनुमन्त्रयतेऽजौजिपत वनस्पतय १५
 इन्द्रं वाजं विमुच्यध्वमिति^१ तदेतं यजुर्युजः रथं विमुञ्चति
 यथादत्तमितरान्यावर्तयन्त्युपसंगच्छन्त एनमेत आजिहृतसोभ्य
 एकैकं कृष्णलं व्युत्पयच्छति^१ तानि सार्धं समादाय हिरण्य-
 पात्रं मधोः पूर्णमित्येकधा ब्रह्मण उपहरति^१ ॥ ९ ॥

१ तदेतान् om. Bo B, तदेतद् M.

१ आग्नीध्रीय Bo B

१ योऽसौ U.

१ *क्रामत्यु* Tr HF, *क्रामत्यु* MU Bo B Bo 11.

तद्ब्रह्मा प्रतिगृह्योपावरोहृत्यथाहाजिसृतो दक्षिणापथेनो-
पातीत्य दक्षिणाः श्रोणिमभिनिश्रयध्वं^१ मासता अघेणाहव-
नीयं परीत्य दक्षिणमःसमुपसःश्रयध्वमिति^२ तदेनान्वि-
मिताम्यामभिविप्लन्यथाहैहि^३ यजमानेति^४ पूर्वथा द्वारा हवि-
५ धानं प्रपाद्य यजमानः सोमघहानुपस्थापयति ॥ १० ॥

मंष्ट्रस्य स्यं मा भद्रेण पृङ्ग्वेति^१ विष्टस्य स्य वि मा
पापनां पृङ्ग्वेति सुराघहानयेताः सुराः सप्ररेकामादायै-
ताःस्य सुराघहानाजिसृद्वा उपहरन्ति^२ तां ते पियन्तो रम-
माणा महीयमाना आसते^३ एव यन्मासत्या अनवदानीयं
६ तदुभयान्तरेण^४ पर्षाशाखासु न्यस्यति^५ तत्समुत्कृश^६ विमाथी-
कुर्वते^७ एव याचत्याज्यस्यालोः ससुवां तार्यं दर्भमयमित्येत-
त्समादायाहैहि यजमानेत्यन्वग्यजमानो ऽनूषी पत्न्याहवनीये
जुहोत्यन्वारभ्ये यजमाने वाजस्य प्रसवयेति द्वादश सुवाङ्गती-
रयं यजमानं तार्यं परिधापयति चत्रस्योत्पमसीति^८ चत्रस्य

१ *भिनिश्रय* Bo (sec. m) only

२ Thus M Tr Hl' Keś., अघशय* Bell U, अभिनिश्रय* B Be

३ तदेनान् is b. तदेनान् M Tr U Bull H F, अदेनान् He B; अभि-
विप्लन्य* Bo (sec m) Tr Bhav, अभिनिप्लन्य* MU Bell F, निप्लन्य*
H, अभिविषस्य* B Be (pr m.)

४ तदुभयोरन्तरेण M

५ Thus Be B, समुत्कृश MU Bell H, समुत्कृश F, समुत्कृशोचैः श्रोत्रका
Keś

६ cp Ap xiii 7 8, विमाथ कुर्वते (as Tr. I 3 8 1) M.

योनिरमीति दर्भमयं पद्मीमथैताः श्रिति^१ यजमानायतना-
 त्प्राचीं वोदीचीं वा यूपमभ्यायातयत्यथ जायामामन्त्रयते
 जाय एहि सुवो रोहावेति^१ रोहाव हि सुवरितीतरा
 प्रत्याहाहं नाबुभयोः सुवो रोह्यामीति यजमानस्त्वं नाबुभयोः
 सुवो रोहेति पद्मी^१ तां दग्भिः कन्धै^१ रोहत्यायुयंघ्नेन^१ *
 कन्पतामित्यान्तं गत्वा बाहू उद्गच्छति सुवर्देवाः अगन्नामृता
 अभूम प्रजापतेः प्रजा अभूमेत्येभं लोकं प्रत्यवेक्षते भमहं
 प्रजया मं मया प्रजा भमहः रायस्योषेण मं मया रायस्योष
 इत्येनामुपावरोहति^१ म यावति मन्यत एतावति मोदा-
 स्यन्तीति^१ तदेनमामपुटैर्घ्नन्ति^१ ॥ ११ ॥ १०

अन्नाय वेति पुरस्ताद्धर्षुरन्नाद्याय वेति दक्षिणतो मद्वा
 वाजाय वेति पश्चाद्भोता वाजजित्याथै नेत्युद्गातोत्तरतो^१ यधु
 वा एते न कामयन्ते ऽधर्षुरेव पुरस्ताद्घ्नन्ति दक्षिणतः प्रति-

१ Thus M Tr Be B, श्रिति U Bell H F, श्रिति Bhav. (one copy),
 श्रितिरं (the other copies), Kes has three श्रितिं corrected from
 original श्रितिं or श्रितिः ।

१ Thus (as TBr I 3 7 4) M Tr UBF Dvauidhasūtra and
 Bhav on this passage of the Dvauidha, कन्धैरोहः Be H, thus
 also Bhav. on the passage of the Vājap

१ Thus, conjecturally, corrected, मोदास्यन्तीति M Tr, मेदास्यन्तीति
 UBF, मोदास्यन्तीति Be B

१ कपपुटे • FH Be (pr m.), although at the beginning of this
 passage the कपपुटे have been mentioned, अत्पुटे is here the correct
 reading, cp Bhav a h 1

प्रस्थाता पश्चादाग्नीध्र उच्येतोत्तरतस्तेषां^१ तथा विभागो यथा
 दुन्दुभीनामर्वाद्यैः^२ प्रत्यवरोहणतः^३ आपन्दीं निदधाति^४ तस्मात्
 वस्ताजिममास्तृणानि वस्ताजिने शतमानः^५ हिरण्यमथ दक्षिणं
 पादः^६ हिरण्यं^७ उपावरोहत्यामृतमसीति^८ पुष्टिरसि प्रजनन-
 १ मसीति सथं वस्ताजिने^९ ऽयंनसेतवागन्धा सद आवहन्त्य^{१०}
 वा^{११} प्रजत्यवायन्तेनमेते^{१२} चमसा^{१३} अचैतस्य बार्हस्पत्यस्येडामुप-
 ऋयत^{१४} इडोपहृतं माहेन्द्रः^{१५} हीता चैवाध्वर्युश्च संभवयतो
 नराशः^{१६} सपीतेन नाराशः^{१७} सामचैतेषामतियाद्याणां मुखे पाचे
 सः^{१८} सवाग्मवनीय यजमान एव प्रत्यक्षं भक्षयत्यधि वैना-
 १० भ्रुवश एव चमसेषु क्ववनीय भक्षयेयुरित्येतदपरः^{१९} होह-
 चमसमेवैते चयः समुपहृत्य भक्षयन्ति^{२०} यथाचमसं चमसान्निष्व
 म इत्यात्मानं प्रत्यभिमृशन्ते^{२१} नाप्याययन्ति चमसान्निष्वभक्ष

१ Thus M Tr; उत्तरत उच्येता all the other MSS

२ Thus Tr Be B Be 11 (sec. m), अशाद्यै UFH Be 11 (pr. m.),
 चन om M

३ Thus corrected on account of the collateral passage xviii 17
 a. f. and the Vivarana. प्रत्यवरोह(ण)तः एव प्रत्यवरोहति तत्र; MSS.
 प्रत्यवरोहण ।

४ हिरण्यमुपा M U Be 11 H F, हिरण्यउपा Be; हिरण्यउपा B,
 हिरण्य om. Tr.

५ Thus Be 11; *वस्तानामाज्या D; *वस्तानामाज्या M, *वस्तानामा
 Tr Be B H F, but cp. Bhav तपैवायन्तोपम्य सदः प्रापयन्ति सुपनेन वा
 गन्वति ।

माजंयन्ते^१ उपेन्द्राय नेन्द्राय नेत्वेवं त्रिभिरुक्थ्यपर्यायैश्चरति^१
 संतिष्ठते माष्यंदिनश्च भवन्म^१ ॥ १२ ॥ चतुर्थः ॥

अथ सावित्रश्च इत्या प्रमर्षन्ति इतीयमवनाय^१ प्रसिद्ध-
 मादित्यपक्षेण चरित्वापयणं गृह्णात्येव पोषाग्निमभिरुष्णा-
 त्यमावि सोम इन्द्र त इत्यनुद्रुत्योपयामश्चोतोऽमोन्द्राय^१
 ना षोडशिनं जुष्टं गृह्णामीति^१ परिगृह्य मादित्येव ते
 योनिरिन्द्राय वा षोडशिन इत्युक्थ्यं गृह्णाति^१ ममानं
 कर्मा पवमानात्पवमानेन चरित्वा स्वे धाम्पशुभिरति^१
 तेषां नृणा मनोता माना देवता माना प्रत्यभिमर्गना माना
 वमाहोमाः ममानो वनश्चरतिः ममानः स्त्रिएहप्रैयवाग्ममानीडा १०
 ममान्यो दिग्भो^१ नागा दिग् इत्येके^१ ममानं कर्मा भुववत्य-
 यमनेभ्यो^१ भुववद्विद्यमसैश्चरित्वा त्रिभिरुक्थ्यपर्यायैश्चरतीन्द्रा-
 वरुणाभ्यामिन्द्राद्यहन्वतिभ्यामिन्द्राविष्णुभ्यामित्यर्थ^१ षोडशिणा
 चरत्येव प्राहायचाह होतुश्चममममूक्षयध्वमुद्येतः मवंश्च एव
 राजानमुत्तय मातिरीरिच इति^१ होतश्चममेव प्रथममुद्ययन्ति १४
 यद्योपपादमितराग्मवंश्च एव राजानश्च ममुन्नीयोत्तरवेद्याश्च
 मश्चादयन्ति^१ तदेतान्प्राजापत्याग्मह मश्चादयन्त्येषां उप-
 ष्यन्त बर्हिषी आदाय वाचंयमः प्रत्यङ् द्रुत्वा सोममुपा-

१ Thus M Tr, चरति UB Be II Be II F

१ Thus M Tr BHF; चरति Be II U

१ •चरतीन्द्रा• M Tr, the other MSS read plural.

करोति ' सुवते ' तदेतद्बृहत्सामैकविंशं वैष्णवीषु शिपिविष्ट-
 वतीषु कुर्वन्ति ' होत्र एपोत्तमेति प्राङ्क्षान्तुः काष्ठात्प्राङ्का-
 वतंते ऽध्वर्युरभ्येनमाङ्गयते होता ' प्रत्याङ्गयते ऽध्वर्युः '
 शःसति ' प्रतिगृह्णाति ' प्रसिद्धमुख्यं प्रतिगीर्यं प्राङ्क्ष्योद्यच्छन्त
 एतः होत्रचमसमनूद्यच्छन्त इतरानुपोद्यच्छन्ते चमसानथा-
 श्रावयत्यो श्रावयाम्नु श्रौषडुक्थशा यज सोमानामिति '
 वषट्कते जुहोति ' तदेताग्नाजापत्यान्वह जुहति ' वषट्कतानु-
 वषट्कते द्विजुहोति ' तथैव द्विर्द्विः सर्वाःसुमसाञ्जुहत्यं भवेः
 प्रत्यक्ष आद्रवन्त्यनुसवनभक्षः प्रजापतिना पीतयेत्यपैतेषां
 प्राजापत्यानां मुखे पात्रे सःसावाग्ममवनीयं यजमान एव
 प्रत्यक्षं भक्षयत्यपि वैनाम्सर्वं एव चमसेषु यवनीय भक्षयेयु-
 रित्येतदपरमं च यन्माहत्या अनवदानीयं तद्दृत्विग्भ्य उप-
 धरति ' तदेतत्समावच्छे ' विभज्य प्राञ्जन्ति ' होत्रचमसमेवैते
 चयः समुपह्वय भक्षयन्ति ' यथाचमसं चममान्द्विष्व म इत्या-
 त्मानं प्रत्यभिमृशन्ते ' नाप्याययन्ति चमसान्मर्वभषा मार्ज-
 यन्ते ' ऽथ संप्रैषमाहाग्नीदौपयजानद्वारानाहरोपयष्टरूपमीद
 मद्भ्रमस्यास्यामः समिधमाधायग्नीदग्नीभृत्सहसंमृष्ट्वीत्याहर-

१ Thus M Tr U Be 11, अपैत् Bc DFEL

२ Thus M Tr, संसावमवनीय Be 11 UH Kes ; संसावानवनीय F ;

संसावाग्ममवनीय B Be, op. supra p 81, 9.

३ अरति Be BH Bhav., अरति M Tr F.

४ Thus MUHF ; मनेषमा Tr Be D, तदेवेषमा Be (sec. m.).

न्येतानाग्नीधादौपयज्ञानद्वाराऽशान्मणेः शौतारं निवपत्युप-
 षीदत्युपयष्टा गृह्यतीये^१ चैतानि गृह्यतीयान्येकादशधा ह्यनो-
 पयष्टौपयजति^१ ममानमत ऊर्ध्वं^१ संतिष्ठते वाजपेयो^१
 वाजपेयेनैवा प्रत्यवरोहणीयेनाग्निष्टोमेन^१ पथेत^१ संतिष्ठते
 वाजपेयः संतिष्ठते वाजपेयः^१ ॥ १३ ॥ पञ्चमः ॥

॥ इत्येकादशः प्रश्नः ॥

१ Thus (•••••) all exc. B, which has the sing. and M, which omits this passage altogether

१ चण्डीमेन ind. Tr

राजसूयेन^१ यक्ष्यमाणो भवति^१ स पुरस्तात्फाल्गुन्यै वा
 वैश्वै वा पौर्णमास्या आमावास्तेन^१ हविषेद्वा दीक्षते^१ तस्य
 तिस्रो दीक्षास्तिस्र उपमदः सप्तम्यां प्रसृतः^१ संतिष्ठत एष
 प्रायणीथो ऽग्निष्टोमयतुष्टोमः सहस्रदक्षिण उद्वसानीयान्तो^१
 ५ ऽथाष्टमे ऽज्ञानुमतं निर्वपति^१ हविष्कृता वाचं विसृजते^१
 समानं कर्माधिवपनाद^१धुष्य दक्षिणार्धं गार्हपत्यस्याष्टौ कपाला-
 न्युपदधात्येकं प्रतिप्रस्थातोत्तरतो नैर्ऋताय^१ हविःपेक्ष्यै प्रयच्छ-
 न्नाह प्राचस्य प्रतीचस्य थ्वग्नातयन्ती पिण्ड्वीति^१ स ये
 प्राञ्चः शम्याया अश्वश्रीयन्ते तानध्वर्युः समुष्य संयुत्यानुमतः
 १० अपयत्यथ ये प्रत्यञ्चः शम्याया अश्वश्रीयन्ते तान्प्रतिप्रस्थाता
 समुष्य संयुत्य नैर्ऋतः अपयत्याददत्^१ एतं^१ नैर्ऋतमुपस्तीर्णा-
 मिघारितं^१ कृष्यां वामः कृष्णत्वपमन्तमागारादेकोष्णुकमुद-
 पाचमित्येतत्समादाय गार्हपत्ये सुवाङ्गतिं जुहोति वीहि
 स्वाहाङ्गतिं जुधाण इत्यथ दक्षिणया दारोपनिष्कम्य तां दिग्ं
 १५ यन्ति यचास्य स्वहृतमिरिणः स्यष्टं भवति प्रदरो वा^१

१ ... १ Thus MT Be 11 (the last two om however ४); the other MSS.: राजा राजसूयेन यत्रैत यक्ष्यन्त्यै वा वैश्वै वा पुरस्तादामावास्तेन । The Vivarāpa begins also राजा राजसूयेन एतेवेति, but infra it cites the words यक्ष्यमाणो भवति and cp. com. on T.S. i. 1.8 and on Tāpṛ. br. xviii 81.

१ पिण्ड्वीति M; the other MSS. still more corrupted.

१ Thus M, अपयत्याददत् T Be 11, Be BU om आददत् ।

१ Thus M, एतं० all the other MSS

तदेतदेकोल्लुक्मुपसमाधाय संपरिसीयांहुष्ठाभ्यां^१ परिमृष्ट
 नैर्षतं जुहोत्येष ते निर्घते भागो मृते हविस्त्यसि मुष्टेन-
 मश्वसः स्वाहेत्येष श्वसं वासः कृष्णत्वं ददात्ययापो यति-
 विद्य परास्य पाचमनवेवमाणा आपन्ति इक्षपादाग्रघाच्यै-
 तेनैव घषेतमेत्य गार्हपत्ये सुवाङ्मतिं जुहोति स्वाहा^२
 नमो य इदं चकारेत्ययातुमतेन^३ सश्वसां करोति^४ धेनुं
 ददाति^५ ॥ १ ॥

अथ नवमे ऽज्ञादित्यं चरं निर्घपति^१ वरं ददात्येष
 दशमे ऽज्ञायावैष्णवमेकादशकपालं^२ वामनं वहिनं ददात्यथे-
 कादशे ऽज्ञाग्नीधोमीयमेकादशकपालं^३ हिरण्यं ददात्येष^४
 द्वादशे ऽज्ञैन्द्रमेकादशकपालमृषभं वहिनं ददात्येष षडो-
 दशे ऽज्ञाप्रेयमष्टकपालमैन्द्रं दधृषभं वहिनं ददात्येषोपाती-
 त्याघषण्वीश्वि चतुर्दशे ऽग्निं सरस्वत्यै चरं^५ वसतरं
 ददात्येष पञ्चदशे ऽग्निं सरस्वते चरं^६ वसतरं ददाति^७ यद्यु
 वै चतुर्दशमेवोपवसथः संपद्यत एवमेवैतद्दहरेताभ्यामिष्टिभ्यां^८
 नानावर्हिभ्यां^९ यजेतांघासैतद्दहर्विश्वेभ्यो देवेभ्यो वक्त्रा अपा-
 क्ता भवन्ति^{१०} वैश्वदेवं पयो द्दोहयिलोपवमन्ति सांनाय्यस्य

१ एहीयां i. a. o. अहुष्ठाभ्यां B Be U.

२ अकारेणुमतेः Be BU

३ धेनुर्दक्षिणा Be BU.

४ यजने. i. a. o. यजेते. M Be BU.

५ Thus M; अर्हिभ्यां Be BU, अर्हिभ्यां Be II T

वावृता तूष्णीं वाच श्चो भूते वैश्वदेवहविभिंरिद्धा पौर्णमास-
 वैश्वधाभ्यामिद्धा प्रसिद्धं निवर्तयते ^१ ऽथ श्चो भूत इन्द्राय
 सुचाम्णे पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपत्य^२भिहितो रथ उभा-
 काऽस्यकवचो^३ गर्भिणीभिर्वा वडवाभिर्युक्तः साण्डैवाशैरावेद्यो
 * निष्कस्तद्ददात्यथ श्चो भूत इन्द्रायाऽहोमुचे पुरोडाशमेका-
 दशकपालं निर्वपत्य^४नभिहितो रथो^५ ऽकाऽस्यकवचो^६ ऽगर्भा-
 भिर्वा वडवाभिर्युक्तो निरष्टैवायैः^७ सत्सृणको^८ निष्कस्त-
 द्ददाति ^१ ॥ २ ॥

एते संतनी इत्याचरते ^१ ऽथ श्चो भूते संतनीभ्यामेव
 १० प्रतिपद्यते ^१ स एवमेव संतनीभ्यामहरद्विपर्यासं^२ यजमान-
 यतुरो मास^३ एति^४ काममिद्या कामं पशुवन्धेन कामं

१ Thus hesitatingly emended उभे कस्यकवचो M, दभे कस्यकरचो T
 Be 11, उभोकास्यकवचो Be BU. Bhav उभे कास्यकवचो गिरसाचम, but
 this may be a periphrase of our compositum So much, at any
 rate, is certain, that an adj is required with the sense उभयतः कास्य-
 कवच (cp Kāty xvii 10 30-31, Lāty ix. 4 14)

२ Again emended, रथो न उकस्यो उकवचो उग्र० M; could उ in
 Nandināgarī represent the avagraha? Then the reading of M
 would be; रथो [न] उकस्यो उकवचो उग्र०; रथ कास्यकवचो Be BU, दभे-
 कस्यकरचो Be 11 T (omitting रथो)

३ *वासे सत्सृणको M, *वासेदस्यका T Be 11, *वासेदस्यका० Be,
 *वासेदस्यका० B, the last two om निष्कम् ।

४ Here and infra B Be U have sometimes विपर्यासायां, Be 11
 T om the word every time

५ Thus here and infra M, मास इति B Be U, मासानेति Be 11 T

यत्राययणेनाथ चतुर्षु मासेषु पर्यवेतेषु संतन्येद्येद्वा^१ बह्वणप्रधा-
 सहविभिंरिद्धा पौर्णमासवैष्टुधाभ्यामिद्धा प्रसिद्धं निवर्तयते^१
 ऽथ श्वो भूते संतनीभ्यामेव प्रतिपद्यते^१ स एवमेव संतनीभ्या-
 महरहर्विपर्यासं यजमानो ऽपराश्रयतुरो मास एति काम-
 मिच्छा कामं पशुबन्धेन कामश्च शनाकाप्रयणेनाथ चतुर्षु ५
 मासेषु पर्यवेतेषु संतन्येद्येद्वा साकमेधहविभिंरिद्धा पौर्णमास-
 वैष्टुधाभ्यामिद्धा प्रसिद्धं निवर्तयते^१ ऽथ श्वो भूते संतनीभ्या-
 मेव प्रतिपद्यते^१ स एवमेव संतनीभ्यामहरहर्विपर्यासं यजमानो
 ऽपराश्रयतुरो मास एति काममिच्छा कामं पशुबन्धेन कामं
 श्रौद्धाययणेनाथ चतुर्षु मासेषु पर्यवेतेषु संतन्येद्येद्वा शनामी- १०
 रीयहविभिंरिद्धा पौर्णमासवैष्टुधाभ्यामिद्धा प्रसिद्धं निवर्तयते^१
 ऽथ श्वो भूते संतनीभ्यामेव प्रतिपद्यते^१ स एवमेव संतनीभ्या-
 महरहर्विपर्यासं यजमानः सप्ताहान्येति काममिच्छा कामं
 पशुबन्धेनाथाष्टमे ऽङ्गीश्रुतुरीयमाग्नेयमष्टाकपासं निर्वपति
 रौद्रं गावीधुकं चरुमैन्द्रं दधि वाह्वणं यजमघं चरुमन्वाहार्य- १५
 मासाद्य वह्निर्नो घेतुं ददाति^१ ॥ ३ ॥

अथ तदानीमेव पञ्चैषीयेन प्रतिपद्यते^१ पञ्चधाङ्गारा-
 यिरुद्ध पञ्चैभ्यानभ्यादधाति पर्णमघं पुरस्तात्त्रैयघोधं दक्षिणत
 आश्रयत्यं पश्चादौदुम्बरमुत्तरतः श्राचं मध्ये^१ ऽयैनानाञ्जो
 व्याधारयति ये देवाः पुरःमदो ऽग्निनेवा रवोहणस्ते नः पान्तु १०

- ते नो ऽवन्तु तेभ्यो नमस्तेभ्यः स्वाहा ये देवा दक्षिणसदो ये देवाः पश्चात्सदो ये देवा उत्तरसदो ये देवा उपरिपद इत्यथोपवेशेणाङ्गाराम्भूमृहति^१ समूढः रक्षः संदग्धः रक्ष इदमहः रक्षो ऽभिसंदहामीत्यथैनाङ्गुवाङ्गतिभिरभिजुहोत्यग्रये^२
- ५ रक्षोभि स्वाहेति पञ्चभिर^३ प्रष्टिवाहिनः रथं ददात्यथ याचति पर्णमयः सुवमपामार्गसक्तूग्रतिवसनीयं वामो ऽन्त-
मागारादेकोष्मकमुदपावमित्येतत्समादायोदञ्चो निष्कस्य तां दिशं यन्ति यत्रास्य स्वहृतमिरिणः स्पष्टं भवति प्रदरो वा^४
तदेतदेकोष्मकमुपममाधाय संपरिस्वीर्यं पर्णमयेन सुवेषापा-
- १० मार्गसक्तूञ्जुहोति देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे ऽसिनोर्वाङ्गभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याः रक्षसो वधं जुहोमि स्वाहेति^५ हतः रक्ष इति सुवमनुप्रहरत्यवधि^६ रक्ष इत्युपतिष्ठते^७ ऽव^८ यदस्ते तद्ददात्यथापो व्यतिषिच्य परास्य पावमनवेचमाणा आयन्ति हस्तपादान्प्रचाल्येतेन ययेतमेत्येन्द्रतुरीयेण सःस्थां करोत्यथ
- ११ नवमे ऽङ्गि पूर्वाणि देविकाहवीःषि निर्वपत्यनुमत्यै चरुः राकायै चरुं धात्रे पुरोडाशं दादृशकपालमित्येवाधार्य-

१ निरुहति Be T

२ सुवाङ्गनीमि० M Be U, सुवाङ्गनीर० BT Be 11

३ पंचभिर om Be BU

४ इति om Be BU

५ नृप्रहत्याव० Be BU

६ अपीतिष्ठते MT Be 11, but ep Ap xviii 9 18

७ om B Be U

माघाद्य^१ वसतरौ^२ ददात्यथ दशमे ऽग्न्युत्तराणि देविका-
 श्ववीक्ष्यि^३ निर्वपति मिमीयान्मै चरुं कुङ्गै चरुं धाव एव^४
 पुरोडाशं द्वादशकपालमित्यन्वाहार्यमामाद्य^५ वसतरौ^६ ददा-
 त्यथैकादशे ऽङ्गि चिधंयुक्तैः प्रतिपद्यत आग्नावैष्णवं निर्वप-
 त्येन्द्रावैष्णवमेकादशकपालं वैष्णवं चिकपालं^७ वामनमृगभं^८
 वह्निं ददात्यथ द्वादशे ऽग्न्यग्नीषोमीयमेकादशकपालं निर्वप-
 तीन्द्राघोमीयमेकादशकपालं सौम्यं चरुं^९ यभुं ददात्यथ
 त्रयोदशे ऽङ्गि सोमापौष्णं चरुं निर्वपत्येन्द्रापौष्णं चरुं पौष्णं
 चरुं^{१०} श्यामं ददात्यथ चतुर्दशे ऽङ्गि वैशानरं द्वादशकपालं
 निर्वपति^{११} हिरण्यं ददात्यथ पञ्चदशे ऽङ्गि वारुणं यवमयं^{१२}
 चरुमशं ददाति^{१३} ॥ ४ ॥ प्रथमः ॥

अथैनमामावास्त्रेण हविषेजानं रविनः पर्यवस्यन्ति^{१४}
 दक्षिणतो वोदञ्चो पथाद्वा प्राञ्चलेषामवमितानां ब्रह्मैव दक्षि-
 णार्थो वापरार्थो वा भवति^{१५} स^{१६} यत्किंच यज्ञपरिभोजनं^{१७}
 ब्रह्मण एव^{१८} तद्गृहे^{१९} भवत्ययारण्योरग्नीन्समारोह्य ब्रह्मणो^{२०}

१ इति om T Be 11 U

२ •नर Be 11 T.

३ om B Be U, the word should be supplied, also Vol. 1, p. 264, 4

४ इति om^१ all the MSS

५ •नदी Be 11 T

६ पर्यवस्यन्ति B Be U

७ om. Be 11 T

८ •भाजमे B Be U

९ Thus M Be 11 T, रवेत् • B Be

गृहानध्यवसाय मथित्वाग्नीन्विद्धत्य वाहंस्यत्यं चरुं निर्वपति
 ब्रह्मणो गृहे १ श्रितिषुष्टं ददात्यथारण्योरग्नीन्समारोह्य २
 स्वान्यग्न्यायतनान्यभिप्रव्रजति ३ तं यन्तमनुमन्त्रयते इयं नो
 राजा वृचहा राजा भूत्वा वृचं वधादित्यथ स्वान्यग्न्यायतना-
 ५ न्यध्यवसाय मथित्वाग्नीन्विद्धत्येन्द्राय भुवाम्णे पुरोडाशमेका-
 दशकपालं प्रतिनिर्वपत्यथस्यैतदहः ४ श्वेतायै श्वेतवत्सायै पयो
 दोहयित्वा समातथ निदधात्यथ श्वो भूते ऽरण्योरग्नीन्समा-
 रोह्य राजन्यस्य गृहानध्यवसाय मथित्वाग्नीन्विद्धत्येन्द्रमेकादश-
 कपालं राजन्यस्य गृह ५ अयमं ददाति ६ तथारण्योरग्नी-
 १० न्समारोह्य स्वान्येवाग्न्यायतनान्यभिप्रव्रजति ७ तं तथैव ८ यन्त-
 मनुमन्त्रयते ९ यस्यस्य गृहे यजते सधो ऽनुमन्त्रयते इयं नो
 राजा वृचहा राजा भूत्वा वृचं वधादित्यथ स्वान्येवाग्न्याय-
 तनान्यध्यवसाय मथित्वाग्नीन्विद्धत्येन्द्रायाऽहोमुचे पुरोडाश-
 मेकादशकपालं प्रतिनिर्वपति १ प्रज्ञातमेवास्यैतदहः श्वेतायै
 १५ श्वेतवत्सायै पयो दोहयित्वा समातथैव ९ निदधात्यथ द्वितीये
 ऽग्नादित्यं चरुं गृह्यै गृहे १ धेनुं ददात्यथ चतुर्थे ऽङ्घ्रि भगाय
 चरुं वावातायै गृहे १ विचिक्तगर्भां पठौहीं ददात्यथ पञ्चमे ऽङ्घ्रि

१ • रोष here and infra sometimes B Be U.

२ • व्रजति MT Be Be 11, • वृति B

३ प्रति om. MT Be 11 but ep Ap xviii 10 23

४ एव after स्वानि om MT Be 11, • व्रजति T Be 11 B, • व्रजति M Be

५ Thus MUB Be; एव om Be 11 T

६ एम् om Be BU

नैर्द्धंतं चरुं परिहृत्यै गृहे कृष्णानां व्रीचीणां नखनिर्भिन्नं^१
 कृष्णां कृटां ददात्यथ यष्टे ऽज्ञाप्रेयमष्टाकपालः॥ मेनान्यो
 गृहे^२ हिरण्यं ददात्यथ सप्तमे ऽङ्गि वारुणं दशकपालः॥
 सूतस्य गृहे^३ मघानिरष्टं ददात्यथाष्टमे ऽङ्गि मासतः॥ सप्त-
 कपालं यामथ्यो गृहे^४ ष्टत्रिं ददात्यथ नवमे ऽङ्गि चाविचं
 द्वादशकपालं चतुर्गृहे^५ उपध्वस्तं ददात्यथ दशमे ऽज्ञाश्विनं
 द्विकपालः संयहीतुर्गृहे^६ सवात्यौ ददात्यथैकादशे ऽङ्गि पौष्णं
 चरुं भागदुघस्य गृहे^७ श्यामं ददात्यथ द्वादशे ऽङ्गि रौरुं
 गावीधुकं चरुमजावापस्य गृहे^८ श्वलमुदारं ददाति^९ प्रसिद्ध-
 मेवासैतदहः^{१०} श्वेतायै श्वेतवत्सायै पयो दोहयित्वा^{११} समातथैव^{१२}
 निदधात्यथ चयोदशे ऽङ्गि मैत्रावरुणस्य भवति^{१३} ॥ ५ ॥

अथ वै भवति श्वेतायै श्वेतवत्सायै दुग्धे स्वयंमूर्ते स्वयं-
 मयित श्राव्य श्रावत्ये पात्रे चतुःस्तनौ स्वयमवपन्नायै ग्रास्यायै
 कर्णाः॥ द्वाकर्णाः॥ च तण्डुलान्विचिनुयादित्यथ वै भवति स्वयं-
 कृता वेदिर्भवति स्वयंदिनं वर्धिः स्वयंकृत दध इति^{१४} राजै-
 वायः^{१५} स्वयं कर्मभिः पूजितो भवति^{१६} स^{१७} स्वयमेव वेदिं
 करोति स्वयमिध्नावर्धिः संनद्यति स्वयमाश्रत्यं पात्रं चतुःस्तनौ^{१८}

१ Thus B Be U, प्रसिद्धमेवाङ्गिनं द्वादशाहं M; अथ प्रसिद्धमेवासैद्वादशाहं T Be 11.

२ दोहयित्वादोहयित्वा M.

३ समातश्चपमातथैव M; नानर्धमासादथैव Be 11 T.

४ corrected; राजैवापस्य M Be BU; राजैवेधे Be 11 T.

५ om. T Be 11

६ वर्धि T Be 11, but cp. Ap. xviii. 11. 2.

करोति^१ स्वयमत्रपञ्चायै शाखायै कर्णाऽश्वाकर्णाऽश्च तपुस्ता-
 न्विचिनोत्यथ वै भवति ये कर्णाः स पयसि बार्हस्पत्यो ये
 ऽकर्णाः स आष्ये मैत्र इत्यथोत्तरतो भक्षनिश्रानद्वाराच्चिरुह्य
 तेषु नवं पाचमधिश्रित्य तिरः पवित्रमान्यमानीय^२ तिरः^३
 ५ पवित्रमकर्णानोप्य^४ तेन^५ बार्हस्पत्यमपिद्धाति^६ तं तथापि-
 द्दितमन्तर्वेद्यामादयति^७ समानं कर्मा प्रयाजेभ्यः^८ पञ्च
 प्रयाजानिद्वोद्भूत्याक्रम्य स^९स्तावेण बार्हस्पत्यमभिघार्य मैत्र-
 मभिघारयति^{१०} बार्हस्पत्येन पूर्वेण प्रचरत्यथ मैत्रेण^{११} बार्ह-
 स्पत्यस्य पूर्वस्य स्त्रियुहते ऽवद्यत्यथ मैत्रस्य^{१२} बार्हस्पत्यस्य पूर्व-
 १० स्वेडामवद्यत्यथ मैत्रस्यान्वाहार्यमासाद्येतामेव येताऽ येतवत्सां
 ददाति^{१३} संतिष्ठते मैत्राबार्हस्पत्यऽ हविः^{१४} ॥ ६ ॥ द्वितीयः ॥
 अथैतस्मिन्नेव पूर्वपक्ष उक्थ्यायाभिषेचनीयाय दीचते^{१५}
 तस्यापरिमिता दीचाः पशुपसदः^{१६} स तथा राजानं क्रीणाति
 यथा मन्यते ऽमावास्यायै मे यज्ञिये^{१७} ऽहन्मुत्या संपस्यत इति^{१८}

१ याचति B Be U

२ Thus M; Be BT om आश्रमानीय तिर पवित्रं and Be BU have कर्णां iso कर्णान्।

३ अभिद० Be II T.

४ वेममपिद्धित० T Be II

५ Thus MB Be; यज्ञीये U, यज्ञनीये T Be II; this latter might be the right reading, but as the expression यज्ञिये एव occurs several times infra, xvii 55-61, without any various reading, I did not venture to write यज्ञनीये in the text.

तस्य तथा संपद्यते ' इय प्रायणीयेन चरति ' प्रायणीयेन
 चरित्वा पदेन चरति ' पदेन चरित्वा रोहिते ' चर्मणि
 राजानं क्रीत्वोष्णातिथ्यं निर्वपत्यातिथ्येन प्रचर्यायान्वहमुपसङ्घि-
 श्वरत्याहवनीयं प्रणयत्याहवनीयं प्रणीय रथवाहने सदो-
 हविधानि संमिभोति ' रथवाहने सदोहविधानि संमित्याग्नी-
 योमौ प्रणयत्यग्नीषोमौ प्रणीय यूपस्यारुता यूपमुच्छ्रयति ' ५
 स्वर्वन्तं यूपमुत्सृज्याग्नीषोमीयं पशुमुपाकरोति ' तस्य प्रसिद्धं
 वपया चरित्वा वसतीवरीर्गृह्णात्यथ पशुपुरोडाशं निर्वपति ' ६
 तमनुवर्तन्ते ऽष्टौ देवसुवाः हवींश्च्यवने गृहपतय इत्येतानि ' ७
 तेषामुक्तं चरणं यथाग्नेर्विधायार्मिडान्ताः पुरोडाशाः संति- १०
 षन्ते ' पत्नीमंथाजान्तः पशुं हृदयशूक्ष्णान्त इत्येके ' ऽवैतान्दुन्दु-
 भोननुदिग्माषञ्चपत्यथ वसतीवरीः परिहृत्य पथाऽग्नि
 विग्रिय्योपवमन्थयातो महाराव एव बुध्यन्ते ' प्रातरान्वानि
 गृहीत्वा राजानमुपावहत्य प्रातरनुवाकमुपाकरोति ' परि-
 हृते प्रातरनुवाके ऽपो ऽच्छेत्यङ्घ्रिदेत्युक्थ्यं कतुमुपैति ' १५
 प्रसिद्धो ऽभिषवः ' प्रसिद्धं घृहा गृह्यन्ते ' समामं कर्माश्विना-
 ह्वादाश्विनं घृहं गृहीत्वा द्वे रश्मिने आदाय यूपमथैति ' १६
 स्वर्वन्तं यूपमुत्सृज्याग्नेयं पशुमुपाकरोति ' तस्यैन्द्राय उपा-
 सन्तयो भवति ' तयोः प्रसिद्धं वपाम्भौ चरित्वा प्रसपन्ति

१ Missing in M Be T, but cp. the Dvaiddhasūtra.

२ •हृदेत्युक्थ्यं Be L, •हृदेत्युक्थ्यं the other MSS

३ om M Be

प्रातःसवनाय^१ तदृजुधा संतिष्ठते^२ प्रसर्पन्ति माध्यंदिनाय सव-
 नाय^३ प्रसिद्धो ऽभिपवः^४ प्रसिद्धं यद्वा गृह्णन्ते^५ समानं कर्मा
 दक्षिणेभ्यो^६ दक्षिणानि होयन्त्याचत्याज्यस्यालीः मन्वाः
 सुचं वामस्तस्यैतस्य वसनस्यान्तमायां दशायां निष्करञ्जुः प्रथ-
 ५ यिता^७ भवत्येतत्समादायाहैहि^८ यजमानेत्युत्तरेणाग्नीधीयं
 परीत्योत्तरेण सदः परीत्यायेण शालां तिष्ठते प्रतिप्रस्थाप
 एतानि शस्त्राणि प्रयच्छत्यथाहैहि यजमानेति^९ रथ एष
 दक्षिणे श्रोण्यन्ते रथवाहन आहितो भवति^{१०} तमुपावहर-
 तीन्द्रस्य^{११} वज्रो ऽसि वार्चनस्वयायं वृचं वषादित्यथैनं धूर्ग-
 १० हीतमन्तर्वेद्यभ्यववर्तयन्ति^{१२} तूष्णीमथास्वधान्मन्पूलयति तूष्णी-
 मथ दक्षिणं योग्यं युनक्ति^{१३} मित्रावरुणयोस्त्वा प्रशास्तोः
 प्रशिषा युनक्ति यज्ञस्य योमेनेत्यथाम्य पृष्ठं मर्त्यज्यते तूष्णी-
 मेवमेवोत्तरं योग्यं युनक्ति^{१४} तस्यैवमेवोत्तरतः प्रष्टिमुपनि-
 युनक्ति^{१५} तयोरेवमेव पृष्ठे^{१६} मर्त्यज्यते^{१७} एतस्य योगमनु
 १५ सर्वमाणिवशुज्यते^{१८} ऽधिकक्ष्यान्दिग्मिनः कुर्वन्ति^{१९} प्रवेष्टयन्ति
 वामोभारान्वमनानां दशासु निष्करञ्जुः प्रघृणन्ति^{२०} पूगशो
 दक्षिणा आयातयत्यथ सौरिभ्यामृग्भ्यां गार्हपत्ये जुहोति^{२१}

१ • यिनो MSS

२ भवतीत्येत • M

३ • इरती • Bc BU, • इरति • MT Bc 11

४ • Thus M only, • भवत्येति T Bc 11 U Bc, • भ्यावर्तयति B

५ • Hacc Bc BU ina तस्यैवमेवोत्तरतः प्रष्टिमुपनिधुनक्ति ।

६ • Thus MB Bc U, • प्रष्टमुपनिधुनक्ति T Bc 11

नयव्यर्चाग्रीध्रे जुहोति^१ सृज्यन्ते^२ दक्षिणा दक्षिणापथेन^३
 स यत्किंचिद्ददाति^४ हिरण्यमुखमेव ददात्यथ वामाङ्गस्य^५
 युक्तानि^६ गोश्रयः हस्तिपुरुषमन्ततो^७ । उदका एवैते रथा
 श्रतिवर्तन्ते^८ नैते अन्यस्य सन्तं श्राजिं धावन्ति^९ मनसैव
 स्वरथमध्वर्यवे ददाति^{१०} मनसा चतुष्पात्त्वेवं^{११} ब्रह्मण आदि-
 गति^{१२} ममसा समनुदिश्य^{१३} दक्षिणास्त्रिभिर्मण्डलतीथैश्चरति^{१४}
 भीदन्ति नाराश्रमा आप्यायिता दक्षिणस्य हविर्धानम्यापा-
 नममधोऽधो^{१५} माहेन्द्राय^{१६} ॥ ७ ॥

अथ याचति वीतस^{१७} द्रोणकलग्ना^{१८} षोडश^{१९} वायव्या-
 न्ययासैतत्पुरस्तादेव^{२०} षोडशतर्य आपो दिग्भ्यः संभृता^{२१} १०

१ संज्यन्ते T Be 11

२ यत्किंचिद् M

३ Thus M, उत is. of अथ T Be 11, B Be again (cp. supra, p. 73, 10) अनाधि is o अथ ।

४ Thus MUB Be, अस्तिदामपुत्रः T Be 11.

५ Thus M only, अग्निनिर्वर्तने Be BU, अग्निपत्ति Be 11 T.

६ चतुष्पात्त्वेवं all MSS. exc. M which has चतुष्पात्त्वेवं ; one copy of Bhav. has the word with ञ, another with ञ, cp Att. Br. viii 20, 2.

७ Thus MIB, समनुदिश्य Be U, अनुदिश्य Be 11 T.

८ चरति M ; चरति the other MSS

९ •स्वामाह्वर्य• Be (sec. m.)

१० अ ins. MT Be 11.

११ षोडश M.

१२ शतः १०० एव Be BU

१३ Thus M Be, संभृता BU ; अमाह्वर्य Be 11 T.

नयवत्यर्चाग्रीध्रे जुहोति^१ सृज्यन्ते^२ दक्षिणा दक्षिणापथेन^३
 स यत्किंचिद्ददाति^४ हिरण्यमुगमेव ददात्यथ यामाहृष्यथ^५
 युक्तानि^६ गोश्रयः हस्तिपुरुषमन्ततो^७ । इदमा एवैते रथा
 अतिवर्तन्ते^८ नैते इव्यस्य मन्त आजिं धावन्ति^९ मनमैव
 स्वरथमध्वर्यवे ददाति^{१०} मनसा चतुष्पात्त्वेचं^{११} ब्रह्मण आदि-
 गति^{१२} मनसा समनुदिग्^{१३} दक्षिणास्त्रिभिर्नृपवतीषैश्चरति^{१४}
 भीदन्ति नाराग्रमा आयायिता दक्षिणस्य हविर्धानस्यापा-
 लन्ममधोऽधो^{१५} माहेन्द्राय^{१६} ॥ ७ ॥

अथ याचति वैतसं^{१७} द्रोणकलगाः षोडश^{१८} वायव्या-
 न्यवास्तैतत्पुरस्तादेव^{१९} षोडशतयं आपो दिग्भ्यः संभृता^{२०} १०

१ संश्रयते T Be II

२ यत्किंचिद् M.

३ Thus M, उत i. s. of अथ T Be II, B Be again (cp. supra, p. 73, 10) अर्चादि i. s. ० अथ ।

४ Thus MUB Be; हस्तिदासपुरव. T Be II.

५ Thus M only, अतिनिर्वर्तते Be BU; अतिपन्ति Be II T.

६ चतुष्पात्त्वेचं all MSS. exc. M which has चतुष्पात्त्वेचं; one copy of Bhav. has the word with अ, another with स, cp. Ait Br. viii. 20, 2.

७ Thus MB, समनुदिग् Be U, अगुदिग् Be II T.

८ चरति M, चरति the other MSS

९ वायालंथ. Be (sec. m.).

१० अ 109. MT Be II.

११ भीदन्त्य M.

१२ एताः 186 एव Be BU

१३ Thus M Be, संभृता BU; यमाहृता Be II T.

INDEX.

Agnicayanam	... Praśna X	
Vājapeyah XI	
Rājasūyah XII	
Iṣṭikalpah XIII	
Upānuvākyaṃ XIV	
Aśvamedhah XV	
Drūḍasāhah XVI	1-12 (adhy. 1-3)
Gavām ayanam	13-23 (" 4-6).
Ahināh	24-fin.
dvirātrah, trirātrah	24-27 (" 7).
catvārātrah	28
pañcarātrah, saṁsvatam aya-	29
nam	(" 8).
mūnyayanam	30
saptarātrah-dāśrātrah	31
ekādaśarātrah-trayodaśara-	32
trah	(" 9)
caturdaśarātrah-viṁśatirātrah	33
caturviṁśatirātrah-catv- śadrātrah	(" 10).
ṣaṭtrimśadrātrah-sahasrārā-	34-35 (" 11)
trah	36 (" 12).
Uttarā tatih	Praśnas XVII and XVIII	
atirātrah	Praśna XVII	1-10 (adhy. 1)
ekādaśam	11-16 (" 2-3).
pañcāścītib	17 (" 4).
sarpasattvam	18 (" 5)
viśvasṛjāṃ sattvam	19 (" 6)
kuṇḍapāyinām ayanam	20, 21 (" 7)
utsarginām ayanam	22 (" 8)
tapascitām ayanam	23
aharahaścayanam	24
upariṣṭānmasam	25
purastānmasam	26
brahmagō 'yanam	27
kāmyās citayah	28-30 (" 10)
saṁtrāmaṇi	31-38 (" 11).
samāvartanam	39-44 (" 12, 13)
naṣṭvayanām	45-46 (" 14)
kāmīā darapūrnāmāsāh	47-54 (" 15)
cātumāsyāḥ somāḥ	55-58 (" 16).
jyotirayanam	59-60 (" 17)
mahāyajūh	61-62 (" 18).
Ekāhāh	XVIII	
bṛhaspatīsvah	1-2

somasavah	Praśna XVII,	5	} (adhy. 2)
prthivasavah	"	6	
gosavah	"	7	} (" 3).
odanasavah	"	8-10	
pañcāsāradiyah	"	11	} (" 4).
agniśtot	"	12-13	
indrastut	"	14	
aptoryāmah	"	15	} (" 5).
martyusavah	"	16-19	
sadyaskri, anukti, parikṭi, atikri	"	20-23	(" 6)
vrātyastomāh	"	24-26	} (" 7).
bhālbavistomāh	"	27	
upahavyah	"	28	} (" 8).
tiṛastomāh	"	29-30	
vighānah	"		
udbhīd, valabhīd	"	31	} (" 9).
stapeyah, dī-am, eṣṣastomāh, chaudacām ekatrikah, sto- mānām ekatrikah, indrā- gnyo stomach	"	32-35	
śyenah, isuh, indravajrah	"	36	} (" 10).
darasah, dorqāśah, apacitih, trāśah	"	37-39	
śablah, vaniśthasarah, kā- nāudbhoyajūah	"	40-41	} (" 11).
maṇḍuyajūah, vāca stomach	"	42	
ṛamastomah	"	43	
śadopaśānta paurūravasaṇ, prājūpatyan, naidhravasya kaśyapasya	"	44	(" 12)
punastomah	"	45-47	(" 13)
pranodah, vibādhab, pratno- dah, agner ativyādhab, in- dravajrah (nnaśkarnayaj- ūah, rūśimaravaṇ, āūjanā- bhyaūjanau, visucinaśālah, sarvatomuklah, sahaśrasālah	"	48-49	(" 14).
yaman stomach, agnyādityajo stomah (?)	"	50	(" 15).
peśāni, diśāp stomach, rtūnam st. ṛānām st. devatanāp st darśipūnamānyor aya- nam	"	51-53	(" 16).
Kāṭhakaṁ	"	XIX	} (adhy. 1-3).
sāvitrāh	"	1-5	
uāciketaḥ	"	6	(" 4)
brahmacit	"	7	(" 5)
śamastah	"	8	(" 6)
yaśvasrjah	"	9	(" 7).
ārupaketulah	"	10	(" 8)

दक्षिणस्य^१ हविर्धानस्य प्राथ्यो ऽच्चात्प्रतीच्य उपसप्तभनाच्चि-
 क्षिताः शेरते^१ तासां वहन्व्यः पूर्वार्धा भवन्ति चारस्यथो
 ऽपराध्याः^१ स वहन्तीरभिजुहोत्यर्चेत स्यापो देवौर्मधुमतीर-
 गृहस्रूर्जस्वती राजसूयाय चितानाः । थाभिर्मिचावरुणावभ्य-
 ५ धिघ्न्याभिरिन्द्रमनयन्नत्यरातीः ॥ राददा स्य राष्ट्रं दत्त
 स्वाहेति^१ गृह्णाति पर्णमयेन राष्ट्रदास्य राष्ट्रममुष्ठा आमुष्या-
 यणायामुष्य पुचायामुष्य पौचाय दत्तेत्यपां पतिरमौत्यपांप-
 तीयाः पुंनान्नो^१ वोत्सस्य^१ समुद्रिया वा^१ वृषान्यूर्भिरित्यौर्भा^१
 वृषसेनो ऽमीति पत्न्या^१ वज्रक्षित स्येति कूप्या^१ महतामोज
 १० स्येति निवेद्याः^१ सूर्यवर्चस स्येत्यतिदृश्याः^१ सूर्यत्वचस स्येत्यात-
 पति वर्षा^१ मान्दा स्येति द्वादुन्यो^१ वागा स्येति पृष्वाः^१
 ग्रकरी स्येति गोरुह्या^१ विश्वमृत स्येति पयो^१ जनभृत स्येति
 दध्यग्नेस्तेजसा स्येत्याव्यर्मपानोपधीनाः^१ रस स्येति मध्वंथ

१ Thus Bc B'J Bhav , उत्तरस्य MT Bc 11.

१ Thus M Bhav , पुष्पाव्योषास्य Bc U , पुष्पाया वाससा B ; पुष्पा-
 मेसास्य Bc 11 T.

१ Thus M Bc 11 T and the best MSS of the Karmānta-
 śūtra ; परिवेद्याः B Bc and Bhav , निवेद्य the Vājasaneyama.

१ Thus only M and Bhav , सूर्यवर्चसस्येतिदृश्या Bc 11 T ; *स्येति-
 दिद्याः Bc ; in BU the passage is missing, the Karmānta MSS
 read अभिदद्याः ।

१ Thus M Bc , the other MSS. defective

१ Thus M Bc Bhav , वज्रक्षि Bc 11 T , but cp TS VII. 4 13

सारस्वतीरभिजुहोत्यपो^१ देवीर्मधुमतीरगृह्णन्नुर्जस्वती राज-
सूषाय चितानाः । याभिर्मिवावहणावभ्यपिञ्चन्याभिरिन्द्रमन-
यक्षत्परातीः ॥ राष्ट्रदा स्य राष्ट्रं दत्त स्यादेति^२ गृह्णाति पर्ण-
मयेन राष्ट्रदा स्य राष्ट्रममुष्मा आमुंस्थाघणायामुष्य पुचायामुष्य
पौचाय दत्तेत्यथैना वैतसे द्रोणकक्षमे समवनयति देवीरापः
सं गधुमतीर्मधुमतीभिः सृज्यध्वं मद्दि वर्चः चत्रियाय वम्बाना
इत्यथैना अन्तरेण होतुश्च धिष्णियं ब्राह्मणाञ्छ्रमिनश्च
शादयत्यनाष्टष्टाः शीदतोर्जस्वतीर्मद्दि वर्चः चत्रियाय दधती-
रित्यथ ये ऽर्थाः^३ प्ररेका अध्वर्योस्तानावसथः^४ हरनयय ये^५
ऽनर्थाः^६ अयस्तानभवहरनयनभिःकृतागाः^७ सारस्वतीनां वसती-
वरौर्दंशपेयाय परिशाययन्ति^८ ॥ ८ ॥ तृतीयः ॥

अथात्रैव तिष्ठन्त्याचति दर्भनाडीः^९ शतमानः^{१०} हिरण्यं
चनारि नानाष्टष्ट्याणि पात्राणि^{११} तार्यं चोष्णीयं वैकशतं च
दर्भपुञ्जीलानि दण्डुदुम्बरः^{१२} शप्पाणि धनुषेपूः^{१३} सेति^{१४} स
दर्भनाद्याः^{१५} शतमानः^{१६} हिरण्यं प्रघृष्टात्यनिभृष्टमसि वाधो
बन्धुस्तपोजा इत्यथैनद्वैतसे^{१७} द्रोणकक्षमे ऽवदधाति शोभस्य

१ Thus M Be U ; the other MSS. more or less corrupte

२ तीर्थ्याः M Be II T.

३ येनतीर्थ्याः M Be II T

४ च ins T Be II.

५ यानि ins Be BU.

६ रनि om. Be BU

७ Thus M only, अचैतद्दे० Be BU ; अचैतद्दे० Be II T.

- दात्रमधीति^१ हिरण्येनोत्पुनाति शुका वः शुकेणोत्पुनामि
 चन्द्राद्यन्त्रेणासृता अमृतेन स्वाहा राजसूयाय चिताना इति^१
 गृह्णाति पर्णमयेन सधमादो चुम्बिनीहूर्ज एत अनिशृष्टा
 अपस्युवो वसानाः । पश्यासु चक्रे बहूणः सधस्यमपाः शिशु-
 ५ माद्वतमास्त्रन्तरिति^१ पुरस्तादाधीनाय ब्रह्मणे प्रयच्छत्येतयैव
 गृहीत्वा दक्षिणत आसीनायौदुम्बरेण राजन्याय प्रयच्छत्येत-
 यैव गृहीत्वा पश्चादाधीनायाश्वत्येन वैश्याय प्रयच्छत्येतयैव
 गृहीत्वोत्तरत आसीनाय नैयसोधेन जन्याय प्रयच्छत्येतैतं^१
 प्ररेकमाग्नीध्रं^१ क्षत्रापिधाय^१ प्रज्ञातं निदधात्यथ यजमानं
 १० तार्थं परिधापयति चक्षुषोऽश्वमधीति^१ चक्षुष्यो निरसी-
 त्यासजते^१ तार्थंमभीव नाभिसुष्णीषं पर्यस्यत्यैनमेकशतेन
 दभंसुञ्जीलैः पवयति नित्येन पवनेनाथैनमुन्मृजसाशयति^१
 दधुदुम्बरं^१ शय्याणीत्यैनमाविद्धिः प्राश्नमानयत्याविश्रो
 अग्निर्गृहपतिरिति सप्तभिरनुच्छन्दसमयेनं यजमानायतने
 १५ तिष्ठन्तं प्राश्नेय वो भरता राजेति येवाः श्रेष्ठी^१ भवति^१
 सोमो ऽस्माकं ब्राह्मणानाः राजेतीतरे प्रत्याङ्गरथास्ते धनुः

१ Thus M only (reading however एतं १.५.० एत) ; Be U om.
 चाग्नीध्रं . Be ll T are wholly corrupted

१ Thus M Be B U, चाक्षुष्ये Be ll T, Bhav. reads चक्षते or
 चाक्षते ।

१ Uncertain reading •सुन्मृजसाशयति M U Be B, T Be ll
 totally corrupted: •सुदुम्बरमाशयति ।

१ Thus T Be ll, राजः M U Be B.

प्रयच्छतौन्द्रस्य वज्रो ऽमि वार्त्तमस्त्रयायं वृषं वधादिति श्चु-
 माधना स्त्रेणौषुष्कं दून्मे^१ वाधध्वमितीतरः^२ प्रतिगृह्णाति पात
 मा प्रत्यञ्चं पात मा तिर्थञ्चमन्वञ्चं मा पात दिग्भ्यो मा पात
 विश्वाभ्यो मा नाश्रभ्यः पातेत्यथ शिरण्यवर्णावुषमाः विरोक
 इति षिष्टुभा^३ बाह्व उद्गृह्णात्यथैनः^४ सःशास्त्रि मनसैव दिशो^५
 ऽनुप्रक्रान मनसोर्ध्वात्मनूञ्जिह्वीत्यथैनं^६ वाचयति ॥ ६ ॥

मनिधमातिष्ठोष्मातिष्ठ विराजमातिष्ठोदीचीमातिष्ठो-
 र्ध्वामातिष्ठेत्याद्यैव^१ तिष्ठन्याचति मारुतं चैकविंशतिकपालं
 वैश्वदेवीं चामिषां^२ तस्य यो ऽरुष्ये ऽनुवाक्यो गणस्येन
 मथमानि कपालान्युपहितानि भवन्ति राजसूयगणाभ्यामित- १०
 राणि^३ ताभ्यां चरति^४ मरुद्भ्यो ऽनुब्रूहि मरुतो यजेति
 विश्वेभ्यो देवेभ्यो ऽनुब्रूहि विश्वान्देवान्यजैत्यनिष्टस्त्रिष्टुते^५
 एवैते हविषो^६ अपिधाय^७ प्रज्ञाते निदधात्यथ चाचति श्राद्धं-

१ Before मे T Be II ins : स्वास्य वाधेत इति ब्राह्मणं, cp TBr. I. 7. 6. 8.

२ Thus M Be II T; वाधयध्वनि० Be BU.

३ Be BU षिट् or षि, but cp. T Br. I. 6.

४ Emended; •र्ध्वात्मनूञ्जिह्वी० M; •र्ध्वात्मनूञ्जिह्वी० T Be II;
 •र्ध्वात्मनूञ्जिह्वी० Be BU; cp TBr. I. 7.7.2 and Hir. XIII. 15. मनसो-
 र्ध्वात्मनूञ्जिह्वीते ।

५ चच om. Be BU.

६ All the MSS. exc. M om. च ।

७ चरति M T Be II

८ Before चत्रिह्वि० M T Be II ins. चामिषया चरति ।

९ Thus M Be BU, चर्षीणि चरतीपिधाय T Be II.

- लक्ष्मं सुवर्णरजतौ च^१ रुक्मी वाराही उपानहौ सीमं च
 लोहितायमं च^१ दक्षिणतः क्लीब आप्ते^१ ऽय पुरस्तादभिये-
 कस्य षट् पार्थानि जुहोत्यग्नये स्वाहा सोमाय स्वाहेत्यथ
 यजमानायतने शार्दूलक्ष्मं प्राचीनग्रीवमुत्तरलोमीपल्लवाति
 * सोमस्य त्रिविरसि तत्रेव मे त्रिविर्भूयादिति^१ तद्यजमानं
 प्राश्नुमुपवेश्य सुवर्णरजताभ्यां रुक्माभ्यां पर्युपास्यत्सृष्टमसि
 सृष्ट्योर्मां पाहीत्यधस्ताद्रजतमुपास्यति दिक्षोन्मा पाहीत्युपरि-
 टात्सुवर्णं गतादृषमपावेष्टा दन्दशूका इति दक्षिणत
 आसीनं क्लीबं सीमेन विथति^१ सव्येन पादेन लोहिता-
 १० यमं निरस्यति निरसं नमुचेः शिर इत्यवासा अभियेकान्मं-
 प्रदृष्टन्ति^१ तान्मो ऽवेचते ॥ १० ॥

- सोमो राजा वरुणो देवा धर्मरुवय ये । ते ते वाचं
 सुवन्तां ते ते प्राणं सुवन्तां ते ते चक्षुः सुवन्तां ते ते
 श्रोत्रं सुवन्तामित्यथ प्रक्षणाः^१ पापमादाय तेनाभिविद्यत्यध्व-
 ११ पुंरेव^१ यजुर्जपत्यभिविद्यन्तीतरे सोमस्य स्वा सुप्तेनाभिविद्या-
 म्यग्नेस्तेजसा सूर्यस्य वर्चसेन्द्रस्येन्द्रियेण मिषावरुणयोर्वीर्येण
 महतामोजसा चक्षणां चक्षपतिरस्यति दिवस्पाद्यमावित्यथोर्ध्वां

१ om. MB.

१ Thus M; संवतिदृष्टानि T Be 11; चरति i.e. of संवतिदृष्टि Be BU;

Dhav perphrases: सहीयन्ते ।

१ Thus M Be U; प्रक्षणा B, प्राक्षणा Be 11 T.

१ तेनाभिविद्यत्य • T Be 11.

धाराः समुन्मृष्टे समावृत्रन्नधरागुदीशीरर्चिं बुध्नियमनुसंवर-
 नीस्ताः पर्वतस्य वृषभस्य वृष्टे नावक्षरन्ति स्वमिच दयाना
 इत्यत्रैतेषामभिषेकाणां मुखे पात्रे सःसावान्मवनीये
 प्रतिहितस्य गृहानेत्यथान्वारभ्योः प्रतिहिते च महिष्यां च
 जुहोति प्रजापते न त्वदेतान्यन्य इत्यत्रास्मा एष प्रतिहितो
 वरं ददात्यथ प्रतिहिताय पात्रं प्रयच्छन्नाष्टेदं ते पात्रं दद्या-
 चमसघदा^१ त्वाभिषिञ्चामीदं ते ऽसदित्यथैतेनैव यथेतमेत्या-
 ग्रीभे^२ प्ररेकं जुहोति रुद्र यत्ते क्रयी परं नाम तस्मै ऊतमसि
 यमेष्टमसि स्वाहेत्यत्रास्मै धनुः प्रयच्छति यदि पुरस्तादप्रत्तं
 भवति^३ समुन्मृष्टे समुत्क्रोशन्त्यभ्येच्यममावासुष्यायणो ऽमुष्य
 पुत्रो ऽमुष्य पौत्रो ऽमुष्य नप्ता राजसूयेनेत्यथ भूर्भुवः सुवरिति
 वाचं विसृजते^४ दाभ्यां मुखं विमृष्टे^५ गायत्रान्विष्णुक्रमाङ्क-
 मते^६ ऽथोपरिष्ठादभिषेकस्य षट् पार्यानि जुहोतीन्द्राय
 स्वाहा घोषाय स्वाहेति^७ दादश भूतानामवेष्टीर्जुहोति
 पृथिव्यै स्वाहान्तरिक्षाय स्वाहेत्यत्रैतयोर्हविषोः स्विएष्टता
 चरत्यथेने अपिधाय प्रजाते निदधाति^८ ॥ ११ ॥

अथ वाराक्षी उपानद्यावुपशुञ्चते पशूनां मन्युरमीति

१ • वादमवनीय M.

२ Thus M, which omits only घदा, but cp. infra XII. 13 p. f. ;
 दायादघदा Be U, the other three MSS. are wholly corrupted ;
 my copies of Bhar read घद् । s.o. चघद् ।

३ वाग्रीभे om. Be BU

४ Thus Be 11 T, वाववावि • MU Be B

दक्षिणे पादे तवेव मे मन्युर्भूयादिति मध्ये ' ऽयेमामभिमृ-
 शति नमो मात्रे पृथिव्या इति ' तस्या दक्षिणं पादमुपावह-
 रति' माहं मातरं पृथिवीं॥ द्धिः॥मिषमिति मा गां माता
 पृथिवी द्धिः॥सीदिति मयमथान्तरेण चात्वालोत्कराबुदङ्गुप-
 ५ निष्क्रामति१ विष्णोः क्रमो ऽसि विष्णोः क्रान्तमसि विष्णो-
 'र्विक्रान्तमसीत्युत्तरत एते रथा युक्तास्तिष्ठन्ति ' तान्द्रुद्वैव
 प्रतिहितो ऽवतिष्ठत्यथ प्रतिहितस्य धनुरादायाधिज्यं हत्वा
 रथमातिष्ठति भरतां प्रसवे जेपमित्याप्तं मन इति कूवरम-
 भिनिययते१ ' तं तदानीमेव प्रतिहितो ऽम्वातिष्ठति प्रसमा-
 १० द्धिषे पुरुङ्गत शशूनिमिति ' चिष्टुभास्परभत इति ब्राह्मणमथ१
 प्रतिहिताय१ धनुः प्रयच्छ्याह राजन्य एष षट्चिष्टुशस्तु
 शम्याप्रव्याधेषु निर्जयेन१ सहस्त्रेणावधितस्तस्मा१ इष्टुमस्यतादपै-
 न१० राधुताज्जिनेन१ दक्षिणापथेनात्याकुरुतादिति ' राजन्य

१ Thus MT Be 11; उपवहति Be BU.

२ •ष्क्रामति Be 11 T Be BU, •ष्क्रामंति M, Dhay. reads the plural, cf. p. 75, 3.

३ Thus corrected (cp. p. 79, 2; 105, 16); •धिनिष्ठये M Be U;
 •धिनिष्ठये B, •धिमापये Be 11 T.

४ Thus M only, ब्राह्मणमथप्रतिहिताय Be 11 T, ब्राह्मणमथमिहिताय
 Be BU.

५ Thus MU Be B, निर्जयेत् Be 11 T.

६ Thus Be BU, •वधितस्यासा M, •वधीतगसा Be 11 T

७ Thus corrected, •मस्यतादावेनं Be 11 T, •मस्यतादरेनं M;
 •मास्यतादपैनां Be BU

८ Thus corrected; •धुताज्जिनेनं Be BU, •धुताज्जिनेनं T Be 11,
 •धुताज्जिनेनं M.

एव सश्रमिष्टो^१ भवति राजपुत्रस्त इपुमसिष्यति^२ स त्वाप-
रास्यति^३ तस्मा उत्तरवर्गेण^४ संमृज्येपुं^५ प्रयच्छतादिति^६ स
तथा करोति^७ ॥ १२ ॥ चतुर्थः ॥

अथाहाभिर्षपं यजमान माहेन्द्रं यद्दं यद्दीय्यामीत्यारभ्य
यजमाने माहेन्द्रं यद्दं गृह्णाति महाश्रु इन्द्रो य ओजमेत्यनु-
द्रुत्योपयामगृहीतो ऽसि महेन्द्राय त्वा जुष्टं गृह्णामीति^१ परि-
मृज्य सादयत्येष ते योनिर्महेन्द्राय त्वेत्यथैतान्मणीन्याचति
राजतमौदुम्बरश्च भौवर्णमिति^२ त एते^३ नामास्रुषेष्वोता
भवन्ति^४ तानुत्तरस्त हविर्धानस्य मध्यमे वश्रु प्रपथ्याप
उपसृग्म नक्षिषी सादाय वाचंयमः प्रत्यङ् द्रुत्वा स्तोत्रमुपा-
करोति^५ श्रुवते माहेन्द्राय^६ प्रमृते शान्ति सम्यैयमाहाजिहृत

१ Thus corrected; संमृज्ये M; सिष्टो T Be 11, संमिष्यो Be BU.

२ Thus corrected, इपुमसिष्यति Be BU; इपुमसिष्यति M; इपु-
मस्यति T Be 11.

३ Thus corrected; *परास्यति MSS.

४ Thus M Be BU; *वर्गेण T Be 11.

५ Thus M; यमज्येपुं T Be 11, यमज्येपुं Be BU. I subjoin the
visarāna of this difficult passage as found in my two copies:
राजतमः शनिपः एव यदुर्मिष्यतु मय्यास्येपुं जितश्रीन (read *येन) शीघ्रद्वेषा-
वधितः स्थितः मय्यै राजन्त्याय इपुमस्यमादिश्यामिष एतमपराश्रुतां (sic) शीघ्रदि
प्रहारोद् (sic) पार्श्वे विधत्तो भित्ता सं दक्षिणापदेन दक्षिणापनमानेन मयेति
शनिपः पूर्वमेव मिष्टो (read संमिष्यो) भवति राजपुत्रस्यैपुमस्यति स त्वा नोपरि
क्षिपति मय्यै उत्तरवर्गेण तमपसिष्टं (read *पवि-?) संमृज्य ददादिति मय्यै
संमृज्य प्रयच्छति ।

(om. MT Be 11

आजिं धावत दुन्दुभीन्सनाप्रताभिषोतारो^१ ऽभिषुणुताग्नीदा-
 शिरं विगयोन्नूखलमुदाद्य प्रतिप्रस्यातवांरुणमेककपाक्षं निर्वप
 धौम्यस्य विद्हीति^२ ' यथासंप्रैषं ते सुर्वन्ति^३ ' धावन्त्याजिहृत^४
 आप्नन्ति दुन्दुभीन्संप्रवदन्ति वाचः^५ ' संप्रोदिता^६ वाचो ऽनुम-
 ५ न्नयते^७ ' ग्राम्यन्ति घोषाः प्रस्ताय^८ ' होच एषोत्तमेति प्राङ्-
 र्हेतुः कालात्पराङ्गवर्तते ऽध्वर्युरभ्येनमाह्वयते होता^९ ' प्रत्या-
 ह्वयते ऽध्वर्युः^{१०} ' शूष्मति^{११} ' प्रतिगृह्णाति^{१२} ' प्रमिद्धसुक्यं प्रति-
 गीर्यं प्राडेत्योद्यच्छत एतं माहेन्द्रं पद्ममनुद्यच्छन्त इतरानुपो-
 द्यच्छन्ते नाराशूमानघाश्रावयत्यो श्रावयस्तु औषडुवद्यगा
 १० यज्ञ भोमस्येति^{१३} ' वषट्कतानुवषट्कते दिग्भुक्षोति^{१४} ' तथैव द्विर्दि-
 माराराशूमाननुप्रकल्पयन्ति^{१५} ' द्विर्दंतो माहेन्द्रः परिमेत^{१६}
 आयन्ति रथा^{१७} ' आगतावथान्दृष्ट्वा अपति^{१८} ' समहमिन्द्रियेष
 वीर्येण सं मयेन्द्रियं वीर्यमित्यथान्तरेण चाल्वालोत्कराबुदङ्गुप-
 निष्कामत्युत्तरत^{१९} एते रथा युक्तास्तिष्ठन्ति^{२०} ' तान्दृष्ट्वैव प्रति-
 १५ हितो ऽवतिष्ठत्यथ प्रतिहितश्च धतुरादायाधिष्य^{२१} ' कृत्वा रथ-
 मातिष्ठति महतां प्रसवे जेषमित्याप्तं मन इति कूचरमभिनिश्च-

१ •सनाप्रताभि• MB.

२ Thus only M, संप्रवदिता T Be 11; in the other MSS. this whole passage is missing.

३ Thus MU Be B, सञ्जति Be 11 T.

४ •ष्कामत्यु• Be BU; •ष्कामत्यु• M Be 11 T.

५ •श्रावयत्यर्थे M only.

यते^१ ' तं तदानीमेव प्रतिष्ठितो ऽन्वातिष्ठति प्रमसाहिषे
 पुरुहूत श्रूणिति^१ चिष्टुभास्वारभत इति ब्राह्मणमय प्रति-
 हिताय धनुः प्रयच्छन्नाद्देदं ते धनुर्दायाद्यमपद्यदा^२ त्नाभि-
 पिश्यामीदं ते ऽसदित्यथैतेनैव यथेतमेत्यान्तरेण चात्वालोत्क-
 रावुपातीत्य पूर्वया द्वारा हविर्धानं प्रपाद्य प्राश्रः रथमावर्त्य^३ *
 तिष्ठति^१ ॥ १३ ॥

तदेतान्मणीन्याचति राजतमौदुम्बरः सौवर्णमिति^१ सद्ये
 हस्ते राजतं प्रतिमुञ्चत इयदस्यायुरस्यायुर्मं धेहीति दक्षिण
 श्रौदुम्बरमूर्गस्रुजं मे धेहीति दक्षिण एव सौवर्णं पुङ्गुमि वचो^२
 ऽमि वचो मयि धेहीत्यथाम्ना आमिचामुपोद्यच्छते^३ ' तस्यां १०
 दक्षिणः हस्तमुपावहरति मिचो ऽसीति वरणो ऽसीति
 सद्यमथेनामभिमृशति^४ समहं विश्वेदेवैरित्यथेनामपिधाय
 प्रजातां^५ निदधाति^६ तदेतान्मणीनेकस्मिन्सूत्रे च आवयति^७
 मध्यत श्रौदुम्बरं करोति^८ तान्मणीवासु प्रतिधञ्जैतेनैव यथेत-

१ Thus M and cp. supra p. 79, 2; infra 103, 9; *मधिनिय* Be BU; *मयिच* Be 11, *मयिच* T.

२ All the MSS. are more or less corrupted exc. M, which has however *समपदा*; cp. supra p. 102, 7.

३ *इत्य* all.

४ Plural M Be BU; singular Be 11 T.

५ सद्यमथेनामभि* Be 11 T.

६ प्रजातांद्वाद* Be; प्रजातं the other MSS., exc. M the reading of which is uncertain (प्रजातं or प्रजातां) ।

७ Thus M, आवयति Be 11 T; आवयति Be BU.

- मेत्याघेणाग्नीध्रं^१ प्राञ्च^२ रथमावर्त्यावितिष्ठत्य^३थाग्नीध्रे^४ रथविमो-
 चनीया^५ जुहोत्यग्ने^६ गृहपतये स्वाहेति चतस्रः सुवाङ्मतीर-
 याश्चैतत्पुरस्तादेवाघेणाग्नीध्रं^७ रथवाहनं प्रागीधं योग्यद्वतमुप-
 स्थितं भवति^८ तस्मिन्सह संघहीना रथवाहने रथमादधाति^९
 १. सुवर्गादिवैनं लोकादन्तर्दधाति^{१०} ह्यः शुचिपदित्यादधाति^{११}
 ब्रह्मणैवैनमुपावहरति^{१२} ब्रह्मणादधात्यतिच्छन्दसादधातीति ब्रा-
 ह्मणमथाश्चैतत्पुरस्तादेव जघनेनाग्नीध्रं चतुरपस्वावं^{१३} वाष्टाप-
 स्वावं^{१४} वा विमितं कारितं भवति^{१५} तस्य मथत श्रौदुम्बरी-
 मासन्दी^{१६} निमिनोति चत्रस्य नाभिरसीति^{१७} तस्यामुत्तरमष्ट-
 १०. नमधीवासमासृणाति^{१८} चत्रस्य योनिरसीत्यथैनामासीदत्यासी-
 दन्तमनुमन्त्रयते सोनामासीद सुपदामासीद मा त्वा हि-
 षीदिति^{१९} मा मा हिष्मीदिति^{२०}तरः प्रत्याहामन्नमभिमन्त्र-
 यते^{२१} निषसाद् धृतव्रतो वरुणः पश्यास्वा सघाज्याय सुक्रत-

१ Here and infra Be 11 T every time आग्नीधीयं and •ग्नीधे ।

२ रथमावृत्य • MSS.

३ Thus (cp. TBr. I 7. 9. 5) M Be U , •विमोचनीयाङ्गु • Be 11 T, B corrupted.

४ •दधातीति ब्राह्मणमथैनमुपा • M, the Brāhmana (TBr I. 7 9. 6) is quoted in abbreviated form by all the MSS exe M

५ Thus M, cp. infra XV. 2 and Ap XVIII. 18. 5 ; •रथस्वावं U Be ; all the other MSS. and Bhav both times •वस्वावं ।

६ Thus M ; उत्तरमष्टनं अधिवास • Be , उत्तरमष्टन अधिवास • BU ; उत्तरमष्टनधीवास • Be 11 T, Bhav. उत्तरमष्टनमुपरितोनाधिवास ।

७ Thus MF Be 11 , अङ्गु 1. 5 0. अधि • B Be U

रित्येनमृत्विजः पथुंपविशन्ति^१ पुरस्तादध्वर्युरपविशति
दक्षिणतो ब्रह्मा पश्चाद्भोतोद्गातोत्तरतस्ततः^२ प्राचो वोदक्षो वा
रत्विजः^३ सो ऽध्वर्युमभिवदति^४ ॥ १४ ॥

^१ब्रह्मार्शिति^१ त्वः राजन्ब्रह्माभीत्याहध्वर्युः मवितामि
सत्यमव इति^२ ब्रह्मार्शिति ब्रह्माणं^३ त्वः राजन्ब्रह्माभीत्याह
ब्रह्मेन्द्रो ऽसि सत्यौजा इति^४ ब्रह्मार्शिति होतारं^५ त्वः
राजन्ब्रह्माभीत्याह होता मिचो ऽसि सुशेव इति^६ ब्रह्मार्शि-
त्युद्गातारं^७ त्वः राजन्ब्रह्माभीत्याहोद्गाता वरुणो ऽसि सत्य-
धर्मति^८ सुशोकाश्ः इति सत्तारं^९ त्वः राजन्सुशोको ऽभी-
त्याह सत्ता^{१०} सुमङ्गलाश्ः इति संपहीतारं^{११} त्वः राजन्सु- १०
मङ्गलो ऽभीत्याह संपहीता^{१२} सत्यराजार्शिति भागदुधं^{१३}
त्वः राजन्सत्यराजाभीत्याह भागधुक्^{१४} सप्त पुण्यनाक्षो
ऽभ्युधाथासौ^{१५} स्फं प्रयच्छतीन्द्रस्य वज्रो ऽसि वार्ष्णिस्तेन मे
रथ्येति^{१६} तेन^{१७} ते^{१८} रथ्याममितीतरः^{१९} प्रतिगृह्णाति^{२०} त्वः संप्र-
च्छति सूताय सूतधामणिने सजाताय सजातधामणिने १५
संपहीते ऽचावापगोव्यच्छाभ्यामन्तस्तेन^{२१} तौ^{२२} मथतो ऽधिदेव-

१ ततः om. Be II T.

२ Thus M only ; all the other MSS. ध्वर्युमभिवदति ।

३ Here and in the following lines sometimes T Be II, sometimes Be BU are defective ; M only is in good order.

४ Thus M only, अन्य (i s o. अय्य) T Be II, म्थ्याय B Be U.

५ तेननेरथ्या M, तेननेरथ्या Be II T, तेननेरथ्या Be BU.

६ तेननेरथ्यो Be BU ; तमनो M ; T Be II def.

ममुद्गत्य^१ तिस्रः पञ्चाशतः भौवर्णान्वाचिवपतो^१ ऽथासौ
 पञ्चाचानपच्छिद्य प्रयच्छति दिशो ऽभ्यय^२ राजाभ्युदिति^१
 तास्त्रदानीमेवाचेष्पिष्टज्य^१धैतमोदनमुद्गवते^१ नानाऽग्निनौ
 ब्रह्मा च यजमानश्च समानाऽग्निनौ सूतपामणिनौ समानाऽ-
 ५ अग्निनौ चत्तसंघहीतारौ^१ स यो नु मताच इव स
 राज्ञ आसनं उपविश^२ चतुःशतमवानपच्छिद्याहोद्भिन्न^२
 राज्ञ इति^१ तानेव^३ मनाक्मन्तानिव^३ कृत्वाह कृतं प्राङ्मण-
 ख्ये^१धैतमोदनमुद्गवते^१ समानाऽग्निनौ ब्रह्मा च यजमानश्च
 नानाऽग्निनौ सूतपामणिनौ नानाऽग्निनौ चत्तसंघहीतारौ^१
 १० स यः पराजयते तस्येनं कुले चत्ता पाचयति^१ यावदेष
 ओदनः पथ्यते तावदेष होता ग्रौनःशेषमाख्यापयते हिरण्मये
 कश्चिपावासीनस्तंसा अर्धयुः प्रतिगृणाति हिरण्मये कूर्चं
 आसीनः^४ ॥ १५ ॥

ओ^२ होतस्तथा होतः सत्य^३ होतररात्म होतरिति^१

१५ यद्यु वै होता नाधेत्यन्य^१ उ^१ होचाग्रमी गृह्यति^१ तस्मा

१ अधीता is o. उच्यते M.

२ आसनमुपविश M.

३ तानेवमन्तानिव M.

■ As the MSS with the exception of M are hopelessly spoiled, the text of the last 13 lines has been reconstructed as best possible. Only the various reading of M is given, as the var of the other MSS. is nearly worthless

४ MSS exc. M ins च, cp. XVI. 8

१ नाधेत्यन्यो T Be 11; अधीत्यन्य (अमुञ्च) Be BU, तदाधेत्यन्य M.

ल प्रतिप्रस्थाता प्रतिगृणानि^१ परःशतं भवतीति प्राह्वणं^२
 पदैप ओदनः पको भवत्यथैनमेकधोद्धृत्य मद्भण उपहरति^३
 तस्मा एताश्चैव मणीन्ददाति^४ शतं विषयं चतुर्व्याह्वेचर्मयं^५
 होत्रे ददाति शतं विषयश्च द्विरण्मयं कश्चिश्चोद्गात्रे ददाति
 शतं विषयर्मथाध्वर्यवे^६ ददाति शतं विषयश्च स्वरुपं तिस्रः^७
 पश्चाशतः शौवर्णान्वाह्निरण्मयं कूर्चमित्यथैभ्य एतन्निर्णयश्च^८
 मध्वसं चतुर्धा कृत्वा ददात्यथैनमेतयामन्वा षट् श्रावहत्या^९
 वा^{१०} प्रगत्यावायन्त्येनमेते^{११} चमसा^{१२} अत्रैतयोर्हविषोरिडासुपङ्क-
 यत^{१३} इडोपङ्कतं माहेन्द्रश्च होता चैवाध्वर्युश्च^{१४} संभलयतो^{१५}
 नराश्रमपीतेन नाराश्रमान्^{१६} होद्वचममेवेते चयः मसुप- १०
 ह्वय भवयन्ति^{१७} यथाचमसं चमसान्निव म इत्यात्मानं
 प्रत्यभिमृशन्ते^{१८} नाथाययन्ति चमसान्मर्वभता मार्जयन्ते^{१९}
 इथेन्द्राय तेन्द्राय तेत्येव^{२०} विभिरुक्थ्यपर्याधैश्वरति^{२१} संतिष्ठते
 माध्यादिनश्च मवनं^{२२} प्रमर्षन्ति तृतीयमवनाय^{२३} प्रसिद्धमादित्य-

१ सर्वान् before कवीन् ins. Be B, सर्वमवीन् U.

२ चतुर्व्याह्वेचं all (also Āp XVIII. 19. 7), but cp. supra p. 93, 5.

३ Thus M, अथ om. Be BU; विविधमध्वनिध्वर्यवे T Be 11.

४ एतन्निर्णयं all.

५ श्रावहत्यावाप्रणयं Be BUT Be 11, श्रावहत्यावाप्रणयं M, but cp. supra p 51, 5

६ इतित्याचं ins T Be 11.

७ Thus MT Be 11, तेत्येव Be; तेत्येव एवं BU

८ अरति M Be BU, अरति T Be 11.

गृहेण चरित्वाययणं गृह्यात्यथोक्त्यं गृह्णाति । समानं कर्मा
 पवमानात्पवमानेन चरित्वा स्वे धामन्यशुभ्यां चरति ।
 तयोर्नाना मनोते^१ नाना देवते^२ नाना प्रत्यभिमर्शनी^३ नाना
 वसाहोमौ समानो वनस्पतिः समानः स्त्रिष्टुष्टमैषवाप्समानीडा
 ५ समान्यो दिशो^४ नाना दिश इत्येके । समानं कर्मावभृथाद्-
 यैतस्त्रिभ्रवमृथ उपाददते चामंपक्ष्याबुपानहौ^५ । प्रभ्राव्य
 वाराहौ चामंपचीभ्यामुदेति^६ । सो ऽपामन्ते जुहोत्यपां नग्ने
 स्वाहेति । विपुवति दर्भस्तम्बे जुहोत्यूर्जां नग्ने स्वाहेति ।
 पुनरेत्य^७ गार्हपत्ये जुहोत्यग्नये गृहपतये स्वाहेति । प्रशिद्धो
 १० ऽवभृथ । उदयनीयेक्षोद्वा मैत्रावरुणीं वशामुपाकरोति । तस्यै
 प्रशिद्धं वपथा चरित्वा नैव ऋश्रूणि वपते न केशाम्भंतिष्ठत
 एष उक्त्यो ऽभिपेचनीयश्चतुस्त्रिंशत्पवमानः^८ सहस्रदक्षिण
 उदवसानीयान्तः । ॥ १६ ॥ पञ्चमः ॥

अथाश्वेषा पुरस्तादेव जुष्टे देवयजने सप्तसु शम्भाप्रव्याधेषु
 १५ शाला कारिता भवति । सो ऽत्रैवाग्नेयमष्टाकपालं निर्वपति ।

१ मनोते M Bo 11 T; मनोता Be BU.

२ Thus M; देवता Be BU, T Bo 11 om. this passage.

३ •समंनो M; •समंने T Bo 11, •समो B, •समंता Be.

४ Thus M, चामंपक्ष्या बुपानहो T Bo 11, चापिष्या उपागहो BU;
 चापिष्या उ० Be, cp. infra XVIII 19 init.

५ Thus T Bo 11, चामंपक्षिभ्या० M, चामंपचीभ्या० B, चामंपक्षिभ्या० Be U.

६ Thus M, प्रागरेत्य Be BU, Bo 11 T defective.

७ •सुकिंश्वर० U Bhav

हिरण्यं ददाति ' शम्यान्यास उदवमाय वसति ' शारस्वतं
 चरुं ' वसतरौ ददाति ' द्वितीये शम्यान्यास उदवमाय
 वसति ' सावित्रं द्वादशकपालमुपध्वस्तं ददाति ' तृतीये
 शम्यान्यास उदवमाय वसति ' पौष्यं चरुं ' ग्रामं ददाति '
 चतुर्थे शम्यान्यास उदवमाय वसति ' यार्धस्थत्यं चरुं '
 अग्निष्टं ददाति ' पञ्चमे शम्यान्यास उदवमाय वसत्येन्द्र-
 मेकादशकपालमुपभं ददाति ' षष्ठे शम्यान्यास उदवमाय
 वसति ' वारुणं द्वादशकपालं ' महागिरष्टं ददात्यथ सप्तमे
 ऽहन्शालामध्यवसत्येतदेवाहर्दीक्षते ' ऽथ वै भवति मघो
 दीचयन्ति मघः सोमं क्रीणन्ति पुण्डरिस्रजां प्रयच्छतीत्यथेनं ।
 तीर्थादानौय पवयित्वा पुण्डरिस्रजिनमुदानौय दीक्षणीया-
 मिष्टिं निर्वपति ' तस्माद् मग्नितायां मुष्टी चैव न करोति
 वाचं च न यच्छति ' निदधत्यस्मा एतद्भुविरुच्छिष्टं व्रतभा-
 जनमथ प्रायणीयामिष्टिं निर्वपति ' हविष्कृता वाचं विष्ट-
 जते ' ऽवाग्ना एतद्भुविरुच्छिष्टं प्रयच्छन्ति ' व्रतभाजनमथ प्राय-
 णीयेन चरति ' प्रायणीयेन चरित्वा पदेन चरति ' पदेन
 चरित्वा दशभिः साष्टैर्वसतरै राजानं क्रीनोद्घातिष्यं
 निर्वपत्यातिथेन प्रचर्य पुरस्तादुपमदाद् शौम्यं चरुं ' यभुं
 ददात्यथ मध्यमे उपमदावन्तरेण त्वाष्टमष्टकपालं ' शूषं
 ददात्यथोपरिष्टादुपमदां वैष्णवं त्रिकपालं ' वामनं ददात्य-

१ दीचये Be BU, दीचते M, दीचते T Be II.

२ यच्छति M Be II T, यच्छति Be BU

घाहवनीयं प्रणयत्याहवनीयं प्रणीय सदोहविधानि संमिनोति ^१
 सदोहविधानि संमित्याग्नीषोमौ प्रणयत्यग्नीषोमौ प्रणीय
 यूपस्यावृता यूपमुच्छ्रयति ^१ स्वर्नन्तं यूपमुत्सृज्याग्नीषोमीयं
 पशुमुपाकरोति ^१ तस्य प्रसिद्धं वपया चरित्वा मारस्वतीर्वम-
 ५ तीवरीगृह्णात्ययं पशुपुरोडाशं निर्वपती^१डान्तः पशुपुरोडाशः
 संतिष्ठते ^१ पत्नीमंयाजान्तः पशुर्हृदयशुलान्त इत्येके ^१ ऽथ
 वसतीवरीः परिहृत्य पयाश्रमि विशिष्योपवसन्धयातो महारात्र
 एव बुध्यन्ते ^१ प्रातराज्यानि गृहीत्वा राजानमुपावहृत्य प्रात-
 रनुवाकमुपाकरोति ^१ परिहिते प्रातरनुवाके ऽपो ऽच्छैत्यद्वि-
 १० रुदैति^१ ॥ १७ ॥

अग्निष्टोमं क्रतुमुपैति ^१ प्रसिद्धो ऽभिषवः ^१ प्रसिद्धं यद्वा
 गृह्यन्ते ^१ समानं कर्माग्निनाद्गृह्णादाग्निं यद्गं गृहीत्वा द्वे
 रश्ने आदाय यूपमभ्येति^१ स्वर्नन्तं यूपमुत्सृज्याग्नेयं पशुमुपा-
 करोति ^१ तस्य प्राजापत्यस्वरूप उपालम्भो भवति ^१ तथोः
 ५ प्रसिद्धं वपाभ्यां चरित्वा प्रमर्षन्ति प्रातःसवनाय ^१ पूर्वस्थां
 द्वारि^१ सूतषामप्यावुपतिष्ठतो^१ ऽपरस्थां चत्तमंपहीतारौ ^१
 प्रमर्षतः पृच्छतः का ते माता का ते^१ मातामहीति ^१ स य

१ •दैति MT Be 11, •दैति Be BU.

१ om. MT Be 11

१ •भ्येति M Be BU, •भ्येति T Be 11.

१ दिशि M

१ •वुपतिष्ठतो B Be U, •वुपविष्ठतो M, •वुपविष्ण T Be 11.

१ om. Be BU

आ दशम्यै^१ मंगदयत्यति तः सृजन्त्य यो न संपादयति
 दीर्घवृत्तेन तमुपावदन्ति^२ । म य आह वैश्या मे माता
 सावित्रीति^३ वाति तः सृजन्ति विधो विवाहान् गोपार
 इति वदन्तो^४ । दप्रदग्वाव चमसमभिसंज्ञानत^५ । अशुधा
 प्रातःसवनः संतिष्ठते^६ । प्रसर्पन्ति माध्यंदिनाय सवनाय^७ ।
 प्रसिद्धो ऽभिषवः^८ । प्रसिद्धं यद्वा गृह्यन्ते^९ । समानं कर्मा
 दाक्षिण्येभ्यो^{१०} । दाक्षिण्यानि ज्ञत्वा प्राक्काशावध्वर्यवे ददाति
 अजमुद्गावे रुक्मः होवे ऽयं प्रसोऽप्रतिहर्षभ्यां दादश पशु-
 दीर्घघृणे वशां मैशववृणायर्षभं नाक्ष्णायः^{११} सिने वासमी
 नेष्टापोऽभ्याः सूरि यनाशितमष्वावाकायानद्वाहमशौधे^{१२} ।
 भार्गवो होता भवति^{१३} । आयन्तीयं ब्रह्ममामं भवति वारव-
 न्तीयमग्निष्टोममामशुधा माध्यंदिनः सवनः संतिष्ठते^{१४} ।
 प्रसर्पन्ति श्तीयसवनाय^{१५} । प्रसिद्धमादित्यघृणे चरित्वायथर्षं
 गृह्णाति^{१६} । समानं कर्मा पवमानात्पवमानेन चरित्वा खे
 धामग्वशुभ्यां चरति^{१७} । तयोर्नाना मनोते^{१८} । नाना देवते^{१९} ।
 नाना प्रत्यभिमर्शनौ^{२०} । नाना वसाहोमौ समानो वनस्पतिः
 समानः खिष्टहोमैषवात्समानोऽा समान्यो दिशो^{२१} । नाना

१ Thus Be BU, दशम्ये M, T Be 11 om this passage altogether.

२ Thus M Be U, तमुपावदति B; नववदति T Be 11.

३ Thus MT, सावित्रीनि Be 11; सावित्रीवि Be BU.

४ मनोते MT Be 11; मनोता Be BU

५ देवते M, देवता Be BU, om. T Be 11.

६ Thus T Be 11, •भिषवैः M, •भिषवन्ता Be BU.

दिग् इत्येके ^१ समानं कर्मावमृथात्प्रमिद्धो ऽवमृथ ^१ उदय-
नीययेच्छेद्वा मैत्रावरुणीं वशामुपाकरोति ^१ तस्यै, प्रमिद्धं वपया
चरित्वा दक्षिणे वेद्यन्ते ऋश्रूष्येव वपते न केशान् संतिष्ठत
एषो ऽग्निष्टोमः सप्तदशो दशपेयः सहस्रदक्षिण उदवसानौ-
५ थान्तः ^१ ॥ १८ ॥ पष्ठः ॥

अथ पञ्चहविषा दिशामवेष्ट्या यजते ^१ आग्नेयमष्टा-
कपालं निर्वपत्यैन्द्रमेकादशकपालं वैश्वदेवं चरुं मैत्रावरुणीमा-
मिर्वा नार्हस्यत्यं चरुमित्यथ वै भवति. हविषोहविष इद्वा
नार्हस्यत्यमभिघारयतीति ^१ स हविषोहविष इद्वा. नार्हस्य-
१० त्यमभिघारयत्यंवाहार्यमासाद्यैतां आदिष्टदक्षिणा ददात्यथ
द्विपशुना परशुवन्धेन यजत ^१ आदित्यां मल्हां गर्भिणीमास्त-
भते मारुतीं पृश्निं पष्ठौहीं ^१ गर्भिण्यादित्या भवत्यगर्भां
मारुत्यादित्यया पूर्वया प्रचरति मारुत्योत्तरयोश्चैरादित्याया
आश्रावयत्युपाशु मारुत्यै ^१ संतिष्ठते यथा द्विपशुः पशुवन्ध-
१५ स्थाय सात्यदूतानां ^१ हविर्भिर्यजते ^१ ऽग्निभ्यां पूष्ये पुरो-
डागं द्वादशकपालं निर्वपति सरस्वते सत्यवाचे चरुः सविषे
सत्यप्रसवाय पुरोडागं द्वादशकपालमंवाहार्यमासाद्य तिष्ठ-
धन्वः शुष्कदृतिं ददाति ^१ तं प्रतिराजभ्यः प्रहिणोति ^१ स

१ पश्यत Be BU.

२ Thus M only; *मासाद्यता Be BU, *मासाद्यता T Be 11.

३ Thus M only; भवतिवर्भा Be BU, T Be 11 om. these words.

४ Thus M, the other MSS are partly corrupted, partly

यः प्रतिगृह्णाति मित्रो न इति तं वेदाय यो न प्रतिगृ-
ह्णात्यमित्रो न इति तं वेदाय पूर्वैः प्रयुजात् हविर्भिर्यजत ।
आग्नेयमष्टाकपालं निर्वपति मौम्यं चरुं माविचं द्वादशकपालं
षाहस्रस्यत्वं चरुं त्वादमष्टाकपालं वैशानरं द्वादशकपालमन्वा-
हार्यमामाद्य दक्षिणं रथवाहनवाहं द्वादशस्य पौर्णमामवेष्ट- ५
धाम्यामिहोत्तरैः प्रयुजात् हविर्भिर्यजते । मारस्वतं चरुं
निर्वपति पौष्यं चरुं मैत्रं चरुं वाहणं चरुं सैवपत्यं चरुमा-
दित्यं चरुमन्वाहार्यमामाद्योत्तरं रथवाहनवाहं द्वादशति ।
॥ १६ ॥

अत्रैतद्वादशाहं मतं चरत्याह्नेः । न दतो धावते । १०
अभ्यह्ने । न प्रमन्दयते । युध्यते युद्ध आगते । ऽग्निहोषोष्णे-
षणत्रतो वा । यजमानो भवति । भक्तमु^१ पत्न्या आहरन्त्यथा-
स्यैतत्पुरस्तादेव जुष्टे देवयजने तिस्रः गालाः कारिता
भवन्ति । न दक्षिणाध्यात्^२ गालामथवमाय मथित्वाग्नीन्वि-

१ Thus Be BU; रथवाहनं MT Be 11, but cp. Ap. XVIII 22
6, 8.

२ Thus again, Be BU; रथवाहं M; T Be 11 om.

३ These and the following words thus in M, चरत्याह्ने नदवेधा-
वनेष्यंतेनप्रमन्दयते Be BU; चरतिनाद्यनेनदलोभावेनेष्यंतेनप्रमन्दयते Be 11 T;
Dhav reads प्रमन्दयते explaining this word, as it seems, by न
अद्वार्यां जने न केमान्दिल्लिषते ।

४ वा Be 11 T, ५ Be BU; M om.

५ M om अ, but cp. vol. I 67. 4.

६ दक्षिणा T Be 11.

ह्यत्प्रतीचीनस्तोमाय केशवपनीयायातिरात्राय . दीक्षते ^१
 तस्यापरिमिता दीक्षा द्वादशोपसदः ^१ स तथा राजानं
 क्रीणाति यथा मन्यते पौर्णमास्यै मे यजनीये ^१ ऽह्नुत्या
 मंपश्यत इति ^१ तस्य तथा मंपद्यते ^१ प्रसिद्धेन कर्मणोपवम-
 ५ थादेत्यथ ^१ वसतीवरौः परिहृत्य पयाऽसि विग्रिष्योपवमन्त्य-
 यातो महारात्र एव बुध्यन्ते ^१ प्रातराज्यानि गृहीत्वा राजा-
 नमुपावह्यत् प्रातरनुवाकमुपाकरोति ^१ परिहिते प्रातरनुवाके
 ऽपो ऽच्चैत्यङ्घ्रिद्वैत्यतिरात्रं ^२ क्रतुमुपैति ^१ प्रसिद्धो ऽभिषवः ^१
 प्रसिद्धं यद्वा गृह्यन्ते ^१ समानं कर्मावभृथात्प्रसिद्धो ऽवभृथ ^१
 १० उदयनीययेत्येक्षा मैत्रावरुणौ वशासुपाकरोति ^१ तस्यै प्रसिद्धं
 वपया चरित्वा दक्षिणे वेद्यन्ते यानि कानि च सोमानि ^३
 वापद्यते ^१ संतिष्ठत एष प्रतीचीनस्तोमः केशवपनीयो ऽतिरात्रः
 सहस्रदक्षिण उद्वसानीयान्तो ^१ ऽथ मध्यमाऽश्लामध्यव-
 धाय मथित्वाग्नीन्विह्यत्य्युष्टये द्दिरात्राय दीक्षते ^१ तस्या-
 १५ परिमिता दीक्षा द्वादशोपसदः ^१ स तथा राजानं क्रीणाति
 यथा मन्यते द्दिरात्रस्य मे ^५ मतो ^५ ऽमावास्याया ^५ उपवसधीये ^५

१ Thus U Be (sec. m.), यज्ञीये Be (pr m.) B; यज्ञीये M; Bo
 11 T om the passage.

२ •चोपवस• M Be.

३ Thus M Be 11 T; •द्विह्यदेत्यातिरात्रं Be BU.

४ यानि in M.

५ Thus T Be 11 (only •वास्याये), मे before सती om. M, but
 this MS : मावास्याये स उप•, Be BU give मे before सती and मा before
 उप•, reading •वास्याये ।

ऽहंग्रहंमहः संपश्यत उत्तरस्त्रियुत्तरमिति ^१ संतिष्ठते क्षुष्टि-
दिराशोः ^१ ऽयोत्तरार्थाः^२ शान्नामध्यमाय मयित्वाग्नीष्विह-
त्योदयनीयायाग्निष्टोमाय दीचते ^१ तस्य तिस्रो दीवास्त्रिग
उपसदः सप्तर्था प्रसृतः ^१ संतिष्ठत एष उदयनीयो ऽग्निष्टोम-
स्तुष्टोमः महस्रदक्षिण उद्वमानीयान्तो^३ ^१ ऽथ द्वैविकाहवि- ६
भिर्यजते ^१ ऽथ वैधातवीयया यजते ^१ ऽथ मौचामस्था
यजते ^१ संतिष्ठते राजसूयो ऽधंसप्रदग्नेमांसैः ^१ संतिष्ठते
राजसूयः संतिष्ठते राजसूयः ^१ ॥ २० ॥ सप्तमः ॥

॥ इति द्वादशः प्रश्नः ॥

^१ Thus all, are we to correct क्षुष्टिदिराशो २, cp. 117, 14.

^२ Thus BeBUM (sec. m.); योत्तरार्थाः m (pr. m) T Bo 11
Karmāntasūtra.

^३ उदयनीयानी Bo 11 T

१ अथात् इष्टीर्याख्यास्यामस्तामाः सङ्गप्रदिष्टमेव दार्शपौ-
 र्णमामिकं तन्त्रं १ दार्शपौर्णमासिकः २ सःस्कारः ३ सर्वाः
 प्रथमाः सर्वा मध्यमाः सर्वा उत्तमा २ यथाकाज्ञं पर्वतिष्ठ्या
 निर्वपेद्या आदिष्टस्याना १ अथ या अनादिष्टस्याना यानि
 ५ पूर्वपक्षस्य पुण्याहान्येतत्तीर्थानि ६ भवन्ति या अनार्तेष्टयो १
 ऽथ या अर्तेष्टय उपाधिगमकालास्ता भवन्ति १ यथैतद्भ्युद्भू-
 ताभ्युदिताभिनिमुक्ताविजातेति १ व्युदितमग्न्यन्वाधानं १ नित्यं
 प्रतोपायनं १ यावत्सिद्धिं याजमानमनुमः हरेदन्यत्रावापदेव-
 ताभ्यस्तासां याः सोपनामास्ता उपाः श्येतरा उच्चैरादेशादेव १
 १० सप्तदश धामिधेन्यो जानीयाद्यथैतन्मानवो अथौ धाय्ये ह्युर्या-
 दुष्णिहककुभौ ५ धाय्ये त्रिष्टुभौ ६ संयाज्ये ६ वार्चप्रावाज्यभागौ
 पूर्वपक्षे १ वृधन्वन्तावपरपक्ष इत्यौपमन्यवो १ यानि ह्यौऽपि
 कामेन वा दक्षिण्या वा व्यपेतानि ७ स्युर्नानावर्हीऽथेव

१ The text of this first adhyāya is given principally according to M, in comparison with the *vivarana*. All the other MSS. except D, contain a highly corrupted tradition. I do not give all their various readings, which are nearly ever so much corruptious.

१ Thus M and Bhav., *मासिकः संस्कारः all the other MSS.

२ अंतमा M.

३ *नोर्यानि M.

५ कुर्याद् om. M

६ Thus only D; M om, त्रिष्टुभौ धाय्ये UB, त्रिष्टुभौ धाय्ये Be; त्रिष्टुभु
 एषादेर Be 8.

७ अवेतानि M.

तानि जानीयादादिशादेव दक्षिणाव्यपेतः^१ ममानवर्हिभंवति
 यथा दिशामवेष्टिर्नेष्टीरुपाः^२ श्याजोः^३ ऽनुममेति^४ घदेवत्यः^५
 हविस्तदेवत्ये याव्यापुरोऽनुवाक्ये^६ पुरस्तात्खिष्टकृत उपहोमा
 याषामुक्ता उपहोमा^७ वामोदक्षिणाः काम्या इष्टयो या
 अनादिष्टदक्षिणा^८ गोदक्षिणः पशुबन्धो^९ नित्यो ऽवाहार्य^{१०}
 इति^{११} न्वा^{१२} इमा^{१३} इष्टयो^{१४} व्याख्याताः^{१५} ॥ १ ॥ प्रथमः ॥

अथ वै भवत्यैन्द्राग्रमेकादशकपालं निर्वपेन्नजाकाम इति^१
 तस्या एते भवत उभा वामिन्द्राग्नी अथवः^२ हीत्यैन्द्राग्रमेका-
 दशकपालं निर्वपेत्सर्धमानः क्षेत्रे वा सजानेपु वेति^३ तस्या
 एते भवत इन्द्राग्नी रोचना दिवः अथहृवमित्यैन्द्राग्रमेकादश-^४
 कपालं निर्वपेत्संयाममुपप्रथास्यन्निति^५ तस्या एते भवत
 इन्द्राग्नी नवतिं पुरः शुचिं नु स्रोममित्यैन्द्राग्रमेकादशकपालं
 निर्वपेत्संयामं जिलेति^६ तस्या एते भवत उभा वामिन्द्राग्नी
 अथवः^७ हीत्यैन्द्राग्रमेकादशकपालं निर्वपेन्नतामेत्यन्निति^८
 तस्या एते भवत इन्द्राग्नी रोचना दिवः अथहृवमिति^९ १५
 पौष्णं चरुमनुनिर्वपेदिति^{१०} तस्या एते भवतो वयमु त्वा
 पथस्यते पथस्य इति^{११} क्षेत्रपत्यं चरुं निर्वपेन्नतामागत्येति^{१२}
 स्या एते भवतः क्षेत्रस्य पतिना वयं क्षेत्रस्य पत इत्यैन्द्राग्र-

१ •यवेन M

२ दिशामवेष्टीर्ने• M.

३ इतीन्विना इष्टीर्वाख्याता M, all the other MSS. have also इष्टि.
 ४ इष्टीर्वा.

मेकादशकपालमुपरिष्ठाञ्चिवंपेदिति ^१ तस्या एते भवतो ये
संपामं जिग्मुषः ^१ ॥ २ ॥

अग्नये पथिकृते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्यो दशपूर्ण-
मामयाजी सञ्जमावास्यां वा पौर्णमासीं वातिपादयेदित्येत-
५ येश्चा यच्च्यमाण उपकल्पयते पथो ऽन्तिकाद्धर्धिरनद्वाहं ^१
तस्या एते भवतो ऽग्ने नया देवानामित्यन्वाहार्थमासाद्यानद्वाहं
ददात्यग्नये व्रतपतये पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्य आहिताग्निः
मय्यवत्यमिव चरेदिति ^१ तस्या एते भवतस्त्वमग्ने व्रतपा अग्नि
यद्गो वधं प्रमिनाम व्रतानीत्यग्नये रचोन्ने पुरोडाशमष्टाकपालं
१० निर्वपेद्य रचाऽग्नि सचरेदित्यथ वै भवति निश्रितायां
निर्वपेत्परिश्रिते याजयेदिति ^१ स निश्रायां महारात्र उत्था-
याग्नये रचोन्ने पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपति ^१ परिश्रिते
याजयति ^१ ह्यणुष्व याजः प्रभितिं न पृथ्वीमित्येतस्यानुवाकस्य
पहदश सामिधेनीः पराचीरन्वाह ^१ तस्या एते भवतो
१५ रचोहणं वि ज्योतिपेत्यथ पुरस्तात्स्त्रिष्टतः कुवाडतिमुपशु-
होत्युत स्नानासो दिवि पन्वग्रेरिति ^१ ॥ ३ ॥

अग्नये इद्रवते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेदभिचरदिति ^१
तस्या एते भवतस्त्वमग्र इद्र आ वो राजानमित्यग्नये चुरभि-
मते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्यस्य गावो वा पुरुषा वा
१० प्रमीयेरन्यो वा विभीयादिति ^१ तस्या एते भवतो ऽग्निर्दोता
साध्वीमकरित्यग्नये चामवते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेत्सयामे
संयत्त इति ^१ तस्या एते भवतो ऽकन्ददग्निस्त्वे वसूनीत्यथ वै

भवत्यभि वा एष एतानुच्यति येषां पूर्वापरा अन्वयः प्रमो-
 यन्ते । पुरुषाञ्जतिर्घ्नस्य प्रियतर्माग्रये चामवते पुरोडाशमष्टाक-
 पाचं निर्वपेदिति । तस्या एते भवतो । ऽय वै भवत्यभि वा
 एष एतस्य गृहानुच्यति यस्य गृहान्दहत्यग्रये चामवते पुरो-
 डाशमष्टाकपालं निर्वपेदिति । तस्या एते भवतः ॥ ४ ॥ १
 द्वितीयः ॥

अय वै भवत्यग्रये कामाय पुरोडाशमष्टाकपाचं निर्वपेद्यं
 कामो नोपनमेदिति । तस्या एते भवतन्मुभ्यं ता अङ्गिरस्त-
 भाग्राम तं काममग्र इत्यग्रये यविष्ठाय पुरोडाशमष्टाकपाचं
 निर्वपेत्सर्धमानः खेचे वा सजातेषु वेति । तस्या एते १०
 भवतः अथं यविष्ठ भारत स क्षितान इत्यग्रये यविष्ठाय
 पुरोडाशमष्टाकपाचं निर्वपेदभिचर्धमाण इति । तस्या एते
 भवतो । ऽग्रय आयुषते पुरोडाशमष्टाकपाचं निर्वपेद्यः
 कामयेत सर्वमायुरिषामिति । तस्या एते भवत आयुष्ट
 आयुर्दा अग्र इत्यग्रये जातवेदेषु पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपे- १५
 इतिकाम इति । तस्या एते भवतस्तस्यै ते दिवस्सरीत्यग्रये
 स्रक्षते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्रुक्काम इति । तस्या एते
 भवतः शुचिः पावक इमानो स्य्य इत्यग्रये तेजस्वते पुरो-
 डाशमष्टाकपालं निर्वपेत्तेजस्काम इति । तस्या एते भवत
 या यदिषे नृपतिः स तेजीयमेत्यग्रये साहक्याय पुरोडाश- २०
 मष्टाकपालं निर्वपेत्सीक्षमाण इति । तस्या एते भवतो ऽग्रे
 सहन्तमाभर तमग्रे षतनासहः रयिमिति ॥ ५ ॥

- अग्नये ऽववते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्यः कामयेता-
 च्चवान्स्थामिति ^१ तस्या एते भवत उचान्नाय वशाश्राय वद्या
 हि सूतो इत्यग्नये ऽन्नादाय पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्यः
 कामयेतान्नादः स्थामिति ^१ तस्या एते भवतो ^१ अग्नये ऽन्नपतये
 ५ पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्यः कामयेतान्नपतिः स्थामिति ^१
 तस्या एते भवतो ^१ अग्नये पवमानाय पुरोडाशमष्टाकपालं निर्व-
 पेद्यग्नये पावकायाग्नये शुचये ज्योगामयावीत्येतयेष्ट्या दक्ष्य-
 माण उपकल्पयते हिरण्यं ^१ तस्या एता भवन्त्यग्न आशूष्पि
 पवसे ऽग्ने पवस्त्राग्ने पावक स नः पावकाग्निः शुचिन्नततम
 १० उदग्ने शुचयस्तवेत्यन्वाहार्यमासाद्य हिरण्यं ददात्येतामेव
 निर्वपेच्चबुष्काम इति ^१ तस्या एता भवन्ति ^१ ॥ ६ ॥

- अग्नये पुचवते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेदिन्द्राय सुविणे
 पुरोडाशमेकादशकपालं प्रजाकाम इति ^१ तस्या एता भवन्ति
 यस्त्वा इदा कीरिणा मन्यमानो यस्मै त्वः सुकृते जातवेदस्त्वे
 १५ सुपुत्र शवम उवयउव्ये सोम इन्द्रं भसादेत्यग्नये रसवते ऽज-
 क्षीरे चहं निर्वपेद्यः कामयेत रसवान्स्थामिति ^१ तस्या एते
 भवतो ऽग्ने रसेनापो अश्वचारिपमित्यग्नये वसुमते पुरोडाश-
 मष्टाकपालं निर्वपेद्यः कामयेत वसुमान्स्थामिति ^१ तस्या
 एते भवतो वसुर्वसुपतिस्त्रामग्ने वसुपतिं वसूतामित्यग्नये वाज-
 १० सृते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेत्संपाप्ते संयत्त इति ^१ तस्या
 एते भवतस्त्रामग्ने वाजसातममयं नो अशिरित्यग्नये ऽश्रिवते
 पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्यस्याग्नावग्निमभ्युद्धरेयुरिति ^१ तस्या

एते भवतो ऽग्निनाग्निः समिष्यते त्वष्ट्र क्षप्ते अग्निनेत्यग्ने
 ज्योतिष्यते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्यग्निरुद्धतो ऽङ्गते
 ऽग्निहोत्र उदायेदपर आदीष्यानुद्धृत्य इत्याहुम्तथा न
 कार्यं । यद्वागधेयमग्निं पूर्वं उद्ध्रियते किमपरो ऽभ्युद्ध्रियेतेति ।
 तान्येवावघाणानि संनिधाय मन्येदिति । स तान्येवावघाणानि ५
 संनिधाय मन्यतीतिः प्रथमं अग्ने अग्निः स्वाद्योनेरधि जात-
 वेदाः । स गायत्रिया चिष्टुभा जगत्या देवेभ्यो हव्यं वक्षतु
 प्रजानश्चिति । इन्द्रोमिरेवेनष्ट्र स्वाद्योनेः प्रजनयतीति वाङ्मण-
 मप्रथे ज्योतिष्यते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेदिति । तस्या
 एते भवत उदग्ने शुचयस्तत्र वि ज्योतिषेति ॥ ७ ॥ १०
 तृतीयः ॥

अथ वै भवति वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपेदाहणं चरुं
 दधिक्रावणे चरुमभिश्मयमान इत्येतयेष्ट्या यक्ष्यमाण उपकल्प-
 यते हिरण्यं । तस्या एता भवन्ति वैश्वानरो न ऊत्या त्वमग्ने
 शोचिया शीशुषानो ऽव ते हेड उदुत्तमं दधिक्रावणो अक्ता- ११
 रिषमा दधिका इत्यन्वाहार्थमासाद्य हिरण्यं ददात्येतामेव
 निर्वपेत्प्रजाकाम इति । तस्या एते भवन्ति । वैश्वानरं
 द्वादशकपालं निर्वपेत्पुत्रे जात इति । तस्या एते भवतो
 वैश्वानरस्य दक्षपनाभ्यो वृहज्जातो यदग्र इति । वैश्वानरं
 द्वादशकपालं निर्वपेदनावास्यां वा पौर्णमासीं वान्तिपाथेति । १०
 तस्या एते भवतो वैश्वानरो न ऊत्या षष्ठो दिवीत्याग्नेयमष्टा-
 कपालं निर्वपेद्वैश्वानरं द्वादशकपालमग्निमुदामधिश्चिति ।

तस्या एता भवन्त्यग्निर्मूर्धा भुवो वैश्वानरो न ऊत्या त्वमग्ने
शोचिषा शोशुचान इति । वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपेन्मा-
रुतः सप्तकपालं यामकाम इत्यथ वै भवत्याहवनीये वैश्वा-
नरमधिश्रयति गार्हपत्ये मारुतमनूच्यमान आसादयतीति ।

५ काले प्रत्यक्षं वैश्वानरमासादयत्यनूच्यमानासु सामिधेनीषु
मारुतं । तस्य एता भवन्ति वैश्वानरो न ऊत्या षष्ठो दिवि
मारुतो यद्गु वो दिवो या वः शर्मति । ॥ ८ ॥

आदित्यं चरुं निर्वपेत्संयाममुपप्रयास्यन्निति । तस्या एते
भवतो ऽदितिर्न उरुय्यतु महीसू पु मातरमिति । वैश्वानरं

१० द्वादशकपालं निर्वपेदायतनं गत्वेति । तस्या एते भवतो वैश्वा-
नरो न ऊत्यास्माकमग्ने मघवत्सु धारयेति । वैश्वानरं द्वादश-
कपालं निर्वपेदिद्विषाणयोरक्षं जग्धेति । तस्या एते भवतो
वैश्वानरो न ऊत्यर्तावानमिति । वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्व-
पेत्सममानयोः पूर्वं ऽभिद्रुञ्चेति । तस्या एते एव भवतो ।

१५ वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपेद्विं प्रतिगृह्णेति । तस्या एते
भवतो वैश्वानरो न ऊत्या त्वमग्ने शोचिषा शोशुचान इति ।
वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपेदुभयाद्द्व्यप्रतिगृह्णाथं वा सुरुषं
वेति । तस्या एते एव भवतो । वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्व-
पेत्सनिमेय्यन्निति । तस्या एते भवतो वैश्वानरो न ऊत्या

२० वैश्वानरस्य सुमतौ स्थामेति । ॥ ९ ॥

अथ वै भवति यो वै संवत्सरं प्रयुज्य न विमुञ्चत्यप्रति-
ष्ठानो वै स भवत्येतमेव वैश्वानरं पुनरागत्य निर्वपेदिति ।

म एतमेव वैद्वानरं पुनरागत्य निर्वपति । यमेव प्रयुक्ते
 तं भागधेन विमुञ्चति प्रतिष्ठित्या इति ब्राह्मणमेव वे
 भवति यया रज्ज्वोत्तमां गामाजिन्तां भ्रातृव्याय प्रहिणुया-
 दिति । स यया रज्ज्वोत्तमां गामाजति तां भ्रातृव्याय
 प्रहित्य भ्रातृव्यस्य गोष्ठे न्यस्यति । निर्वपतिमेवापि प्रहिणो- ५
 तोति ब्राह्मणं । तस्या एते भवतः । ॥ १० ॥ चतुर्थः ॥

अथ वै भवत्येन्द्रं चरुं निर्वपेत्पशुकाम इति । तस्या एते
 भवत इन्द्रं वो विश्वतस्परौष्टं नर इतीन्द्रायेन्द्रियावते
 पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेत्पशुकाम इति । तस्या एते
 भवत इन्द्रियाणि शतकतो ऽनु ते दायीतौन्द्राय धर्मवते १०
 पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेद्ब्रह्मवर्षकाम इति । तस्या
 एते भवत आ यस्मिन्सप्त वासवा आनासु पकमैरय इती-
 न्द्रायार्कवते पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेदशकाम इति ।
 तस्या एते भवत इन्द्रमिन्द्राधिनीं इष्टहायन्ति वा गायत्रिण
 इतीन्द्राय धर्मवते पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेदिन्द्रायेन्द्रि- ११
 यावत इन्द्रायार्कवते भृतिकाम इति । तस्य एता भवन्त्या
 यस्मिन्सप्त वासवा आनासु पकमैरय इन्द्रियाणि शतकतो
 ऽनु ते दायीन्द्रमिन्द्राधिनीं इष्टहायन्ति वा गायत्रिण इति ।
 ॥ ११ ॥

इन्द्रायाश्चोमुचे पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेत् १०
 पाषाणा गृहीतः स्थादिति । तस्या एते भवतो ऽश्चोमुचे
 विवेप यन्नेतीन्द्राय वैष्टधाय पुरोडाशमेकादशकपालं निर्व-

पेद्यं मृधो ऽभि प्रवेपेरत्वाद्वाणि वाभि समियुरिति । तस्या
 एते भवतो वि न इन्द्र मृधो जहि मृगो न भीम इती-
 न्द्राय वाचे पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेद्द्वो वा परियत्तो
 वेति । तस्या एते भवतस्त्रातारमिन्द्रं मा ते अस्थाः सहसा-
 ५ वन्नितोन्द्रायार्काशमेधवते पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेद्यं
 मद्यायज्ञो नोपनमेदिति । तस्या एते भवतो ऽनवस्ते रथं
 वृष्णे यत्त इति । ॥ १२ ॥

इन्द्रायान्वजवे पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेद्द्वामकाम
 इति । तस्या एते भवतो ऽन्वह मासा अनु ते दायीतीन्द्राण्यै
 १० चरुं निर्वपेद्यस्य सेनामःश्रितेव स्यादित्यथ वै भवति वरुवजा-
 नपीभे संनद्धेत्तांसहेभेनाभ्यादध्यादिति । तान्सहैवेभेनाभ्याद-
 धाति । तस्या एते भवत इन्द्राणीमासु नारिपु नाहमि-
 न्द्राणि रारणेतीन्द्राय मन्युमते मनस्वते पुरोडाशमेकादश-
 कपालं निर्वपेत्संगामे संयत्त इति । तथा एते भवतो यो
 १५ जात एवा ते मह इन्द्रो ऽत्युप इत्येतामेव निर्वपेद्यो हतमना
 इव स्यादिति । तस्या एते भवत एतामेव निर्वपेद्यः स्वयंपाप
 इव स्यादिति । तस्या एते एव भवतः । ॥ १३ ॥

इन्द्राय दाचे पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेद्यः कामयेत
 दानकामा मे प्रजाः स्युरिति । तस्या एते भवतो मा नो
 १० मधीरा त्व भरेतीन्द्राय प्रदाचे पुरोडाशमेकादशकपालं
 निर्वपेद्यस्यै प्रत्तमिव सन्न प्रदीयेतेति । तस्या एते भवतः
 प्रदातारः इवामहे प्रदाता वञ्चीतीन्द्राय सुवाम्णे पुरोडाश-

मेकादशकपालं निर्वपेदपरुद्धो वापरुध्यमानो वेति । तस्या
 एते भवत इन्द्रः सुत्रामा तस्य वयः सुमतौ पश्चिम्येति ।
 यो ऽप्तः त्रिधै मन्सदृङ् ममानेः स्यात्तस्मा एतमैन्द्रमेकादश-
 कपालं निर्वपेदित्यय वै भवति रेवती पुरोऽनुवाक्या भवति
 शान्त्या अप्रदाहाय शकती याव्येति । तस्या एते भवतो रेव- ५
 तीर्नः प्रो खमौ पुरोरथमिति ॥ १४ ॥ पञ्चमः ॥

अथ वै भवत्याग्रावैष्णवमेकादशकपालं निर्वपेदभिचरन्त-
 रस्रज्याज्यभागा स्याद्वाहंस्रत्यस्रहरित्यय वै भवति प्रति वै
 परस्तादभिचरन्तमभिचरन्ति । देवे पुरोऽनुवाक्ये कुर्यादति-
 प्रयुक्त्या इति । स दिदिः पुरोऽनुवाक्यामन्याह । चिन्त्रिहंवि- १०
 पामवद्यति । तस्या एता भवन्त्याग्रावैष्णु अग्रावैष्णु प्र णो
 देव्या नो दिवो दृहस्पत एवा पितृ इत्येतयैव यजेताभिचर्य-
 माण इति । तस्या एता एव भवन्त्याग्रावैष्णवमेकादशकपालं
 निर्वपेद्यं यज्ञो नोपनमेदिति । तस्या एते भवतो आ-
 विष्णु अग्रावैष्णु इत्याग्रावैष्णवं धते चरुं निर्वपेच्चक्षुष्काम १५
 इति । तस्या एते एव भवतः ॥ १५ ॥

अथ वै भवतीन्द्रियं वै वीर्यं दृह्णे भ्रातृथो यजमानो ऽयज-
 मानस्राध्वरकस्यां प्रतिनिर्वपेद्वाह्ये यजमाने । नास्तेन्द्रियं
 वीर्यं दृह्णे । पुरा वाचः प्रवदितोनिर्वपेदिति । स पुरा वाचः
 प्रवदितोर्भहारात्र उत्थायाग्रावैष्णवमेकादशकपालं निर्वपेत्प्रातः- १०
 सवनस्थाकाले । भरस्रज्याज्यभागा स्याद्वाहंस्रत्यस्रहरिति । तस्या
 एता भवन्त्याग्रावैष्णु अग्रावैष्णु प्र णो देव्या नो दिवो दृह-

स्य एव पित्र इत्याग्नाविष्णवमेकाद्ग्रकपालं निर्वपेन्माघंदिनस्य
 सवनस्याकाले^१ सरस्वत्याज्यभागा स्याद्वाहंस्यत्यश्चरिति^१ तस्या
 एता एव भवन्त्याग्नाविष्णवं द्वादशकपालं निर्वपेत्तृतीयसवनस्या-
 काले^१ सरस्वत्याज्यभागा स्याद्वाहंस्यत्यश्चरिति^१ तस्या एता एव
 ५ भवन्ति^१ मैत्रावरुणमेककपालं निर्वपेद्दशमै काल इति^१ तस्या
 एते भवत आ नो मित्रावरुणा प्र वाहवेति^१ ॥ १६ ॥

यो ब्रह्मवर्चसकामः स्यात्तस्मा एतः सोमारौद्रं चरं
 तिष्यापूर्णमासे निर्वपेदिति^१ स यो^१ ब्रह्मवर्चसकामः स्यात्स
 नैष्या पौर्णमास्याः सोमारौद्रं चरं निर्वपति^१ परिश्रिते
 १० याजयत्यथ^१ वै भवति श्रेताथै श्रेतवत्साथै दुग्धं मथितमान्यं
 भवत्याज्यं प्रोक्षणमाज्येन मार्जयन्ते^१ यावदेव ब्रह्मवर्चसं तत्सर्वं
 करोत्यति ब्रह्मवर्चसं क्रियत इत्याङ्गरीशरो दुश्चर्मा भवितो-
 रिति^१ मानवी षडौ धाय्ये क्षुर्यादिति^१ मधू देववतो रथ
 इत्येतासां द्वे धाय्यालोके^१ दधाति^१ तस्या एते भवतः सोमारुद्रा
 १५ विष्टुहंतं विषूचीः सोमारुद्रा युवमेतानीति^१ ॥ १७ ॥

यदि विभीषाहुश्चर्मा भविष्यामीति सोमापौष्णं चरं
 निर्वपेदिति^१ तस्य एते भवतः सोमपूष्णेमौ देवाविति^१
 सोमारौद्रं चरं निर्वपेत्प्रजाकाम इति^१ तस्या एते भवतः
 सोमारुद्रा विष्टुहंतं विषूचीः सोमारुद्रा युवमेतानीति^१

१ Thus M Be 8, यदि UD Be, B defect

१ Thus M Be 8 UD, यजत्यथ Be B.

१ Thus MU Be, धाय्ये Be 8 B धाय्ये लोके D

सोमारौद्रं चरुं निर्वपेदभिचरञ्चिति^१ तस्या एते एव भवतः^१
 सोमारौद्रं चरुं निर्वपेज्ज्योगामयावीत्येतयेद्या यक्ष्यमाण
 उपकल्पयते होतानद्वाहं^१ तस्या एते एव भवतो^१ स्वाहार्य-
 मासाद्य होतानद्वाहं ददाति^१ सोमारौद्रं चरुं निर्वपेद्यः काम-
 येत स्वे ऽस्मा आयतने भ्रातृव्यं जनयेयमिति^१ सो ऽपरश्चे- ५
 मर्यादायामथयसाय मयित्वाग्नीन्विद्यत्य सोमारौद्रं चरुं निर्व-
 पत्यथ वै भवति वेदिं परिगृह्णार्धमुद्गन्यादर्धं माधं यर्ह्य
 स्तृणीयादर्धं माधंमिधस्याभ्यादध्यादर्धं न^१ स एवास्मा आयतने
 भ्रातृव्यंजनयतीति ब्राह्मणं^१ तस्या एते भवतः^१ ॥ १८ ॥ यष्टः ॥

अथ वै भवत्यैन्द्रमेकादशकपालं निर्वपेन्नाहतं सप्तकपालं १०
 यामकाम इत्यथ वै भवत्याहवनीय ऐन्द्रमधिययति गार्हपत्ये
 नाहतमनूष्यमाण आसादयतीति^१ काले प्रत्यक्षमैन्द्रमासादय-
 त्यनूष्यमानासु सामिधेनीषु नाहतं^१ तस्या एता भवन्तीन्द्रं
 वो विश्वतस्परौन्द्रं नरो महतो यद्भुवो दिवो या वः शर्म-
 त्येतामेव निर्वपेद्यः कामयेत च्चाय च विश्वे च समदं १५
 दध्यामित्यैन्द्रस्यावद्यन्ब्रूयादिन्द्रायानुब्रूहीतीन्द्रं वो विश्वतस्परौ-
 त्यस्वाहात्याकम्याश्रायाह महतो यजेति^१ या वः शर्मति यजति^१
 नाहतस्यावद्यन्ब्रूयान्मरुद्भ्यो ऽनुब्रूहीति^१ महतो यद्भुवो दिव
 इत्यस्वाहात्याकम्याश्राव्याहेन्द्रं यजेतीन्द्रं नर इति यजति^१ स
 एवैभ्यो भागधेये समदं दधाति विद्वद्ब्रह्मणास्त्रिषन्तीति ब्राह्मण- १०

१ Thus MDB, सोमारुद्राहं Be U, De 8 om, perhaps rightly, सोता।

मेतामेव निर्वपेद्यः क्लामयेत कल्पेरन्निति ^१ यथादेवतं भवदाय
 यथादेवतं यजेद्भागधेयेनैवैतान्यथायथं कल्पयति ^१ कल्पन्त
 एवेति ब्राह्मणं ^१ तस्या एता भवन्ति याः पूर्वस्थाः ^१ ॥ १६ ॥

- ऐन्द्रमेकादशकपालं निर्वपेद्द्वैश्वदेवं द्वादशकपालं ग्रामकाम
 ५ इत्येतद्देश्या यक्ष्यमाण उपकल्पयत उपाधाय्यपूर्वथं वासो ^१ इय
 वै भवत्यैन्द्रस्यावदाय वैश्वदेवस्यावद्येद्वैन्द्रस्योपरिष्ठादिति ^१ स
 ऐन्द्रस्यावदाय द्विवैश्वदेवस्यावद्यत्यैन्द्रस्योपरिष्ठादिन्द्रिषेणैवास्मा
 उभयतः सजातान्परिगृह्णातीति ब्राह्मणं ^१ तस्या एते भवतो
 भरेखिन्द्रं ममत्तु न इत्यन्वाहार्यमासाद्योपाधाय्यपूर्वथं वासो
 १० ददाति ^१ पृश्निष्यै दुग्धे प्रैयङ्गवं चरुं निर्वपेन्महद्भ्यो ग्रामकाम
 इत्येय वै भवति प्रियवती याज्यानुवाक्ये भवत इति ^१ तस्या
 एते भवतः प्रिया वो नाम ऊवे तुराणाः श्रियसे कं भातु-
 भिरिति ^१ यः समानैर्मिथो विप्रियः स्यात्तमेतया संज्ञान्या
 याजयेदिति ^१ स ^१ धैः ^१ संजिज्ञासीत ^१ तेषूपसमेतेष्वग्ने ^१ वसुमते
 १५ पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपति सोमाय रुद्रवते चरुमिन्द्राय
 महत्वते पुरोडाशमेकादशकपालं वहण्यादादित्यवते चरुमिति ^१
 तस्या एते भवतो ऽग्निः प्रथमो वसुभिर्नो अय्यात्सं नो देवो
 वसुभिरिति ^१ ॥ २० ॥

आदित्येभ्यो भुवद्भ्यश्चरुं निर्वपेद्भूतिकाम इति ^१ तस्या एते

१ Thus M only; all the other MSS. are badly corrupted
 तस्यैवसजिज्ञासीतेवदुपसमेतेष्व० U, तस्यैवसजिज्ञासीतेवदुपसमेतेष्व० B, तस्यैवसंज्ञानिया
 तेषूपसमेतेष्व० Bc8, तस्यैव संजिज्ञासीतेवदुपसमेतेष्व० Bc, तस्यैव संज्ञानेवप्रसमेतेष्व० D

भवतो यज्ञो देवानाञ्च शशिरप इत्यादित्येभ्यो धारयवह्ययसं
निर्वपेदपरुद्धो वापरुधमामो वेत्यथादितेऽनुमन्यस्त्रैयपरुध-
मामोऽपरोद्भुः^१ पदपाश्चूनादत्ते^१ 'चैनागादायाश्चरत्पुप्रेत'^१
मदतः सुदान एना विश्वतिनाभ्यगुञ्ज राजानमिष्यचैनान्यज-
मानम्नाभ्रसाधावपति सत्यागौरितो^१ च मन इत्युपनिग्धीते^१ ३
'चैताग्पदपाश्चूलमंधरे परावपत्यं च यं यजमानो देष्टि तं
मनसा ध्यायति^१ तथा एते भवतो धारयन्त आदित्यापतिसो
भ्रुगीधारियन्निति^१ यः परस्नाद्वाभ्यवादी श्यात्तस्य गृहवाङ्गीही-
नाहरेत्पुंसाश्च कृष्याश्च तिविनुषादित्यं वै भवति ये
शक्ताः सृष्टमादित्यं चरं निर्वपेदिति^१ तथा एते भवतस्यासु १०
चषियाञ्च दक्षिणेत्यादित्या वै देवतया विद्धिममेवावगच्छतीति
माध्यन्मथ वै भवत्यवगताः च विद्धिमवगतश्च राहमित्याङ्घ्र्यं
कृष्याः सृष्टं वारुणं चरं निर्वपेदिति^१ तथा एते भवत इमं
मे वरुण तत्त्वा यामीति^१ वारुणं वै राहमुंभे एव विशं च
राहं चावगच्छतीति माध्यन्म^१ ॥ २१ ॥ १५

अथ वै भवति यदि नावगच्छेदिममहमादित्येभ्यो^१ भागं
निर्वपाम्नामुप्रादमुथै विशोऽवगन्तीरिति निर्वपेदिति^१

Thus M and Bhav. ; पदपद० Be RDU, •परव पर० Be 8.

१ Thus M ; चैनागादायाश्चरत्पु० Me 8, D om चादाय ; चैनागादायाश्चरत्पु०
Be BU

१ Thus M, नि om. all the other MSS.

१ Corrected (cp TS. II. 3 1. 4), all the MSS have इदम्

१ १ ० इदम् only U इदममहमाः ।

- निरूप्योपरमत्यथावगच्छते सःसादयति^१ तस्या एते भवन्तो
 यज्ञो देवानामादित्यानामवसा नूतनेनेत्यादित्या एवैनं भाग-
 धेयं प्रेषन्तो विशमवगमयन्तीति ब्राह्मणमथ वै भवति
 यदि नावगच्छेदाश्रत्यान्मयूखान्सप्त मध्यमेपायामुपहन्यादिति^१
 १ प्रागीपमनो^१ स्वस्थापयित्वाश्रत्यान्मयूखान्सप्त^१ मध्यमेपायामुप-
 हन्ति^१ मध्यममुपहत्य^१ चीग्रतीचस्त्रीग्राच आथातयतीद-
 महमादित्याम्बध्नाम्यामुन्नादसुयै विशो स्वगन्तोरित्यादित्या
 एवैनं वद्धवीरा विशमवगमयन्तीति ब्राह्मणमथ वै भवति
 यदि नावगच्छेदेतमेवादित्यं चरुं निर्वपेदिध्रेऽपि मयूखान्स-
 १० नक्षेत्ताम्सहेधेनाभ्यादध्यादिति^१ तान्सहेधेनाभ्यादध्यात्नपरु-
 ध्यमेवावगच्छतीति ब्राह्मणमथ वै भवत्याश्रत्या भवन्ति^१
 मरुतां वा एतदोजो यदश्रत्य^१ ओजसैव विशमवगच्छति^१
 सप्त भवन्ति^१ सप्तगणा वै मरुतो^१ गणश्च एव विशमवगच्छ-
 तीति ब्राह्मणं^१ तस्या एते एव भवतः^१ ॥ २२ ॥ सप्तमः ॥
 ११ अथ वै भवति यो मृत्योर्विभीषात्तस्मा एतां प्राजापत्याः
 शतहृष्यानां निर्वपेदित्येतयेष्ट्या यक्ष्यमाण उपकल्पयते शतः
 सुवर्णानि हृष्यालानि नवं पाचं प्रभृतमाज्यमित्यथ देवस्य त्वा
 सवितुः प्रसन्न इति प्रतिपदं कृत्वा प्रजापतये जुष्टं निर्वपामीति
 चतुरो मुष्टीन्हृष्यालानां^१ निर्वपति^१ सविष्णुता वाच विष्टुज्य

१ This passage is found in M only

१ Thus Be 8, मध्यत उपहत्य Be BD, मध्यम उप० M, सप्त उप० U,
 मध्यमुपहत्य Ubar

१ Thus M, हृष्यालान् or हृष्याला the other MSS

गाहंपत्ये नवं पात्रमधिश्चिष्य तिरः पवित्रमाज्यमानीय तिरः
 पवित्रं हृष्यलान्यावपत्ययाव्यं निर्वपत्यपाज्यमधिश्चित्योभयं^१
 पर्यग्निं हृत्यान्तर्वेद्यामादयत्यथ वै भवति चत्वारिचत्वारि
 हृष्यलान्यवद्यति चतुरवत्तस्त्राष्ट्या इत्यथौ देवताया अवद्यति
 चत्वारि खिएकते ऽष्टाविडायै^२ चत्वार्यवान्तरेडायै एकं प्राशि- १
 चाथैकं यजमानायाम्भवेव जुहुतो जुहुत्याव्यं प्राश्रन्तः^३ प्राश्र-
 न्दथेनान्तेकधोदृत्य^४ ब्रह्मण उपहरति^५ तस्या एते भवतो
 हिरण्यगर्भः प्रजापत इति^६ ॥ २३ ॥

यो ब्रह्मवर्षकामः स्यात्तस्मा एतः सौर्यं चहं निर्वपेदि-
 त्येतथेष्टा यक्ष्यमाण उपकल्पयते पञ्च सुवर्णानि हृष्यलानि १०
 सुवर्णरजतौ च रुक्मावथैतं चहः अपयित्वाभिघार्योदक्षमुद्रास्य
 सुवर्णरजताभ्याः रुक्माभ्यां परिगृह्णान्तर्वेद्यामादयति^१ समानं
 कर्मां प्रयाजेभ्यो^२ ऽथ वै भवति प्रयाजेप्रयाजे हृष्यलं जुहो-
 तीति^३ स प्रयाजेप्रयाजे एव हृष्यलमन्ववधाय जुहोति^४
 तस्या एते भवत उदु त्यं चित्रमित्यान्वाहार्यमासाद्य सुवर्ण- ११
 रजतौ रुक्मौ ददात्यांमेयमष्टाकपालं निर्वपेत्साविवं द्वादश-
 कपालं भूस्यै चहं यः कामयेत हिरण्यं विन्देय हिरण्यं मोपन-
 मेदित्येतथेष्टा यक्ष्यमाण उपकल्पयते हिरण्यं^५ तस्या एता

१ • मधिश्चित्योभयं M

२ चष्टौ is found in M only.

३ Thus M, प्राश्रन्तरेव प्राश्रन्तः B; the other MSS (i. e. o. प्राश्रन्ति) प्राश्रावे B, प्राश्रन्ते U, प्राश्रन्ते B, प्राश्रन्ति Bc B. — उदृत्य M Bc B, उपदृत्य the other MSS, but cp. supra XII 16 (p 68, 18).

भवन्ति च मन्त्रवच्चि काव्या हिरण्यपाणिभूतये वाममद्य
 सवितर्बद्धित्या पर्वतानाः स्तोमासस्ता विचारिणीत्यन्वाहार्य-
 मासाद्य हिरण्यं ददात्येतामेव निर्वपेद्विरण्यं विलेति ^१ तस्या
 एता एव भवन्त्येतामेव निर्वपेद्यद्य हिरण्यं नग्नेदिति ^१ तस्या
 * एता एव भवन्ति ^१ ॥ २४ ॥

यः सोमवामी स्यात्तस्मा एतः सोमेन्द्रः श्यामाकं चतुं
 निर्वपेदिति ^१ तस्या एते भवतः सद्दूदरेणापान्तमनुरिति ^१
 सोमवामी वा अन्यो भवत्यन्यः सोमातिपवितो भवति ^१ यः
 सोमातिपवितः स्यात्तस्मा एतः सोमेन्द्रः श्यामाकं चतुं
 १० निर्वपेदिति ^१ तस्या एते भवतः प्र सुवानः सयाधस्त इत्यग्नये
 दाचे पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्विन्द्राय प्रदाचे पुरोडाशमेका-
 दशकपालं पशुकाम इत्येतयेषा यच्छमाण उपकल्पयते दधि
 मधु हतमपो यवानित्येष देवस्य त्वा सवितुः प्रसव इति
 प्रतिपदं हत्वाग्नये दाचे जुष्टं निर्वपामीति चतुरो मुष्टीश्रीशीर्णा
 १५ निर्वपत्येतामेव प्रतिपदं हत्वेन्द्राय प्रदाचे जुष्टं निर्वपामीति
 चतुर एव श्रीशीर्णमेतामेव प्रतिपदं हत्वा प्रजापतये जुष्टं
 निर्वपामीति चतुरो यवानां ^१ तेषां श्रीश्चिन्वेव हविष्कृतमुदा-
 दयत्युपोद्यच्छन्ते यवान् हविष्कृता वाचं विसृजते ^१ यमानं

१ The passage marked between १... १ is not found in M Do BU. In the words as handed down by Do B, I inserted च्यो (l 8, first time) and तस्या (l 9) and changed च्यं (l 8, second time) into च्यः । D सोमवामी सोमो भवत्यन्यं विदुः सोमातिपवितः (sic)

कर्माधिवपनादधुष्य दक्षिणार्धं गार्हपत्यस्याष्टौ कपालान्यु-
 पदधात्येकादशोत्तरतो^१ ऽथैतान्यवानुसूखले परिचुद्य गार्हपत्य
 एककपालमधिम्रित्य धाना भर्जन्ति^२ यदेते^३ हविषी
 अधिपृणक्ति तदैता धानास्यत्सुष्टयेनोपसृजति^४ दध्ना मधुना^५
 घृतेनाङ्घ्रिरिति^६ तस्या एता भवन्त्यग्ने दा दाशुषे रयिं दा
 नो अग्ने शतिनः प्रदातारः^७ हवामहे प्रदाता वञ्चौ घृतं न
 पूतसुभे सुखन्द्र सर्पिष इति^८ ॥ २५ ॥

यो यज्ञविभ्रष्टः श्वात्तस्मा एतामिष्टिं निर्वपेदाग्नेयमष्टा-
 कपालमैन्द्रमेकादशकपालः^१ शौम्यं चरुमित्यथ वै भवत्याग्नेयस्य
 च शौम्यस्य चैन्द्रे समाग्नेयवेदिति^२ च आग्नेयस्य च शौम्यस्य १०
 चैन्द्रे समाग्नेयवति^३ तेजस्यैवास्मिन्नद्भवर्षमं^४ च^५ ममीची^६
 दधातीति ब्राह्मणं^७ तस्या एता भवन्ति स प्रञ्जवन्ति काव्येन्द्रं
 वो विश्वतस्परिन्द्रं नरस्त्वं नः सोम या ते धामानीत्यग्नीषोमी-
 यमेकादशकपालं निर्वपेच्च कामो नोपनमेदिति^८ तस्या एते
 भवतो ऽग्नीषोमा सवेदमा युवमेतानीत्यग्नीषोमीयमष्टाकपालं १५
 निर्वपेद्ब्रह्मवर्षमकाम इति^९ यो ब्रह्मवर्षमकामः स्यात्सो ऽग्नी-
 षोमीयमष्टाकपालः^{१०} श्वामाकानां निर्वपति^{११} तस्या एते

१ Thus M (the same reading xvii. 31), भर्जयेति the other MSS.

२ Only found in M Be 8, BDU om, Be has a lacuna of three akaras

३ Thus M and Bhav., the other MSS have the plural.

४ मधुना M.

५ Thus corrected acc to TS II 3 : 2, तेजस्यैवास्मा रन्दिर्षं च ममीची MUDB Be, तेजस्यैवास्मा रन्दिर्षं च प्रञ्जवर्षमं च ममीची Be 8

- भवतो ऽग्नीषोमाविमः सु मे ऽग्नीषोमा हविषः प्रस्थितस्येति^१
 सोमाद्य वाजिने ष्णामाकं चरुं निर्वपेद्यः क्लैष्याद्विभीषादिति^१
 तस्या एते भवत आयायस्व सं त इति^१ माघ्णस्यत्यमेकादश-
 क्रपालं निर्वपेद्दामकाम इत्ययं वै भवति गणवती याज्यानु-
 ५ वाक्ये भवत इति^१ तस्या एते भवतो गणानां त्वा गणपतिः
 इवामहे स इच्छनेनेत्येतामेव निर्वपेद्यः कामयेत ब्रह्मश्विर्भ
 नाशयेवमिति^१ माहती याज्यानुवाक्ये कुर्यादिति^१ तस्या
 एते भवतो महतो यद्भु वो द्विवो या वः गर्भेति^१ ॥ २६ ॥
- अर्थेऽग्ने चरुं निर्वपेत्सुवर्गकाम इति^१ तस्या एते भवतो
 १० ऽयंमायाति ये ते ऽयंमन्त्रित्यर्थेऽग्ने चरुं निर्वपेद्यः कामयेत
 दामकामा मे प्रजाः स्युरिति^१ तस्या एते भवतो^१ ऽयंऽग्ने
 चरुं निर्वपेद्यः कामयेत स्वप्ति जगतामिषामिति^१ तस्या एते
 एव भवतो^१ यो राजन्य आनुजावरः स्यात्तस्मा एतमैन्द्रमानु-
 पूकमेकादशक्रपालं निर्वपेदित्ययं वै भवति युध्रवती अपवती
 १५ याज्यानुवाक्ये भवत इति^१ तस्या एते भवतो युध्रादपमद्भि-
 रोभिर्गणानो युध्रादपेण विमिमाय मामैरिति^१ यो माघ्ण
 आनुजावरः स्यात्तस्मा एतं वारुणस्यमानुपूकं चरुं निर्वपेदि-
 त्ययं वै भवति युध्रवती अपवती याज्यानुवाक्ये भवत इति^१
 तस्या एते भवतो महाग्नेही अनाभायदुध्राघो अपमभ्येत्येज-
 २० सेति^१ ॥ २७ ॥ अष्टमः ॥

अथ वै भवति यः पापयज्ञमृहीतः स्यात्तस्मा एतमादित्य
 चरुममावास्यायां निर्वपेदिति^१ तस्या एते भवतो नवोनवो

भवति जायमानो यमादित्या अशुशमाप्याययन्तीति ' सं
 कामयेताद्वादः स्यादिति तस्मा एतं विधातुं निर्वपेदिन्द्राय
 राज्ञे पुरोडाशमेकादशकपालमिन्द्रायाधिराजायेन्द्राय खराश
 इत्यथ देवस्य त्वा सवितुः प्रसव इति प्रतिपदं इलेन्द्राय राज्ञे
 जुष्टं निर्वपामीति चतुरो मुष्टीन्वीहीणां निर्वपत्येतामेव
 प्रतिपदं इलेन्द्रायाधिराजायेन्द्राय खराश इति चतुरस्रतुरो
 मुष्टीनेकैकस्यै देवतायै ' हविष्कृता वाचं विष्टजते ' समानं
 कर्माधिवपनाद्ध्युष्य गार्हपत्य एकादशोत्तानानि कपालान्युप-
 दधात्यथ वै भवत्युत्तानेषु कपालेष्वधिश्रयत्यथातथामलाय ' १
 चयः पुरोडाशा भवन्ति ' चय इमे लोका ' एषां लोकाना- १
 माप्या ' उत्तरत्तरी ज्यायाभवतीति ' स उत्तरमत्तरमेव
 ज्यायाऽसं करोति ' सर्वेषामभिगमयन्नवद्यतीति ' सो ऽवद्य-
 साहेन्द्राय राज्ञे ऽनुब्रूहीति ' प्राच्यां दिशि त्वमिन्द्रासि
 राजेत्यनूष्येन्द्रो जयाति न पराजयाता इति यजति ' सो
 ऽवद्यसाहेन्द्रायाधिराजायानुब्रूहीतीन्द्रो जयाति न पराजयाता १
 इत्यनूष्यास्येदेव प्ररिरिचे महिष्वमिति यजति ' सो ऽवद्यसा-
 हेन्द्राय खराशे ऽनुब्रूहीत्यस्येदेव प्ररिरिचे महिष्वमित्यनूष्य
 प्राच्यां दिशि त्वमिन्द्रासि राजेति यजति ' व्यत्यासमन्वाहा-
 निर्दाशयेति ब्राह्मणम् ' ॥ २८ ॥

य इन्द्रियकामो वीर्यकामः स्यात्तमेतया सर्वश्रुत्या याजये- १
 दित्येतयेश्च यच्छमाण उपकल्पयते ऽथष्टपमं वृषिं यक्षमित्यथ
 देवस्य त्वा सवितुः प्रसव इति प्रतिपदं इलेन्द्राय रायंतराय

- जुष्टं निर्वपामीति चतुरो मुष्टीम्ब्रीहीणां निर्वपत्येतामेव
 प्रतिपदं हलिन्द्राय बार्हतायेन्द्राय वैरूपायेन्द्राय वैराजायेन्द्राय
 शाकरायेन्द्राय रैवतायेति चतुरस्यतुरो मुष्टीनेकैकस्यै देवतायै'
 हविष्कृता वाचं विष्टजते' समानं कर्माधिवपनादध्यय गार्ह-
 ५ पत्ये द्वादशोत्तानानि कपालान्पुदधात्यय वै भवत्युत्तानेषु
 कपालेष्वधिश्रयत्ययातधामत्वाय' द्वादशकपालः पुरोडशो
 भवति वैश्वदेवत्वाय' समन्तं पर्यवद्यतीति' सो ऽवद्यन्नाहेन्द्राय
 रायंतरायानुब्रूहीत्यभि त्वा शूर नोनुम इत्यनूच्य त्वामिद्धि
 हवामह इति यजति' सो ऽवद्यन्नाहेन्द्राय बार्हतायानुब्रूहीति'
 १० त्वामिद्धि हवामह इत्यनूच्य यद्वाव इन्द्र त इति यजति' सो
 ऽवद्यन्नाहेन्द्राय वैरूपायानुब्रूहीति' यद्वाव इन्द्र त इत्यनूच्य
 पिवा सोममिन्द्र मन्दतु त्वेति यजति' सो ऽवद्यन्नाहेन्द्राय
 वैराजायानुब्रूहीति' पिवा सोममिन्द्र मन्दतु त्वेत्यनूच्य कदा
 चन क्षरीरमीति यजति' सो ऽवद्यन्नाहेन्द्राय शाकरायानुब्रू-
 १५ हीति' कदा चन क्षरीरमीत्यनूच्य रैवतीर्नः सधमाद् इति
 यजति' सो ऽवद्यन्नाहेन्द्राय रैवतायानुब्रूहीति' रैवतीर्नः
 सधमाद् इत्यनूच्याभि त्वा शूर नोनुम इति यजति' व्यत्या-
 समन्वाहानिर्दाहायेति ब्राह्मणम्' ॥ २६ ॥

अन्वाहार्यमासाद्याश्वत्थभं वृष्णिं वस्तमिति ददात्येतथैव
 १० यजेताभिग्रस्यमान इति' यैव' पूर्वा' सेयं' यद्यनुष्कामः

१ Thus M, 'यैव पूर्वा' सेति Be, 'यैव पूर्वसे' Be 8, 'यैव पूर्वासेति' U,
 मस्या एते भवन्ति या पूर्वस्या BD.

स्थात्तस्मा एतामिष्टिं निर्वपेदग्ने भ्राजस्वते पुरोडाशमष्टा-
 कपालः सौर्यं चरुमग्नये भ्राजस्वते पुरोडाशमष्टाकपालमिति
 तस्या एते भवन्त्युदग्ने शुचयस्तव वि ज्योतिषोदु त्वं चित्रशुदग्ने
 शुचयस्तव वि ज्योतिषेत्युपहृतायामिडायामनाहितमग्नीध्रे
 भवत्यथ यजमानाय चीन्विपिण्डान्प्रयच्छत्युदु त्वं जातवेदसः सप्त
 त्वा हरितो रथे चित्रं देवानामुदगादनीकमिति पिण्डान्प्रय-
 च्छति चतुरेवास्त्रौ प्रयच्छति षट्शिव तस्य तदिति त्राह्यणं
 वैश्वदेवीः सांपहर्षो निर्वपेद्द्वामकाम इति वैश्वदेवं चरुः
 संस्पृन्त इव अपयन्थ्य ध्रुवो ऽधि ध्रुवो ऽहः सजातेषु भूया-
 मिति परिधीन्परिदधाति तस्मा एते भवतो विश्वे देवा
 विश्वे देवा इत्यथ पुरस्तात्स्त्रियस्तः सुवाङ्गतीरुपजुशोत्यामन-
 मस्त्रामनस्य देवा इति तिस्रः ॥ ३० ॥ नवमः ॥

अथ वै भवत्यग्निं वा एतस्य शरीरं गच्छति सोमः रघो
 वरुण एनं वरुणपाशेन गृह्णाति मरुस्त्रतीं वाग्नाविष्णु आत्मा
 यस्य ज्योगामयति यो ज्योगामयावी स्याद्यो वा कामयेत
 सर्वमायुरियामिति तस्मा एतामिष्टिं निर्वपेदित्येतयेष्वा यद्व्य-
 माण उपकल्पयते खादिरं नवं पाचं नवनीतमाज्यं यावतीः
 समा एष्यन्मन्येत तावन्मानं च प्रवर्तमथ देवस्य त्वा सवितुः
 प्रमव इति प्रतिपदं कृत्वाग्नेयमष्टाकपालं निर्वपति सौर्यं चरुं
 वारुणं दशकपालः सारस्वतं चरुमाग्नाविष्णवमेकादशकपाल-

मिति^१ । समानं कर्माज्यावेक्षणत्वात् आज्यावेक्षणे^२ ऽनुवर्तयति
यज्ञवमेतन्नवनीतमभयदिति^३ । समानं कर्मा सुचाः सादना-
त्सादयित्वा सुचो ऽयैतं प्रवर्तं खादिरे गवे पात्र उपस्तीर्णा-
भिधारितः सद्य हविर्गिरन्तर्वेद्यामादयति^४ । समानं^५ कर्मा^६
५ प्रयाजेभ्यः^७ । प्रयाजेश्वरित्वा^८ हविर्भिश्वरति^९ । तस्या एता
भवन्धायुष्ट आयुर्दा अग्न आप्यायस्य सं ते ऽव ते हेड उदु-
त्तमं प्र णो देव्या नो दिवो ऽग्नाविष्णू अग्नाविष्णू इत्यप
पुरस्तात्स्विष्टकृतः सुवाङ्मतीरुपजुहोति ॥ ३१ ॥

अश्विनोः प्राणो ऽसि तस्य ते दत्तां ययोः प्राणो ऽसि

- १० स्वाहेन्द्रस्य प्राणो ऽसि तस्य ते ददातु यस्य प्राणो ऽसि स्वाहा
मित्रावरुणयोः प्राणो ऽसि तस्य ते दत्तां यस्य प्राणो ऽसि
स्वाहा विशेषां देवानां प्राणो ऽसि तस्य ते ददातु येषां
प्राणो ऽसि स्वाहेति^१ ऊलाङ्गलैव सः स्यावैः^२ प्रवर्तमभिधार-
यति राडसि विराडसि सघाडसि खराडधीत्ययैतं प्रवर्तमये-
१५ णाहवनीयं पर्यादित्य दक्षिणतो निदधात्यय यजमानमाज्य-
मवेक्षयति एतस्य धाराममृतस्य पन्थामिन्द्रेण दत्तां प्रयतां
मरुद्भिः । तत्त्वा विष्णुः पर्यपश्चत्त्वेडा गव्यैरयदित्यप ब्रह्मणो
हस्तमन्वारभ्यलिंजः^५ पर्याङ्गः पावमानेन त्वा स्तोमेन गायत्रस्य

१ Hete BD ins हविष्कृता वाचं निष्टकृते ।

२ Thus M Bhav , स आज्यामवेक्षमाणो the other MSS.

३ om M Be

४ सदावेण Be 8.

५ श्वलिजः only in M Be 8 D

वर्तन्वोपाङ्गोर्वीर्येण देवस्त्वा भवितोत्सृजतु जीवातवे जीवन-
 स्थायै वृहद्भयंतरयोस्त्वा सोमेन त्रिष्टुभो वर्तन्वा शुक्रस्य
 वीर्येण देवस्त्वा भवितोत्सृजतु जीवातवे जीवनस्याया अग्नेस्त्वा
 माचया जगत्यै वर्तन्वाययणस्य वीर्येण देवस्त्वा भवितोत्सृजतु
 जीवातवे जीवनस्याया इत्यथ हिरण्यादृतं निष्पिबति ' ५
 निष्पिबन्तमनुमन्त्रयत इममग्र आयुषे वर्चसे रुधि प्रियः
 रेतो वरुण सोम राजन् । मातेवाक्का अदिते शर्म यच्छ विधे
 देवा जरदृष्टिचंथामदित्यैते^१ प्रवर्तमद्भिः प्रसाद्य दक्षिणे कर्णे
 आवर्ण्णीत^२ आयुष्टे^३ विश्वतो दधदित्यै^४मनुपरिवर्तयत^५
 आयुरसि विश्वायुरसि सर्वायुरसि सर्वमायुरसीत्यथास्त्वं^६ ब्रह्मा १०
 चक्षं षड्वायभिःरायुभानित्यान्नादनुवाकस्य^७ ॥ ३२ ॥

यावतो ऽग्नप्रतिगृहीयात्तावतो वारुणाश्चसुक्कपोस्त्रासि-
 र्वंपेदेकातिरिक्तानिति^१ तथा एते भवत इमं मे वरुण तत्त्वा
 यामीति^२ यद्यपरं प्रतिपादौ स्यात्सौर्यमेककपालमनुनिर्वपे-
 दिति^३ तथा एते भवत उदु त्यं चिचमित्यथापो^४ स्वभृथम- १५
 वैत्यथ^५ वै^६ भवत्यपोनक्षीयं^७ चरं पुनरेत्य निर्वपेदिति^८

१ Thus M, •येन all the other MSS.

२ Thus corrected, cp infra XVII. 41 and XVIII 9; आवर्ण्णी-
 तस्य० M; आचयायः the other MSS

३ All exc M ins प्रवर्तन्म् after रमे ।

४ After सर्वमायुरसि M has some words more सर्वं न आयुर्वास्तव-
 नायुर्नम्, cp Ap. XIX 24 10

५ Thus MUD Be. the last three omitting the words अथ वै
 भवति । चिचमित्यथदधदित्यैते० Be U, चिचमित्यपो० D,

- तस्या एते भवतो ऽर्पा नपात्समन्या यन्तीति ^१ यः पापना^२
 गृहीतः स्यात्तस्मा एतामिन्द्रावरुणीं पयस्यां निवपेदित्येतयेष्या
 यच्छमाण उपकल्पयते दधि पय आभिचाया इत्यथ देवस्य
 त्वा सवितुः प्रसव इति प्रतिपदं ह्येन्द्रावरुणाभ्यां जुष्टं निर्व-
 ५ पामीति चतुरो मुष्टीन्वीहीणां निर्वपति ^३ हविष्कृता वाचं
 विसृजते ^४ समानं कर्माधिवपनाद^५धुष्य दक्षिणार्धं गार्हपत्यस्यै-
 कादश कपलान्युपदधाति ^६ यदैतं पुरोडाशमधिष्ठणक्रि तदै-
 तामामिचां गार्हपत्ये अपयत्यैतं पुरोडाशमुपस्तीर्णाभिघा-
 रितमुदास्यामिचया संप्रच्छाद्यान्तर्वेद्याभादद्यति^७ ॥ ३३ ॥
- १० अथ वै भवति पयस्यायां पुरोडाशमवदधात्यात्मन्वन्तमेवैनं
 करोत्यथो आयतनवन्तमेव ^१ चतुर्धा व्यूहति ^२ दिक्षेव प्रति-
 तिष्ठति ^३ पुनः समूहतीति ^४ स आमिचां पुरोडाशाच्चतुर्धा^५
 हत्वा व्यूहति या वामिन्द्रावरुणा यतया तनूस्तयेमम^६हसो
 मुञ्चतं या वामिन्द्रावरुणा सहस्रा रक्षस्या तेजस्या तनूस्तये-
 १५ मम^७हसो मुञ्चतमिति ^८ पुनः समूहति समूह्यावद्यतीति ^९ तस्या
 एते भवत इन्द्रावरुणयोरहमिन्द्रावरुणा युवमध्वराय न इत्यथ
 पुरस्तात्त्रिष्टुतः सुवाङ्मतीरुपजुहोति यो वामिन्द्रावरुणावग्नौ
 सामस्तं वामेतेनावयज इत्यष्टौ ^{१०} ॥ ३४ ॥ दशमः ॥
- अथ वै भवति यो भ्रातृव्यवान्स्यात्स स्वर्धमान एतयेष्या

१ Thus M, पापना. the other MSS

२ Thus M, संशय. all the other MSS

३ Thus M and Bbar, पुरोडाशं चतुर्धा all the other MSS

यजेताग्रये प्रवते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्ग्रये विवाधवते
 ऽग्रये प्रतीकवत इति ^१ तस्या एता भवन्ति प्रप्रायमग्निः प्र ते
 यस्मि प्र त इयमिं मन्म भुवो वि पाजसा वि ज्योतिषा म
 त्वमग्ने प्रतीकेन तः सुप्रतीकः सुदृगः स्वधमिति ^१ यो
 भ्रातृव्यवन्स्यात्स स्पर्धमान एतथेष्टा यजेतेन्द्रायाः होमुचे
 पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेदिन्द्राय वैष्ट्रायेन्द्रायेन्द्रियावत
 इत्ययं वै भवति यस्मिन्कपालं पुरोडाशं निर्वपतीति ^१
 य एवैते यय एकादशकपालास्त एवैत एता भवन्ति ^१ तस्या
 एता भवन्त्यहोमुचे विवेप यन्मा वि न इन्द्रेन्द्र स्वमिन्द्रियाणि
 शतकतो ऽनु ते दायीति ^१ यो भ्रातृव्यवन्स्यात्स स्पर्धमान
 एतथेष्टा यजेताग्रये संवर्गाय पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेत्
 ऽहतमासश्चेतेन यजुषामिष्टमेदिति ^१ तः ऽहतमासश्चेतेन
 यजुषामिष्टशत्योजो ऽसि सहो ऽसि बलमसि भ्राजो ऽसि
 देवानां धाम नामासि विश्वमसि विश्वायुः सर्वमसि सर्वायु-
 रभिभूरश्मनेन इविषामुं भ्रातृव्यमभिभूयाममिति ^१ युद्धा हि
 देवहृतसानित्येतस्यानुवाकस्य सप्तदश सामिधेनीः पराचीर-
 न्वाह ^१ तस्या एते भवतः सखायः सं वः सम्यघः सः समिद्युवसे
 वृषन्निति ^१ ॥ ३५ ॥

यः प्रजाकामः स्वान्तर्मा एतं प्रजापत्यं गार्हुतं धरुं निर्व-
 पेदिति ^१ तस्या एते भवतः प्रजापते स वेदेति ^१ यः पशुकामः १०

१ Thus Do 8, ना एवेत उक्ता M, न एवोक्ता Do BU, नवोक्ता D.

- स्थात्तस्मा एतः सोमापौष्णं गार्भुतं चरुं निर्वपेदिति ^१ तस्या
एते भवतः सोमापूषणेमौ देवाविति ^१ चित्रया यजेत पशुकाम
इति ^१ अश्विचयेत्युपवमत्यव ^१ प्रातराघेयमष्टाकपालं निर्वपति
सौम्यं चरुं त्वाद्मष्टाकपालः सरस्वत्यै चरुः सरस्वते चरुः
५ मिनीवास्त्र्यै चरुमैन्द्रमेकादशकपालमिति ^१ तस्या एते भवन्त्य-
ग्निना रायिमश्रवद्गोमाः अग्न आष्यायस्व सं त इह त्वष्टार-
गधियं तन्नक्षुरीपं प्र णो देव्या नो दिवः पौषिवाः सरस्वतो
ये ते सरस्व ऊर्मयः मिनीवास्त्रि या सुपाणिरिन्द्रं वो विश्व-
तस्सरीन्द्रं नर इत्यथ पुरस्तात्स्त्रिष्टकतः सुवाङ्मतीरपञ्चोत्थये
१० गोभिर्न आगहीति पञ्चर्षो दे यजुषी ^१ ॥ ३६ ॥ एकादशः ॥
कारौर्यां यक्ष्यमाणो भवति ^१ स उपकल्पयते कृष्णं वासः
कृष्णत्वं कृष्णमथं कृष्णः संदानं कृष्णाजिनं कृष्णमधु ^१ करी-
रसक्कृष्णां कुम्भीमामपर्का ^१ कृष्णमनस्त्रिगधं कृष्णमविं कृष्णं
वर्षाङ्गत्वं ^१ वैतसमिध्मावर्हि रित्यथ यजमानायतने कृष्णं वासः
१५ कृष्णत्वं निदधात्यथापेणाहवनीयं कृष्णमथं कृष्णेन संदानेन

१ अश्विचयेत्यु. Be 8 Be, अश्विचेत्यु. BDU, अश्विचयेत्यु. M.

१ कृष्णमधु DU

१ Thus corrected acc to a Prayoga, कुम्भीमामपर्का D, instead of आमपर्का Be 8 (pr m) आमवाकाः, (acc. m) आमपाचकरीया, आमपाचकरीया U; आमपाचकरी B; आमपाचकरीयम् Be, आममाचं-करीया M

१ वर्षाङ्ग. M here and later on consequently, thus also some of the other MSS

मंदित्यान्तर्वेदि^१ कृष्णाजिने कृष्णमधु करीरसक्नुच्चिवपत्युत्करे
कुम्भीं निमिनोत्यथापेणोत्करं प्रागौषमन स्थापयित्वा तस्यापे-
षोपसम्भनं कृष्णामविं नियथात्युत्तरेणाहवनीयं कृष्णं वर्षाङ्क-
सम्भं वैतसमिधावर्हिंरिति निदधात्यय यजमानः कृष्णं वासः
कृष्णत्वयं परिधत्ते ॥ ३७ ॥

मास्तमसि मरुतामोजो ऽपां धारां भिन्द्वीति^१ रमयत
मरुतः श्येनमायिनमिति पयाद्दातं प्रतिभौवति^१ पुरोवातमेव
जनयति वर्षस्यावरुद्धा इति ब्राह्मणमथैतमन्वः संदानात्प्रमु-
च्योत्तरवर्ष्याभिर्विचिपत्यभिकन्द^१ स्तनय गर्भमाधा इति^१
स यदि विधुनुते^१ यदि मेहति यदि प्रकृत्करोति वर्षिष्य- १०
तीत्येव वेदाय वातनामानि जुहोति पुरोवातो वर्षञ्चिन्वरा-
दृत्स्वाहेत्यष्टावचान्तर्वेदि कृष्णाजिने मधुषा करीरसक्नुग्ंधयीति
मान्दा वागाः शुन्धूरजिराः । ध्योतिन्नतीक्ष्णस्वरौरन्दतीः
सुफेनाः । मित्रभृतः चक्रभृतः सुराष्टा इह भावतेति^१ तिस्रः
पिण्डीः कृत्वा समुच्चित्य कृष्णाजिनस्थान्तान्घंदानेनोपनक्षति ११
कृष्णो ऋक्षस्य संदानमसि वृष्यै तोपनक्षामीत्यथैमा ऋक्षः
।मायां गधायामावध्नाति ॥ ३८ ॥

देवा वसत्या अग्ने सोम सूर्येत्यहोराचे उपरमति^१ द्विती-

१ Thus M only; संनक्षत्यान्तर्वेदि all the other MSS.

१ अथर्वेण M, अथर्वेण the other MSS.; cp. supra p 104. 2.—

विचिपत्य M

१ विधुनुते BD

यस्यामावध्नाति देवाः शर्मण्या मित्रावरुणार्थमभित्य'होरात्रे
 एवोपरमति' द्वतीयस्यामावध्नाति देवाः सपीतयो ऽप्रा
 नपादाशुहेमभित्य'होरात्रे एवोपरमत्य'थ वै भवति यदि
 वर्षन्तावत्येव होतव्यमिति' यदि चैव वर्षति यदि नोभयेनैव

५ पिण्डीजुहोति सुचोपस्तीर्णाभिघारिता दिवा चित्तमः
 कृत्वा यं नर उदौरयथा मरुतः समुद्रत इत्यथासां धूम-
 मन्वीचते ऽमितवर्णा हरयः सुपर्णा इति' यदि न वर्षच्छो
 भूते हविर्निर्वपेद्ग्नये धामच्छदे पुरोजाशमष्टाकपालं निर्वपे-
 न्मरुतः सप्तकपालः शौर्यमेककपालमिति' तस्या एता

१० भवन्ति त्वं त्या चिदच्युताग्ने भूरीणि तव जातवेदो दिवो
 नो वृष्टिं मरुतो ररीधं पिबन्त्यपो मरुतः सुदानव उदु त्वं
 चिपमित्य'थ पुरस्तात्खिष्टकृतः सुवाङ्मतीरुपजुहोत्यौर्वभृगुवच्छु-
 चिमप्रवानवदाङ्गव इति तिस्रो' ऽथैतां कुम्भीमद्भिः पूरयति
 सृजा वृष्टिं दिव आद्भिः समुद्रं पृणोति' सा यदि दीर्यते

१५ यदि भिद्यते वर्षिष्यतीत्येव वेदाथाविमभिजुहोत्यजा' अग्नि
 प्रथमजा बलमसि समुद्रिषमिति' सा यदि विधुनुते यदि
 मेहति यदि शकृत्करोति वर्षिष्यतीत्येव वेदाथ वर्षांश्चस्तम्भ-
 भिजुहोति ॥ ३६ ॥

१ Thus M Be 8 Be, वेदाथ मेथा उपरि जुहोत्य. BUD; then follows in B the beginning of kh 40, the passage अथाविमभि-
 जुहोत्य. ... वर्षिष्यतीत्येव was given in this MS already after the horse
 oracle.

उन्नम्य पृथिवीं भिङ्क्षीदं दिव्यं नमः । उद्वो दिव्यस्य
 नो देहीशानो विसृजा दृतिमित्यथैनमाहवनीये ऽनुप्रहरति
 हिरण्यकेशो रजसो विसार इत्यथाम्य धूममन्वीचत आ ते
 सुपर्णा अभिनन्त एवैरित्यथान्तर्वेदि तिष्ठन्कृष्णाजिनमवधूनोति
 ये देवा दिविभागा इत्यान्तादनुवाकस्य^१ संतिष्ठते कारीर्य-
 थातो ऽञ्चःसवकारौर्धाग्नेयमष्टाकपात्रं निर्वपति अपयित्वा-
 सादपति^१ तस्याः पञ्चदश सामिधेन्यः पञ्च प्रयाजा वार्षघ्नावा-
 ज्यभागावयं हविषो ऽग्निर्मूधां भुव इति^१ चिष्टुभौ संयाज्ये^१
 याभिश्चैव पिण्डीरावध्नाति याभिश्च जुहोति याभ्यां च धूम-
 मन्वीचते ताः सप्तमिधन्ति^१ संतिष्ठते ऽञ्चःसवकारौरी^१ १०

॥ ४० ॥ द्वादशः ॥

अथ वै भवति वैधातवीयेन यजेताभिरन्वाभिर्यमाणो
 वा सहस्रेण वा यक्ष्यमाणः^१ सहस्रेण वेजानो यो वा यक्ष्य
 इत्युक्त्वा न यजत इत्येतयेद्या यक्ष्यमाण उपकल्पयते सहस्र
 हिरण्यं तार्यं धेनुमित्ययं देवस्य त्वा सवितुः प्रसव इति १५
 प्रतिपदं हत्वेन्द्राविष्णुभ्यां जुष्टं निर्वपामीति चतुरो मुष्टीग्नी-
 हीणां निर्वपतेतामेव प्रतिपदं हत्वेन्द्राविष्णुभ्यां जुष्टं निर्वप-
 मीति चतुरो यवानामेतामेव प्रतिपदं हत्वेन्द्राविष्णुभ्यां जुष्टं
 निर्वपामीति चतुर एव म्रीष्टीणां^१ तेषां म्रीष्टिवेव हवि-

१ Thus M; स om all the other MSS.

१ The following thus only in M, the other MSS. are partly
 corrupted partly incomplete

ष्कृतमुद्गादयत्युपोयच्छन्ते यवान्हविष्कृता वाचं विसृजते' समानं
 कर्माधिवपनादधुष्य गार्हपत्ये दादग कपालान्पदधात्यथ वै
 भवति दादगकपालः पुरोडाशो भवति' ते चयद्यतुष्कपाला-
 स्त्रिंशद्वृत्ताय' चयः पुरोडाशा भवन्ति' चय इमे लोका'
 ५ एषां लोकानामाष्टा' उत्तरउत्तरो व्यायाग्भवतीति' स
 उत्तरमुत्तरमेव व्यायाग्ं करोति यदमयं' मध्ये' इय
 वै भवति ॥ ४१ ॥

सर्वाणि हन्दाऽस्येतस्यामिक्षामनूच्यानीत्याङ्गिष्ठुभो वा
 एतदीर्य यत्ककुदुष्णिहा जगत्यै' यदुष्णिहककुभावनाद्
 १० तेनैव सर्वाणि हन्दाऽस्यवरुद् इति' प्र सो अग्ने तत्रोति-
 भिरित्येतासां दे धाय्यालोके दधात्यथाम्रे चै ते वांजिना
 चै पधस्येति त्रिवत्या परिदधाति सरूपत्वायेति ब्राह्मणः'
 सर्वेषामभिगमयन्नवद्यतीति' तस्या एते भवतः सं वां कर्म-
 णोभा जिग्यथुरित्यन्वाहार्यमामाद्य सहस्रः हिरण्यं तार्थं
 १५ धेनुमिति ददाति' यं कामयेत राजन्यमनपोश्चो जायेत
 दृचाग्नेश्चरेदिति तस्या एतमैन्द्रावाहंस्वत्यं चरुं निर्वपेदित्ये-
 तयेष्टा यद्यमाण उपकल्पयते हिरण्ययं दाम' तस्या एते
 भवतो ऽस्मि इन्द्रादृष्टती दृष्टतिर्गः परिपातु पद्यादित्य-
 न्वाहार्यमामाद्य हिरण्ययं दाम ददाति' ॥ ४२ ॥

वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपेदनिष्टायण्येन नवाघं जग्ध्वां
 यो वान्यस्याग्निषु यजेत यस्य वान्यो ऽग्निषु यजेत । सो ऽरण्यो-
 रग्नीन्समारोह्योदवसाय मथित्वाग्नीन्विद्धत्य वैश्वानरं द्वादश-
 कपालं निर्वपति । तस्या एते भवतो वैश्वानरो न ऊत्या
 पृष्टो दिवीत्यग्नेये तन्तुमते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेदि-
 ष्विष्टाग्निहोचो यो वा कामयेत प्रजायै मे तन्तुर्न विष्वि-
 घेतेति । सो ऽरण्योरग्नीन्समारोह्योदवसाय मथित्वाग्नीन्वि-
 ष्ठत्याग्नेये तन्तुमते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेदिति । तस्या
 एते भवतस्त्वं नस्तन्तुस्त सेतुग्ने त्वं पन्था भवसि देवयानः ।
 त्वयाग्ने पृष्ठं वयमारुहेम अथा देवैः सधमादं मदेम ॥ स्वयं १०
 ह्यक्षानः सुगमप्रवाचं तिम्रशृङ्गो वृषभः शीशुत्तानः । प्रवृत्
 सधस्त्वमतुपश्यमान आ तन्तुमग्निर्दिव्यं ततानेति । खिष्टवत्यौ
 संयाव्ये ह्यवाहमभिमातिपाह्य रवोहृषं पृतनासु जिष्णुम् ।
 ज्योतिष्मन्तं दौघन्तं पुरन्धिमग्निं खिष्टकृतमाडवेम ॥
 खिष्टमग्ने अभितत्पृणाहि विद्या देव पृतना अभिव्य । १५
 उरुं नः पन्थां प्रदिशन्विभाहि ज्योतिष्मद्वेद्वाजरं न आयुरित्य-
 ग्नेये प्रतभते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्य आहिताग्निरश्रु
 कुर्यादिति । तस्या एते भवतस्त्वमग्ने प्रतभस्कुचिर्देवाः आसा-
 दया इह । अग्ने ह्यवाय वोढवे ॥ प्रता तु विभ्रद्गतपा
 अदाभ्यो यजानो देवाः अजरः सुवीरः । दधद्भवानि सुवि- १०

दंलो अग्ने गोपाय नो जीवसे जातवेद् इत्यथ यस्याग्नयो
 वृथाग्निभिः सृष्टृज्वेरन्नियो वान्यस्य वाग्निभिः सो ऽरण्योर-
 ग्नीन्समारोक्षोदवसाय^१ मथित्वाग्नीन्विद्धत्याग्नये विविचये पुरो-
 डाश्रमष्टाकपाष्ठं निर्वपत्यग्नये^२ प्रतपतय इति^१ तस्य एता
 ५ भवन्ति वि ते विश्वम्वातजूतासो अग्ने त्वामग्ने मानुषीरीडते
 विश्वस्त्वमग्ने प्रतपा अग्नि यदो वयं प्रमिनाम प्रतानीति^१
 संतिष्ठन्त इष्टयः संतिष्ठन्त इष्टयः^१ ॥ ४३ ॥ अयोदशः ॥

॥ इति अयोदशः प्रश्नः ॥

अथ वै भवति प्रजापतिरकामयत प्रजाः सृजेयेति । स
 तपो ऽतप्यत । स सपानसृजत । सो ऽकामयत प्रजाः सृजे-
 येति । स द्वितीयमतप्यत । स वयाऽसृजत । सो ऽका-
 मयत प्रजाः सृजेयेति । स तृतीयमतप्यत । स एतं दीचि-
 तवादमपश्यत्तमवदत्ततो वै स प्रजा असृजतेति । तत्पृच्छन्ति ।
 कतमत्तत्तपो यत्तपस्तप्त्वा दीचितवादं वदतीत्यथ वै भवत्य-
 ङ्गिरसः सुवर्गं लोकं यन्तो ऽपु दीक्षातपसी प्रावेशयन्नसु
 खाति । साचादेव दीक्षातपसी अवबुद्ध इत्येतदिति
 ब्रूयादित्यथ वै भवति यद्वै दीचितो ऽनेधं पश्यत्यपाष्माद्दीचा
 कामति । नीलमस्य हरो येतीति । सो ऽनेधं दृष्ट्वा जपत्य- १०
 बद्धं मनो दरिद्रं चतुः सूयां ज्योतिपाऽश्रेष्ठो दीक्षे मा
 मा हामीरित्याह । नाष्माद्दीचापकामति । नास्य नीलं न
 हरो येतीति ब्राह्मणमथ वै भवति यद्वै दीचितमभिवर्षति
 दिव्या आपो ऽग्नान्ता अजो बलं दीक्षां तपो ऽस्य निर्घ्न-
 न्तीति । सो ऽभिदृश्यमाणो जपत्युन्दतीर्बलं धत्तौजो धत्त ११
 बलं धत्त मा मे दीक्षां मा तपो निर्वधिष्टेत्याहैतदेव
 सर्वमात्मन्धत्ते । नास्यौजो बलं न दीक्षां न तपो निर्घ्नन्तीति
 ब्राह्मणमथ वै भवत्यग्निर्वै दीक्षितस्य देवता । सो ऽस्मादेतर्हि
 तिर इव यर्हि यातीति । सो ऽस्मात्समाहृढस्तिर इव ।

१ इति MG (pr m.) U, इति He BG (sec. m); the plural is correct, the subject being, according to Dhav, ब्रह्मरदिनः ।

२ यर्हि ms M.

- भवति ^१ सो ऽरक्षोरग्रीभममारोह्य दृहस्यतिवत्यर्चां प्रयाति ^१
 भद्रादभि श्रेयः प्रेहि दृहस्यतिः पुरएता ते अस्त्वित्याह ^१
 ब्रह्म वै देवानां दृहस्यतिस्तमेवान्वारभते ^१ स एनः संपारथ-
 तीति ब्राह्मणं ^१ प्रजातमपाः संधानस्योक्तमध्यवसानस्याय ^१ वै
 ५ भवति यो वै सोमः राजानः सासाज्यं लोकं गमयित्वा
 क्रीणाति गच्छति स्वानाः सासाज्यं ^१ हन्दाःषि खलु वै
 सोमस्य राज्ञः सासाज्यो लोकः ^१ पुरस्तात्सोमस्य क्रयादे-
 वमभिमन्त्रयेतेति ^१ स पुरस्तात्सोमस्य क्रयादेवमभिमन्त्र-
 यते ॥ १ ॥
- १० एष ते गायत्रो भाग इति मे सोमाय ब्रूतादेष ते वैष्टुभो
 भाग इति मे सोमाय ब्रूतादेष ते जागतो भाग इति मे
 सोमाय ब्रूताच्छन्दोमानाः सासाज्यं गच्छेति मे सोमाय ब्रूता-
 दिति ^१ सासाज्यमेवैनं लोकं गमयित्वा क्रीणाति ^१ गच्छति
 स्वानाः सासाज्यमिति ब्राह्मणमय वै भवति यो वै तानूनग्रस्य
- ११ प्रतिष्ठां वेद प्रत्येव तिष्ठति ^१ ब्रह्मवादिनो वदन्ति न प्राश्नन्ति
 न जुह्वत्यथ क तानूनग्रं प्रति तिष्ठतीति ^१ प्रजापतौ मनषीति
 ब्रूयाच्चिरवजिघ्रेदिति ^१ स चिरवजिघ्रति प्रजापतौ त्वा मनषि
 जुहोमीत्येषा वै तानूनग्रस्य प्रतिष्ठा ^१ य एवं वेद प्रत्येव
 तिष्ठतीति ब्राह्मणमय वै भवति यो वा अध्वर्योः प्रतिष्ठां वेद
- १० प्रत्येव तिष्ठति ^१ यतो मन्येतानभिकस्य होथ्यामीति तत्तिष्ठ-

चाग्रावयेदिति^१ स यतो मन्यतानभिकस्य होध्यामीति तन्निष्ठ-
 चाग्रावयत्येषा वा अध्वर्योः प्रतिष्ठा^१ य एवं वेद प्रत्येव
 तिष्ठतीति ब्राह्मणमथ वै भवति यदभिकस्य जुष्टयात्प्रतिष्ठाया
 द्यात्तस्मात्प्रमानव तिष्ठता होतव्यं प्रतिष्ठित्या इति^१ तदेत-
 दन्यत्र हविर्यज्ञेभ्यो^१ ऽभिकामं जुहोतीति हविर्यज्ञेषु भवत्यथ
 वै भवति यो वा अध्वर्योः स्वं वेद स्वानेव भवति^१ सुम्ना
 अथ स्वं वायव्यस्य स्वं चमसो ऽथ स्वं^१ यद्वायव्यं वा चमसं
 वात्पारभ्याश्चावयेत्स्त्रादियादिति^१ स वायव्यं चैव चमसं
 चात्पारभ्याश्चावयति^१ स्वादेव नैतीति ब्राह्मणमथ वै
 भवति षो वै सोमप्रतिष्ठाया स्तोत्रमुपाकरोत्यप्रतिष्ठितः^{१०}
 सोमो भवत्यप्रतिष्ठित सोमो^१ ऽप्रतिष्ठितान्युक्त्यान्यप्रतिष्ठितो
 यजमानो ऽप्रतिष्ठितो ऽध्वर्युर्वीथ्यं वै सोमस्य प्रतिष्ठा चमसो
 ऽथ प्रतिष्ठा सोम स्तोमस्य स्तोम उक्त्यानां^१ यत्त्वं वा गृहीत्वा
 चमसं वोक्षीय स्तोत्रमुपाकुर्पादित्युच्यते^१ चैव^१ चमसस्य
 यत्त्वं^१ स यत्त्वं वैव गृहीत्वा चमसं वोक्षीय स्तोत्रमुपा-^{१५}
 करोति^१ प्रत्येव सोमः स्त्रापयति प्रति स्तोमं प्रत्युक्त्यानि^१
 प्रति यजमानस्तिष्ठति प्रत्यध्वर्युरिति ब्राह्मणम्^१ ॥ २ ॥

अथ वै भवति यज्ञं वा एतत्संभरन्ति यत्सोमकथणै
 पदं^१ यज्ञमुखः हविर्धाने^१ यर्हि हविर्धाने प्राची प्रवर्तये-
 दुत्तर्हि तेनाचमुपात्र्यादिति^१ स यर्हि हविर्धाने प्राची^{१०}

(MGB ms. n; Bhar cites the passage without the negative particle

- प्रवर्तयति^१ तर्हि^१ तेन पदद्वितीयेन पव्यसधुरमुपानक्ति^१
यज्ञमुख एव यज्ञमनुमंतनोतीति ब्राह्मणमथ वै भवति प्राञ्च-
मग्निं प्रहरन्त्युत्पत्नीमानयन्त्यन्वनाऽसि प्रवर्तयन्त्यथ वा अस्त्रैष
५ धिष्णियो हीयते सो ऽनुधायति स ईश्वरो रुद्रो भूत्वा प्रजां
पशुन्यजमानस्य जमयितोर्यर्हि पशुमाप्नोतमुदद्यं नयन्ति तर्हि
तस्य पशुअपणः हरेदिति^१ स यर्हि पशुमाप्नोतमुदद्यं नयन्ति
तर्हि तस्य पशुअपणः हरति^१ तेनैवेनं भागिनं करोतीति
ब्राह्मणमथ वै भवति यज्ञमानो वा आहवनीयो^१ यज्ञमानं वा
१० एतद्विकर्षन्ते यदाहवनीयात्पशुअपणः हरन्ति^१ स वैव
द्यान्निर्मग्न्यं वा कुर्यादिति^१ स यद्यहैर्नं करिष्यग्भवति
मैनमन्वानयते^१ ऽजस्र एवाप्येव दीप्यमानः ऋते^१ यद्यु वा
एनमन्वानयते तस्य पशुवेलायामुत्सुकमादायारणौ उपसंगृह्य
पूर्वः पशोः प्रतिपद्यते^१ निर्मग्न्येमाव^१ पशुः अपयन्ति^१
१५ वपया^१ तत्सहोत्सुकमाहरन्ति यज्ञमानस्य सात्प्रत्नायेति
ब्राह्मणमथ वै भवति यदि पशोरवदानं नष्टेदाव्यस्य प्रत्या-
स्यायमवधेदिति^१ स यावन्ति पशोरवदानानि नश्यन्ति
तावत्कृत्वा आज्यस्य प्रत्यास्यायमवधति^१ सैव ततः प्रायश्चित्ति-
रिति ब्राह्मणमथ वै भवति ये पशुं विमथ्नोरन्यथाक्कामयेता-

१ Thus M, परतं देदुसर्हि the other MSS

१ यदुर्नं B Do, cp infra p 163, 5

१ Thus M only, निर्मग्न्येमाव the other MSS.

१ Thus MBG (sec. m), यथा Do G (pr m)

तिमाच्छेद्युरिति कुविदङ्गेति नमोवृत्तिवत्प्रार्थनांशुभ्रं जुष्टया-
दिति १ अ कुविदङ्गेति नमोवृत्तिवत्प्रार्थनांशुभ्रं जुहोति १ नमो-
वृत्तिमेवैषां वृत्ते १ ताजगार्तिमाच्छेन्तीति ब्राह्मणं १ यद्यु वा
एकचरं विमष्टीते गामिच एतां जुहोति १ प्रज्ञातमुपाकरण-
सौम्यमपायानां १ चरणं १ ब्राह्मणमुत्तरम् १ ॥ ३ ॥ प्रथमः ॥ १

अथ वै भवति यो वा अथयादेवतं यज्ञमुपचरत्या
देवताभ्यो वृक्ष्यते पापीयान्भवति १ यो यथादेवतं न
देवताभ्य आवृक्ष्यते वमीयान्भवत्याग्नेय्यर्चाग्नीध्रमभिवृष्टे वैष्णव्या
हविर्धानमाग्नेया सुचो वायव्यया वायव्यान्येन्द्रिया सद इति १
न आग्नेय्यर्चाग्नीध्रमभिवृष्टति वैष्णव्या हविर्धानमाग्नेया सुचो १०
वायव्यया वायव्यान्येन्द्रिया सदो १ यथादेवतमेव यज्ञमुप-
चरति १ न देवताभ्य आवृक्ष्यते वमीयान्भवतीति ब्राह्मणमुक्त-
मौदुम्बराणां महारपरिधीनां १ परिधानमुक्तं सुचा १ सादन-
मुक्तं पाचाणामभिमग्नं नमं वै भवतीत्येतां वा अश्वयुंर्यजमा-
नस्यैष्टमः खलु वै पूर्वो ऽष्टुः चौयग १ आमन्यान्ना मन्त्रात्पाहि १५
कस्यासिदभिग्रस्या इति पुरा प्रातरनुवाकाञ्चुड्यादिति १
पुरा प्रातरनुवाकान्महारात्र उत्थावाग्नीध्र आसन्त्यां जुहोत्या-
मन्यान्ना मन्त्रात्पाहि कस्यासिदभिग्रस्याः १ स्वाहेत्यात्मन एव

१ BG ms. प्रज्ञात एतां जुहोति ।

१ Thus M; उपचरणीयस्य the other MSS.

१ From here unto निर्दंको • (p 158, 12) is left out in B.

१ अभिग्रस्या M Bc U and Padapāṭha at TS. III. 1. 7. 1; अभि-
ग्रस्या G

- तदध्वर्युः पुरस्ताच्छर्मः^१ नद्यते ज्ञात्या इति^२ ब्राह्मणमथ वै
 भवति यो वै हृन्दोभिरभिववति स सःसुन्वतोरभिववतीति^३
 स सःसुन्वतोर्महाराच उत्थायामौघे तिष्ठो ऽभिभृतीर्जुशोति
 संवेशाय त्पोवेशाय त्वा गायत्रिया अभिभृत्यै स्वाहा संवेशाय
 * त्पोवेशाय त्वा चिष्टुभो ऽभिभृत्यै स्वाहा संवेशाय त्पोवेशाय
 त्वा जगत्या अभिभृत्यै स्वाहेत्यथ द्वे प्राणाऽती जुहोति
 प्राणापानौ मृत्योर्मां पानं प्राणापानौ मा मा हामिष्टमित्यथ
 वै भवति देवतासु वा एते प्राणापानयोर्व्यायच्छन्ते येपाऽ
 सोमः समृच्छते^४ संवेशाय त्पोवेशाय त्वेत्याह^५ हृन्दाऽभि
 १० वै संवेश उपवेशश्च हृन्दोभिरेवास्त्र हृन्दाऽभि वृहत् इति
 ब्राह्मणमथ वै भवति यस्य भूयाऽसो यज्ञकृतव इत्याहुः
 स देवता वृहत् इति^६ यद्यग्निष्टोमः सोमः^७ परस्तात्स्यादुक्थ्यं
 कुर्वतित्युक्थ्यं कतुसुपैति^८ यद्युक्थ्यः स्वादतिराचं कुर्वति-
 त्यतिराचं कतुसुपैति^९ यज्ञकतुभिरेवास्त्र देवता वृहते वशी-
 ११ थान्भवतीति ब्राह्मणमिति^{१०} स्वा^{११} अध्वर्युतो^{१२} इय हृन्दोगतः^{१३}
 प्रेतिवन्ति^{१४} प्रेतिवन्ति^{१५} चाज्यानि^{१६} भवन्त्यभिजित्यै^{१७} मह-
 त्तमैः प्रतिपदो विजित्या^{१८} समे वृहद्रथंतरे भवत^{१९}

१ इतोवा चध० BGU, इतीचध० M.

२ That only Bhavastāca, प्रेतिवन्ति च इतिवन्ति चा० M; प्रेतिवन्ति
 प्रदतिरेति चाण्य० G; प्रेतिवन्ति चइतिवोति चाण्य० U; प्रेतिचइतिरेचाण्य०
 De, cp also TS. III 1 7 2 with the comm. Vol. III, p 41] and
 T Br I. 4. 6 1

इति^१ श्वे^२ इन्दोगतो^३ ।^४ ऽप्य होक्षतः^५ । सजनीयः^६ शयं विहस्यः^७
 शयमगस्यस्य कयाशुभीयः^८ शयमिति^९ वा^{१०} एकयाजिनो^{११} ।
 ऽप्य मघिणां महाराच इत्यानं^{१२} सैव ममानं पश्याभिभ्रती^{१३}
 प्राणाऽती^{१४} । ते यथाकल्पेय यनोदिष्टान्येवाहान्दुपयग्युक्तं^{१५}
 निपाभ्यासु वाचनमेष वै भवत्योपधयो वै सोमस्य विग्रो^{१६} । विग्रः^{१७}
 एतु वै राजः प्रदातोरीश्वरा^{१८} । ऐन्द्रः सोम इति^{१९} सो ऽभि-
 पोय्यधोपधीभ्यो ऽधि राशानं निपाचते^{२०} । ऽवीरुधं वो मनसा
 सुजाता एतप्रजाता भाग इदः स्याम । इन्द्रेण देवोर्वीरुधः
 संनिदाना एतुमन्यन्ताः^{२१} मवनाय सोममित्याही^{२२}पधीभ्य एवैगः^{२३}
 स्वार्यै विग्रः स्वार्यै देवतायै निपांश्याभिपुणोतीति^{२४} ।
 वै भवति शो वै सोमस्याभिपूयमाणस्य प्रथमो ऽऽशु स्कन्दति^{२५}
 स इत्यर इन्द्रियं वीर्यं प्रजा पशून्जमानस्य निहन्तोऽमभि-
 मन्त्रयेतेति^{२६} । स यः सोमस्याभिपूयमाणस्य प्रथमो ऽऽशु
 स्कन्दति तमभिमन्त्रयेता मास्कानमह प्रजया सह रायस्यो-
 पेशेन्द्रियं मे वीर्यं मा निर्वधीरित्याग्निषमेवैतामाश्राप्त इन्द्रि-^{२७}
 यस्य वीर्यस्य प्रजायै पशूनामनिर्घातायेति^{२८} ।
 द्रष्टातुमन्त्रणीया^{२९} । तामितराभिः सह वच्छामो^{३०} । ऽप्य वै
 भवति ॥ ४ ॥

१ Corrected, इति बंदोत. M; इत्यु बंदोत. Be UG

२ शोक्षत M.

३ इतिविहस्य. M, इतीत्या एहसया. Be UG.

४ Thus M, यथादिष्टानि अत्राभ्युप. GU, यथादिष्टाविहस्यान्युप. Be

५ Thus MDG, मवना इत्यानुमंषीया De मपेय इत्यानुमंषीया U.

- यो वै देवान्देवयशसेनार्पयति मनुष्यान्मनुष्ययशसेन देव-
यशसेव देवेषु भवति मनुष्ययशसी मनुष्येषु^१ याग्राचीन-
माग्रयणाद्गृह्याग्च्छीयान्तानुपाशु गृह्याद्याद्यानूध्वास्तानुपब्दि-
मत इति^१ स याग्राचीनमाग्रयणाद्गृह्याग्च्छीयान्तानुपाशु
५ गृह्याति^१ यानूध्वास्तानुपब्दिमतो^१ देवानेव तद्देवयशसेना-
र्पयति मनुष्यान्मनुष्ययशसेन^१ देवयशसेव देवेषु भवति
मनुष्ययशसी मनुष्येष्विति ब्राह्मणं^१ ते यच बहिष्यवमानः
स्रस्यन्तो भवन्ति तेषु समन्वारभ्येष्वहवनीये सुवाङ्गतिं जुहोत्यग्निः
प्रातःसवने षात्वस्मान्वैश्वानरो महिना विश्वशम्भूः । स नः पावको
१० इविणं दधात्वायुशन्तः सहभद्याः स्याम स्वाहेति^१ माथ्यंदिने
पवमाने तथैव समन्वारभ्येष्वहवनीये सुवाङ्गतिं जुहोति विश्वे
देवा भरतो इन्द्रो अस्मानस्मिन्दितीये सवने न जह्युः ।
आयुशन्तः प्रियमेयां वदन्तो वयं देवानाः सुमती स्याम
स्वाहेत्यार्भवे पवमाने तथैव समन्वारभ्येष्वहवनीये सुवाङ्गतिं
१५ जुहोतीदं तृतीयः सवनं कवीनामृतेन ये चमसमैरयन्त ।
ते शौधश्वनाः सुवरानशानाः स्त्रिष्टिं नो अभि वसीयो नयन्तु
स्वाहेत्यथ वै भवत्यायतनवतीर्वा अन्या आङ्गतयो ह्यन्ते ऽना-
यतना अन्या^१ या आघारवतीन्ता आयतनवतीर्वाः शौश्यास्ता
अनायतना^१ ऐन्द्रवायवमादायाधारमाधारयेदिति^१ स ऐन्द्र-
२० वायवमादायाधारमाधारयत्यध्वरो यज्ञो ऽयमसु देवा आप-
धीभ्यः पशवे नो जगाय । विश्वस्यै भृतायाध्वरो ऽसि स पिप्पस्व
एतवद्देव सोम स्वाहेति^१ शौश्या एव तदाङ्गतीरायतनवतीः

करोत्यायतनवान्भवति य एवं वेदाथो धावाष्ट्रिवी एव हतेन
 व्युत्ति^१ ते व्युत्ते उपजीवनीये भवत^२ उपजीवनीयो भवति
 य एवं वेदेति ब्राह्मण्यमेष प्रतिप्रस्थातोत्तरार्धं आहवनीयस्य
 मन्थिनः स्रष्ट्वावं जुहोत्येष ते रुद्र भागो यं निरयाचयास्तं
 जुषस्तं विदेर्गोपत्यश्च राघस्योषश्च सुवीर्यश्च संवत्सरीणाश्च ५
 स्त्राहेत्यय वै भवति मनुः पुत्रेभ्यो दायं व्यभजत्^३ कामानेदिष्टं
 ब्रह्मचर्यं वसन्तं निरभजत्^४ आगच्छत्सोऽब्रवीत्कथा मा
 निरभागिति^५ न त्वा निरभाचमित्यब्रवीदङ्घ्रिश्च इमे सत्त-
 मामते^६ ते सुवर्गं लोकं न प्रजानन्ति^७ तेभ्य इदं ब्राह्मणं ब्रूहि^८
 ते सुवर्गं लोकं यन्तो य एषां पश्यसाश्चे दास्यन्तीति^९ १०
 तदेभ्योऽब्रवीदिति^{१०} तत्पृच्छन्ति^{११} किमेभ्यस्तदुवाचेत्यपाय्यानि
 सन्तनीर्द्रसानुमन्त्रणीया अच्चावाकीयाः^{१२} सोवीयाः^{१३} प्रस्त्रीयाः
 सत्यं वदत अद्वा वो मा विगादित्येतदेभ्यस्तदुवाचेति^{१४} तं
 पश्यभियरन्तं यज्ञवास्तौ रुद्र आगच्छदित्युक्तस्यैव कर्मणो
 ऽनुवादो^{१५} इय दे प्रवृताङ्गती जुहोति^{१६} जुष्टो वाचो भूयाम- ११
 ष्ठवा सोमश्च समर्धयेत्युपरिष्टान्तृतीया^{१७} तामु^{१८} तत्रैव वक्ष्यामो^{१९}
 इय द्रसानुमन्त्रयते द्रस्यस्कन्द यस्ते द्रस्यो यो द्रस्यो यस्ते
 द्रस्य इत्यय वै भवत्यध्वर्युर्वा अन्विजा प्रथमो पुष्यते तेन

१ Thus M U ; all the other MSS. read the singular.

२ Thus M only, all the other MSS. *वाकीयाकार्णवीयाः ।

३ Thus M, विगाद् । s. of विगाद् all the other MSS.

४ Thus M, समीपान् the other MSS

स्तोमो योऽभ्य इति ^१ ते यत्र वहिष्यवमानः सर्पन्ति तत्राह
 एवाध्वर्युः प्रथमो वहिषी धुवानः^२ सर्पति ^१ वागयोगे अथ
 एतृजुगा देवेभ्यो यज्ञो मयि दधती प्राणान्यशु प्रजां मयि
 च यजमाने चेत्याह ^१ वाचमेव तद्यज्ञमुखे युनक्तौति मद्वाण-
 ५ मंथ वै भवति वासु वा एतद्यज्ञस्य क्रियते यद्गृह्णन्तहीत्वा
 वहिष्यवमानः सर्पन्ति ^१ पराञ्चो हि यन्ति ^१ पराचीभि
 स्तुवते ^१ वैष्णव्यर्चा पुनरेत्योपतिष्ठत इति ^१ स वैष्णव्यर्चा पुनरे-
 त्योपतिष्ठते ^१ यज्ञो वै विष्णुर्धृजमेवाकर्विष्णो त्वं नो हन्तमः
 शर्मं यच्छ महन्थ । प्र ते धारा मधुद्युत उखं दुहते
 १० अचितमित्याह ^१ यदेवास प्रयानस्योपशथति तदेवासैतेना-
 ष्णाययतीति ब्राह्मणम् ^१ ॥ ५ ॥ द्वितीयः ॥

अथ वै भवति यो वै पवमानानामन्वारोहाश्विदान्यजते
 ऽनु पवमानानारोहति ^१ न पवमानेभ्यो ऽवच्छिद्यत इति ^१
 वहिष्यवमाने पद्धम्यां प्रस्तुतायां वाचयति श्येनो ऽधि
 १५ गायत्रच्छन्दा अतु त्वारभे स्वस्ति मा संपारयेति ^१ माथ्यंदिने
 पवमाने ऽष्टम्यां प्रस्तुतायां वाचयति सुपर्णो ऽधि चिष्टुपच्छन्दा
 अतु त्वारभे स्वस्ति मा संपारयेत्यार्भवे पवमाने नवम्यां
 प्रस्तुतायां वाचयति मघासि जगतीच्छन्दा अतु त्वारभे स्वस्ति
 मा संपारयेत्याहैते वै पवमानानामन्वारोहाश्विदान्य एव विदा-
 २० न्यजते ऽनु पवमानानारोहति ^१ न पवमानेभ्यो ऽवच्छिद्यत

इति ब्राह्मणमय वै भवति यो वै पवमानस्य संततिं वेद
 सर्वमायुरेति ^१ न पुरायुषः प्रमोयते ^१ पशुमान्भवति ^१
 विन्दते प्रजां ^१ पवमानस्य यद्वा गृह्यन्ते ऽथ वा अस्यैते
 ऽगृहीता ^१ द्रोणकलश आधवनीयः पूतभृत्तान्यदगृहीत्वो-
 पाकुर्यात्पवमानं विच्छिन्द्यात्तं ^१ विच्छिद्यमानमध्वर्योः प्राणो ^१
 ऽनु विच्छिद्येतापयामगृहीतो ऽसि प्रजापतये वेति द्रोण-
 कलशमभिमृशेदिति ^१ स प्रजापतये वेति द्रोणकलशमभिमृशती-
 न्नाथ लेत्याधवनीयं ^१ विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्य इति पूतभृतं ^१
 पवमानमेव तत्संतनोति ^१ सर्वमायुरेति ^१ न पुरायुषः प्रमो-
 यते ^१ पशुमान्भवति ^१ विन्दते प्रजामिति ब्राह्मणमय वै ^{१०}
 भवति चीणि वाव सवनान्यय तृतीयश्च सवनमवलुम्पन्धनश्च
 कुर्वन्त ^१ उपाश्चुश्च उलोपाश्चुपात्रे ऽश्चुमवास्य तं तृतीय-
 सवने ऽपिसृव्याभिपुणुयादिति ^१ स^१ य^१ एवैष^१ उपाश्चुपात्रे^१
 ऽश्चुः^१ प्रास्तो भवति तं माघंदिनीय षड्जीषे ऽपिसृव्या-
 भिपुणोति ^१ यदाप्याययति तेनाश्चुमघंदिभिपुणोति तेन- ^{१५}
 र्जीषि ^१ सर्वांष्वेव तत्सवनान्यश्चुमन्ति शुकवन्ति समावदी-
 र्याणि करोतीति ब्राह्मणम् ^१ ॥ ६ ॥

अथातो दीर्घप्रवृत्तानामेव मीमांसा ^१ द्रोणकलशे दीर्घं
 वा प्रवृत्ते वा पात्र्यां चतुर्गृहीतं गृहीत्वाधवनीये जुहोत्यन्वारभ्ये
 यजमाने विधुं दद्राणश्च समने वृद्धनां युवानश्च सन्तं पक्षितो ^{१०}

१ Thus M. स एवैष etc. G, स वैष उपाश्चुपात्रेऽश्चुः BU, स न्वैष
 उपाश्चुपात्रेऽश्चुः De

- जगार । देवस्य पश्य काच्यं महित्वाद्या ममार स ह्यः समान
 स्वाहेत्यथ होतृचमसे वसतीवरीभ्यो ऽथपो निःषिच्य तस्य
 स्वाधाः संभरति भूतिः सोमेन वर्धतां तस्य मेष्टस्य वीतस्य
 द्रविणमागम्यादिति ^१ स्कन्धमनुमन्त्रयते भूपतये स्वाहा भुवन-
 ५ पतये स्वाहा भूतानां पतये स्वाहेति ^१ स यद्यहं दीर्घो
 भवति प्रतिसिन्धत्येनं ^१ यद्यु वै प्रवृत्त उच्छ्रित्येनं बर्हिषी
 अन्तर्धाय स्वधामानयत्यपोद्भृत्य बर्हिषी आपयणादभुं प्रस्क-
 न्दयत्याधवनीये दीर्घे वा प्रवृत्ते वा तथैव पाद्यां चतुर्गृहीतं
 गृहीत्वाहवनीये जुहोत्यन्वारभ्ये यजमाने द्वौ समुद्रौ
 १० विततावजूयो पर्यावर्तते अठरेव पादाः । तयोः पश्यन्तो
 अतियन्थन्यमपश्यन्तः सेतुनातियन्थन्यः स्वाहेत्यथ होतृच-
 मसे वसतीवरीभ्यो ऽथपो निःषिच्य तस्य तथैव स्वाधाः
 संभरति भूतिः सोमेन वर्धतां तस्य मेष्टस्य वीतस्य द्रविण-
 मागम्यादिति ^१ स्कन्धमनुमन्त्रयते भूपतये स्वाहा भुवन-
 १५ पतये स्वाहा भूतानां पतये स्वाहेति ^१ स यद्यहं दीर्घो
 भवति प्रतिसिन्धत्येनं ^१ यद्यु वै प्रवृत्त उच्छ्रित्येनं बर्हिषी
 अन्तर्धाय स्वधामानयत्यपोद्भृत्य बर्हिषी आपयणादेवाभुं
 प्रस्कन्दयति ^१ पूतभृति दीर्घे वा प्रवृत्ते वा तथैव पाद्यां
 चतुर्गृहीतं गृहीत्वाहवनीये जुहोत्यन्वारभ्ये यजमाने द्वे द्रधषी

१ Thus here and infra (163 15, 164. 6) M, also Be at these last mentioned passages, सहि the other MSS and Be, here, but infra यद्यु ।

१ Thus here and infra M, the other MSS. every time the plural.

मततो वसु एकः केयी विश्वा भुवनानि विद्वान् । तिरोधा-
 धैत्यसितं वसानः शुक्रमादत्ते अनुहाय जार्यै स्वाहेत्यथ
 होष्टचमसे वसतोवरौभ्यो ऽथपो निःषिच्य तस्य तथैव स्वधाऽ
 संभरति भूतिः सोमेन वर्धतां तस्य मेष्टस्य वीतस्य द्रविणमा-
 गम्यादिति ^१ स्कन्नमनुमन्त्रयते भूपतये स्वाहा भुवनपतये ^१
 स्वाहा भूतानां पतये स्वाहेति ^१ स यद्यद् दौर्णो भवति
 प्रतिक्षिप्यत्येनं ^१ यद्यु वै प्रवृत्त उच्छ्रित्येनं बर्हिषी अन्तर्धाय
 स्वधामानयत्यपोद्भृत्य बर्हिषी आपयणादेवाप्तुं ^१ प्रस्कन्दयत्या-
 ययणे दौर्णं वा प्रवृत्ते वा तस्य पुरोरुचा ऊलोच्छ्रित्येनं
 बर्हिषी अन्तर्धाय स्वधामानयत्यपोद्भृत्य बर्हिषी द्रोणकस- ^{१०}
 शादेवाप्तुं ^१ प्रस्कन्दयत्यान्यस्मिन्पदे दौर्णं वा प्रवृत्ते वा
 तस्यैव पुरोरुचा ऊलोच्छ्रित्येनं बर्हिषी अन्तर्धाय स्वधा-
 मानयत्यपोद्भृत्य बर्हिषी आपयणादेवाप्तुं प्रस्कन्दयति ॥ ७ ॥

अथ वै भवति देवा वै यद्यज्ञे ऽकुर्वन्त तदसुरा अकुर्वन्त ^१
 ते देवा एतं महायज्ञमपग्नन्तमत्तत्पताग्निहोत्रं प्रतमकुर्वन्त ^{११}
 तस्माद्द्विमतः स्याद्द्विर्ध्वग्निहोत्रं जुहति ^१ पौर्णमासं यज्ञमग्नीषो-
 मीयं पशुमकुर्वन्त ^१ दार्ग्यं यज्ञमाग्नेयं पशुमकुर्वन्त ^१ वैश्वदेवं
 प्रातःसवनमकुर्वन्त ^१ बरुणप्रघासान्माध्यंदिनऽ सवनऽ साकमे-
 धान्पिष्टयज्ञं अश्वकाऽसृतीयसवनमकुर्वन्तेति ^१ तत्पृच्छन्ति ^१
 कतमः स महायज्ञ इत्ययमेव चातुर्मासः सोम उक्तो भवत्ययो ^{१०}

१ This passage is left out by all the MSS. exc. M.

१ इति all the MSS. exc M

- खलु य एव कश्च सौम्यो ऽध्वरः स महायज्ञस्तमेवामसुरा
यज्ञमन्ववाजिगाह्मन्तं^१ नान्ववायन्ते ऽब्रुवस्रध्वर्तव्या वा इने
देवा अभूवन्निति^१ तदध्वरस्याध्वरत्वं^१ ततो देवा अभवन्प-
रासुरा^१ य एवं विद्वान्सोमेन यजते भवत्यात्मना पराम्य
५ भ्रातृभ्यो भवतीति ब्राह्मणमथ समस्तः राजानमुपतिष्ठते
परिभूरग्निं परिभूरिन्द्रं परिभूर्विश्वान्देवान्परिभूर्मांः मह
ब्रह्मवर्चसेन स नः पवस्व शं गवे शं जनाय शमर्वते शः
राजस्रोयधीभ्यो ऽच्छिन्नस्य ते रयिपते सुवीर्यस्य रायस्योषस्य
ददितारः स्याम । तस्य मे रास्र तस्य ते भवीय तस्य त
१० इदमुद्गृज इति^१ चत्वारो ब्राह्मणसंपन्नाः कामास्तेषां यं^१
कामं^१ कामयते^१ तमादिश्वोन्मृष्टे^१ ऽथावकाशैश्चरति^१
प्राणाय मे वर्चोदा वर्चसे पवस्तेत्युपाःशुपाचमवेचते^१ ऽपाना-
येत्यन्तर्यामपाचं^१ ध्यानायेत्युपाःशुसवनं^१ वाच इत्यैन्द्रवा-
यवं^१ दक्षकतुभ्यामिति मैत्रावरुणः^१ ओचायेत्याश्विनं^१
१५ चक्षुर्भ्यामिति शुक्रामन्विनावीत्मान इत्याययणमङ्गेभ्य इत्युक्प्य-
मायुष इति ध्रुवं^१ प्रतिष्ठाया इत्युपाचे माध्यंदिने सवने^१
न प्रातःसवने^१ वीयांयेत्यतिपाद्यं^१ वा षोडशिनं वावेचते^१
विष्णोर्जठरमसौति द्रोणकलशमवेचत^१ इन्द्रस्य जठरमसौत्या-
धवनीयं^१ विश्वेषां देवानां जठरमसौति पूतमृतमथ समस्तमेव
२० राजानमुपतिष्ठते को ऽसि को नाम कस्मै त्वा काय त्वा यं

१ Thus M; यथे काम कामयते Be, य काम कामयते UG, यं कामयते D

१ अन्तर्यामिं ११० अन्तर्यामपाचं M

त्वा सोमेनातीद्वयं यं त्वा सोमेनामीमद्ः सुप्रजाः प्रजया
 भृयामः सुवीरो वीरैः सुवर्चा वर्चसा सुपोषैः पोषैर्विषेभ्यो
 मे रूपेभ्यो वर्चोदा वर्चसे पवस्व तस्य मे रास्व तस्य ते भवीय
 तस्य त इदमुन्मृज इति^१ चत्वारो ब्राह्मणसंपन्नाः कामास्तेषां
 यं कामं कामयते^२ तमादिश्रोन्मृष्ट आयुस्मृजे भृतिमुन्मृजे^३
 ब्रह्मवर्चसमुन्मृजे ऽसुख्य प्राणमुन्मृज इदमुन्मृज^४ इति^५ यमेव
 तपयति स एनं तप्तः प्राणापानाभ्यां वाचो दक्षकतुभ्यां
 चक्षुभ्यां श्रोत्राभ्यामात्मनो ऽङ्गिभ्य आयुषो ऽन्तरेति^६ ताजक्
 प्रधन्वतीति ब्राह्मणमुक्त्वा स्वविधमानामुपस्थानमुक्त्वा संप्रसर्पण-
 श्लोको भवानुवाकः^७ ॥ ८ ॥ तृतीयः ॥

उक्तं षडदाज्यस्याविकृतस्य पशुणमुक्तो दधिघर्मा^१ ऽय
 वै भवति यत्कृष्णग्रजुनः षडदाज्यमवष्टयेच्छूद्रा अस्य प्रमायुकाः
 स्युर्ध्वच्छापष्ट्रेच्चतुष्पादो ऽस्य पशवः प्रमायुकाः स्युर्ध्वस्कन्देघज-
 मानः प्रमायुकः स्यादित्यथ वै भवति पशवो वै षडदाज्यं^२
 पशवो वा एतस्य स्कन्दन्ति यस्य षडदाज्यः स्कन्दति^३ यत्षुष-
 दाज्यं पुनर्गृह्णाति पशूनेवास्मै पुनर्गृह्णातीति ब्राह्मणमथ वै भवति
 प्राणो वै षडदाज्यं^४ प्राणो वा एतस्य स्कन्दति यस्य षडदाज्यः
 स्कन्दति^५ यत्षुषदाज्यं पुनर्गृह्णाति प्राणनेवास्मै पुनर्गृह्णाति^६

१ Thus M again, ये कामं कामयते UBG, ययं च० कामयते De.

२ om. U Bc.

३ इति ms BG

- हिरण्यमवधाय^१ गृह्णातीति^१ स्कन्ने षष्ठदाव्ये कः सं वा चमसं
 वा याचति^१ तमन्तर्वेदि निधाय तस्य स्वाधाः संभरति
 भृतिर्दध्ना एतेन वर्धतां तस्य मेष्टस्य वीतस्य द्रविणमागम्या-
 दिति^१ स्कन्नमनुमन्त्रयते भूपतये स्वाहा भुवनपतये स्वाहा
 ५ भूतानां पतये स्वाहेत्यथैतस्याः^१ सुच्यवदधाति शतमानः
 हिरण्यं^१ नित्ये ग्रहणे वैष्णवीमृचमनुवर्तयति विष्णो तं नो
 अन्तम इत्यपोद्धृत्य हिरण्यमश्वमवघ्राप्य सादयत्यथातो ज्मेध्य-
 भूतस्यैव श्वावघ्रातस्य ध्वाङ्गावमृष्टस्य कौटावपन्नस्येति यदु^१
 चान्यदमेधं^१ मन्यते^१ सर्वश एवेताः सुचमसु प्रवेद्याथान्यस्याः
 १० सुच्यवदधाति शतमानः हिरण्यं^१ नित्ये ग्रहणे वैष्णवीमृच-
 मनुवर्तयति विष्णो तं नो अन्तम इत्यपोद्धृत्य हिरण्यमश्व-
 मवघ्राप्यैव सादयत्यथ वै भवति वि वा एतस्य यज्ञश्चिद्यते
 यस्य षष्ठदाव्यः स्कन्दति^१ वैष्णव्यचां पुनर्गृह्णातीति^१ स
 वैष्णव्यचां पुनर्गृह्णाति^१ यज्ञो वै विष्णुर्धेनेव यज्ञः संतनो-
 १५ तीति^१ ब्राह्मणं^१ ते यवान्तःशाखं प्रचरिष्यन्तो भवन्ति तदाह
 ब्रह्मप्रचरिष्यामो होतधमंमभिष्टुहीति^१ तद्ब्रह्मा प्रसीति देव
 सवितरेतत्ते प्राह तन्न च सुव प्र च यज्ञ दृहस्यतिर्ब्रह्मा स
 यज्ञं पाहि स यज्ञपतिं पाहि स मां पाह्यो प्रचरतेति

१ गृह्णाति हिरण्यमवधाय om U

१ •येनं M

१ यम चाव्यद० M

प्रतिष्ठेतीह^१ हविर्यज्ञेषु भवति^१ यचाह ब्रह्मन्तोष्यामः प्रशा-
 स्तरिति तद्ब्रह्मा प्रसौति देव सवितरेतत्ते प्राहं तत्र स सुव
 प्र स यत्र वृहस्पतिर्ब्रह्मायुभ्रात्या ऋचो मा गात तनूपांत्साम्नः
 सत्या य आशिषः सन्तु सत्या आकूतय ऋतं च सत्यं च वदत
 स्तुत देवस्य सवितुः प्रसवे भूरिन्द्रवन्त स्तुतेति प्रातःसवने^१ १
 भुव इन्द्रवन्त स्तुतेति माथ्यंदिने^१ सुवरिन्द्रवन्त स्तुतेति
 तृतीयसवने^१ स्तुते स्तुतस्य दोहं वाचयति स्तुतस्य स्तुतमस्यूर्जं
 मद्वाः स्तुतं दुहामा मा स्तुतस्य स्तुतं गम्यादिति^१ शस्त्रे शस्त्रस्य
 दोहं वाचयति शस्त्रस्य शस्त्रमस्यूर्जं मद्वाः शस्त्रं दुहामा मा
 शस्त्रस्य शस्त्रं गम्यादिति^१ तयोद्भवयोरभ्यासं^१ वाचयतीन्द्रिया- १०
 वन्तो वनामहे धुचोमहि प्रजामिपः सा मे सत्याशीर्देवेषु
 भूयाद्ब्रह्मवर्षसं मागम्यादित्येष यज्ञस्य पुनरास्तमं जपति यज्ञो
 यभुव स आ यभुव स प्रजज्ञे स वावृधे । स देवानामधि-
 पतिर्भुव सो अस्माः अधिपतीं करोतु वयः स्याम पतयो
 रयोषामियं वै भवति यज्ञो वा वै यज्ञपतिं दुहे यज्ञपतिवां १५
 यज्ञं दुहे^१ स य स्तुतशस्त्रयोर्दोहमविदान्वजते तं यज्ञो दुहे^१
 स इहा पापीयांभवति^१ य एनयोर्दोहं विदान्वजते स यज्ञं
 दुहे^१ स इहा वधीयांभवति^१ स्तुतस्य स्तुतमस्यूर्जं मद्वाः स्तुतं
 दुहामा मा स्तुतस्य स्तुतं गम्याच्छस्त्रस्य शस्त्रमस्यूर्जं मद्वाः
 शस्त्रं दुहामा मा शस्त्रस्य शस्त्रं गम्यादित्याहै^१प वै स्तुतशस्त्र- १५

१ B om इह, Bhav comments upon it

१ Thus M. *ध्यासं BG, *ध्याभ्यासं Do U

योर्दिहस्तं य एवं विदान्यजते दुह एव यज्ञमिहा वसोधा-
 न्भवतीति प्राङ्मणमुक्त्वा होत्रकाणां संतर्पणमुक्तानि^१ वैश्वकर्मा-
 णान्युक्तमाश्रितो ऽवनयनमुक्त्वा भुवस्य चर्यां च वै भवति ॥ ८ ॥

यद्दे होताध्वर्युमभ्याह्वयते वज्रमेनमभि प्रवतंत्यत्सुक्यग्रा
 ४ इत्याह प्रातःसवनं प्रतिगौर्येति^१ स उक्त्यमुक्तं वैव प्रतिगौ-
 र्योक्यग्रा इत्याह सवनं सवनं^२ वाक्यं^३ वाचीत्याह माध्यंदिनं
 सवनं प्रतिगौर्योक्यं वाचीन्द्रायेत्याह तृतीयसवनं प्रतिगौर्यं^४
 सप्तैतान्यचराणि^५ सप्तपदा शकरी^६ शाकरो वज्रो^७ वज्रेणैव
 तृतीयसवने वज्रमन्तर्धत्त इति प्राङ्मणमेव वै भवति प्रह्ला-
 १० वादिनो वदन्ति स त्वा अध्वर्युः स्याद्यो यथासवनं प्रतिगरे
 ह्नुदांसि संपादयेत्तेजः प्रातःसवन आत्मन्धधीतेन्द्रियं
 माध्यंदिने सवने पशूस्सृतीयसवन इत्युक्त्यग्रा इत्याह प्रातः-
 सवनं प्रतिगौर्योक्यं वाचीत्याह माध्यंदिनं सवनं प्रतिगौर्योक्यं
 वाचीन्द्रायेत्याह तृतीयसवनं प्रतिगौर्यं^८ सप्तैतान्यचराणि^९
 १५ सप्तपदा शकरी^{१०} शाकराः पशवो^{११} जागतं तृतीयसवनं^{१२}
 तृतीयसवन एव प्रतिगरे ह्नुदांसि संपादयत्यथो पशवो वै
 जगती^{१३} पशवस्सृतीयसवनं^{१४} पशून्नेव तृतीयसवन आत्मन्धत्त इति

१ Thus M Be G (pr. m), सर्वेषु the other MSS.

२ Thus, without any various reading all the Dvandva MSS .
 प्रातःसवनं सवनं वाक्यं M pr m , but प्रातः is expunged and the
 second सवनं is changed into प्रतिगौर्यं . प्रतिगौर्यं वाक्यं B Be .
 प्रातःसवनं को० UG

ब्राह्मणमथ वै भवति यदै होताध्वर्युमभ्याङ्गयत आव्यमसि-
 न्दधाति^१ तद्यन्नापहनीत पुरास्य संवत्सराङ्गुह आवेवीरञ्छ्वासा
 मोद् इवेति प्रत्याङ्गयत इति^१ सो ऽभ्याङ्गतः श्रोत्रा मोद्
 इवेति प्रत्याङ्गयते^१ तेनैव तदपहत इति ब्राह्मणमथ वै भवति
 यथा वा आयतां प्रतीचत एवमध्वर्युः प्रतिगरं प्रतीचते^१
 यदभिप्रतिगृणीयाद्यथायतया सन्वृच्छते तादृगेव तद्यदर्थं चाङ्गुयेत
 यथा धावद्गो हीयते तादृगेव तत्तदाङ्गनां प्राप्रतिगरी स्यादा-
 ग्राप्रतिगरी ह वा अभि^१ वा प्रतिगृणात्यर्थं चाङ्गु लुप्यते^१
 प्रणौतीत्येव^१ प्रणौयादपानितीत्येवापान्याद्य^२ एवं विद्वान्प्रति-
 गृणात्यन्नाद् एव भवत्यास्य प्रजायां वाजी जायत इति^१
 ब्राह्मणमथ वै भवतीथं वै होतासावध्वर्युर्यदासीनः श्रुमत्यस्या
 एव तद्धोता नैत्यास्त इव हीयमथो इमानेव तेन यजमानो
 दुहे^१ यत्तिष्ठप्रतिगृणात्यमुस्या एव तदध्वर्युर्नैति^१ तिष्ठतीव
 द्वासावथो^१ अमुमेव^१ तेन यजमानो दुहे^१ यदासीनः श्रुमति
 तस्मादितःप्रदानं देवा उपजीवन्ति^१ यत्तिष्ठप्रतिगृणाति^१
 तस्मादमुतःप्रदानं मनुष्या उपजीवन्ति^१ यप्राडासीनः श्रुमति

१ अपि all, but cp. TS III. 2. 9. 5

१ Thus M only, प्रदौतामेव the other MSS

२ एव after अपानितीति only found in M. The sense of these words is "only if he perceives that the hotar makes the prapava, he should make the prapava; only if he perceives that the hotar draws breath, he should draw breath," cp. Sat. Br. IV. 3. 2. 6.

३ • योमुमेव M.

प्रत्यङ् तिष्ठप्रतिगृणाति तस्मात्प्राचीनः रेतो धीयते प्रतीचीः
 प्रजा जायन्त इति ब्राह्मणमथ वै भवति यद्दे होताध्वर्युम-
 भ्याङ्गयते वज्रमेनमभि प्रवर्तयति^१ पराडावर्तत इति^१ सो
 ऽभ्याङ्गतः पराडावर्तते^१ वज्रमेव तन्निकरोतीति ब्राह्मणमुनं
 ५ प्रतिनिर्घाङ्गाणां घृहणमुक्त्वा^१ सः स्यावस्थापिधानमुक्तमुपा-
 श्वन्तर्यामयोरतुमन्त्रणमुक्त्वा द्विदेवत्यानां चयां^१ ॥ १० ॥
 चतुर्थः ॥

अथातो ऽतिघाङ्गाणामेव घृहणः^१ स यद्येको यदि वा
 बहव आग्रयणमेवैनागृहीत्वा गृह्णाति^१ माहेन्द्रस्यैव होममनु-
 १० ह्यन्ते^१ स आग्नेयं गृह्णात्यग्न आयूषि पवस इत्यनुद्रुत्योप-
 यामगृहीतो ऽष्टमये त्वा तेजस्वते जुष्टं गृह्णामीति^१ परिमृज्य
 सादयत्येष ते योनिरग्नये त्वा तेजस्वत इत्यथैनः होयस्त्रवेचते
 ऽग्ने तेजस्विन्तेजस्वी त्वं देवेषु भूयास्तेजस्वन्तं मामायुधन्तं
 वर्षस्वन्तं मनुष्येषु कुर्विति^१ जुहोति दीक्षायै च त्वा तपमथ
 १५ तेजसे जुहोमीति^१ ऊत्वा वाचयति तेजोविदसि तेजो मा मा
 हासीन्माहं तेजो हासिपं मा मां तेजो हासीदिति^१ भवयति
 मयि मेधां मयि प्रजां मय्यग्निस्तेजो दधालित्यथेन्द्रं गृह्णात्यु-
 त्तिष्ठन्नोजसा सहेत्यनुद्रुत्योपयामगृहीतो ऽसौन्द्राय त्वौजस्वते
 जुष्टं गृह्णामीति^१ परिमृज्य सादयत्येष ते योनिरिन्द्राय

१ These two words are left out in all the MSS exc M

१ चयां: Be

१ Thus (and cp. Āp. XIII. 8 7) MU. ह्यन्ते Be. ह्यन्ते BG.

.नौजस्रत इत्यैमः होय्यभवेत्त इन्द्रौजस्त्रिभोजस्री तं दिवेषु
 भूया श्रीजस्रन्तं मामायुभन्तं वर्षस्रन्तं मनुष्येषु कुर्विति^१
 जुहोति मद्वाणस्य मा चपस्य श्रीजसे जुहोमीति^१ इत्वा
 वाचयत्योजोविदम्यो जो मा मा हामीन्माहमोजो हामिषं मा
 मामौजो हामीदिति^१ भवयति मयि मेधां मयि प्रजां
 मयीन्द्र इन्द्रियं दधात्वित्येयं धौधंवा^१ धौर्यं गृह्णाति तरणि-
 विश्वदर्शत इत्यनुद्रुत्योपयामगृहीतो ऽमि सूर्याय त्वा भ्राजस्रते
 जुष्टं गृह्णामीति^१ परिभृष्य घादयत्येष ते योनिः सूर्याय त्वा
 भ्राजस्रत इत्यैमः होय्यभवेत्ते सूर्यं भ्राजस्त्रिभ्राजस्री
 तं दिवेषु भूया भ्राजस्रन्तं मामायुभन्तं वर्षस्रन्तं मनुष्येषु
 कुर्विति^१ जुहोति वायोस्य मायां च भ्राजसे जुहोमीति^१
 इत्वा वाचयति सुवविंदमि सुवसां मा हामीन्माहः सुवर्हामिषं
 मा माः सुवर्हामीदिति^१ भवयति मयि मेधां मयि प्रजां
 मयि सूर्यो भ्राजो दधात्विति^१ ते वा एते पृथक्च पृथक्-
 खोत्तरेष्वहःसु गृह्णन्त एकविष्टे चिणवे चपस्त्रिष्टे^१
 विश्वजिति सर्वष्टे पक्षीतया यज्ञस्य सुवीर्यत्वायाण्यग्निष्टोमे
 पक्षीतया यज्ञस्य सतत्तुत्वायेति ब्राह्मणमंत्रोपाकरणं जपति
 वायुर्हिकतेत्यालिंध्यं वा^१ करिष्यद्भस्वं वा प्रतिगरिष्यद्येतस्य-

१ Found in M only.

१ The brāhmaṇa cited here is found T.S. VI. 6. 8. 2.

१ om M Be

जुर्जपतीडा देवहरिति ^१ प्रियो हैवात्विज्यस्य भवति ^१
 प्रश्नं संख्याख्यास्यज्ञेतश्चजुर्जपन्सर्मा प्रपद्यते ^१ ऽभि हैव ^१ तं
 प्रश्नं जयति ^१ ॥ ११ ॥

- अथातो ऽऽश्वदाभ्योरेव गृहणम^१श्वदाभ्यौ पक्षीप्यक्षुपक-
- ५ स्वपते द्वे श्रौदुम्बरे नवे पाचे तयोश्चतुःक्षतप^१शुपाचं भवति
 क्षत्णमदाभ्यपाचं ते सुवर्णरजताभ्या^१ रक्ताभ्यां पर्यस्ते भवतः
 शतमानं च हिरण्यमथोपनद्धस्य राजस्त्रीन^१शृगमृहति
 वषवस्त्वा प्रहन्तु गायत्रेण इन्द्रसाम्नेः प्रियं पाय उपेहि
 वदास्त्वा प्रहन्तु वैष्टुभेन इन्द्रसेन्द्रस्य प्रियं पाय उपेक्षादि-
- १० त्यास्त्वा प्रहन्तु जागतेन इन्द्रमा विशेषां देवानां प्रियं
 पाय उपेक्षीत्यथ होत्रचमसे वसतीवरीभ्यो ऽध्यपो निःषिच्य
 द्वादशभिराधावैराधूनोति मान्दास ते शुक शुकमाधूनो-
 मीति प्रतिपद्य शुकसु ते शुक शुकमाधूनोमीत्यातो ^१
 ऽथैतस्मिन्नदाभ्यपाचे ऽऽशुतुपसंगृह्य गृह्णाति शुकं ते शुक्रेण
- १५ गृह्णाम्यङ्गो रूपेण सूर्यस्य रश्मिभिः । आस्मिन्नुपा अचुच्यवु-
 र्दिवो धारा असद्यतेत्यथैनमादाद्योपोत्तिष्ठति ककुह^१ रूपं
 वृषभस्य रोषते वृहदित्यैति सोमः सोमस्य पुरोगाः शुकः
 शुकस्य पुरोगा इत्येत्याहवनीये जुहोत्यश्वारभ्ये यजमाने-
 यत्ते सोमादाभ्यं नाम जागृवि तस्मै ते सोम सोमाय
- १० स्नाहेत्यथ प्रदक्षिणमावृत्य राजन्वेवा^१शृग्नपिष्टजत्युग्निक् तं

देव सोम गायत्रेण छन्दसाग्नेः प्रियं पाथो अपीहि वशी
 त्वं देव सोम चैष्टुभेन छन्दसेन्द्रस्य प्रियं पाथो अपीह्यस्मत्सखा
 त्वं देव सोम जागतेन छन्दसा विश्वेषां देवानां प्रियं पाथो
 अपीहीत्यथाह प्रतिप्रस्थातरुदकश्चेन वा^१ मोदचमसेन^२
 वा जघनेनाहवनीर्यं प्रत्युपलम्बस्वेति^३ । स तथा करोत्यथैत- ५
 द्विरण्यमग्निः प्रवाह्य मध्यमायामङ्गुलौ वधीते नाधि-
 कार्या वा प्रयथात्यथ सहदभिपुतस्य राज्ञो ऽऽशं गृह्णाति
 वामदेव्यमिति साम मनसा गायमानो ऽनवानं प्रजापतये^४
 त्वेति^५ गृह्णाति^६ प्रजापतये त्वेति जुहोत्यथ हिरण्यमभिव्यनित्या^७
 नः प्राण एतु परावत आन्तरिचाद्विस्परि । आयुः पृथिव्या १०
 अथ्यमृतमसि प्राणाय त्वेत्थान्तर्वेद्यग्निर्भाजयत इन्द्राग्नी मे
 वर्षः क्षुतां वर्षः सोमो वृहस्पतिः । वर्चो मे विश्वे देवा वर्चो
 मे धत्तमश्विना ॥ दधन्वे वा यदीमनु धोचद्भृक्षणि वेरु तत् ।
 परि विश्वानि काव्या नेमिस्यकभिवाभवदित्यध्वरोरेतद्विरण्यं
 भवति^८ । माघ्णमुत्तरम्^९ ॥ १२ ॥ पञ्चमः ॥ १५

अयातः पृथ्वीनामेव ग्रहणः^१ संवत्स्रं राजानं दशधा
 व्युद्धाभिष्टगति वायुरसि प्राणो नामेति दशभिर्दश^२ ते वा

१ Thus M, वीदचम. all the other MSS, omitting मा ।

२ om. Be

३ Thus MUG, अजाजित् B Be, cp TS III. 3. 4 3.

४ All the MSS exc. M ins रति ।

- एते संवत्सरस्याचीयेष्वहःसु^१ गृह्यन्ते^१ यत्र क्व वैवैनागृह्यी-
यादित्येतदपरमयातः^१ परःशामानेव ग्रहणं^१ ते वा एते
परःशामानः पुरस्ताद्वैपुवतास्त्रग्रहमन्वहमितः पराश्वो गृह्यन्ते^१
५ य वैपुवते^२ ऽग्निं पराश्वयार्वाञ्चय गृह्यन्ते^१ ऽयोर्ध्वं
वैपुवतास्त्रग्रहमन्वहमावृत्तानेव गृह्णाति^१ प्रजापतिर्देवासुरान-
सृजतेति ब्राह्मणमेवायं^३ वै भवत्यावृत्त्यते वा एतद्यजमानो
ऽग्निभ्यां यदेनयोः शृतं कृत्याथान्यत्रावमृथमवैत्यायुर्दां अग्ने हविषो
जुषाण इत्यवमृथमवैष्यञ्जुङ्गयादिति^१ शो ऽवमृथमवैष्यन्नायुर्दां
दशमीं जुहोत्यायुर्दां अग्ने हविषो जुषाणो एतप्रतीको
१० एतयोनिरेधि । एतं पीत्वा मधु चारु गन्धं पितेव पुत्रमभि-
रचतादिमं^४ स्वाहेत्याहुत्वैवैनौ शमयति नार्तिमाश्चति यजमान
दति ब्राह्मणमुक्तं वर्हिषः पर्युपोषणमुक्तं^५ सक्तुहोमस्तथा वै
भवति यदि मिश्रमिव चरेदञ्जलिना सक्तुग्रदाये जुङ्गया-
दिति^१ स्वातकः पुषुषमाणो ऽरथ्ये प्रदायं^६ दृहन्तमुपाधि-
१५ गम्याञ्जलिनोपस्त्रीर्णाभिघारितांसक्तुग्रदाये जुहोति विश्वलोप

१ Thus M, •स्वाचीयेष्व• all the other MSS, probably we have here a heterochitis loc. from आचीयन् (आष्यन् of the other ritual texts), cp infra XVI 16 int

२ एव before एनान् om M

३ वैपुवतीये M and Bhav

४ ब्राह्मणमेवायं M.

५ पर्युपोषणं M, उपोषणं all the other MSS

६ Thus M, दवदन्तुपा• UBG, इवदन्तुपा• De

विशदावस्य तामञ्जुहोमि स्वाहेति^१ हस्तौ प्रध्वंसयते
 ऽग्धादेको ऽङ्गतादेकः समसनादेकः । ते नः क्षणन्तु भेषज
 सदः सहो वरेष्मिन्त्यैर्न त्रिभिर्दर्भपुञ्जीलैः पवयति पवमानः
 सुवर्जन इत्येतेनाष्टर्षेण^१ शङ्को ह्यैव शृचिः पूतो मेथ्यो भवत्यथ
 वै भवत्यङ्गां विधान्यामेकाष्टकायामपूपं चतुःशरावं पक्वा^५
 प्रातरदितेन कक्षमुपोषेदिति^१ समां^१ विजिज्ञासमानो महाराच
 चत्वायाङ्गां विधान्यामेकाष्टकायामपूपं चतुःशरावं पक्वा
 प्रातरदित आदित्ये विप्रुषित^१ आददत एतमपूपमुपस्तीर्णा-
 भिधारितं पर्षेवेवाभ्यां परिगृह्य^१ तत्सह पूतिदृष्टानि
 भवन्त्यन्तमागारादेकोल्लुकमुदपाचमित्येतत्समादाय तां दिशं^{१०}
 यन्ति यथास्य कक्ष स्यष्टो भवति^१ तदेतदेकोल्लुकमुपसमाधा-
 यापूपमादौपयति पर्षेवेवाभ्यां परिगृह्य^१ तत्सह पूतिदृष्टानि^{१०}
 भवन्ति^१ तेन कक्षमुपोषत्यैर्नमुद्गुहात्यैव^१ विज्ञानमुपैति^१
 यदि दहति पुण्यसमं भवति यदि न दहति पापसममेतेन ह
 स्ता वा चपयः पुरा विज्ञानेन दीर्घपक्षमुपयन्तीति ब्राह्मण-^{१५}
 सवैतमपूपं प्राश्यात्^१ उपस्युग्र गृहानेत्युपभो गोषु जीर्यति

१ • सुपोषेदिति MU.

१ Thus only M. ❧ all the other MSS

१ Thus M, विप्रुषित BG, विप्रुषित Be U, Dhar comment.
 परिदे प्रश्यादे ।

❧— This passage is left out in all etc. M

१ • सुपोषत्यै M.

१ यथास्य M, perhaps rightly

तेन यक्ष्यमाणो भवति^१ तस्य तदुपकृतं भवति यत्पशुना
यक्ष्यमाणस्थाय^१ यद्युत्सृज्यन्भवति^१ तस्य निहत्य^१ दक्षिणं कर्ण-
माजपति शिवस्त्वष्टः पिशङ्गरूप इति द्वाभ्यामर्थेन गोश्वपि-
सृजते ॥ १३ ॥

- १ एतं पुवानं परि वो ददामीत्यपियन्तमनुमन्त्रयते तां
गावो ऽष्टणत राज्याय त्वाऽ हवन्त महतः स्वकाः । वर्षान्त्रयस्य
ककुभि शिश्रियाणस्ततो न उषो विभज वसूनीत्यथेतरं त्वाष्ट्रं
वैश्रं वा प्राजापत्यं वा पशुमालमत^१ एता हि माण्डस्य
देवतास्तस्योपाकरणीययोरनुवर्तयति नमो महिष्य उत चक्षुषे
१० त इत्येषास्य वषां जुहोति देवानामेष उपनाह आमीदित्य-
थास्य हविर्जुहोति पिता वत्सानां पतिरग्निपानामिति^१
समानमुत्तरं पशुकर्म^१ वशया यक्ष्यमाण आह गर्भमीचध्व-
मिति^१ ते चेद्गर्भं पशन्ति संपच्छाद्य वशां वषयाद्भवन्वथास्यै
वषां जुहोति सूर्या देवो दिविपद्भ्यो धाता उचाय वायुः
१५ प्रजाभ्यः । वृहस्पतिस्त्वा प्रजापतये ज्योतिष्मतीं जुहोतु
स्वाहेति^१ वशामनुमन्त्रयते यस्याम्ने हरितो गर्भो ऽथो
थोनिर्द्दिरण्ययी । अद्भान्यहुता यस्यै तां देवैः समजीगममि-
त्यथ याचत्यष्टापूडिरण्यं कोमं चान्तरकोमं च वासशोष्णीयं

१ •भाष्यार्थेनद्वत्सस्य • M

१ Thus MGB, नित्य U, नित्य Be

१ पश्यन् • M, पश्यन् • all the other MSS

चाथैतद्विरष्टमङ्गिः^१ प्रचास्य वाससोपनद्योष्णीषेण विप्रथ्य
 दहे कोशे ऽवधाय मश्ति कोशे ऽवदधाति^२ स आह प्रत्यञ्चं
 गर्भमन्तरेण सक्थिनी प्रतिनिवर्तयतेति^३ तं निवर्त्यमानमनु-
 मन्तयत आ वर्तन वर्तय मि निवर्तन वर्तयेन्द्र नर्दमुद ।
 भूम्याद्यतसः प्रदिग्गस्ताभिरावर्तया पुनरित्यु^४स्वाङ्गर्भं विस्वस्य-
 मानमनुमन्तयते वि ते भिनद्धि तकरौ वि योनिं वि
 गवीन्यौ । वि मातरं च पुत्रं च वि गर्भं च जरायु च ।
 वहिस्ते अस्तु धासितीत्यथैतं^५ गर्भं मंदूग्नेन परिगृह्याङ्गि-
 रभ्युक्ष्य गामिचे प्रतितपति^६ तस्याभ्यर्धादसां होमं^७ प्रस्योतय-
 त्यथैतं गर्भमन्तरेण चाल्वालोत्करावन्तरेण यूपं चाश्वनीयं^८
 चोपातिष्यत्यं^९ तं दक्षिणतः प्राञ्चमायातयन्पञ्चशोचा^{१०} सादय-
 त्यथ^{११} वशाथै हविषा चरत्यथ पुरस्तात्स्विष्टकृतो गर्भस्यावद्य-
 आह विष्णवे शिपिविष्टायातुमूचीत्यथ वै भवति पुरस्तान्नाभ्यो
 अन्यदवद्येदुपरिष्टादन्यदिति^{१२} स पुरस्तान्नाभ्या अन्यदवद्यत्युप-
 रिष्टादन्यद्विरभिघारयत्याश्राव्याह विष्णुः शिपिविष्टं यजेति^{१३}
 वपङ्कृते जुहोत्युत्स्रसो विश्वरूप इन्दुः पवमानो धीर आनञ्च
 गर्भम् । एकपदी द्विपदी त्रिपदी चतुष्पदी पञ्चपदी षट्पदी

१ Thus M, आथैतं • all the other MSS

२ Thus M, •थैतं the other MSS

३ Thus M, तस्याभ्यर्धं BG; तस्याभ्यर्धेशा • Do U

४ Thus M, चोपानीत्य the other MSS

५ प्राञ्चमायादयत्यथ (see m. •मायातयत्यथ), omitting the partic. and
 पञ्चशोचा M

सप्तपद्यष्टापदी भुवनानु प्रथताः स्वाहेत्यथ खिष्टकृता चरत्यथैतं
 गर्भं यथाहृतं प्रतिपर्याहृत्योत्तरार्धं^१ आहवनीयस्य प्रत्यञ्च-
 मायात्य भस्मनाभिममूहति मही धौः पृथिवी च न इमं
 यज्ञं भिमिचतां पिष्टतां नो मरीमभिरित्यध्वर्योरेतत्कोशमिथं
 ५ भवति^१ ब्राह्मणमुत्तरम्^१ ॥ १४ ॥ यष्टः ॥

अजवशया यच्छमाणो भवति^१ स यान्यहान्यमेघसंपन्नानि
 मन्यते तेव्याग्नेयमष्टाकपालं निर्वपति^१ या^२ एता^३ ब्राह्मणा-
 भिविष्टिता देवतास्तामामेनामेकस्यै देवताया आस्रभते^१
^१तस्या^२ उपाकरणीययोरनुवर्तयत्या वायो भूप श्शिपा इति^१
 १० नियोजने ऽनुवर्तयत्याकृत्यै त्वा कामाय त्वा^३ मृधे^३ त्वेति^१
 पर्यग्नौ क्रियमाणे पञ्च^३ किक्किटाकारं जुहोति किक्किटा ते
 मनः प्रजापतये स्वाहा किक्किटा ते प्राणं वायवे स्वाहा
 किक्किटा ते चक्षुः सूर्याय स्वाहा किक्किटा ते श्रोत्रं धावा-
 पृथिवीभ्याः स्वाहा किक्किटा ते वाचः सरस्वत्यै स्वाहेत्यथैना-
 १५ मन्तरेण चात्वालोकैरावुदीचीं नौयमानामनुमन्त्रयते त्वं
 तुरीया वग्निनी वग्नाधि स्रष्ट्यत्वा मनसा गर्भं आग्रयत् ।
 वग्ना त्वं वग्निनी गच्छ देवान्मत्याः मन्तु यजमानस्य कामा
 इत्युपासने ऽनुवर्तयत्यजाधि रयिष्ठा पृथिव्याः षीदोर्ध्वान्त-

१ प्रतिपरिहृत्य • M

२ Thus M, तापो इत्य GU, ताया इत्य Bo, तापोरा B

३ मल्लीपा • M.

४ om. M

रिषमुपतिष्ठस्व दिवि ते दृहहा इत्ययास्यै वर्षा जुहोति तन्तुं
 तन्वजभो भानुमन्विहीत्ययास्यै हविर्जुहोति मनभो हविरसि
 प्रजापतेर्वर्षे इत्ययास्या अर्वादानानां प्राश्नाति गावाणां ते
 भावभाजो भृत्यान्नेत्यय वै भवति तस्यै वा एतस्या एकमेवा-
 देवयजनं यदालम्बायामभो भवति^१ यदालम्बायामभ्रः श्यादपु
 वा प्रवेशयेत्सर्वं वा प्राश्नीयादित्युत्सन्नमेतस्या अपु प्रवेशनमेते-
 नैरास्यै मन्त्रेणावदानानां प्राश्नायेतरदग्नावनुप्रधरेदिति बौधा-
 यनो^२ । अनुनिधायमेनामद्यादित्याञ्चीगविरित्यय^३ वै भवति
 मा वा एषा चयाणमेवावहृद्वा संवत्सरमदः सहस्रयाजिनो
 गृहमेधिमस्त एवैतया यजेरन्तेयामेवैपाप्तेति^४ तेषामु द्वै-
 नयैका^५ यजते ॥ १५ ॥

अथातो जयानामेव होमो^१ जयान्दोष्यनुपकल्पयते बाधकः
 सुवं च सुवं च बाधकात्परिधीञ्चरमयं वर्धिवैभीदकमिध-
 मित्यय^२ दृष्याग्निमुपसमाधाय शरमयं वर्धिवै भीतां बाधका-
 त्परिधीत्परिधाय वैभीदकमिधमभ्यज्य^३ स्वाहाकारेणाभ्याधाय^४
 बाधकेन सुवेषोपघातं जुहोति चित्तं च स्वाहा चित्तिश्च
 स्वाहेति चयोद्गं सुवाङ्गतीरपि वा बाधकेन सुवेषेण बाधक्याः

१ अर्वादानानि M but cp. infra l. 7.

२ Thus MU, बौधायनो Be BG.

३ अर्वायेद् : १० अर्वाद् M.

४ Thus MBG, तेषामु द्वैवैपाप्यैको Be U.

५ Thus M; •वैभीतक• the other MSS

- सुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वा सर्वान्मन्त्रान्मनुद्रुत्य जुहोति चित्तं
 च चित्तिश्चाकृतं चाकृतिस्य विज्ञातं च विज्ञानं च मनस्य शक-
 रीस्य दर्शस्य पूर्णमासस्य वृहच्च रथंतरं च प्रजापतिर्जयानिन्द्राय
 वृष्णे प्रायच्छदुयः पृतनाज्येषु तस्मै विग्रः समनमन्त सर्वाः स
 ५ उयः स हि हयो यभूव स्वाहेत्यथ वै भवति देवासुराः
 संयत्ता आसन्त्स इन्द्रः प्रजापतिमुपाधावत्तस्मा एताञ्चयान्प्रा-
 यच्छत्तानजुहोत्ततो वै देवा असुगनजयन्त्यदजयन्तज्जयानां
 जयत्व॑ स्पर्धमानेनेते होतव्या॑ जयत्येव तां पृतनामिति
 ब्राह्मणमथ वै भवति येन कर्मणोर्त्सितच होतव्या इति॑ स
 १० यत्कर्मोर्त्सिदिदं॑ मे समृध्येतेति तस्मिन्नभ्यातानाञ्जुहुयादित्य-
 भ्यातानान्दोष्यन्नुपकल्पयते पर्णमथ॑ सुवं च सुचं च पर्णमया-
 न्परिधीन्कुशमयं बर्हिः पर्णमयमिधामित्यथ॑ वृथाग्निमुपसमा-
 धाय कुशमयं बर्हिं स्त्रीत्वां पर्णमयान्परिधीन्परिधाय पर्ण-
 मयमिधामभ्यज्य स्वाहाकारेणभ्याधाय पर्णमयेन सुवेणोपघातं
 १५ जुहोत्यग्निर्भूतानामधिपतिः स भावलिति सप्तदश सुवाहुती-
 ऊत्वा वाचयति पितरः पितामहा इत्यपि वा पर्णमयेन सुवेण
 पर्णमय्या॑ सुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वा सर्वान्मन्त्रान्मनुद्रुत्य
 हुत्वान्ततो वाचयति पितरः पितामहा इत्यथ॑ समस्तानामेव
 होमो॑ ऽभ्यातानानेवाग्रे जुहुयादथ जयानथ राइमृतो॑
 १० ब्राह्मणमुत्तरम् ॥ १६ ॥ सप्तमः ॥

अथ वै भवति राष्ट्रकामाय होतव्या इति^१ राष्ट्रकामाय
होय्यन्नुपकल्पयते शम्यापरिधीनित्यय^२ वृथाग्निमुपममाधाय श-
म्यापरिधीन्परिधाय निशायाः शम्यापरिधौ द्विः स्वाहाकारः
राष्ट्रभृतो जुहोत्यृतापादृतधामेति^३ राष्ट्रं वै राष्ट्रभृतो^४ राष्ट्रे-
णैवास्मै राष्ट्रमवरुद्धे^५ राष्ट्रमेव भवतीति ब्राह्मणमथ वै भव- ५
त्यात्मने होतव्या इत्यात्मने होय्यन्वृथाग्निमुपममाधाय निशायाः
शम्यापरिधौ द्विः स्वाहाकारः राष्ट्रभृतो जुहोति^६ राष्ट्रं वै
राष्ट्रभृतो^७ राष्ट्रं प्रजा^८ राष्ट्रं पशवो^९ राष्ट्रं यच्छ्रेष्ठो भवति
राष्ट्रेणैव राष्ट्रमवरुद्धे^{१०} वसिष्ठः समानानां भवतीति ब्राह्मण-
मथ वै भवति घामकामाय होतव्या इति^{११} घामकामाय १०
होय्यन्वधिदेवने वृथाग्निमुपममाधाय निशायाः शम्यापरिधौ
द्विः स्वाहाकारः राष्ट्रभृतो जुहोति^{१२} राष्ट्रं वै राष्ट्रभृतो^{१३}
राष्ट्रं सजाता^{१४} राष्ट्रेणैवास्मै राष्ट्रं सजातानवरुद्धे^{१५} घाम्येव
भवतीति ब्राह्मणमथ वै भवत्यधिदेवने जुहोत्यधिदेवन एवास्मै
सजातानवरुद्धे^{१६} त एनमवरुद्धा उपतिष्ठन्त इति ब्राह्मणमथ १५
वै भवति रथमुख ओजस्कामस्य होतव्या इत्योजस्कामस्य^{१७}
होय्यन्नुपसर्ग्यौ रथमुखं प्रगृह्य^{१८} निशायाः शम्यापरिधौ द्विः
स्वाहाकारः राष्ट्रभृतो जुहोत्योजो वै राष्ट्रभृत^{१९} ओजो रथ^{२०}
ओजसैवास्मा ओजो ऽवरुद्ध^{२१} ओजस्येव भवतीति ब्राह्मणमथ

१ Thus MGB, शम्यापरि० U B.

२ *कामाय MSS exc M.

३ परिशुद्ध MSS exc. M. ~†

वै भवति यो राद्रादपभृतः स्यात्तस्मै होतव्या^१ यावन्तो ऽस्य
 रथाः स्युस्तान्ब्रूयाद्युद्धमिति^१ राद्रमेवास्मै युनक्तीति ब्राह्मण-
 मयं वै भवत्याहुतयो वा एतस्याकृष्णा यस्य राद्रं न कल्पते^१
 स्वरयस्य दक्षिणं चक्रं प्रवृह्य नाडीमभिजुहुयादिति^१ ४^१ स्वरय-
 ५ स्मैव दक्षिणं चक्रं प्रवृह्योपर्यग्नौ रथनाडीं प्रवृह्य^१ निशायाः
 शम्यापरिधौ द्विः स्वाहाकारः^१ राद्रभृतो जुहोत्याहुतीरेवास्य
 कल्पयति^१ ता अस्य कल्पमाना राद्रमनुकल्पत इति
 ब्राह्मणम्^१ ॥ १७ ॥

अथ वै भवति संपामे संयत्ते होतव्या इति^१ संपामे
 १० संयत्ते होयस्युपकल्पयते मान्भुकमिधमिद्यथ प्रत्यमिचमग्निमुप-
 समाधाय मान्भुकमिधमभ्यज्य स्वाहाकारेणाभ्याधाय निशायाः
 शम्यापरिधौ द्विः स्वाहाकारः^१ राद्रभृतो जुहोत्यङ्गारा एव
 प्रतिवेष्टमाना अग्निवाणामस्य सेनां प्रतिवेष्टयन्तीति ब्राह्मण-
 मयं वै भवति य उन्नाद्येत्तस्मै होतव्या इत्युन्नात्ताय होयस्युप-
 १५ कल्पयते नैययोधमौदुम्बरमाश्रय्यं ज्ञाचमिधमिद्यथ वृथाग्नि-
 सुपममाधायैतमिधमभ्यज्य स्वाहाकारेणाभ्याधाय निशायाः
 शम्यापरिधौ द्विः स्वाहाकारः^१ राद्रभृतो जुहोत्येते वै गन्ध-
 वांशुरसां गृह्याः^१ स एवैनानायतने शमयतीति ब्राह्मणमयं वै
 भवत्यभिचरता प्रतिलोमः^१ होतव्या इत्यभिचरहोयस्वहृत^१

१ only given by M.

१ प्रवृह्य M Be, प्रवृह्य the other MSS

१ . . १ (p 184, 2) left out in M

४ probably read इति मोऽभिचरन्ती० ।

हरिणे प्रदरे वागुतो ऽर्वाद्यो वृथाग्निमुपसमाधाय निशायाः
 ग्रन्थापरिधौ द्विः स्वाहाकारः^१ राष्ट्रभृतो^२ जुहोति^३ यदाचः
 क्रूरं तेन वपङ्करोति^४ वाच एवैतं क्रूरेण प्रवृत्ति^५ तागगाति-
 माच्छन्तीति ब्राह्मणमथ वै भवति यत्र कामयेताद्याद्यमाददी-
 येति तस्य सभायामुत्तानो निपद्य भुवनस्य पत इति तृणानि
 मंगल्यीयादिति^६ स यत्र कामयेताद्याद्यमाददीयेति तस्य
 सभायामुत्तानो निपद्य भुवनस्य पत इति तृणानि मंगल्यीया-
 नान्यादाय हरती^७ दमहमसुय्यामुय्याद्यणस्यासाद्यः हरामीत्याहा-
 द्याद्यमेवाद्य हरति^८ पङ्भिर्हरतीति ब्राह्मणमथैतानि स्वर्गा
 वा सभायाः स्त्रेषु वामायेव्यपिसृजति^९ प्रजापतिमेवास्याद्या-
 मादायतंत्रो ऽग्ना अनुप्रयच्छन्तीति ब्राह्मणमथ वै भवति यो
 ज्येष्ठवन्धुरपभृतः स्यात्तः^{१०} स्थले ऽवसाय्य ब्रह्मोदनं चतुःशरावं
 पक्वा तस्मै होतव्या इति^{११} स यो ज्येष्ठवन्धुरपभृतः स्यात्तः^{१२} स्थले
 ऽवसाय्य ब्रह्मोदनं चतुःशरावं पक्वा निशायाः ग्रन्थापरिधौ
 द्विः स्वाहाकारः^{१३} राष्ट्रभृतो जुहोति^{१४} वर्षं वै राष्ट्रभृतो^{१५} वर्षं
 स्वसं^{१६} वसंषेवैतं वर्षं समानानां गमयतीति ब्राह्मणमथ वै
 भवति चतुःशरावो भवति^{१७} दिच्छेव प्रतितिष्ठति^{१८} क्षीरे
 भवति^{१९} रूपमेवाग्निन्दधात्युद्धरति गृहत्वाद्य^{२०} सर्पिष्वाम्भवति
 मेघत्वाय^{२१} चत्वार आर्षियाः प्राश्नन्ति^{२२} दिशामेव ज्योतिषि
 जुहोतीति ब्राह्मणम्^{२३} ॥ १८ ॥

१ •कारेव the MSS

२ (p 183,17) २...२ left out in M.

- अथ वै भवति देविका निर्वपेत्प्रजाकाम इति ' प्रथमं
धातारं प्रजाकामस्य करोति ' प्रथमं पशुकामस्य ' मध्यतो
धामकामस्य ' मध्यतो ज्योगामयाविनः ' प्रथमं यच्छमाणस्यो-
त्तममीजानस्य ' प्रथमं मेधाकामस्य ' मध्यतो रक्कामस्य ' ता
५ वा एताः चीरे शृता भवन्ति ' ता यत्सह सर्वा निर्वपेदीश्वरा
एनं प्रदहो ' द्वे प्रथमे निरुष्य धातुसृतीयं निर्वपेत्तथो एवोत्तरे
निर्वपेत्तथैनं न प्रदहन्त्यथो यस्मै कामाय निरुष्यते तमेवाभिरु-
पाप्नोतीति ब्राह्मणमथ वै भवति यत्सायंप्रातरग्निहोचं जुहो-
त्याहुतीष्टका एव ता उपधत्ते यजमानो ' ऽहोरात्राणि वा
१० एतस्येष्टका य चाहिताग्निर्धत्सायंप्रातर्जुहोत्यहोरात्राण्येवाग्नेष्टकाः
हत्वोपधत्ते ' दश समानत्र जुहोति ' दशाक्षरा विराद्धिराज-
मेवाग्नेष्टकां हत्वोपधत्ते ' ऽथो विराज्येव यज्ञमाप्नोति ' चित्वा-
दित्यो ऽस्य भवति ' तस्माद्यत्र दशोपित्वा प्रयाति तद्यज्ञ-
वास्त्ववास्त्रेव तद्यत्ततो ऽर्वाचीनमिति ' स यत्र दशोपित्वा
१५ प्रयास्यन्नवति तदग्निष्ठे ऽजसि समवशमयन्ते ' यदस्य ' समवश-
मयितयं ' भवत्यवास्त्रेव तद्यत्ततो ऽर्वाचीनः ' रुद्रः खलु वै
वाप्तोप्यतिर्धदङ्गत्वा वाप्तोप्यतीयं प्रयायाद्भुद्र एनं भूत्वाग्नि-
रनूत्याय हन्याद्वाप्तोप्यतीयं जुहोति ' भागधेयेनैवैनः प्रमयति '
नार्तिमार्च्छति यजमान इति ब्राह्मणमथ वै भवति यद्युक्ते
२० जुहुयाद्यथा प्रयाते वाक्त्वावाहुतिं जुहोति तादृगेव तद्यद्युक्ते

जुहुयाद्यथा ऐम आहुतिं जुहोति तादृगेव तदेकतमस्य
 वासोप्यतीत्यः आदक्षिणो युक्तो भवति मयोऽयुक्तो^१ ऽप
 वासोप्यतीत्यं जुहोतीति^१ च यत्र दक्षिणो युक्तो भवति मयो
 ऽयुक्तोऽप्रयाश्चेत्^१ पर्वणमप्याः सुचिः सन्मृच्छीतं गृहीत्वाश्व-
 नीये वासोप्यतीत्यं जुहोति^१ वासोप्यते प्रतिजानीष्यामि-
 त्यमुद्रुत्य वासोप्यते गगनया मःगदा त इति जुहोत्यथैताः
 सुचमुपनिधाय मयं पुत्रा भवत्युभयमेवाकर्षणपरिवर्गमेवैनः
 गमयतीति प्राक्षणमर्थ वै भवति यदेकया जुहुयाद्द्विषोमं
 क्षुर्यात्पुरोनुवाक्यामनूय याज्यया जुहोति मदेवतायेति
 प्राक्षणमर्थ वै भवति यद्भुत आदध्याद्भुं गृहानश्वारोहयेत्तद-^{१०}
 यथापान्यमंप्रसाप्य प्रयायाद्यथा यज्ञवेगमं वादहनं वा तादृगेव
 तदेवं ते योनिर्धैलिय इत्यरण्योः समारोहयत्येष वा अग्ने-
 र्द्योनिः^१ स्र पत्रैर्न योगौ समारोहयत्येषो सक्ताऽर्थदरयोः
 समारोहो नग्नेदुदश्याग्निः सोदित्पुनराधेयः स्वादिति^१ या ते
 अग्ने यज्ञिया तनूकयेष्वारोहेत्यात्मनसमारोहयत इति^१ म^{११}
 आत्मन्समारोहयते या ते अग्ने यज्ञिया तनूकयेष्वारोहात्मा-
 त्मानमश्वा वसूनि ह्यउजग्ने नद्यां सुहृणि । यज्ञो भूत्वा
 यज्ञमासीद खं योनिं जातयेदो भुव आजायमानः पक्षय
 पक्षीत्यथैनमुपावरोहयत उपवरोह जातवेदः सुनक्षं द्वियेथो
 ह्यं वच नः प्रजानन् । आयुः प्रजाः रयिमप्राप्तु धेह्यजसो १०

१ Thus NGUR Bhar. ; प्रयाश्चेत् Ac. This word occurs also in
 the Baudh. parmedhasstra (p. 13, 1)

दीदिदि नो दुरोण इति ^१ यज्ञमानो वा अग्नेयोनिः ^१ स्वायामेवैनं
यो न्याः समारोहयत इति ब्राह्मणम् ^१ ॥ १६ ॥ अष्टमः ॥

- उक्तो ऽन्वारम्भो ^१ ऽथ वै भवत्युपयो वा इन्द्रं प्रत्यक्षं नाप-
श्रन्तं वसिष्ठः प्रत्यक्षमपश्यत्सो ऽमम्रीद्ब्राह्मणं ते वक्ष्यामि तथा
५ तत्पुरोहिताः प्रजाः प्रजनिष्यन्ते ऽथ नेतरेभ्य ष्वसिभ्यो मा
प्रवोच इति ^१ तस्मा एतान्स्तोमभागानमवीक्षतो वसिष्ठपुरोहिताः
प्रजाः प्राजायन्तेति ^१ तस्मादाहुर्वासिष्ठं ब्रह्मत्वमिति ^१ स यथाह
ब्रह्मन्स्तोश्यामः प्रगास्तुरिति तद्ब्रह्मा ^१ प्रमौति देव सवितरित्येतां
प्रतिपदं कृत्वा रश्मिरसि चयाय त्वा चयं जिष्वेत्येतस्मानुवाक-
१० ख्यैकैकमुपादाय प्रमौति ^१ स एवमेव प्रसुवन्हादग्भिरग्निष्टोमं
प्रमौति चयोदग्भिरत्यग्निष्टोमं पञ्चदग्भिरुक्थ्यः षोडशभिः
षोडशिनः सप्तदग्भिर्वाजपेयमेकाक्षत्रिःशतातिराचः सर्वै-
रभोर्यामः ^१ स यत्र रायंतराय सन्ध्ये प्रमर्षन्ति तदाह वसुको
ऽमि वेषश्चिरसि वस्यष्टिरसौति ^१ स एवमेव प्रमौत्याप्तोर्यामा-
१२ दधातोः ^१ इतिक्रमाणामेवाभिचरग्भ्राद्व्यत्रान्स्पृधमानो ऽभिचर-
णीयग्निष्पान्यायात्य संवत्सरमेतैः क्रमैः क्रमेताग्निना देवेन प्रतना
जयामि गायत्रेण हृन्दसा विवृता स्तोमेन रयंतरेण साक्षा
वषट्कारेण वज्रेण पूर्वज्ञान्भ्राद्व्यानधरान्यादयाम्यवैनाम्बाधे
प्रत्येनामुदे ऽस्मिन्वये ऽस्मिन्भूमिलोके यो ऽग्रान्देष्टि यं च यथं
१० दिशो विष्णोः क्रमेणात्येनाम्कामामीन्द्रिण देवेन प्रतना जयामि

१ तद् १० left out in all MSS exc. M.

१ प्रमौत्योर्यामा M

जुहुयाद्यया चेम आहुतिं जुहोति तादृगेव तदहुतमस्य
 वास्तोष्पतीयं स्यादक्षिणो युक्तो भवति सव्यो ऽयुक्तो ऽथ
 वास्तोष्पतीयं जुहोतीति ' स यत्र दक्षिणो युक्तो भवति सव्यो
 ऽयुक्तस्तत्रत्याच्छेदां' पर्णमप्याह सुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वाहव-
 नीये वास्तोष्पतीयं जुहोति ' वास्तोष्पते प्रतिजानीह्यस्मानि- ५
 त्यनुद्रुत्य वास्तोष्पते शम्भया सः सदा त इति जुहोत्यथैताह
 सुवसुपनिधाय सव्यं युक्त्वा प्रयात्युभयमेवाकरपरिवर्गं नीवेनह
 शमयतीति ब्राह्मणमथ वै भवति यदेकया जुहुयाद्विंशोमं
 कुर्यात्पुरोनुवाकवामनूच्य घाज्यया जुहोति सदेवलायेति
 ब्राह्मणमथ वै भवति यद्भुत आदध्याद्रुद्रं गृह्णान्वारोहयेद्यद्- १०
 वक्ष्याणान्यमंप्रक्षाय प्रयायाद्यया यज्ञधेगमं वाद्हनं वा तादृगेव
 तदयं ते योनिर्हन्तिय इत्यरण्योः समारोहयत्येष वा अग्ने-
 र्यानिः' स एवैनं योनौ समारोहयत्यथो खल्वाङ्ग्यदरण्योः
 समांरूढो नग्नेदुदस्ताग्निः सौदित्युनराधेयः स्यादिति ' या ते
 अग्ने यज्ञिया तनूस्तयेह्यारोहेत्यात्मनसमारोहयत इति ' स १५
 आत्मनसमारोहयते या ते अग्ने यज्ञिया तनूस्तयेह्यारोहात्मा-
 त्मानमच्छा वसूनि ह्यण्डघ्णे नर्यां पुच्छणि । यज्ञो भूत्वा
 यज्ञमासीद् स्रं योनिं जातयेदो सुव आजायमानः यक्षय
 एक्षीत्यथेनमुपावरोहयत उपावरोह जातयेदः पुनस्त्वं देयेभ्यो
 इयं वह नः प्रजानन् । आयुः प्रजाह रयिमस्मासु धेद्यज्ञसो १०

१ Thus MGUB Bhav ; प्रयादेसां Be. This word occurs also in
 the Baudh jairmedhasūtra (p 13, 1)

दौदिधि नो दुरोण इति^१ यजमानो वा श्रेयोनिः^१ स्त्रायामेवैनं
यो न्याः समारोहयत इति ब्राह्मणम्^१ ॥ १६ ॥ अष्टमः ॥

- उक्तो ऽन्वारम्भो^१ ऽथ वै भवत्यृषयो वा इन्द्रं प्रत्यक्षं नाप-
श्यन्तं वसिष्ठः प्रत्यक्षमपश्यत्सो ऽन्नवीद्ब्राह्मणं ते वक्ष्यामि यथा
५ त्वपुरोहिताः प्रजाः प्रजनिष्यन्ते ऽथ भेतरेभ्यश्च विभ्यो मा
प्रवोच इति^१ तस्मा एतान्सोमभागान्नवीक्षतो वसिष्ठपुरोहिताः
प्रजाः प्राजायन्तेति^१ तस्मादाहुर्वासिष्ठं ब्रह्मत्वमिति^१ स यथाह
ब्रह्मन्सोम्यामः प्रगास्तरिति तद्ब्रह्मा^१ प्रमौति देव सवितरित्येतां
प्रतिपदं हत्वा रश्मिरसि चयाय त्वा चयं जिन्वेत्येतस्मानुवाक-
१० स्यैकैकमुपादाय प्रमौति^१ स एवमेव प्रसुवन्दादग्भिरग्निष्टोमं
प्रमौति चयोदग्भिरत्यग्निष्टोमं पञ्चदशभिर्बुक्थ्यः षोडशभिः
षोडशभिः सप्तदशभिर्वाजपेयमेकाक्षत्रिंशतातिराचः सर्वै-
रज्ञोर्यामि^१ स यत्र रायंतराय सन्ध्ये प्रमर्षन्ति तदाह वसुको
ऽसि वेपथिरसि वस्यष्टिरसीति^१ स एवमेव प्रमौत्याज्ञोर्यामा-
११ र्दयातो^१ ऽतिक्रमाणसेवाभिचरन्भाद्रथवान्स्पर्धमानो ऽभिचर-
णीयग्निष्वान्यायात्य संवत्सरमेतैः क्रमैः क्रमेताग्निना देवेन धृतना
जयामि गायत्रेण छन्दसा चिष्टता स्तोत्रेण रथंतरेण साग्ना
वपङ्कारेण वज्रेण पूर्वजाग्नाद्व्यानधरान्यादयाम्यवैनाग्वाधे
प्रत्येनाद्युदे ऽस्मिन्वये ऽस्मिन्भूमिलोके यो ऽगान्देष्टि यं च वयं
१० द्विभ्यो विष्णोः क्रमेणात्येनाग्कामामीन्द्रेण देवेन धृतना जयामि

१ तद् १५ left out in all MSS. exo M

१ प्रमौत्योर्वा० M

वैष्टुभेन रुन्दसा पद्मदग्नेन स्तोमेन दृहता साम्ना वषट्कारेण वज्रेण
 सहजाभ्राह्मणानधरान्पादयाम्यवैनाम्बाधे प्रत्येनाचुदे ऽस्मिन्वये
 ऽस्मिन्भूमिलोके यो ऽस्मान्देष्टि यं च वयं दिशो विष्णोः
 क्रमेणात्येनास्कामामि^१ विश्वेभिर्देवेभिः प्रतना जयामि जागतेन
 रुन्दसा पद्मदग्नेन स्तोमेन वामदेव्येन साम्ना वषट्कारेण वज्रेणा- ५
 परजाभ्राह्मणानधरान्पादयाम्यवैनाम्बाधे प्रत्येनाचुदे ऽस्मिन्वये
 ऽस्मिन्भूमिलोके यो ऽस्मान्देष्टि यं च वयं दिशो विष्णोः
 क्रमेणात्येना^१स्कामामौत्यपि वाभिचरणीयास्त्रिष्टिध्वनुवर्तेतापि
 वापोद्भृत्येतरान्क्रमान्भवंत्सरमेतैः क्रमैः क्रमेतांक्तः शुकामन्थिनो-
 रधिद्रवणमथातो ऽतोमोवाणामेव^१ वैश्वकर्मणानि जुवा गार्ह- १०
 पत्य आज्यं विस्राप्योत्पूय स्रुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वा गार्हपत्ये
 जुहोत्यन्वारभ्ये यजमाने ॥ २० ॥

ये देवा यज्ञह्नो पृथिव्यामध्यासते । अग्निमां तेभ्यो रचतु
 गच्छेम सुकृतो वयः स्वाहेत्यपरं चतुर्गृहीतं गृहीत्वा गार्हपत्य
 एव जुहोति ये देवा यज्ञमुषः पृथिव्यामध्यासते । अग्निमां १५
 तेभ्यो रचतु गच्छेम सुकृतो वयः स्वाहेत्यथामीधमभिप्रैत्यागन्म
 मिचावरुणा वरेष्वा रात्रीणां भागो युवयोर्धो अस्ति । नाकं
 गृह्णानाः सुकृतस्य लोके द्वितीये पृष्ठे अधि रोचने दिव
 इत्यथामीधं द्रुत्वा स्रुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वाामीधे जुहोत्यन्वारभ्ये

१, २ The two passages marked at the beginning and the close by १ and २ are left out by all the MSS exc M.

१ •तोमो• MBG (see m.), •तिमो• Be DG (pr. m)

- यजमाने ये देवा यज्ञह्नो ऽन्तरिक्षे ऽध्यासते । वायुर्मा
 तेभ्यो रक्षतु गच्छेम सुकृतो वयः स्वाहेत्यपरं चतुर्गृहीतं
 गृहीत्वाग्नीध्र एव जुहोति ये देवा यज्ञमुषो ऽन्तरिक्षे ऽध्यासते ।
 वायुर्मा तेभ्यो रक्षतु गच्छेम सुकृतो वयः स्वाहेत्याहव-
 ५ नीयमभिप्रैति यास्ते रात्रौः सवितर्देवयानीरन्तरा द्यावा-
 पृथिवी वियन्ति । गृह्यैः सर्वैः प्रजया मध्ये सुवो रुद्राणांस्तरता
 रजाःसीत्यथाहवनीयं द्रुत्वा रुचि चतुर्गृहीतं गृहीत्वाहवनीये
 जुहोत्यन्वारभ्ये यजमाने ये देवा यज्ञह्नो दिव्यध्यासते । सूर्यो
 मा तेभ्यो रक्षतु गच्छेम सुकृतो वयः स्वाहेत्यपरं चतुर्गृहीतं
 १० गृहीत्वाहवनीय एव जुहोति ये देवा यज्ञमुषो दिव्यध्यासते ।
 सूर्यो मा तेभ्यो रक्षतु गच्छेम सुकृतो वयः स्वाहेत्याहवनीय-
 सुपतिष्ठते येनेन्द्राय समभरः पयाःसुत्तमेन हविषा जातवेदः ।
 तेनाग्ने त्वमुत वर्धयेमः सजातानः श्रेष्ठ्य आधेक्षेनमिति ।
 यज्ञह्नो वै देवा यज्ञमुषः सन्ति । त एषु लोकेष्व्यासत आददाना
 १५ विमथ्नाना धो ददाति धो यजते तस्य । ये देवा यज्ञह्नः
 पृथिव्यामध्यासते ये अन्तरिक्षे ये दिवीत्याहमानेव लोकाः-
 स्त्रीर्त्वा सगृहः सपशुः सुवर्गं लोकमेतीति ब्राह्मणमपि वा
 तिस्र एव गार्हपत्ये जुहोति तिस्र आग्नीध्रे तिस्र आहवनीये ।
 ऽपि वा गार्हपत्याञ्जपन्ननुद्रवेदाहवनीयादुक्तोदवमानीयेष्टि-
 २० र्वेताः तृतीयां प्रवृत्ताःकृतिं जुहोति सूर्यो मा देवो
 देवेभ्यः पातु वायुरन्तरिक्षाद्यजमानो ऽग्निर्मा पातु चक्षुषः

स्वाद्येय्याभिचरत्त्वभ्रुवे यभ्रुवत्तायै कार्त्तयमयेन पाषेण पयो
 जुषोति सद्य शूष सवितर्विद्यसर्पण एतेभिः सोम नामभि-
 विंधेम ते तेभिः सोम नामभिर्विंधेम ते स्वाहेति ^१ साचादस्य
 ददयं भिन्नान्त्राणि परिकामयानै ^२ मृणुते देवो तं भाद्व्य-
 मंय वेनास्यलिंजाः स्यर्धा स्यात्तगाह मास्य चमममनुप्रसृप-
 तादभिमर्गं ^३ करिष्यामीति ^४ तस्यैतेनैव मन्त्रेण चममं जुहु-
 यात्तमूर्ध्वा स्वाङ्गा ^५ राजातिपवत ^६ उक्तं पात्रीवतस्य ^७ अयज-
 सुंक्रमादित्यपहस्योद्धननमुक्ता ^८ प्रायणीयस्य सुवाङ्गतिर्होदय-
 नीयस्योक्तं यूपस्योपस्थानम् ^९ ॥ २१ ॥ नवमः ॥

उक्तानि पद्वीयजूष्यैवमेवेताः सुधो यथैतद्वाङ्गाणमुक्तो १०
 दधिपदो ^१ इय वै भवत्याज्यपदं गृहीयात्तेजस्कामस्येति ^२
 बर्हिषी अन्तर्ध्याज्यपदं गृह्णाति ^३ सोमपदं गृहीयाद्ब्रह्मवर्चम-
 कामस्यैत्यंशुपुपसंगृह्णा सोमपदं गृह्णात्यथैतं महामतीये ऽग्नि
 प्राजापत्यमतिपाद्यं गृह्णाति ते कर्तुमपिष्टञ्चन्ति विश्व इत्यनु-

१ Thus M; *कामयानैः Be, *क्रासयानोऽ B, *कामयानैः U; *काम-
 यानैः G (pr m), *क्रासयानैः G (sec m.) परिकामयानैर्निष्क्रामति (var.
 निष्क्रामयति) Dhay

२ Thus M Bhar.; इवेनं The other MSS

३ Thus M; *नुप्रसृपताद* BUG; *नुप्रसृपत्याद* Be.

४ Thus M; iso. स्वाङ्गा राजाति* Be U वारादाहति* ; G: वारि-
 दाहति, B वारोदाहति ।

५ Thus (अयज*) M Be (cp viii. 14 वीषति), अयज* BU; अमय* G.

६ Corrected (उद्धनन*) according to viii 9 s f (उद्धन्ति); उदादन्नन*
 MUGB, Be wholly con

- द्रुत्योपयामगृहीतो ऽमि प्रजापतये त्वा जुष्टं गृह्णामीति ^१ परि-
मृज्य सादयत्येष ते योनिः प्रजापतये त्वेत्यथातः प्राणयद्वाणा-
मेव यदणः ^२ संब्रह्म राजानं पुञ्जीकृत्वा ^३ नवाःशृग्राश्च
आयातयत्ययं पुरो भुवस्तस्य प्राणो भौवायनो वसन्तः प्राणायनो
४ गायत्री वामन्ती गायत्रियै गायत्रं गायत्रादुपाःशृग्राश्चो-
स्त्रिष्टच्छिष्टतो रथंतरः रथंतरादसिष्ठ षडपिः प्रजापतिगृहीतथा
त्वया प्राणं गृह्णामि प्रजाभ्य इत्ययं दक्षिणा विश्वकर्मेति नव
दक्षिणायातयत्ययं ^५ पश्चाद्विश्वेषा इति नव प्रतीच आयात-
यतीदमुत्तरात्सुवरिति नवोदीच आयातयतीदमुपरि गति-
१० रिति नवोपरिष्टात्प्रदक्षिणं पर्यायातयति ^६ तानपानमृद्धिः
प्रसूहति प्राची दिगां वसन्त षट्त्वनामग्निर्देवता ब्रह्म द्विविधं
विष्टमोमः स उ पञ्चदशवर्तनिस्त्यद्विर्वयः हतमयानां पुरो-
वातो वातः मानग षडपिरिति ^७ वाचयति पितरः पितामहाः परे
ऽवर इति ये पुरस्ताद्भवन्ति ^८ दक्षिणा दिगामिति ये दक्षिणतो
१५ भवन्ति ^९ प्रतीची दिगामिति ये पश्चाद्भवन्तुदीची दिगामिति
ये उत्तरगो भवन्तुर्ध्वा दिगामिति ये उपरिष्टात्प्रदक्षिणं
पर्यायातिता ^{१०} भवन्ति ^{११} ते वा एते प्रायणीषोदयनीययोरेव

१ Thus (पुञ्जी०) M, पुंजं BG, पुंजं Do U

२ Thus M, दक्षिणायापानयस्य० Be GU, B defect

३ Conjecturally, पर्यायातिता BG पर्यायातिता M पर्यायातिता U

४ पर्यायातिता Be

नियुक्ता दशमे ऽह्नस्तु^१ रात्रिमन्त्रेष्वप्यग्निष्टोम^१ आगयाविन
उपसृतो वा गृहीयाद्गदो^१ हेव भवति^१ ॥ २२ ॥ दशमः ॥

अथ वै भवत्युभये वा एते प्रजापतेरध्वसृज्यन्तेति ब्राह्मण-
मेव^१ युवः सुराममन्त्रिनेति भौत्रामणामेव^१ भवत्यथ वै
भवतीयं वा अग्निहोत्रीयं वा एतस्य निषीदति यस्याग्निहोत्री
निषीदति^१ तामुत्यापयेदिति^१ स यस्याग्निहोत्री निषीदति
तामुत्यापयत्युदस्याद्देव्यदितिर्विश्वरूप्यायुर्यज्ञपतावधात् । इन्द्राय
हाणती भागं मित्राय वरुणाय चेत्यथ वै भवत्यवर्ति वा एषै-
तस्य पाप्मानं प्रतिष्याथ निषीदति यस्याग्निहोत्र्युपसृष्टा निषी-
दति^१ तां दुग्धा ब्राह्मणाय दद्याद्यस्यान्नं नाद्यादिति^१ स
यस्याग्निहोत्र्युपसृष्टा निषीदति तामेतदेव दुग्धा ब्राह्मणाय
ददाति^१ न चास्यात् ऊर्ध्वमन्नमत्यथ वै भवति पृथिवीं वा
एतस्य पयः प्रविशति यस्याग्निहोत्रं दुह्यमानः स्कन्दति^१
तदभिमन्त्रयेतेति^१ स यस्याग्निहोत्रं दुह्यमानः स्कन्दति
तदभिमन्त्रयते^१ यदद्य दुग्धं पृथिवीममक्त यदोपधीरप्यसर-
द्यदापः । पयो गृहेषु पयो अग्निवासु पयो वस्त्रेषु पयो अस्तु
तन्मयीत्याह^१ पय एवात्मगृहेषु पशुषु धत्ते^१ ऽप उपसृज-
त्यङ्घ्रिरेवैनदाप्नोतीति ब्राह्मणमथ वै भवति यो वै यज्ञस्यार्त-
नानार्तः सः सृजत्युभे वै ते तर्ह्यार्च्छति^१ आर्च्छति खलु वा

१ Thus M, B and G (see. m) om. अपि; तदुरात्रिमन्त्रेष्वष्टोम U,
तदतिरात्रे सचे प्रष्टेय Be, तदुरात्रिमन्त्रेष्वष्टोम G (pr m).

- एतदग्निहोत्रं यदुद्धमानः स्कन्दति यदभिदुह्यादिति^१ स
यस्याग्निहोत्रं दुद्धमानः स्कन्दति नैनदभिदोग्धि^१ तदेव यादृ-
क्कीदृक् च होतव्यमथान्यां दुग्ध्वा पुनर्होतव्यमनार्तेनैवार्ते यज्ञस्य
निष्करोतीति ब्राह्मणमथ वै भवति यद्युद्धृतस्य स्कन्देत्ततो
४ जला पुनरेयाद्यज्ञं विच्छिन्द्याद्यं स्कन्देत्तन्निषद्य पुनर्गृहीया-
दिति^१ स^१ यत्रैव स्कन्दति तदेव स्यात्तौ निधायातिगिष्ट-
मानीय पुनरभ्युक्षीय तदेव यादृक्कीदृक् च होतव्यमथान्यां
दुग्ध्वा पुनर्होतव्यमनार्तेनैवार्ते यज्ञस्य निष्करोतीति ब्राह्मणमथ
वै भवति नि वा एतस्य यज्ञस्किञ्चते यस्याग्निहोत्रे ऽभिञ्जते
१० शान्तरा धावति^१ रुद्रः खलु वा एष यदग्निर्यद्गामन्वत्यावर्तये-
द्द्रुद्राय पशूनपिदध्यादपशुर्यजमानः स्याद्यदपो ऽन्वतिपिञ्चेद-
नाद्यमग्नेरापो ऽनाद्यमाभ्यामपिदध्याद्गार्हपत्याङ्गस्मादायेदं विष्णु-
र्विचक्रम इति वैष्णव्यर्चाहवनीयाद् ध्वंसयन्नुद्भवति^१ स
वैष्णव्यर्चाहवनीयाद् ध्वंसयन्नुद्भवति^१ यज्ञो वै विष्णुर्घञ्जेनैव
११ यज्ञः संतनोतीति ब्राह्मणमथ भस्मना शुनः पदमपिवपति
शान्त्या इति ब्राह्मणम् ॥ २३ ॥

- अथ वै भवति नि वा एतस्याहवनीयो गार्हपत्यं कामयते
नि गार्हपत्यं आहवनीयं यस्याग्निमनुद्धृतः सूर्यो ऽभिनिषो-
चति^१ दर्भेण हिरण्यं प्रबध्य पुरस्ताद्दरेदथाग्निमथाग्निहोत्र-
१० मिति^१ स यस्याग्निमनुद्धृतः सूर्यो ऽभिनिषोचति दर्भेण

१ Thus M, तदभिदु. B Be G, न तदभिदु. U.

१ om Be U.

हिरण्यं प्रवथ परिकर्मी पूर्वंः प्रतिपद्यते ऽन्वग्राह्येण आर्षेय
 इधेनान्वगात्मनाग्निहोत्रेण। चैतद्विरण्यमाहवनीयस्यायतने साद-
 यित्वापोद्धृत्य हिरण्यं प्रदक्षिणमावृत्त्येभं प्रतिष्ठापयत्यथ वै
 भवत्यग्निहोत्रमुपसाधा तमितोरासीत । व्रतमेव हतमनुष्यते ।
 ऽन्तं वा एष आत्मनो गच्छति यस्ताम्यत्यन्तमेव यज्ञस्य गच्छति १५
 यस्याग्निमनुद्धृतः सूर्यो ऽभिनिषोचति । पुनः समन्य जुहो-
 त्यन्तेनैवान्तं यज्ञस्य निष्करोतीति ब्राह्मणमथ वै भवति वरुणो
 वा एतस्य यज्ञं षड्धाति यस्याग्निमनुद्धृतः सूर्यो ऽभिनिषोचति ।
 वारुणं चरुं निर्वपेत्तेनैव यज्ञं निष्क्रीणीत इति ब्राह्मणमथ वै
 भवति नि वा एतस्याहवनीयो गार्हपत्यं कामयते नि गार्ह- १०
 पत्य आहवनीयं यस्याग्निमनुद्धृतः सूर्यो ऽभ्युदेति । चतुर्गृही-
 तमावृत्तं पुरस्ताद्धरेदथाग्निमयाग्निहोत्रमिति । स यस्याग्निमनु-
 द्धृतः सूर्यो ऽभ्युदेति चतुर्गृहीतेनाव्येन परिकर्मी पूर्वंः प्रति-
 पद्यते ऽन्वग्राह्येण आर्षेय इधेनान्वगात्मनाग्निहोत्रेण। चैतदाव्य-
 माहवनीयस्यायतने सादयित्वापोद्धृत्याव्यमयेभं प्रतिष्ठापयत्यथ १५
 वै भवति पराची वा एतस्यै व्युच्छन्ती व्युच्छति यस्याग्निमनु-
 द्धृतः सूर्यो ऽभ्युदेत्युपाः केतुना जुषतां यज्ञं देवेभिरन्वितम् ।
 देवेभ्यो मधुमत्तमः खाहेति प्रत्यङ्निपद्याव्येन जुज्यात्मतीची-
 मेवाग्ने विवापयतीति ब्राह्मणमथ वै भवत्यग्निहोत्रमुपसाधा
 तमितोरासीत । व्रतमेव हतमनुष्यते । ऽन्तं वा एष आत्मनो १०
 गच्छति यस्ताम्यत्यन्तमेव यज्ञस्य गच्छति यस्याग्निमनुद्धृतः सूर्यो
 ऽभ्युदेति । पुनः समन्य जुहोत्यन्तेनैवान्तं यज्ञस्य निष्करोतीति

- ब्राह्मणमथ वै भवति मित्रो वा एतस्य यज्ञं गृह्णाति यस्याग्नि-
मनुद्गतः सूर्यो ऽभ्युदेति^१ मैत्रं चरुं निर्वपेत्तेनैव यज्ञं निष्क्रीणीत
इति ब्राह्मणमथ वै भवति यस्याहवनीये ऽनुदाते गार्हपत्य
उदायेद्यदाहवनीयमनुदाप्य गार्हपत्यं मन्येद्विच्छिन्द्याद्वा^१व्यमसौ
१ अनयेद्यदै यज्ञस्य वास्तव्यं क्रियते तदनु रुद्रो ऽवचरति^१ यत्पूर्व-
मन्ववस्येदास्तव्यमग्निमुपासीत^१ रुद्रो ऽस्य पशून्घातुकः स्वादा-
हवनीयमुदाप्य गार्हपत्यं मन्येदिति^१ स आहवनीयमुदाप्य
गार्हपत्यं मन्यतीतः प्रथमं जज्ञे अग्निः स्वाद्योनेरधि जातवेदाः ।
स गायत्रिया त्रिष्टुभा जगत्या देवेभ्यो इव्यं वहतु प्रजानन्निति^१
१० इन्द्रोभिरेवैनं^१ स्वाद्योनेः प्रजनयतीति ब्राह्मणमथ वै भवति
गार्हपत्यं मन्यति^१ गार्हपत्यं वा अन्वाहिताग्नेः पशव उपतिष्ठन्ते^१
स यदुदायति तदनु पशवो ऽपकामनीत्यथैनमुपतिष्ठत इषे
रथ्यै रमस्र महसे द्युम्याथोर्जे पत्यायेत्यथैनमुपसमिग्द्रे सारस्वतौ
लोत्स्यौ समिन्वाताः ससाडषि विराडसीति^१ ॥ २४ ॥
- १५ अथ वै भवति वज्रो वै चक्रं^१ वज्रो वा एतस्य यज्ञं
विच्छिनन्ति यस्यानो वा रथो वान्तराग्नी द्यात्याहवनीयमुदाप्य,
गार्हपत्यादुद्गरेदिति^१ स आहवनीयमुदाप्य गार्हपत्यादिभ्य-
मुद्हरति यद्ग्रे पूर्वं प्रभृतं पदः^१ हि ते सूर्यस्य रम्भीनन्वातान ।
तत्र रथिष्ठामनुमंभरैतः^१ मं नः सृज सुमत्या वाजवत्येति^१ पूर्वै-
१० षैवास्य यज्ञेन यज्ञमनुसंतनोतीति ब्राह्मणमथैनमुपतिष्ठते त्वमग्ने
सप्रथा अषि जुष्टो होता वरेण्यः । तया यज्ञं वितन्वत इत्यग्निः
सर्वां देवता देवताभिरेव यज्ञः संतनोतीति ब्राह्मणमथाग्रये

पथिष्ठते पुरोडागमष्टाकपालं निर्वपत्यन्वाहार्यमासाद्यानद्वाहं
 ददाति । सा प्रसिद्धेष्टिः संतिष्ठते । इय वै भवति यस्य प्रातः-
 सवने सोमो ऽतिरिच्यते माध्यंदिनः सवनं कामयमानो
 ऽभ्यतिरिच्यत इति । म^१ प्रातःसवने सोमे ऽतिरिक्ते प्राडायन्नाह
 होतुश्चमसमग्नून्प्रयध्वमुन्नेतः सर्वंश्च एव राजानमुन्नेय मातिरीरिच
 इति । होत्रचमसमेव प्रथममुन्नेयन्ति यथोपपादमितरासर्वंश्च
 एव राजानः समुन्नीयोत्तरवेद्याः सःसादयन्त्येषा उपस्पृश्य
 वहिषी आदाय वाचंयमः प्रत्यङ् द्रुत्वा स्तोत्रमुपाकरोति ।
 सुवते । तदेतद्वायवः साम पञ्चदशं गौर्धयति..सूक्तामिति
 धयदतीषु कुर्वन्ति । होत्र एषोत्तमेऽपि कामयते नि गार्ह-
 ऊर्ध्वमेथ वै भवति यस्य माध्यंदिने स ऽभ्युदेति । चतुर्गृही-
 आदित्यं तृतीयसवनं कामयमानो ऽभ्यतिरास्य यस्याग्निमनु-
 माध्यंदिने सवने सोमे ऽतिरिक्ते प्राडायन्नाह पूर्वः प्रति-
 चयध्वमुन्नेतः सर्वंश्च एव राजानमुन्नेय मातिरी-
 होत्रचमसमेव प्रथममुन्नेयन्ति यथोपपादमितरासर्वंश्च
 राजानः समुन्नीयोत्तरवेद्याः सःसादयन्त्येषा उपस्पृश्य
 वहिषी आदाय वाचंयमः प्रत्यङ् द्रुत्वा स्तोत्रमुपाकरोति ।
 सुवते । तदेतद्गौरिवीतः साम ।

मय वै भवति यस्य हतौषसवने सोमो ऽतिरिच्येतोक्ष्यं
 कुर्वीत^१ यस्योक्ष्ये ऽतिरिच्येतातिरावं कुर्वीत^१ यस्यातिरावे
 ऽतिरिच्यते तं वै दुष्प्रज्ञानमित्यतिरावे ऽतिरिक्ते प्राङ्घघघाह
 होतुद्यममनुक्षयध्वमुक्षेतः सर्वं एव राजानमुक्षय मातिरौ-

५. रिच इति^१ होष्टचमघमेव प्रथममुक्षयन्ति यथोपपादमितरा-
 ष्वसर्वं एव राजानः समुक्षीयोत्तरवेद्याः सःसादयन्ध्याप
 सपस्पृश्या वसिंधी आदाय वाचंयमः प्रत्याङ् द्रुवा क्षोचमुपा-
 करोति^१ स्ववते^१ तदेतद्दृष्ट्वात्मैकविःशं वैष्णवीषु श्रियि-
 विष्टवतीषु कुर्वन्ति^१ होच एपोत्तमेति प्राङ्ः^१ ममानमत
 १०. ऊर्ध्वम्^१ ॥ २५ ॥

१ इति तु हृन्दोगवहृचेषु कामयमानेषु^१ ते चेद्य कामपिर-
 ग्यातःसवने ऽतिरिक्ते याः स्यालीमसः राज्ञे ऽतिश्रिष्टाय
 मन्यते तस्या उपरिष्टादापयणमानीयाधक्तादुपगृह्णाति^१ चिर-
 भिविद्यन्दयति^१ सो ऽभिविद्यन्दमानः सर्वं आपयणः संपद्यते^१

१५. तं चिरभिविद्यन्त्य परिगृह्य सादयति^१ माथ्यंदिने सवने ऽति-
 रिक्ते तथैव याः स्यालीमसः राज्ञे ऽतिश्रिष्टाय मन्यते तस्या
 उपरिष्टादापयणमानीयाधक्तादुपगृह्णाति^१ चिरभिविद्यन्दयति^१
 सो ऽभिविद्यन्दमानः सर्वं एवापयणः संपद्यते^१ तं तथैव चिर-
 भिविद्यन्त्य परिगृह्य सादयति^१ हतौषसवने ऽतिरिक्ते चारि-
१०. योजनमेवाथाभिविद्यन्दयति^१ न हि पुनर्धंसं विद्यते^१ ऽदातो

भुवश्चैव^१ परिशीणस्य^२ मीमांशुसै^३न्द्राग्निभ्यामेनमृग्भ्यां परिगृह्य
 जुहुयादिन्द्राग्नौ^४ वै देवानां पुनःपुनरभ्युपाकारं^५ यजाम
 इत्येतदेकमाग्निमीभ्यामेनमृग्भ्यां, परिगृह्य जुहुयाद^६श्विनौ वै^७
 देवानां भिषजौ ताभ्यामेवास्मै भेषजं करोतीत्येतदेकं^८
 वैष्णवीभ्यामेनमृग्भ्यां परिगृह्य जुहुयाद्यद्वै यज्ञम्यातिरिच्यते
 विष्णुं तच्छिपिविष्टमभ्यतिरिच्यत इत्येतदेकमवभृथेनैम
 षहाभ्यवहरेद्यथा मेऽन्यानि मोमलितानि पाशाच्छेवं म एव
 भविष्यतीत्येतदेकं^९ बर्हिषैन^{१०} महाभ्युपोपेदेष वा अग्निर्वैश्वान-
 नरो यत्प्रदाव्यो^{११} इत्यथ एष वैश्वानराय गृह्यते^{१२} भुव एवमग्नौ
 वैश्वानरे हुतो भविष्यतीत्येतदपरमंय पुनर्दीचते^{१३} यज्ञो ह^{१४}
 वै^{१५} यज्ञस्य प्रायश्चित्तिरिति^{१६} श्वेकाहयाजिनो^{१७} इय मत्तिष्णां^{१८}
 माजांशौये^{१९} परिच्यन्दं^{२०} नियन्दनवन्तं^{२१} हत्वा तदेनं निमयन्ति^{२२}
 यो भूते हि ते सोयन्तो^{२३} भवन्ति^{२४} ॥ २६ ॥ एकादशः ॥

उक्तः स^{२५}सवो^{२६} इय वै भवत्यार्तिं वा एते नियन्ति येषां
 दीक्षितानां प्रमीयते^{२७} तं यद्ववर्जयुः क्रूरहतामिवैषां लोकः^{२८}

१ भुवश्च परिशीणस्यैव M.

२ इन्द्रो is o. इन्द्राग्नौ all exc. M

३ Thus MGU; •भ्युपाकारं Be; B om. अभि।

४ हि Be.

५ Thus M Be; इव the other MSS.

६ •रिनौ again most of the MSS.

७ Thus MB Bhav, माजांशौयोपरिविद्यन्दनवन्तं Be UG (pr. m.);
 माजांशौये परिविद्यन्दनवन्तं G (sec. m.).

८ Thus MU; मोयतो Be BG.

- स्यादाहर दहेति ब्रूयादिति ^१ दीक्षितं चेदुपतपदिन्देदाग्नी-
 ध्रीयग्रयनो^२ ह^३ भवति ^४ तदस्मै मक्षानाहरन्ति यावदक्षं भवाय
 मन्यते ^५ स यद्यहागदो^६ भवति पुनरैति ^७ यद्यु वै प्रैति
 सर्वभ्यो ऽग्निभ्यो ऽङ्गाराभिर्वर्त्यारण्योरग्नीश्वमारोहान्तरेण
 ५ चाल्वालोत्करावुदङ्कुपनिर्घृत्य तेनैतं दहेयुस्तं त्रिरात्रेण श्रौतीहला
 संचिनुयु^८स्ते तथाशतेन^९ षड्दश^{१०}काङ्क्षेयुर^{११}थ ष^{१२}स्थिते
 षड्दहे ऽस्त्रिकुम्भं^{१३} याचति ^{१४} तस्मिन्संचितमवधाय तं दक्षिणतो
 वेद्यै निधाय सर्पराशिया षग्निं स्रुयुरि^{१५}यं वै सर्पतो राक्ष्य^{१६}स्था
 एवैनं परिददति ^{१७} बृह्दं तदित्याङ्कर्यंस्तुतमननुग्रहमिति ^{१८}
 १० होता प्रथमः प्राचीनावीती भार्जास्त्रीयं परीयाद्यामीरनुद्भव-
 त्सर्पराश्रीनां^{१९} क्लीर्तयेदिति ^{२०} तेषां तथा परीतानामध्वर्युर्जघन्यः
 पर्येत्यथ यज्ञोपवीतं हत्वा यथेतं त्रिः पुनः प्रतिपरियन्ति ^{२१} तेषां
 तथा परीतानामध्वर्युः पूर्वः पर्येत्यथैनमादायन्तरेण चाल्वा-
 लोत्करावग्रामं चास्त्रिकुम्भं च निधायाद्भिरवोचत्यप^{२२} नः
 १५ शोऽुचदधमिति ^{२३} तस्मिन्मैचावरुणापाग्यहान्मृच्छन्त्यातिशिष्ट^{२४}
 सचस्थामते^{२५} तस्यावभृथवेलायामस्त्रिकुम्भं निधायाद्भिरवोचत्येतद-

१ Thus M; *श्रीभीवेह* the other MSS

२ om M.

३ Thus M; यद्यहाग* Bo, यद्युहाग* the other MSS

४ सतेनापद* M Bo.

५ स्थि left out by all exc. M.

६ The passage from एवं वै unto चाल्वालोत्करावुदङ्कुपनिर्घृत्य left out by all exc. M.

वस्य^१ उ^१ वैवेच^१ भवत्यापि^१ वा^१ धी^१ ऽस्य स्त्री^१ नेदिष्टी स्यान्तस्य
स्थाने तं दौष्यसंबन्धरे ऽस्योनि याजयन्त्य^१ वै भवति ॥ २७ ॥

असुर्यं वा एतस्मादपि^१ कृत्वा पशवो वीर्यमपक्रामन्ति यस्य
यूपो विरोहति^१ त्वाष्ट्रं यज्ञरूपमाद्यभेदेति^१ सत्त्रिणां चैदूपो
विरोहेसंप्रच्छिद्यस्य^१ यपालः सवनीयस्य त्वाष्ट्रमुपालम्भं कुपुं- ५
रपि वा त्वाष्ट्रं ब्रह्मौदनः अपथिलैताः ग्राखाः प्रव्येयुः प्र वा
तच्छुपुरपि वा त्वाष्ट्रीः भुवाङ्गतीर्ज्वलैताः ग्राखाः प्रव्येयुः प्र वा
तच्छुपुरपि वा त्वाष्ट्रे^१ तष्ट्र^१ इत्वेव^१ भूयादित्यं वै भवत्याति-
मेते नियन्ति येषां दौचितानामग्निद्वयायति^१ यदाहवनीय
उदायेद्यत्तं मन्येदिच्छि^१ स्थाङ्गाद्यथमथै जगयेद्यदाहवनीय उदा- १०
येदाग्नौभादुद्धरेद्यामीभ उदायेद्गार्हपत्यादुद्धरेद्यद्गार्हपत्य उदा-
येदत एव पुनर्मन्येद^१ च वाव स निलयते^१ यत्र खसु वै निलीन-
मुत्तमं पश्यन्ति तदेनमिच्छन्ति^१ यस्माद्दारोरुदायेत्तस्यारणी
कुर्पाकुमुकमपिकुर्यादिति^१ स यस्माद्दारोरुदायति तस्यारणी
कृत्वा क्रुमुकमकलमन्ववधाय^१ तान्येवावचाणानि संनिधाय मन्ये- १५
दिति^१ स तान्येवावचाणानि संनिधाय मन्यतीतः प्रथमं जज्ञे

१ Thus M; उवैवै भवत्यापिवायो G, उवैव भवति धी U; इवैवै भव-
त्यापिवा धी B, उवैवष्ट्राकतयो Be.

२ All MSS. ins. वा exc. M.

३ याजयत्यथ Be U

४ Thus MBG, •नेनेप्रच्छि• Be

५ Thus M, त्वाष्ट्रं त्वाष्ट्रेत्येव B; त्वाष्ट्रत्वाष्ट्रेत्येव GU; त्वाष्ट्रेत्येव Be.

६ Thus MU Be, क्रुमुकं BG, अन्ववधाय MUG B; अन्ववधाय B.

अग्निः स्वाद्योनेरधि जातवेदाः । स गायत्रिया त्रिष्टुभा जगत्या
देवेभ्यो हव्यं वहसु प्रजानमिति ^१ कन्दोभिरेवैनः स्वाद्योनेः
प्रजनयतीति ब्राह्मणम् ^१ ॥ २८ ॥

- अथ यथाहवनीयगार्हपत्याबुद्वायेयातां गार्हपत्यं मयित्वा-
५ ग्रीभीयादाहवनीयमुद्धरेद्यग्नीभीयगार्हपत्याबुद्वायेयातां गार्ह-
पत्यं मयित्वाग्नीभीयमुद्धरेद्य यथाग्नीभीयाहवनीयाबुद्वायेयातां
गार्हपत्यादाग्नीभीयमुद्धृत्य तत आहवनीयमुद्धरेद्य यदि सर्वं
एवोद्वायेयुर्गार्हपत्यं मयित्वाग्नीभीयमुद्धृत्य तत आहवनीय-
मुद्धरेदित्यथ वै भवति गार्हपत्यं मन्यति ^१ गार्हपत्यो वा अग्ने-
१० र्वाग्निः ^१ स्वादेवैनं योनेर्जनयति ^१ नास्मै भ्रातृभ्यं जनयतीति
ब्राह्मणमथ वै भवति यस्य सोम उपदस्येत्सुवर्णः हिरण्यं द्वेधा
विच्छिद्यर्जीपे ऽन्यदाधूनुथाञ्जुऋयादन्यदिति ^१ स यस्य सोम
उपदस्यति तत्सुवर्णः हिरण्यं द्वेधा विच्छिद्यर्जीपे ऽन्यदाधूनोति
मुख्ये समसे ऽन्यदवधाय जुहोति ^१ सोममेवाभिपुणोति सोमं
१५ जुहोतीति ब्राह्मणमथ वै भवति सोमस्य वा अभिपूयमाणस्य
प्रिया तनूरुदकामतत्सुवर्णः हिरण्यमभवत्सुवर्णः हिरण्यं
कुर्वन्ति प्रियथैवैनं तनुवा समर्धयन्तीति ब्राह्मणमथ वै भवति
यस्याक्रीतः सोममपहरेयुः क्रीणीयादेव ^१ मैव ततः प्राय-
श्चित्तिरिति ब्राह्मणमथ वै भवति यस्य क्रीतमपहरेयुरादा-
२० राश्य फासुमानि चाभिपुणुयादित्यादाराः सुद्रक्षणानि ^१

१ सर्वं M

१ Thus M, सुवर्णः the other MSS

फाद्युनामि शैमवतानि ^१ तेषामस्ताभे श्वेतकानां प्रतिनिधि-
 र्विंशायते तृतीयस्यामितो दिवि सोम श्रमोत्तं गायत्र्याहर-
 त्तस्य पर्णमच्छिद्यत ^१ तत्पर्णे ऽभवत्तत्पर्णस्य पर्णत्वमिति ^१
 तस्मात्पर्णस्य रूपानेवाभिपवः ^१ कार्यं इति ^१ श्रुतेन प्रातःमवने
 श्रीणीयादिति ^१ श्रुतमेतद्भवति ^१ दध्ना मध्यंदिन इति ^१ दध्ने-
 तद्भवति ^१ नौतमिश्रेण तृतीयमवन इति ^१ विमथितः सपि-
 ल्लकमुद्गतं ^१ प्राद्भवनौतभावादित्येतदाश्चते ^१ ऽग्निष्टोमः सोमः
 स्याद्रथंतरसामा ^१ य एवलिंजो घृताः स्युस्त एनं याजयेयुरिति ^१
 त एवमं याजयन्त्येकां गां दक्षिणां दद्यादित्येकां गामत्र
 दक्षिणां ददाति ^१ यदि च दाम्भन्भवति तदसुच ददाति ^१ पुनः ^{१०}
 सोमं श्रीणीयाद्यज्ञेनैव तद्यज्ञमिच्छति ^१ सैव ततः प्रायश्चित्त-
 रिति ब्राह्मणमथ वै भवति सर्वाभ्यो वा एष देवताभ्यः सर्वेभ्यः ^१
 कामेभ्यः ^१ सर्वेभ्यः स्तोत्रेभ्यः सर्वेभ्यश्चन्दोभ्यः सर्वेभ्यः पृष्ठेभ्य
 आत्मानमागुरते यः सन्नायागुरत ^१ एतावान्खलु वै पुरुषो
 यावदस्य वित्तः सर्ववेदमेव यजेतेत्यतिरात्रं विश्वजितमुपयन्त्य- ^{११}
 याच ^१ सर्ववेदसं ददाति ^१ सर्वपृष्ठो ऽस्य सोमः स्यात्सर्वाभ्य एव

^१ Thus M; *स्युश्चिसेवाभि० BG; *स्युश्चिसेवाभि० U; *स्युश्चि-
 सेवाभि० Be

^१ Thus all, are we to read सपिल्लकं? सपिल्लकमश्राद्भवनौ० Be U;
 सपिल्लकमुद्गतकपाद्भवनी० M, but the च seems to be cancelled.

^१ om M

^१ चय om M

देवताभ्यः सर्वेभ्यः कामेभ्यः सर्वेभ्यः स्तोत्रेभ्यः सर्वेभ्यश्छन्दीभ्यः
सर्वेभ्यः षष्ठेभ्य आत्मानं निष्क्रीणीत इति ब्राह्मणम् । ॥ २६ ॥

पवमानः सुवर्जन इति सौधामण्यामेव भवति । ब्राह्मण-
मुत्तरमेव वै भवति तस्माद्देशदेवेन यजमानः संवत्सरीणाः

५ स्वस्तिमाशास्त इत्याशासीत । तस्माद्दक्षप्रघासैर्यजमानः परि-
वत्सरीणाः स्वस्तिमाशास्त इत्याशासीत । तस्मात्साकमेधैर्यज-

मान इदावत्सरीणाः स्वस्तिमाशास्त इत्याशासीत । तस्मा-
च्छुनामीरीयेण यजमानो ऽनुवत्सरीणाः स्वस्तिमाशास्त इत्या-

शासीतेत्येव वै भवत्यग्नेः कृत्तिकाः शुक्रं परस्ताज्ज्योतिरव-
१० स्तादिति नचचेष्टकाभिर्विकल्पन्त इति भ्रुवते । ऽथ वै भवति

यत्पुष्पं नचचं तद्भ्रुर्वीतोपशुषमिति । प्रातः कुर्वीत । मंगले
कुर्वीत । मध्यंदिने कुर्वीतापराह्णे कुर्वीत । सायं कुर्वीत ।

धावति तच्च सूर्या गच्छेद्यच्च जघन्यं पश्चेत्तावति कुर्वीत ।
धत्कारी स्यात्पुण्याच्च एव कुरुत इति । ब्राह्मणमुत्तरे ब्राह्मण-

१५ मुत्तरे । ॥ ३० ॥ दादशः ॥

॥ इति चतुर्दशः प्रश्नः ॥

: 'अथमेधेन पच्यमाणो भवति राजा विजितो सार्वभौमः'
 स एतद्देवयजमं जोषयत आश्विनं प्रागाश्विनं दक्षिणाश्विनं
 प्रत्यागाश्विनमुदक्^१ विन्दन्ति दृष्टान्म म्लक्षानि भिन्दन्ति प्रति
 निष्ठाग्न्यन्ति किंशाष्णि निरस्यन्ति^२ नदीनां तीर्थानि
 सर्वतःप्रसवणानि पञ्जलानि कुर्वन्त्यैतौ हृदौ मथ्यतो देव-^३
 यजगस्य जोषयते सःसाविणावनुपदासिनौ पुष्पनामानौ
 यद्येवं विन्दन्ति^४ यद्यु वा एवं न विन्दन्ति खालैनावभिवाद्या-
 भिर्वाभिहार्याभिर्वाङ्घ्रिः पूरयन्ति^५ यथा त्वेव सःसाविणावनु-
 पदासिनौ पुष्पनामानौ भवतस्तथा^६ तावपरेण मथ्यतो देव-
 यजमं जोषयते द्विस्तावद्ययामेर्विधायां^७ तच्छास्तां कुर्वन्ति १०
 प्राचीनवशां दिक्ष्वतीकाशां दक्षिणतो वर्षीयसी^८ तस्यै दक्षि-
 णतो अश्वशास्तां कुर्वन्ति^९ तदयत्यानाः^{१०} श्लोषाणामवाचीना-
 याणामश्वजं^{११} कुर्वन्त्यैतौ संभारा उपकृता भवन्त्यश्वो
 रूपीयो यो^{१२} इत्य^{१३} सदश्वानाः सप्तमस्तथान्ये उपरिमिता

१ As all the MSS., with the exception of M, are mostly very corrupted, the text is given according to M; when the reading of M differs from the reading taken up in the text, this is mentioned; but otherwise the various readings of the other MSS. are, as a rule, not given

१ नदस्यन्ति M, but cp. Ap. XX. 7. 7.

२ श्लोषाणाम् M, शिरीशुष्णाम् B Bc (pr. m.); शिरीशुष्णाम् Bc (sec m.), शिरीशुष्णाम् U.

३ Thus corrected, cp. infra XV. 8 s. f, शो om. M; पद्य the other MSS

निरमणा निरटाः क्षण्यश्च आ चतुरंक्षो द्वौ दासावनुजायै च
 पुत्रो ऽन्वाधेयायै च जरत्पूर्वा वैषीकस्याभ्यूहः सैभ्रकं च मुषस्रं
 पौश्यलेयश्च^१ चत्वारि शतानि गोभृणाः शतं तस्यानाः राज-
 पुत्राणाः शतमराजामुपाणाः^२ शतः सूतयामणीनाः शतं
 १० चत्तसंधीदृणां चत्वारो महान्त ष्वत्विजस्तानन्वितरे^३ ताङ्काले
 ऽपदातीन्समावहन्ति ॥ १ ॥

आ सुब्रह्मण्यायाश्चतुष्टयीरापो दिग्भ्यः संभृताश्चतुरः^४माह-
 स्वात्त्रिष्काम्भुवर्णरजतौ च रक्ताौ द्वे अन्ये हिरण्ये द्वौ वीणा-
 गाधिनी त्राह्मणं च राजन्यं च द्वे रशने मौञ्जीं च कुशमयीं
 १० चोभे चयोद्गारव्यावेतेनोपकृतेन चिचामायतीमुपरमत्य^५
 चिचयेत्यरण्योरग्नीन्समारोह्य शालामभिप्रैति ये ते पन्यानः
 सवितः पूर्यांसो ऽरेणवो वितता अन्तरिचे । तेभिर्नो अथ
 पथिभिः सुगेभौ रक्षा च नो अधि च देव ब्रूहीत्युत्तरेण शालां
 परीत्य पूर्वया दारा शालां प्रपाद्य गार्हपत्यस्यायतने मयि-
 १५ त्वाग्नीन्विद्धत्य गार्हपत्यमुपतिष्ठते नमो ऽग्नये ष्टयिविचिते
 लोकस्पृते लोकमस्मै यजमानाय देहीति^६ नमो वायवे

१ All MSS. the accus.

२ उपार्चं left out in all the MSS.

३ We would expect here and in the following words also the
 nomin.

४ Thus M. चच is o. चच all the other MSS, cp. supra p. 145,
 3, and infra XVIII 8, 16.

ऽन्तरिक्षचिते लोकसृते लोकमसौ यजमानाय देहीत्यन्वाहार्यं-
 पथनं^१ नमः सूर्याय दिवचिते लोकसृते लोकमसौ यज-
 मानाय देहीत्याश्वनीयमथास्यैतत्पुरस्तादेव जघनेनाश्वशास्त्रा-
 सेकापस्त्रावं विमितं कारितं भवति^१ तद्दृष्याग्निमुपसमाधाय
 मृत्यवे स्वाहा मृत्यवे स्वाहेति नवनिमाञ्जतीर्जुहोति प्रयासाय *
 स्वाहेत्येकादश^१ शतायुर्वे^१ पुरुषः शतवीर्यं आत्मैकशतो यावा-
 नेव पुरुषस्तस्मान्मृत्युमवयजत इति प्राञ्जणमयं केशश्शु वाप-
 यित्वा सोमामि मृच्छत्य नखानि निहत्य दतो धाय्य स्वाता-
 वदते वासवी परिदधाते^१ उभौ मानुषेणालङ्कारेणालङ्कृतौ
 भवतो ऽहतवामसावधाभ्यां शतोपायनीयं पाषयति^१ तस्या- १०
 शितौ भवतः सर्पिमिश्रस्य पयोमिश्रस्यायापराद्धे सुखयोर्द्विरण्ये
 अन्वस्येते ॥ २ ॥

सुवर्णं यजमानो रजतं पत्नी रजतानि वा यदि बह्वी
 भवन्त्यथास्य वाचंयमस्य सायमग्निहोत्रं जुहोत्युपसंगच्छन्त एन-
 मेते राजगृहाः सूतयामणः^१ अत्तसंघीतारः कारविशा^१ १५
 इति^१ तेभ्यः पथौष्टीं वेहतं ददाति^१ तां ते पचमाना रम-
 यन्तो जागरयन्त आसते^१ ऽयं प्रातराचाममाचामन्तौ द्विरण्ये
 प्रोषतस्ते पौश्चलेय आदत्ते^१ ऽयादित्यमुद्यन्तमुपतिष्ठन्ते द्रष्टे
 नम उपद्रष्टे नमो ऽनुद्रष्टे नमः ख्याचे नम उपख्याचे नमो ।
 ऽनुख्याचे नमः शृण्वते नम उपशृण्वते नमो ऽनुशृण्वते नमः १०

१ Thus B, सामयय the other MSS.

१ cp XVIII. 18

षते षमो ऽषते नमो जाताय नमो कनिष्ठमाणाय नमो
 भूताय नमो भविष्यते नम इत्यथ वैश्वदेवीः संपहणीं
 निर्वपति ^१ सा प्रसिद्धेष्टिः संतिष्ठते ^१ यावदेवात्राध्वर्युंयेष्टति
 तावदेष्ट प्रतिप्रस्थाता चतुष्टयौष्वषु ब्रह्मौदनः अपयित्वाभि-
 ५ घार्थोदधमुद्दासयत्यथैतां पार्थीं निर्षिञ्चोपस्तीर्यं तस्मान्मेतः
 रजतः इक्ष्मं प्रक्षालितमवदधाति ^१ तस्मान्मेनमसंप्रश्वितोद्भरति
 सर्पिरासेचनं कृत्वा प्रभूतमाज्यमानीयाथोपरिष्टात्सुवर्णः इक्ष्मं
 प्रक्षालितमवदधात्यथैतान्महतं चत्विजं ^१ उत्तरतो ऽनुदिशमुप-
 वेष्ट्य ताननुपूर्वमाचमय्य तेभ्य एनं भूमिः सृष्टुमनुष्किन्दधि-
 १० वोपोहति ^१ ॥ ३ ॥

ष आह ब्राह्मणाश्च राजानशानेन माशेन मेधेन स्वस्ति
 समापयातां ब्रह्मज्यतायां इति ^१ तं तयेतीतरे प्रत्याहरेण
 त्वामशेन मेधेन स्वस्ति समापयिष्यामो ब्रह्मज्यताया इत्यथ

१ नचत्विजः M, but cp. supra p. 205 5

२ Thus M, समोपयाता the other MSS I am in doubt whether we ought to read समापयाताब्रह्मज्यताया (समापयास conj.); in this case the avagraha should be read before ब्रह्मज्यताया (line 18); but the following अथ ब्रह्मज्यतासथे संजानवे seems to plead against this reading

३ Thus M; न (or ष) ज्यताया all the other MSS.; by this omission of अथ it is clear that all the MSS., with the exception of M, derive from one common source

४ This passage left out in all the MSS. exc M.

ब्रह्मज्यतामसै संजानते^१ ऽथैनाम्सुःशक्तिं सहासहामाभ्यामत्यव-
 मृशन्तो धारयाध्वा इत्यथैतस्मिन्सर्पिरासेषणे रजते संतर्ष्ये
 परिकर्मिणे प्रयच्छति^२ दिरपरं प्राश्य प्रशमन्ति राहुस्ते
 ब्रह्मौदम इति^३ तेभ्यस्तुरः साहस्रासिष्कान्ददाति सुवर्ण-
 रजतौ च रुक्मावच ये च वस्याभिषेकारस्ते ऽथ्युमभियिञ्चन्ति^४ ५
 स आह ब्राह्मणाय राजानयाध्वर्युरेतौ द्वौ संवत्सरौ राजा
 भविष्यति तस्म शश्रूपध्वं यो दास्य^५ न शश्रूपिष्यते सर्वस्वं तं
 व्यास्यन्तीत्यथाध्वर्युरेतौ द्वौ संवत्सरौ राजा भवति^६ यजमान
 इतीतरमाचवते^७ स आह प्रह्वन्तं वेधं मनस्यामि देवेभ्यः
 प्रजापतये तेन राध्याममिति^८ बधानेतीतरः प्रत्याह देवेभ्यः १०
 प्रजापतये तेन राधुहीति^९ ॥ ४ ॥ प्रथमः ॥

अथ रश्नामादत्ते देवस्य ता भवितुः प्रसवे ऽश्विनोर्वाङ्मया
 पूष्णो हस्ताभ्यामादद् इत्यादायाभिमन्त्रयत इमामग्रभण-
 श्नामृतस्येति^१ तथाश्वमभिदधात्यभिधा अशि भुवनमसि
 यन्तासि धर्तासि सो ऽग्निं वैशानरः सप्रयसं गच्छ स्वाहाहृतः १५
 पृथिव्यां यन्ता राड् यन्तासि घमनो धर्तासि धवण इत्येवमेव
 द्वितीयाः रश्नामादत्ते^२ तथैवमेवाश्वमभिदधाति^३ ते अश्व-
 स्थानुष्टमनुष्टुप्पण्येतस्मिन्काले ऽनुजायै च पुत्री ऽन्वाघेशायै च
 श्वन्वाभ्याः श्वानमभिधत्तो^४ ऽथैव पौष्ट्यलेयो अरत्पूर्वथा

१ This passage (cp 207. 12) left out in all the MSS. exc. M.

२ च om M

३ न च Be, न M, UB om. this passage

सयं जानु वेष्टयित्वा सैभ्रकेण मुंमलेन श्याममनूपतिष्ठते । ऽथा-
 ध्वयुः पुरस्तात्प्रतिपद्यते सह श्रतेन तस्थानाः राजपुत्राणां ।
 ब्रह्मा दक्षिणतः सह श्रतेनाराद्यामुघाणाः । होता पद्यात्सह
 श्रतेन सूतयामणीनामुद्गातोत्तरतः सह श्रतेन चत्तसंघहीदृणां ।
 ४ मध्ये ऽथः श्या चाथ दक्षिणः हृदमभिप्रयान्ति । द्यौस्ते वृष्टं
 क्रमैरत्यक्रमीद्वाच्याक्रान्वाजीति चिभिरनुवाकैरा क्रोडादथमभि-
 धावयन्ति । तमध्वयुः पुरस्तात्प्रत्यङ्मुखस्तिष्ठन्प्रोचत्यनेनाश्वेन
 मेध्येनेद्वायः राजा वृषं वध्यादिति । तस्थानु प्रोचणः श्रतं तस्था
 राजपुत्राः प्रोचन्ति । ब्रह्मा दक्षिणत उदङ्मुखस्तिष्ठन्प्रोचत्यने-
 १० नाश्वेन मेध्येनेद्वायः राजाप्रतिष्ठ्यो ऽस्त्विति । तस्थानु प्रोचणः
 श्रतमराजान उघाः प्रोचन्ति । होता पद्यात्प्राङ्मुखस्तिष्ठन्प्रोच-
 त्यनेनाश्वेन मेध्येनेद्वायः राजास्यै विग्रो वज्रस्यै वज्रश्यायै वज्र-
 जाविकायै वज्रक्रीद्विथवायै वज्रमापतिस्त्रायै वज्रहिरण्मायै
 वज्रहस्त्रिकायै वज्रदामपुरुषायै रथिमत्यै पुष्टिमत्यै वज्रराय-
 १५ स्योषायै वज्रसर्वधनायै राजास्त्विति । तस्थानु प्रोचणः श्रतः
 सूतयामण्यः प्रोचन्नुद्गातोत्तरतो दक्षिणामुखस्तिष्ठन्प्रोचत्यने-
 नाश्वेन मेध्येनेद्वायः राजा सर्वमायुरेत्विति । तस्थानु प्रोचणः
 श्रतं चत्तसंघहीतारः प्रोचन्ति । दिग्भ्यो ऽथः ममुचन्तीति
 ब्राह्मणमंथास्यैप पौष्ट्यलेयः सः शिष्टो भवति यदा लोपमी-

वाम्यथ शुनः प्रहरामौत्युपमीवत एष पौष्ट्यलेयः सैप्रकेण
मुषलेन शुनः प्रहन्ति^१ तमत एवानुमन्त्रयते ॥ ५ ॥

यो अर्वन्तं जिघांसति तमभ्यमीति वरुण इति^१
तमथस्याधस्यदमुपास्य दक्षिणापञ्चावयति परो मर्तः परः
श्रेत्यायास्य व्रद्धा इत्तं गृह्णाति व्रद्धाणो वा यजमानो ऽहं च^२
नं च वृत्रहन्सवभुव सनिभ्य आ । अरातीवा चिदद्रिवो ऽनु
नौ शुर मःसते भद्रा इन्द्रस्य रातय इत्यत्रैतमैषीकमभ्युहं
मौञ्जीभ्याः रज्जुभ्यामन्तयोरभिदधाति^३ तत्सह वेतमशाखो-
पसंबद्धा भवति^४ तदेतेन शतं तस्या राजपुत्रा विविच्यन्ते^५
तेषामनु विवेकमितरे^६ दे अन्यतरमन्तः शते गृहीतो दे^७
अन्यतरमन्तः शते^८ अथैनाम्सःशास्यनेनैषीकेणाभ्युहेनाभ्यु-
दूहन्त^९ इव पुरस्तात्प्रत्यक्षमूर्मिणाश्चमभिधावयाता^{१०} इत्यभि-
धाव्यमाने^{११} ऽर्च्युर्धंजमानं वाचयत्यभि क्वेन्द्र भूरध ञ्च ते
विव्यद्गहिमानः रजाःसि । खेना हि वृचः शवसा जघन्य
न शवुरन्तं विविदद्युधा त इत्येनः सवेद्य दक्षिणापञ्चावय-^{१२}
त्यत्रैतमथं प्रदक्षिणमावत्यं शालामानयति यदातो अपो
अगमदिन्द्रस्य तनुवं प्रियाम् । एतः स्रोतरेतेन पथा पुनर-

१ •भ्युहं MSS exc M

२ •भिधावयाता M, •धावयता the other MSS, if •भिधावयाता is the correct reading we have here a form of the same kind as धमावयाता (sopra p 207, 12)

३ •भाष्यमाने again M

- श्रमावर्तयामि न इति ^१ तमध्वर्युः पूर्वाभि स्तोकीयाभिरन्वैत्य-
 ग्रथे स्वाहा भोमाय स्वाहेत्येतेनानुवाकेन पुनःपुनरभ्युपाकारं
 यावदस्य स्तोका उपरमन्त्यथैतमश्रमघेण शालां प्राञ्चः स्याप-
 यित्वा प्रपद्याश्रम्य मावित्राणि जुहोत्यग्रथे स्वाहा वायवे
 ५ स्वाहेति सप्तमं मावित्रमष्टाकपालं प्रातर्निर्वपत्यामाद्य पुरस्ता-
 द्भागान्जुहोत्यग्रथे^१ स्वाहा स्वाहेन्द्राग्निभ्यामिति पञ्च^१ पुरस्ता-
 त्स्विष्टकृतमृतयोऽग्नीतिमश्रमघरितान्युपजुहोतीकाराय स्वाहेक-
 ताय स्वाहेत्यसमुदिते त्रयोदश प्रद्रावाञ्जुहोत्यायनाय^१ स्वाहा
 प्रायणाय स्वाहेति ^१ मा प्रसिद्धेष्टिः संतिष्ठते ^१ ऽथैतमश्रं
 १० प्रदक्षिणमावर्त्य पूर्वथा दारा शालां प्रपाद्यान्तर्वेदि प्राञ्चः
 स्थापयित्वाह ॥ ६ ॥

- यदा इदमाहुः पदेपदे ह वा श्रमस्य मेधस्याध्वर्युर्जुहो-
 तीहैव वयं तद्गोष्यामो यथा नः पदेपदे ऊतं भविष्यतीति ^१
 तस्य पसु धृतीर्जुहोत्यक्ष्णया वा पर्यारिणीर्वेह धृतिः स्वाहेह
 १५ विधृतिः स्वाहेह रन्तिः स्वाहेह रमतिः स्वाहेत्यथैनं प्राञ्चमु-
 त्कामय्य प्रोचति प्रजापतये त्वेति पुरस्तादिन्द्राग्निभ्यां त्वेति
 दक्षिणतो वायवे त्वेति पद्यादिशेभ्यस्ता देवेभ्य इत्युत्तरतो
 देवेभ्यस्तेत्यधस्तात्पूर्वभ्यस्ता देवेभ्य इत्युपरिष्ठादथैनमतिप्रोक्षेण
 प्रोचति ह्यै त्वा चेमाय त्वा रथ्यै त्वा घोषाय त्वा श्रुथ्यै
 १० त्वान्तरिक्षाय त्वा दिवे त्वा मते त्वामते त्वाद्गमस्तौपथीभ्यस्ता

विशेष्यत्वा भूतेभ्य इत्येवास्तु^१ रूपाणि जुहोत्यङ्घ्रिताय स्वाहा-
 श्चिमक्याय स्वाहा हृष्याय स्वाहा श्वेताय स्वाहेत्येताभ्यामनुवा-
 काभ्यामयास्त्रोपोत्याद्याश्चनामगिर्दक्षिणं कर्णनाजपति विभृर्नात्रा
 प्रभूः पित्राशो ऽग्नि रयो ऽस्यत्यो ऽग्नि नरो ऽस्यर्वाग्नि मग्नि-
 रग्नि वाज्यग्नि वृषाग्नि नृगणा अग्नि ययुर्नामाग्नीत्येनमुपति-
 षत आदित्यानां पत्न्यान्विहीत्येन^२ रगनाभ्यामुत्सृजति भूरसि
 भुवे त्वा भव्याय त्वा भविष्यते त्वा विश्वेभ्यस्त्वा भूतेभ्य इत्येनं
 देवताभ्यः परिददाति देवा आशापान्त एतं देवेभ्यो ऽसं
 मेधाय प्रोक्षितं गोपायतेह्येवास्त्रा एतानपरिमिताच्चिरमणा-
 चिरएतानुपावहजन्तदेवमेतानि चनारि शतानि गोमृणाम-
 नुबुद्धते प्राप्तकवचा विततवहृद्या यथा युद्धाय तथा^३
 तेभ्यः पकाशनं प्रभौति^४ ॥ ७ ॥

स आह ब्राह्मणाश्च राजानश्च यस्मिन्ने पकाशनमुपावहरि-
 यन्ते मयाप्रसूता मोपवादिष्टेति^५ स आह ब्राह्मणाश्च
 राजानश्च बहिर्देवयजनाद्वाहनं व्युदचध्वं यत्प्रायं वडवाभिः^६
 स्रष्टव्यते सर्वसं तं ज्यायन्तीति^७ ते बहिर्देवयजनाद्वाहनं
 व्युदचन्ते^८ ऽथैश्वेव साण्डैश्चरन्त्यश्तरैश्च^९ न वडवाभिर्ना-

^१ The passage ब्रह्मण्य up to श्वेताय स्वाहेत्येताभ्यामनुवाकाभ्याम् left out in all etc M

^२ Thus M, which, however, omits तथा ; all the other MSS are wholly corrupted

^३ Thus M, व्युदचन्ति Be, व्युदचन्ति U व्युदचन्ति B

श्वतरोभिर्^१चैतौ^१ वीणागाधिनाततिप्रगृह्णीतो^२ । इयै
 ब्राह्मणो वीणागाधी गायतीत्यद्दा इत्ययजथा इत्यपचथा
 इत्येवं मिश्रास्तिस्त्रो गाथाः ' कामचारो इत्यस्य ' खानाच्चैवेनं
 गोपायन्ति वाहनाद्याय यद्यश्चमुपतपदिन्दत्याग्नेयो ऽष्टाकपालः
 १ सौम्यश्चरुः सावित्रो ऽष्टाकपालः पौष्णश्चरु रौद्रश्चरुर्इत्यथ
 यदि नावगच्छत्याग्नेये वैश्वानराय द्वादशकपालो मृगाखर
 इत्यथ यदि वडवाभिः सःसृज्यते ऽग्नेये ऽहोमुचे ऽष्टाक-
 पालः सौर्यं पयो वायव्यं श्राज्यभाभो ' षष्ठभिवाति रौद्रो ' ^३
 यदि स्रावः पौष्णो ' यद्यभ्यु वारुणो ' यदि काणः^४ सौर्यं ' ^५
 १० एतासामार्तीनां यां कां च^६ न्येति^७ ' सलत्वेव^८ प्रायश्चित्तिरेथ
 यो ऽस्य^९ सदद्यानाः सत्तमस्तमुत्तृजत्येयातो रग्नाभ्यामेव
 प्रतिपद्यते ' समानं कर्मा परिदानात् ' ॥ ८ ॥ द्वितीयः ॥
 छत्सृज्यायं वैश्वदेवान्शूनालभन्ते ' तेषां पशुपुरोडाशान-
 तुवर्तन्ते वैश्वदेवहवींषि ' वैश्वदेवहवींषि वैवेपां पशुपुरो-
 १५ डाशा भवन्ति ' ताननुवर्तते मध्यमा सावित्री^{१०} ' प्रसिद्धाः^{११}

१ • चैतौ M

२ Thus M; U om. प्र, De B. •वानिनिस्यकीमो; the expression occurs also in the grhyasūtra I 15

३ कायः M, कारुः the other MSS, but cp Ap xx 7 18

४ कांविन्द्येति M

५ Uncertain, सलत्वेव M Be, धनेव B, सलदेव U

६ श्वस्य M

७ Thus M, सावित्राः BU, सावित्राः Be

८ Instead of प्रसिद्धा or प्रसिद्धाः as the other MSS have it here and infra, M consequently प्रसिद्ध, but cp the expression प्रसिद्धेति संविद्यते ।

पशवः संतिष्ठन्ते ^१ ऽथापराष्टे सविच आमविचे पुरोडाशं
 द्वादशकपालं निर्वपति ^१ सा प्रमिद्धेष्टिः संतिष्ठते ^१ ऽथ
 पौर्णमासवैश्वधाभ्यामिष्टा प्रमिद्धं निर्वर्तयते ^१ ऽथैतौ वीणागा-
 थिनावतिप्रगृह्णीते ^१ ऽथैव राजन्यो वीणागाथी गायती-
 त्यजिना इत्ययुध्यया इत्यमुः संपागमहृद्वित्वं मिश्राद्भिन्वो ^१
 गाथाः ^१ प्रातरग्निहोचे ऊते ब्राह्मणो वीणागाथी गायति
 मायमग्निहोचे ऊते राजन्यमोवैवमेव संवत्सरं गायतो ^१ ऽथ
 साविचमष्टाकपालं प्रातर्निर्वपत्यामाद्य पुरस्ताद्गागाञ्जुहोत्समु-
 दिते ^१ धृतीय जुहोति मद्रावाऽथ ^१ जुहोति ^१ सा प्रमिद्धेष्टिः
 संतिष्ठते ^१ ऽथ मध्यंदिने सविचे प्रसविचे पुरोडाशमेकादश- ^{१०}
 कपालं निर्वपति ^१ सा प्रमिद्धेष्टिः संतिष्ठते ^१ ऽथापराष्टे
 सविच आमविचे द्वादशकपालं निर्वपति ^१ सा प्रमिद्धेष्टिः
 संतिष्ठते ^१ ऽथ श्वे भूते सावित्रीभिरेव प्रतिपद्यते ^१ स
 एवमेव सावित्रीभिरहरहर्षजमानद्यतुरो माम एति काम-
 मिश्या कामं पशुपन्थेन कामं यवाद्ययणेनाथ चतुर्षु मासेषु ^{१५}
 पर्यवेतेषु सावित्र्येष्टोद्वा वरुणप्रघामान्यशूनासभन्ते ^१ ॥ ८ ॥

तेषां पशुपुरोडाशाननुवर्तन्ते वरुणप्रघामहवीऽषि ^१ वरुण-
 प्रघामहवीऽषि वैवैषां पशुपुरोडाशा भवन्ति ^१ ताननुवर्तते
 मथ्यमा सावित्री ^१ प्रमिद्धाः पशवः संतिष्ठन्ते ^१ ऽथापराष्टे

१ *साह्यामाञ्जुदी* M as above, p. 211, 6.

१ Thus M, प्रदवांथ the other MSS, the value of the word is *
 चतुर्षुदाव* ।

सविच आसविचे पुरोडाशं द्वादशकपालं निर्वपति ^१ सा
प्रसिद्धेष्टिः संतिष्ठते ^१ ऽथ पौर्णमासवैश्वधाभ्यामिद्धा प्रसिद्धं
निवर्तयते ^१ ऽथ श्यो भूते साविचौभिरेव प्रतिपद्यते ^१ स
एवमेव साविचौभिरहरह्यजमानो ऽपराष्ट्यतुरो माम एति

५. काममिष्ट्या कामं पशुबन्धेन कामः श्यामाकाशयणेनाथ
चतुर्षु मासेषु पर्यवतेषु पौर्णमास्या उपवसथ आनीकवतं
पशुमालभते ^१ तस्य पशुपुरोडाशमनुवर्तत आनीकवतः
हविरानीकवतो वैवास्य पशुपुरोडाशो भवति ^१ तमनुवर्तते
प्रथमा साविचौ ^१ प्रसिद्धः पशुः संतिष्ठते ^१ ऽथ मध्यंदिने
१०. सांतपनं पशुमालभते ^१ तस्य पशुपुरोडाशमनुवर्तते सांतपनः
हविः ^१ सांतपनो वैवास्य पशुपुरोडाशो भवति ^१ तमनुवर्तते
मध्यमा साविचौ ^१ प्रसिद्धः पशुः संतिष्ठते ^१ ऽथापराह्णे सविच
आसविचे पुरोडाशं द्वादशकपालं निर्वपति ^१ सा प्रसिद्धेष्टिः
संतिष्ठते ^१ ऽथ सायं गृहमेधीयेन चरत्यथापरराचे पूर्णदर्वेण^१
१५. चरत्यथ प्रातः कौडिनं पशुमालभते ^१ तस्य पशुपुरोडाशमनु-
वर्तते कौडिनः हविः ^१ कौडिनो वैवास्य पशुपुरोडाशो भवति ^१
तमनुवर्तते प्रथमा साविचौ ^१ प्रसिद्धः पशुः संतिष्ठते ^१ ऽथ
मध्यंदिने साकमेधानपशुमालभन्ते^१ ^१ ॥ १० ॥

१ पूर्णदर्वेण all, but cp. vol. I, p. 142. 5, Ap has also पूर्णदर्वे, but
the Sat Br. पूर्णदर्वे, the word occurs again xvii. 57 and in the
Drauidha, Bhav. in his comm on the latter has दर्वेः।

१ अन्धे MU Be, अन्धे B

पुरोडाशा भवन्ति ' ताननुवर्तते मध्यमा सावित्री ' प्रसिद्धाः
पशवः संतिष्ठन्ते ' ऽथापराह्णे सविच आसविचे पुरोडाशं
द्वादशकपालं निर्वपति ' सा प्रसिद्धेष्टिः संतिष्ठते ' ऽय यौर्ण-

५ मासवैमृधाभ्यामिद्धा यजमानायतन उपविश्य चेष्टा श्रद्धया
सोक्षितायसस्य च चुरेण शीर्षन्नि च वर्तयते परि च
वपते पुरस्तादेवागे ऽथ दक्षिणतो ऽथ पश्चादयोत्तरतो ऽथो-
परिष्टात्संतिष्ठन्ते चातुर्मास्याः पशवः संतिष्ठन्ते सावित्र्यः ' ॥ १२ ॥ तृतीयः ॥

१० अथाश्रमाप्रायामश्वं निरघ्नन्त्यथैनं तीर्थादानीय पवधिला
चिह्नविषमग्निदीचणीयामिष्टिं निर्वपति ' तस्यै तावन्त्युत्सी-
दन्ति यावन्ति दीचणीयाया ' अथाध्वर्युः प्रदक्षिणमादृत्य
प्रत्यङ्गाद्रुत्य पत्नीः संयाज्य प्राङ्ङेत्य भुवामाप्याय्य चीणि
पूर्वाणि वैश्वदेवानि जुहोति स्वाहाधिमाधीताय स्वाहेत्यथ

१५ सप्त प्राणाङ्गतीर्जुहोति प्राणाय स्वाहा व्यानाय स्वाहेत्येकविं-
शिनो दीचां जुहोति पृथिव्यै स्वाहान्नरिचाय स्वाहेति ' ॥
पञ्चाध्वरदीचाङ्गतीर्जुहोति ' षडग्निदीचा एकामृतदीचां भुवो
देवानां कर्मणेति ' सप्ताहान्येतयेष्टा यजत इति ' स चीणि-
चीण्येव पूर्वाणि वैश्वदेवानि जुहोत्युत्तरामुत्तरामृतदीचां ' ॥

१० दे० अन्ततः ऋतुदीचे० जुहोति महीन् पु० सचामाणमित्येतदे-

१ Thus M, •दीचाङ्गतीर्जुहोति the other MSS.

२ Thus M, षड्दग्निदीचां De, षड्दग्निदीचां U. वेदमन्त्रः B

वाहर्दीचते ' संवत्सरमुख्यं' विभर्ति ' दादशोपसदो ' ऽत्रै-
मेता यथाम्रातं विशः पर्यवस्यन्ति ' नेदीय एनमेते' कर्महत
उपसंगच्छन्ते तदाणस्य रथहतस्य' मथस्यतस्य' कुलासास्य इयाः
कर्मांरा गच्छतः सप्तमे ' ऽथैताःस्तच्छणः सःशास्ति ॥ १३ ॥

एकघतं वैलानि दार्वार्चितानि क्षिन्दत' तानि प्रवक्त्रानि ५
ह्लावाचयं' चिनुतैकविंशतिं यूपोच्छिन्दतैकविंशत्यरत्नीन्'
राज्जुदानमग्निष्ठं पौतुद्रवावुपस्थावानौ षड् वैलान् षट् खादि-
रान् षट् पालाग्रान्यासाग्रमुपग्रयं पालाग्रं पाद्वीवतं पालाग्रं
विशास्यूपमेकतयानि दाहमयापि पात्राणि कुरुत षट्त्रिंश-
शतं सुवान्दीर्घदण्डान् षट्त्रिंशतमनुवेषान्दीर्घदण्डाःश्च- १०
त्वारि' वाष्टौ वेन्द्राणसानि चतुस्रकाणि दृहचक्राणि यथा
रुमानि यूपायैः स्युरपरिमितान्यारोहणमहानसानि कुरुतैकं
वैतमे कटं कुरुताश्चस्योपस्तरणायेत्यथैताव्यहतः सःशास्ति

१ • मुञ्चं M.

१ एवमेते M

१ • ह्लावाचयस्य • M, • ह्लावाचयस्य • Be, the other MSS. are defective; cp. infra 219, 1

१ Thus M (we expect विन्त), विंदन्ति the other MSS.

५ Uncertain, ह्लावाचया M, ह्लावाचयं BU, ह्लावाचयं Be (pr. m), ह्लावाच Be (sec. m. ?), cp. infra xv. 19 (223, 19)

१ Thus M, • स्युरिति the other MSS.

० Thus (only • वेत्तां •) M, षट्त्रिंशतं षट् दीर्घदण्डाय • UBe; B om. these words. What is meant by षट्त्रिंशतं I do not see. Read perhaps • षट् दीर्घदण्डाय •; cp. p. 224 8.

स्वरयं कुरुतापरिमितायथान्कुरुतेत्यथैतान्मयस्ततः सःशास्त्र-
परिमितं चर्मणं कुरुतेत्यथैनाङ्कुलालाश्वःशास्त्रि यथैकविं-
शतिविधायाम्य एवमिष्टकाः कुरुत तिस्रो महतीः कुम्भीः
कुरुत यथाथं त्वपरं गोमृगमित्येताम्साङ्गाङ्कपयेशुरपरिमिता
५ स्यात्तः कुरुतेति ' ॥ १४ ॥

अथैतान्कालायसक्ततः सःशास्त्रि सायकं कुरुत चित्तिमं-
कन्पोदकं^१ क्षणं क्षणत्वरुः सुवर्णः सुवर्णत्वरुं चतुरः कालाय-
सान्त्वोहायसत्वरुः चतुरो ज्ञोहायसान्कालायसत्वरुः षट्चिः-
शतः सुवर्णाचजतत्वरुन् षट्चिःशतः रजताम्सुवर्णत्वरुः-
१० स्त्रीणि च शतानि चयस्त्रिःशतं च सौवर्णांशः सूचीनां
घीणि च शतानि चयस्त्रिःशतं च राजतानां घीणि च
शतानि चयस्त्रिःशतं च सीसानामेकं कालायसस्य कमण्डलुं
कुरुताश्चतेजन्यै अपणयेत्यथैताम्सुवर्णकृतः सःशास्त्रि परःशतः
शतपलास्त्रिःशतं कुरुत सुवर्णरजते महिद्योः पाचे कुरुतेकत-
१५ यानि सौवर्णानि पाचाणि कुरुत यावत्यः पञ्चयस्तावतः^२
सौवर्णानुपशयान्कुरुत रजतपन्थीचाजतान्वा सुवर्णपन्थीन्यावत्यः
पञ्चयस्तावन्ति^३ सौवर्णानि कुम्भकुरीराणि कुरुत रजतशङ्खानि
राजतानि वा सुवर्णशङ्खानि यावत्यः पञ्चयस्तावतः^४ सौवर्णक-

१ I have simply accepted the reading of M, if it is correct, I do not see; सन्निभमृगणोदकं Bo B, सन्निभमृगणोदकं U.

२ पञ्च MSS., but cp. Āp xx. 157 and infra

३ पञ्चः MBU, पञ्चः Be.

४ पञ्चः all

मण्डलान्कुसुत रजतरास्त्रायाजताम्बा सुवर्णरास्त्रानेकः सौवर्ण
विधवन् कुसुत चीणि सौवर्णानि धवित्राणि कुसुत रजतरा-
ण्डानि राजतानि वा सुवर्णदण्डानि सहस्रः सौवर्णका-
चाङ्कुसुत सहस्रः राजताम्बहस्रः सामुद्रान्दिरण्मयं कश्चिपु^१
द्विरण्मयं षड्वीणः^२ द्विरण्मयः^३ संदानमिति^४ ॥ १५ ॥

अथैताञ्चखलतः^५ सःशास्त्रपरिमितान्यष्टमानि कुरतेत्य-
थास्यैतान्यन्यान्पुष्पानि भवन्ति अतं दतचर्माणि अतं मधु-
चर्माणि अतं तण्डुलचर्माणि अतं पृथुकचर्माणि अतं ह्याजा-
चर्माणि अतं करम्भचर्माणि अतं धानाचर्माणि अतः सक्तुचर्माणि
अतं मसूयचर्माणि अतं प्रियङ्गुतण्डुलचर्माणीत्यथास्यैत एक- १४
विश्रुतिः प्रतिप्रक्षान्तारः सःश्रिष्टा भवन्त्यात्मना द्वाविश्रुते^६
जनपदेभ्यः पशून्समचन्ति^७ तथारूपान्यथारूपाश्चे विदुर्धामेषु
धाम्याश्चतन्धरश्च आरण्याग्गिरिषु गैरेयाश्चदीपु नादेयान्य-
ञ्चरेषु वयाःसि कुम्भीषु सरौष्टपानिति^८ ॥ १६ ॥ चतुर्थः ॥

प्रधिद्वः^९ संनिवापो^{१०} ऽथ प्रायणीयेन चरति^{११} प्रायणी- १५
येन चरित्वा पदेन चरति^{१२} पदेन चरित्वापमे चर्मन्सहस्रेण

१ 'उ' M.

२ Thus M; द्विरण्मयं त्रिविधद्विरण्मयं संदानानीति BU Be (pr. m.);
द्विरण्मयपुष्पचर्मां षड्विंश द्विरण्मयं संदानानीति Bo (sec. m.).

३ Thus M, *तानसंखतः the other MSS.

४ *संनिमित्ते M

५ Thus M; समरति the other MSS.

६ प्रधिद्व M

- राजानं क्रीलोद्घातियं निर्वपत्यातिथ्येन प्रचर्याथाश्वहं. प्रवर्ग्यो-
 पसङ्गां प्रचरति ' दादशाह एवैष ' एकविंशतिविधो ऽग्नि-
 मिष्टीयते ' तस्यैकविंशतिच्छदिः सदो भवत्यपाश्वनीयं
 प्रणयत्याश्वनीयं प्रणीय सदोहविधाने संमिनोति ' सदोह-
 ४ विधाने संमित्याग्नीषोमौ प्रणयत्यग्नीषोमौ प्रणीय यूपस्यारुता
 दूपमुच्छ्रयति ' स्वर्वन्तः राज्जुदानमग्निष्ठमुत्सृज्याग्नीषोमीयं
 पशुमुपाकरोति ' तस्य प्रसिद्धं वपया चरित्वा वसतीवरी-
 र्गन्धात्यथ पशुपुरोडाशं निर्वपति ' तमतुवर्तन्ते ऽष्टौ देवसुवाः
 हवीःश्च्यवे' गृहपतय' इत्येतान्यश्चये' गायत्रायेत्येवा च
 १० दशहविरिष्टिस्तथा एता याव्यापुरोनुवाक्या भवन्ति समिहि-
 ग्रामाग्रया नः सुवर्विदितीडाप्ताः पशुपुरोडाशाः संतिष्ठन्ते '
 पक्षीसंधाजान्तः पशुर्धृष्टपशुजान्त इत्येके ' ऽथ वसतीवरीः
 परिहृत्य पयाःसि विग्निष्योपवसत्यथातो महाराच एव
 बुध्यन्ते ' समामं कर्मा परिधीनां परिधामात्यपरिधिस्वनुवर्तयति
 १५ कस्या युमक्ति स त्वा युमक्लिति यत्प्रथमे षड् दक्षिणार्थं
 पश्चोत्तरार्थं ' ऽथ राजानमुपावहत्य प्रातरनुवाकमुपाकरोति '
 परिहिते प्रातरनुवाके ऽपो ऽश्वैत्यद्विहृदैत्यग्निष्टोमं क्रतुमुपैति '
 प्रसिद्धो ऽभिषवः ' प्रसिद्धं षष्ठा गृह्यन्ते ' समामं कर्मा
 पवमानात्पवमानः शस्यन्दाचति यद्विंशत्तपसं चायाहोद्गात-

वैर्हिंस्य ते शतपलं चाथो न उद्गायति १ ते इथस्य बालधिः
 ममन्वारभन्ते इग्निसो वाजिन्युङ्गु त्वारभे स्वस्ति मा संपारय
 वायुसो वाजिन्युङ्गु त्वारभे स्वस्ति मा संपारयादित्यसो वाजि-
 न्युङ्गु त्वारभे स्वस्ति मा संपारयेत्यपोदक्षो इमि २ पवमानः
 संपन्युत्तरत एष वडवाप्रज उच्छ्राय्या परिश्रितो भवति १ तं १
 विष्टखन्त्याभ्यशं वडवाः क्रन्दन्त्याभ्यशो वडवाः क्रन्दति १ सो
 इत्यस्योद्गीयस्तपुष्या वाचः संप्रवदन्ति १ ॥ १० ॥

उद्गावीदा अयमथो मेध आयुसुद्गावीत्सुभृतमुद्गावी-
 द्ब्रह्मवर्षमुद्गावीदिदमुद्गावीदिदमुद्गावीदिति पुष्या वाचः
 संप्रवदन्त्युत्सृजन्ति वडवा १ अथशालायामथं निषध्नन्त्याकाशा १-
 आयुकुम्भिकमन्नमुपकिरन्त्याहोद्गातर्धेनुशतं २ च ते शतपलं च
 तं न उद्गायेति १ तथ चतसृषु बहिष्यवमानो २ १ इष्टास्त्रष्टा-
 स्त्राध्यानि १ द्वादशो माथांदिनः पवमानः १ षोडशानि
 षष्ठानि १ सविश्र ३ आर्भवः ३ पवमानश्चतुर्विंशमग्निष्टोमसाम १
 तं चतुष्टोम इत्याचवते १ समानं कर्माश्विनाद्द्वहादाश्विनं यदं १५
 गृहीलैकादश रशना आदाय यूपमभ्येति १ स्वर्गनाः राज्ञुदा-

१ वि all.

१ Thus (आयुकुम्भिकमनु) M; आयुकर्मदिननु the other MSS.

२ Thus corrected, cp infra xviii 34 and Sat Br. xiii 5. 1. 1.

•पवमानोद्गाहा व्याध्यानि, with स्त्रा above the lacuna, M, •पवमानोद्गाहा-
 व्याध्यानि BU, •पवमानोद्गाहाव्याध्यानि Bc

३ Thus M, संविश्रितारभवः BU; विश्रितारभवः Bc, cp infra 1c.

- समग्रिष्ठमुत्सृज्यैकादशिनान्यग्नूनुपाकरोति^१ तेषां प्रसिद्धं
 वषाभिस्यरित्वा प्रसर्पन्ति प्रातःसवनाय^१ तदृजुधा संतिष्ठते^१
 प्रसर्पन्ति माथंदिनाय सवनाय^१ प्रसिद्धो ऽभिषवः^१ प्रसिद्धं
 यद्वा गृह्यन्ते^१ समानं कर्मा दाक्षिणेभ्यो^१ दाक्षिणानि ऊत्वाष्टौ
 ५ संवगांऊतोर्जुंशोत्यवांङ् यज्ञः संकामत्विति^१ तृतीयं दक्षिणानां
 ददाति^१ वैश्वकर्मणानि ऊत्वा नव पर्याप्तीर्जुंशोति भृतं भयं
 भविष्यदिति^१ माचाग्न्यभिषेको^१ ऽहीनसंततिं करोत्यजुधा
 माथंदिनश्च सवनश्च संतिष्ठते^१ प्रसर्पन्ति तृतीयसवनाय^१
 प्रसिद्धमादित्यपक्षेण चरित्वाग्रयणं गृह्णाति^१ समानं कर्मां
 १० पवमानात्पवमानेन चरित्वा स्वे धामग्न्यग्नूभिश्चरति^१ तेषां
 नाना मनोता नाना देवता नाना प्रत्यभिमर्शना नाना वमा-
 होमाः समानो वनस्पतिः समानः स्विष्टकृत्प्रैषवाग्मसमानीडा
 समान्यो दिशो^१ नाना दिश इत्येके^१ समानं कर्मा पञ्चीमंया-
 जेभ्य^१ उपकाय एवैषो ऽग्निष्टोमश्चतुष्टोमः संतिष्ठते पञ्ची-
 १५ संयाजान्तः^१ ॥ १८ ॥ पञ्चमः ॥

अथाशैतानि शतमौषाणि चर्माण्युपस्तीर्णानि भवन्त्युत्तराश्च
 श्रोणिमुत्तरेण पचमश्चितान्यपैतेषां दृतचर्मणा विश्रुतिं वा
 चतुर्विंश्रुतिं वापोद्गृह्याचेतरैरक्षानि संप्रयुवन्त्यपैतेषां दावां-
 चितानां विश्रुतिं वा चतुर्विंश्रुतिं वा मध्ये ऽग्नेरचायं^१

चित्वाथेतराणि^१ मंदिषमंदिषैव संप्रकिरन्ति^१ तदेतां चतुरश्रा
 देवपुरमध्यात्ममायातयत्यपि वा पञ्चपुच्छानभिनिरूहति^१
 यथा भमावती यपायैः स्याद^१सैना^२ मसुच्छित्य^३ परिश्रयन्ति^१
 तस्योदीचीं द्वारं कुर्वन्ति^१ तदेतानीन्द्राणमान्युपवर्तयन्ति
 चत्वार्यनुदिग्मवान्तरदिग्मास्त्रितराणि यद्यष्टौ भवन्ति^१ तेषां
 चत्वारश्चत्वार एकैकमधिरोहन्ति दृशान्ये रात्रिकर्मिणो^१
 ऽथैभ्य स्यालीभिराव्यान्यमिहरन्त्यष्टमैरन्वान्यथाध्वयुरादत्ते^४ सुवं
 च दीर्घदण्डं दर्वि^५ च दीर्घदण्डामाददत एकविंशतिं^६ प्रति-
 प्रस्यतारो दृशान्ये रात्रिकर्मिणो^१ ऽथाध्वर्युः सुवेणाज्यस्योप-
 हत्य चीणि पूर्वाणि वैश्वदेवानि जुहोति^१ स्वाहाधिमाधी- १०
 ताय स्वाहेति सुवेरेवाव्यानां जुहोति दत्ते स्वाहेति दर्वैर-
 च्चानामदन्तकाय स्वाहेति^१ त एवमेवैतमनुवाकं^१ यदैत-
 स्यानुवाकस्य पारं यन्त्ययैतेनानुवाकेन यशदधति^१ ॥ १६ ॥

पूर्वां स्तोकीया अथैतमनुवाकं दिग्वा^१ अथैतमनुवाक-
 सुत्तरा स्तोकीया अथैतमनुवाकमेकविंशतिं^१ दीक्षामथैतम- १५
 नुवाकमृतुदीक्षा अथैतमनुवाकमद्यस्य सावित्राण्यथैतमनुवाकं^१

१ चित्वा० M.

१ Thus M; *पुच्छानामभिनिरूहति Be, *पुच्छानामभिनिरूहन्ति U; *पुच्छ-
 नामभिनिरूहन्ति B.

२ *सैनात्सु० Be

३ *होमैरन्वान्य० M. but ep supra p. 220, 6.

४ Thus MBU, दर्वि Be

५ Thus M *गतिः Be, *गति BU

त एवमेवैताननुवाकानेतेनैवानुवाकेन ^१ यदैतेषामनुवाकानां
 पारं यन्मथैताननुवाकानुपसंक्रामन्ति वैश्वदेवानि चाश्राद्धानि
 च द्वावश्रूपाणामोषधीनां च वनस्पतीनां च द्वावपाः संधा-
 नानां चाभिधानानां च संश्रवस्यैक ^१ उक्तः खारीहोमस्त एव-
 ५ मेवैताननुवाकानेतेनैवानुवाकेन ^१ यदैतेषामनुवाकानां पारं
 यन्मथैताननुवाकानभिनिवर्तन्ते ॥ २० ॥

एकस्मै स्वाहा द्वाभ्याः स्वाहेति ^१ त एवमेवैताननुवाका-
 नेतेनैवानुवाकेन पुनःपुनरभ्युपाकारं जुह्वत्यथ वसतीवरीणां
 परिहरणकाले ऽधिद्रवन्ति ^१ परिहृतासु वसतीवरीष्वार-
 १० तायाः सुमद्गृष्ट्यायां पुनरेवाधिद्रवन्ति ^१ त एवमेवैताननु-
 वाकानेतेनैवानुवाकेन पुनःपुनरभ्युपाकारं जुह्वतः समाप्नुवन्ति ^१
 तानि वा एतान्यथस्य सर्वायुषाणीत्याचक्षते ^१ ॥ २१ ॥

समाप्तय इति हैक आऊरैतेर्हि सर्वाः राधिं जुह्वत्यथ
 प्रातरनुवाकमुपाकरिष्यन्ताववद्रवतो ऽध्वर्युश्च प्रतिप्रस्थाता च
 १५ द्वावन्वावधिद्रवतो रात्रिकर्मिणावथ ^१ राजानमुपावह्य प्रात-
 रनुवाकमुपाकरोति ^१ परिहिते प्रातरनुवाके ऽपो ऽच्छैत्यं द्वि-
 रुदैत्युक्थ्यं ^१ क्रतुमुपैति ^१ समानं कर्मोपाः शोरुपाः श्रूः होथ-
 च्छिन्द्राणसमधिद्रुत्य वतसः नुवाङ्गतीर्जुहोत्युषसे स्वाहा व्युष्टौ
 स्वाहोद्रेष्यते स्वाहोद्यते स्वाहेति ^१ प्रसिद्धो ऽभिववः ^१ समानं

१ • कर्मिणास्य M

१ उदैति M, उदेति the other MSS

कर्मान्तर्यामादन्तर्यामः शोयश्चिद्राणममधिद्रुत्य चतस्रः सुवा-
 ड्तीर्गुहोत्पुदिताय स्वाहा सुवर्गाय स्वाहा लोकाय स्वाहा
 सर्वमौ स्वाहेत्यथैतदुदित आदित्य उपरमन्ति रात्रिकर्मिणो ।
 अत्रश्चिन्दन्ति परित्ययणानि । निवर्तयन्तीन्प्राणसानि । प्रसिद्धः
 सुवर्णस्यैवेहा गृह्यन्ते । समानं कर्माययणाद्गृहादापयणं ।
 गृहीत्वा सुवर्णरजताभ्यां द्वौ महिमानौ पशौ गृह्णाति यः
 प्राणतो य आत्मादा इत्यथोकथ्यं गृह्णाति । समानं कर्मा-
 यिणाद्गृहादायिनं ग्रहं गृहीत्वा चतुर्विंशतिः रग्ना आदाय
 यूपानभ्यायन्ति चतस्रयतस्र इतरे परिकर्मिणः । सर्वम् ।
 राज्ञुदात्ममग्निष्ठसुत्वृज्य तस्माद्दक्षिणमेव पूर्वं पौतुद्रवमुपस्था- १०
 वानमुच्छ्रयति ॥ २२ ॥

अथोत्तरं । धीन्द्रक्षिणतो वैष्वाङ्गस्त्रीनुत्तरतस्त्रीन्द्रक्षिणतः
 खादिराङ्गस्त्रीनुत्तरतस्त्रीन्द्रक्षिणतः पालाशाङ्गस्त्रीनुत्तरतो ।
 एवेतं पालाशमुपगम्य दक्षिणतो न्यस्यति द्रवणीः । सर्वना-
 नूपानुत्वृज्याथाध्वर्युरग्निष्ठ उपाकरोत्यथं त्वपरं गोमृगमि- ११
 त्येताङ्गस्त्रीप्राजापत्यानथ पर्यङ्गानुपाकरोत्याग्नेः । कृष्णलला-
 ममैन्द्रापौष्णं पौष्णमाग्नेयौ कृष्णपीवौ ताद्वौ सोमशमव्यौ
 मितिष्ठौ वार्हस्पत्यौ धावे पृषोदरः सौर्यं बलचं पेतमिष्य-
 थाध्वर्युरग्निष्ठ एवोपाकरोत्यग्नेः ऽनीकवते रोहिताञ्जिरनद्वा-

१ • त्वाग्नेः M (sec. m) ; • त्वाग्नेः M (pr. m) and all the other MSS, but cp. infra xv. 26 med (229. 16).

- नित्येकादशायाध्वर्युरग्निष्ठ एवोपाकरोति सोमाय खराज्ञे ऽनो-
वाह्यावनद्वाहाविति इन्द्रिनो^१ । ऽथाध्वर्युरग्निष्ठ एवोपाकरो-
तीन्द्राय राज्ञे सूकर इत्येकादशारणान्सैषाग्निष्ठे पशुषष्टिर्भव-
त्यय रोहितो धूमरोहित इति दशाष्टादशिनो ऽनुवाकास्तेषां
- ५ पूर्वा एव नवतो दक्षिणेषु द्यूपेषूपस्थापयन्तुत्तरा नवत उत्तरे-
स्याग्नेन्द्रा दक्षिणेषां मुख्या भवन्त्येन्द्रासूरा उत्तरेषामय मयुः
प्राजापत्य इति दश दशिनो ऽनुवाकास्तेषां पूर्वा एव पञ्चतो
दक्षिणेषु द्यूपेषूपस्थापयन्तुत्तराः पञ्चत उत्तरेषु^१ सोमापौष्णा
दक्षिणेषां मुख्या भवन्त्येन्द्रापौष्णा उत्तरेषामथैतस्मिन्नुपस्थे
- १० मनसैव यं देष्टि तमुपाकरोति^१ यद्यु वै न देष्ट्याहस्ते पशु-
रित्यनुदिशत्येतस्मिन्काल आश्वनीये सुवाङ्गतिं जुहोत्युपा-
हताय स्वाहेति^१ ॥ २३ ॥ षष्ठः ॥

- अथैतमश्वमेधेण द्यूपान्स्वरथे युनक्ति युञ्जन्ति ब्रध्नमरुधं
चरन्तं परि तस्युष इत्येषास्य षष्ठं मर्मज्यते रोचन्ते रोचना
- १५ दिवीत्येवमेवोत्तर योग्यं युनक्ति^१ तस्यैवमेवोत्तरतः^१ प्रष्टिसुप-
नियुनक्ति^१ तयोः षष्ठं मर्मज्यते युञ्जन्यस्य काम्या हरी

१ अश्विर्ब्रध्नति षष्ठम् is ० इन्द्रिन. M Bat TS v 6 21 are ennum-
erated only 22 pasus The reading of M, however, would agree
with the statement made infra (1 3), that there are 60 pasus
(3+11+11+24 (22 acc to the Sambatā')+11). Should the
text of TS 1 c be incomplete ?

१ •वोत्त M but cp supra xi 6 (p. 73, 3), this passage is left out
in all the other MSS

विपचसा रथे । शोणा धृष्णू नृवाहसेत्यथ केतुं कण्वन्नकेतव
 इति ध्वजं प्रतिमुञ्चत्यथ यजमानं वर्ममंनहनीयाभिः संनद्यति
 लीमूतस्येव भवति प्रतीकमिति चतुर्दशभिर्यथा रूपमथ रथ-
 मुपतिष्ठते वनस्पते वीक्ष्णो हि भूया इति तिसृभिरनु-
 च्छन्दममथ दुन्दुभिमुपशामयत्युपशामय पृथिवीमुत घामिति ५
 तिसृभिरनुच्छन्दममथ दक्षिणः हृदमभिप्रयाति क्षीप्ते पृष्ठं
 क्रमैरत्यक्रमीद्वाज्याक्राम्वाजीति चिभिरनुवाकैरा क्रोडेभ्यो ऽश्वा-
 नभिधावयन्त्यथैतः १ रथं प्रदक्षिणमावत्यं शास्तामागयति
 यदातो श्रपो अगमदिन्द्रस्य तनुवं प्रियाम् । एतः श्रोतरेतेन
 पथा पुनरश्वमावर्तयामि न इति १ तानध्वर्युहत्तराभि स्तोकी- १०
 याभिरश्वेत्यग्रये स्वाहा सोमाय स्वाहेत्येतेनानुवाकेन पुनःपुन-
 रभ्युपाकारं यावदेयाः स्तोका उपरमन्ययेतमश्वमघेण यूपान्
 स्वरयात्प्रमुथ्य सौवर्णेन संदानेन संदित्याध्वर्योरावसथं द्वियोगं
 वर्तयन्त्यथ महिषी वावाता परिवृत्तीत्येता अस्मै १गन्धाग्णा-
 न्मणौऽश्वादायाभ्यायन्यथं १ तस्य यत्प्राक् क्रोडान्नमह्विथ्यभ्यनक्ति १५
 वसवस्त्वाञ्जन्तु नायत्रेण हृन्दसेति पौतुद्रवेण प्रतिहितानां
 जायाभिः सहाथ यत्प्रतीचीनं क्रोडादा नाभेस्तदावाताभ्यनक्ति
 रुद्रास्त्वाञ्जन्तु वैष्टुभेन हृन्दसेति ॥ २४ ॥

गौडगुप्तवेनाराघ्नां जायाभिः सहाथ यत्प्रतीचीनं नाभेरा

१ •भिधावयन्त्य• M (as supra xv. 5 and 6, p 200 7, 210. 12); •भि-
 नापत्य• the other MSS

२ Thus M, गंधाग्णान्मणौ• Be, गंधाश्वरामणौ• BU

पुष्कान्तपरिवृत्तभ्यनक्षादित्याम्वाञ्चन्तु जागतेन हृन्दधेति
 भौमोन^१ सूतघामणीनां च चत्तमंपहीदृणां च जायाभिः मह^२
 तस्य ये प्राचीनं वहमः केशास्तेषु महिषी महस्रः सौवर्णा-
 ङ्काचानावयति भुरिति प्रतिहितानां जायाभिः मह^३थ ये
 ५ प्रतीचीनं वहमः केशास्तेषु वावाता महस्रः राजताङ्काचानाव-
 यति भुव इत्यराज्ञां जायाभिः मह^४थैषा परिवृक्ती वालेषु
 महस्रः सामुद्राङ्काचानावयति सुवरिति सूतघामणीनां च
 चत्तमंपहीदृणां च जायाभिः मह^५थेत्तं पन्नयो^६ यन्तय
 महिषी वावाता परिवृक्ती माहानमी^७ दामोद्वेता^८ अस्मै
 १० मधुमिश्राङ्गानुपकिरन्ति ॥ २५ ॥

लाजीश्च्छाचीश्च्यगो^१ ममांश्^२ यथायै गय्याया एतद्देवा
 अन्नमत्तैतदन्नमद्भि प्रजापत इति^३ यस्मै हाअमन्ति तस्यै
 चार्धुका प्रजा^४ भवतीति^५ विज्ञायते^६ ऽथैतमश्नः संदानात्प्र-
 मुथ्य निर्मन्थस्यावृता निर्मन्थेन प्रचरति प्रक्षत्याभिक्षत्याया-
 १५ ध्वर्युरग्निष्ठे नियुनक्त्यं द्वापरं गोमृगमित्यथास्य^७ परंश्चास्त्रि-
 युनक्त्याग्नेर्द्रं कृष्णलज्जाममैन्द्रापौष्णं पौष्णमित्येताःस्त्रीःश्ललाट^८

१ Thus M, बोले the other MSS., cp. Ap xx. 15 12 (मोचकतेन) ।

२ Thus all (not पन्नो) ।

३ Thus M, महानमी BU, महानसि Bo

४ Thus M, दोषी the other MSS

५ Plati sign not in MSS

६ M om प्रजा and reads भवतीति ।

आग्नेयौ कृष्णधीवौ धीवासु^१ त्वाष्टौ सोमशमवयौ मन्थ्योः^१
 अग्निष्टौ बार्हस्पत्यौ षष्ठे^१ धाचे षष्ठोदरमुदरे^१ शौर्यं बलसं
 पेतं पुच्छं इत्यंथाध्वर्युरग्निष्ठ एव नियुनक्त्यये ऽनीकवते
 रोहिताश्विनरत्नानित्यंथाध्वर्युरग्निष्ठ एव नियुनक्ति सोमाय
 सुवराजे ऽनोवाहावनद्वाहावित्यंथाध्वर्युरग्निष्ठ एव नियुनक्ती-
 ऋाय राजे सुकर इति^१ सर्वानेवारण्याश्विनोऽनेनैवासुवर्तयते^१
 याश्च याम्याणां पशूनामुत्सृज्यन्नावत्यारणाश्चाथ दक्षिणा-
 न्प्रतिप्रस्थातारो नियुञ्जन्त्यधोत्तरानथैतमथं नित्येन प्रोक्षेण
 प्रोक्ष्यातिप्रोक्षेण प्रोचति अग्निं बीजमिति^१ नित्येनैवेतरान्पशू-
 नंथ दक्षिणान्प्रतिप्रस्थातारः प्रोचन्त्यधोत्तरानथैतमथमरेण^१
 यूपान्प्रोचणौरवघ्नापयति ॥ २६ ॥

अग्निः पशुरासीत्तेनायजन्त स एतं लोकमजयद्यस्मिन्नग्निः
 स ते लोकस्तं जेष्यस्यथावजिघ्रि । वायुः पशुरासीदादित्यः पशु-
 रासीदिति^१ यदि नावजिघ्रति पुनरेवावघ्नापयत्यग्निः पशु-
 रासीत्तेनायजन्त स एतं लोकमजयद्यस्मिन्नग्निः^१ स ते लोक-^{१५}
 स्तस्मान्तान्तरेष्यामि यदि नावजिघ्रति । वायुः पशुरासीदा-
 दित्यः पशुरासीदिति^१ यदि नावजिघ्रति पुनरेवावघ्नापय-
 त्यग्निः पशुरासीत्तेनायजन्त स एतं लोकमजयद्यस्मिन्नग्निः^१
 स ते लोकस्तं जेष्यसि यज्ञवजिघ्रसि । वायुः पशुरासीदादित्यः

१ Thus M, •शर्तयति the other MSS

१...१ This passage is found in M only

पशुरस्रीदितोश्चरो ऽवघातो रित्येतस्मिन्काल^१ आहवनीये सुवा-
ङ्गतिं जुहोत्याह्वयाय स्वाहेति^१ ॥ २७ ॥ सप्तमः ॥

अथेष्वात्समिधेमाद्दान आहाग्नये समिधमानायात्सुब्रूही-
त्यभ्यादधातीष्मं^१ परि समिधं^२ शिनष्टि^१ वेदेनोपवाजयत्यनु-

५ क्तासु सामिधेनीषु सुवेणाघारमाघारयति^१ संमृष्टे सुग्भ्या-
सुत्तरमंधाम^२ स्वर्गयन्सुचावुदङ्कृत्याक्रम्य जुह्वाश्वं^३ तूपरं गोमृग-
मित्येतान्समनक्त्य^४ पर्यङ्गान्घेतरान्घ दक्षिणान्घोत्तरान्घ
यथायतनं^५ सुचौ सादयित्वा प्रवरं प्रवृणीते^१ प्रसिद्धमृत्विजो
वृणीते^१ शीदति होता^१ प्रसवमाकाङ्क्षति^१ प्रसूतः सुचावा-

१० दायात्याक्रम्याश्राव्याह समिद्धः प्रेथेति^१ समिद्धो अञ्जगृहदरं
मतीनामित्येता अश्वस्याप्रियो भवन्ति^१ वषट्कृते जुहोति प्रेथ
प्रेथेति चतुर्धाष्टमयोः समानयमानो ऽष्टमे सर्वं^२ समानयते^१
परि स्वाहाकृतीभ्यः म^३खाव^२ शिनष्टि^१ दश प्रयाजानिद्धो-
दङ्कृत्याक्रम्य सुवर्णं च सायकं च याचति^१ तौ जुह्वामक्ता ताभ्या-

१५ मशं तूपरं गोमृगमित्येतान्समनक्ति^१ कालायसैः पर्यङ्गान्को-
हायमैरितरान्सुवर्णैर्दक्षिणाञ्जतैरुत्तरान्घ यथायतनं^५ सुचौ
सादयित्वाह पर्यग्नये क्रियमाणायात्सुब्रूहीति^१ नित्ये पर्यग्नि-
करणे ऽगुवर्तयति भेषस्त्वा पचतैरवतु लोहितपीवश्यागैः
शस्मलिरिति^१ पर्यग्निहृतानामेतेषां पशूनासुसृजन्ववी^२ द्वे धेनू

१ Thus (वघातो) M. only, वघातो or वघातो the other MSS.

२ जुह्वा on M

३ Thus M •दक्षत्यदि the other MSS

भौमी दिग्भ्यो वडवे द्वे धेनू भौमी वैराजी पुरुषी द्वे धेनू
 भौमी इन्द्राय राजे सूकर रति सवनिवाचारष्यानं च पर्यग्नि-
 छतैः पशुभिर्दधः प्रतिपद्यन्ते । तेषामैन्द्रासूरा उत्तरार्था
 भवन्त्यश्च उपचारतो । इत्यमेवाध्वर्युर्वपात्रपणीभ्यामम्भारभते ।
 पृथगितरान्यरिकर्मिण उदक्षो नयन्यनुपूर्वमव्यतिपजन्तो । इत्य ५
 याचति पर्हिद्य शतपलं च छत्तिं चाधीवासं च कशिपु तार्थं
 चेत्युत्तरत एतद्दक्षलः सः सौर्णं भवति । तदश्याय निहन्य-
 मानायोपास्यति वर्हिद्य शतपलं च छत्तिं चाधीवासं च
 कशिपु चेत्येतत्पञ्चतयं । तार्थेण संज्ञयमानं यामेन साम्ना
 प्रस्रोतानूपतिष्ठते । पृथगितरेभ्यस्तान् इतराग्नाचो वोदीचो वा १०
 निघ्नन्वाहणतो मायून्संज्ञयतेत्युक्तेनैव यथेतमेत्य पृषदाज्या-
 वकाश आसते । इथैती ब्रह्मोद्यं वदतो होता च ब्रह्मा चान्त-
 रेण यूपं चाहवनीयं च । दक्षिणतो ब्रह्मा भवत्युत्तरतो होता
 होता ब्रह्माणं पृच्छति ॥ २८ ॥

किञ्च खिदासीत्पूर्वचित्तिः किञ्च खिदासीद्वृहद्वयः । किञ्च १५
 खिदासीत्पिगंगिला किञ्च खिदासीत्पिलिप्पिलेति । तमितरः
 प्रत्याह द्यौरासीत्पूर्वचित्तिरश्व आसीद्वृहद्वयः । राचिरासी-
 त्पिगंगिलाविरासीत्पिलिप्पिलेति । तमितरः पृच्छति कः
 खिदेकाकी चरति क उ खिज्जायते पुनः । किञ्च खिद्धि-
 मस्य भेषजं किञ्च खिदावपनं महदिति । तमितरः प्रत्याह १०

सूर्य एकाकी चरति चन्द्रमा जायते पुनः । अग्निर्हिमस्य भेषजं
भूमिरावपनं महदिति ^१ तमितरः पृच्छति पृच्छामि; त्वा पर-
मन्तं पृथिव्याः पृच्छामि त्वा भुवनस्य नाभिम् । पृच्छामि त्वा
वृष्णो अश्वस्य रेतः पृच्छामि वाचः परमं व्योमेति ^१ तमितरः

५. प्रत्याह वेदिमाहुः परमन्तं पृथिव्या यज्ञमाहुर्भुवनस्य नाभिम् ।
सोममाहुर्वृष्णो अश्वस्य रेतो ब्रह्मैव वाचः परमं व्योमेति ^१
संज्ञप्ताग्नाहुर्जुहोति संज्ञप्ताहुतिं यत्पशवो मायूनहपतेत्यथ सप्त
प्राणाहुतौर्जुहोति प्राणाय स्वाहा व्यानाय स्वाहेति ^१ षट्-
चिश्चतमश्चस्तोमीयाञ्जुहोति ^१ यदक्रन्दः प्रथमं जायमानो मा
१०. नो मित्रो वरुणो अर्थमा ये वाजिनं परिपश्यन्ति पक्वसुत
स्मास्य द्रवतस्तुरण्डत इत्यथाभ्यायन्ति शमितार धपेतनेति ^१
पाशेभ्यः पशून्प्रमुच्यमानाननुमन्त्रयते ऽदितिः पाशाग्रमुसो-
क्तेतानिति ^१ पृथग्विशाखाभिरुपमञ्ज्येमां दिशं निरस्यन्वराती-
यन्तमधरं लणोमि यं दिग्गस्तन्निन्प्रतिमुञ्चामि पाशानित्य-
१५. यैताः पद्भ्यः सौवर्णैरुदकमण्डलुभिरुदायन्ति ^१ ता अश्व-
स्थानुषुष्ठं प्राणानाप्याययन्वो? यन्त्यनुपूर्वमितरेषां? पशूनाम-
धेया महिषी प्रास्य केशान्वासः परिधाय सौवर्णेन विधवनेन
विधुवाना चिरपमलैरश्वं पर्यत्यवन्ती स्थावन्तीस्त्वावन्तु प्रियं
त्वा प्रियाणां वर्षिष्ठमाथ्यानां निधीनां त्वा निधिपतिश्च द्वा-

१ •सोमीयाञ्जुहोति M (cp. Ap xx. 21 11), •सोमीयञ्जु (cp. T Br III. 9 12 L.) the other MSS

१ Thus M, •व्यायर्थन्यनुपूर्वे the other MSS

महे वयो ममेति ^१ त्रिः परीत्योत्तरतस्तिष्ठति प्रतिष्ठितानां
जायाभिः सहै^१वं वावाताराशां जायाभिः सहै^१वं परिवृत्तौ
सूतयामणीनां च चत्तसंपदीष्टणां च जायाभिः सह ^१ यथेतं
पद्मयो धग्यथैतमश्वः सर्वैरलङ्कारैरलङ्कृत्य परिव्रयन्ति ^१
तस्योदीचीं द्वारं कुर्वन्त्यथैतां महिषीः सर्वैरलङ्कारैरलङ्कृत्य ^१
तां निष्क्रुवानां ^१ गर्हमाणामध्वर्युं रुदानयत्यग्ने अम्बाल्यम्बिके न
मा नयति कश्चन । असस्यशक इति ^१ शशमुत्तरत उपसंविश
शिरस्तो वास उपधत्ते ^१ तावध्वर्युस्तार्येण ^१ संप्रोषेति सुभगे
काम्योत्तवासिनि सुवर्गं स्तोत्रे संप्रोषांयामित्यथैषा महिष्युपस्ये
श्रेकमाधत्त आधमजानि गर्भधमा तमजासि गर्भधम् । तौ सह ^१
चतुरः पदः संप्रसारयावहा इति ^१ तामध्वर्युरनुमन्त्रयते वृषा
वाः रेतोधा रेतो दधात्विति प्रतिपद्य च आसां हृष्ये हृक्षणि
सदिंष्टदिं परावधीदित्यातो ^१ ऽथैषा पत्नी गर्हते ॥ २६ ॥

अग्नि अम्बाल्यम्बिके न मा यमति कश्चन । असस्यशक
इति ^१ तां यजमानो ऽभिसेयत्यूर्ध्वामिनामुच्छ्रयतादिति ^१ सा ^१
तथैव गर्हते ^१ तां वावाताभिसेयति यद्भूरिणी यवमन्तीति ^१
सा तथैव गर्हते ^१ तां परिवृत्तभिसेयतीयं यका शकुन्तिकेति ^१
सा तथैव गर्हते ^१ ताः सर्वे गणा अभिसेयन्ते ^१ माता च ते

१ Thus M, •संज्ञतां निष्क्रुवानां the other MSS.

१ Thus M; उपस एता अध्वर्युः Be; उपसैना अध्वर्युः B; उपसैता अध्वर्युः U

१ Thus, ātmanepadam, all

- पिता च त इति ^१ नाच गर्हते ^१ महर्तमश्वमुपसंविश्योपोत्याय
 वासः परिधायाद्भिर्मांजयत आपो हि षा मयोभुव इति
 तिसृभिरनुच्छन्दसं दधिक्रावणो अकारिषमिति चतुर्थीः ^१
 सर्व एव सुरभिमतीमृचं जपन्ति ये यज्ञे ऽपूतं ^१ वदन्ति ^१ नयन्ति
 ५ पत्नीं ^१ यत्रच्छिन्दन्ति परिश्रयणमश्वस्यालङ्करणमध्वर्योरावस्यः
 हरन्त्यैतस्मिञ्छ्वल्लिगर्चं आशुपिष्टानि संयुत्य तैरनुलोममश्वं
 प्रन्तिमन्त्यथ ^१ मद्दिषी वावाता परिवृक्तीत्येता अस्मै गणा-
 न्मुचीत्यादाद्याभ्यामश्वं ^१ तस्य यत्प्राक् क्रोडात्तस्मिन्मद्दिषी
 शौवर्णाभिः सूचीभिरसिपथाक्कल्पयन्त्येति गायत्री विष्टुब्
 १० द्विपदा या चतुष्पदेति द्वाभ्यां प्रतिहितानां जायाभिः
 महाथ यत्प्रतीचीनं क्रोडादा नाभेस्तस्मिन्वावाता राजताभि-
 रुत्तराभ्यां द्वाभ्यामरात्रां जायाभिः महाथ यत्प्रतीचीनं नाभेरा
 पुच्छात्तस्मिन्परिवृक्ती सीमाभिर्दत्तराभ्यां द्वाभ्याः सूतयाम-
 णीनां च चत्तसंग्रहीदृणां च जायाभिः सह ^१ यचेतं पद्मयो
 १५ यन्त्यध्वर्योरावस्यः सूचीर्हरन्त्यथ सुवर्णं च सायकं च
 याचति ^१ ताभ्यामश्वस्य क्रोडमापिनष्टीत्यमश्वं ^२ विश्वासतेति ^१
 कस्त्वा ह्यति कस्त्वा विश्वास्तीत्येतत्पट्टं यजमानं वाचयति ^१
 यदैतस्य सूक्तस्य पारमेत्यथाध्वर्युरश्वस्य क्रोडात्पिशितमुत्पिनष्टी-

१ The avagraha added by me

२ •लिपत्यथ MB, •लिपत्यथ Be U

३ Thus M, क्रोडमापिनश्चित्तंश्चनपिरवानयेति Be, क्रोडमापिनविचंमश्व
 (चं) नं पिष्टानयेति BU.

त्यमस्ये^१ विश्रमतेत्याश्मिति^२ नाशस्य वपा भवति^३ चन्द्रमिव
 नेदः परिरुक्तः^४ साशस्य वपा^५ वपा^६ तूपरस्यैवं गोमृगस्य^७
 कान्नायमैः पथंज्ञाणां लोहितायमैरितरेषां सुवर्णैर्दक्षिणेषां
 रजतैरुत्तरेषाम्^८ ॥ ३० ॥

अश्वस्यैवाध्वर्युर्वपया प्रथमया प्रतिपद्यते^१ ऽनूषीरितरा^२
 आह्वरन्त्यश्वस्यैव वपायै प्रतिपद्यमानायै बर्हिषो ऽपमुपास्य-
 त्युपेतरा यच्छन्त्युत्तरतो ऽश्वस्य तूपरस्य गोमृगस्येति वपाः
 अपयन्ति दक्षिणत इतरेषां पशूनामश्वस्यैव वपाः सुवाङ्मत्या-
 भिजुहोत्युपेतरा यच्छन्त्ये^३ स्वाहाकृतिप्रैषेण चरित्वा सः स्वा-
 वेण षषदाव्यमभिघार्याश्वस्यैव वपामभिघारयत्युपेतरा यच्छ-^४
 न्त्ये^५ पुरस्तात्स्वाहाकृतिः^६ सुवाङ्मतिः^७ कृत्वा सुवर्णेन महि-
 मानं जुहोति तस्य ते शौर्महिमेत्यथोपस्त्रीयं दिः सुवेणाश्व-
 स्यैव^८ वपाः समवकुम्भवाह प्रजापतय इत्युपाः^९ इयस्य
 कागस्योस्यस्य वपानां नेदषो ऽवदीपमानस्यानुमूक्षीत्युच्चैर्यावतीः^{१०}
 सुवर्णभवत्युपेतराः पाश्या वेडसूनेन बोधोद्यच्छन्ते^{११} द्विरभि-

१ Thus (without, however, the plati sign) M ; *तद्वृद्धपिनडि इत्य-
 मस्य विश्रमते रत्यामिति Be, and thus also BU (but घं is o. एत्) ।

२ *वत् MSS exc M

३ वपा M

४ * left out in all the MSS exc. M.

५ एव om M

६ *वदीपमानागाम् M, cp. supra xi: 5 (p 70, 11).— पाश्वी M, पाश्वि
 the other MSS of supra c.

- घारयत्यत्याक्रम्याश्चाव्याह प्रजापतय इत्युपाङ्गु इयस्य काम-
 सोसस्य वपा^१मेदः प्रस्थितं प्रेथेत्युच्चैर्वपद्गृते वपा^१ जुहोत्यथो-
 परिष्टाद्रजतेन महिमानं जुहोति तस्य ते पृथिवी महिमे-
 त्यथ पर्यङ्गाणां वपाभिश्चरत्यथेतरेषामथ दक्षिणेषां प्रति-
 ५ प्रस्थातारो वपाभिश्चरन्त्वयोत्तरेषां^१ याङ्ग्य याम्याणां पशुना-
 मुदसाचीदारण्याङ्ग्य सुवाङ्गत्यस्तेषां वपाभ्यः प्रतिजुहोत्युपाङ्ग-
 श्वेतेषां पशुजातानां वपाभिश्चरन्ति प्राजापत्यानाङ्ग्य सावि-
 चाणाङ्ग्य सारस्वतानां पौष्णानां यामानां पिबदेवतानां द्यावा-
 पृथिव्यानां वायव्यानाङ्ग्य सौर्याणां वैश्वकर्मणानामित्यथोप-
 १० रिष्टात्स्वाहाकृतिङ्ग्य सुवाङ्गतिङ्ग्य ऊत्वा वपाभ्रपणीरन्तुप्रहृत्य
 समुत्क्रम्य चालाले भार्जयन्ते^१ इय पशुन्विशान्ति^१ शमितरि-
 त्याह माश्वस्य लोमापिहतीर्माश्वस्यास्ति^१ सङ्गारौर्यथाङ्गमेनं^१
 विहृत्य शामिचे कुम्भ्याङ्ग्य समवग्रमयतादेवं त्वपरमेवं गोमृग-
 मथ दक्षिणमश्वश्रुणं गोमृगकण्ठमिति शामिचे निष्पचतादय-
 १५ स्रयेन कमण्डलुनाश्वतेजनीङ्ग्य अपयतादित्यथ सावित्रङ्ग्य ऊत्वा
 प्रधर्पन्ति प्रातःसवनाय^१ तद्वजुधा संतिष्ठते^१ ॥ ३१ ॥
 अष्टमः ॥

१ वपा M, वपा B Be U

२ वपा MB, वपा Be

३ Thus M, संश्रुति Be B, मश्रुति U.

-४ Thus M, लोमापिहतीर्माश्वस्य संश्रुतायथा• B, लोमापिहतीर्माश्वस्य
 संश्रुतायथा• U, लोमापिहती etc (as U) Be

अथ सावित्रं जुवा प्रसर्पन्ति माथंदिनाथ सवनाथ^१
 प्रसिद्धो ऽभिषवः^१ प्रसिद्धं षहाः गृह्णन्ते^१ समानं कर्मा
 दाक्षिणेभ्यो^१ दाक्षिणानि जुवाष्टौ संवर्गाऽतृजुहोत्यर्वाङ्
 यज्ञः संक्रामत्विति^१ कामं दक्षिणानां^१ ददाति^१ वैश्वकर्मणानि
 जुवा नव पर्याग्नीजुहोति भृतं भयं भविष्यदिति^१ प्रसिद्धो^१
 ऽग्न्यभिषेको^१ ऽहीनसंततिं करोत्तृजुधा माथंदिनं सवनं
 संतिष्ठते^१ अथ सावित्रं जुवा प्रसर्पन्ति तृतीयसवनाथ^१
 प्रसिद्धमादित्यपक्षे चरित्वाघणं गृह्णात्ययोक्त्यं गृह्णाति^१
 समानं कर्मा पवमानात्पवमानेन चरित्वाथैतान्प्रशून्यात्तयथं
 त्वपरं गोमृगमित्यथ पर्यङ्गानचेतरानथ दक्षिणानथोत्तरानुत्त- १०
 रतो ऽथस्य त्वपरस्य गोमृगस्येति हविरुपसादयन्ति दक्षिणत
 इतरेषां पशूनामथ वैतसे कटे ऽथस्य^१ इदयं निधाय सुवर्णेन
 च सायकेन च तस्याघे ऽवघ्नन्नाह ॥ ३२ ॥

मनोतायै हविषो ऽवदीयमानस्थानुब्रूहीत्येकादशावदाना-
 न्यवघत्येवं त्वपरस्यैवं गोमृगस्य^१ कालायसैः पर्यङ्गाणां क्षोदा- १५
 यधैरितरेषां सुवर्णेर्दक्षिणेपां रजतैरुत्तरेषां^१ नाथस्य^१
 त्वपरस्य गोमृगस्येति स्त्रिष्टुते ऽवघत्यवघ्नन्तीतरेषां पशूनां^१

१ M 109 प्रति after कामं and leaves a blank for two aksharas before हविः ।

१ Thus M, निषवो the other MSS.

१ अथ M.

१ Thus M, नाथस्य the other MSS.

नाशस्य^१ त्वपरस्य गोमृगस्येतीडामवद्यत्यवद्यन्तीतरेषां पशूना-
 मथैतमथं^२ वैतसे कटे यथाङ्गं^३ चिनोति^४ । पुरस्तात्प्रत्यञ्चं
 त्वपरमायातयति^५ । पद्यात्माचीनं गोमृगमथ जुहूपभृतावाद-
 दान आह प्रजापतय इत्युपांशु ह्यस्य ह्यगस्योसस्य हविषो
 १० जुहोतीत्युच्चैरत्याक्रम्याश्चाह प्रजापतय इत्युपांशु ह्यस्य
 ह्यगस्योसस्य हविः प्रस्थितं प्रेष्येत्यच्चैर्विषदूते तान्सहैव कटेना-
 ग्रावनुप्रहरति ॥ ३३ ॥

द्यौस्ते षष्ठं क्रमैरत्यक्रमीद्वान्याक्रान्वाजीति चिभिरनुवाकै-
 रथ पर्यङ्ग्याणां हविर्भिस्यरत्यथेतरेषामथ दक्षिणेषां प्रति-
 १० प्रस्थातारो हविर्भिस्यरन्यथोत्तरेषां^६ । यांश्च याम्याणां
 पशूनामुदस्ताचीदारणांश्च सुवाङ्गत्यस्तेषां हविर्भ्यः प्रतिजु-
 होत्युपांश्वेतेषां पशुजातानां हविर्भिस्यरन्तीत्युक्तमेतदथ
 पुरस्तादनस्यतेः समान्यो दिशः प्रतियजत्यथ वनस्यतिना
 चरत्यथ पुरस्तात्स्विष्टकृतो गोमृगकण्ठेन प्रथमामश्वतेजनीमुप-
 १५ जुहोत्यथ स्विष्टकृता चरत्येतस्मिन्काल आहवनीये सुवाङ्गतिं
 जुहोति ऊताय स्वाहेति^७ ॥ ३४ ॥

अथैतं प्रसेकमग्रावायातयति दक्षिणतो वोदञ्चं पद्यादा
 प्राञ्चं^८ । तस्य सुगिव पूर्वाधिं^९ भवत्येवमेव मथं^{१०} । समस इव

१ Thus M Be, नानाशस्य UB

२ MSS exo M ins here पशूनां ।

३ Thus M, यथाचं Be, यथाच BU.

४ पूर्वाधिं M, पूर्वाधिं the other MSS, but cp supra x. 54 (p 56, 9)

बुध्नसंमिश्रितुर^१ उपसृणान , आहाप्रमत्तः संततमानय
 स्तेगान्निगदिशामीति^२ स च धाराग्निं प्राप्नोति तत्प्रतिपद्यते
 स्तेगान्द्व्याभ्यां मण्डूकाश्चग्भ्येभिरिति चतुर्दशानुवाकाग्नया-
 माय स्वाहेति पञ्चदशमं च द्वे आहुती जुहोतीषुवदाय स्वाहा
 वल्लिवदाय स्वाहेति षट्त्रिंशत्तमश्चस्तोमीयाः^३ द्विपदा ५
 इमा तु कं भुवना सीपधेमापो हि हा भयोभुव इति चाचितं
 प्रथेकमग्नावनुप्रहरत्यैनः सः स्वावेणाभिजुहोति^४ समानं
 कर्मानूयाजेभ्यो^५ ऽथ पुरस्तादुत्तमस्थानूयाजस्याश्रयैनाश्रयतेज-
 नीमुपजुहोति^६ समानं कर्मां पत्नीसंयाजेभ्यो^७ ऽथ पुरस्ता-
 दुत्तमस्य पत्नीसंयाजस्यायस्येन कमण्डलुनाश्रयतेजनीमुपजुहो- १०
 त्यजुधेकविंश उक्थ्यः संतिष्ठते पत्नीसंयाजान्तो^८ ऽथ वसती-
 वरीः परिहृत्य पयांसि विग्नित्योपवसन्ति^९ ॥ ३५ ॥
 नवमः ॥

अथातो महारात्र एव बुध्नन्ते^१ प्रातराज्यानि गृहीत्वा
 राजानमुपावपत्य प्रातरनुवाकमुपाकरोति^२ परिहिते प्रातर- १५
 नुवाके ऽपो ऽञ्जैत्यङ्घ्रिद्वैत्यैतिरात्र^३ क्रतुमुपैति^४ प्रमिद्धो
 ऽभिषवः^५ प्रमिद्धं यद्वा गृह्यन्ते^६ समानं कर्माश्विनाद्वाद्वादा-
 श्विनं यद्वा गृहीत्वैकादश रश्मना आदाय यूपमभ्येति^७ स्वर्वन्तः

१ बुध्नसि • all, but ep. l.c.

२ • सोमिधासिबो MSS.

३ षडस्य १५० षडः (before रेजनीय्) all the MSS. except M.

४ Thus M., the other MSS. are more or less defective

- राज्युदात्तमग्निष्टसृज्यैकादश प्रातर्गन्धान्प्राजापत्यान्पशूनुपा-
 करोति । तेषां प्रसिद्धं वपामिद्वरित्वा प्रसर्पन्ति प्रातःसवनाय ।
 तद्वृजुधा संतिष्ठते । प्रसर्पन्ति माध्वादिनाय सवनाय । प्रसिद्धो
 ऽभिववः । प्रसिद्धं गृहा गृह्णन्ते । समानं कर्मा दाक्षिणेभ्यो ।
 ५ दाक्षिणानि ऊत्वाष्टौ संवर्गाङ्गतीर्जुहोत्यर्वाङ् यज्ञः संकामत्वि-
 त्यवशिष्टं दक्षिणानां ददाति । वैश्वकर्मणानि ऊत्वा नव
 पर्याप्तीर्जुहोति भूतं भयं भविष्यदित्युत्सन्नो ऽग्न्यभिषेको ।
 नात्राहीनसंततिं करोत्युजुधा माध्वादिनाय सवनः संतिष्ठते ।
 प्रसर्पन्ति तृतीयसवनाय । प्रसिद्धमादित्यगृहेण चरित्वा-
 १० गयणं गृह्णात्यथोक्थ्यं गृह्णाति । समानं कर्मा पवमाना-
 त्पवमानेन चरित्वा स्वे धामन्पशुभिश्चरति । तेषां समानी
 मनोता समानी देवता समानः प्रत्यभिमर्शनः समानो वसा-
 होमः समानो वनस्पतिः समानः स्त्रिष्टहत्प्रैषवांसमानीडा
 समान्यो दिशः । समानं कर्मा पत्नीसंयाजेभ्यः । पत्नीः संयाज्य
 १५ प्राङ्हेत्य ध्रुवामाष्याभ्यभूतौथानुभूतौथ जुहोत्या मे गृहा भव-
 न्वग्निना तपो ऽन्वभवदित्येताभ्यामनुवाक्ताभ्यामथ भूताभ्यौ
 होमौ जुहोति भूताय स्वाहा भविष्यते स्वाहेत्येषाध्वरि-
 काणि समिष्टयजूषि ऊत्वा दशाग्निकानुपजुहोति । समानं
 कर्मावमृथादथैतस्मिन्नवमृथे द्वितीयामवमृथाङ्गतिः ऊत्वा
 २० दश 'वारुणानुपजुहोति नमो राशे नमो वरुणायेत्यथ
 मृत्यवे स्वाहा मृत्यवे स्वाहेति नवतिमाङ्गतीर्जुहोति
 प्रयासाय स्वाहायासाय स्वाहेत्यैकादश । शतायुर्वं पुरुषः

गतवीर्यं आत्मैकगतो यावानेव पुरुषस्तस्मान्मृत्युमवयजत इति
 ब्राह्मणम् १ ॥ ३६ ॥

अथैष आत्रेयो विद्वतः शूक्तो विक्रिधस्तिलकवाग्निज्ञाचः १
 खलतिर्विकटः कुनखी कुजः ग्रिपिविष्टो नम उपमञ्जति २
 तस्य मूर्ध्नि जुहोति जुम्बकाय स्वाहेत्यवाष्मा एतच्छतं विपयं ५
 ददात्यथैनमिपुजिताग्रधमन्ति ३ मा मे राष्ट्रे वात्सीरिति १
 प्रसिद्धो ऽवश्य ४ उदयनीययेश्चेद्वा मैत्रावरुणी वग्रासुपा-
 करोति ५ तस्य सौरौर्नव शेता वग्रा इत्युपासग्भ्या भवन्ति ६
 तासां प्रसिद्धं वपाभियरित्वायेण गार्हपत्यं पालीवतमुच्छ्रित्य
 तस्मिञ्छगलं कस्त्रायं किकिदीधिं विदीगयमिति स्वाद्यान्पशू- १०
 सुपाकरोति ७ ताग्न्यग्निहतानुत्सृज्याज्येन स्रग्भ्यां करोत्यथ
 पशुपुरोडाशात्निर्वपति पशुपुरोडाशौ वाच पुरस्तात्पशुपुरो-
 डाशस्त्रिष्टुततो दश वयान्युपजुहोति नमो राष्ट्रे नमो वर-

१ तिलकावाग्निज्ञाचः M.

२ Thus M; उपदिञ्जति the other MS

३ Wholly uncertain ददात्यथैनमिपुजिताग्रधमन्ति मा मे राष्ट्रे वात्सीरिति
 M, ददात्यथैनमिपु(धि) ताग्रधमन्निमासे राष्ट्रेवेवात्सीरिति B Be (pr. m.);
 ददात्यथैनमिपुधिताग्रधमन्निमासे राष्ट्रेवेवात्सीरिति Be (sec. m), ददात्यथै-
 नमिपुधिताग्र etc (as B) U, this is certain, that प्रधमन्ति is a third
 person of a verb, I have conjectured प्रधमन्ति (cp. Śāṅkh. śra
 xvi 18, 20 निःशक्ति), then the foregoing must be an ablative;
 but whether एपुजिताग् is the correct reading I do not see.

णयेत्यथ पुरस्तात्पशुस्त्रिष्टुक्ततो दश^१ गव्यान्पशुहोति नयो-
 भूर्वातो अभिवात्सा इति^१ प्रसिद्धं पशवः संतिष्ठन्ते^१ ऽथोद-
 वसानीययेष्वेद्वाग्नेणाहवनीयं विगलयूपमुच्छ्रित्य तस्मिन्नेताम्प-
 श्नुपाकरोत्याग्नेयमैन्द्राग्रमाश्विनमिति^१ तेषां प्रसिद्धं वपाभि-
 ५ श्रित्वा पशुपुरोडाशाच्चिर्वपति^१ ताननुवर्तन्ते ऽष्टौ देवसुवा-
 ह्वीऽथग्रये ऽष्टहोमुचे ऽष्टाकपाल इत्येषा च; दशहविरिष्टि-
 स्तस्या एता चाव्यापुरोनुवाक्या भवन्ति ॥ ३७ ॥

अग्नेर्मन्त्रे प्रथमस्य प्रचेतस इत्यथ पुरस्तात्पशुपुरोडाश-
 स्त्रिष्टुक्ततो दश ब्रह्मवर्चसान्पशुहोत्या ब्रह्मन्ब्राह्मणो ब्रह्मवर्चशी
 १० जायतामित्यथ पुरस्तात्पशुस्त्रिष्टुक्ततो दश संनतिहोमानुप-
 जुहोत्यग्रये समनमत्पृथिव्यै समनमदिति^१ प्रसिद्धं पशवः
 संतिष्ठन्ते^१ ऽत्रैतैरन्वह द्वादशभिर्ब्रह्मोद्नैश्चरति^१ तेषामुक्तं
 चरणं यथामुचैकस्थान्यच^२ रशनाभ्यामवैभ्य एताम्परःप्रतं प्रत-
 पलाच्चिष्कान्ददाति^१ सुवर्णरजते महिम्नोः पाचे ददात्क-
 १५ तयानि^३ सौवर्णानि पाचाणि ददाति हिरण्मयं कशिपु^४

१ om M

२ Thus M (for चसुच cp. supra xv 4), यथामुचैकस्थान्यच the other MSS., as all the MSS. contain a case form of रच, I did not venture to change यथामुचैवस्थान्यच, i.e., yathā amutra evam, a. r.

३ Thus M, •त्येनानि the other MSS.

४ •पु^० or •पु^१ MU.

हिरण्यस्य^१ पड्वीश^२ हिरण्यस्य^३ संदानमित्येष^४ वीणा-
 गायिभ्या^५ शतं विपथौ ददात्यथर्तुपशुभिर्द्यजते^६ षट्पुण्यायं
 वा समानेषु वाग्यायतनेषु पिशङ्गास्तयो वासन्ताः शारङ्गा-
 स्तयो यैशाः पृषन्तस्तयो वार्षिकाः पृथ्वस्तयः शारदाः पृथ्वि-
 सक्त्यास्तयो हैमनिका अवलिप्तास्तयः शैशिराः संवत्सराय^७
 निवचम इत्यथ देविकाहविर्भिर्यजते^८ इय वैधातवीयया
 यजते^९ इय मौचामया यजते^{१०} संतिष्ठते इश्वमेधस्त्रिभिः
 संवत्सरैः^{११} संतिष्ठते इश्वमेधः संतिष्ठते इश्वमेधः^{१२} ॥ ३८ ॥
 दशमः ॥

॥ इति पञ्चदशः प्रश्नः ॥

^१ Left out in the MSS. exc. M.

^२ सदायमि० MSS. exc. M.

^३ पञ्चत M, सज्जत the other MSS.

द्वादशाहेन पक्ष्यमाणो भवत्येको वा बहवो^१ वेतो^२ द्वेको^३
दक्षिणावता यजते^४ स^५ यजेको^६ यदि बहवो ऽमावास्याया
एव षडहेमोपरिष्ठाद्दीचन्ते^७ ते^८ गृहपतेररण्योः संजानते
पृथग्मा^९ ते यदि गृहपतेररण्योः संजानते मयित्वा गार्ह-
१ पत्यमाहवनीयमुद्धरन्ति^{१०} यामाद्भ्रतश्रपणमाहरन्ति^{११} यद्यु वै
पृथक् संजानते गृहपतिरेव प्रथमो मन्वते^{१२} तदेवेतरे^{१३}
पयुंषविग्र्य मयित्वामयित्वैव गार्हपत्यश्च^{१४} संनिवपन्ति^{१५} तस्मा-
देकवद्भूतादाहवनीयमुद्धरन्ति^{१६} यामाद्भ्रतश्रपणमाहृत्य संनि-
वपन्त्य यदि पद्यादपर^{१७} आगच्छति मयित्वैव गार्हपत्ये ऽर्ध
१० निवपत्याहवनीये ऽर्धं यामाद्भ्रतश्रपणमाहृत्याप्यर्जुत्पु^{१८} एमं^{१९}
पूर्वेषु कर्मसु ऋयन्ते^{२०} ऽयातः पवनस्यैव भीमाश्मा^{२१} गृहपति-
मेवाध्वर्युः प्रथमं पवयत्यथ होतारमथ ब्रह्माणमथोद्गातारं
प्रतिप्रस्थाताध्वर्यु पवयति प्रस्रोतारं प्रशान्तारं ब्राह्मणश्च^{२२}
मिनमाग्नीध्रः प्रतिप्रस्थातारं पवयत्यच्छावाकं नेष्टारं पोतारश्च^{२३}

१ Thus M only (regarding सतो वि cp. infra xvi 13 2/0, 5).

बहवो वा यजेको all the other MSS

२ Given only by M

३ Only in M

४ Thus M only . •हरन्ति all the other MSS.

५ संयति M

६ नरेरे• all the MSS exc M.

७ सहेवावर M

८ Thus M •माहृत्यर्जुत्पु. T Eo H D. •माहृत्यर्जुत्पुत्पुत्पुत्पुत्पु. B
He, •माहृत्यर्जुत्पुत्पुत्पुत्पुत्पु U

सदस्यमुन्नेताग्नीध्रं पवयति यावस्तुतः सुब्रह्मण्यं प्रतिहतर-
नात्मानमन्ततस्ते चेद्भूयुरध्वर्युर्वाव^१ सर्वस्य पवयिता स नः सर्वा-
न्पवयत्विति स एवैनाम्सुर्वाङ्पवयत्यपि वान्योऽन्यं पवयन्ति^२
यद्यधीयन्तो भवन्ति^३ ॥ १ ॥

तेषां प्रसिद्धा दीचषीयेष्टिस्त्यायते^४ सङ्गदाश्राविते स
यवाह भरतवदिति तद्गृहपतेरेवार्षेयं प्रथमं वृणीते^५ ऽथ
होतुरथात्मनो ऽथ ब्रह्मणो ऽथोद्गातुरथ प्रतिप्रस्थातुरथ
प्रहोतुरथ प्रगातुरथ ब्राह्मणाच्छ्रमिनो ऽष्कावाकस्य सदस्य-
स्याग्नीधः पोतुर्नेष्टुर्वावस्तुत उक्तेतुः सुब्रह्मण्यस्य प्रतिहर्तु-
रन्ततो^६ ब्रह्मण्यदिति समानं^७ ते सर्वे एव^८ दीक्षाङ्गतिषु^९
समन्वारभन्ते^{१०} गृहपतिमेवाध्वर्युरसैः क्षणाजिते वाचयति^{११}
तदेवेतर^{१२} ऽनुनिकामन्त्यपि^{१३} वान्योऽन्यं वाचयन्ति यद्यधी-
यन्तो भवन्ति^{१४} ते यथोत्साहं व्रतदुधमुपयन्त्येकैका^{१५} वा
वक्त्रैर्वा^{१६} तेषां यद्यैव प्रवरानुपूर्वमेव^{१७} घर्मोऽच्छिष्टे^{१८} ऽति-

१ Thus MTD Be 11 U (pr. m.); वा (s. a. o वाव) B Be U (acc. m.).

२ Thus M, sing the other MSS

३ यद्यधीये M.

४ Thus M, ते सर्वे (without एव) T Be 11 U D; समानमन्ततः सर्वे एव B Be.

५ Thus MUD; तदेवेतर the other MSS.

६ Thus M; मुनिङ्काम* all the other MSS.

७ Thus (अनुदुधमु.) Be 11 DUT; *दुधमुप* U, *दुध उप* M.

८ एवं om. M

९ Thus M B Be, *क्षिष्टे* T Be 11 DU

घाह्नभक्षेषु^१ षोडशिनि^२ षष्ठ्यामुपसद्युत्तरवेदिः संनिवपन्ति
यद्यनग्निचित्यो भवत्यथ यदि साग्निचित्यः प्रथमायामेवोप-
सद्युत्तरवेदिः संनिवपन्ति^३ ॥ २ ॥

तेषां द्वादश दौचा द्वादशोपसदो द्वादशाहं प्रसृता^४ न
५ द्वादशाहे ऽग्निं चिन्वीतेत्येक आह्वस्विन्वत उ हैके^५ प्रभिद्धेन
कर्मणोपवसथाद्यन्ति^६ तेषां व्योतिष्टोमो वैश्वानरः प्रायणीयो
ऽतिरात्रस्त्रायते^७ स यत्र माश्वंदिने सवने तृतीयसवनाय
वसतीवरौभ्यो ऽवनयति तदसतीवरौकलत्रे यावन्माचौरति-
ग्निष्याग्नीध्रं^८ द्रुत्वा ह्यायायै चातपतस्य सन्धौ गृह्णाति हविष्म-
१० तौरिमा आपो हविष्मन्देवो अध्वरो हविष्माः आविवाषति
हविष्माः असु सूर्य इत्येषाहीनसंततिरेतामेव पुनःपुनश्चोद-
यिष्याम^९ इति वदन्तः^{१०} सो ऽत्र वैव^{११} यज्ञस्य पुनरालभं
अपति यज्ञायज्ञियस्य^{१२} वा स्तोत्रे शंयुवाक्ने वा^{१३} तेषां व्योति-
ष्टोमो वैश्वानरः प्रायणीयो ऽतिरात्रः संतिष्ठते^{१४} तस्मिन्सः-

१ Thus M T Be 11 DU, *भक्षे B Be.

२ प्रसृतः all the MSS exc M, cp. infra xvi. 12 init.

३ Thus (यावन्माचौर*) MT Be 11, *माचौर* D; *माचम* B Be U.—
All the MSS. exc M अत्रशिष्य ।

४ Thus M B Be; *यामश्च T Be 11 DU.

५ Thus M in accordance with the Dvaidha, स्तोत्रे T Be 11 U;
स्तोत्रे B Be, स्तोत्रे D

६ *यज्ञियस्य T Be 11 DU, *यज्ञीयस्य MB Be

स्थिते विवर्तयन्ति^१ परिधीननुप्रहरन्ति^२ प्रसारं^३ पञ्जीसंघा-
जान्ते^४ इतिप्रैषेण ब्रह्मा वाचं चच्छति^५ परिश्रंतासु वसतो-
वरीभ्याद्गतायाश्च सुवह्मण्यायां ब्रह्मा वाचं विवृजते^६ प्रति-
पद्यते^७ दिवा प्रातरनुवाकेनाह्ला संकामहोता इन्द्राश्चस्वामाह
निमील्लाध्वर्युरुपाश्चं जुहोति रात्रौ रूपमिति वदन्नास्त्रायते^८
विष्टदग्निष्टोमो रयंतरसामा^९ माहेन्द्रस्य श्लोषे रथो युक्तो
इत्याधावति^{१०} रथप्रभेदेन माहेन्द्रस्य श्लोचमुपाकरोत्येतावदेवै-
तदहः शिष्यं क्रियते^{११} इहीनसंततिं करोत्यथ शो भूते तायते
पद्मदग््न उक्थ्यो सहस्रामा^{१२} इन्दुभिर्नैतदहरध्वर्युर्माहेन्द्रस्य^{१३}
श्लोचमुपाकरोत्येतावदेवैतदहः शिष्यं क्रियते^{१४} इहीनसंततिं^{१५}
करोत्यथ शो भूते तायते सप्रदग््न उक्थ्यो वैरूपसामाधावे-
नैतदहरध्वर्युर्माहेन्द्रस्य श्लोचमुपाकरोत्येतावदेवैतदहः शिष्यं
क्रियते^{१६} इहीनसंततिं करोत्यथ शो भूते तायते एकविंश
उक्थ्यो वैराजसामाग्नेयस्य षोडशी^{१७} शान्तिपाद्यावन्तिपाद्या^{१८}
षोडशीत्येक आङ्गरेकविंशमेतदहर्न्युक्तं भवति^{१९} विराजां वा १५

१ Plural MT Be II DU and Drauidha; singular B Be.

२ Plural M.

३ Thus M; धारति Keś., धारति Be TD, मयति B Be.

४ Thus M, इन्दुभिर्नैतदहः the other MSS.

५ Thus M only, •ऐष्य बोद्धवी च शान्तिपाद्या Be; •ऐष्य बोद्धमिनाति-
पाद्या B, •ऐष्य च बोद्धमिने शान्तिपाद्याय शान्तिपाद्या Be II T (the latter
only बोद्धमिति) UD.

६ Thus M, श्लोचमिति all the other MSS

प्रतिपत्सु न्यूञ्चयन्ति शस्त्रे^१ वेत्येतदेकमथापरं^२ प्रातरनुवाके
 न्यूञ्चयन्ति हविष्कृत्युभयेषु प्रस्थितेषु माहेन्द्रस्याश्रावणे^३ न तत
 ऊर्ध्वं न्यूञ्चयन्तीत्यरणीहस्त^४ एतदहरध्वर्युर्माहेन्द्रस्य । स्तोत्र-
 मुपाकरोति^५ तदुद्गातुर्दक्षिण^६ ऊरौ मन्यति^७ । तं जात^८
 * सर्वं एवाभिहिङ्कुर्वन्ति^९ ॥ ३ ॥

तस्य मीमांसा^१ गार्हपत्ये ऽनुप्रहरत्यप्रतिष्ठाकामाना-
 माग्नीध्रे^२ प्रजाकामाना^३ शामिधे पशुकामानामाहवनीये
 स्वर्गकामानामित्यनादृत्य तदाहवनीय^४ एवानुप्रहरति भवतं नः
 समनभाविति^५ प्रहृत्याभिजुहोत्यग्नावग्निश्चरति प्रविष्ट इत्येता-
 १० वदेवैतदहः शिन्धं क्रियते^६ ऽहीनसंततिं करोत्यथ यो भूते
 तायते चिणव उक्थ्यः शाक्तरसामैन्द्रो ऽतियाहो^७ ऽद्भिरेत-
 दहरवकामिश्राभिरध्वर्युर्माहेन्द्रस्य^८ स्तोत्रमुपाकरोति^९ तासां

१ मङ्गलश्लो Be B

२ न ins TD Be II U

३ Thus MT Be II UD, *रषीभ्यामे• B Be.

४ तदुद्गा• M

५ मयन्ति M

६ *ग्नीध्रीधे B Be U

७ प्रजमनका• M.

८ Thus M only, संतसाह• T Be II DU (pr. m.), तसाह• U (sec. m.), एतसाह• B Be.

९ All MSS ins एव after षद्भिरे, exc. M

ये^१ यजामहे ऽग्निं गृहपतिं गार्हपत्यात्सुगृहपतयस्त्वयाग्ने
 ' इमे सुन्वन्तो यजमानाः स्युः सुगृहपतिस्त्वमेभिः सुन्वद्भिर्वज-
 मानैः स्या^२ अग्निर्गृहपतिर्गार्हपत्यादृतुना सोमं पिवतु जोष्यमे
 समिधं जोष्याङ्गतिं जोषि ब्रह्म जन्मं जोषि सुष्टुतिम् । विष्टे-
 ५ भिर्विष्टाः ष्टुना वसो मह उग्रन्देवाः उग्रतः पायया
 हविर्षतुना सोमं पिवतु वीरपदिति^३ ३ सावाग्निमेतद्दह-
 र्भक्ष्युत्तरतो वत्सान्धारयन्ति दक्षिणतो मातृमाहेन्द्रस्य सोचे
 ऽन्तरेण^४ सदोहविधानि संवाग्ने^५ वत्सान्मातृभिः सःसृजन्ति^६ ।
 स्रजन्ति वत्सानुत्सृजन्ति मातृमाहेन्द्रस्य^७ सोचमुपाकरोत्यथा-
 १० पराश्र^८ उग्र्यपरायिषु शिष्यानि क्रियन्ते^९ पारुष्येपीर्हता
 श्रमति^१ बालखिल्या मैत्रावरुणो विहरति^१ वृषाकपिं
 ब्राह्मणाच्छुभी श्रमत्येवयामस्तमच्छावाकः^१ संतिष्ठते पृथयः

१ Sign of plati only in B Be UD.

२ स्याद् all

३ The passage सावाग्नि* up to उपाकरोति (line 9) is given here by MB Be (sec. m) only, the other MSS. give it in kb 6 after the words वृष्यामानम् (252, 3). U agrees with M with this exception that only the first words सावाग्निमेतद्दहर्भक्ष्यन्ति are given after वृष्यामानम् ।—सावाग्नि* all.

४ Thus MB Be, सोचे अन्तरेण the other MSS.

५ Thus M only, सविष्टा all the other MSS.

६ उग्रवष्टु* M.

७ माहेन्द्रस्यो* उपाकरोति not found in M

पडहो^१ ऽहीनघंततिं करोत्यथ वसतीवरोः परिद्वत्य पयाऽमि
विश्रियोपवमन्ति^१ ॥ ५ ॥ प्रथमः ॥

अथ शो भूते चतुर्विंशं ह्रन्दोममुपयन्ति एहत्सामानमथ
शो भूते चतुश्चत्वारिंशं ह्रन्दोममुपयन्ति रथंतरसामानमथ
शो भूते ऽष्टाचत्वारिंशं ह्रन्दोममुपयन्ति एहत्सामानमथ^१
शो भूते चतुर्विंशमग्निष्टोममुपयन्ति रथंतरसामानमग्नि-
वाक्यमेतद्दर्भवति^१ नैतद्दृश्योऽन्यथा उपहताय धाङ्गं-
'यथा' वा नाराशऽथा वा विष्णुयादिति^१ तदु वा आङ्गं
वै यद्वाः संतिष्ठते यद्वा विष्णुयादिति^१ विष्णुयादिति^१ वै नो^१
ब्राह्मणं भवति^१ नैतदाद्रियेते^१ नाद्रियेतेति^१ स्थितिरनु-^१
ष्टुममेतद्दर्भवति^१ नानुष्टुमो ऽधीयते^१ ते चेदनुष्टुम
उद्धरेद्वर्षां उप सूर्यं याभिर्वा सूर्यः
सह । ता नो ह्रिस्वन्ध्वरमित्येतया सौर्या^१ गायत्र्या वसती-

१ Thus T Be 11 DU, धाङ्गंवाचा B Be; धाङ्गंवाचा M, but above च and च two alparas are written, which I am unable to decipher.

१ Thus M, the other MSS विष्णुयादिति once only and द्विनो ।

१ Thus M, most of the other MSS. om here and at the collateral passages (xvi 6 s. fin, xvi, 16 s. fin.) नाद्रियेते ।

१ धीयते all the MSS exc. M.

१ Thus Be, and M, which inserts only चेदु after चध्वर्यः—चनुष्टु-
मनु both times B, the whole passage runs thus in T Be 11: तचे-
दनुष्टुमनु उद्धरेद्वर्षां उद्धरेद्वर्षां; in U, चध्वर्यमनुष्टुमनु उद्धरेद्वर्षां
उद्धरेद्वर्षां, in D नध्वर्यमनुष्टुमनु उद्धरेद्वर्षां उद्धरेद्वर्षां ।

१ Thus M only, धीयते all the other MSS.

वरौर्गञ्जीयाद्दे^१ वा मनसे लेत्यपोद्भृत्यैतामन्यथा धौम्या^२
 गायत्र्या राजानमुपावहरेदिण्यो^३ त्वं नो अन्तम इत्यपोद्भृत्यैता-
 मन्यथा वैष्णव्या गायत्र्या राजानमुपतिष्ठेत्^४ म उ चेद्-
 विदाननुष्टुभमभिव्याहरत्यत्यक्रमिषमिति^५ होत्रे प्राह^६ होता-
 ५ नाप्रस्थापयिता^७ होतास्य तदचरैरपिवयति^८ स उ चेन्नन्ये-
 तामितकामो^९ वा अहमस्मि यद्द्वयं वेदे यजुर्मयमेव^{१०}
 तद्यैवाचर्यो^{११} वेदो तौ^{१२} संपादयेतामिति^{१३} नैतदाद्रियेत्^{१४}
 नाद्रियेतेति स्थितिः^{१५} संतिष्ठत एष षतुर्विंशो ऽग्निष्टोमो
 रथंतरमामा^{१६} ॥ ६ ॥

१. तस्मिन्स्थिते समिद्धारा^१ यन्त्याद्यत्य^२ समिध आग्नी-

१ Thus M only, चौर्षा B Be, धौर्षा Be 11 TUD.

२ The text is corrupt in all the MSS, and I am at a loss how to emend, अत्यक्रमिषम् is my conjecture, अचमिषमिति B, अमिषमिति Be, अचयामिषमिति TDU, अचयामिषमिति Be 11, अग्रमन्या (or म्या) मुञ्जी-
 षमिति M Probably we are to read an is-acrost 1 ps sing. act. Koś. has- यत्यामिषमिति बीबीजेतास्मि नाग्निता (sic).

३ Thus conjecturally All the MSS अपवति exc M, which has अपवति ।

४ कामा MT Be 11 DU, कामः B Be, which om वा; all the MSS exc M begin a new kb with अचमिषम् ।

५ Thus M, यजुर्मयं वैतान्यावावेवाचराययो वेदो ततो संपा. T Be 11 D, यजुर्मयं वैतान्याचराययो वेदो संपा. B Be, यजुर्मयं वैतान्यावावेवाचराययो वेदो संपा. U.

६ Thus corrected, अविहारयन्त्या. MSS.

प्रीये संन्यस्यन्ति^१ तेषु ममत्पारब्धेष्वाहवमीये च्चुवाङ्गति^२
 जुहोति प्रजापतये स्वाहेति मनसाय रुदः प्रसर्पन्ति त्वष्णी-
 स्तोमाय^३ संप्रसृप्तान्विदिनाध्वर्युमंनमैव प्राङ् द्रुत्वा मनसेमा^४
 पाचं कृत्वा मनसान्यं^५ यद्दं प्रजापतये गृह्णात्युपयामगृह्णीतो
 ऽसि प्रजापतये त्वा जुष्टं गृह्णामीति^६ यदिदं किं च तदिति^७
 मनसा परिगृह्य सादयत्येष ते योनिः प्रजापतये त्वेत्यथाप
 उपसृश्य बर्हिषी आदाय वाचंयमः प्रत्यङ् द्रुत्वा मनमैव
 स्तोत्रमुपाकरोति^८ मनसा^९ प्रसीति^{१०} मनसा प्रस्रौति^{११}
 मनसोद्गायति^{१२} मनसा प्रतिहरति^{१३} मनसा होच एषोत्तमेति
 प्राङ्मनसा होताङ्गयते^{१४} मनसाध्वर्युः प्रत्याङ्गयते^{१५} मनसा
 श्श्रमति^{१६} मनसा प्रतिगृह्णाति^{१७} यदैतस्य^{१८} मानसस्य श्श्रमस्य
 पारमेत्यथ होतोचैद्यतुर्होतृग्न्याचष्टे^{१९} तस्मा^{२०} अध्वर्युः प्रति-
 गृह्णाति ॥ ७ ॥

श्रोत्रं होतृस्य होतः सत्यं होतररात्म होतरिति^१

१ सं• found in M only.

२ मुवाङ्गतीर् T Be ll UD.

३ Thus M; मनसेव the other MSS.

४ All the MSS exc. M om. चन्दे ।

५ इति om. M

६ om B Be U

७ यदैतस्य B Be

८ तस्माद् T Be ll UD.

९ Be ll TD ms. च, not M Be BU, cp. xii. 16 (109, 14).

यद्यु वै होता नाधेत्यन्य^१ उ^२ होत्राश्रुमी श्रुमति^३ तस्मा
 उ प्रतिप्रस्थाता प्रतिगृणाति^४ यदैतेषां पारं यन्त्यथाध्वर्यु-
 मंनसैव प्राङ् द्रुत्वा मनसैव तं ग्रहमुपोद्यच्छते^५ मनसाश्राव-
 यति^६ मनसा प्रत्याश्रावयति^७ मनसा वषट्कृतानुवषट्कृते ऊत्वा
 ५ हरति भक्षं^८ मनसा समुपहृष भक्षयन्ति^९ मनसा निर्णिञ्जो
 पात्रं प्रयच्छति^{१०} संतिष्ठत एष तृष्णीःस्तोमो^{११} ऽयन्निजो
 विष्टच्छत्यधिष्टसूर्ये^{१२} वाचं विष्टच्छभ्वाश्द^{१३} नचचेपूर्^{१४} इत्यधि-
 ष्टसूर्ये^{१५} इति वै नो ब्राह्मणं भवति^{१६} ते ऽधिष्टसूर्ये एव वाचं
 विष्टजन्ते^{१७} तानचैवामीनाम्परिश्रयन्ति^{१८} पद्मीशाले पद्मीः
 १० परिश्रयन्त्यथानतिमर्षन्तावध्वर्युं धिष्णियाग्मर्हिभ्यामौदुम्बरीः
 समन्वारभेते इह धृतिरिह विष्टतिरिह रन्तिरिह रमति-
 रिति^{१९} ते यथासमुदितं^{२०} वाचं विष्टजन्ते^{२१} ॥ ८ ॥

अथातः मर्षणस्यैव मीमांसा^१ दक्षिणस्य हविर्धानस्याधो-

१ Thus MT B 11, अन्यत् D, न्यो B Bo.

२ Most of the MSS have the plural.

३ विश्रुत्य. all exc. M.

४ Thus emended hesitatingly, विष्टच्छभ्वाश्दस्येषु—त्यधि. M, विष्टच्छ-
 धार्धनस्येषु इत्यधि. T Bo 11 D, विष्टच्छभ्वाधर्धनस्येष्वित्यधि. U; विष्टच्छभ-
 मिति वाधर्धनस्येष्विति वा अधि. B Bo; Keß. समात्रे तृष्णीःस्तोमे ऽयद्युः
 अन्निजो विष्टच्छति अधिष्टसूर्ये वाचं विष्टच्छभ्वा (sic) नचचेधिति। इतर
 अन्निजः प्रतिगृणुः अधिष्टसूर्ये वाचं विष्टच्छभ्वा (sic) इति वा। उदितेषु
 नचचेषु विष्टच्छभ्वा (sic) इति वा।

५ Thus M B Bo and cp. Ap XXI 12 7, रमतामिति T Bo 11 DU

६ इति M

ऽधो ऽवश् सर्व्युरेतेन ह वै सर्पाः ससृपुस्ततो वै ते जीर्णा-
 स्तनूरपाप्ततेति^१ तदु वा आङ्ग्यो वा अपथेन प्रतिपद्यते
 स्थाणुं वा हन्ति गर्ते^२ वा पतति श्लेषश्च स न्येति^३ वपङ्कार-
 पथेनैव सर्व्युरेष वाव^४ स्वर्ग्यः^५ पन्था यद्वपङ्कारपथ इति^६
 तदु वा आङ्गः पराङ्गिव वा एषो ऽथान्तः पन्था यद्वपङ्कार-
 पन्थो^७ ऽध्वर्युपथेनैव सर्व्युरेष वा^८ इवाचः^९ पराचः^{१०} स्वर्ग्यः
 पन्था यदध्वर्युपथ इति^{११} ते ऽध्वर्युपथेनैव मर्यन्ति^{१२} तेषु
 समन्वारभ्येद्याहवनीये सुवाङ्गतिं जुहोत्युपसृजन्भावे वसं
 धारयन्धरुणो धयन् । रायस्योपमिपमूर्जमस्मासु दीधर-
 त्वाहेति^{१३} समुत्क्रम्य चात्वालदेगे जपन्ति वागैतु वागुपेतु^{१४}
 वाङ्गोपेतु वाग्यदकर्म यथाकर्म यदत्यगाम यथात्यगाम
 यदत्यरौरिचाम यथात्यरौरिचाम प्रजापतौ^{१५} प्रजापतिं^{१६}
 तत्पितरमप्येत्विति^{१७} तदाच्यन्ततः^{१८} प्रतितिष्ठन्ति^{१९} तेषां य
 एव प्रायणीयो ऽतिराचः स उदयनीयः^{२०} सत्तादुदवसाय

१ कर्ते B Be.

२ Thus M, वाव पराचः स्वर्ग्यः B Be, वावस्वर्ग्यः T, वावस्वर्ग्यः Be 11 DU.

३ Text not wholly certain वा अथाथ पराच M, वावपराचः all the other MSS.

४ Thus U (sec. m) B Be, प्रतिपत्तो तदप्रजापतो मपितरः T Be 11 D, M reads as B, but with तत् also before प्रजापतिं ।

५ Thus B Be, तद्वपङ्कारतः Be 11 DU, तदाच्यन्ततः T, तावदाच्यन्ततः M.

ज्योतिष्टोमेनाग्निष्टोमेन चतुष्टोमेन षष्ठग्रमनीयेन षडस्र-
द्विष्टोमेनैकैको यजेत ^१ ॥ ८ ॥ द्वितीयः ॥

अथातो ग्रहकृत्तरेव मीमांसैन्द्रवायवायं प्रथममहः ^१
शुक्रायं द्वितीयमाययणायं तृतीयं च चतुर्थं चैन्द्रवायवायं
५ पञ्चममहः ^१ शुक्रायं षष्ठं च सप्तमं चाययणायमष्टममहः ^१ चैन्द्र-
वायवाये ^१ नवमदशमे ^१ इति ^१ च्वा ^१ अध्वर्युतो ^१ ऽथ
द्वन्द्वोगवकृत्ततो ^१ गायत्रीप्रातःसवनः ^१ प्रथमस्त्रिरात्रस्त्रिष्टु-
ष्ट्याथंदिनो ^१ जगत्तृतीयसवनो ^१ जगत्प्रातःसवनो द्वितीय-
स्त्रिरात्रो गायत्रीमाथंदिनस्त्रिष्टुष्टुतीयसवनस्त्रिष्टुष्टुप्रातःसवन-
१० स्तृतीयस्त्रिरात्रो जगन्माथंदिनो गायत्रीतृतीयसवन इति ^१
तस्मात्सच्छन्दस ^१ उपयन्ति ^१ ॥ १० ॥

१ Thus MT Bell UD and Keß; चैन्द्रवायवायमष्टममहः शुक्रायं
नवममहः चैन्द्रवायवायं दशमम् B Be, on the whole passage cp. also Ap.
xxi. 14. 5

१ My correction, इतीन्वध्वं M; इतीन्वाध्वं T Be II DU, इतीमे
ध्वं B Be.

१ Thus M only, गायत्रीप्रातःसवन प्रथम स्त्रिरात्र the other MSS

१ Thus M only (on the form चिष्टुष्टु cp TS. vii. 2 8 3),
चिष्टुष्टुमा. B Bell, चिष्टुष्टुमा. Be TD, चिष्टुष्टुमा. U.

१ All exc. M जगतीदनी.

१ T Bell DU om इति and read 'सवनस्य'., on this whole
passage cp Sây on At. Br iv 25 10

० Thus all exc M, which has तस्मात्सच्छन्द and Be II which
reads तस्मात्सच्छन्द. The reading of M might be correct

अथातः पशुकृत्तरेव मीमांसैन्द्राग्नाः पशवः स्युरित्येक
 आङ्गरेरयं लोको वायोरन्तरिषमपाविन्द्रस्य^१ यदैन्द्राग्नः
 पशुर्भवति वायव्यो वसाहोम इमानेव^२ तन्नोकान्ग्रीणन्त^३ एषु
 लोकेषु प्रतितिष्ठन्तो चन्देयं^४ धे^५ ऽनैन्द्राग्नाप्रतिपद्यन्ते^६ यथा
 श्रेयसे ऽनादित्यं^७ पापीयस आहरन्ति^८ तादृक्त्तंसादैन्द्राग्नाः^९
 पशवः स्युरित्येतदेकमतिराचपशवो ऽभितो मध्य ऐन्द्राग्ना^१
 एकादशिना^{१०} अभितो मध्य ऐन्द्राग्नाः^१ सर्वाग्नेया^{११} एव स्युरि-
 त्येतदेकः^१ सर्वेन्द्रा^{१२} एव स्युरित्येतदेकः^१ सर्वप्राजापत्या^{१३}
 एव स्युरित्येतदेकः^१ सर्वैकादशिना^{१४} एव स्युरित्येतदपरं^१
 तेषां^{१५} सर्वैकादशिनैर्यतां प्रसिद्धमेव प्रथमे ऽहनि प्रथमामेका-

१ Thus M; इमानेवनेकीं. B Be, एमानेवनेकीं. T Be II D; इमानेव-
 नेकीं. U. - प्रौढं M, वीचयंत all the other MSS.

२ वायव्य M.

३ Thus M (without, of course, avagraha); वेत्येन्द्रापात्य. U;
 वेत्येन्द्रापात्र. B Be; वेत्येन्द्रापात्र. T Be II D.

४ चान्देनाहृत्य M.

५ आहरन्ति MU Be II D, आहरति B Be.

६ नक् after तादृक् found in Be B only.

७ रेका. M only, but cp TS. vi. 6. 5. 1.

८ धवं चप्रे. Be

९ Thus MU, धवं ऐन्द्रा B Be; सर्वेन्द्राया T Be II D.

१० Thus M, धवं or सर्वाः प्रा. the other MSS.

११ धवं रेका. B Be

दशिनौमालभन्त^१ आग्नेयस्य वारुणमुपालम्भं^२ कुर्वन्ति^३ तथा-
 स्यैतानि दश मध्यमान्यहान्यनतिरिच्यमानाः पशवो ऽनुभवन्ति^४
 प्रसिद्धमेवोत्तमे ऽहनुत्तमामेकादशिनौमालभन्त^५ आग्नेयस्य
 वा वारुणस्य वा वैश्वदेवमुपालम्भं कुर्वन्ति^६ ॥ ११ ॥

- १ तदु वा आङ्घ्र्यद्वादश^७ दीक्षा द्वादशोपषदो द्वादशाहं
 प्रसुताः कथमस्यैतान्यहानीष्टान्याप्रीतानि^८ पशुमन्ति भव-
 न्तीति^९ तिस्र एकादशिन्यो ऽप्रीयोमीयो वैश्वदेवो ऽनुबन्ध्या^{१०}
 षट्त्रिंशत्तमेते^{११} पशवः षट्त्रिंशत्तमेतान्यहान्येवमस्यैतान्यहा-
 नीष्टान्याप्रीतानि पशुमन्ति भवन्तीति^{१२} तदु वा आङ्घ्र्य-
 १० द्वादश दीक्षा द्वादशोपषदो द्वादशाहं प्रसुताः कथं द्वाद-
 शाहेन संवत्सर आप्यत इति^{१३} द्वादश पौर्णमास्यो द्वादशाष्टका
 द्वादशामावास्या^{१४} एतानि ह^{१५} वै^{१६} संवत्सरस्य वर्षिष्टान्यहान्येता-

१ •भन्त MB Be, •भन्त the other MSS. (cp Ap xxi. 14. 7), the last time DU also plural

२ Thus M; वारुणस्य वा वैश्वदेवमुपा• B Be, वा वारुणस्य etc. (as B Be) T Be 11 UD.

३ यदु om all the MSS. exc M

४ M only has preserved this correct reading, all the other MSS. are badly corrupt.

५ Thus all, are we to correct •त्रिंशत्त एवे ?

६ Thus all, exc. M, which reads षट्त्रिंशत्तमेतान्य•; are we again to correct षट्त्रिंशत्त एतानि ?

७ Thus B Be, ४ om M, नृत् TBe 11 DU

न्यनु संवत्सर आयते ^१ 'समाप्तो द्वादशाहः' समाप्तः संवत्सर-
काम ^१ एवं द्वादशाहेन संवत्सर आयते ^१ ॥ १२ ॥ तृतीयः ॥

संवत्सराय दीक्षियमाणाः समवस्यन्ति ^१ तद्दु स्मृतपूर्वे संव-
त्सरसु समवसायामते ऽन्योऽन्यस्थानूक्तं^२ च मानुषं च विजिज्ञास-
माना ^१ उतो^३ श्लोकः शमरपस्य^४ कर्ता भवति ^१ ते चतुरहे ^५
पुरस्तात्मास्यै पौर्णमास्यै दौघन्ते ^१ तेषामेकाष्टकायां क्रयः संप-
द्यत ^१ इति तु यदि समामविज्ञाय^६ दौघन्ते ^१ यद्यु वा एतस्या-
मेवैकाष्टकायाः समा^६ विजिज्ञासन्ते^६ चतुरह एव पुरस्ता-
त्पाशुन्यै वा चैथै वा पौर्णमास्यै दौघन्ते ^१ तेषामपरपक्ष-
स्याष्टम्यां क्रयः संपद्यते ^१ तेनैकाष्टकां न ह्वन्त्वुर्वन्ति ^१ तेषां ^{१०}
पूर्वपक्षे सुत्या संपद्यते ^१ पूर्वपक्षं मासा अभि संपद्यन्ते ^१ पूर्व-
पक्षे प्रसवः पूर्वपक्षे वैपुवतं पूर्वपक्ष उत्थानः ^१ समानं द्वादशा-
हिकं कर्म ^१ तथैव षड्यामुपसद्युत्तरवेदिः संनिवपन्ति यद्य-
नप्रिचित्यं भवत्य^७ यदि साग्निचित्यं प्रथमायामेवोपसद्युत्तर-
वेदिः संनिवपन्ति ^१ ॥ १३ ॥

१५

१...२ Thus M, i. s. o. संवत्सरकाम एवं T Be II DU संवत्सरकामेकम
एवं; acc to B Be the passage runs thus एवं द्वादशाहेन संवत्सर
आयते समाप्तो द्वादशाहः समाप्तः संवत्सरकृतः ।

३ Thus M Be, 'स्यापुक्तं Be II, 'स्यापुक्तं BUD

४ Thus M Be (acc. m.), cp. supra xvi 1 (p 245, 1); उद्गता
the other MSS

५ The word occurs again xvii 43 and Drāhy v. 4 11.

६ अनाविज्ञाय M.

७ Thus M, समामविज्ञायामते Be, समामविज्ञायामते the other MSS.

- तेषां द्वादश दीक्षा द्वादशोपसदः संवत्सरं प्रसुता । न
 संवत्सरे ऽग्निं चिन्वीतेत्येक आहुत्सिन्वत उ ह्येके प्रसिद्धेन
 कर्मणोपवसथाद्यन्ति । तेषां प्रसिद्धं ज्योतिष्टोमो वैश्वानरः
 प्रायणीयो ऽतिरात्रः संतिष्ठते । तस्मिन्स्थिते चतुर्विंश-
 ५ मुख्यमारम्भणीयमुभयसामानमुपयन्त्याभिषवः पञ्चमुप-
 यन्ति । ज्योतिरग्निष्टोमो गौरुक्थ्य आयुरुक्थ्यो गौरुक्थ्य
 आयुरुक्थ्यो ज्योतिरग्निष्टोमस्तं चतुरूपयन्ति । रयंतरं वृह-
 द्रयंतरं वृहदिति विपर्यासं पृष्ठे भवतः । पृष्ठ्यः षडहः । स
 मासो नैवः संपन्नेन पञ्च मासान्यन्वयेतः षष्ठं मासः संभार्यः
 १० संभरन्ति । चथो ऽभिषवाः षडहास्तान्यष्टादशाहानि । प्राय-
 णीयारम्भणीयौ । तानि विंशतिरहानि । पृष्ठ्यः षडहो ऽभि-
 जित्तयः परःसामानः । स मासो । ऽथ वैषुवतमथैतं वैषुवते
 ऽष्टन्येकविंशमग्निष्टोममुपयन्ति वृहत्सामानं । तस्य सौर्यं
 ऽतिपाद्यः सौर्यः पशुरुपाद्यम्भस्तं द्वैतदेके । दिवैवैतेनाह्ना प्रति-
 १५ पद्यन्त उदित आदित्ये दिवाकीर्त्यमहरिति वदन्तो । यथैवा-
 न्येधामह्नामेवमुपाकुर्यादिति भौद्रव्यस्तस्य महादिवाकीर्त्यः
 होतुः षष्ठं विकर्णं ब्रह्मसामं भासो ऽग्निष्टोमो । ऽयोर्ध्वं वैषु-
 वताचीनावृत्तान्खरानुपयन्त्यथ विश्वजितमुपयन्त्यावृत्त पृष्ठ्यः

१ The following acc to M, the other MSS are all more or less corrupt.

१ corrected hesitatingly, तदोतिवदेक M, तदोतिवदेके Be, तदोतिवदेके Be 11 D, तदोतिवदेके B; तदोतिवदेके U pr m, तदोतिवदेके U sec, za; cp. infra xvi 16 (p. 263, 1) and xvii 11.

प्रजाभ्यो जुष्टं गृह्णाम्युपयामगृहीतो ऽसि प्रजाभ्यस्त्वा प्रजापतये
 जुष्टं गृह्णामीत्यथ वैपुवते ऽङ्गि शुक्राया यद्वा गृह्णन्ते'^१
 समानं कर्माययणाद्गृह्णादाययणं^२ गृहीत्वा चीन्परःसाधो गृह्णा-
 त्युपयामगृहीतो ऽस्यद्भस्त्रौपधीभ्यो जुष्टं गृह्णाम्युपयामगृहीतो
 ऽस्योपधीभ्यस्त्वा प्रजाभ्यो जुष्टं गृह्णाम्युपयामगृहीतो ऽसि १
 प्रजाभ्यस्त्वा प्रजापतये जुष्टं गृह्णामीत्यथ सौर्यर्चा^३ सौर्यमति-
 याज्ञं गृह्णाति ॥ १७ ॥

तरपिर्विश्वदर्शत इत्यनुद्रुत्योपयामगृहीतो ऽसि सूर्याय
 त्वा भ्राजस्वते जुष्टं गृह्णामीति^४ परिमृज्य सादयत्येष ते
 योनिः सूर्याय त्वा भ्राजस्वत इत्यथावृत्तागृह्णात्युपयाम- १०
 गृहीतो ऽसि प्रजाभ्यस्त्वा प्रजापतये जुष्टं गृह्णाम्युपयामगृहीतो
 ऽस्योपधीभ्यस्त्वा प्रजाभ्यो जुष्टं गृह्णाम्युपयामगृहीतो ऽस्यद्भ-
 स्त्रौपधीभ्यो जुष्टं गृह्णामीति^५ सत्रैतद्दहरति याज्ञा गृह्णन्त
 इति नाङ्गणमथोर्ध्वं वैपुवतात्त्रयहमन्वहमावृत्तानेव गृह्णाति
 वैश्वकर्मणादित्याभ्यां विपर्यासमुपयामगृहीतो ऽसि प्रजाभ्यस्त्वा ११
 प्रजापतये जुष्टं गृह्णामीत्यथ वैश्वकर्मणं^६ विश्वकर्मन्विषा
 वावृधान इत्यनुद्रुत्योपयामगृहीतो ऽस्योपधीभ्यस्त्वा प्रजाभ्यो
 जुष्टं गृह्णामीत्यथादित्यमदितिर्न उरुयन्वित्यनुद्रुत्योपयाम-
 गृहीतो ऽस्यद्भस्त्रौपधीभ्यो जुष्टं गृह्णामीत्यथ वैश्वकर्मण-
 मथादित्यमथोर्ध्वं अहाद्वैश्वकर्मणादित्याभ्यामेव विपर्यामसेत्या १०

महाप्रतात्तावुभौ सह महाप्रते गृह्यते ' अथैतं महाप्रतीये
ऽङ्घ्रि प्राजापत्यमतिपाद्यं गृह्णाति ' त्वे क्रतुमपिष्टञ्जनि विश्व
इत्यनुद्रुत्योपयामगृहीतो ऽसि प्रजापतये त्वा जुष्टं गृह्णामीति '
परिमृज्य सादयत्येष ते योनिः प्रजापतये त्वेति ' ॥ १८ ॥

- १ अथातः पशुकृत्तरेव मीमांसांशैश्चाग्रानां^१ प्रगृह्णाति-
राचपग्रवो ऽभितो मध्य ऐन्द्राग्रा^२ एकादशिनो^३ अभितो
मध्य ऐन्द्राग्राः^४ सर्वाग्नेया^५ एव स्युरित्येतदेकः^६ सर्वैन्द्राग्रा^७
एव स्युरित्येतदेकः^८ सर्वप्राजापत्या^९ एव स्युरित्येतदेकः^{१०}
सर्वैकादशिनो^{११} एव स्युरित्येतदपरं^{१२} तेषां सर्वैकादशिनैर्यतां^{१३}
- १० प्रसिद्धमेवोत्तमस्य द्वाग्राचस्य द्वितीये ऽहस्रदस्य उक्थ्य एका-
दशिन्याप्यते^१ तस्य नवाहान्यपशून्यतिरिच्यन्ते^२ तेष्वेताश्व
ब्राह्मणवतः पशूनास्यभन्ते वैष्णवं वामनमित्येताः^३ क्षेपामेव^४
यतां सार्हस्ययो वैशुवते सवनीयः संपद्यते^५ तस्य सौम्यमुपा-
सम्भं कुर्वन्ति^६ यद्यु वा एताश्व^७ ब्राह्मणवतः पशून्
- १२ विन्दन्ति नवैतानि मध्यमानि सावत्सरिकाण्यहान्यैन्द्राग्रपशूनि

१ Thus M, मीमांसांशैश्चाग्रानां Do; मीमांसांशा ऐन्द्रा. B Do II UD

२ Thus M; एका. the other MSS

३ सर्वं चाग्ने. MSS. exc M.

४ सर्वं ऐ. MSS, this passage is missing in M

५ सर्वेषां. MSS exc. M.

६ Thus M; सर्वं ऐका. Do, सर्वं एका. the other MSS.

७ Thus M, दुर्गा or दत्ता; the other MSS

८ ऐव M Do, ऐव the other MSS

९ M, इतंश्च Do II BUD इताश्च Do

षडहमुपयन्ति^१ चयस्त्रिंशत्प्रभृत्याद्ययणाद्यमेतदहर्भवत्यथा-
वृत्तमेवाभिप्रवत् षडहमुपयन्ति ॥ १४ ॥

ज्योतिरग्निष्टोम आयुस्कथ्यो गौरुकथ्य आयुस्कथ्यो
गौरुकथ्यो ज्योतिरेवाग्निष्टोमस्तं तथैव चतुस्रपयन्ति^२ दृष्टद्वयंतरं-
दृष्टद्वयंतरमिति विपर्यासं^३ पृष्ठे^४ भवतः^५ पृष्ठः षडहः पुरस्तात्^६
गामंक्षेमैवत् संपन्नेन षड् मासान्यन्त्यथैतत्^७ षट् मासत्
संभार्यत् संभरन्ति^८ द्वावभिप्रवौ षडशौ तानि द्वादशाहानि^९
गोआयुषी तानि चतुर्दश^{१०} चत्वार्यूर्ध्वं वैपुवतात्तान्यष्टादश^{११}
दशरात्रो महाप्रतं चातिरात्रश्च^{१२} ष मासकालेनन्मासिपृष्ठं
गवामयनम्^{१३} ॥ १५ ॥ चतुर्थः ॥

अनुत्तमं दृष्टद्वयंतराभ्यामित्युत्तमे मासि सप्तपृष्ठान्युपेयु-
स्तद्वितीयं गवामयनं^१ दशमास्यं^२ तृतीयमभिप्रवाद्याचीयन्ति^३
ष तदद्विरमामयनं^४ पृष्ठयायाचीयन्ति ष तदादित्यानामयन-
मग्निष्टोमायाचीयन्ति ष तत्रजापतेरयनं^५ प्रायणीयोदय-
नोयावभितो मध्ये ऽग्निष्टोमास्तद्वितीयं प्रजापतेरयनत्^६
सर्वाग्निष्टोमा^७ एव स्युरिति तद्वितीयं प्रजापतेरयनमथातो

१ षषडि मप्र० M, षषडि मप्र० the other MSS.

२ All MSS. exc M ins इति ।

३ Thus M, इतो Be UD, इतो B; इतो Be 11.

४ Thus M, मासाहृत्य० B Be 11 DU (pr m); मासानुपर्यत्य० Be

५ Thus M, दशममास्यं तृतीयमभि० Be, दशमासमभि० BU (pr. m) ।

६ दशममासमभि० Be 11 U (sec. m).

७ सर्वेष्टि० Be.

यहकृतेरेव नीमाऽषा^१ तद्वैतदेके^२ सारस्वतवैष्णवौ यही
 गृह्णन्ति प्रायणीयादेवाणे ऽतिराचादोदंयनीयाद्वाग्ने^३ सरस्वती
 यज्ञो विष्णुस्ते वाचं चैव यज्ञं च मध्यतः परिगृह्णानानां
 उद्वृचं गमिष्याम^४ इति वदन्तस्तदु वा आऽऽयंदाचा^५ यज्ञ-
 ५ स्तापते तेन सरस्वत्याग्ना^६ यदु^७ यज्ञस्तेन^८ विष्णु^९ वै^{१०} नो
 ब्राह्मणं भवति^१ सारस्वतवैष्णवौ यही गृह्णीयादिति नैतदा-
 द्रियेत^२ नाद्रियेतेति^३ स्थितिः^४ ॥ १६ ॥

अथातो ऽश्वदाभयोरेव यष्टणं^१ प्रायणीये ऽदाभ्यं
 गृह्णीयादऽश्वं वैपुवते ऽदाभ्यं महाव्रत उभौ प्रायणीय उभौ
 १० वैपुवत उभौ महाव्रते^२ यत्र क चैवैनौ^३ गृह्णीयादित्येतदं-
 परमंयातः परःसास्वामेव यष्टणं^४ ते वा एते परःसामानः
 पुरस्तादेवुवताक्षरहमन्वहमितः पराश्वो गृह्णन्त उपयामगृहीतो
 ऽस्यद्वास्त्रौषधीभ्यो जुष्टं गृह्णाम्युपयामगृहीतो ऽस्योषधीभ्यस्ता

१ Thus Be, तद्वैतैतदेके MUD, तद्वैतदेके Bo 11; तद्वैतेनदेके B; cp. supra p 261, 14

२ *यामह Be and M, but, if I see right, the ह has been struck out

३ *यांयाया M.

४ All MSS. exc. M *या इति ।

५ Thus M; यद्वृचस्तेन Be, यद्वृचस्तेन the other MSS

६ वै om BUD Be (pr m.)

७ Thus M (cp supra p 252, 10), नैतदाद्रियेत चाद्रियेतेति the other MSS.

८ Thus M, वैमो the other MSS

कुर्वन्ति^१ तेषामेवं यतामैन्द्राग्रो वैपुवते सवनीयः संपद्यते^१
 तस्य सौर्यमुपालम्भं कुर्वन्ति^१ सावित्रो महाव्रते^१ तस्य
 प्राजापत्यसूपर ऐन्द्रस्यर्षभ उपालम्भ्यौ भवतः^१ ॥ १६ ॥
 पञ्चमः ॥

शो महाव्रतमित्युपकल्पयते १ऽपरिमितावधानपरिमिता-
 न्दुन्दुभीः स्यावत^१ उ^१वेवाजिस्यतश्चर्म^१ चेडमवर्त^१ च भूमि-
 दुन्दुभिमार्षभं चर्म सलाद्रूलं ब्राह्मणं च शूद्रं चार्द्रं^१ च चर्म-
 कर्त^१ श्रेष्ठः^१ होता कूर्चावध्वर्युर्दृषीर्होषका^१ श्रौदुम्बरीमुद्गाता-
 सन्दीमुपकल्पयते^१ वाणं च शततन्तुमाघाटीः पिञ्जोलाः^१
 कर्करीका इति तदु पद्मयः^१ कटपरिवारं च मिथुनौ चापरि-^१
 मिताश्च दास्यस्यावत उ^१वेवोदकुम्भान्चैतं^१ महाव्रतीये ऽङ्गि
 पञ्चविंशमग्निष्टोममुपयन्ति रथंतरसामानः^१ समानं कर्मा
 माहेन्द्राद्गृहान्माहेन्द्रं यर्हं^१ गृहीत्वार्थैतान्संभारानायतयति^१
 जघनेनाग्नीध्रं गर्तं^१ खानयित्वार्षभेण क्रूरचर्मणोत्तरलोम्वाभि-

१...१ This passage found in M and Be see. m only

१ सावत एवा० Be.

१ Corrected (cp. infra p. 207 5), चेडासंवर्तं M; चेपुसं० Be
 १ om Be.

१ •संघी० M Be

१ वि० सो० M here and infra.

१ Thus M, एवीद० the other MSS

१ om. all exc. M Be.

१ चर्म M Be 11 (pr m) D

विघ्नन्ति^१ तस्य स्नाद्गूलमुखिद्य हन्तानूपतिष्ठते^१ ऽचैतान्दु-
न्दुभीनन्दुदिग्रमासञ्चयति^१ तानाहननैरनाघ्नन्ते^१ एते हन्तारो
ऽनूपतिष्ठन्ते^१ ऽथैते रथाः समन्तं देवयजनं परीत्योत्तरत-
स्तिष्ठन्ति^१ तेषां तिसृधन्वी राजपुत्रो मुख्यो भवति^१ ॥ २० ॥

- ५ तस्मा अयेणाग्नीध्रमिडमंवेते^१ चर्मकर्तं व्यवास्थति^१ तं काल
एव शस्यावणत्वैतौ ब्राह्मणश्च शूद्रश्चान्तरेण सदोहविधानि
तिष्ठत आर्द्रं चर्मकर्तमादाय^१ प्रेङ्खः^१ होतासजते^१ कूर्चाव-
ध्वयुंरुपमृणीते वसीर्हाचका^१ श्रौदुम्बरीमुद्गातासन्दीमारो-
हत्यादत्ते वाणः^१ शततन्तुमाघाटीभिः पिञ्जोलाभिः कर्क-
१० रीकाभिरित्युद्गातारं पन्नयः पर्युपविशन्त्यथ दक्षिणे वेद्यन्त
कटपरिवारे मिथुनौ संप्रवादयतो^१ ऽथैता दास्य उदकुम्भा-
नधिनिधाय मार्जालीयं पर्युपविशन्त्यथाध्वयुः कूर्चयोराभीनो
माहेन्द्रस्य सोचमुपाकरोति^१ सुवते माहेन्द्राय^१ प्रस्तुते माघि
संप्रेषमाहाजिसृत आजिं धावत पुन्दुभीन्समाघ्नताभिषोतारो
१५ ऽभिषुणुताग्नीदाशिरं विनयो लूखलमुद्गादय प्रतिप्रस्थातः

१ •भिक्विनिघ्नति M, 'cp. supra XL 10 (p 79 4) and infra XVII.
39, XVIII 18

१ Corrected, तानाहननैरनाघ्नन्त M, तानाहननैरनाघ्नत B Be 11
UD, तानाहननैरन्वाघ्नन्त Be

१ Thus M, परीत्यरदंतीत्तरदक्षि. all the other MSS

१ Thus M, •मिथुसंवेते^१ all the other MSS

१ Thus M, संप्रवादतो BUD (pr. m.) Be 11 (pr. m.), संप्रवतो
Be 11 (sec m) D (sec. m), संप्रवादेपतो Be

भौम्यस्य विद्वीति ' यथासंप्रैषं ते कुर्वन्ति ' धावन्त्याजिसृत '
 आग्नन्ति दुन्दुभीर्ध्रुवदन्ति वाच ' आघाटीभिः पिच्छोस्त्राभिः
 कर्करौकाभिरित्युद्गातारं पत्रय उपगायन्ति ' ॥ २१ ॥

भद्रमु नाम सामासि ' तदु वाचोपगीयते ' ' ज्यैष '
 तिसृध्वौ राजपुत्रश्चर्मावभिनत्ति ' तं ब्राह्मणो ऽनूपतिष्ठते '
 मापरास्त्रीर्मातिव्यास्त्रीरिति ' तत्तयैव चिभिरन्तर्हितमवभिन-
 त्त्यैतौ ' ब्राह्मण्य शूद्रशार्द्रै चर्मकर्तं व्यायच्छेते इमे ऽरात्सु-
 रिमे सुभृतमक्रञ्चिति ब्राह्मण ' इम उदासीकारिण इमे
 दुर्भूतमक्रञ्चिति वृषलो ' ब्राह्मणः संजयति ' नश्यति वृषलः '
 संवर्तते मिथुनावधैता दास्य उदकुम्भापधिनिधाय मार्जालीयं '
 परिनृत्यन्नुपस्थानुपहत्य दक्षिणाङ्गपदो निघ्नन्तीरिदंमधुं गाय-
 न्धस्तोमाः सहत्परीतानां प्रथमां वाचयति ॥ २२ ॥

गाव एव सुरभयो गावो गुग्गुलुगन्धयः । गावो हतस्य
 मातरस्ता इह सन्तु भूयसीर्हैमहाः इदं मध्वित्युपस्थानुपहत्य
 दक्षिणानेव पदो निघ्नन्ति ' द्वितीयं परीतानां प्रथमामेव '
 वाचयति ननु गावो मङ्गीरस्य गङ्गाया उदकं पयुः । पयुः
 सरस्वत्यै नद्यै ताः ' प्राचीरुज्जगाधिरे ' हैमहाः इदं मध्वित्यु-

१ Thus M, •यथासंप्रैषं BUD Be 11, •यथासंप्रैषं Be.

२ I. s.o. चवभिनत्ति B Be 11 UD भवति ।

३ Thus M and cp Ap. XXI. 19 18, निघ्नन्तीर् the other MSS

४ Thus M, ताः प्राचीरुज्जगाधिरे (or जगाधिः) the other MSS.
 Kds. ताः प्राचीरुज्जगाधिरे, cp. Ap. XXI 20 3

- पस्थानुपहत्य दक्षिणानेव पदी निघ्नन्ति^१ तृतीयं परीतानां
 प्रथमामेव वाचयति यदा राखन्धौ^२ वदतो^३ घाम्यं^४ मङ्गीरदा-
 शकौ^५ । चेमाथ्यवस्यतो घामे^६ नानद्वाःस्तप्यते वह्नैमद्वाः
 इदं मध्वित्यिषैना उत्तरेण मार्जालीयं तिष्ठन्धो वाचयतीद-
 ५ सेव मधु सारधमयः सोमः सुतो बृहत् । तमिन्द्र परिता-
 द्यपीर्हेमद्वाः इदं मध्विति^१ ता अत ऊर्ध्वमिदं मध्विदं मध्विदं
 मध्वित्येव^२ परिचन्ति^३ तेषां य एव प्रायणीयो ऽतिरात्रः स
 उदयनीयः^४ सद्नादुद्वधाय ज्योतिष्टोमेनाग्निष्टोमेन^५ चतुष्टोमेन
 षष्ठशमनीयेन सहस्रदक्षिणेनेकैको यजेत^६ ॥ २३ ॥ यष्टः ॥
- १० स्वर्गकामो द्विराचाय दीक्षते^१ तस्यापरिमिता दीक्षा
 द्वादशोपसदः^२ स तथा राजानं क्रीणाति यथा मन्यते
 द्विराचस्य मे भतो ऽमावास्याया उपवसयीये ऽह्नपूर्वमहः
 संपश्यत उत्तरभिन्नुत्तरमिति^३ तस्य तथा संपश्यते^४ ऽभिन्नुवः
 पूर्वमहर्भवति गतिरुत्तरं^५ ज्योतिष्टोमो ऽग्निष्टोमः पूर्वमह-
 १५ र्भवति^६ तेजसोनावहृद्भू^७ सर्वसोमो ऽतिरात्र उत्तरः^८ सर्व-
 स्थास्यै सर्वस्यावरुद्धौ^९ गायत्रं पूर्वं हन्वाम भवति^{१०} षैष्टुभ-

१ Uncertain, राखन्धौर्बदतो M, राखन्धोयो वदतो Be 11, राखोषद्यतो
 वदतो Be, धाराद्योर्बदतो U, D indistinct

२ Thus M, घाम्यर्बको. Be Be 11

३ घामे M, घामो the other MSS

४ *त्येवमेव M.

५ Thus M Be, ज्योतिष्टोमेन चाग्निष्टोमेन the other MSS

मुत्तरे^१ रथंतरं पूर्वं ऽहन्साम भवति^१ दृष्टदुत्तरे^१ वैखानसं पूर्वं
 ऽहन्साम भवति^१ षोडशुत्तरे^१ हविष्मन्निधनं पूर्वमहर्भवति^१
 हविष्कृन्निधनमुत्तरं^१ नानैवार्धमासयोर्भवतो नानावीर्यं भवत
 इति ब्राह्मणः^१ संतिष्ठते द्विराचस्त्रिरात्रेण यक्ष्यमाणो भवति^१
 स उपकल्पयते सहस्रं^१ तस्मिन्नुन्नतो वेहदामन इति भवन्त्य-
 धास्यैषां सहस्रतम्यन्यतएनी कण्डूहृतोपकृता^१ भवति^१ दीचते^१
 रोहिण्या पिङ्गलयैकहायन्या सोमं क्रीणाति^१ दादशोप-
 सदः^१ ॥ २४ ॥

तायते प्रथमे ऽहन्नग्निष्टोमस्तस्य चिद्वत्प्रातःसवनं पञ्चदशं
 माध्यंदिनः सवनः सप्तदशं तृतीयसवनः^१ स दाचिणानि १०
 ऊत्वाग्नीध्रे सुवाङ्गतिं जुहोति त्वः सहस्रमानय । उन्नत उदस-
 स्याभिनस्त्वचम् । सा मा सहस्र आभज प्रजया पशुभिः सह
 पुनर्माविशताद्द्रयिरित्युन्नत एतेषां त्रयाणां त्रिःशच्छतानां^१
 प्रथमो नीयते^१ ऽहीनसंततिं करोति^१ तायते द्वितीये ऽह-
 न्युक्थ्यस्तस्य पञ्चदशं प्रातःसवनः सप्तदशं माध्यंदिनः सवन- १५
 नेकविंशं तृतीयसवनः^१ स दाचिणानि ऊत्वाग्नीध्रे सुवाङ्गतिं
 जुहोत्यूर्गं स्याद्गिरसूर्णसदा ऊर्जं मे यच्छ पाहि मा मा मा
 द्विःशैः सा मा सहस्र आभज प्रजया पशुभिः सह पुन-
 र्माविशताद्द्रयिरिति^१ वेहदेतेषां त्रयाणां त्रिःशच्छतानां^१
 प्रथमा^१ नीयते^१ ऽहीनसंततिं करोति^१ तायते तृतीये ऽह- १०

१ Thus M and Karmāntasūtra, कर्मदहती the other MSS.

१ Sic MSS ।

१ प्रथमो M Be.

अतिरात्रस्तस्य सप्तदशं प्रातःसवनमेकविंशं माध्यंदिनं सवनं
 चिष्वव आर्भवः पवमानस्तयस्त्रिंशमग्निष्टोमसामैकविंशान्यु-
 क्यानि सपोडशिकानि ^१ षोडशं प्रथमं रात्रिसाम पञ्चदशा-
 नीतराणि त्रिवृद्राथंतरः ^२ सन्धिः ^३ स दाक्षिणानि ऊत्तमीध्रे
 ५ सुवाङ्गतिं जुहोति त्वं महस्यस्य प्रतिष्ठासि वैष्णवो वामन-
 स्त्वम् । सा मा महस्य आभज प्रजया पशुभिः सह पुनर्मा-
 विश्रताद्रयिरिति ^४ वामन एतेषां त्रयाणां चत्वारिंशच्छतानां ^५
 प्रथमो नीयते ^६ नाचाहीनसंततिं करोति ^७ ॥ २५ ॥

अथैतां महस्यतमीमुत्तरेणामीध्रं ^८ पर्याणीयाद्भवनीयस्थान्ते

१० द्रोणकलशमवघ्रापयेदाजिघ कलशं मध्नुर्धारा पयस्वत्या त्वा
 विश्वन्विन्दवः समुद्रमिव सिन्धवः । सा मा महस्य आभज
 प्रजया पशुभिः सह पुनर्माविश्रताद्रयिरिति ^१ प्रजयैवेनं
 पशुभी रथ्या समर्धयति प्रजावान्पशुमाश्रयिमाश्रवति य एवं
 वेदेति ब्राह्मणमेष वै भवति तथा महामीध्रं परेत्य पुरस्ता-
 १५ त्पतीच्यां तिष्ठन्त्यां जुहुयादिति ^२ स तथा महामीध्रं परेत्य
 पुरस्तात्पतीच्यां तिष्ठन्त्यां जुहोत्युभय जिग्यथुर्न पराजयेये न
 पराजिगी कतरयनैर्गोः । इन्द्रय विष्णो यदपस्पृधेषां चेधा

१ Thus M, बुधदाधतरः He, बुधदधतरः the other MSS

२ प्रतिष्ठा च्चि all, also M

३ स M

४ Thus M only (sic); चत्वारिंशत्कानि all the other MSS

५ ऋषीध्रेषु MSS; U sec. m. ऋषीध्रे ।

सहस्रं वि तदैरयैथामिति । जेधाविभक्तं वै चिरात्रे . सहस्रम् ।
 साहस्रीमेवैनां करोति । सहस्रस्यैवैनां मावां करोतीति ।
 ब्राह्मणमथास्यै ह्यपाणि कुर्वीत्यञ्जेतायै स्वाहा कृष्यायै स्वाहा
 शेतायै स्वाहेत्यथास्या उपोत्याय नामभिर्दक्षिणं कर्णमाजप-
 तीडे रन्ते ऽदिते मरुहति प्रिये प्रेयसि महि विशुत्येतानि ।
 ते अग्निये नामानि सशतं मा देवेषु ब्रूतादिति । देवेषु
 एवैनमावेद्यत्यन्वेनं देवा बुध्यन्त इति ब्राह्मणम् ॥ २६ ॥

अथैताः सहस्रतमीमन्तरेण वात्सलोत्कराबुदीचीं नीय-
 मानामनुमन्त्रयते सा मा सुवर्गं लोकं गमय सा मा ज्योति-
 शन्तं लोकं गमय सा मा सर्वाङ्गुष्ठान्लोकान्गमय सा मा ।
 प्रतिष्ठां गमय प्रजया पशुभिः सह पुनर्माविशताद्रथिरिति ।
 प्रजयैवैनं पशुभी रथ्यां प्रतिष्ठापयति । प्रजावान्पशुमा-
 श्रयिमान्भवति य एवं वेदेति ब्राह्मणमथ वै भवति तामग्नौधे
 वा ब्रह्मणे वा ह्योत्रे वोद्गात्रे वाध्वर्यवे वा दद्यात्सहस्रमस्य सा
 दत्ता भवति सहस्रमस्य प्रतिगृहीतं भवतीति ब्राह्मणमथ वै ।
 भवति यस्त्वामविदान्प्रतिगृह्णाति तां प्रतिगृह्णीयादेकासि न
 सहस्रमेकां वा भूतां प्रतिगृह्णामि न सहस्रमेका मा भूता-
 विश मा सहस्रमित्येकामेवैनां भूतां प्रतिगृह्णाति न सहस्रं य
 एवं वेदेति ब्राह्मणमथ वै भवति स्थोनासि सुषदा सुशेवा
 स्थोना भाविश सुषदा भाविश सुशेवा भाविशेत्याह । स्थोने- ।
 वैनः सुषदा सुशेवा भूताविशति नैनः हिनस्तीति ब्राह्मण-
 मथ वै भवति ब्रह्मवादिनो वदन्ति सहस्रः सहस्रतम्यन्वेतीह

सहस्रतमीः सहस्राश्मितिः । यन्माचीमुत्सृजेत्सहस्रं सहस्र-
 तम्यन्वियात्तत्सहस्रमप्रजायते । सुवर्गं लोकं न प्रजानीया-
 त्प्रतीचीमुत्सृजति । ताः सहस्रमनु पर्यावर्तते । सा प्रजानती
 सुवर्गं लोकमेति । यजमानमभ्युत्सृजतीति । तां पुरस्तात्प्रतीचीं
 यजमानमभ्युत्सृजति । चिप्रे सहस्रं प्रजायत उत्तमा भीयते
 प्रथमा देवाग्गच्छतीति ब्राह्मणं । तेन ह्येतेन रौहिणेयः
 क्रोधुनिः^१ कौलाश्वो^२ चास्क ऋतुमुखेषु विद्वतेनेजे^३ । ऽथो^४
 हाशमाम^५ मशको गार्ग्यं आरुणेरन्तेवासी । स^६ ह^७ यः स्या-
 मद्दृष्टोवाच^८ ननु मत^९ एकाद्यात् इति । नेति ह्येनं प्रत्यु-
 वाच^{१०} । तः होपेयाय । तस्मात् उ ह्येनः स उवाच । तेन
 ह्यस्य समस्तेनैव यजते । तमेतं गर्गचिराच्च इत्या-
 चरते ॥ २७ ॥ सप्तमः ॥

चतुरो वीरानवहस्तमानश्चत्तराचाय दीचते । तस्या-
 परिमिता दीचा द्वादशोपमदस्येष्ट्याहान्यग्निष्टोमा एवैते चतु-

१ Thus M, कायुनि B Be 11 D; कापनि Be.

२ कौलाश्वो B

३ Thus M, विद्वतेनेजेताजवान B Be 11 DU, विद्वतेनेपनेताशो वाज-
 मान Be.

४ Thus M, संहस्रं ह्यो (स्या) दृष्टोवाच B Be 11 UD, सचर्च दृष्टोवाच Be.

५ Doubtless corrupt, thus reads M, नर Be 11 D; नर BU;
 नप Be.

६ Thus M, स (स्य) मशको (को) शैव the other MSS.

७ From here unto दीचते, p 274 5, left out in M

विंशः पवमाना^१ उद्यत्सोमाः^१ स्युरित्येतदेकमेको ऽग्निष्टोमो
 दाबुक्थ्यावथातिरात्रश्चन्दोगानु^१ सामविकल्पं^१ पृच्छेयुरित्येत-
 दपरमचि^१ अद्वादेवं यजमानं चत्वारि वीर्याणि नोपानमन्तेज
 इन्द्रियं ब्रह्मवर्चसमन्नाद्यमित्येतांकामानवरुत्समानश्चत्वराचाय^१
 दीक्षते^१ तस्यापरिमिता दीक्षा दादशोपसदक्ष^१स्याहान्यग्नि- ५
 ष्टोमा एवैते चतुष्टोमाः स्युरित्येतदेकमेको ऽग्निष्टोमो दाबु-
 क्थ्यावथातिरात्रश्चन्दोगानु^१ सामविकल्पं पृच्छेयुरित्येतदपरं^१
 पुष्टिकामश्चत्वराचाय दीक्षते^१ तस्यापरिमिता दीक्षा दादशो-
 पसदो^१ इय वै भवति पुरोडागिन्य उपसदो भवन्तीति^१
 प्रथमे चत्वराच आग्नेय आञ्च्य आग्नेयमष्टाकपाक्ष^१ सायंप्रात- १०
 रन्वधाय जुहोति^१ द्वितीये चत्वराचे सौम्य आञ्च्ये सौम्यं
 चतुष्कपाक्ष^१ सायंप्रातरन्वधाय जुहोति^१ तृतीये चत्वराचे
 वैष्णव आञ्च्ये वैष्णवं चिकपाक्ष^१ सायंप्रातरन्वधाय जुहोति^१
 तस्य चिद्वत्सप्तदशौ विपर्यास^१ सोमौ भवतः^१ प्राणो वै चिद्व-
 दक्ष^१ सप्तदशः प्रजापतिः^१ प्राणाच्च वृक्षु वा इदमन्वाद्याच्च १५

१ Thus (without visarga) Be, पवमानसोमा B Be II UD.

१ I am in doubt whether चन्दोगानु सा० पृ० or चन्दोगानु सा० पृ० should be put into the text, Be has each time the last mentioned reading, M presents once the first, once the last mentioned, the other MSS चन्दोगानु or •तु or चन्दोगानु ।

१ सोमवि० B Be II DU, सामवि० Be.

१ Thus Be, •नवपक्ष (सु) कामच० B Be II UD

परिगृह्य प्रजापतिः प्राजायत^१ प्राणसैवैतदनाद्याच्च परिगृह्य
यजमानः प्रजायते^२ तस्याहान्यग्निष्टोमा एवैते चतुस्त्रिंशदपव-
मानाः स्युरित्येतदेकमेको ऽग्निष्टोमो दाबुक्थ्यावयातिराच-
न्द्दोगानु^३ सामविकल्पं पृच्छेयुरित्येतदपरम्^४ ॥ २८ ॥

प्रजातिक्रामो^५ वा व्यावृत्क्रामो वा पशुक्रामो वा^६ वाचो^७

- * वान्तो^८ परिजिगाःमन्वञ्चरात्राय दीचते^९ तस्यापरिमिता
दीचा द्वादशोपसदस्तस्याहानि चिष्टदग्निष्टोमः पञ्चदश उक्थ्यः
सप्तदश उक्थ्यः पञ्चविंशो ऽग्निष्टोमो महाव्रतवान्विश्वजिस्व-
ष्टो ऽतिराचः^{१०} सारस्वतेनायनेनेयन्तो^{११} इथीर्गा उपकल्पयन्त
अथभैकाद्गा^{१२} अन्या^{१३} अथभैकशता^{१४} अन्यार्क्षेधामाश्रत्यौ
१० हविर्धानं चाग्नीध्रं च भवतस्तद्धि सुवर्ग्यं^{१५} चक्रीवती भवत^{१६}
उल्लूखलवुध्न एषां यूपो भवति^{१७} ते सरस्वत्यै जघन्दोदके^{१८}
दीचन्ते^{१९} तेषामयमेव चिष्टदग्निष्टोमः संतिष्ठते^{२०} तस्मि-
न्संस्थिते ऽभि यूपं वहन्त्यभि धिष्णियाश्वरन्त्यग्निष्टे ऽनभि

१ Cp page 274, note 2.

२ प्रजापतिक्रामो all MSS exc. M

३ Thus M Be, वावाचमंत Be II वावाचामत BUD

४ •नैद्यतो (•ते) MSS exc M.

५ Thus M, अथभैकाद्गा Be, अथभैका Be II BUD.

६ om M

७ Thus all, exc M, which has अथभैकाद्गता ।

८ Thus B Be II UD, जघनेनीदके Be M

समवगमयन्ते^१ यद्देयाः समवगमयितव्यं भवति^२ ते^३ ज्ञेयैव^४
 पृष्ठेन^५ षडङ्गेन प्रतिपद्यन्ते^६ ऽहरहः शम्भान्यासेशम्भान्यासे
 यजमाना आक्रोशन्तो ऽज्यानिमिच्छमाना यदा दृश शतं
 कुर्वन्त्यथैकमुत्पानं^७ यदा शतं महत्त्वं कुर्वन्त्यथैकमुत्पानं^८
 यद्देयां प्रमीयत यदा वा जीयिरक्षथैकमुत्पानं श्लाघे वा^९
 प्रस्रवणे^{१०} ॥ २६ ॥

अपातो मुन्ययनमित्याचक्षते^१ अमणः खारीविवधो^२ सर-
 खत्यै जघनोदके^३ अग्रे मतपतये पुरोडाशमष्टाकपालं निर्व-
 पति^४ सा प्रसिद्धेष्टिः संतिष्ठते^५ ऽथैताः स्रवनेष्टिं निर्वप-
 त्याग्नेयमष्टाकपालमैन्द्रमेकादशकपालं वैश्वदेवं द्वादशकपाल-^६
 मिति^७ तथा समस्तया वा^८ विद्धतया वा प्रतिपद्यते^९ ऽह-
 रहः शम्भान्यासेशम्भान्यासे यजमान^{१०} आक्रोशज्यानिमिच्छ-
 मानो^{११} यद्देने^{१२} प्रतिराधुवन्ति यदा वास्यैतं खारीविवधमा-
 च्छिन्दन्त्यथैकमुत्पानं^{१३} श्लाघे वा प्रस्रवणे^{१४} ॥ ३० ॥ अष्टमः ॥

१ Thus Be, समाहम. M, the other MSS. are wholly corrupt.

२ Thus M; सनेपृष्ठेन B Be 11 UD, वेजैवषडङ्गेन Be.

३ Thus M; *विवधः Be, शारीवधा the other MSS.

४ Corrected; जघनोदके M Be 11, जघनेनीदके the other MSS

५ All etc. M om.

६ यजमाना M.

७ Corrected, *क्रोशन्त्या. B Be 11 UD, *क्रोशन्त्या. Be, *क्रोश-
 न्तीत्या. M.

८ Thus MU Be 11; यद्देनं BD, यद्देनं Be

९ Thus M Be, शारीविवधमा. Be 11, शारीविवधता BUD.

- पशुकामः सप्तरात्राय दीक्षते ' तस्यापरिमिता दीक्षा द्वादशोपसदस्तृणाहानि चिद्वदग्निष्टोमः पञ्चदश उक्थ्यः सप्तदश उक्थ्य एकविंश उक्थ्यस्त्रिणव उक्थ्यः पञ्चविंशो ऽग्निष्टोमो महाप्रतवान्विश्वजित्सर्वपृष्ठो ऽतिरात्रो ' दृष्टद्रथतरे
- ५ पूर्वश्वहःसूपेत्य प्रत्यक्षं विश्वजिति पृष्ठान्युपयन्ति ' ब्रह्मवर्चसकामो ऽष्टरात्राय दीक्षते ' तस्यापरिमिता दीक्षा द्वादशोपसदस्तृणाहानि चिद्वदग्निष्टोमः पञ्चदश उक्थ्यः सप्तदश उक्थ्य एकविंश उक्थ्यस्त्रिणव उक्थ्यस्त्रयस्त्रिंश उक्थ्यः पञ्चविंशो ऽग्निष्टोमो महाप्रतवान्विश्वजित्सर्वपृष्ठो ऽतिरात्रः ' प्रजासु वा
- १० चुचुक्तासु ज्योगामयावौ वा नवरात्राय दीक्षते ' तस्यापरिमिता दीक्षा द्वादशोपसदस्तृणाहानि ज्योतिर्गौरायुरित्येतत्सेव श्वहं चिरुपयन्ति ' तेषामायुरतिरात्र उक्तममहर्भवति ' प्रजातिकामो वा व्यावृत्कामो वाभिचरन्वाभिचर्चमाणो ' वा दशरात्राय दीक्षिष्यमाणो दशहोतारः ऋत्वा दशरात्राय
- १५ दीक्षते ' तस्यापरिमिता दीक्षा द्वादशोपसदस्तृणाहानि चिद्वदग्निष्टोमो ऽग्निष्टुदाग्नेयीषु भवति ' पञ्चदश उक्थ्य ऐन्द्रीषु ' चिद्वदग्निष्टोमो वैश्वदेवीषु ' सप्तदशो ऽग्निष्टोमः प्राजापत्यासु तीप्रसोम ' एकविंश उक्थ्यः सौरिषु ' सप्तदशो ऽग्निष्टोमः प्राजापत्यासूपहव्यस्त्रिणवावग्निष्टोमावभित ऐन्द्रीषु ' त्रयस्त्रिंश
- २० उक्थ्यो वैश्वदेवीषु ' विश्वजित्सर्वपृष्ठो ऽतिरात्रः ' ॥ ३१ ॥

प्रजाकाना एकादशराघाय दीघन्ते^१ तस्यापरिमिता
 दीक्षा द्वादशोपमदस्तस्याहानि ज्योतिरतिराचः^२ षष्ठ्यः षडह-
 स्तयश्चन्दोमा^३ अथातिराचो^४ ऽथाशौनविधिः षष्ठ्यः षडह-
 स्तयश्चन्दोमा^३ दशममहरथातिराचो^५ ऽथायं पौण्डरीक
 एकादशराचो ऽयुतदक्षिणो ऽथमहस्रदक्षिणमस्यापरिमिता^६
 दीक्षा द्वादशोपमदस्तस्याहान्यभ्यामद्वाः षडहस्तयश्चन्दोमा^३
 दशममहरथातिराचो^५ ऽथह्रस्वमहस्रमहस्रं ददात्युत्तमे ऽह-
 न्यमहस्रं ददात्यथातो ज्योतिरयनमित्याचक्षते^७ ष भरत-
 द्वादशाह इत्येक आहुर्दीघते^८ तस्यापरिमिता दीक्षा द्वाद-
 शोपमदस्तस्याहानि ज्योतिरतिराचो^२ ज्योतिरग्निष्टोमो^९ ऽष्टौ १०
 ज्योतीःशुक्ल्या^{१०} ज्योतिरेवाग्निष्टोमो^{११} ज्योतिरेवातिराच^{१२}
 लको द्वादशाहो^{१३} दशमं चाहरतिराचं च महाप्रतं व्यव-
 दधाति^{१४} स एवेव^{१५} षषोदशराचः^{१६} ॥ २२ ॥ नवमः ॥

अथ पूर्वस्यतुर्दशराचो^१ ऽतिराचः^२ षष्ठ्यः षडहः^३ प्रत्यङ्
 षडहो^४ ऽथातिराचो^५ ऽथोत्तरस्यतुर्दशराचो^६ ऽतिराचो^७ १४
 ज्योतिर्गौरायुरिति अहः^८ षष्ठ्यः षडहः^९ प्रत्यङ् अहो^{१०}
 ऽथातिराचो^{११} ऽथ पूर्वः पञ्चदशराचो^{१२} ऽतिराचो^{१३} ज्योतिर्गौरायु-
 रिति अहो^{१४} दशराचो^{१५} ऽथातिराचो^{१६} दशमं चाहरतिराचं च

१ अह० M

२ Thus MUD, ज्योतिरराचो B Be, Be 11 def

३ Thus M (sec m) BUD, •क्यानि M (pr. m.) Be; Be 11 def.

४ Thus Be B 11 DU, स चेव B, ष एव M

- महाव्रतं व्यवधाति^१ स उवेवान्नाह्नणः^२ षोडशरात्रो^३ ऽथो-
 च्तरः पञ्चदशरात्रो^४ ऽतिरात्रस्त्रिंशदग्निष्टोमो^५ ज्योतिर्गौ-
 रायुरिति^६ अष्टः^७ षष्ठ्यः षडष्टः^८ प्रत्यङ् अहो^९ ऽथाति-
 रात्रो^{१०} ऽथ सप्तदशरात्रो^{११} ऽतिरात्र एकः पञ्चाहो^{१२} दश-
 ५ रात्रो^{१३} ऽथातिरात्रो^{१४} दशमं चाहरतिरात्रं च महाव्रतं व्यव-
 दधाति^{१५} स उवेवान्नाह्नणो^{१६} ऽष्टादशरात्रो^{१७} ऽथ विंशतिरात्रो^{१८}
 ऽतिरात्रो^{१९} ज्योतिर्गौरायुरिति त्रयस्त्र्यष्टः^{२०} षष्ठ्यः षडष्टः^{२१}
 प्रत्यङ् अहो^{२२} ऽथातिरात्रो^{२३} ऽथैकविंशतिरात्रो^{२४} ऽतिरात्रः^{२५}
 षष्ठ्यः षडष्टः^{२६} सप्तैतानि मध्यमानि सांवत्सरिकाण्यहानि
 १० भवन्ति^{२७} प्रत्यङ् षडहो^{२८} ऽथातिरात्रः^{२९} ॥ ३३ ॥ दशमः ॥
 अथ पूर्वश्चतुर्विंशतिरात्रो^{३०} ऽतिरात्रो ज्योतिर्गौरायुरिति
 चत्वारस्त्र्यष्टा दशरात्रो ऽथातिरात्रो^{३१} दशमं चाहरतिरात्रं च
 महाव्रतं व्यवधाति^{३२} स उवेवान्नाह्नणः^{३३} पञ्चविंशतिरात्रो^{३४}
 ऽथोत्तरश्चतुर्विंशतिरात्रो^{३५} ज्योतिरतिरात्रः^{३६} षष्ठ्यः षडष्ट-
 १५ स्त्र्यस्त्रिंशत्त्रयस्त्रिंशत्प्रमुपयन्त्यथानिरुक्तं षष्ठ्यः षडष्टमुपयन्ति^{३७}
 चिष्टत आयतने त्रयस्त्रिंशत्प्रमुपयन्ति^{३८} रथंतरसामानं^{३९}
 तस्य चतुर्विंशत्प्रः पवमाना भवन्ति^{४०} पञ्चदशस्यायतने चिष्टव-

१ All MSS. exo M ins च ।

२ Some of the MSS उवेवान्नाह्नणः ।

३ चिष्टदग्निष्टोमो • M

४ Thus M Be; चतुर्विंशति • B Be 11 DU

५ अग्निष्टोमम् 150 उपन्यास M

सुकथ्यमुपयन्ति वृहत्सामानं^१ तस्याष्टाविंशः पवमाना भवन्ति^१
 सप्तदशस्यायतन एकविंशसुकथ्यमुपयन्ति वैष्णवसामानं^१ तस्य
 द्वाविंशः^१ पवमाना भवन्ति^१ स एवायतनं^१ एकविंश-
 सुकथ्यमुपयन्ति वैराजसामानं^१ तस्य षट्त्रिंशः पवमाना
 भवन्ति^१ स एवायतने^१ त्रिणवसुकथ्यमुपयन्ति शाकरसामानं^१ १
 तस्य चत्वारिंशः पवमाना भवन्ति^१ स एवायतने चय-
 स्त्रिंशसुकथ्यमुपयन्ति रैवतसामानं^१ तस्य चतुस्रवारिंशः
 पवमाना भवन्ति^१ चयस्त्रिंशत्तयस्त्रिंशसुकथ्यमुपयन्ति^१ तस्या-
 ष्टाचत्वारिंशः पवमाना भवन्त्येवायतने^१ षष्ठ्यः षडहमुप-
 यन्ति^१ ॥ ३४ ॥ १०

चिह्नतो ऽधि चिह्नतमुपयन्ति^१ क्षोमानाः संपत्तौ प्रभवाय^१
 ज्योतिरग्निष्टोममुपयन्त्येवातिराचो^१ ऽथ चिंशद्राचो^१ ज्योति-
 रतिराचः^१ षष्ठ्यः षडहस्यस्त्रिंशत्तयस्त्रिंशसुकथ्यमुपयन्ति^१
 त्रिणवमुपयन्त्येकविंशसुकथ्यमुपयन्ति^१ चिह्नतमग्निष्टुतमुपयन्ति^१
 पञ्चदशमिन्द्रसोममुपयन्ति^१ सप्तदशमुपयन्त्येकविंशसुकथ्यमुपयन्ति^१ १५
 चतुर्विंशसुकथ्यमुपयन्ति^१ चतुर्विंशत्पृष्ठान्युपयन्ति^१ चयस्त्रिंश-
 त्तयस्त्रिंशसुकथ्यमुपयन्ति^१ त्रिणवमुपयन्ति^१ द्वावेकविंशसुकथ्यमुपयन्ति^१
 चतुरस्रष्टोमाः क्षोमानसुकथ्यमुपयन्त्येवातिराचो^१ ऽथ द्वाविंश-
 द्राचो^१ ऽतिराचो^१ ज्योतिर्गौरायुरिति नव अष्टाः^१ प्रत्यङ्-
 चो^१ ऽथातिराचो^१ ऽथ चयस्त्रिंशद्राचो^१ ऽतिराचस्यैः १०

१ Thus M Be II, द्वाविंशः the other MSS.

१ एव om M

पञ्चाहा^१ विश्वजित्सर्वपृष्ठो ऽतिरात्र^१ एकः पञ्चाहो^१ दशरात्रो^१
 ऽथातिरात्रो^१ दशमं चाहरतिरात्रं च महाप्रतं^१ व्यवदधाति^१
 स उवेवात्राह्णः^१ सप्तचिः^१ ॥ ३५ ॥ एकादशः ॥

अथ षट्चिः^१ ष्योतिरतिरात्रस्य^१ त्वारो ऽभिप्रवाः

- ५ षडहा^१ दशरात्रो^१ ऽथातिरात्रो^१ दशमं चाहरतिरात्रं च
 महाप्रतं व्यवदधाति^१ स उवेवात्राह्णः^१ सप्तचिः^१ ष्योतिरतिरात्रस्य^१
 ऽथैकस्मान्नपञ्चाग्रद्रात्रो^१ ऽतिरात्रस्तयस्त्रिदशो^१ ऽग्निष्टोमा^१
 अथात्रिरात्रो^१ दश पञ्चदश उच्यथा^१ अथातिरात्रस्तेषां^१
 षोडशिमद्दशममहर्भवति^१ द्वादश सप्तदश उच्यथा^१ अथा-
 १० तिरात्रः^१ षष्ठ्यः षडहो^१ ऽथातिरात्रो^१ द्वादशैकविंश
 उच्यथा^१ अथातिरात्रो^१ ऽथ संवत्सरकूप एकस्मान्नपञ्चाग्र-
 द्रात्रो^१ ऽतिरात्र^१ आरम्भणीयमहस्तयो ऽभिप्रवाः षडहास्ता-
 न्यष्टादशाहानि^१ प्रायणीयारम्भणीयौ^१ तानि विंशतिर-
 भिजित्तयः परःमामानो^१ ऽथ वैपुवतं^१ चयो ऽर्वाकामानो^१
 १५ ऽथ विश्वजिदावृत्तो ऽभिप्रवः षडहो^१ गोश्रायुषी^१ दशरात्रो^१
 महाप्रतं चातिरात्रस्याथैकषष्टिरात्र^१ एतस्यैव सतो ऽभितो
 नदरात्रं षष्ठ्यौ षडहावुपोहति^१ तयोरावृत्त उत्तरी^१ ऽथ

१ All MSS exc. M ins च ।

१ उवेवात्रा० Be.

१ The passage अथैकषष्टिरात्र up to चातिरात्रस्य (p 282 2) is left out in all the MSS exc M Be, and the tradition preserved by Be is rather corrupt, cp Pañc br XXIV 19 1

अतराचो^१ ऽतिराचो व्योतिर्गैरायुरिति त्र्यहस्यतुर्दंशा-
 भिन्नवाः षडश दशराचो महाप्रतं चातिराचश्चाथ सहस-
 राचो^१ ऽतिराचो नवनवतिश्चिहृतो ऽग्निष्टोमाः प्रतं पञ्च-
 दशा उक्त्याः प्रतं सप्तदशा उक्त्याः प्रतमेकविंश-
 उक्त्याः प्रतं त्रिणवा उक्त्याः प्रतं चत्वारिंश उक्त्याः *
 प्रतं चतुर्विंश उक्त्याः प्रतं चतुश्चत्वारिंश उक्त्याः
 प्रतमष्टाचत्वारिंश उक्त्या नवनवतिरेव^१ चिहृतो ऽग्नि-
 ष्टोमा अथातिराचः^१ ॥ ३६ ॥ द्वादशः ॥

॥ इति षोडशः प्रश्नः ॥

^१ Thus Be, नवनवतिरेव the other MSS.

- अतिराचं करिथ्यन्नुपकल्पयते चतुरो ऽतिराचपशूनरुण-
 पिशङ्गमश्वमौदुम्बरः षोडश्रिपाचं चतुस्रक्ति ज्वायसो ऽम्भणा-
 ज्वायस एकधनानदीचते । रोहिण्या पिङ्गल्यैकहायन्या सोमं
 क्रीणाति । द्वादशोपसदः । प्रसिद्धेन कर्मणोपवसयादेत्य^१
 ५ वसतीवरीः परिध्वत्य पयाऽसि विशिथ्योपवसन्ध्यातो महा-
 राच एव बुध्यन्ते । प्रातराज्यानि गृहीत्वा राजानमुपावद्यत्य
 प्रातरमुवाकसुपाकरोति । परिहिते प्रातरनुवाके ऽपो ऽच्छै-
 त्यद्विषदैत्यतिराचं^२ क्रतुमुपैति । प्रसिद्धो ऽभियवः । प्रसिद्धं
 घृहा गृह्यन्ते । समानं कर्माग्रयणाद्द्वहादापयणं^३ गृहीत्वा
 १० षोडशिनं गृह्णात्यातिष्ठ वृषहवयमित्यनुद्रुत्योपयामगृहीतो
 ऽमीन्द्राय त्वा षोडशिने जुष्टं गृह्णामीति । परिमृज्य
 सादयत्येष ते योनिरिन्द्राय त्वा षोडशिन इत्यथोक्थ्यं
 गृह्णाति । समानं कर्माश्विनाद्द्वहादाश्विनं घृहं^४ गृहीत्वा
 चतस्रो रशना आदाय यूपमभ्यैति । स्वर्गन्तं यूपमुत्सृज्य
 १५ चतुरो ऽतिराचपशुनुपाकरोत्याग्नेयमैन्द्राग्नमैन्द्रः^५ सारस्वतीं

१ Thus U, cp. supra XVI 3 (p 247. 6), *ओपवसयादेत्याय M ;
 *ओपवसयादेत्याय D ; *ओपवसयादेत्याय Tr, *ओपवसयादेत्याय Be, *ओपवस-
 यादय B Be 12 ; *ओपवसयादय H

२ उदेति M, उदेति the other MSS

३ घृहं ins. B 12 D.

४ om B Be.

५ इतिचू ins M

नेषीमिति^१ ' तेषां प्रसिद्धं वपाभिस्यरित्वा प्रसर्पन्ति प्रातः-
 सवनाय^१ ' तपृजुधा संतिष्ठते^१ ' प्रसर्पन्ति माध्यंदिनाय सव-
 नाय^१ ' प्रसिद्धो ऽभिषवः^१ ' प्रसिद्धं यद्वा गृह्णन्ते^१ ' समानं
 कर्माययणाद्ब्रह्मादाययणं^१ ' गृहीत्वा^१ षोडशिनमभिगृह्णातीन्द्र-
 सिद्धरी वहत इत्यनुद्रुत्योपयामगृहीतो ऽमीन्द्राय त्वा षोड-
 शिने जुष्टं गृह्णामीति^१ ' परिमृज्य सादयत्येष ते योनिरिन्द्राय
 त्वा षोडशिन इत्यथोक्त्यं गृह्णात्यृजुधा माध्यंदिनं सवनं
 संतिष्ठते^१ ' प्रसर्पन्ति तृतीयसवनाय^१ ' प्रसिद्धमादित्यग्रहेण
 चरित्वाययणं गृह्णात्यथ षोडशिनमभिगृह्णात्यथावि सोम इन्द्र
 त इत्यनुद्रुत्योपयामगृहीतो ऽमीन्द्राय त्वा षोडशिने जुष्टं
 गृह्णामीति^१ ' परिमृज्य सादयत्येष ते योनिरिन्द्राय त्वा
 षोडशिन इत्यथोक्त्यं गृह्णाति^१ ॥ १ ॥

समानं कर्मा पवमानात्पवमानेन चरित्वा स्वे धाम-
 न्यशुभिस्यरति^१ ' तेषां नाना भगोता नाना देवता
 नाना प्रत्यभिमर्शना नाना वषाहोमाः समानो वमस्यतिः^{१५}
 समानः स्त्रियृष्टप्रैषवान्समानीडा समान्यो दिशी^१ ' नाना
 दिश इत्येके^१ ' समानं कर्मा भ्रुववद्भ्यश्चमसेभ्यो^१ ' भ्रुववद्भि-

१ Instead of इति B Be and U (sec. m.) have the clause चरिषा वा
 चारभनो नेषीमेषोपाकुर्वन्तु ; Tr. has the same words after इति ; they
 are clearly an interpolation, cp the Dvaidha.

१ D has एवं and reads गृहीत्वा ।

१ Thus Tr Be 12 HD, चरति the other MSS.

यमस्यैश्वरित्वा विभिदक्यथपर्यायैश्वरतीन्द्रावरुणाभ्यामिन्द्रावृह-
 स्पतिभ्यामिन्द्राविष्णुभ्यामित्यथ षोडशिनो चरिय्यग्राडायन्नाह
 होतुश्चममनून्नयध्वमुन्नेतः सोमं प्रभावयेति । होवचमस-
 मेव प्रथममुन्नयन्ति । यथोपपादमितरान्समुन्नीयोत्तरवेद्याः
 १ सःसादयन्ति । तदेतः षोडशिनः सह सःसादयन्त्येनमुप-
 तिष्ठते ॥ २ ॥

यस्मान्न जातः परो अन्यो अस्ति य आविवेश भुवनानि
 विश्वा । प्रजापतिः प्रजया संविदानस्त्रीणि व्योतीःपि षचते
 स षोडशी ॥ एष ब्रह्मा य ऋत्विजः । इन्द्रो नाम श्रुतो गणे ॥
 १० प्र ते महे विदये गःमिषः हरी । य ऋत्विजः प्र ते वन्वे ।
 वनुषो हर्यतं मदम् ॥ इन्द्रो नाम वृतं न यः । हरिभिश्चारु
 सेचते । श्रुतो गण आ त्वा विग्रन्तु । हरिवर्षसं गिर इत्यथाप
 लपस्पृश वर्हिषी आदाय वाचंधमः प्रत्यङ् द्रुत्वा समया-
 विधिते सूर्ये हिरण्येन षोडशिन स्तोत्रमुपाकरोति । पुरस्ता-
 ११ त्प्रत्यश्चमरुणपिशङ्गमश्रं धारयन्ति श्यामं वा । हिरण्यं संप्र-
 दाय सुवते ॥ ३ ॥

होच एषोत्तमेति प्राङ्घोतुः कास्तात्पराडावर्तते ऽध्वर्यु-
 रभ्येनमाङ्गयते होता । प्रत्याङ्गयते ऽध्वर्युः । गःमिषति । प्रति-
 गृणायत्यथ यच होतुरभिजानात्या त्वा वहन्तु हरय इति
 १० तदुभयतोमोदं । प्रतिगृणायतोषा मोद इव मदे मदा मोद

इवोमघेत्यथ^१ यत्र होतुरभिजानाति प्रम वस्त्रिष्टुभमिति
 तप्रसिद्धमुक्त्यं^२ प्रतिगौर्यं प्राङ्गत्योद्यच्छत एतत् षोडशिनं
 यजमानं नूद्यच्छन्ने यजमानं यायावयाथो आवयास्तु औषड्मुक्त्या
 यत्र सोमानामिति^३ वषट्कृते^४ षोडशिनं जुहोतीन्द्राधिपते
 अधिपतिस्त्वं देवानामस्यधिपतिं मामायुषान्नं वर्चस्त्रानं मनुष्येषु^५
 कुर्विति^६ वषट्कृतानुवषट्कृते द्विर्जुहोति^७ तथैव द्विर्द्विः सर्वाः-
 यममाशुङ्कत्यथ भक्षैः प्रत्यश्च आद्रवन्त्यनुसवनमच इन्द्रेण षोड-
 शिना पीतस्येति^८ तस्य^९ व्युदितो^{१०} भवो^{११} यजमानवशो द्वि^{१२}
 यजमानस्य होदवशो होतुस्तानु चेदध्वर्यवे प्रवूयातां वषट्कर्तुमंश
 इत्येव वूयात्तथात्मानं भवात्तानरेति^{१३} तस्य भवः ॥ ४ ॥^{१४}

इन्द्रश्च सघाङ्गहणश्च राज्ञा तौ ते भवं चकतुर्य एतम् ।
 तयोरनु भवं भवद्यामि वाग् जुषाणा सोमस्य दृष्यतु तस्य त
 इन्द्रेण षोडशिना पीतस्य मधुमत उपहृतस्योपहृतो भवद्या-
 मोति^१ निर्दिश्य यात्रं प्रयच्छत्यैतमहणपिप्रद्वमशं ददाति

१ The pratigara thus only in the Vivaraga; all the MSS. (etc. only M, which has the first time also बीद एव) and Keś read बीदेव i.e. बीद एव ।

२ ननु only found in MDU Be 12

३ Thus M Tr Be 12 Be UD Keś.; वषट्कृतानुवषट्कृते HB.

४ Thus MDR (= द्विविधमुक्तः); तस्याव्युदितो the other MSS.

५ Thus Be 12 HDU Keś., ४ Be B; om. M Tr.

६ Thus M (writing भवात्ता); भवर्तरेति Be 12; भवात्तरेति
 H Tr. भवात्तरेति U, भवात्तरे Be, भवात्तरे B, D om this passage.

श्यामं वा । होत्रचमसमेवैते चयः समुपहृत्य भक्षयन्ति । यथा-
चमसं चमसान्द्विंश म इत्यात्मानं प्रत्यभिष्टगन्ते । नाप्याय-
यन्ति चमसान् सर्वभक्षा । मार्जयन्ते । इथ संप्रैथमाह प्रतिप्रक्ष्वात-
राययणद्वतीयं शुद्धद्वितीयानि जाघनौः पृथदाण्यं गोपायाग्नी-
५ दाश्विनं ते द्विकपाच्छ्रुत्तमण्यपररात्रे । इत्स्विति । यथासंप्रैथं
तौ कुर्वतो । इथ विनिःसृथ्य रात्रये प्रसंपन्ति । संप्रसृप्तान्वि-
दित्वाध्वर्युः प्राङ्गायत्राह ॥ ५ ॥

होतृचमसमनुन्नयध्वमुन्नेतः सोमं प्रभावयेति । होत्रचमस-
मेव प्रथममुन्नयन्ति यद्योपपादमितरान्धुघ्नीयोत्तरवेद्याश्च
१० मः पादयन्त्याप उपसृष्ट्य बर्हिषी आदाय वाच्यमः प्रत्यङ्-
द्रुत्वा सोत्रमुपाकरोति । सुवते । होत्र एषोत्तमेति प्राङ्-
र्हासुः कास्त्रात्पराङ्गावर्तते । इध्वर्युरस्येनमाह्वयते होता । प्रत्या-
ह्वयते इध्वर्युः । अश्नति । प्रतिगृणाति । प्रसिद्धमुक्थं प्रतिगीर्धं
प्राङ्गत्योद्यच्छत एतश्च होत्रचमसमनुन्नयध्वमुन्ने चमसान्याश्राव-
१५ यत्यो श्रावयान्तु श्रीषडुक्थग्रा यत्र सोमानामिति । अपद्रुता-
नुवपद्रुते द्विजुहोति । तथैव द्विदिः सर्वाश्चमसाश्चुह्वर्यय भक्षैः
प्रत्यक्ष आद्रवन्त्यानुमवनभव इन्ध्रेण पीतस्येति । होत्रचमस-
मेवैते चयः समुपहृत्य भक्षयन्ति । यथाचमसं चमसान्द्विंश म

१ M here and infra • भक्षा ।

२ Thus HB Tr Be and cp Karmānta, इतमण्यपर • U, इतमण्यपर •

इत्यात्मानं प्रत्यभिष्टयन्ते ' नाप्याययन्ति चमसान्सर्वभवा
मार्जयन्ते ' इय प्राढायवाह ॥ ६ ॥

मैत्रावरुणस्य चमसमनूत्रयध्वमुन्नेतः सोमं प्रभावयेति '
मैत्रावरुणचमसमेव प्रथममुन्नेयन्ति ' यथोपपादमितरान्समुन्नी-
थोत्तरवेद्याः सःसादयन्त्यथाप उपसृश्व बर्हिषी आदाय
वाचंयमः प्रत्यङ् द्रुत्वा स्तोत्रमुपाकरोति ' स्तवते ' मैत्रावरुणा-
द्यैपोत्तमेति प्राङ्मैत्रावरुणस्य कालात्पराडावर्तते ऽध्वरुभ्ये-
नमाङ्गयते मैत्रावरुणः ' प्रत्याङ्गयते ऽध्वरुः ' श्रूयति ' प्रति-
गृणाति ' प्रसिद्धमुक्त्वं प्रतिगीर्यं प्राडेत्योद्यच्छत एतं मैत्रा-
वरुणचमसमनूत्रयच्छन्ते चमसान्थायावयत्यो आत्रयास्तु औप-
दुक्त्यग्न यज्ञ सोमानामिति ' वपङ्कृतानुवपङ्कृते दिङ्मुहोति '
तथैव दिदिः सर्वाश्शमसाञ्चुकृत्यथ भवैः प्रत्यक्ष आद्रवन्त्यनु-
मयनभव इद्रेण पीतस्येति ' मैत्रावरुणचमसमेवैते ययः समुप-
ह्वय भवयन्ति ' यथाचमसं चमसान्द्वित्व स इत्यात्मानं प्रत्य-
भिष्टयन्ते ' नाप्याययन्ति चमसान्सर्वभवा मार्जयन्ते ' इथाह १५
प्रतिप्रस्थातश्चमसगणौ ते प्रचरेति ' तच्छ्रुत्वा प्रतिप्रस्थाता
प्राढायवाह ॥ ७ ॥

ब्राह्मणाश्चःसिनश्चमसमनूत्रयध्वमुन्नेतः सोमं प्रभावयेति '
ब्राह्मणाश्चःसिचमसमेव प्रथममुन्नेयन्ति ' यथोपपादमितरान-
समुन्नीथोत्तरवेद्याः सःसादयन्त्यथाप उपसृश्व बर्हिषी १०
आदाय वाचंयमः प्रत्यङ् द्रुत्वा स्तोत्रमुपाकरोति ' स्तवते '
ब्राह्मणाश्चःसिन एषोत्तमेति प्राङ्ब्राह्मणाश्चःसिनः काला-

BIBLIOTHECA INDICA
A
COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL
New Series, No 1982

बौधायन श्रौतसूत्रम् ।
BAUDHĀYANA ŚRAUTA SŪTRAM

EDITED BY
DR W CALAND OF UTRICHT
VOL II FASCICULUS IV

CALCUTTA
PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY 2 PARK STREET
1911

त्पराडावर्तते प्रतिप्रस्थाताभ्येनमाह्वयते ब्राह्मणाच्छ्रुषी ।
 प्रत्याह्वयते प्रतिप्रस्थाता श्रुसति प्रतिगृणाति प्रसिद्ध-
 मुक्यं प्रतिगीर्यं प्राङ्गत्योद्यच्छत एतं ब्राह्मणाच्छ्रुसिचमस-
 म्नूद्यच्छन्ते चमसानयाथावयत्यो आवथास्तु औषडुक्यशा यज
 सोमानामिति वषट्कृतानुवषट्कृते दिर्जुहोति तथैव द्विर्दिः
 सर्वाश्वमसाञ्जुक्त्यप भक्षैः प्रत्यञ्च आद्रवन्त्यनुसवनभव इन्द्रेण
 पीतस्येति ब्राह्मणाच्छ्रुसिचमसमेवैते चयः समुपह्वय भव-
 यन्ति यथाचमसं चमसाह्निच म इत्यात्मानं प्रत्यभि-
 मृशन्ते माषाययन्ति चमसाश्वभवा सार्जयन्ते इयं

१० प्राडायज्ञाह ॥ ८ ॥

अच्छावाकस्य चमसमनूचयध्वमुचेतः सोमं प्रभावयेत्यच्छा-
 वाकचमसमेव प्रथममुच्यन्ति यथोपपादमितराश्वमुचीयो-
 न्तरवेद्याः स्रुमादयन्त्यथाप उपसृश्व बर्हिषी आदाय वाचं-
 यमः प्रत्यङ् द्रुत्वा स्तोत्रमुपाकरोति सुवते इच्छावाकायै-
 षोत्तमेति प्राडरच्छावाकस्य कालात्पराडावर्तते प्रतिप्रस्था-
 ताभ्येनमाह्वयते इच्छावाकः प्रत्याह्वयते प्रतिप्रस्थाता
 श्रुसति प्रतिगृणाति प्रसिद्धमुक्यं प्रतिगीर्यं प्राङ्गत्यो-
 द्यच्छत एतमच्छावाकचमसमनूद्यच्छन्ते चमसानयाथावयत्यो
 आवथास्तु औषडुक्यशा यज सोमानामिति वषट्कृतानुवष-
 ट्कृते दिर्जुहोति तथैव द्विर्दिः सर्वाश्वमसाञ्जुक्त्यप भक्षैः
 प्रत्यञ्च आद्रवन्त्यनुसवनभव इन्द्रेण पीतस्येत्च्छावाकचमस-
 मेवैते चयः समुपह्वय भवयन्ति यथाचमसं चमसाह्निच म

इत्यात्मामं प्रत्यभिष्टयन्ते^१ मायाययन्ति चमसाम्भवंभवा माजं-
 यन्ते^१ होषे प्रथमः सुवते ऽथ मैवावरुणायाम माह्वणा-
 ष्ट्वद्विते ऽप्राच्छावाकायाध्वयुः पूर्वाभ्यां चमसगणाभ्यां प्रच-
 रति प्रतिमस्त्रातोत्तराभ्याः^१ सर्वं ऐन्द्रा^१ यहाद्यममगणा^१ भव-
 न्तीति^१ न्या^१ अयं प्रथमद्यतुः पर्यायः^२ संतिष्ठत^१ एवमेव^१
 द्वितीयः संतिष्ठत^१ एवं तृतीयो^१ मथ्यमेन पर्यायेण शिष्यवन्त
 इव चरन्त्येव विनिःसृष्य रायंतराय संधये प्रमर्षन्ति^१ ॥ ६ ॥

संप्रसूत्रान्विदित्वाध्वयुः प्राहायश्वाह होतुद्यमममनूषयध्व-
 सुधेतः सर्वं एव राजाममुषय मातिरोरिष इति^१ होट-
 यमममेव प्रथममुषयन्ति^१ यथोपपादमितराम्भवंश एव^१
 राजामः समुधीयोत्तरवेद्याः श्रमादयन्ति^१ तदेतमाग्नि-
 सुपस्त्रीणांभिघारितः सह श्रमादयन्त्याप^२ उपसृष्य अर्चिषी
 आदाय वासंधमः प्रत्यङ् द्रुत्वा सोधमुपाकरोति^१ सुवते^१
 होच एषोत्तमेति प्राङ्गर्होतुः काद्यात्पराहावर्तते ऽध्वयुरग्ने-
 माह्वयते होता^१ प्रत्याह्वयते ऽध्वयुः^१ श्रसति^१ प्रतिश्रुणात्वा^१

१ Thus Be 12, M (the last however चमसाम्भवंभवा); HTr DU om.
 इति; Be B चमसमवायां प्रचरति 1, 2, 0 सर्वं ... भवन्तीति न्या ।

२ भवन्तीतीत्या अर्थे M; भवन्तीतीत्यायं U, the other MSS. om. इति न्या
 or न्या alone.

३ चतुश्चर्याय M.

४ Thus Tr, तदेतदादि• all the other MSS, after चाग्निम् some
 of the MSS. have पुरोडाशम् here and *infra* (p 201, 4 and 6).

५ Thus MTr Be DHU, च्छ् om Be 12 B.

- महाहनाच्छस्यते^१ परःसहस्रमाश्विनं भवतीति ब्राह्मणं^१
 प्रसिद्धमुक्त्यं प्रतिगौर्यं प्राडायसाहाश्विभ्यां तिरोश्चक्रियानाः
 सोमानामनुव्रुहीति^१ प्राडेत्योद्यच्छत एतः होलचमसमंभूष-
 च्छन्त आश्विनमुपोद्यच्छन्ते चमसानयात्रावयत्यो आवयासु
 ५ श्रौषडश्विभ्यां तिरोश्चक्रियाम्भोमाग्रस्थितान्प्रेथेति^१ वषट्कृते
 जुहोति^१ तदेतमाश्विनमुपस्तीर्णाभिघारितः सह जुहति^१
 वषट्कृतावषट्कृते दिजुहोति^१ तथैव द्विर्दिः सर्वाश्चमसाञ्जुह-
 त्यथ भक्षैः प्रत्यश्च आद्रवन्त्यनुसवनभवो ऽश्विभ्यां पीतस्येति^१
 तस्य भवः सर्वगणस्य ते सर्वगणाश्विभ्यां पीतस्य तिरोश्चक्रि-
 १० यस्य सोमस्य सुपुतस्य मधुमत उपहृतस्योपहृतो भक्षयामीति^१
 होलचमसमेवैते षयः समुपहृत्य भक्षयन्ति^१ यथाचमसं चम-
 सान्द्विष म इत्यात्मानं प्रत्यभिमृशन्ते^१ नाप्याययन्ति चमसा-
 न्भवंभक्षा मार्जयन्ते^१ ऽयं संश्रियमाहाग्नीदौपयजानङ्गारानाह-
 रोपयष्टरूपसीद ब्रह्मन्प्रस्थास्थामः समिधमाधायाग्नीदग्नी-
 १५ न्मृकत्सहस्रसंमृद्धीत्याहरन्तेतानाग्नीभादौपयजानङ्गाराः स्नानेण
 होतारं निवपत्युपसीदत्युपयष्टा गृहद्वतीयैरभैतानि गृह-
 द्दतीयान्येकादशधा हत्वोपयष्टोपयजति^१ समानमत ऊर्ध्वः^१
 संतिष्ठते ऽतिराचः^१ ॥ १० ॥ प्रथमः ॥

१ Thus HD, महाहनाः Tr, महाहनाः M, महाहनाः Bo 12 B;
 महाहनाः U, महाहनाः Bo, my copy of the vivarāṣa (Barnell
 MSS) reads चाच्छचाच्छनात्, the words are explained thus चाच्छ-
 च्छत्तपो भवति तापम्।

१ तदेतदाः all the MSS exc Tr

व्यतिषजेदितरानिति व्यतिषजति ' स एवमेव' दक्षिणमुत्तर-
मित्यष्टौ षुपाग्व्यतिषजति ' ॥ १२ ॥

अथ वै भवति यं कामयेत प्रमायुकः स्यादिति गर्तमितं
तस्य मिनुयादुत्तरार्थं वर्षिष्ठमथ इषीयाऽसमित्युत्तरार्थमथ
वर्षिष्ठं मिनोति दक्षिणार्थं इषीयाऽसमेषा वै गर्तमिदं
मिनोति ताजकप्रमीयत इति ब्राह्मणं' दक्षिणार्थं वर्षिष्ठं
मिनुयात्सुवर्गकामस्याथ इषीयाऽसमिति दक्षिणार्थमथ वर्षिष्ठं
मिनोत्युत्तरार्थं इषीयाऽसमाक्रमणमेव तस्मैतुं यजमानः
कुरुते सुवर्गस्य श्लोकस्य समस्या इति ब्राह्मणमथ वै भवति
यदेकस्मिन्पूजे द्वे रश्ने परिव्ययति तस्मादेको द्वे जाये विन्दते'^{१०}
यत्रैका रश्नां द्वयोर्यूपयोः परिव्ययति तस्मात्रैका द्वौ पती
विन्दत इति ब्राह्मणमथ वै भवति यं कामयेत स्थस्य जायेते-
त्युपान्ते तस्य व्यतिषजेदित्युपान्ते तस्य व्यतिषजति' स्थेवास्य
जायत इति ब्राह्मणमथ वै भवति यं कामयेत पुमानस्य
जायेतेत्यान्तं तस्य प्रवेष्टयेदित्यान्तं तस्य प्रवेष्टयति' पुमानेवास्य'^{११}
जायत इति ब्राह्मणमथैतमुपशयं दक्षिणतो न्यस्यति तूष्णीं'^{१२}
स्वर्वात्तास्युपातुत्सृज्याग्नेयमेवाग्निष्ठ उपाकरोति ॥ १३ ॥

मारुतमुत्तरे शौम्यं दक्षिणे पौष्णमुत्तरे वार्हसत्यं
दक्षिणे वैश्वदेवमुत्तर ऐन्द्रं दक्षिणे मारुतमुत्तर ऐन्द्रायं
दक्षिणे सावित्रमुत्तरे वारुणं दक्षिणे' इथ वै भवति यदि'^{१०}

- कामयेत यो ऽवगतः सो ऽपरुध्यतां यो ऽपरुद्धः सो ऽवगच्छ-
 लित्यैन्द्रस्य लोके वारुणमालभेत वारुणस्य लोक ऐन्द्रं^१ य
 एवावगतः सो ऽपरुध्यते यो ऽपरुद्धः सो ऽवगच्छतीति ब्राह्मण-
 मथ^२ वै भवति^३ यदि कामयेत प्रजा मुञ्चेयुरिति पशुन्यति-
 ५ पजेदिति^१ पशून्नेवात्र^२ व्यतिषजति^३ प्रजा एव मोहयतीति
 ब्राह्मणमथ वै भवति यदभिवाहते ऽपां वारुणमालभेत
 प्रजा वरुणो गृह्णीयाद्दक्षिणत उदञ्चमालभते ऽपवाहते ऽपां
 प्रजानामवरुणपहायेति ब्राह्मणमथैतस्मिन्नुपशये मनसैव यं द्वेष्टि
 तमुपाकरोति^१ यद्यु वै न द्वेष्यारुक्ते पशुरित्यनुदिशति^२
- १० समानं कर्मा पर्यग्निकरणात्पर्यग्निकृतानामेतेषां पशूनां पञ्च
 दक्षिणार्थान्यशूनुपक्रमैव स्यापयित्वा द्वावुपातिनीयाथेतरै-
 र्यतिषजत्यथ पर्यग्निकृतैः पशुभिरुदञ्चः प्रतिपद्यन्ते^१ तेषां
 वारुण उत्तरार्था भवत्याग्नेय उपचारत^२ आग्नेयमेवाध्वर्युर्वपा-
 अपणीभ्यामन्वारभते पृथगितरान्परिकर्मिण उदञ्चो नयन्त्यनु-
- १५ पूर्वमव्यतिषजन्तस्तेषां प्रसिद्धं वपाभिश्चरित्वा प्रसर्पन्ति प्रातः-
 सवनाय^१ तद्दृजुधा संतिष्ठते^२ ॥ १४ ॥ द्वितीयः ॥
 अथ वै भवतीष्टं वपया भवत्यनिष्टं वगयाय पात्रीवतेन
 प्रचरतीति^१ स यत्रैकादशिन्या अनुबन्ध्यस्तेष्टं^२ वपया भव-
 त्यनिष्टं वगया तज्जघनेन गार्हपत्यमौपसदायां वेद्याः

१ अथ वै म० om. Be BU.

२ एव om MH Ms

३ बंधस्ते० MH.

साम्यजुर्धरतीदमेव प्रसिद्धं पौरोडाशिकं ' चिरंशुषा लूष्णीं
 चतुर्थं ' पूर्वं परिषाहं परिगृह्णाति ' करणं कपत्युद्धृत्युद्धृता-
 दाग्नीप्रस्त्रिर्हरति ' यदाग्नीप्रस्त्रिर्हरत्यथापेण^१ गार्हपत्यं पाक्षी-
 वतस्य धूपावटं परिलिखति ' समानं कर्मा सुषाश्च सादना-
 त्सादयित्वा, सुषो ऽपेण गार्हपत्यं पाक्षीवतमुच्छ्रित्य तस्मिन्-
 स्त्राष्ट्रं, साष्टमजं पश्यनुपाकरोति^१ ' तं पर्यगृह्णतमुत्सृज्याज्जेन
 सष्टसां करोत्येव चतुर आज्यस्य गृह्णान आह तद् इत्युपाश्च-
 श्वनुमूहीत्युच्चैरत्याक्रम्याश्चाव्याह त्वष्टारमित्युपाश्च यजेत्युच्चै-
 र्विषदृते जुहोतीति नु वपायाः प्रतिचरति ' चतुर एवाज्यस्य
 गृह्णान आह तद् इत्युपाश्चश्वनुमूहीत्युच्चैः ' ॥ १५ ॥ .

अत्याक्रम्याश्चाव्याह त्वष्टारमित्युपाश्च यजेत्युच्चैर्विषदृते
 जुहोतीति नु पश्यपुरोडाशस्य प्रतिचरति ' चतुर एवाज्यस्य
 गृह्णान आद्याप्रथ इत्युपाश्चश्वनुमूहीत्युच्चैरत्याक्रम्याश्चाव्याहाग्नि-
 मित्युपाश्च यजेत्युच्चैर्विषदृत उत्तरार्धपूर्वार्धे ऽतिहाय पूर्वा
 आडतीर्जुहोतीति नु पश्यपुरोडाशस्य खिष्टकृतः प्रतिचरति^१ ' १५
 चतुर एवाज्यस्य गृह्णान आह तद् इत्युपाश्चश्वनुमूहीत्युच्चै-
 रत्याक्रम्याश्चाव्याह त्वष्टारमित्युपाश्च यजेत्युच्चैर्विषदृते जुहो-
 नीति नु हविषः प्रतिचरत्याज्येन द्विगो जुहोति ' ष्यदान्येन
 वनस्पतिर्माज्यस्य खिष्टकृतर्माज्यस्येडामवधति ' ष्यदान्येनानू-

१ यदाग्निप्रस्त्रिर्हरति found in MUH only

१ पश्य om. Ms

याजान्यजति^१ सो ऽवैव पत्नीः संयान्यान्वैव समिष्टयजूंश्चि^२
 जुहोति^३ संतिष्ठते पत्नीवतः^४ ॥ १६ ॥ तृतीयः ॥

अथ वै भवति यो ऽग्न्याधेयेन नर्ध्नाति स पुनराधेयमा-
 धत्ते यो ऽग्निं चित्वा नर्ध्नाति स पुनश्चितिं चित्तुत इत्यग्निं
 १५ चित्वा व्यानानो दादग्रेष्टका उपकल्पयते ऽष्टौ याजुषीक्षतस्रो
 लोकंप्रणाः^५ स यच^६ होत्तरवेदिर्ब्याधारितोपन्दुप्रसंभारा^७
 भवति तद्वाभ्यामात्मन्यग्निं^८ गृह्णीते मयि गृह्णाम्ये अग्निं यो
 नो अग्निरिति^९ स्वयंचितिं जपति यास्ते अग्ने समिधो यानि
 धामेति^{१०} श्वेतमश्वमभिमृश्याष्टौ याजुषीरुपदधाति येनर्षय-
 १० स्तपसा सचमासतेति^{११} चतस्रो लोकंप्रणा लोकं प्रण द्विदं
 प्रुषेत्यथ चितिकृष्याभिमृशति चित्तिमचित्तिं चिनवदि विदा-
 नित्याग्नेय्या गायत्रियैतां चितिमभिमृश्य दाभ्यामवद्रवति वाङ्म
 आसग्नाणदा इति^{१२} तायते पशुवन्धो वाग्निष्टोमो वा^{१३} स
 मन्नातः संतिष्ठते^{१४} ॥ १७ ॥ चतुर्थः ॥

१५ १जर्वरो गृहपतिर्धृतराष्ट्र ऐरावतो ब्रह्मा दत्तस्तापसो होता
 प्रुयुयवा दूरेयवा^{१५} उद्गाता ग्लावद्याजगावश्च^{१६} प्रसूतोऽप्रति-

१ इयजुर् MH.

२ Thus M, नवेहोत् D, यवाहोत् the other MSS.

३ Thus M Be B U, *अनग्निं or *अग्निं Be 7 D.

४ On the following cp Bandh gha. III, adhy 10 and Pañc
 br XXV, 15

५ Found in M only

६ Thus M, वाच* or वाच* the other MSS

इतारौ गितिष्ठो मैत्रावरुणस्तचको वैगालेयो ब्राह्मणाच्छ्र-
 सुपरीतिस्त्रार्क्षः^१ मदस्यः शिखातिशिखौ नेष्टापौतारावरुणो^२
 ऽष्टो^३ ऽष्वाकस्यकपिग्रहावाग्नीध्राधनिरो^४ मासेयः सुमहाश्वो
 ऽवुंदो घावस्तसाण्ड उद्येता पशुक्रो^५ भुवगोपः कौतुस्तावध्वर्यु^६
 अरिमेजयश्च जनमेजयश्चैते वै सर्पाणां राजानश्च राज-^७
 पुचाश्च साण्डवे प्रश्ने सप्तमासत पुरुषरूपेषु विपकामार्क्षेपां
 दग्धसोमान्यन्यान्यहान्यामन्दाद्गच्छोमान्यन्यान्याचीयन्ति^८ च^९
 म यद्गद्ग्रेति तस्मात्सर्पां दग्धका दग्धवीर्यांस्तदेत-
 लौक्यं पौचीयं पशव्यं सत्तं^{१०} य एतदुपयन्ति नैताम्सर्पां
 हिंसन्ति^{११} ॥ १८ ॥ पञ्चमः ॥

तपो सृष्टपतिरिरा पत्नी ब्रह्मैव ब्रह्मा मृत्युः होतामृत-
 सुद्गाता भूतं भविष्यच्च प्रसोढप्रतिहर्तारारुतं मैत्रावरुण षतवः
 रुदस्या चार्तवा उपगातारस्तेजो ब्राह्मणाच्छ्रुधौ यशो ऽष्वा-

१ Thus (उपरोतिष्) M; अपरिमिष् Be, अपरिवीष् U, अपगरष्
 Be 7 D; अपरिवीर्यं B.

२ Uncertain; •नपयोद्या M, •नपयाद्यो Be Be 7, नपयाद्यो BUD;
 the Pañc. br has अपय आद्यः।

३ Thus M; •सृक्पियं Be 7 D, •सृक्पियं आग्नीध्रीर्जरो B Be U.

४ Thus M; उद्येतापशुक्रो Be (thus also the MSS. of the Gṛhya);
 •पशुक्रो Be 7 BUD

५ Thus M, कौतुस्ताव BU, कौतुताव Be, कौत्स्ताव Be 7 D.

६ •हान्यामन्दा ... न्यान्यं om M.

७ Thus M, दग्धवीरा Be, दग्धवीरा U, दग्धवीरा B; in Be 7 the
 whole passage is left out.

वाकस्त्रिपिशापचितिश्व नेष्टापोतारावग्निरेवाग्नीध्रो वाक्नु-
ब्रह्मण्यो भगो यावन्तुदूर्गुञ्जेता बलं^१ ध्रुवगोपो^२ मनो ऽध्वर्यु-
यचुः प्रतिप्रस्थाता वेदिस्थाग्रनया^३ चेभवाहौ दिष्टिर्विंशस्ता^४
मृत्युः शमितैते वै विश्वसृजः प्रथमाः सत्तमासां चक्रिरे ।

५. तेषां शतं समा दीक्षा आसञ्जतमुपसदः सहस्रं प्रसुता-
स्तदेषाभिवदति विश्वसृजः प्रथमाः सत्तमासत सहस्रसमं
प्रसुतेन यन्तः । ततो मिषदमिषत्संवभूव ततो ह ऋजे
भुवनस्य गोपा इत्यग्निष्टोमैर्वाव^५ ते^६ तदीयुस्तदेतदृद्धमयनं^७
प्रजननं^८ यदग्निष्टोमाः । ॥ १६ ॥ षष्ठः ॥

१०. कुण्डपायिनामयनेनैद्यन्तो दीक्षन्ते^१ पञ्च सर्वतो धुरा-
स्तेषामियमेव प्रज्ञाता संवत्सरदीक्षा^२ समानं कर्मारम्भाणीया-
द्वारम्भाणीयेनेद्वैन्द्रं पयो दोहयति सांनाय्यस्य वाचता तूष्णीं
वाथ वसतीवरीः परिहृत्याविशिष्य^३ पयांस्युपवसन्त्यय^४ श्वो
भूत आमावासेन हविषा यजन्ते^५ तेन यन्त्यष्टाविंशति-

१ Thus M, वनभ्रु• U, वनभ्रु• Be B, चतदु• Be 7 D.

२ Thus MUDBe 7; वेदीक्षामनया Be, वेदिमपामनयो B

३ चितिरुः १०० दिष्टिरु M, but cp. Pañc. br. XXV. 18 4

४ Thus M (reading only तदीयुः १०० तदीयुः); •मैर्वावचेतमिदिष्टे•
Be, •मैर्वावचेतमिदिष्टे• BU •मैर्वावचेतेमिदिष्टे• D, •मैर्वावचेतेमिदिष्टे•
Be 7.

५ Uncertain, प्रजन M, प्रजनि all the other MSS.

६ Thus corrected with some hesitation; cp. Karmānta-Sūtra
III. 25, यदाहस्य यदाधि विशिष्य M, but all the other MSS. यदाहस्य-
विशिष्य यदास्युः ।

रक्षानि^१ प्रायश्चीधारम्भणीयौ^२ स मासः^३ पौर्णमासहवि-
 भिर्यन्ति मासं^४ वैश्वदेवहविभिर्यन्ति^५ मासं^६ वरुणप्रघाम-
 हविभिर्यन्ति मासः^७ साकमेधहविभिर्यन्ति, मासः^८
 शुनासीरीयहविभिर्यन्ति षड्विंशतिरहान्यभिजिघ्रयः^९ परः-
 सामानः^{१०} स मासो^{११} वैपुवतं^{१२} षथो ज्ञांक्त्वामानो^{१३} इथ^{१४}
 विषजिघ्रयस्त्रिंशेन^{१५} यन्ति मासं^{१६} चिणवेन यन्ति मासमेक-
 विंशेन यन्ति मासः^{१७} सप्तदशेन यन्ति मासं^{१८} पञ्चदशेन
 यन्ति मासं^{१९} चिष्टता यन्ति द्वादशाहानि^{२०} गोश्रायुषी^{२१}
 तानि चतुदशं^{२२} चत्वार्यूर्ध्वं वैपुवतात्ताभ्यष्टादशं^{२३} दशरात्रो
 महावतं चातिरात्रश्च^{२४} स मासः^{२५} ॥.२० ॥ १०

अथैषां कुण्डानि^१ ते यत्सर्वं एव विवेदसो^२ भवन्ति
 तद्देषां कुण्डमथ यदन्योन्यमनुपरिसर्पिं^३ याजयन्ति तद्देषां
 कुण्डमथ यत्सर्वकैश्चमसेभंचयन्ति^४ तद्देषां कुण्डं^५ तेषां च
 एव ब्रह्मा स एव^६ ब्राह्मणाश्च^७मी स पोताथ यो होता स
 एव भैत्रावरुणः सो ऽश्वावाको^८ इथ च उद्गाता स एव^९

१ Thus MB Be, Be 7 D present here a lacuna of two ulgaras.

२ UBD here and *infra* each time चरति is o. यन्ति ।

३ षड्विंशतिः is o षड्विंशतिः M

४ After विष्टानि Be ins मास ।

५ Thus M, वेदसो the other MSS.

६ Thus M, परि om all the other MSS.

७ यत्सर्वकैः M

८ एव om all exe M

प्रसूता स प्रतिहर्ताथ यो ऽध्वर्युः स एव प्रतिप्रस्थाता स नेष्टाय
 य आग्नीध्रः स एव यावस्तुत्सु^१ सुमन्त्रण्यः स उन्नेताथोपनिषदो^२
 ऽग्निश्चतुर्हता^३ वायुः पञ्चहोता चन्द्रमाः षड्होता प्रजापतिः सप्त-
 होतासावादित्यो नवहोते^४ ता वै देवता एतेनायनेनाथः स्ततो
 ५ वै ता आर्ध्वमुवर्ग^५ लोकमायन्त्यं एवं विदाः स एतेनायनेन
 यन्तुर्ध्रुवन्त्येव सुवर्गं^६ लोकं यन्ति । ॥ २१ ॥ सप्तमः ॥

उत्सर्गिणामयनेनैथ्यन्तो दीचन्ते^१ तेषामियमेव प्रज्ञाता
 संवत्सरदीक्षा^२ समानं कर्मां पृथ्यात्पडहात्पृथ्येन षडहेनेद्वैन्द्रं
 पयो दोहयति सांनाय्यस्य वाहता दृष्यो वाथ वसतीवरीः
 १० परिहृत्याविश्रित्य^३ पयाः स्युपवसन्त्यथ प्रातरहृत्सृज्य^४ व्योतिष
 आयतने प्राजापत्यं पशुमाहभन्ते^५ तस्य पशुपुरोडाशमनु-
 वर्तते ऽग्नये वसुमते पुरोडाशो ऽष्टाकपालो^६ माध्यंदिन
 इन्द्राय भरुत्वते पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपन्त्यैन्द्रः
 सांनाय्यः^७ सा द्विहविरिष्टिः संतिष्ठते^८ ऽवैतदैन्द्रः सांनाय्यः
 १५ समुपह्वय भवत्यन्यथापराह्णे वैश्वदेवं द्वादशकपालं निर्वपन्ति
 वैश्वदेवं चहं^९ ताभ्यां धरन्ति देवताप्रभृतीभ्यामिडान्ताभ्या-

१ All MSS. exc M ins. एव ।

२ Thus M Be 7, •निषदश्चि• Be D U, •निषदोद्दि• D.

३ सर्वे all.

४ सुवर्गं M, सर्वं the other MSS

५ परिहृत्यावि- MSS, cp supra p 200, n. 6

६ अहर् om. Be 7 D.

मंथ^१ पाण्डुना चरति मनोताप्रमृतिनेडान्तेनायानूयाजैश्चरित्वा
 प्रदक्षिणमावृत्य प्रत्यङ्गाद्रुत्य पत्नीः संयान्य प्राडेत्य भुवा-
 माप्याप्य वसतीवरीः परिच्यत्य पयाऽसि विप्रिष्योपवसन्त्यथ
 शो भूते गवा प्रतिपद्यन्ते^२ त एवमेवैतेन^३ यन्तो^४ मासिमास्यु-
 त्सृजन्तः पञ्च ज्योतीऽयुत्सृजन्त्य^५यामुत आवृत्ताऽश्चतुरथ^६ चय-
 क्षिऽश्रसोमानुत्सृजन्त्येकं^७ च ज्योतिरथ शो भूत आयुषैव
 प्रतिपद्यन्ते^८ ॥ २२ ॥ अष्टमः ॥

तपश्चितामयनेनैयन्तो^९ दौचन्ते^{१०} तेषामियमेव प्रज्ञाता-
 ग्निदीवा^{११} समानं कर्मा संनिवापात्प्रसिद्धः संनिवापो^{१२} ऽथ
 प्रायणीयेन चरति^{१३} प्रायणीयेन चरित्वा पदेन चरति^{१४} पदेन
 चरित्वा राजानं क्रीत्वोच्चातिथ्यं निर्वपत्यातिथ्येन प्रचर्यायेतां
 पञ्चहविषमिष्टिं निर्वपत्याग्नेयमष्टाकपालमैन्द्रमेकादशकपालं
 वैश्वदेवं द्वादशकपालं बार्हस्पत्यं चरं वैष्णवं त्रिकपालमिति^{१५}
 तथा स्रष्टवेद्वा नाद्रियेरन्नित्येक आङ्गरेतथैवाहरहः संवत्सरं
 यजेरन्नित्येक^{१६} प्रथमे ऽहन्सर्वैरन्वहमेकैकया^{१७} षष्ठे ऽहन्सर्वैर-
 न्वहमेकैकया^{१८} प्रथमे द्वादशाष्टे ऽग्निं चिन्वीतेत्येक आङ्गस्तदु

१ •प्रमृतीभ्या• MD Be 7, •प्रमृतिभ्या• Be BU.

२ Thus M, एवनेशोद्यतो Be BU, एवतोत्यतो Be 7 D.

३ च om. M.

४ Thus M, चपक्षिऽशाऽशो• the other MSS.

५ ताप• all exc M

६ चन्यासर्वै• M.

वा आह्न^१ इदो वा एष यदग्निः^२ स एतर्हि जातो यर्हि सर्व-
श्चितः^३ स यथा वक्षो जात स्तनं प्रेषत्येवं वा एष एतर्हि
भागधेयं प्रेषति^४ संवत्सर उवेवास्यातो भागधेयं^५ नैतस्यागं
चनेयादित्युत्तमे^६ द्वादशाहे ऽग्निं चिन्वीतेत्येतदपरम्^७ ॥ २३ ॥

- ५ अथातो ऽहरहस्ययनस्यैव मौमाऽसा^८ सद्यश्चितिं निस्त्रिष्ठ-
न्यथ लोकंप्रणा इष्टका उपदधन्मासमेति^९ मासि तथादेवतं
कुरुते^{१०} द्वितीये मासे पुरीषचितिः^{११} सद्यश्चितिं निस्त्रिष्ठन्यथ
सुष्टिनो ऽनु प्रकारं^{१२} मासमेति^{१३} मासि तथादेवतं कुरुते^{१४} तृतीये
मासे षण्डचितिशतुर्थे^{१५} मासे पुरीषचितिः^{१६} षष्ठमे मासे
१० मध्यमा चितिः^{१७} षष्ठे मासे पुरीषचितिः^{१८} सप्तमे मासे षण्ड-
चितिरष्टमे^{१९} मासे पुरीषचितिर्नवमे^{२०} मासे सप्त स्कन्धा उप-
दधात्या नवत्रेष्टकाभ्यो^{२१} दशमे मासे^{२२} पुरीषचितिरेकादशे
मासे^{२३} संयज्ञ प्रचेतास्येत्येता उपदधात्या विकर्षोद्वादशे^{२४}

१ आह्न all etc. M.

२ My conjecture, between *शां and नेया* M has a blank of one akṣara, all the other MSS *शांनेया* ।

३ Thus Bc BU, सुष्टिभानुप्र* M Bc 7 D

४ Thus M, (मासे)न्यक्द्विष्टितिः Bc, न्यद्विष्टितिः the other MSS. I am not sure about the meaning of षण्ड; it occurs repeatedly *infra* and once in the Karmānta. Perhaps षण्ड "without the tail (of the Agni)"

५ Thus M, इद* the other MSS

६ सरथि all etc M

७ Thus M D U, विकर्षोद्वाद* B Bc 7 विकर्षोद्वाद* Bc

मासस्याष्टाविंशतिरक्षानि पुरीषमेकात्रचिंशे शतद्वितीयं^१
शो भूते वसोधारा^१ ॥ २४ ॥

अथोपरिष्ठान्नाममित्याचक्षते^१ मासस्य प्रथमे ऽहन्मद्य-
स्थितिं निश्चिष्टन्ति सतयादेवतं^२ ससूददोहसं^३ मासं प्रव-
र्ग्योपसङ्गां यन्ति^४ द्वितीयस्य मासस्य प्रथमे ऽहन्पुरीष-
चितिः^५ सद्यस्थितिं निश्चिष्टन्ति सतयादेवतं ससूददोहसं^६
द्वितीयं^७ मासं प्रवर्ग्योपसङ्गां यन्ति^८ तृतीयस्य मासस्य प्रथमे
ऽहन्वृषपितित्यतुर्यस्य मासस्य प्रथमे ऽहन्पुरीषचितिः^९ पञ्च-
मस्य मासस्य प्रथमे ऽहन्मध्यमा चितिः^{१०} षष्ठस्य मासस्य
प्रथमे ऽहन्पुरीषचितिः^{११} सप्तमस्य मासस्य प्रथमे ऽहन्वृष-
पितिरष्टमस्य मासस्य प्रथमे ऽहन्पुरीषचितिर्नवमस्य मासस्य
प्रथमे ऽहन्मत्र स्क्रन्ध्या उपदधात्या नक्षत्रेष्टकाभ्यो^{१२} दशमस्य
मासस्य प्रथमे ऽहन्पुरीषचितिरेकादशस्य मासस्य प्रथमे
ऽहन्संमच्च प्रचेताश्चेत्येता उपदधात्या विकर्णेर्द्वादशस्य मासस्य
प्रथमे ऽहन्पुरीषचितिरेकात्रचिंशे शतद्वितीयं^{१३} शो भूते^{१४}
वसोधारा^{१५} ॥ २५ ॥

अथ पुरस्तान्नाममित्याचक्षते^१ मासं प्रवर्ग्योपसङ्गां यन्ति^१

१ Thus all, not •देवमाष्ट, also *infra*.

२ Be 7 BU ins. द्वितीयं।

३ om B

४ The whole passage from वृषपि up to मासस्योत्तमे (p 305, 4)
left out by all exc. M

मासस्योत्तमे ऽहन्मद्यस्थितिं निस्लिष्ठन्ति सतयादेवतः ससूद-
 दोहसं^१ द्वितीयं मासं प्रवर्ग्यापमद्वां यन्ति^१ द्वितीयस्य
 मासस्योत्तमे ऽहन्पुरीषचितिः^१ सद्यस्थितिं निस्लिष्ठन्ति सतया-
 देवतः ससूददोहसं^१ तृतीयस्य मासस्योत्तमे ऽहन्वण्डचिति-
 ५ यत्तुर्थस्य^१ मासस्योत्तमे ऽहन्पुरीषचितिः^१ पञ्चमस्य मासस्यो-
 त्तमे ऽहन्मध्यमा चितिः^१ षष्ठस्य मासस्योत्तमे ऽहन्पुरीष-
 चितिः^१ सप्तमस्य मासस्योत्तमे ऽहन्वण्डचितिरष्टमस्य^१
 मासस्योत्तमे ऽहन्पुरीषचितिर्नवमस्य मासस्योत्तमे ऽहन्सप्त
 स्कन्ध्या उपदधात्या नचत्रेष्टकाभ्यो^१ दशमस्य मासस्योत्तमे
 १० ऽहन्पुरीषचितिरेकादशस्य मासस्योत्तमे ऽहन्संयच्च प्रचेता-
 येत्येता उपदधात्या विकर्णैर्द्वादशस्य^१ मासस्याष्टाविंशो
 ऽहन्पुरीषमेकात्रचिंशो^१ शतरुद्रीयः^१ शो भूते वसोधारा^१ ॥
 २६ ॥

अथात उत्त्यानानामेव मीमांसाभिजितेद्योत्तिष्ठेयुरित्येत-
 १५ द्वाद्वाणसंपन्नमपि वाभिजितेद्वापैताः^१ सवनेष्टिं^१ निर्वपन्धा-
 ग्रेयमष्टाकपालमैन्द्रमेकादशकपालं वैश्वदेवं द्वादशकपाल-

१ Thus M Be 7, चन्द्र० B, चन्द्र० Be.

२ Thus M Be 7, चन्द्रद्वि० B, चन्द्रद्वि० Be

३ Thus M, the other MSS as *supra* (p. 303, 13)

४ •विष्टे Be 7 D

५ Thus MU, •द्वापैताः B Be, •वापैताः D, •द्वयेताः Be 7.

६ Thus M Be BU, निर्वपत्या० Be 7 D

मिति^१ तथा समस्तया वा विद्वत्तया वा प्रतिपद्यन्ते^२ वसती-
 वरीषु मृत्पिण्डमन्वधायाहरहर्वसतीवरीः^३ परिहरमाण
 यनयेय संवत्सरसंपन्नं ब्रह्मणोऽयनमित्याचक्षते^४ चतुरो मामो
 दौजाभिर्द्यन्ति चतुर उपमद्भिश्चतुरो मामः प्रसुतास्तदाहुः क
 एतावत्तपस्तप्तान्वमाधारणं कुर्वीतान्निवामिषु वोपहवमिच्छते^५
 दक्षिणावता वैनं याजयेयुरिति^६ मो ऽन्निवामिषु^७ वैवोपहव-
 मिच्छते^८ दक्षिणावता वैनं याजयन्ति^९ ॥ २७ ॥ नवमः ॥

अथ वै भवति कन्दस्थितं चिन्वीत पशुकाम इति^१ म
 कन्दस्थितं क चाहुतिरागच्छति^२ जुहोत्येव तच्चाथ^३ यदन्य-
 दाहुतिभ्यः शरीरवद्यजुरेव तत्र जपति यजुरेव रश्मनयोर्द्यजु-^४
 रश्मर्दभयोर्द्यजुश्चाथै प्रवृञ्जने^५ यजते^६ वायव्येन पशुना^७
 दौक्षते^८ विमायाग्निं परिखाद्यापस्थायतने यजुरेव^९ तत्र^{१०}
 जपति यजुः सर्वाणामिष्टकानामुपधाने^{११} जुहोति शतरुद्रीयं^{१२}
 कुरुते वमोर्धाराः^{१३} श्नेनचितं चिन्वीत सुवर्गकाम इत्यथमे-

१ *मन्वधाया* MB Be U, *मन्वाधाया* Be 7 D.

२ Thus M; प्राद्व्यापन* the other MSS.

३ वा om Be BU.— इच्छते i. s. o इच्छते Be 7 D

४ Thus M Be; *वोपहव* Be 7 D, *वूपहव* BU.— इच्छते i s o.

इच्छते all exc. M

५ चाहुतिरागच्छति M.

६ Thus M Be BU; तद् Be 7 D.

७ प्रहंजनेयजते M, प्रहंजनेयजते B Be, प्रहजनेय DU

८ *रेवच B Be U.

- वैष^१ श्येनचित्क^२ङ्कचितं^३ चिन्वीत यः कामयेत शीर्षखानमुष्नि-
 ग्लोके स्थामित्येतस्यैव सतो ऽरद्विमात्रेण प्राक् शिर इव
 निरुहति^४ स तथा विमितो भवति यथा न बहिर्वेदि यूपः
 स्याद^५लजचितं चिन्वीत चतुःसीतं प्रतिष्ठाकाम इत्येतस्यैव सतो
 ५ ऽरद्विमात्रेण पचायावणीयाऽसौ भवतस्तावन्मात्रेणापिपत्नी
 वरीयाऽसौ^६ तौ मनागपनतौ परोऽणीयाऽसौ^७ भवत^८
 एकैकामृचा^९ सीतां कृषति^{१०} प्रउगचितं चिन्वीत भ्रातृव्यवा-
 नित्येतस्यैव सतः समुद्रुद्ध्याऽसौ^{११} प्रागायातयति^{१२} स तथा
 विमितो भवति यथा न बहिर्वेदि यूपः स्यादु^{१३}भयतःप्रउगं
 १० चिन्वीत यः कामयेत प्रजाताभ्रातृव्यासुदेय प्रतिजनित्यमाणा-
 नित्येतस्यैव सतः समुद्रुद्धौव ओणी प्रत्यगायातयति^{१४} स तथा
 विमितो भवति यथा न बहिर्वेदि यूपः स्यात्^{१५} ॥ २८ ॥
 रथचक्रचितं चिन्वीत भ्रातृव्यवानिति विज्ञायत^{१६}
 आकृतिविकारः शब्दसंयोगाद्यावानग्निः^{१७} सारद्विप्रादेशस्तावतीं
 १५ भूमि परिमण्डलां कृत्वानुशर्करमलःशर्करमिष्टकाः परिचिनो-
 त्यथान्ततो^{१८} ऽथान्तरत^{१९} एवमेवा^{२०} स्वयमाहणाया^{२१} अथा-

१ Thus M only, इत्युपमावैष (or इत्युपामवैष) श्येनचितिः the other MSS

२ परो om all exc. M

३ एकैकाम M, एषा om. Be

४ Thus M Be BU; समुद्रुद्धौव ओणी Be 7 D.

५ Thus MBU; सुभर्षथो Be, चाया. संयो Be 7 D

६ Thus MD Be 7, शान्तरतो Be U, B om

७ Thus M, एवमेव the other MSS

मितः स्वयमाहृषां^१ मध्ये नाभिमिव करोति^२ तस्या^३ अनु-
 दिग्मवान्तरदिग्मरानिव^४ नेमिमिवेष्टका^५ आयातयति^६ स
 एष रथचक्रचिद्ग्राह्यवतः परिक्रय्यो^७ द्रोणचितं चिन्वीताम-
 काम इत्येतस्यैव सतो ऽरमिमाचेण प्रागोष्ठमिव निरूह्यय^८
 मध्ये निममिव^९ करोति^{१०} स एष द्रोणचिदमकामस्य परि-
 क्रय्यः^{११} समूह्यं चिन्वीत पशुकाम इति विज्ञायते^{१२} पुष्कर-
 पर्ण^{१३} रुक्म^{१४} हिरण्यं पुरुष^{१५} सुषावित्येतल्लक्ष्यमित्या-
 चक्षते^{१६} कुरुत एव तदयो पुरौदस्यैवेष्टका^{१७} आयातयति^{१८}
 स एष समूह्यः पशुकामस्य परिक्रय्यः^{१९} परिचाय्यं चिन्वीत
 ग्रामकाम इत्यनुगर्करमन्तःगर्करमिष्टकाः परिचिनोत्यथा-
 न्ततो^{२०} ऽथान्तरत^{२१} एवमेवा^{२२} स्वयमाहृषाया^{२३} अथाभितः
 स्वयमाहृषामिष्टकाः परिचिनोति^{२४} स एष परिचाय्यो ग्राम-
 कामस्य परिक्रय्यः^{२५} ॥ २६ ॥

१ *मवान्तरदिग्* M Be, *मवान्तरदिग्* B Be 7 UD.

२ *सराश्वनेमिमिवेष्टका* MSS, exc M, which has *सराश्वनेमिवेष्टका* ;
 perhaps an allusion to R V. I. 32, 15, TBr. II. 8 4. 3

३ अर्थः s. o. अथ all exc M.

४ Thus M Be; इमिव the other MSS

५ *निरूह्यय* M.

६ उदय* M

७ Thus M, *घाततोघातत* B Be; *घाततोघातत* Be 7 D, *घाततो-
 घातघातत* U

८ Thus M, एवमेव the other MSS

अग्निचितं चिन्वीत यः कामयेत पितृलोकं चक्षुष्या-
 मिति^१ षट् प्राञ्चः पुरुषास्त्रयः पुरस्तात्तिर्यञ्चौ^२ द्वौ पश्चा-
 त्तिर्यञ्चौ स आत्मा^३ तस्य मात्रा^४ यदि षौवदघ्नं पुरस्ता-
 द्नाभिदघ्नं पश्चाद्यदि नाभिदघ्नं पुरस्ताज्जानुदघ्नं पश्चाद्यदि
 ५ जातुदघ्नं पुरस्ताद्गुरुदघ्नं पश्चाद्यदि गुरुदघ्नं पुरस्तात्समं भूमेः
 पश्चात्स^५ एष अग्निचित्पितृलोककामस्यैव^६ द्वेष कूर्मचिद-
 ब्राह्मणो^७ मथ उत्पृष्ठः^८ परिहृथ^९ एतस्यैव सतो ऽरवि-
 मात्रेण प्राक् शिर इव निरूहति^{१०} तस्यावान्तरदिगं पादा-
 निवेष्टका आयातयति^{११} स एष कूर्मचिदब्राह्मणो मथ उत्पृष्ठः
 • परिहृथः^{१२} ॥ ३० ॥ दशमः ॥

शौचामष्टा यक्ष्यमाणो भवति^१ स उपकल्पयते रोहितं
 चमानदुह्य^२ शीघं च क्लीवं च शय्याणि च तोक्त्राणि^३ च
 प्रीहीनप्रजं^४ चूर्णकृतं^५ बीणि नानावृक्ष्याणि पाषाणि त्रया-
 ष्वकू^६स्त्रयाणि लोमानि धूपं च श्येनपत्रं च गर्भिणीं वडवा-
 ५ मासन्दीमिण्डुं कुम्भं कारोतरं विशाख्यौ दीर्घवृक्ष^७ शिक्वा^८
 शतादृषा^९ शतमान^{१०} हिरण्य^{११} सतं च बालं च ब्राह्मण-
 माज्जत्या उच्छेषणस्य पातारं यदि ब्राह्मणं न विन्दति

१ • तिर्यञ्चौ all, but cp J. As. Soc. of Bengal, 1875, p. 265

२ Thus M Bō BU, उत्पृष्ठ Bō 7, उत्पृष्ठ D

३ शौक्याणि M and thus also all the MSS. of the grhyasūtra

४ ; शौक्यानि the other MSS

५ मयस्य M

६ • उत्पृष्ठ all exc. MT

वल्गौकवपामथावावायेन वा हविषेहा नचचे वासेण शालाः
 रोहिते चर्मणि सुरामोमः षःमजः^१ ग्रेते^२ तं दधिणतः कौब
 उपास्ते^३ चीषेन कौवाक्कप्पाणि क्रीणातीदं तवेदं ममेति^४
 क्रीतः सुरामोम इत्यैतन्मादाय पूर्वथा दारा शालां प्रपाद्य
 जघनेन गार्हपत्यमुपभादयत्यथैतेषां प्रीक्षीणामर्धानपन्नन्त्ये-^५
 तरान्गार्हपत्यं^६ एककपालमधिश्रित्य^७ भर्जन्ति^८ तेषां ये
 फलन्ति लाजास्ते^९ भवन्त्येय य^{१०} उ^{११} न फलन्ति तास्तयां^{१२}
 गार्हपत्ये नवां कुम्भीमधिश्रित्य प्रोदकमिवोदन्^{१३} अपयन्त्य-
 येनं विस्त्राय कठिने^{१४} वा पाजके वा विपजन्त्यथैतान्शृणान-
 वघ्नन्ति^{१५} तेषां यानि च बुद्राणि याश्च तर्हस्ता उत्सेके^{१६}
 संप्रकिरन्ति^{१७} तं मासर इत्याचचते^{१८} इय मानभादाय
 विमिमीत^{१९} एकः श्रव्याणां द्वे तोष्णाणां^{२०} चीणि लाजानां

१ Thus (अंशक or अंशः) MT Be U (pr. m.), अंशः Be Tr U (sec. m.), समन H, Bhar. periphr सादिनः ।

२ Thus Be Tr; *पत्येककपाल* U; *पत्य एकपाल* T; MHB om. एकः, but cp. *supra* XIII. 25 (p. 136 2).

३ Thus M, as *supra* l. c., भर्जन्ति the other MSS.

४ वे लाजा MT Tr.

५ Thus MT Tr, ये (omitting उ) the other MSS

६ *मिवोदन MH Be, *मिवोदन Tr TBU

७ Thus T Tr H, कठिने MB Be, U corrupt

८ Thus M, शृणान Tr, बुद्रान् or शृणान् the other MSS; Bhar. once, शृणान्, once बुद्रान् ।

९ इ वि om M Tr T.

१० Thus Be, तोष्णानां the other MSS

धत्वारि नग्नहोरथैतमोदनं पूर्णैरनुप्रकिरन्मासरेणावोचन्संपा-
दयति^१ ॥ ३१ ॥

खादीं वा खादुना तीन्नां तीत्रेणामृताममृतेन सृजामि
सः सोमेनेत्यथैतामासन्दीमणेणाहवनीयं पर्याहृत्य दक्षिणतो
१ निदधात्यासन्ध्यामिषद्धमिषद्धे कुम्भं कुम्भे कारोतरमवदधात्यथै-
तमोदनमभितः कारोतरं परिचिनोत्यथैनमपिधायाभिमृशति
सोमो ऽस्यश्विभ्यां पच्यस्व मरस्वत्यै पच्यस्वेन्द्राय सुत्रामणे
पच्यस्वेति^१ तिस्रः सःसृष्टा वसति^१ तिस्रो हि राचीः क्रौतः
सोमो वसतीति प्राङ्मणमथ तिसृषु घृष्टासु तायते चिपशुर्वा
१० चतुष्पशुर्वा पशुबन्धो^१ ऽथास्यैषा पूर्वघुरेव सौचामणिकी,
वेदिर्विमिता भवति^१ तां परिस्तीर्य स्तम्भयजुर्हरति
॥ ३२ ॥

इदमेव प्रसिद्धं पौरोडाशिकं^१ चिर्यजुषा तुष्णीं चतुर्थं^१
पूर्वं परिघाहं परिगृह्णाति^१ करणं जपत्युद्धृत्युद्धृतादग्नीध्र-
१५ स्त्रिर्हरति^१ यदाग्नीध्रस्त्रिर्हरत्यथ चात्वाल्लसाहृता चात्वाल्लं
परिलिखत्युत्तरवेदेराहृतोत्तरवेदि निवपत्युत्तरनाभिमुत्साय
युपावटं^१ खात्वाग्नेराहृतां^१ द्वावग्नी प्रणयत आहवनीयादेवा-
ध्वर्युरन्वाहार्यपचनात्प्रतिप्रस्थाताग्निवत्युत्तरं परिघाहं परिगृह्ण
योयुपित्वा तिर्यञ्चः स्फः स्तम्भा संग्रैषमाह प्रोक्षणीरामादथे-

१ • नुप्रकारं १५० • नुप्रकिरन् M T. संपादयति M (pr m), संपावयति
M (sec m)

१ घृषा • चात्वा om. M Tr

भावर्हिषपसादय सुवः स्रधितिः सुषय संसृद्धि त्वर्णी
 पृषदाण्यपहणी पक्षीः संगघ्नाज्येन च टप्ता सोदेहि प्रति-
 प्रस्रातः सुरासोमस्य विद्ध्वीत्यध्वर्युरेव प्रभिद्धं पाशुषन्धिकं
 कर्म चेष्टत्यथ प्रतिप्रस्राता सुराः^१ संपवय्य^१ सशस्त्रामादाय
 पूर्वया दारोपनिर्घेत्यान्तर्वेद्यामादयति^१ ॥ ३३ ॥

यावदेवाभाध्वर्युश्चेष्टति तावदेव प्रतिप्रस्राता सत उदी-
 चीनदग्नेन वात्सेन सुरां पुनाति पुनातु ते परिस्रुतः सोमः
 सूर्यस्य दुक्षिता । वारेण शश्वता तमेति^१ वायुः पूतः पवि-
 च्छेति यदि सोमातिपवितो भवत्यथादत्ते पर्णमयं पाचं^१
 तेन गृह्णाति कुविदङ्ग यवमन्त इत्यनुद्रुत्योपयामगृहीतो ऽस्य- १०
 श्विभ्यां त्वा जुष्टं गृह्णामीति^१ बर्हिषी अन्तर्धांय कलमकु-
 भिय^१ मिहलोमभिय श्रीणात्यपोहृत्य बर्हिषी श्वेनपक्षेण
 परिमृज्य सादयत्येव ते योनिरश्विभ्यां लेत्यथादत्ते नैययोधं
 पाचं^१ तेन गृह्णाति कुविदङ्ग यवमन्त इत्यनुद्रुत्योपयाम-
 गृहीतो ऽसि सरस्वत्यै त्वा जुष्टं गृह्णामीति^१ बर्हिषी अन्तर्धांय १५
 बदरमकुभिय श्वाघ्नलोमभिय श्रीणात्यपोहृत्य बर्हिषी श्वेन-
 पक्षेण परिमृज्य सादयत्येव ते योनिः सरस्वत्यै लेत्यथादत्त
 आश्वत्यं पाचं^१ तेन गृह्णाति कुविदङ्ग यवमन्त इत्यनुद्रुत्यो-
 पयामगृहीतो ऽमीन्द्राय त्वा सुवाग्णे जुष्टं गृह्णामीति^१

१ सुरासोमस्यपवय्य M

२ च om here and every time infra B Be H

वर्हिषी अन्तर्धाय कर्कन्धुसक्तुमिद्य वृकलोममिद्य श्रीणात्यपो-
द्रुत्य वर्हिषी श्येनपक्षेण परिमृज्य मादयत्येष ते योनिरि-
न्द्राय त्वा सुवाम्णे इति १ ॥ ३४ ॥

ताञ्चघनेन सुगृह्णान्प्राचो वोदीचो वायातयत्यथैताः

५ सुराः सप्ररेकामादाय दक्षिणमग्निमुपसर्षति १ तमभितो २
गतौ ३ खानयति ४ तदुपमादयति विशाखौ ५ दीर्घवः ६

मिष्यः ७ अतादृषाः ८ अतमानः ९ हिरण्यः १० सतं च बालं चाथ
दक्षिणमग्निमप्रेण पुराणभस्जनः ११ खरं करोति १ तदुपमाद-
यति ब्राह्मणमाहुत्या उच्छेषणस्य पातारं १ यदि ब्राह्मणं

१० न विन्दति वल्मीकवपामथाप उपसृश्य धूपस्यावृता यूपमु-
च्छ्रयति १ खर्वन्नं धूपमुत्सृज्याथैतान्पशुनुपाकरोत्याश्विनं धूसः
मारस्वतं मेषमैन्द्रमृषभं १ बार्हस्पत्यं पशुं चतुर्थं यदि सोमा-
तिपवितो भवति १ तेषां प्रसिद्धं वपामिष्यरित्वाश्विनमारस्व-
तावध्वर्युरादत्त १ ऐन्द्रं प्रतिप्रस्थाता १ यहावादायोपोत्तिष्ठन्ना-

१५ हाश्विभ्याः १ मरस्वत्या इन्द्राय सुवाम्णे सुराम्णाः १ सोमा-
नामनुब्रूहीति १ युवः १ सुराममश्विनेत्येतामन्वाहात्याक्रम्याश्वा-

१ Thus M Tr TBH सर्षति Be U

२ Thus (with ग) B Be (pr. m) II, -भितः क० MT Tr, •भिनी

क० Be (sec. m)

३ विशाखौ M

४ Thus MT Tr, बस्जना B Be UH

५ Thus M Tr, उपतिष्ठन् । s o उपोत्तिष्ठन् the other MSS.

६ Thus (cp Ap. XIX. 2. 18) M Tr, सुराम् BH Be U, T def.

व्याहृतिभाः सरस्वत्या इन्द्राय सुवाम्णे सुराण्यः सोमान्प्र-
स्थितान्प्रेथेति^१ मैत्रावरुणो होता यत्तदग्निना सरस्वतीमिन्द्रः
सुवामाणमिति^१ पुत्रमिव पितरावश्विनोभेति यजत्यहाथ्ये
हविरास्ये त इति वयङ्कृते जुहोति^१ ॥ ३५ ॥

यस्मिन्नश्वास ऋषभास उच्यते इत्यनुवयङ्कृते ऊत्वाश्विनस्य^१
मःखावः सारस्वते ऽवनयति^१ मारस्वतस्य मःखावमैध्रे^१
तं ब्राह्मणो भवयति नाना हि वां देवहितं यदचेति दाभ्यां^१
'यदि ब्राह्मणं न विन्दति वल्मीकवपायामवनयत्येतेनैव मन्त्रे-
णैतानि पात्राणि वल्कशस्य^१ पूरयित्वा पर्णमये श्नेनपत्र-
मवगूहति^१ तद्विशाख्याबुद्धित्य दक्षिणाद्यं वःशं प्रोहति^१
वःशे शिक्वः सजति^१ शिक्वे शतादृष्टाः शतादृष्टायां वासं
वासं शतमानः हिरण्यमथैताः सुराः सप्ररेकामादाय
शतादृष्टायाः समवनयति सोमप्रतीकाः पितरन्मृणुतेति^१
चरति^१ शतादृष्टेत्युपतिष्ठन्ते^१ पवमानः सुवर्जन इत्येतेनाष्टर्च-
नाय यदि सोमातिपवितो भवति पितृणां धाज्यानुवाक्या-^{१५}
भिरुपतिष्ठन्त उदौरतामवर उत्परास आहं पितृन्सुविद-

१ ऋष ins. MT Tr.

२ Thus H वल्कशस्य MTB Be U ; विल्कशस्य Tr

३ Thus M Tr सजयति T, सजति B Be U, सजयति H.

४ Thus Tr Be HU (sec. m.), चरति (sic) B, चरति U (pr. m.) ;
चरति MT

५ Plural T Tr U (pr. m.), sing the other MSS

चाऽ अविस्मीदं पित्रभ्यो नमो अस्वशेत्यध्वर्युर्होता ब्रह्मा त
उपतिष्ठन्ते^१ यच्चैव शताहृषां धारयति तस्मिदधाति प्रति-
ष्ठित्या इति ब्राह्मणं^१ तदेवैनां निधाय दक्षिणतो निद-
धात्य^१चैतानि पाचाणि पुराणभस्मनः खरे सादयति ॥ ३६ ॥

- ४ पित्रभ्यः स्वधाविभ्यः स्वधा नमः पितामहेभ्यः स्वधा-
विभ्यः स्वधा नमः प्रपितामहेभ्यः स्वधाविभ्यः स्वधा नम
इत्य^१च गर्भिणीं वडवां ददात्य^१थाप उपसृश्व वाईस्यत्यस्य
पशुपुरोडाशं याचति^१ तेन प्रचरति^१ देवताप्रभृतिभिरिडानैर^१नूयाजै-
नाथ पशुभिश्चरति मनोताप्रभृतिभिरिडानैर^१चैताम्पुरोडा-
१० शान्याचत्यैन्द्रमेकादशकपालः सावित्रं द्वादशकपालं वारुणं
दशकपालमिति^१ तैश्चरति देवताप्रभृतिभिरिडानैर^१नूयाजै-
श्चित्वा प्रदक्षिणमावृत्य प्रत्यङ्गाद्रुत्य पत्नीः मंथाञ्च प्राडेत्य
ध्रुवामाप्याय्य व्रीणि पाशुबन्धिकानि समिष्टयजू^१पि जुहोति
यज्ञ यज्ञं गच्छेप ते यज्ञो यज्ञपते देवा गातुविद इत्य^१चैत-
१५ मवभृथः मःसादयन्ति^१ यत्किञ्चित्सुराल्लिप्तं भवति तस्मिह
हृदयशूलानि भवन्त्येतत्समादायान्तरेण^१ चात्वालोत्करावुद-
डुपनिष्कामन्ति ॥ ३७ ॥

हे सुती अष्टणवं पित्रणामह देवानामुत मर्त्यानाम् ।
ताभ्यामिदं विश्वं भुवनः समेत्यन्तरा पूर्वमपरं च केतुमिति^१

१ चरति M Tr

• Thus M Tr Be, •सादयति HBU, संप्रकिरति T

• भवन्त्ये• HU, भवन्तीत्ये• M, भवन्तीत्ये• T भवत्ये• B Be

प्रसिद्धो हृदयशूलैश्चरित्वाथैतानि पात्राण्युदकान्ते पराञ्चि
 सादयति यस्ते देव वरुण गायत्रच्छन्दाः पाशो ब्रह्मप्रतिष्ठितः ।
 तं त एतेनावयज इति पर्षमयं ' यस्ते देव वरुण त्रिष्टुप्-
 छन्दाः पाशः चवे प्रतिष्ठितः । तं त एतेनावयज इति नैय-
 योधं ' यस्ते देव वरुण जगतीछन्दाः पाशो विष्णु प्रतिष्ठितः ।
 तं त एतेनावयज इत्याश्वत्यं ' यस्ते देव वरुणानुष्टुप्छन्दाः
 पाशः पशुपु प्रतिष्ठितः । तं त एतेनावयज इति शतादृष्टीं
 त्वष्ठीं सतं वालं च ' प्रसिद्धो ऽवमृथः ' माम चैव
 नाह देवीराप एष वो गर्भ इति चाथाप्रतीचमायन्ति वरुण-
 स्थान्तर्हित्यै ' प्रपथे समिधः कुर्वत एधो ऽस्येधिषीमहीत्यै- १०
 त्वाहवनीये ऽभ्यादधाति समिदसि तेजो ऽसि तेजो मयि
 धेहीत्यथाश्वनीयमुपतिष्ठन्ते ऽपो अन्वचारियः रसेन सम-
 सृज्महि । पयस्त्राः अग्र आगमं तं मा मःसृज वचंसेत्यथ
 कुमीदेन मनुषोमेन चरत्यथ देवता उपम्याय यूपमुपतिष्ठते ।
 संतिष्ठते मौचामणी ' ॥ ३८ ॥ एकादशः ॥ ११

विदमधीत्य खाम्यमुपकल्पयत एरका चोपवर्हणं च

१ मौचामणि all exc M, at the close of this adhyāya T adds इति चरवशुचम् ।

२ The text of adhyāya 12 is based on M(ackenzie), cp. Preface, p II, and on the following MSS of the Gṛhyasūtra. (Maidras), on the whole a very good copy in grantha, E(gmore), nāgarī copy of grantha original, (Tanjore), grantha, breaking of after the words चपाशो षोडशोऽण् in kh 41 H(aug), B(cnars), these two closely related and on the whole rather bad. I made

- नापितं च चुरं च दाहृणि चोपस्तरणं च वृकलाश्च दन्ताधाव-
 नमुष्णाद्यापः शीताश्च सर्वसुरभिपिष्टं^१ चाञ्जनं च रुजं
 चादर्शं चाहतं च^२ वासः प्रावरणं^३ च वसनान्तरं वादरं मणिः
 सुवर्णोपधानः सूत्रं च^४ प्रवर्तौ च दण्डं चोपानहौ च^५
 ५ इक्षमानदुहं चर्म भर्वरोहितमित्येते ऽथ संभारा उपकृप्ता
 भवन्ति^६ स्नानस्य मीमांसा^७ रोहिण्याः स्नायादित्येकं^८
 प्राजापत्यं वा एतन्नचचं^९ तदस्य प्राजापत्य एव नचचे स्नातं
 भवत्यथो सर्वाचोहाचोहाणीति^{१०} तिये स्नायादित्येकं^{११}
 बार्हस्पत्यं वा एतन्नचचं^{१२} तदस्य बार्हस्पत्य एव नचचे
 १० स्नातं भवत्यथो वृहस्पतिप्रसूतो ऽसानौत्युत्तरयोः फल्गुन्योः
 स्नायादित्येकं^{१३} भाग्यं वा एतन्नचचं^{१४} तदस्य भाग्यं^{१५} एव

also use of G (grhyaprayoga MS Burnell cvii, which cites often literally passages of the Gṛhya), Prm (Prayogamālā printed at Bombay), Pś (Prayogasikhāman, No 3108 of the Leiden collection), Ks (Kanakasabhaspati's kārīkā, Burnell cix) and Pc (Prayogacūdāman, Telugu MS, collection Mackenzie No 21). Adhyāya 13 is contained only in M and E. The two adhyāyas 12 and 13 are now also printed in the Grantha Edition of the Baudhāyana smārtasūtra, designed by me as "Ed"

१ चाचं. EG

२ only in Ed. TE.

३ Thus EHG, प्रावारं MT, प्रवार Ma प्रवारण Ed

४ om HBM (see m)

५ om. THB Ma

६ Thus B, रोहितौति i. s. o. रोहाचौति the other MSS. and Ed

७ अथ TM Ma

नचचे स्नातं भवत्यथो भाग्यो ऽस्मानीति^१ हस्ते स्नायादि-
 त्येकः^२ सावित्रं वा एतन्नचचं^३ तदस्य सावित्र एव नचचे
 स्नातं भवत्यथो सवित्रप्रसूतो ऽस्मानीति^४ चित्रायाः स्नाया-
 दित्येकमैन्द्रं वा एतन्नचचं^५ तदस्यैन्द्र एव नचचे स्नातं
 भवत्यथो चित्रो ऽस्मानीति^६ विश्वाखयोः स्नायादित्येकमै-
 न्द्राग्रं वा एतन्नचचं^७ तदस्यैन्द्राग्र एव नचचे स्नातं भवत्यथो
 विश्वाखो ऽस्मानी^८ प्रजया पशुभिरित्येतेषामेकस्त्रिन्नापूर्यमाण-
 पचे^९ पुरादित्यस्योदयाद्ब्रजमभि प्रपद्यते^{१०} नैनमेतद्हरादित्यो
 ऽभितपेत्तद्द^{११} स्नातानामु^{१२} ४^{१३} वा^{१४} एष एतत्तेजसा यज्ञमा
 तपत्यन्तर्लोम्ना चर्मणा ब्रजमभिविघ्नन्ति^{१५} पूर्वार्धमध्ये ब्रजस्या- १०
 ष्मिमुपममाधाय संपरिसीर्याहरन्थेतान्संभारान्सृष्टदेव सर्वा-
 न्नेत्सर्ह^{१६} सर्वाणि मानुषाणीत्येतस्माद्वाङ्मणद्विषणतो^{१७} ब्राह्मण^{१८}
 उपविशत्तुत्तरत^{१९} उदपाचं पालाशौ च समिधं निदधात्य-

१ Thus HB, स्मानीति the other MSS. and Ed.

२ Thus MB, -त्येकमेकस्त्रिन्ना H, -त्येकेषामेकस्त्रिन्ना Ma TE and Ed

३ Thus all exc. Ma and Ed, which have तदस्य i. s. o. तदस्य and E. -तदस्यदिनतदस्य स्नातः; Bhāradvāja also has the reading accepted by me on the authority of the best MSS (=तदस्यः स्नातानाम् as a compositum ?)

४ *मु च वा only MT, *मुच वा Ma, *मुचं the other MSS., मुच वा Ed

५ *भिविघ्नन्ति MSS (and Ed) exc E, which om. the second pre-
 position, cp. *supra* XI 10 (p. 79, 4), XVI 20 (p. 267, 1), XVIII. 18.

६ Thus MT, सर्वादि; s o सर्वाणि HB; संभरति i. s. o. सर्वाणि E Ma., Ed.

७ Before दक्षिणतो Ma ET and Ed. ins. दक्षेण ।

८ Thus M Ma HB; वाङ्मणद्विषणतो E; ब्राह्मणमुपविशत्यु. T.

परेणाग्निमुदीचीनप्रतिषेवणाशेरकाः साधीवासामास्तीर्य^१
 तस्यां प्राङ्मुख उपविशत्युत्तरतो नापित^२ उत्तरत उपवर्ष-
 णमाम्बुदिनं भिचां दद्यादपीह^३ गां पचेदग्रा चेदस्य^४ स्याद-
 चैतां^५ पालाग्रीः समिधमाज्येनाक्त्वा मध्यंदिने ऽभ्याद-

१ धाति ॥ ३६ ॥

इमः स्तोममर्हते जातवेदसे रयमिव संमहेमा मनो-

पया । भद्रा हि नः प्रमतिरस्य मः मद्यग्ने सख्ये मा रिषामा

वयं तव स्वाहेत्यथैरकायामुदीचीनशिरा निपद्यते आयुषं^६

जमदग्नेः कग्दपस्य आयुषमगस्यस्य^७ आयुषमृषीणां^८ आयुषं^९

१० यद्देवानां आयुषं^{१०} तन्मे अमु आयुषमित्युद्यमानमनुमन्त्रयते^{११}

शिवा मे भवथ मः सृष्ट्वा इति^{१२} चुरमभिमन्त्रयते चुरो

नामामि स्वधितिमे पिता नमस्ते अमु मा मा हिः शीरि-

त्युप्यमानमनुमन्त्रयते यत्चुरेण वर्चयमि^{१३} वक्ष्वा वपमि केगमन्त्रु

वर्चय मे मुखं मा म आयुः प्रमोषीरिति^{१४} मन्त्रुष्येवापे

१५ वपते ऽद्योपपचावथ केगान्यथोपपादमितराश्वन्नान्येतन्माहोषा^{१५}

जरमा^{१६} पूर्वं आयुषि प्रयान्ति पूर्वं आयुष्यन्नादा भवन्ति

१ Thus Ma TE, Ed , *नुपसृष्टोते M, HB om. this passage

२ *दधि Ed.

३ Thus E Ma, चेत्तस्य स्याद. TH. चेत्तस्य स्याद. B; चेत्तस्य. M, चेत्तस्यस्याद. Ed.

४ Thus EM Ma G, Ed., विषाद्युः THB Prm

५ Thus all exc. E. वपेवमि and T वर्चयि ।

६ Or should we write *वाजस्येवा ? What may be the sense of these words ?

य एवं विद्वांसो लोमानि वापयन्ते ' स यदि लोमानि
 वापयिष्यमाणः स्यात्किञ्चिद्वापयित्वा लोमानि सञ्चत्य
 नखानि निरुन्तयीताथैतानि ममुञ्चित्य ब्रह्मचारिणे प्रयच्छन्ना-
 हेमानि हत्वा दर्भस्रग्मे वोदुम्बरमूले वा निधत्तादिति ' १
 तानि स तत्र निदधात्यपरेणसिं प्राङ्मुख उपविश्य सेखलां ५
 विस्त्रप्तमथत इमां विध्यामि वरुणपाशमिति ' यो ऽस्य तत्र १
 रातेः १ पुत्रो वान्नेवासी वा भवति तस्मै प्रयच्छन्नाहेमाञ्
 चत्वा न्यग्रोधे वोदुम्बरमूले वा निधत्तादिति ' तामु १ स
 तत्र निदधातीदमहममुष्यामुष्यायणस्य शुषा पाशानमवगूहा-
 म्बन्तरस्य १ दिपञ्च इति ' वृकलैः प्रधाय दन्तान्विधावयते १०
 ऽद्याद्याय यपोहृध्वं भगो राजायमागमत् । स मे सुखं
 प्रदपंतु सर्वेधे च भगाय चेत्युभधीरपः मन्निषिञ्चत्युष्यासु शीता
 आनयति दैवमानुषस्य १ व्याटत्या इति ' तामामञ्जलिगोपह-
 त्याभिषिञ्चत्यापो हि षा मयोभुव इति तिष्ठभिर्हिरण्यवर्णाः
 शुषयः पावका इति तिष्ठभिः १ षोढाविहितो वै पुरुष १५
 दधितस्माद्वाङ्मणादथैतस्य १ सर्वधरभिषिष्टञ्च समुदायुत्य विः
 प्रषिञ्चति ॥ ४० ॥

१ तत्ररातेः T Ma.

* Thus TM Ma, तत्र EHB, Ed

१ Thus (अवगूहानि) MHB Prm Pām, अपमू. T Ma EG Pe Ed

* Thus M Prm. • धापयते all the other MSS and G, Ed.

१ देव. ET and Bhāradvāja, देव. the other MSS., Ed. and the Prayoga.

• चैतस्य Ma E, Ed. • देवस्य MHB T undistinct

नमः शाकजम्भभाभ्यां नमस्ताभ्यो देवताभ्यो या अभि-
 याहिणीरित्यनुलिख्यते^१ ऽसुरासु^२ च यो गन्धो गन्धर्वेषु च
 यद्यगः । दिव्यो यो मानुषो गन्धः स मामाविशतिहेत्यथा-
 हतं परिधत्ते स्वा मा तनूराविश शिवा मा तनूराविशेत्येव-
 १ मेवोत्तरामङ्गमेवमेवात^३ ऊर्ध्वमथैतं वादरं मणिः सुवर्णोप-
 धानः सूत्रे प्रोत्य दव्यामाधाय दर्विदण्डे^४ सूत्रेण पर्यस्य
 जुहोतीयमोषधे चायमाणा महमाना महस्वती । सा मा
 करोतु भोमवर्चमः सूर्यवर्चमं ब्रह्मवर्चस्त्रिनमस्माद^५ करोतु
 स्वाहेत्यथैनमुदपात्रे^६ ऽनुपरिप्रावयति^७ विश्वा उत त्वया वयं
 १० धारा उदन्या इव । अतिगाहेमहि द्विप इत्यपागो ऽभौत्यु-
 क्ताह्वया परिहरति वध्यः हि प्रत्यक्षं प्रतिमुञ्चन्ति व्यावृत्त्या
 इत्येतन्माद्वाद्वाणादथैतौ प्रवर्तौ सूत्रे प्रोत्य दव्यामाधाय दर्वि-
 दण्डे^८ सूत्रेण पर्यस्य जुहोत्यायुष्य वर्चस्यः सुवीर्यः राय-
 स्योपमौद्विद्यम्^९ । इदं हिरण्यं वर्चसे^{१०} जैश्यायाविशतादिमः^{११}

१ Thus Ma, Ed. • मुलिपेत्यह • E • मुलिपेत्यह • T • मुलिपेत्यह • M.
 • मुलिपेत्यह • HB

२ MTE and Ed om.

३ Thus (उत्तराङ्गम्) ET, Ed • मेवोत्तराङ्गे • M Ma HB corr

४ Thus M Ma इर्वो • ET Prm, and Ed, HB om

५ • निमस • HM M, B • निमस • T, Ed P indistinct

६ Thus M, • पात्रेह परि • T Ma E Prm, Ed • पात्रेहानुपरि • HB P.

७ Thus M Ma HB, इर्वो • EG and Ed.

८ • भौह्वयम् M Ma G and Ed • भौह्वयम् EHB Prm P.

९ Thus MG, Ed • जैश्याया • the other MSS and Prm P.

१० इमः M Ma EG and Ed. इमाः H इमा B

रयिः स्वाहेति^१ द्वितीयां जुहोति शुनिमिवाहः^२ हिरण्यस्य
 पितुरिव नामाद्यभैषम्^३ । तन्मा करोतु सोमवर्चसः सूर्यव-
 र्चसं ब्रह्मवर्चस्विनमन्नादं^४ करोतु स्वाहेति^५ तृतीयां जुहो-
 त्युच्चैर्वाजि^६ प्रतनासहः^७ मभासाहं धनंजयम् । सर्वाः मष्ट-
 द्वीर्ध्वयो हिरण्ये याः समाहिताः स्वाहेति^८ चतुर्थी^९
 जुहोति विराजं च स्वराजं चाभिष्टीर्या^{१०} च नो गृहे । लक्ष्मी
 राष्ट्रस्य या मुखे तथा मा सःसृजामसि स्वाहेति^{११} पञ्चमीं
 जुहोति यगो मा कुरु ब्राह्मणेषु यगो राजसु मा कुरु ।
 यगो विश्वेषु शूद्रेष्वहमस्मि यगस्तव^{१२} स्वाहेत्येनावुदपाचे^{१३}
 ऽनुपरिज्ञावयति^{१४} विश्वा उत त्वया वयमित्येतया^{१५} तयोरन्य-
 तरमादाय दक्षिणे कर्णे आवध्नोत^{१६} आयुष्यं वचंस्यमित्येताभिः

१ Thus (इनिम्) M Ma Prm P₂ and Ed , इनीम् EG ; इनिम् HB ; इनम् only Ks

२ Thus P₂ ; नामाद्यभैषम् Prm , नामाद्यभैषमपाचं B ; नामाद्य M Ma BHG ; नामाद्यं, Ed.

३ •स्विनम• M Ma HB ; •स्विनम• EG and Ed

४ •र्वाजि all exc. G, which has rightly •र्वादि ।

५ Thus the MSS. ; प्रतनासि the Prayogas

६ Thus Prm , चाभिष्टीर्या G चाभिष्टीर्या P₂ चाभिष्टीर्या P₁c, चाभि-
 ष्टीर्या M Ma and Ed. ; चाभिष्टीर्या E ; चाभिष्टीर्या BH.

७ Thus M Prm P₁ G , यगस्तव Ma E, Ed. , यगस्तव P₂ , यगत HB.

८ Thus M , •पाचेदुपरि• Ma E Prm, Ed. , •पाचेदुपरि• B ;
 •पाचेदुपरि• H.

९ Thus HB ; आवध्नोति M Ma E Prayogas

पञ्चभिरथैनमनुपरिवर्तयत^१ ष्टुभिस्त्वातं वैः संवत्सरस्य धाय-
मा^२ तैस्त्रा महाशुक्रोमीत्येवमेवोत्तरं प्रवर्तमाशुभ्रौते^३ । ऽथ
स्वजं प्रतिमुञ्चते^४ ॥ ४१ ॥

शुभिके शिर आरोह गोभयन्ती मुखं मम । मुखः

- ^१ हि मम गोभय भूयाः मं च भगं कुह ॥ यां त्वा जहार
जमदग्निः अद्वायै कामाधान्यै^५ । तां त्वेमां प्रतिमुञ्चे^६ ऽहं^७
वर्षसे च भगाय चेति^८ । वैककुदेनाश्रनेनाङ्गे यदाश्रनं
वैककुटं जातः हिमवत उपरि । तेन वामाश्रे मयि पर्वत-
वर्षममस्त्रित्यादर्शं परिपश्यते यन्मे मनः परागतमादर्शं परि-
^{१०} पश्यतः । इदं तन्मयि पश्चात्प्रायुष्यं वर्षस्यं मे अस्त्रित्यथोपा-
नहानुपमुञ्चते द्यौरभीति दक्षिणे पादे श्रियम्यमीत्युत्तरे^९
ऽथ दण्डमादत्ते ममा मा गोपायेति^{१०} कृष्यमादत्ते द्विष्यो
ऽमि सुपणोऽन्तरिक्षाग्ना पाहीति^{११} । सो ऽपैवात्स आ नक्ष-
त्राणामुदयादथोदितेषु नक्षत्रेषूपनिष्क्रम्य दिश उपतिष्ठते
^{१२} देवोः पटुर्कीरुह नः कृणोत विष्टे देवाम इह वीरयध्व-
मिति^{१२} । मा हाग्महि प्रजया मा तनुभिरिति नक्ष-
त्राणि^{१३} । मा राधाम द्विपते भोम राजधिति चङ्गममः^{१४}

^१ Thus M. •वर्षंयति Ma, Ed. •वर्षंति H

^२ वाचसा MBH, Ed. वाचसा Ma वाचसा E (from grantha ori-
ginal?)

^३ Thus M Ma E. •मुञ्चते B •मुञ्चते H •मुञ्चति Ed

^४ Thus M Provi Ka Pa. कामाधान्यै Ma. Ed वाचसायै HB

^५ Thus Provi G. •मुञ्चतु Ma E. •मुञ्च M •मुञ्चति Ed

ममुपस्थाय^१ यत्रयत्र^२ कामयते तदेतीत्येतत्समावर्तनम्^३ ।

४२ ॥ द्वादशः ॥

अथेतरत्सूणामिव^४ तीर्थे चालोदेत्यथ यदि रथं ज्वभते
रथंतरमभीति दक्षिणं चक्रमभिमृशति दृहदभीत्युत्तरं वामदे-
वामभीति मध्यमंथ रथ प्रवर्तमानमनुमन्त्रयते ऽयं वामश्विना
रथो मा दुःखे मा सुखे रिषदित्यथ यदि शमरथं करि-
थ्यन्नत्रत्यप उपस्थयेमामभिमृशतीह धृतिरिह विधृतिरिह
रन्तिरिह रमतिरिह रमतामित्यथास्मा आधायः कूर्चमाहा-
रयति^५ तं प्रदक्षिणं पर्यस्योदगावृत्त उपविशति पुरस्तादेनं
प्रत्यक्षमुपोहते राश्रभृदस्याचार्यामन्दी मा तद्योषमित्यथास्मा
उदकमाहारयति^६ तेनास्य पादौ प्रचालयत्यवनेक्तुः^७ पाणी
भमृशति मयि महो मयि भगो मयि भगो मयि यग
इत्यप उपस्थय मयीन्द्रियं वीर्षमित्युरः प्रत्यात्मानं प्रत्यभि-
मृशते^८ ऽथास्मा अन्यदाहारयति^९ तत्प्रतिगृह्णात्या^{१०} म^{११}
अगादर्चमा^{१२} यगमा षष्ट्यज पयमा तेजमा च तं गा प्रियं
प्रजानां कुर्वधिपतिं पशूनामिति ब्राह्मणः^{१३} प्रियं पशूनां कुर्व-
धिपतिं प्रजानामिति राजन्यस्तादपस्थय प्राक् शेक्तवा^{१४} इत्याह^{१५}

१ Thus E. म उपस्थाय M; Ma II B, Ed om the first propos

२ Thus Ma E, Ed., •स्थाथैव यत्र M III

३ अथेतरत्सूणी • E. अथेतरत्सूणी • M

४ My conjecture; •तवनेक्तुः M; E omits this passage

५ •दा मा आनाम् • or आनाम् • MS

My conjecture अनावा E P; अनावा M

मधुपर्कं प्रोक्तमभिमन्त्रयते स मावतु स मा पातु स मा
जुपतामित्युभाभ्याः हस्ताभ्यां प्रतिगृह्णाति ॥ ४३ ॥

- आ^१ स अगाद्वर्चसा यशसा मःसृज पथसा तेजसा च
तं मा प्रियं प्रजानां कुर्वधिपतिं पशूनामिति ब्राह्मणः^१ प्रियं
५ पशूनां कुर्वधिपतिं प्रजानामिति राजन्यस्तस्मिंश्चेत्किंचिदापति-
तः^२ स्यात्तद्दृष्टेन च महानाम्या चोपमंगृह्णेमां दिशं निरम्यति
नेष्टाविद्धं हन्तामि या ते घोरा तनून्तया तमाविश थो
ऽस्मान्देष्टि थं च वयं दिश इत्येषाप उपसृश्य समुदायुत्य चिः
प्राप्नाति प्राण^३ इदं^४ ते बलिः हरामि श्रेष्ठं माधिपतिं
१० कुर्विति^१ सोमो ऽसि सोमपं मा कुर्विति द्वितीयमंघ्रमम्यन्नादं
मा कुर्विति तृतीयं^१ चिः पीलोच्छिष्टं ददाति^२ यमात्मनः
श्रेयाःममिच्छेत्तस्मै श्रेयं दद्यादुपनीतां^३ गामनुमन्त्रयते^४ जहि
मे पाप्मानमुपनेतुयेति^५ तां कुर्वन्ति वोत्सृजन्ति वा^६ स यदि
करिष्यन्भवति कुर्वतेत्याहाय यद्युत्सृज्यन्भवति तामनुमन्त्रयते
१५ गौर्धनुभव्या माता रुद्राणां दक्षिता वसूनाः स्वमादित्यानाम-
मृतस्य नाभिः । प्र णु वोचं चिकितुषे जनाय मा गामनागाम-

१ The mantras are abbreviated in the MSS

२ *तस्मिंश्चेत्किंचि* MSS

३ प्राणा MSS, probably read प्राणैः (

४ om. M

५ Thus E *दुपनेतुयेति* M

६ *मृपनेतुयेति* MS^२

दिशिं वधिष्ट ॥ पिवद्दकं दृणान्यत्त्रोमुत्सृजतेत्यपास्मा श्रोद-
माहारयति १ तमश्राति वद्ध वाम्नात्तु वद्ध वाम्नात्विति १
तच्चतुष्टयो ऽथो दधि मधु दतमाप इति १ पञ्चतय इत्येके
दधि पयो मधु दतमाप इति १ ॥ ४४ ॥ त्रयोदशः ॥

ब्राह्मणो च सोमार्थः शुक्रेण पिङ्गाक्षेण मूर्धभिन्नेन १
विश्ववता पधि समाजगाम १ तः होवाच कथा २ विद्यां
भगवन्तमिति १ सोमो राजासीति ३ हेनं प्रत्युवाच १ तं
मा कदध्वर्युरनैश्वयनविदभ्यसौपीथीचो २ मा कदध्वर्युरनैश्वयन-
विदभिषुणोतीत्यमहं ३ तत्र विस्मवाण्यभावासौ ब्राह्मणो नैश्वय-
नानि वेद १ तं गमित्यामि १ स म ४ इमान्वर्णान्मुरोपयि-
ष्यतीति ५ ते यथावभृथसवयन्ति ६ तदौदुम्बरां शाखया
पलाशशाखया वा सुवेण वानाञ्जलिप्रेन दक्षा पयसा वा
मधुमिश्रेण नैश्वयनैस्त्र्यंशौषमभिषुङ्कति १ यत्ते यावन्ना चिच्छिदुः
सोम राजचित्येतेनानुवाकेनाभिर्गोभिर्चदती न जनमित्येतया

१ मूर्धभिन्नेन M Be. मूर्धाभिषिन्नेन the other MSS

२ Thus M कथा the other MSS.

३ The reading कदध्व* is my conjecture M reads दृहृदध्व*, but
a horizontal stroke has been put above the दृ, cancelling this
अक्षरम् कृदध्व* Be 7. कृदध्व* the other MSS — अश्वसौपीथी my
conjecture अश्वसौपीथी M, अश्वसौपीथी the other MSS.

४ ददध्व* M दृदध्व* Be 7, कृदध्व* or कृदध्व* the other MSS.

५ or. M

६ ब्राह्मणान् १ ० कथां M, ० रोपयिष्यामीति M.

७ यथावभृथस* M.

च चतुर्दशभिर्हजिषमभिजुहति ^१ ते यत्रावमृत्युः सः सिध्येयु-
स्ताम्बूयाद्ये ^२ नु राशस्त्वचं भित्ता क्रूरं श्लेष्ट यावभिः । ॥ ४५ ॥

अग्रमयित्वा नैश्वयनेर्यन्त्येवैव ^३ कृतागसः ॥ ये सोममस-
स्थाप्यायः सः साद्य सोमिनः ^४ । सः स्थितो न इत्यायन्त्यमुचैना-

५ न्दिनस्ति सः ॥ असिगूलैश्चक्षुदन्ति यमस्य प्रतिषादने । यो

ऽग्रमयित्वा नैश्वयनेरथ नाकमधिरोहति ॥ वायुर्भूत्वा पवते

त्रिदिवं नाकमुत्तमम् । यः अग्रमयित्वा नैश्वयनेरथ नाकमधि-

रोहति ॥ अध्वर्योर्ध्वजमानस्य प्रतिप्रस्थातुरग्रीधः ^५ । ब्रह्मणो

होतुस्तद्वात् राजैषां लोकमादत्ते न चाहौपुश्वतुर्दश ॥ ये

१० चतुर्दश जुहति दध्न ^६ एताः सुवाङ्मतीः । नैषां राजा लोक-

मादत्ते न प्रजां नोत ^७ वाजिनम् ॥ आप्याययन्तो राजानं

यावभिः क्रूरमृत्विजः । पयसा अग्रमयन्तो ऽस्य जुह्वतेव चतुर्द-

श्रेति ^१ ॥ ४६ ॥ चतुर्दशः ॥

अथ वै भवति ब्रह्मवादिनो वदन्ति स त्वै दर्शपूर्णमासौ

१५ यजेत य एनौ सेन्द्रौ यजेतेति ^१ वैमृधः पूर्णमासे ऽनुनिर्वाणो

१ यो १ ५ ० वे M

२ My conjecture , •नेवैवेवैव M , •नैस्त्वचं, जाल्वैव, जाल्वैव the other MSS.

३ सोमिनः M

४ Thus Be 7 , •व्यातुराग्रीधः D Be , thus also but •प्र Be , व्यातेनेवाग्रीधः M

५ दध्न Be 7, दध्न the other MSS

६ सोम M नोह the other MSS

भवति । तेन पूर्णमासः सेन्द्र । ऐन्द्रं दध्यमावास्यायां । तेना-
 मावास्या सेन्द्रेति । केनो खिदनीजानस्य सेन्द्रौ भवत इत्यै-
 द्राग्नेन पुरोडागेनेत्येव ब्रूयादित्यर्थ वै भवति देवा वै यद्यज्ञो
 ऽकुर्वत तदसुरा अकुर्वत । ते देवा एतामिष्टिमपश्यान्ना-
 वैष्णवमेकादशकपालं सरस्वत्यै पशुं मरुत्वते पशुं । तां
 पौर्णमासं मस्रस्याप्यानुनिरवपन्ततो देवा अभवन्परासुरा । यो
 भ्रातृव्यवान्स्यात्स पौर्णमासं मस्रस्यापैतामिष्टिमनुनिर्वपेत्पौ-
 र्णमासेनैव वज्रं भ्रातृव्याय प्रहृत्याग्नावैष्णवेन देवताय यज्ञं च
 भ्रातृव्यस्य वृहद् इति ब्राह्मणं । स एष भ्रातृव्यवतो यथाकाम-
 प्रयोगो । मियुनापशुंस्सारस्वताभ्यां । यावदेवास्याग्निं तत्सर्वं
 वृहद् इति ब्राह्मणमर्थ वै भवति ॥ ४७ ॥

पौर्णमासीनैव यजेत भ्रातृव्यवान्नामावास्यामिति । स
 पौर्णमासीं पौर्णमासीनैव यजेत भ्रातृव्यवान्नामावास्यां ।
 इत्वा भ्रातृव्यं नाप्याययतीति ब्राह्मणं । तदेतस्तरणावगधं
 वापरोध्यावगधं । वेत्यर्थ वै भवति साकंप्रस्थायीयेन यजेत ।
 पशुकाम इत्येतथैष्या यक्ष्यमाण उपकल्पयत औदुम्बरं
 महत्पात्रं प्रभृतमाज्यमित्यर्थ देवस्य त्वा पवितुः प्रभव इति
 प्रतिपदं कृत्वाग्नेयमष्टाकपालं निर्वपत्यैन्द्रमेकादशकपालमैन्द्रं

१ यथाकामम् M

२ om M.

३ परोध्यावगध M, omitting वा, वापरोध्यावगधं all the other MSS.

४ इत्येनेन M

सांनाय्ये^१ प्रसिद्धमाग्नेयेन चरित्वाचेतरयोर्हविषोस्तौदुम्बरे
 महति पाचे समवद्यत्वाहेन्द्रायानुब्रूहीति महेन्द्रायेति वा
 यदि महेन्द्रयाज्ञी भवति^२ महता पूर्णः होतव्यमित्यात्वा-
 स्यात्प्रात्याहेन्द्रं यजेति महेन्द्रमिति वा यदि महेन्द्रयाज्ञी
 १ भवति^३ वषट्कृतं सहैव पाचेष जुहोति^४ दत्त एवैगमिन्द्रः
 प्रजया पशुभिस्तर्पयतीति ब्राह्मणमथ वै भवति दारुपाषेण
 जुहोति^५ न हि मृगमथमाहुतिमानस^६ श्रौदुम्बरं भवत्यूर्वा
 उदुम्बर ऊर्क^७ पशव^८ ऊर्जैवाह्मा ऊर्जं पशुनवहद्दु इति
 ब्राह्मणं^९ तदेतन्नभावगर्धं^{१०} वा निर्वेदावगर्धं^{११} वेत्यथ वै
 १० भवति ॥ ४८ ॥

नागतश्रीमहेन्द्रं यजेत^१ चयो वै गतत्रियः शुश्रुवाग्र्यामणी
 राजन्यक्षेपां महेन्द्रो देवतेति^२ म^३ यो^४ इत्य^५ एतेभ्यो
 महेन्द्रमियच्छेत्^६ स संवत्सरमिन्द्रमिद्धाग्रये व्रतपतये पुरोडा-
 शमष्टाकथालं निर्वपति^७ सा प्रसिद्धेष्टिः संतिष्ठते^८ इथ
 ११ यामावास्यागच्छति तस्यां महेन्द्रं यजते^९ सो इत ऊर्ध्वं
 महेन्द्रयाज्येव भवत्यथ वै भवति संवत्सरमिन्द्रं यजेत^{१०} संवत्सरः
 हि व्रतं नाति^{११} खैवेनं देवनेज्यमाना भृत्या इन्द्रे वसीया-
 न्भवतीति ब्राह्मणमथ वै भवति संवत्सरस्य परस्तादग्रये व्रतपतये

१ Thus M, *स्यवावगतो Be *स्यवावगतो Be 7 U D *सञ्जीवगतो B

२ Thus M Be U, *गर्ध B Be 7 D

३ M सतपान्वा i. s. u क दो इव ।

४ Thus, *च्छेत्, all

पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेत्सर्वत्सरमेवैनं दृचं जग्निवाऽश्वमग्नि-
 व्रंतपतिव्रंतमालम्भयति । ततो ऽधि कामं यजेतेति ब्राह्मणमथ
 वै भवति ॥ ४६ ॥

नासोमयाजी संनयेदनागतं वा एतस्य पयो यो ऽसो-
 मयाजी । यदसोमयाजी संनयेत्परिमोष एव सो ऽनृतं करो-
 त्यथो परैव म्रियते । सोमयाज्येव संनयेत्पथो वै सोमः पयः
 मांनाय्यं । पयसैव पय आत्मन्धत्त दति ब्राह्मणमथ वै भवति
 वि वा एतं प्रजया पशुभिरर्धयति वर्धयत्यस्य भ्रातृय्यं यस्य
 हविर्निरुप्तं पुरस्ताच्चन्द्रमा अभ्युदेति । चेधा तण्डुलान्विभजेथे
 मधमाः सुस्तानग्रये दावे पुरोडाशमष्टाकपालं कुर्याथि ।
 स्यविष्टास्तानिन्द्राय प्रदाचे दधःश्वरं । ये ऽणिष्टास्तान्विष्णवे
 शिपिविष्टाय शृते चक्षुमिति । तस्या एता भवन्त्यग्रे दा
 दाशुपे रथिं दा नो अग्रे प्रदातारः हवामहे प्रदाता वञ्ची
 प्र तत्ते अद्य किमिच्छे विष्णो परिचक्ष्यं भृदितीस्वीजान-
 स्थायानीजानश्च । व्यापन्नयैव । पूर्वया यजते । ऽव्यापन्नयोत्त-
 रया । न द्वे यजेत । यत्पूर्वया संप्रति यजेतीत्तरया ह्रस्वद्
 कुर्याद्यदुत्तरया संप्रति यजेत पूर्वया ह्रस्वद् कुर्यान्नेष्टिर्भवति
 न यज्ञस्तदस्तु द्वीतमुख्यपगहभो जायत । एकामैव यजेत

१ भृदितीस्वीजान० all

२ Thus MDU De 7, *मस्थान्या० Bc.

३ Thus M, यजेतायापन्नयोत्तरया BI. यजेतायापन्नयोत्तरया Bc, thus
 also but यजेते D. The as agraha added by me

अगस्त्यो ऽस्य जायते । ऽनादृत्य तद्दे एव यजेत । यज्ञमुखमेव
 पूर्वयासभते । यज्ञत उत्तरया । देवता एव पूर्वयावरुद्ध
 इन्द्रियमुत्तरया । देवलोकमेव पूर्वयाभिजयति मनुष्यलोक-
 मुत्तरया । भूयसो यज्ञकत्वनुपैतीति ब्राह्मणमथ वै भवत्येषा
 वै सुमना नामेष्टिर्मथेजानं पश्चाच्चन्द्रमा अभुदेत्यग्निमेवाग्ने
 लोके ऽर्धुकं भवतीति ब्राह्मणमथ वै भवति ॥ ५० ॥

दाक्षायणयज्ञेन सुवर्गकामो यजेत । पूर्णमासे संनयेन्मैवा-
 वरुण्यामिषयामावास्यायां यजेतेत्येतयेष्ट्या यच्छमाण उप-
 कल्पयते ऽहृतं वासो । ऽथ पौर्णमास्या उपवसथे ऽग्नये व्रतपतये
 १० पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपति । सा प्रसिद्धेष्टिः संतिष्ठते ।
 ऽथास्यैतदहरिन्द्राय वत्सा अपाहता भवन्त्यैन्द्रं पयो दोहयि-
 त्वोपवसति सांनाय्यस्य वावृता त्वृणीं वाथ प्रातराग्नेयमष्टा-
 कपालं निर्वपत्यैन्द्रं सांनाय्यं । सा द्विहविरिष्टिः संतिष्ठते ।
 ज्वैतदैन्द्रं सांनाय्यं समुपहृय भक्षयन्त्येवाहृतं वासः परि-
 ११ धायापरपक्षं व्रतं चरति । तस्यैतद्भृतं नानृतं वदति न मा-
 समश्राति न म्लियमुपैति नास्य पन्पलनेन वासः पन्पूलयन्त्यथ
 यामावास्यागच्छति । तस्या उपवसथे ऽग्नये व्रतपतये पुरोडा-
 शमष्टाकपालं निर्वपति । सा प्रसिद्धेष्टिः संतिष्ठते । ऽथास्यै-
 तदहर्निवावरुणाभ्यां वत्सा अपाहता भवन्ति । मैवावरुणं पयो
 १० दोहयित्वोपवसति सांनाय्यस्य वावृता त्वृणीं वाथ प्रातराग्नेय-

मष्टाकपालं निर्वपति मैत्रावरुणीमामिच्छा १ मा विहविरिष्टिः
 मंतिष्ठते १ वाजिनस्य काले वाजिनेन चरति १ निधत्ते वासो १
 विष्टजते व्रतं १ विष्टष्टव्रत एतं १ पूर्वपचं भवत्यथ पौर्णमास्या-
 गच्छत्युक्षीदति व्रतपतिर्धेवोर्ध्वं व्रतपतेस्तेन प्रतिपद्यते १
 तदेतस्त्र्यंशरावगध १ मोमसूक्ष्मं १ ॥ ५१ ॥

अयेडादध इत्याचक्षते १ समानं वामसस्य व्रतपतेस्य १
 तथैन्द्रं पयो दोहयित्त्वोपवसति सांनाय्यस्य वावृता ह्रुणीं वाथ
 प्रातराग्नेयमष्टाकपालं निर्वपत्यग्नीषोमीयमेकादशकपालमैन्द्रं
 सांनाय्यं १ मा विहविरिष्टिः मंतिष्ठते १ ज्वैतदैन्द्रं सांनाय्यं
 समुपह्वय भक्षयन्ति १ तथाहतं वासः परिधायापरपचं व्रतं १०
 चरत्यागच्छत्यमावास्या १ षतस्या उपवसथे यजते १ तथा
 मैत्रावरुणं पयो दोहयित्त्वोपवसति सांनाय्यस्य वावृता ह्रुणीं
 वाथ प्रातराग्नेयमष्टाकपालं निर्वपत्यैन्द्रमेकादशकपालं मैत्रा-
 वरुणीमामिच्छा १ मा विहविरिष्टिः मंतिष्ठते १ वाजिनस्य
 काले वाजिनेन चरति १ निधत्ते वासो १ विष्टजते व्रतं १ १५
 विष्टष्टव्रत एतं १ पूर्वपचं भवत्यथ पौर्णमास्यागच्छत्युक्षीदति

१ एवं M.

१ Thus M ; *रावबंध Be, *राववाधे Be 7 BDT

१ *सूक्ष्मा M

१... Thus M only, the other MSS are partly defective, partly corrupt

१ एवं M

व्रतपतिर्धैवोर्ध्वं व्रतपतेस्तेन प्रतिपद्यते । तदेतत्संवत्सरावगधः ।
सोममःस्यम् । ॥ ५२ ॥

- अथ चतुश्चक्रो भ्राष्ट्रव्यवतो यज्ञः । समानं वाममथैव
व्रतपतेश्च । तथैवैन्द्रं पयो दोहयित्वोपवसति सांनाय्यस्य
५ वावृता त्वृष्णीं वाथ प्रातराग्नेयमष्टाकपालं निर्वपति मरस्वत
उपाःशुयाजमग्नीषोमीयमेकादशकपालमैन्द्रः । सांनाय्यः । सा
चतुर्हविरिष्टिः संतिष्ठते । ऽत्रैतदैन्द्रः । सांनाय्यः ममुपह्वय
भवयन्ति । तथैवाहृतं वासः परिधायपरपत्नं व्रतं चरत्या-
गच्छत्यमावास्या । नैवोपवसथे यजते । तथैव मैत्रावरुणं पयो
१० दोहयित्वोपवसति सांनाय्यस्य वावृता त्वृष्णीं वाथ प्रातराग्नेय-
मष्टाकपालं निर्वपति मरस्वत्या उपाःशुयाजमैन्द्रमेकादश-
कपालं मैत्रावरुणीमामिचाः । सा चतुर्हविरिष्टिः संतिष्ठते ।
वाजिनस्य काले वाजिनेन चरति । निधत्ते वासो । विष्टजते
व्रतं । विष्टएव्रत एतं । पूर्वपत्नं भवत्यथ पौर्णमास्यागच्छत्यु-
१५ त्सीदति व्रतपतिर्धैवोर्ध्वं व्रतपतेस्तेन प्रतिपद्यते । तदेतत्सं-
वत्सरावगधः । सोममःस्यम् । ॥ ५३ ॥

न एष चतुश्चक्रो भ्राष्ट्रव्यवतो यज्ञः । न यथा ह वा
इदमनश्चतुश्चक्रं व्यवधानमेत्येवः । ह वा एष एतेन यज्ञकतु-

१ Thus M •संवत्सरावगधं Be •संवत्सरावराधं the other MS

२ •संज्ञः M

३ इतं M

४ Thus M व्यवधानं इत्ये • Be B1 व्यवधान इत्ये • Be 7 D

नेद्वा पाशानं भ्रातृव्यं व्यवधान एति ^१ स एष वसिष्ठयज्ञः
 केशियज्ञः सार्वसेनियज्ञो ^२ वसिष्ठो ह यत्र सौदासानभिच-
 चारैवः ^३ हैनानभिचचार ^४ केशी ह यत्र खाण्डिकमभिचचा-
 रैवः ^५ हैनमभिचचार ^६ सार्वसेनिर्ह यत्र भ्रातृव्यानभिचचारैवः
 हैनानभिचचार ^७ ॥ ५४ ॥ पञ्चदशः ॥

चातुर्मास्यैः सोमैर्यज्यमाणो भवति ^१ स द्वयाम्भारानुप-
 कल्पयत आग्निष्टोमिकाऽथ वैश्वदेवमभाराऽथ ^२ स^३ पुरस्ता-
 त्प्रागुन्मै^४ वा वैश्वै वा पौर्णमास्या आमावास्येन हविषेद्वा
 दीचते ^५ तस्यापरिमिता^६ दीचास्तिष्ठ उपसदः ^७ स तथा
 राजानं क्रीणाति यथा मन्यते पौर्णमास्यै से यज्ञिये^८ ऽहन्सुत्या ^९
 संपस्यत इति ^{१०} तस्य तथा संपद्यते ^{११} प्रसिद्धेन कर्मणोपवसथा-
 देत्यथाम्यैतद्दहर्विश्वेभ्यो देवेभ्यो वत्सा अपाहता भवन्ति ^{१२}
 वैश्वदेवं पयो दोहयति सांनाव्यस्य वाहता तूष्णीं वाय
 वमतीवरौः परिहृत्य धयाऽसि विश्वियोपवसन्त्यथ प्रातस्त्रि-
 वृद्धिर्होदकवदेव^{१३} स्तृणात्ययाग्नेषं पशुमुपाकरोति ^{१४} तस्य ^{१५}
 वैश्वदेव उपास्यभ्यो भवति ^{१६} तस्य प्रातःसवनीयाननुवर्तन्ते
 वैश्वदेवहवीऽपि ^{१७} प्रैषवन्तः सवनीया ^{१८} अनुमूहि यजेतीतरे-

१ Thus MD Be 7, वैश्वदेविकमभा० Be BU.

२ Thus M स om B Be, पुरस्तात् om. B Be 7 DU.

३ Thus M Be 7 तस्या अपरि- Be BUD.

४ Thus MDI यज्ञीवे the other MSS.

५ भवति Be BI int. after वृद्धिः ।

त्वयास्यैतदहर्वरुणाय वत्सा अपारुता भवन्ति^१ वारुणं पयो
 दोहयति सांनायस्य वावृता तूष्णीं वाथ वसतीवरीः परि-
 ह्वय पयाऽग्निं विशिष्योपवसन्त्याथ प्रातराग्नेयं पशुमुपा-
 करोति^२ तस्य वारुण उपालम्भो भवति^३ तस्य प्रातःसव-
 नौयाननुवर्तेते वारुणी च कायस्य^४ प्रैषवन्तः सवनीया^५
 अनुब्रूहि यजेतीतरयोर्हविषोश्च^६ जुधा सप्तदश उक्थ्यः संतिष्ठते^७
 पुरक्षाह्वानासोभानां वाजिनाभ्यां चरति^८ समानं कर्माव-
 भ्यादधेतस्मिन्नवभृथ उपाददते वारुणै निष्काम तुषानिति^९
 वारुणस्य वारुणामिवाधवदानीया भवत्युगीषेण मह तुषान्म-
 प्रकिरन्ति^{१०} प्रसिद्धो ज्वभृथ^{११} उदयनीययेश्चोद्वा मैत्रावरुणी^{१२}
 वशासुपाकरोति^{१३} तस्यै कायोपालम्भ्या^{१४} भवति^{१५} तयोः
 प्रसिद्धं वपाभ्यां चरित्वा पशुपुरोडागौ निर्वपति^{१६} संतिष्ठते
 यथा द्विपशुः पशुवन्वस्तथाय पौर्णमासवैष्टुधाभ्यामिष्टेत्युक्तमे-
 तदज्ञातस्यत्सु मासेषु ॥ ५६ ॥

माकमेधैः सोमैर्यक्ष्यमाणो भवति^१ दीक्षते^२ तस्यापरिमिता^३
 दौवा द्वादशोपसदः^४ स तथा राजानं क्रीणाति यथा सन्वते
 पौर्णमास्ये मे यज्ञिये ऽहन्तृतीयमहः संप्रत्यत दति^५ तस्य तथा
 संपद्यते^६ प्रसिद्धेन कर्मणोपवसयादित्यथ वसतीवरीः परिह्वय
 पयाऽग्निं विशिष्योपवसन्त्याथ प्रातराग्नेयं पशुमुपाकरोति^७

१ काया च ३।

२ Thus M Be 7 काय उपालम्भो or कायोपालम्भो the other MSS.

- तस्यानीकवत उपालम्भो भवति । तस्य प्रातःसवनीयाननु-
वर्तत आनीकवतः । प्रैषवन्तः सवनीया । अनुब्रूहि यजे-
त्यानीकवतस्य । माधंदिनीयाननुवर्तते मांतपनः । प्रैषवन्तः
सवनीया । अनुब्रूहि यजेति मांतपनस्यंजुंधेकविंश उक्त्यः
१. संतिष्ठते । ऽहीममंतिं करोत्यथ वसतीवरीः परिहृत्य
पयाग्निं विशिष्योपवसन्त्यथ सायं गृहमेधीयेन चरत्यथापर-
रात्रे पूर्णदक्षिणं चरत्यथ प्रातराग्नेयं पशुमुपाकरोति । तस्य
कैडिन उपालम्भो भवति । तस्य प्रातःसवनीयाननुवर्तते
कैडिनः । प्रैषवन्तः सवनीया । अनुब्रूहि यजेति कैडिनस्यंजुंधा
१०. चिणत्र उक्त्यः संतिष्ठते । ऽहीममंतिं करोत्यथ वसतीवरीः
परिहृत्य पयाग्निं विशिष्योपवसन्त्यथ प्रातराग्नेयं पशुमुपा-
करोति । तस्य प्राजापत्यस्यपर उपालम्भो भवति । तस्य
प्रातःसवनीयाननुवर्तन्ते महाहवींश्चि । प्रैषवन्तः सवनीया ।
अनुब्रूहि यजेतीतरेषां हविषा । तृतीयसवनीयाननुवर्तन्ते
१५. महापितृयज्ञहवींश्चि । स यत्र तृतीयसवने धिष्ण्याश्वि-
हरति तदजस्रं माजंश्लीयं करोति । समाह्वेषु हविःपु
गार्हपत्ये महापितृयज्ञहवींश्चि अपयित्वा तैमांजंश्लीये प्रच-
रति । प्रैषवन्तः सवनीया । अनुब्रूहि यजेतीतरेषां हविषा-
स्यंजुंधा अयस्त्रिंश उक्त्यः संतिष्ठते । पुरस्ताद्गामाशोमानां
१०. वैश्वकेश्वरति । समानं कर्माविष्टथाप्रमिद्धो ऽवमृष्य । उदय-

नीययेद्येद्वा मैत्रावरुणौ वशामुपाकरोति ^१ तस्यै वैश्वकर्मण्युपा-
 स्तमया ^२ भवति ^३ तयोः प्रसिद्धं वषाभ्यां चरित्वा पशुपुरो-
 डाग्नौ निर्वपति ^४ तावदुवर्तत आदित्यः ^५ प्रैषवन्तौ पशुपुरो-
 डाग्नावनुब्रूहि यजेत्यादित्यस्य ^६ संतिष्ठते यथा द्विपशुः
 पशुबन्धनायाथ पौर्णमासवैश्वधाभ्यामिद्वेत्युक्तमेतदथातस्तदु-
 मासेषु ॥ ५७ ॥

शुनासीरीयेण सोमेन यच्छमाणो भवति ^१ दौचिते ^२
 तस्यापरिमिता दौक्षास्तिश्च उपसदः ^३ स तथा राजानं
 क्रीणाति यथा मन्यते पौर्णमासे मे यज्ञिये ऽहन्मुत्या संप-
 त्यत इति ^४ तस्य तथा संपद्यते ^५ प्रसिद्धेन कर्मणोपवसथादे- ^६
 त्यथ वसतोवरीः परिहृत्य पयाऽमि विशिष्योपवसन्त्यथास्यैताऽ
 राशिं वायवे वत्सा अपाहता भवन्ति ^७ प्रातर्वाच्यं पयो
 दोहयति सान्नाय्यस्य वाहता तृष्णीं वाशान्नेयं पशुमुपा-
 करोति ^८ तस्यैन्द्र ष्यपभ उपाहम्भो भवति ^९ तस्य प्रातः-
 सवनौषाननुवर्तन्ते शुनासीरीयहवीऽपि ^{१०} प्रैषवन्तः सवनौया ^{११}
 अनुब्रूहि यजेतौतरेषाऽ हविषामृजुधा ज्योतिरग्निष्टोमः
 संतिष्ठते ^{१२} समानं कर्मावभृथाप्रसिद्धो ऽवभृथ ^{१३} उदयनीय-
 येद्येद्वा मैत्रावरुणौ वशामुपाकरोति ^{१४} तस्यै ^{१५} शौर्युपाहम्भ्या ^{१६}
 भवति ^{१७} तयोः प्रसिद्धं वषाभ्यां चरित्वा पशुपुरोडाग्नौ

१ Thus Be 7; •कर्मण्योपा• Be, •कर्मण्य उपाहम्भो M.

२ तस्यै MU Be, तस्या. Be 7 D; Dom

३ Thus Be 7. शौर्युपाहम्भ्या M, शौर्यं उपाहम्भो Be U.

निर्वपति^१ संतिष्ठते यथा द्विपशुः पशुबन्धस्तथाय पौर्णमास-
वैश्वधाभ्यामिद्वेत्युक्तमेतत्^१ ॥ ५८ ॥ योऽशः ॥

- अथातो ज्योतिरयनमित्याचक्षते^१ वैश्वदेवेन सोमेन
यक्ष्यमाणो भवतीति समानी प्रतिपर्देतावदेव नाना^१ चिष्ट-
५ दमुत्राग्निष्टोमो^१ ज्योतिरिष्टाथातथतुर्पुं मासेषु वरुणप्रघासेन
सोमेन यक्ष्यमाणो भवति^१ दीक्षते^१ तस्यापरिमिता दीक्षाः
षडुपसदः^१ स तथा राजानं क्रीणाति यथा मन्वते पौर्ण-
मास्यै मे यज्ञिये ऽहन्मुत्या संपत्स्यत इति^१ तस्य तथा संप-
१० घते^१ प्रसिद्धेन कर्मणोपवसथादेत्यास्यैतदहर्दथा वत्सा अपा-
कृता भवन्ति मरुद्भ्यो वरुणायेति^१ इयं पयो दोहयति
सांनायस्य वावृता तूष्णीं वाय वसतीवरीः परिहृत्य
पथाऽपि विशिष्योपवसन्त्येयं प्रातराग्नेयं पशुमुपाकरोति^१
तस्य मारुतो वारुण इत्युपाह्वम्भौ भवतस्तस्य प्रातःसवनीया-
ननुवर्तन्ते सप्त वरुणप्रघासहवीऽपि^१ स यत्र प्रातःसवने
१५ धिष्णियान्विहरति तदजस्रं मार्गालीयं करोति^१ समासद्गेषु
हविःषु गार्हपत्ये करम्भपाचाण्यभिपर्यग्निहृत्वा तैर्मार्गालीये
प्रचरति^१ प्रैषवन्तः सवनीया^१ अनुब्रूहि यजेतीतरेषाऽ
हविषा^१ माध्यन्दिनीयाननुवर्तन्ते^१ वारुणी च कायस्य^१ प्रैषवन्तः
सवनीया^१ अनुब्रूहि यजेतीतरयोर्हविषोर्हृद्गुधा ज्योतिरुक्थ्यः
२० संतिष्ठते^१ समानमुत्तरं कर्म यथा द्विरात्रे तथाथातथतुर्पुं
मासेषु ॥ ५९ ॥

साकमेधेन सोमेन पच्यमाणो भवति । दीक्षते । तस्या-
 परिमिता दीक्षाः षडुपमदः । स तथा राजानं क्रीणाति
 यथा मन्यते पौर्णमास्ये मे यज्ञिये ऽहन्सुत्या संपक्षत इति ।
 तस्य तथा संपद्यते । प्रसिद्धेन कर्मणोपवसथादेत्यथ वधती-
 वरीः परिहृत्य पयाश्वि विश्वियोपवसन्त्यथ प्रातराग्नेयं षड- ५
 सुपाकरोति । तस्यानीकवतः कौडिनः प्राजापत्यस्यपर इत्युपा-
 सन्न्या भवन्ति । तस्य प्रातःसवनीयाननुवर्तते आनीकवतः ।
 प्रैषवन्तः सवनीया । अनुब्रूहि यजेत्यानीकवतस्य । माध्यंदि-
 नीयाननुवर्तते सांतपनः । प्रैषवन्तः सवनीया । अनुब्रूहि
 यजेति सांतपनस्य । तृतीयसवनीयाननुवर्तन्ते । गृहमेधीय- १०
 प्रमृतीनि महाहवीश्वि । स यत्र तृतीयसवने धिष्णिया-
 त्विहरति तद्गृहं माजांश्वीयं करोति । महाहविर्भिस्यरित्वा
 गार्हपत्ये महापिबयश्चहवीश्वि अपयित्वा तैर्माजांश्वीये प्रच-
 रति । प्रैषवन्तः सवनीया । अनुब्रूहि यजेतीतरेषां हवि-
 यावृग्मुधा ज्योतिरुक्थ्यः संतिष्ठते । समाममुत्तरं कर्म यथा १५
 चिरान्ने तथा । स उवेव । शुनामीरीयः ॥ ६० ॥ सप्तदशः ॥
 अथातो गहायशः इत्याचक्षते । ज्योतिरतिराच इत्येक
 आहुर्दीक्षते । तस्यापरिमिता दीक्षा द्वादशोपमदः । स तथा

१ Thus MD, •वर्तते the other MSS.

२ •रति Eo Be 7 DU

३ Thus M, चंडीव Be 7, चण्डोव Be BDU

४ Thus M Be BU Krs, महापिबयश्च Be 7 D

- राजानं क्रीणाति यथा मन्यते पौर्णयास्त्रे मे यज्ञिये ऽहमुत्या
 संपत्स्यत इति ^१ तस्य तथा संपद्यते ^१ प्रसिद्धेन कर्मणोपवसथा-
 देत्यथास्यैतद्दहस्तया वत्सा अपाकृता भवन्ति विश्वेभ्यो देवेभ्यो
 मरुद्भ्यो वरुणायेति ^१ चयं पयो दोहयति सानाय्यस्य वाकृता
 ५ तूष्णीं वाच वसतीवरीः परिहृत्य पयाऽपि विश्व्योप-
 वसन्त्यय ^१ प्रातस्त्रिवृद्धिस्तदेकवदेव ^१ स्तृणात्यथाग्नेयं पशुमुपा-
 करोति ^१ तस्य वैश्वदेवो मारुतो वारुण आनीकवतः क्रीडिनः
 प्राजापत्यसूपर ऐन्द्र ष्यपम इत्युपास्यभ्या भवन्ति ^१ तस्य
 प्रातःसवनीयाननुवर्तन्ते वैश्वदेवहवीऽपि ^१ प्रैषवन्तः सवनीया ^१
 १० अनुब्रूहि यजेतीतरेपाऽ हविषां ^१ माध्यन्दिनीयाननुवर्तन्ते
 सर्वापि वरुणप्रघामहवीऽपि ^१ ॥ ६१ ॥

स यत्र माध्यन्दिनीये सवने धिष्णियान्विहरति तदजस्रं
 माजंस्त्रीयं करोति ^१ समासन्नेषु हविःषु गार्हपत्ये करम्भ-
 पात्राण्यभिपर्यग्नित्वा तैर्माजंस्त्रीये प्रचरति ^१ प्रैषवन्तः सव-
 १५ नीया ^१ अनुब्रूहि यजेतीतरेपाऽ हविषां ^१ तृतीयसवनीया-
 ननुवर्तन्त आनीकवतप्रमृतीनि मघाहवीऽपि ^१ स यत्र तृतीय-
 सवने धिष्णियान्विहरति तदजस्रं माजंस्त्रीयं करोति ^१

१ Between प्रातम् and षिटद् Be 7 has the following words (प्रात-
 राग्नेयं पशुमुपाकरोति मरुदाानीकवतः क्रीडिनः प्राजापत्यसूपर इत्युपास्यभ्या भवन्ति
 तस्य प्रातःसवनीयाननुवर्तन्त आनीकवत इषवन्तः सवनीया अनुब्रूहि यजेत्यानीकवत-
 (षिटद्) ।

१ Thus (एकवदेव) M Be 7, एकवैव Be U, एकवैव B, D om.

महाहविर्गिरिता गार्हपत्ये महापितृयज्ञहवींश्वि अपयिता
 तैमांर्जालीये प्रचरति ^१ प्रैषवन्तः मन्वीया ^१ अनुसूहि यजे-
 तीतरेपाः हविषामृशुधा ज्योतिरतिरात्रः संतिष्ठते ^१ पुरस्ता-
 द्दानासोमासां वाजिनैश्चरिता चैषन्वकैश्चरति ^१ समानं कर्मा-
 वभृथादपैतस्मिन्भवत्य उपाद्दते वारुण्ये निष्कासं तुषा-
 निति ^१ वारुण्य वारुण्यामिवाध्वदानीया भवत्युज्जीषेण मह
 तुषान्मसंप्रकिरन्ति ^१ प्रसिद्धो ऽवभृथ ^१ उदयनीययेच्छेदा मैत्रा-
 वरुणौ वशानुपाकरोति ^१ तस्यै चावाष्टपित्या काया वैश्वकर्माणी
 सौरौत्सुपासकभ्या भवन्ति ^१ तामां प्रसिद्धं वपाभिश्चरिता
 पशुपुरोडाशाभिर्वपति ^१ ताननुवर्तन्त आदित्यप्रभृतौनि ^{१०}
 शूनासौरौयहवींश्वि ^१ प्रैषवन्तः पशुपुरोडाशा ^१ अनुसूहि
 यजेतीतरेपाः हविषाः ^१ संतिष्ठते यथा पञ्चपशुः पशुमन्वहा-
 यां च पौर्णमासवैश्वधाभ्यामिहा यजमानायतन उपविश्य घेष्या
 प्रसक्त्या सोहितापमस्य च सुरेण शीर्षं च वर्तयते परि
 च वपते पुरस्तादेवापे ऽथ दक्षिणतो ऽथ पश्चादपोत्तरतो ^{११}
 ऽथोपरिष्ठात्संतिष्ठन्ते चातुर्मास्याः सोमाः संतिष्ठन्ते चातुर्मास्याः
 सोमाः ^१ ॥ ६२ ॥ अष्टादशः ॥

॥ इति सप्तदशः प्रश्नः ॥

१ अथवे. MISS

१ अथवे. MISS

१ अथ (१ इति) श्रीधायन शततत्त्वम् २ पश्चात् ३ अथ (१

- दृहस्यतिषवेन यच्छ्रमाणो भवति ^१ य उपकल्पयते ऽथ-
चतुस्त्रिंशद् दक्षिणाः कृष्णाजिनः सुवर्णरजतौ च रुक्मौ
पर्णमयं पाचमाज्यमभिषेचनायाय वै ब्राह्मणं भवति परिस्रजौ
होता भवत्यक्षो मिर्मिरस्त्रिशुक इत्येष च वै परिस्रजौ यः
१ खलतिः परिकेग्नौ ^१ ऽथ ^१ द्वेष मिर्मिरो यः शुकौ विक्रिध-
क्लिप्तकवान्पिङ्गाचो ^१ ऽथ द्वेष त्रिशुको यस्त्रिवेदो ^१ दीचते ^१
तस्यैकराचीणस्य सोमं क्रीणन्ति ^१ तिस्र उपषदस्तायते
चिष्टदग्निष्टोमो रयंतरसामा प्रवर्ग्यवाङ्गायचीष्वेक सोमः ^१
प्रज्ञातं देवसुवाः हविषां करणं ^१ तस्य बार्हस्पत्यो ^१ ऽतिघ्राज्ञो ^१
१० बार्हस्पत्यः पशुरुपालम्भ्यः ^१ समानमाभिषेकस्य कालादभिषेकस्य
काले यजमानायतने कृष्णाजिनं प्राचीनधीवमुत्तरलोमोप-
स्तृणति ^१ तद्यजमानं प्राञ्चमुपवेश्य सुवर्णरजताभ्याः रुक्माभ्यां
पर्युपास्य पर्णमये पाच आज्यमानीयाभिषिञ्चति दृहस्यतिः
प्रथमं आयमानो महो ज्योतिषः परमे व्योमन् । सप्तास्यस्त-
१५ विजातो रवेण वि सप्तरश्मिरधमत्तमाः सि ॥ देवस्य त्वा
सवितुः प्रथवे ऽथिनोर्वाङ्गभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याः सरस्वत्यै वाचो
यन्नुयन्तेण दृहस्यतिषवेनाभिषिञ्चामीति ^१ समुन्मृष्टे समुन्लो-
गन्तीति ^१ समानमा मुखस्य विभार्जनात् ^१ ॥ १ ॥

१ Thus MB Be, परिकेग्नय the other MSS

१ Thus D, तिस्रकावा. M Be 7 U, नौलकवा. Be, नौलकावा. B

१ Thus M, त्रिवेदो the other MSS

१ Thus M Be 7 D, •पत्यथातिषा. Be BU

१ M reads समुन्लोर्वाङ्गभ्यां वाचो + दृहस्यतिषवेनेति ।

तस्य प्रातःश्रवणे मन्त्रेषु नारायणस्यैकादश दक्षिणा
 नीयन्त १ एकादश मार्यादिने श्रवणे मन्त्रेषु नारायणस्यैकादश
 द्वादशासृतीयश्रवणे मन्त्रेषु नारायणस्यैकादश मार्यादिन एव
 श्रवणे इयं दद्यादिति ह स्यात्तु मौड्गल्यः १ स वा एष १ नैमार्ज्जो १
 यज्ञः १ स यथा ह वा इयं गेदेयो १ नदी १ निम्बजन्तेव १ ४
 वा एष एतेन यज्ञकृतनेष्टा पापानं भ्रातृभ्यं निम्बजन्ते १ स
 एतस्मिन्नेव पूर्वपक्षे चतुष्टोमेताग्निष्टोमेन यजेत पुरा भेषाञ्चान्ये १
 राजा राजसूयेनेजान इच्छति बृहस्पतिमवेनाभिषिच्येवेति १
 तदु वा श्राद्धं वै राजसूयाभिषिक्तो १ न्येन यज्ञकृतानभिषि-
 च्येताप्रत्यवरोही ह १ भवतीत्युभाभ्यां ब्रह्मचवाभ्यामभिषिच्ये १
 इत्यभिषिच्येतेवेति १ दीचते १ तस्य तिस्रो दीक्षासिञ्च
 उपसदः १ समानमाभिषेकस्य कालाद्भिषेकस्य काले मार्यादि-
 नीया एवैतं समसा निम्बजन्तो यन्ति १ चतुर्विंशत् एव भवति १

१ Thus M Be 7 D, एवमवनेमार्ज्जो BU, एष चवोपनिर्वाज्जो Be

१ Thus M; गेदेयो the other MSS (U गेदेयो)।

१ नदी निम्बजन्तेव M, नदीनिम्बजन्तेव B, नदीनिम्बजन्तेव Be 7 D;
 नदीनिम्बजन्तेव U, नदी नीला पांशुत्रिषंजन्तेव Be Read perhaps:
 नदी निम्बजन्तेव i.e. निम्बजन्तो इति, Cp. *infra* निम्बजन्तेति ।

४ निम्बजन्तेति Be 7.

५ Thus MD Be 7, *भिषिच्येति Be U, *भिषिच्येति D.

१ om M

१ Thus M only. *भिषिच्येति इत्यभिषिच्येतेवेति U Be 7 D, *भिषिच्येति
 इत्यभिषिच्येति B, *भिषिच्येतिभिषिच्येतेवेति Be

राजा राजसूयेन यक्ष्यमाण आधायति^१ विधु वर्षेष्वभिषिक्ते-
 ख्यभिषिच्येय^२ पुरोहिते स्यपतौ सूत इति^३ पुरोहितो
 दीचते^४ तस्य तिस्रो दीचास्त्रिष उपसदः^५ समानमाभिषेकस्य
 कालाद्भिषेकस्य काले शुक्रामन्दिनोः सःखावेणाभिषिञ्चति^६

१ चतुष्टोम एव भवति ॥ २ ॥

स्यपति^१ स्यपतिष्वेन यक्ष्यमाणो भवति स उपकल्पयत
 आर्षभं चर्म सुवर्णरजतौ च रुक्मावौदुस्वरं पात्रं दध्यभिषेव-
 नाय^२ दीचते^३ तस्य तिस्रो दीचास्त्रिष उपसदः^४ आग्नेयस्य
 मारुती ष्टत्रिः षष्ठौद्भुपालम्भा भवति^५ सप्त हवींषि
 प्रातःश्वनीयाननुवर्तन्ते यदाग्नेयो भवत्यग्निमुखाद्दृष्टिरित्ये-
 तानि^६ समानमाभिषेकस्य कालाद्भिषेकस्य काले यजमाना-
 यतन आर्षभं चर्म प्राचीनघीवमुत्तरलोमोपसृणाति^७ तद्यज-
 मानं प्राञ्चमुपवेश्य सुवर्णरजताभ्याः रुक्माभ्यां पशुपास्यौदुस्वरं
 पात्रे दधानीयाभिषिञ्चति देवस्य ता सवितुः प्रसवे ऽश्विनो-
 वांश्रुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याः सरस्वत्यै वाचो यन्तुर्यन्तेण
 स्यपतिष्वेनाभिषिञ्चामीति^८ समुन्मृष्टे समुत्क्रोगन्तीति समानमा
 मुखस्य विमार्जनात्^९ एव स्यपतिभवः सप्तदशो ऽग्निष्टोम^{१०} एव
 एव स्यपतिषव^{११} एव वैश्वसव^{१२} एव माससवो^{१३} मांसा
 हेनेनातः^{१४} पूर्वमीजिरे ॥ ३ ॥

१ आधायतीति M

२ Thus MD Be 7, *विच्येय Be BU

३ om Be BU

४ वैश्वस्य ५४ Be 7

५ s. s. o चत Be 7 चत, D चत ।

सूतः^१ सूतसवेन यक्ष्यमाणो भवति स उपकल्पयते
 छणाजिनः सुवर्णरजतौ च रुक्मौ पर्णमयं पात्रं हिरण्यं
 हतमभिषेचनाय^१ दीक्षते^१ तस्य तिस्रो दीक्षास्तिस्र उप-
 षदो^१ इष्टौ हवीः^१षि प्रातःसवनीयाननुवर्तन्ते यदाग्नेयो
 भवत्याग्नेयो वै ब्राह्मण इत्येतानि^१ समानमाभिषेकस्य^१
 काक्षादेभिषेकस्य काले यजमानायतने छणाजिनं प्राचीन-
 धीवमुत्तरलोमोपसृणाति^१ तद्यजमानं प्राक्षसुपवेश्य सुवर्ण-
 रजताभ्याः रुक्माभ्यां पर्शुपान्ध पर्णमये पात्रे हतमानीय
 हिरण्येनोत्पूयाभिविद्यति देवस्य ता सवितुः प्रसवो ऽश्विनो-
 र्वाङ्गभ्यां पूषो हस्ताभ्याः सरस्वत्यै वासो यन्तुर्यन्त्रेण सूतस-^{१०}
 वेनाभिविद्यामीति^१ समुन्मृष्टे समुत्क्रोशन्तीति समानमा
 मुखस्य विभार्जनात् एष सूतसवः सप्तदशो ऽग्निष्टोम^१ एष
 एष सूतसव^१ एष रामणौसव^१ एष चतुसव^१ षटसवो
 श्वेनेनातः पूर्वमीजरे^१ ॥ ४ ॥ प्रथमः ॥

सोमसवेन यक्ष्यमाणो भवति स उपकल्पयते सोमोः^{१२}
 सूतसवां छणाजिनः सुवर्णरजतौ च रुक्मौ पर्णमयं पात्रं
 पयो ऽभिषेचनायाय वै ब्राह्मणं भवति यत्किञ्च राजसूयमृते
 सोमं तद्वर्षं भवतीति^१ स आमावाद्येन हविषेद्वाष्ट्रावशान्यामु-
 मतप्रभृतिभिरिति संवत्सरं चातुर्मासैः सप्तेन्द्रतरोषप्रभृतिभिर्य
 रक्षिनाः हविर्भियंजते^१ इय देवसुवाः हविर्भियंजते^१ १०

- १ यैताः सौमैः सूतवशामालभते^१ । तस्या असमुदिते
 यजमानायतने दृष्णाजिनं प्राचीनघौवमुत्तरलोमोपक्षृणाति^१
 तद्यजमानं प्राञ्चमुपवेश्य सुवर्णरजताभ्याः इक्ष्वाभ्यां पर्युपास्य
 पर्यमये पात्रे पय आनीयाभिषिञ्चत्यषाढं युत्सु पृतनासु
 २ पप्रिः सुवर्षामप्लां वृजनस्य गोपाम् । भरेपुजाः स्रचितिः
 सुश्रवमं जयन्तं त्वामनु मदेम सोम ॥ देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे
 ऽश्विनोर्वाङ्म्यां पूष्यो हस्ताभ्याः सरस्वत्यै वाचो यन्तुर्यन्त्रेण
 सोमसवेनाभिषिञ्चामीति^१ समुन्मृष्टे समुत्कोशन्तीति समा-
 नमा सुखस्य विमार्जनादय सःशृपाः हविर्भिर्यजते^१ । ऽय
 ३ पञ्चहविषा दिशामवेद्या यजते^१ ऽय द्विपशुना पशुपन्थेन
 यजते^१ ऽय सात्यदूतानाः हविर्भिर्यजते^१ ऽय पूर्वेः प्रयुजाः
 हविर्भिर्यजते^१ ऽय पौर्णमासवैष्टधाभ्यामिद्धोत्तरैः प्रयुजाः
 हविर्भिर्यजते^१ ऽय देविकाहविर्भिर्यजते^१ ऽय वैधातवीयया
 यजते^१ ऽय सौत्रामण्या यजते^१ संतिष्ठते सोमसवो ऽर्ध-
 ४ चतुर्दशैः^१ ॥ ५ ॥

इधिसवेन^२ यक्ष्यमाणो भवति स उपकल्पयते रोहितं
 चर्मानुहुहः सुवर्णरजतौ च इक्ष्वावौदुम्बरं द्रोणं चतुःस्रि
 चतुष्टयीरपो दिग्भ्यः संभृता^३ । अथ वै ब्राह्मणं भवति

१ - भते MI Be UB, • भत Be 7

२ The mantra is abbreviated in all the MSS.

३ इधिसि • M, इधिसी Be every time in this kh.

४ Thus M Be, समाहता the other MSS

यत्किंच राजसूयमनुत्तरवेदीकं तत्सर्वं भवतीति^१ स आमा-
 वास्येन हविषेष्टाष्टावधान्यानुमतप्रभृतिभिरेति सतेऽस्तुरीय-
 प्रभृतिभिरप रत्विनाः हविर्भियंजते^१ ऽथ देवमुवाः हवि-
 भियंजते^१ ऽथैतां चतुर्हविषमिष्टिं निवेपत्याग्नेयमष्टाकपास-
 भैश्रमेकादशकपासं वैश्वदेवं द्वादशकपासं सार्हस्यं च-
 मिति^१ तस्या^१ अश्वमुदिते^१ यजमानायतने रोहितं चर्मानदुहं
 प्राचीनथौवमुत्तरसोमोपपृणाति^१ तथजमानं प्राक्षुपुपवेभ्र
 सुवर्णरजताभ्याः स्वस्त्राभ्यां पर्युपास्त्रौदुम्बरे द्रोणे चतुष्टयीरपः
 समवनीषाभिषिञ्चति^१ ये मे पश्चात्तं ददुरथानाः सध-
 षुतिः । पुमदग्ने मदि श्रवो हृष्टस्त्रिधिमघोनां नृवदमृत^{१०}
 नृषाम् ॥ देवस्य ना सवितुः प्रसवे ऽश्विनोवाङ्मर्था पूष्णो
 हस्ताभ्याः सरस्वत्यै वाचो यन्तुर्यन्त्रेष पृथिसवोनाभिषिञ्चा-
 मीति^१ समुन्मृष्टे समुत्क्रोशन्तीति समानमा मुखस्य विमा-
 जनादय सः सृपाः हविर्भियंजते^१ ऽथ पञ्चहविषा दिशा-
 मवेष्ट्या यजते^१ ऽथोपातीत्य दिपशं पशुवन्धः सात्यदूतानाः^{११}
 हविर्भियंजते^१ ऽथ पूर्वैः प्रयुजाः हविर्भियंजते^१ ऽथ
 पौर्णमासवैश्वधाभ्यामिष्टोत्तरैः प्रयुजाः हविर्भियंजते^१ ऽथ
 देविकाहविर्भियंजते^१ ऽथ वैधातवीयथा यजते^१ ऽथ शौचा-
 मण्या यजते^१ संतिष्ठते पृथिसवो ऽध्यर्धन^१ मासेन^१ ॥ ६ ॥

^१ Thus M, Be 7 DUB, तस्याऽपु. Be.

^{१०} Thus Be 7 DU; चर्मानोप M Be D, but cp XII. 8 (p. 98, 5).

^{११} Thus M, अध्यर्ध, चै, मासेन the other MSS.

गोमवेन यज्यमाणो भवति स उपकल्पयते ऽयुतं दक्षिणाः
 सुवर्णरजतौ च रुक्मौ पर्णमयं पात्रं प्रतिधुगभिषेचनाय^१ ।
 दीक्षते^२ तस्य षड् दीक्षाः षडुपषदः^३ समानमाभिषेकस्य
 कालादभिषेकस्य काले यजमानायतने कृष्णाजिनमात्रं वेदे-
 १ रनुद्धतं भवति^४ तद्यजमानं प्राञ्चमुपवेश्य सुवर्णरजताभ्यां
 रुक्माभ्यां पर्युपास्य पर्णमये पात्रे प्रतिधुगानीयं^५ दृहत स्तोत्रं
 प्रत्यभिषिञ्चति रेवञ्जातः सहस्रा दृद्धः चत्राणां चवभृत्तमो
 वयोधाः । महाकाहिले तस्तभानः क्षत्रे राष्ट्रे च जागृहि ।
 प्रजापतेस्त्वा परमेष्ठिनः स्वाराम्येनाभिषिञ्चामि ॥ देवस्य वा
 १ सवितुः प्रसवे ऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यां सरस्वत्यै वाचो
 यन्तुर्यन्त्रेण गोमवेनाभिषिञ्चामीति^६ समुन्मृष्टे समुत्क्रोशन्तीति
 समानमा मुखस्य विमार्जनात्^७ एष गोमवः षट्त्रिंशः
 सर्वं उक्थ्य उभयसामायुतदक्षिणः^८ पवमाने कक्षरथंतरं
 कुर्वन्ति^९ ॥ ७ ॥ द्वितीयः ॥

११ श्रीदमसवेन यज्यमाणो भवति स उपकल्पयते रोहितं
 चर्मानुहृष्टं सुवर्णरजतौ च रुक्मौ यतमानं च प्रवर्ते चतुरो
 वर्णांग्राह्यणं राजन्यं वैश्यां शूद्रं चतुरो रसान्मधु चरां

१ Thus M Be 7 D, प्रतिधुग- the other MSS.

२ Thus M; प्रतिधुगानीय all the other MSS., but cp. Maitr. S. II. 2 7, where the word is also used as a neuter (sc. पयः)

३ Thus Be 7 D, *सानायुतदक्षिणा. M, *सामायुतदक्षिण. the other MSS.

४ Thus M, भवति the other MSS.

पय अपरुत्वारि^१ पाचाणि सौवर्णे^२ राजतं काष्ठस्य मृत्प्रयं
 चतस्रो दक्षिणाः प्रतमानं^३ चिरस्थं तिसृधन्वमही माषैः
 पूर्णं कमण्डलुं चतुष्टयीः शलाकाः पर्णमयी नैयपोध्यावाद्यायो
 फाल्गुनपाद्यौ^४ चत्वारि नानावृक्षाणि पाचाणि भक्षू^५स्त्रीणि
 दर्भपुञ्जीलान्दीदुम्बरं द्रोणं चतुःस्रक्तिं चतुष्टयीरपी दिग्भ्यः^६
 संभृताः प्रतं^७ च^८ रथं चैतेनोपकृप्तेन रोहिणीमायतीमुपर-
 मर्त्यं^९ रोहिणेति पूर्वाग्निमन्त्रवक्ष्यत्युत्तपणीयं^{१०} शालीनो
 ऽन्वाहार्यपवनमाहिताग्निरेवाध्वंरपरराप आद्रुय सःशास्त्रे-
 कौदमं^{११} अपयतेति^{१२} तं तथा अपयन्ति यथा पुरादित्य-
 स्तोदयाच्छ्रुतो^{१३} भवत्युद्यता सूर्येण कार्यं इति ब्राह्मणमथैत-^{१४}
 मोदमं^{१५} अपयित्वाभिघारोदक्षमुदासयत्यथैतां पाषाणं निर्णि-
 ष्योपस्त्रीयं तस्याग्नेनमसंभ्रन्निवोद्धरति^{१६} सर्पिरासेचनं कृत्वा
 प्रभूतमाव्यमाननीयांथैताश्चतुरो वषांन्दक्षिणत उदङ्मुखानु-
 पवेगययथाचारभ्ये धजमाने जुहोति मिश्रे व्याघ्र उत वा

१ वाच = all.

२ Thus M; फाल्गुनपाद्यौ Be B; फाल्गुनपाद्यो DU; फाल्गुन्यो पाषाणं Be.

३ Uncertain, प्रतं च M, चतं च Be ? D; चतं च BU; चितं (omitting च) Be

४ Read perhaps चय i. e. चय, cp. XIII. 35 (p. 145, 3), XV. 2 (p. 205, 10) and XVIII. 16.

५ चरुत्वार्यु = M Be 7, चरुत्वार्यु = Be BUD.

६ Thus Be BU; कौदमं M, कौदमं Be BU.

७ Thus M Be 7 D, पुरादादित्य = Be BU.

ष्टदाकाविति चतस्रः सुवाङ्गतौ^१स्ताङ्गत्वेव स्रष्टावैः प्रवर्तमं-
भिधारायति राडसि विराडसि मघाडसि खराडसीत्^२ते^३
प्रवर्तमणेणाश्वनीथं^४ पर्याद्यत्य दक्षिणतो निदधाति^५ ॥ ८ ॥

अथैतस्मौवर्षं पाचं याचति^६ तस्मिंश्चिस्तिरः पविचं

- १ मध्वानीय सक्रूनीष्य पर्णमयीभ्याः शलाकाभ्यामुपमन्यतीन्द्राय
त्वा तेजस्वते तेजस्वन्तः श्रीणामीति^७ तेजो ऽधीति ब्राह्म-
णाय प्रयच्छति^८ तत्ते प्रयच्छामीति ब्राह्मणः प्रतिगृह्णात्यथ
यजमानो मुखं विमृष्टे तेजस्वदसु मे मुखं तेजस्वच्छिरो
असु मे । तेजस्वान्विशतः प्रत्यङ् तेजसा संपिष्टग्धि मेति^९
- १० चिराचम्य प्रशंसति^{१०} तस्मा एतच्चैव पाचं ददाति अतमानं
च चिराचमयेतद्भ्राजतं पाचं याचति^{११} तस्मिंश्चिस्तिरः पविचं
सुरामानीय सक्रूनीष्य नैयथीधीभ्याः शलाकाभ्यामुपमन्यती-
न्द्राय त्वीजस्वत ओजस्वन्तः श्रीणामीत्यौजो ऽधीति राज-
न्याथ प्रयच्छति^{१२} तत्ते प्रयच्छामीति राजन्यः प्रतिगृह्णात्यथ
- ११ यजमानो मुखं विमृष्ट ओजस्वदसु मे मुखमोजस्वच्छिरो
असु मे । ओजस्वान्विशतः प्रत्यङ्गोजसा संपिष्टग्धि मेति^{१३}
चिराचम्य प्रशंसति^{१४} तस्मा एतच्चैव पाचं ददाति तिसृधन्वं
थाथैतत्काश्चं पाचं याचति^{१५} तस्मिंश्चिस्तिरः पविचं पथ
मानीय सक्रूनीष्याश्वतीभ्याः शलाकाभ्यामुपमन्यतीन्द्राय त्वा
१२ पथस्वते पथस्वन्तः श्रीणामीति^{१६} पथो ऽधीति वैश्याथ

१ . वैशं all exc. M

२ . चेवास्ति M.

प्रयच्छति । तत्ते प्रयच्छामीति वैश्वः प्रतिगृह्णात्यय यजमानो
 मुखं विमृष्टे पयस्वदसु मे मुखं पयस्वच्छिरो अस्तु मे ।
 पयस्वान्विश्रुतः प्रत्यङ् पयसा संपिष्टग्निं मेति । चिराचम्य
 प्रशंसति । तस्मा एतच्चैव पात्रं ददात्यष्टां चाचैतन्मृग्यं
 पात्रं धारति । तस्मिन्स्तिरः पवित्रमप आनीय मरु- ५
 बोध फाल्गुनपात्रीभ्याः । शक्नाकाभ्यामुपमन्यतौन्द्राय त्वायुन्नत
 आयुन्नतः श्रीणामीत्यायुरमीति शूद्राय प्रयच्छति । तत्ते
 प्रयच्छामीति शूद्रः प्रतिगृह्णात्यय यजमानो मुखं विमृष्ट
 आयुन्नदसु मे मुखमायुश्चिरो अस्तु मे । आयुष्मान्विश्रुतः
 प्रत्यङ्गायुषा संपिष्टग्निं मेति । चिराचम्य प्रशंसति । तस्मा १०
 एतच्चैव पात्रं ददाति माषेय पूर्णं कमण्डलुमचैतन्मोदनमभ्यु-
 त्मृष्य प्राश्र्याति । तस्य यत्र सृष्टे तदप्यु प्रवेशयत्यय हिरण्या-
 द्रुतं निष्पिबति । निष्पिबन्तमनुमन्त्रयत इममग्र आयुषे
 वरुषे रुधि प्रियः रेतो वरुष सोम राजन् । मातेवासा
 अदिते गर्भं यश्च विधे देवा जरदृष्टिर्धयामदित्यथैतं प्रवर्त- १५
 मद्भिः प्रचाख्य दक्षिणे कर्णं आशङ्गीत आयुष्टे विश्वतो
 दधदित्यथैनमनुपरिवर्तयत । आयुरधि विश्वायुरधि सर्वायु-
 रधि सर्वमायुरमीत्यथैनं विभिर्दर्मपुञ्जीछैः पदयति यतो
 वातो मनोजवा यतः चरन्ति सिन्धवः । तासां त्वा सर्वासाः

१ पञ्चमपात्रिभ्या M, आशुमपात्रीभ्याः Be 7 BUD. पञ्चमोत्तराः Be.
 १ Thus M, एवं 1.5.0, एवं the other MSS.

इवाभिषिञ्चामि वर्चसेत्यास्य दक्षिणमक्षिकटं^१ न्यचति^१
 समुद्र इवाधि गच्छना सोम इवास्यदाभ्यः । अग्निरिव विश्वतः
 प्रत्यह् सूर्य इव ज्योतिषा विभ्यरिति^१ ॥ ६ ॥

यावद्देवात्राध्वर्युश्चेष्टति तावदेव प्रतिप्रस्थातौदुम्बरे द्रोणे

- * चतुष्टयैरपः समवनीय चतुरो यद्वाग्दृष्ट्यात्पत्वा यो द्रवणे.
 रसस्तमहमस्मा आमुष्यायणाय तेजसे ब्रह्मवर्चसाय गृह्णामीति
 पर्णमयेनापां य ऊर्माँ रसस्तमहमस्मा आमुष्यायणायौजसे
 वीर्याय गृह्णामीति नैयपोधेनापां यो मध्यतो रसस्तमहमस्मा
 आमुष्यायणाय पुष्पै प्रजननाय . गृह्णामीत्याश्वत्येनापां यो
 १० यज्ञियो रसस्तमहमस्मा आमुष्यायणायुषे दीर्घायुषाय
 गृह्णामीत्यौदुम्बरेणाथैतद्रोहितं चर्मानुडुहं^१ प्राचीनधीवमु-
 त्तरसोमोपस्तृणाति^१ तद्यजमानं प्राञ्चमुपवेश्य सुवर्षरज-
 ताभ्याः इक्काभ्यां पर्युपास्याभिषिञ्चत्यपां यो द्रवणे रसस्ते-
 नाहमिममामुष्यायणं तेजसे^१ ब्रह्मवर्चसायाभिषिञ्चामीति
 ११ पर्णमयेनापां य ऊर्माँ रसस्तेनाहमिममामुष्यायणमोजसे
 वीर्यायाभिषिञ्चामीति नैयपोधेनापां यो मध्यतो रसस्तेनाह-
 मिममामुष्यायणं पुष्पै प्रजननायाभिषिञ्चामीत्याश्वत्येनापां यो

१ Thus Be, दक्षिणमक्षिकटम्याचति M, दक्षिणे अक्षिकटे न्यचति BU,
 दक्षिणे अक्षिकोटं न्यचति Be 7 D

१ All MSS. exc. M ins जपनेनाग्नि ।

२ In Be here and infra all the Datives (•वर्चसाय, औजसे, वीर्याय
 etc) are changed into Instrumentals M has everywhere Ins-
 trum

यज्ञियो रमक्षेनाहमिममामुष्यायणमायुषे, दौर्घायुत्वायामि-
 पिञ्चामीत्यौदुम्बरेण^१, समुन्मृष्टे समुत्क्रोशन्तीति, समानमा
 मुखस्य विमार्जनादुत्तरत एतद्गुपायितः शतं^२ तिष्ठति रथस्य^३
 तदभिप्रेत्यभिप्रेक्षि वीरयस्त्रोषयेत्ता सपदहा । आतिष्ठ, मित्र-
 वर्धनस्तुभ्यं देवा, अधिप्रवञ्चित्यथ रथस्य पक्ष्मी संमृशत्यङ्गौ
 न्यद्भावभित्तौ रथं धाविति^४ रथमातिष्ठत्यातिष्ठ वृचहृत्ति
 प्रतिपद्यायं पृणक्तु रज्ज्मौ उपस्यमित्यातो^५ ऽथैतच्छतं^६ विः
 प्रदक्षिणं परियाय^७ पुरस्कृत्यायाति^८ तदध्वर्यवे ददाति^९ स
 एष ओदनसवो राज्ञो वा ब्राह्मणस्य वा वैश्यस्य वा पुष्टि-
 कामस्य यज्ञः^{१०} ॥ १० ॥ तृतीयः ॥

पञ्चगारदौघेन यच्छमाणो भवति^१ स उपकल्पयते सप्तदश
 निरष्टाम्बुतरानेकहायनाम्^२, पुरस्तान्मार्गश्रीर्षी^३ पौर्णमास्या
 आमावास्याेन षविषेष्टा सप्तदश ज्ञाहतीः पृथ्वीर्वत्सतरीराल-
 भते^४ ऽभिप्रोक्षणतो वत्सतरान्स्यापयित्वोत्सृजन्त्यथेतराभिः
 सप्तस्थां कुर्वन्ति^५ संवत्सरे पर्यवेते भक्ष्यः सातपनेभ्यः सप्त-
 दश, पृथ्वीर्वत्सतरीरालभते^६ ऽभिप्रोक्षणतो वत्सतरान्स्याप-
 यित्वोत्सृजन्त्यथेतराभिरेव सप्तस्थां कुर्वन्ति^७ द्वितीये संवत्सरे

१ Uncertain again, cp p. 350, 6, शतं ति० रथं च M; हृत्ति ति० र
 च Be 7 D, हृत्ति ति० रथस्य (omitting च) UB; धितसि० रथस्य Be.

२ Thus M sec m, •मंक्षिण pr m, •मक्ष्य Be 7 BDU; •तदर्थं Be

३ पक्ष्मि M, परियाय B, परीयाय the other MSS.

४ Thus M Be; •श्रीर्षी Be 7, •श्रीर्षं DU; •श्रीर्षो B.

- पर्यवेते महद्भ्यो गृहमेधिभ्यः सप्तदश कल्माषीर्वत्सतरौरा-
 लभते ^१ ऽभिप्रोक्षणतो वत्सतराग्न्यापयित्वोत्सृजन्त्यथेतराभिरेव
 सप्तस्रां कुर्वन्ति ^१ तृतीये संवत्सरे पर्यवेते महद्भ्यः कौडिभ्यः
 सप्तदशावलिप्रा वत्सतरौरास्रभते ^१ ऽभिप्रोक्षणतो वत्सतरा-
 ५ ग्न्यापयित्वोत्सृजन्त्यथेतराभिरेव सप्तस्रां कुर्वन्ति ^१ चतुर्थे
 संवत्सरे पर्यवेते महद्भ्यः स्वतवद्भ्यः सप्तदश राजीवां ^१ वत्स-
 तरौरास्रभते ^१ ऽभिप्रोक्षणतो वत्सतराग्न्यापयित्वोत्सृजन्त्यथे-
 तराभिरेव सप्तस्रां कुर्वन्त्येतदेवाहर्दीचते ^१ संवत्सरमुख्यं
 विभर्ति ^१ द्वादशोपसदस्तस्याहानि विटदग्निष्टोमः पञ्चदश
 १० उक्थ्यः सप्तदश उक्थ्यः पञ्चदश उक्थ्यः सप्तदशो ऽतिरात्र-
 स्तस्य मासुत स्तोमो भवत्यथैतेषां पशूनां चयः प्रथमे ऽहश्चैन्द्रा-
 मासुता उच्चाणः सवनौथा आस्रभ्यन्त ^१ एवं द्वितीय एवं तृतीय
 एवं चतुर्थे ^१ पञ्चोत्तमे ऽहसास्रभ्यन्ते ^१ वर्षिष्ठमिव ह्येतदह-
 र्मन्यन्ते वर्षिष्ठः समानानां भवतीति ब्राह्मणमथैतेषां पशूनां
 १५ यदि नश्यति सियते वा याश्चमेधे प्रायश्चित्तिस्तां हत्वाणान्यं
 तद्देवत्यं ^१ तद्दर्शं ^१ तद्वयसं ^१ तद्रूपं ^१ तज्जातीयं ^१ पशुमास्रभन्ते ^१
 स एष पञ्चभारदीयो राशो वा ब्राह्मणस्य वा ^१ यः कामयेत

१ Thus Be 7, राजीवां D, राजीवं U, राजीवंसु• Be, राजीवंसु• B,
 उक्थ्यो राजीवंसु• M

१ •सुष्णं M.

१ तद्देवत्यं MSS

१ oia M

बहोर्भूयान्शामिति स एतेन यज्ञक्रतुना घञेत^१ बहोरेव
भयान्भवति^१ ॥ ११ ॥

अग्निष्टुता यच्च्यमाणो भवति^१ तस्य सर्वमेव समानं^१
पुरोरुच एवान्वा^१ अस्थाजरामो ऽग्न आबूषि पवस रत्येन्द्र-
वायवस्य^१ यज्ञा नो मिचावहणेति मैत्रावरुणस्याग्निना पिबतः^१
सुतमित्याशिनस्य^१ दे विरूपे चरतः पूर्वापरं चरतोऽभाय-
यैताविति शुक्रामन्विनोऽस्त्रीषि शता ची षहस्ताश्चग्निमित्या-
चयणस्य^१ नियुनक्तुव्यस्य^१ नित्या भ्रुवस्थाग्निनाग्निः समिधत
रत्येन्द्राग्रस्याग्निर्देवानां जठरमिति वैश्वदेवस्थाग्निश्चियो यदु-
त्तमं ईडे अग्निः स्वसमिति तिष्ठो मत्सतीषानाः^१ शुधि^१
शुक्लर्षे वक्त्रिभिरिति माहेन्द्रस्य^१ विश्वयामदितिर्षज्ञियानां
ते अग्ने त्वामग्र इति तिष्ठ आदित्यस्य^१ पहस्य^१ नि ता
यज्ञस्य साधनमिति सावित्रस्य^१ नित्या पानीयतस्य^१ नियु-
नक्ति हारियोजनस्य^१ स एव विष्टदग्निष्टुत्यविचं^१ यथा ह वा
इदं^१ दावादभिदूनां^१ अभिष्टयाः^१ पुनर्षेवा^१ औपधयो सगु-^१
त्तिष्ठन्त्येव^१ ह वा एष एतेन यज्ञक्रतुनेद्वा श्चिः पूतो मेधो
भवति^१ स यदि मुखेन पापहन्मन्येत विवृतं कुर्वीत^१ स ह वै

१ आदित्यपहस्य M

१ My conjecture, इयं दावादभिदूनादभिष्टयां M, इदमभिदूनादभिष्टया
B Bo 7 (pr. m.) D (pr. m.) U Do (pr. m.); इयं दावादभिदूनादीर्दं ।
7 D in ms-232; इयं देवा अग्निदूनादभिष्टया Do (sec. m.).

१ Thus Bo 7 BDU, पुनर्षेवा Do M.

- मुखेन पापं करोति यो ऽनूचानस्य वा मुनेवां दुरवगतमव-
गच्छति ^१ यदि वाङ्म्यां पद्मदशं कुर्वीते^२ य ह वै वाङ्म्यां
पापं करोति यो ब्राह्मणायोद्यच्छते ^३ यद्युदरेण सप्तदशं कुर्वी-
ते^४ य ह वा उदरेण पापं करोति यो ऽनाश्वान्नस्यान्नमन्नाति ^५
- ५ यदि पद्मामेकविंशं कुर्वीते^६ य ह वै पद्मां पापं करोति ॥ १२ ॥

य^१ शारङ्गान्वा^२ गान्धारान्वा^३ शौवीरान्वा करस्करान्वा^४

कञ्जिङ्गान्वा गच्छति ^५ स यदि सर्वश एव पापकृन्मन्येत चतु-
ष्टोमेनाग्निष्टोमेन यजेत ^६ तेन हेतेनर्तुपर्णा भाङ्गाश्विन^७ ईवे^८

शफालाना^९ राजा ^{१०} तेन हेद्वा ग्दगयामभिप्रययौ ^{११} त^{१२}

- १० हेन्द्रो ऽनुश्याधैवेचां^{१३} चके ऽहमु त्वा तथातये^{१४} यन्मा^{१५} यज्ञ-
कृतोरन्तराय^{१६} इति ^{१७} स ह खिन्न उदकमभवेयाय^{१८} ^{१९} त^{२०}
ह तत्रैव स्त्रियं चकार ^{२१} सा सुदेवला नामास ^{२२} सा हैतदेव
राष्ट्रमभ्यारोह ^{२३} सा स्त्री सती पुचाञ्जनयां चकार ^{२४} तेभ्यो
हेन्द्रः समदं दधी ^{२५} ते हता विदृढाः शिशिरे^{२६} तानुभया-

१ Thus Bo 7 D, शौराङ्गान्वा M Be, शौराङ्गान्वा B, शौरा त्वा U

२ इन्वा M

३ Thus M Bo 7 D, कार M Bo BU

४ *शाश्विनं रंजनीयानां M

५ *चां M Bo 7 U; *चां Be B

६ तथाज्ञातदेव M

७ i.e. यन्मा यज्ञ M Bo D या संमयाया यज्ञ M

८ Thus M Bo 7 D; *सभुपेयाय Bo B

९ Corrected, शि (or शि ?) चिते M शिशिरे the other MSS

नन्तरेण इदं न्यासां चक्रे । इथो हेन्द्र आजगाम । तामु^१
 हाभ्युपेयाय ।^१ ताः होवाच सुदेवताः इति^२ भगव इति^३
 प्रियं तवैतदिति^४ किं मे भगवः प्रियं भविष्यतीत्येवं वै
 मम तदप्रियमाशीषन्ना यज्ञकतोरन्तरागो वृषीष्व सु यतरे
 ते पुत्रा जीवेयुरिति^५ यानैव भगव स्तौ मत्प्रथममिति^६
 होवाच तस्मादाहुः स्त्रियाः पुत्राः प्रेषाणो भवन्तीति^७
 स एतस्मिन्नेव पूर्वपक्षे पतुष्टोमेनाग्निष्टोमेन यजेत पुरा
 श्रेयाञ्छान्त्यै ॥ १३ ॥

इन्द्रसुत यच्छ्रमाणो भवति तस्य सर्वमेव समानं पुरो-
 रुच एवान्यासिष्ठा इरी कस्य वृषा सुते सचेत्येन्द्रवायवस्येन्द्रं^१
 वषं महाधन इति मैत्रावरुणस्य^२ दिता यो वृत्रहन्तम इत्या-
 थिनस्य^३ स सूर आजनयञ्ज्योतिरिन्द्रसुत त्यदाश्वस्थिमिति
 प्रकामन्विनोर्भरेखिन्द्रमित्वाययणस्य^४ नित्योक्थस्य^५ नियु-
 नक्ति^६ भ्रुवस्य^७ महि क्षेपं पुरु यन्द्रमित्येन्द्राग्रस्योहं नो लोक-
 मनुनेषि विद्वानिति वैश्वदेवस्य^८ नित्या महत्वतीयानां^९ नित्या १५

१ My conjecture; तामुपेयाय B Be. तामुपेयाय M; तामुपेयाय
 Be 7 D; तामुपेयाय U

२ सुदेवताश्च इति (this is the way in which Nandīśāguri expresses
 the pluti) M, सुदेवता इति Be Be 7 D; सुदेवताति BU. Properly
 speaking we expect सुदेवताश्च इति, pluti from सुदेवते ।

३ तवैतदिति all the MSS exc M, which reads तवैतद्व्यदिति, is
 pluti contained again in तवैताद् ?

४ नित्या M only

माहेन्द्रस्यां नो विश्वाभिहृतिभिः कदाचन स्तरीरसौन्द्राय
 गाव आशिरमिति तिस्र आदित्यस्य^१ ग्रहस्येमां^२ ते धिय-
 मिति सावित्रस्य^३ नियुनक्ति पाद्वीवतस्य^४ नित्या हारियो-
 जनस्य^५ स एष पञ्चदश इन्द्रमुदिन्द्रियकामस्य^६ यो वा^७
 * ज्येष्ठवभ्रुरपभृतः स्यात् एतेन यज्ञक्रतुना यजेताश्रुते ह्येव
 ज्येष्ठताम्^८ ॥ १४ ॥

अग्नोर्यामिण यक्ष्यमाणो भवति^१ दीचते^२ तस्यापरिमिता
 दौचा दादशोपसदस्त्रिवृद्धहिष्यवमानः पञ्चदश^३ होतुराव्य^४
 सप्तदशं मैत्रावरुणस्यैकविंशं ब्राह्मणाश्च^५मिनस्त्रिणवमच्छा-
 १० वाकस्य^६ चयस्त्रिंशो माध्यंदिनः पवमानश्चतुर्विंश^७ होतुः
 षष्ठ^८ रथंतरं च वैराजं च सामनी अन्यतरेणान्यतरत्परि-
 षुवन्ति^९ चतुस्रवारिंशं मैत्रावरुणस्य वामदेयं च शाकरं
 च सामनी अन्यतरेणान्यतरत्परिषुवन्यष्टाचत्वारिंशं ब्राह्मणा-
 १५ ष्च^{१०}मिनो नौधमं च वैरुपं^{११} च सामनी अन्यतरेणान्यतर-
 त्परिषुवन्येकविंशमच्छादाकस्य कालेयं च रैवतं च सामनी
 अन्यतरेणान्यतरत्परिषुवन्ति^{१२} तमेतमष्टाष्ट इति कन्दोगा
 आचवते^{१३} चिणव आर्भवः पवमानस्त्रयस्त्रिंशमग्निष्टोम-
 मामैकविंशान्युक्त्यानि^{१४} मघीडशिकानि पञ्चदशानीतराणि

१ आदित्यपच. M Bo

२ om Bo 7 DU

३ Thus (and cp S&ankh. XV 7 4) M Tr U Bo Kes ; वैराज

वैराज्यं or वैचत्यं the other MSS

४ *मुक्त्यानि M Tr *मुक्त्यानि all the other MSS

चिद्वद्राथंतरः सन्निस्तुचुद्राः पयवो ऽतिसेदुः^१ मोमो वा
 एतदतिरिच्यमान इयाय^२ ते^३ देवा^४ अनुवन्नप्तोर्वा अयम-
 व्यरेधि तस्य को याम इति^५ तदप्तोर्यामस्थाप्तोर्यामलं^६
 तस्मा एतान्यतिरिक्तस्त्रोचाण्यवकल्पयां चक्रुस्त्रिवृद्धीतुर्जरावो-
 धीयं पञ्चदशं मैवावरुणस्य सौहविष^७ सप्तदशं^८ ब्राह्मणा-
 ष्च^९सिन उद्व^{१०}शौयमेकविंशमच्छावाकस्य वारवन्तीयं^{११} तदु
 वा आड्यदच्छावाकचमसमनु यज्ञः मंतिष्ठेतान्तं यज्ञं गमये-
 दथो दान्तं यजमानो गामुकः^{१२} स्याद्धोत्र एव सुवीरन्दो-
 तानुग्रहस्यात्तया मथतो यज्ञः सनाधीयत^{१३} इति^{१४} तदु
 वा आडः सर्वाण्येवाग्निनानि मृतशस्त्राणि स्युर्ध्वं^{१५} किंच^{१६} १०
 राक्षिमुपातिरिच्यते सर्वं तदाग्निमिति^{१७} न्वेकमपापरं द्विव-

१ The MSS. of the text seem all to be corrupt. •तिसेदु Tr; तिसेदुः M (if I see right!), तिसेदुः all the other MSS, •तिसेदुरति-
 कामतीत्यर्थे Bhav. (read •कामन्ती•).

२ Thus M, इयायतेनदेवा BUD; इयायतेनदेवा Bo, इयायतेनदेवा H;
 इयायतेन Tr.

३ सौहविष सप्त• MH, सौभरन्विदविचं सप्त• UD, सौ (श्री) भरन्विदविचं-
 सप्त• Bo Be 7, सौभरन्विदविचिसप्त• B, सौभध्वंसप्त• Tr.

४ Thus M only, छावुक all the other MSS

५ Thus MHTr Kes, सप्तपयत the other MSS.

६ Thus all the MSS., नच (i. e. न च) Karmānta (one MS.
 यद्वि) Kes. and Rudr on Āp. XIV. 4. 15

७ किंच M.

८ Some of the MSS agun इतो, read perhaps •मिनीश्नेक• ।

त्यश्चदशः^१ सप्तदशमेकविंशमथैतेषां देवता अग्निरिन्द्रो विश्वे
देवा विष्णुरिति^१ ॥ १५ ॥ चतुर्थः ॥

वृत्त्युषवेन यच्छ्रमाणो भवति^१ स उपकल्पयते शार्दूलचर्म
सुवर्णरजतौ च रुक्मौ वैद्याघ्रावुपानहौ^२ शर्मपच्छ्रावुपानहौ
५ वृष्णिवाससं च क्षौमं च तिसृधन्वमाशन्दीः साधीवाशं
दुन्दुभिं विमितमौदुम्बरं द्रोणं चतुःशक्तिं चतुष्टयोरपो
दिग्भ्यः संभृताः शतं^३ च^३ रथं^३ चैतेनोपकृत्तेन चित्रामायती-
सुपरमत्ययं^४ चित्रयेति पूर्वमग्निमन्वस्यत्युत्तपनीयः शालीनो
७ न्वाहार्यपचनमाहिताग्निरथान्वारथ्ये यजमाने जुहोति व्याप्तो
१० ऽयमग्नौ चरति प्रविष्ट इति षट् सुवाङ्मतीरथं यजमानाय-
तने शार्दूलचर्म प्राचीनपीवसुत्तरलोमोपलृणाति यत्ते शिष्यं
कश्यप रोचनावदिन्द्रियावत्पुष्कलं चित्रभानु । यस्मिन्सूर्या-
श्र्पिताः सप्त साकं तस्मिन्वाजानमधिविश्वयेममित्यथ वैद्याघ्रा-
वुपानहावुपमुञ्चते^५ शौरधीति दक्षिणे पादे ष्टयिव्यमीत्युत्तरे^६

१ •द्वयं and the following, neutra HTr, पंचदशः सप्तदश एकविंशमं^०
M, nominatives masc. the other MSS., cp also Rudr on
Āp 1. c.

१ वैद्याघ्रावु • M

२ Uncertain again, cp supra p 354, 3, शतं च रथं चै • M, सतं
च रथं चै • Be 7 D, सतं च रथं चै • BU, सतं च रथं चै (विभी •) Be.

३ Probably M reads अथ, perhaps rightly, 180 अथ, cp supra
p. 350, 7

४ वैद्याघ्रावु • Be U, वैद्याघ्रावु • M Be 7, वैद्याघ्रावु • D, वैद्याघ्रावु • B

आमन्दीं निदधाति^१ ; तां तथा प्रत्यधरोहति यथा-राजसूये
तथा^१ ॥ १७ ॥

यावदेवाचाध्वर्युयेष्टति तावदेष प्रतिप्रस्थाता वारुणेन
शृतेनोपरमति^१ वारुणस्य^२ वारुण्यौ भवतः खिष्टकृतः खिष्ट-
५ व्याव^३शाम्ना^४ एतच्छतं^५ ददात्यथैनं विमितेनाभिविद्वन्ति^६
तद्योत्तरार्धं दुन्दुभिमाषञ्जयति^७ तमसंयात्यादित्य आप्नन्त्यथैनः
सःशक्ति यजमान वाचं यच्छ^८ राष्ट्रे च^९ षागृहीति^{१०} सौ ऽत
ऊर्ध्वं वाचंयमो भवति^१ स यत्किंच^१ व्याहरति ददामीत्येव
व्याहरत्य^१पसंगच्छन्त एनमेते. राजगृहाः सूतयामस्यः^{१०} क्षत्त-
१० संघीतारः कारुविशा इति^१ तेभ्यः पठौहीं वेहतं ददाति^१
तांते पचमाना रमयन्तो जागरयन्त आषते^१ ऽषाध्वर्युरपर-
राच आद्रुत्य चतुष्टयीनामपां प्ररेके मन्यमुपमप्यावप्राय^१
वानवप्राय वा प्रयच्छति^१ तः स^१ भक्षयति तृष्णीमथैनं
नवनीतेनाभ्यनह्नेना व्याघ्रं परिपस्वजाना इत्य^१यादित्यमुच्यन्त-

१ वच० all MSS. exc M.

२ खिष्टकृत्या० all exc. M.

३ Uncertain again ; एतच्छतं Be 7 BUD ; एतच्छतं Be, M has a blank of two aksharas.

४ Thus M, •भिविद्वन्ति the other MSS.

५ Thus M ; चरागृह्य० Be BU ; चरागृह्य० Be 7 D.

६ •किंचिद् M.

७ •पानवप्रायः M.

८ चरागृह्य i. s. n. उपमप्य all MSS

९ Thus M Be ; वच the other MS

सुपतिष्ठत उदसावेतु सूर्य उदिदं मामकं वचः । उदिद्धि
 देव सूर्य सह वयुना मम । अहं वाचो विवाचनं मयि
 वागसु . धर्षसिरिति ^१ राजगृहान्विप्रव्रजतो ऽनुमन्त्रयते यन्तु
 नदयो वर्षन्तु पर्जन्याः सुपिप्पला ओपधयो भवन्तु । अन्नवता-
 मोदनवतामामिचवतामेयाः राजा भूयासमिति ^१ ॥ १८ ॥

अत्रैतद्वादशाहं^१ व्रतं चरति ^१ स यदि प्राङ् वोदङ् वोचरति
 चार्मपक्षीभ्यां क्षीमं वसानो ^१ ऽथ यदि दक्षिणतः पश्चाद्वा
 वैशाखीभ्यां . दृष्णिवाससं वसानो ^१ ऽथ द्वादशसु शुष्टासु द्वे
 सुवाङ्मती जुहोति ये केशिनो नर्त इति द्वाभ्यामथ प्रोष्ठमा-
 रोहत्यारोह प्रोष्ठं विषहस्र शत्रूनित्यथास्य शिरः प्रमन्दयति^२ १०
 यत्क्षीमन्तं कङ्कतस्ते क्षिलेखेत्यथास्य केशान्वपति येनावपत्सविता
 चुरेषेति ^१ प्रवपतो ऽनुमन्त्रयते मा ते केशाननुगाद्वर्षं
 एतदित्यथैनाम्समुच्चित्य दर्भस्तम्बे निदधाति तेभ्यो निधानं
 बद्ध्वा श्वेच्छन्नित्यथैनमुष्णोदकेनाग्नावयति वक्षं ते वाङ्मवोः
 सविता . दधानिति ^१ तेन ह्येतेन मृत्युरीजे प्रजानामैश्वर्य- ^{१५}
 माधिपत्यः राज्यं परीयामिति ^१ ततो वै स प्रजानामैश्वर्य-
 माधिपत्यः राज्यं पर्यैद्यः कामयेत समानानामैश्वर्यमाधिपत्यः
 राज्यं परीयामिति स एतेन यज्ञक्रतुना यजेत ^१ समाना-
 नामैश्वर्यमाधिपत्यः राज्यं पर्यैत्यथ ह्येतेन सुरयः प्रैव्य^१ ईज

१ चक्षीमदा • M.

२ प्रमदयति M

आतिष्ठं परमतामियामिति ^१ ततो वै स आतिष्ठं परम-
तामैद्यः कामयेतातिष्ठं परमतामियामिति स एतेन यज्ञक्रतुना
यजेतातिष्ठं वैव ^२ परमतामेति ^३ ॥ १६ ॥ पञ्चमः ॥ ८.

सद्यस्त्रिकया यज्यमाणो भवति ^४ स यूपं च वृत्तं ह्येदयति
५ साङ्गस्यं वेधां यूपस्य कारयति साङ्गस्यं साङ्गस्यस्य ^५ तौ
सहस्य भुञ्जते वा नि ^६ वा ^७ दधत्ययास्यैतत्पुरस्तादेव जुष्टे
देवयजने वेदिसंमितं विमितं ^८ कारितं भवति ^९ तदेतेन
साङ्गलेन ^{१०} परिहार्यं ^{११} कर्षयति ^{१२} तस्मिञ्जघन्यवाप्यान्यवाप्याप-
यिता ^{१३} परिघातयत्ययास्यैते रया उपकुप्ता भवन्ति सत्युक्
१० मष्टिवाही द्वियोगं सूरिरिति ^{१४} तेषु काल एव दधि-
विनालानामञ्जयन्ति ^{१५} स घीस्य जघन्याहःसु प्रजहितेषु
यवेष्त्विजः पदेनाङ्गापयतीष्टा वा मा याजयिष्यथ भक्तं वा
वः कारयिष्यामीति ^{१६} तेषूपषमेतेषु काल एव प्रातरग्निहोचं
जुहोत्युपसंगच्छन्त एनेत चत्विजो ^{१७} ऽयेनानाह सद्यस्त्रिकया
१५ मा याजयतेति ^{१८} तं तपेतीतरे प्रत्याऊसोसौ तदानीमेव

१ एव om. M

२ Thus M only; न वा दधत्य० Be; न वा दधान्य० BU, निरुधाति वा
Be 7 DU (bis).

३ om M.

४ Thus MUDR Be 7, •सेनापरि० Be U (bis).

५ Thus M, तस्मिन्निहोहीन् यथावापयिता Be 7 DU; तस्मिन् जघन्यवा-
प्यान्यवापयिता Be, तस्मिन्निहोहीन्यवापयिता D.

६ Thus M; द्वियुग्धारि० the other MSS.

७ Thus M, करिष्यामीति the other MSS

- अथ प्रायणीयेन चरति^१, प्रायणीयेन चरित्वा पदेन
 चरति^१ पदेन चरित्वा त्रिवत्सेन भाण्डेन वत्सतरेण राजानं
 क्रीत्वोद्यातियं निर्वपत्यातिथ्येन प्रचर्यैकगणा उपसदो भवन्ति^१
 'मध्यमयोपसदा प्रचर्योत्तरवेद्यै काले खलेवासीः' मापयत्यथा-
 ५ नहुहः संयुज्य यवान्प्रहृत्य^२ मृणन्ति^३ 'यवपुरीषैवोत्तरवेदि-'
 भवत्यथ मध्ये नहुहः संयुज्य प्राचो यवान्प्रगृह्णन्तो^४ यन्ति^१.
 यववर्हिरेवैया महावेदिभंवत्यथाहवनीयं प्रणयत्याहवनीयं
 प्रणीय सदोहविधाने संमिनोति^१ सदोहविधाने संमित्याग्नी-
 योमौ प्रणयत्यग्नीयोमौ प्रणीय वंशतीवरीर्गृह्णाति^१ तासुदानौ-
 १० मेव परिहृत्य प्रातरनुवाकमुपाकरोति^१ परिहिते प्रातरनुवाके
 ऽपो ऽश्चैत्यद्विरद्वैत्यग्निष्टोमं क्रतुमुपैति^१ प्रसिद्धो ऽभियवः^१
 प्रसिद्धं यहा गृह्णन्ते^१ समानं कर्माश्विनाद्द्विहादाश्विनं यशं-
 गृह्णीत्वा तिस्रो रश्ना आदाय साङ्गल्ल्यामभ्यैति^१ तस्यै कटे
 परमिव यथास्रभाजनं भवति^१ शकंशान्तां^२ साङ्गल्ल्यामुमुष्यायै-

१ All the MSS. exc. M have सन् before मध्यमयो.

२ M reads यसां LS. ० खलेवासीः; are we to correct उत्तरवेद्यै काले यसां मापयति? But then somewhere the words खलेवासी पूरो भवति must have fallen out, cp the Karmānta.

३ Thus M, प्रहृत्यर्हति B; प्रहृत्यर्हति Be; प्रहृत्यर्हति U, प्रहर्हति U (bis), Be 7 D om this passage

४ प्रहर्हन्तो M, प्रहर्हन्तो all the other MSS, read perhaps प्रहर्हन्तो P

५ Uncertain reading, शकंशान्तां M Be U (bis), यववासांतां Be 7 DL, यववासांतां B

तान्यश्रुतुपाकरोत्यग्नीषोमीयमाग्नेयमनूबन्ध्यमिति^१ तेषामनू-
चीनं^२ वपाभिराद्रवन्ति^३ ॥ २१ ॥

अग्नीषोमीयस्याध्वर्युर्वपया प्रथमया प्रपद्यते^४ ऽनूची इतरे
आहरन्ति^५ परिहितासु सौकीयासु श्रुतासु वपास्वग्नीषोमी-
यस्य वपया प्रचरति^६ परीतरे शाययन्ति^७ प्रातःसवनीधा-
नामग्नीषोमीयस्य पशुपुरोडाशो मुख्यो भवति^८ स्तुते माघंदिने
पवमाने ऽग्नीषोमीयेण चरत्यनन्तर्हितं^९ चाग्नेयं^{१०} वपया
चरति^{११} स्त्रे धामसाग्नेयेन^{१२} चरत्यनन्तर्हितं^{१३} एवानूबन्ध्यस्य^{१४}
वपया चरति^{१५} द्वतीयसवनीयानामनूबन्ध्यस्य पशुपुरोडाशो
मुख्यो भवत्यसमुदिते ऽनूबन्ध्येन चरति^{१६} संतिष्ठते सद्यस्की^{१७}
तस्य यद्मद्यस्क्रियते धृद्धमेवास्य तत्पुनर्यज्ञं^{१८} एवास्य^{१९} तद्द्या-
दित्याद्यं^{२०} ह वा अद्भिरमस्य सुवर्गे लोके पस्पृधिरे^{२१} ते

१ *नूचीना M.

२ प्रतिपद्यते M.

३ Thus M, *हितमाग्नेयस्य the other MSS

४ Thus M Be B U U(bis) D (pr. m) Be 7 (pr m), *देवस्य
Be 7 (acc m) D (acc. m)

५ चरत्य* M Be 7 BD, चरत्य* Be U U(bis)

६ च 108 Be 7 BD

७ Thus my conjecture, तद्भवदंश्च एवास्य च तद्यादित्याद्य M^१

तद् भवदंश्च एवास्य च तद्यादित्याद्य lie तस्यस्यद्वयस्य * / (bis),

B तस्यस्यद्वयस्य एवास्य तद्यादित्याद्य B: 7 DU^२ , एवास्यदित्याद्य

ऽद्विरस आदित्यामभिप्रजम्पुरग्निना^१ दूतेन श्वसुत्या न
इत्यपास्माकमश्वसुत्येति ॥ २२ ॥

- आदित्याः प्रोचुर्सेषां नस्त्वः^२ होतेति^३ ते ऽमुमादित्यमश्वः^४
श्वेतं भूतं दक्षिणां निन्यिरे^५ हिरण्याभिभूतरश्मनं^६ तस्मात्स्य-
५ स्त्रिकपे श्वेताम्नो दक्षिणा हिरण्याभिभूतरश्मनो^७ यच्छेताश्च
आदित्यश्च तद्रूपमथ यद्विरण्याभिभूतरश्मनो रश्मीनां तत्तस्य
चिष्टतः सतस्यत्तुर्विंशौ माथ्यंदिनाभंवौ भवतस्यत्तुस्यत्वारिंशः^८
होतुः षष्ठं^९ चतुर्विंशमग्निष्टोमसाम^{१०} चिष्टदेवान्यत्सर्वः^{११} श्वेतां
ददात्यनुक्रिया यक्ष्यमाणो^{१२} ग्रीहिषु दीचते^{१३} स इह्येन
१० संतिष्ठत श्रौपवसव्यादेकमहः^{१४} सुत्यमेकमहस्तस्य चिष्टत एव
सतस्यत्वारिंशौ माथ्यंदिनाभंवौ भवतस्यत्तुस्यत्वारिंशः^{१५} होतुः
षष्ठं^{१६} चतुस्यत्वारिंशमग्निष्टोमसाम^{१७} चिष्टदेवान्यत्सर्वः^{१८} श्वेतां
वर्षां ददाति^{१९} परिक्रिया यक्ष्यमाणो माषेषु दीचते^{२०} स
इह्येष संतिष्ठत आ क्रयादेकमहरोपवसव्यादेकमहः^{२१}
११ सुत्यमेकमहस्तस्य चिष्टत एव सतो ऽष्टाचत्वारिंशौ माथ्यं-
दिनाभंवौ जवतो^{२२} ऽष्टाचत्वारिंशः^{२३} होतुः षष्ठमष्टाचत्वारिं-

१ • २ • found in M only.

३ Thus M ; all the other MSS more or less corrupt.

४ Thus here and infra all the MSS. ; are we to read अभिहित-
i. e. अभिचूत ?

५ All MSS. exc. M ins. भवति ।

६ श्रौपवसव्याद् • or श्रौपवसवाद् • MSS

७ Thus M, श्रौपवसवाद् • the other MSS

शमग्निष्टोमसाम^१ चिद्वेदान्यत्सर्वं^१ यथासङ्गं ददात्यनिक्रिया
 यच्च्यमाणस्तिलेषु दीचते^१ स चतुरहेण संतिष्ठत आ क्रथा-
 देकमहरोत्तरवेदेरेकमहरोपवसथादेकमहः^१ सुत्यमेकमहस्य-
 तुष्टोम एव भवति^१ ॥ २३ ॥ यष्टः ॥

प्रात्यस्तोमेन यच्च्यमाणो भवति^१ ते राजनि वा ब्राह्मणे^१
 वा प्रतिपद्यमिच्छन्ते भासाय वर्तवे वा^१ ते यमभिसंजानते
 तः स्यपतिं कुर्वन्ति^१ स एषां प्रतानि चरति^१ सी ऽधः-
 संवेद्यमाः साश्चस्युपायी भवति^१ तद्धि दीचितप्रतमंय यत्कृष्णं
 वासः कृष्णात्सं परिधत्ते दीचितवसनस्य^१ तद्रूपमंय यत्कृष्ण-
 वस्तच्छावजिने धारयति कृष्णाजिनयोस्तद्रूपमंय यत्सुवर्णंरजतौ
 रक्तौ विभर्ति परिधर्म्योस्तद्रूपमंय यत्कृष्णमुष्णीषं धारयति^१
 दीचितौष्णीषस्य तद्रूपमंय यच्चर्ममयैर्वाणवह्निस्त्रिसृधम्भं धार-
 यति दीचितदण्डस्य तद्रूपमंय यद्वात्यवादं वदति दीचित-
 वादस्य तद्रूपमंय यत्सुर्यावुपानद्यौ^१ धारयति नेदीचितः
 सन्नमेधमधितिष्ठानीति^१ तत्तस्य^१ इ वा एतद्रूपस्य यज्ञस्य
 प्रतोददण्ड एव यूपः^१ प्रतोदपरिषेवणं^१ यथासङ्गं^१ रयमुखमा-^१

१ Thus M, •रीपवसथाद• the other MSS.

१ Thus M, •वसनीयस्य D, •वसनीयस्य Be 7; the other MSS.
 still more corrupt

१ Thus M; यत्सुर्यावुपानद्यौ Be 7 D, यत्सुवर्णंरजतौ B Be U

१ Thus Be 7, •तिष्ठानीति M.

इवनीय^१ ईवे^२ वेदियुगमुत्तरं वेदिरुत्तरयुगमुत्तरनाभिर्धनुर्धी^३
 इविधाने^४ पचसौ आग्नीधीयमाजांलीयौ^५ कूर्वरः^६ सदः^७
 किंकरावताना^८ धिष्ण्या^९ वन्धुरं^{१०} पत्नीशालः^{११} रथोपस्यो
 गार्हपत्यो^{१२} ऽधिष्ठानं पुराणगार्हपत्यस्ते^{१३} यमजं प्रमाथं^{१४} पचन्ते
 १५ य एषां पश्यथैमपूपः^{१५} स्यालीपाकः^{१६} स चरुपशुपुरोडाशौ^{१७}
 यां परिष्कन्दः^{१८} ऋयति सा पुरोनुवाक्या^{१९} यदाहरति सा
 याज्या^{२०} यदन्नन्ति स वपद्धारो^{२१} -यां कुम्वां^{२२} विमते सा
 पुरोनुवाक्या^{२३} यामधीवाक्याः^{२४} सा याज्या^{२५} यां विगणः^{२६}
 ऋयति स शस्त्वस्य^{२७} प्रतिगरो^{२८} यदभिकोशन्ति स उद्गीथस्ते^{२९}
 १० य एवमेतं यज्ञकतुं परोचमुपेत्य^{३०} प्रात्यक्षं नोपेयुः ॥ २४ ॥

यथा दीक्षितावकीर्णां विच्छिन्नसोमपीथा अनाश्रात्ता
 एवः स्युस्तस्माद्गात्यावस्थितस्य^{३१} प्रात्यस्तोमेनानीजानस्य नाश्रं^{३२}

१ Thus corrected; ईवे M, ईषा the other MSS

२ Thus M, धनुर्धी the other MSS.

३ Thus M, किंकरावताना the other MSS.

४ वन्धुरं M; वधुरं Be

५ Thus M, प्रमाथं Be, प्रमाथ Be 7 BUD

६ प्रकन्दं MSS exc M

७ कुम्वां MSS exc M.

८ यामधीवाक्यां MSS exc M.

९ यथं MSS exc M.

१० यज्ञप्रतिवरो MSS exc M

११ परोचमुपेत्य Be BU, परोचाहुपेत्य Be 7, पुरोचाहुपेत्य M.

१२ यत्यावः १२० यत्यावः M.

विच्छिन्नसोमपीथ इव ह्येषो ऽनाद्यान्नक्षेपां ये ऽनाहिताग्रयस्ते
यथागृहं विपरेत्याग्नीनाधाय चयस्त्रिंशताचयस्त्रिंशता
दक्षिणाभि स्यपतिमुपसमायन्ति ^१ तेषां ब्रह्मवन्धुरमागधो
मागधवाक्यो ब्रह्मवन्धुरपुंश्चलू पुंश्चलूवाक्या जरत्कद्रथो
जरत्प्रयोग्याभ्यां ^२ युक्तो ^३ बृद्धो वा एष थो ब्रह्मवन्धुरमागधो
मागधवाक्यो ^४ बृद्धा ब्रह्मवन्धुरपुंश्चलू पुंश्चलूवाक्या ^५ बृद्धो
जरत्कद्रथो जरत्प्रयोग्याभ्यां ^६ युक्तो ^७ बृद्धेनैव बृद्धं निरवदयते
तदेतद्वात्यधनं समवशान्तं दण्डोपानहं ग्रामूलाजिनं ^८ रथे
तिष्ठन्सुब्रह्मण्यः सुब्रह्मण्यामाक्यति ^९ दक्षिणानां काल एतदेवाद्य
भवत्यृत्तिजो दक्षिणा विभजन्ते ^{१०} तस्य प्रातःसवनीयाननुवर्तन्ते
संज्ञान्यै हवींश्चसंज्ञातमिव वा एते चरन्ति ये प्रात्यं चरन्ति ^{११}
समेवैनाग्जापयन्ति ^{१२} माध्यंदिनीयाननुवर्तन्ते ^{१३} ऐन्द्रामास्त
एकादशकपालं ^{१४} ऐन्द्रो वै प्रात्यो मास्तो यामो ^{१५} यामेष्टै-
वैनाम्समीचो दधाति ^{१६} तृतीयसवनीयाननुवर्तन्ते आदित्येभ्यो
शुवदश्वशरभृता इव वा एते चरन्ति ये प्रात्यं चरन्ति ^{१७}
भृतिसेवैनाग्मयन्त्यनूवन्ध्यस्य पशुपुरोडाशमनुवर्तन्ते आदित्य-

१ • प्रयोग्याभ्यां MSS exc M.

२ • शास्त्रकारिणं M, ग्रामूलाजिनं the other MSS, but cp Karmānta.

३ • वर्तेत all

४ • भावता all

५ • कपालं M, • कपाला the other MSS, this passage is missing
in Be 7 D

अहरप्रतिष्ठिता इव वा एते धरन्ति ये ब्राह्म्यं धरन्तीं वा
अदितिरस्यामेव प्रतितिष्ठन्ति । ॥ २५ ॥

- स एष ज्येष्ठानामग्निष्टोमस्तस्य चत्वारि षोडशानि द्वौ
पवमानाबुभे एवाश्वावाकस्य स्तोत्रे^१ एष एव^२ सृक्कनीयमा-
५ सुक्यस्तस्य षट् षोडशानि सर्वं पवमानाः सर्वाण्यश्वावाकस्य
स्तोत्राणि^३ तेन हेतेन भरत ईजिरे^४ तेषां विष्णु स्यपति-
रामापो^५ हेतेन दैव्या ब्राह्म्या ईजिरे^६ तेषां बुधः सौम्य
स्यपतिरामापो हेतेन कुरुब्रह्मणां पुत्रा ईजिरे^७ तेषामौपो-
दितिर्गौपास्त्रायनो वैशात्रपस्य स्यपतिराम^८ तेन हेद्वा पञ्चा-
१० क्षात्रात्या अभिप्रययुस्तान्द पितर ऊचुर्मा पुत्रकाः पश्चात्तान्या-
मिष्टोपवादिनो वै पञ्चास्त्रा उप वो वदिथन्तीति^९ तान्हा-
नादृत्यैव प्रययुस्तौ ह केजिनो दास्यस्तोपवसथमाजगुस्तान्द स्यो
भूते महिष्यवमानः सर्पतो^{१०} ज्वालेभिरे पवित्रं वै बहिष्यव-
मान आत्मानं पवयिष्यामह इति वदन्तो^{११} इय ह पश्चालेषु
१५ गन्धर्वायपो वालेषु आग्निवेश्यो ऽगूधान आस^{१२} ताह^{१३} सह^{१४}
सर्पतः पप्रश्न के सर्पन्तीति^{१५} वयं भरत इति^{१६} तेषां वः क
स्यपतिरित्यहं विष्णुरित्यौपोदितिर्गौपास्त्रायनो वैशात्रपस्यः
प्रत्युदाह^{१७} यत्किं यकार्यं कस्तुष्वपारेतीति ह परोक्षामतमनु-

१ om M

२ स्यपतिराम वेनो Be.

३ सर्पतो MSS exc M

४ ताह इह उह M. ताह उह UB Be, उह उह Be 7 D.

५ Thus M, प्रसर्पन्तीति the other MSS Read perhaps सर्पन्ति ?

निर्दिदेशेति^१ तान्होवाचाविदुषो व उपावादिज्ञाप वो ऋमह
इति^१ पिता वै^२ तत्पुत्रानुपावादीदिति हैनमृचुः पापीयसी ते
प्रजा भविष्यतीति^१ तथा^२ हैवास^३ ततो^२ च वा एतत्पञ्चालेषु
गन्धर्वायणा वालेया आग्निवेश्याः पापायिता इव^१ महाकुक्षं
इ^२ तत्पुरा^३ बभूव^१ स यो प्रात्यमुपवदेदेवमेवैनमुपवदेद^२ यो
प्रात्यो ऽलं प्रतिवचनाय स्यादेवमेवैनं प्रतिब्रूयात्^१ ॥ २६ ॥

अथातो भासविस्तोमा इत्याचक्षते^१ चिदृद्भ्यावर्ति
पञ्चदशमग्निष्टोमसाम सर्वे षोडशाः पवमानाः^१ पञ्चदशमभ्या-
वर्ति सप्तदशमग्निष्टोमसाम सर्वे षोडशाः पवमानाः^१ सप्तदश-
मभ्यावर्त्यैकविंशमग्निष्टोमसाम सर्वे षोडशाः पवमाना^१ एक- १०
विंशमभ्यावर्ति त्रिणवमग्निष्टोमसाम सर्वे षोडशाः पवमाना-
स्त्रिणवमभ्यावर्ति चयस्त्रिंशमग्निष्टोमसाम सर्वे षोडशाः
पवमानास्त्रिंशमभ्यावर्ति त्रिणवमग्निष्टोमसाम सर्वे षोडशाः
पवमानास्त्रिणवमभ्यावर्त्यैकविंशमग्निष्टोमसाम सर्वे षोडशाः
पवमाना^१ एकविंशमभ्यावर्ति सप्तदशमग्निष्टोमसाम सर्वे १५
षोडशाः पवमानाः^१ सप्तदशमभ्यावर्ति पञ्चदशमग्निष्टोमसाम
सर्वे षोडशाः पवमानाः^१ पञ्चदशमभ्यावर्ति चिदृद्भिष्टोमसाम
सर्वे षोडशाः पवमानाः^१ ॥ २७ ॥ सप्तमः ॥

१ Conjecturally, परोक्षप्रतमनुदिदेशेति M, परोक्षप्रतमनुदिदेशेति
Be 7 DU, परोक्षप्रतमनुदिदेशेतिने B. परोक्षाद् प्रतमनुदिदेशेति Be

२ All MSS exc M ins the aksara आ ।

३ मचावैषद्यात्तो MSS.

४ Th " वैतयरा the other MSS

- अथ वै भवति देवा वै यद्यज्ञे ऽकुर्वन्त तदसुरा अकुर्वन्तेति^१ स हेर्चां चक्रे प्रजापतिः कथं^२ स्वहमसुरैर्देवान्ग्यावर्तयेयमिति^१ स एतं यज्ञक्रतुमनिरुक्तमुपह्वयमपश्यत्स्त्रिंशेनानुपाकृत्यतेति^१ स यथाह प्रातर्यावभ्यो देवेभ्य इति महद्भ्यः
- ५ प्रातर्यावभ्यो देवेभ्य इति तत्राहाय यथाह सोमः पवत इतीन्द्रुः पवत इति तत्राहाय यथाहेन्द्राय पुरोडाशानामिति शक्राय पुरोडाशानामिति तत्राहाय यथाह वायव इन्द्रावायुभ्यामिति नियुक्ते शक्रनियुञ्जामिति तत्राहाय यथाह मिथावहणाभ्यामित्युतायुभ्यामिति तत्राहाय यथाहश्विभ्या-
- १० मिति नामत्याभ्यामिति तत्राहाय यथाहेन्द्राय सोमानिति शक्रायेन्द्रुनिति तत्राहाय यथाहेन्द्राग्निभ्यामिति शक्रजातवेदोभ्यामिति तत्राहाय यथाह विश्वेभ्यो देवेभ्य इति महद्भ्यो विश्वेभ्यो देवेभ्य इति तत्राहाय यथाहेन्द्राय महत्त इति शक्राय गणपत इति तत्राहाय यथाह महेन्द्रायेति महते
- १५ शक्रायेति तत्राहाय यथाहादित्येभ्य इति महद्भ्य आदित्येभ्य इति तत्राहाय यथाह वनस्पतय इति वनर्नृपायेति^३ तत्राहाय यथाह देवाय सविच इति महते^३ देवाय सविच इति तत्राहाय यथाह विश्वेभ्यो देवेभ्य इति महद्भ्यो विश्वेभ्यो देवेभ्य

१ कथम्वहमसु० M, कथमन्वहमसु० Be 7 D, कथयन्वहमसु० Be BU.

२ Conjecturally, वनेर्नृपायेति M, वनेनप्यवयेति Be 7 D, वनेनप्यवयेति BU वनेनर्नृपायेति Be

३ Thus M, ममचते Be 7 Be D, ममचते BU.

इति तवाहाय यवाह देवानां पत्नीभ्य इति महतीभ्यो
देवानां पत्नीभ्य इति तवाहाय यवाहेन्द्राय हरिवत इति
शक्राय मघवत इति तवाह^१ धाना इन्दुभ्य^२. इत्यु द्वैके
संप्रदिगन्ति^३ ॥ २८ ॥

तदेतद्वर्णिव यज्ञायज्ञियस्य^४ स्तोत्रायज्ञायज्ञियस्य वाव^५
स्तोत्रे स तां निरुवाच^६ तश्चासुरा उपेक्षामेव चक्रिरे किं
वा वै करोति^७ किं वा नेति^८ स यदा विदां चकार न
वा इम एतर्हि पापभद्रयोयोरोग्रत इति तदेनां निरुवाच
देवो वो द्रविणोदा इति^९ प्रजापतिर्वै देवो द्रविणोदाः^{१०}
पूर्णा विवक्षासिचमिति^{११} पूर्णा व्युदक्षत्यासिचमिति^{१२} तदुदा १०
भिक्षध्वमुप वा पृषध्वमित्यास्य कामं कामं पूरयाध्वा इति
तदादिदो देव ओहत इति^{१३} साध्येभ्यो देवेभ्यः प्रजापतिः
कामं काममूहते^{१४} सप्तदश स्तोमो^{१५} भवति^{१६} सप्तदशः
प्रजापतिः^{१७} प्रजापतेराप्या^{१८} अथो ऽसितशुर्दक्षिणा^{१९} प्राजा-

१ Thus M Bo, इन्दुभ्य the other MSS.

२ यज्ञोपस्य M Bo

३ om all exc. M

४ करोतनी (sic!) M, indication of plati?

५ मुदक्षत्य. B Bo U, व्युदक्षत्य. Bo 7, व्युदक्षत्य. D, मुदक्षत्य. M —
वक्षिण. BUD, वक्षिण. M, वक्षिण. Bo 7 (pr m) Bo, वक्षिण. Bo 7 (see m)

६ Uncertain reading, *वृषत् M वृषत् the other MSS.

७ स्तोमो भवति M स्तोमो भवति the other MSS

८ विनापुर्दक्षि. १३ भिक्षुर्दक्षि. all the MSS exc. M

पथो वा^१ अश्वः^२ प्रजापतेरमुखपत्याय^३ यः पापना
 भ्राष्ट्र्येण व्याविष्टसेत^४ स एतेन यज्ञकृतुमा यजेत^५
 योव पापना भ्राष्ट्र्येणावर्तत^६ इन्द्रो वृत्रं हत्वा परां
 परावतमगच्छदपाराधमिति मन्यमानस्तं देवा यज्ञेनानैपुस्तैः^७
 शतमागिरं^८ दुहुं^९ चक्रिरे^{१०} भूयो भागधेयं भूयसीं प्रीति-
 मभ्युपावर्त्यतीति^{११} वदन्तः^{१२} स ह प्रातःसवने नाजगाम^{१३} ते
 सर्व एव प्रातःसवनस्य भवयां^{१४} चक्रुः^{१५} को ह्यपेन्द्रस्य^{१६} भोमस्य
 भवयिष्यतीति^{१७} तः संतिष्ठमाने प्रातःसवने ऽश्वावाकस्य
 शस्त्रं प्रति^{१८} जजुस्तैः^{१९} सर्व एव समसाध्वर्यव आनन्दिनो

१ Thus M; वाकः the other MSS

२ Thus corrected (cp. Sat Br XII. 4 4 2), व्याविष्टसेति all exc. M, which has व्याविष्टसेत् ।

३ अश्वैरुष्टे M; अश्वैरुष्टे the other MSS.

४ आगिरं दुहुं चक्रिरे Be 7 Be D; आगिरं दुहुं चक्रिरे B; आग्रीदुंवा चक्रिरे M; cp on this passage Pañc Br. XVIII. 5. 12

५ •पावर्मिष्यतीति M.

६ Is.o. वे (thus M Be B), नतः Be 7 D.

७ Thus M; जानक्यां चक्रुः or जानक्यांचक्रुः the other MSS. (in Be 7 the passage is missing). Probably the negation has fallen out somewhere

८ अपेन्द्रस्य M

९ प्रतिपत्ति M.

१० Thus my conjecture, चक्रुस्तै M, चक्रुस्तै or चक्रुस्तै the other MSS.; cp Āp. śrs XXII 10. 13.

ऽच्छावाकस्य शस्त्रं प्रत्यागर्तुं^१ दधिरे^२ सेन्द्रा इव ह्यमन्यन्त^३
 तस्मात्तीव्रसोमे सर्व एव चमसाध्वर्यव आनन्दिनो ऽच्छावाकस्य
 शस्त्रं प्रत्यागृणन्ति^४ सेन्द्रा इव हि मन्यन्ते^५ तर्हि वाव
 तदासीत्तदु वा आहुः सर्व एवैतर्हि यज्ञः सेन्द्र इति^६ तः
 हाभिषुषुषुः^७ ॥ २६ ॥

इहा इहा इहेतीहेहीहेहीहेहीति^१ इ वा एनं तदूचुर्दृष्ट-
 दृष्टदृष्टदितीदं^२ ते इष्टदध्राद्यं तदभ्युपावर्तस्वेति इ वा एनं
 तदूचुर्देतन्माध्यंदिनस्य सवनस्थान्यत्रापि निदानः^३ स^४
 श्रुतकलशमेकधनानां^५ प्रातःसवने ऽवनयेद्दधि माध्यंदिने
 सवने^६ विमथितं द्वितीयसवने^७ सास्य तीव्रता^८ सप्तदश स्रोमो^९
 भवति^{१०} सप्तदशः प्रजापतिः^{११} प्रजापतेरास्यै^{१२} गर्भिणी वडवा
 सलामी दक्षिणेंद्रियं वै गर्भं^{१३} इन्द्रियं सलामः^{१४} सेन्द्रियत्वाय^{१५}
 यो ज्यान्या वोपतपता वापिमानं नीतः स्यात्स एतेन यज्ञकृतुना
 यजेतांश्रुते इव तीव्रतामिन्द्रो ऽकामयत वि पापानः^{१६} हनीय

१ Thus M only, प्रत्यावर्त or •मर्त the other MSS.

२ M ins. न before दधिरे ।

३ प्रतिश्रुः MSS. exc. M

४ Thus M, इ वा इभिः U, इवाभिः Be B, इवाभिः Be 7 D

५ Thus M Be B, इहे तीहे इहे इहेतीति U, Be 7 D (which write only once इहा) : इहेतिहेदिहेदिहेतीति ।

६ Before इदं M has once more इष्टदृष्ट ।

७ Uncertain, M reads as above given, सधितकलशं Be 7 UDB, सधितकलशं Be.

८ Thus M Be BU, सप्तदश Be 7, सप्तदश D.

श्रेष्ठं देवानां गच्छेयमिति ^१ स एतं यज्ञक्रतुमपश्यत्तमाहरत्ते-
 नायजत ^१ ततो वै स वि पाभानमहत श्रेष्ठं देवानामगच्छद्यः
 कामयेत वि पाभानः इनीय श्रेष्ठः समानानां गच्छेयमिति
 स एतेन यज्ञक्रतुना यजेत ^१ श्वेव पाभानः हते श्रेष्ठः समा-
 नानां गच्छति ^१ तस्यातिपाद्यो वि न इन्द्र मृधो जहि नीचा
 यच्छ हृतन्यतः । अधसदं तर्मीं हधि यो अस्माः अभिदास-
 त्युपयामष्टहीतो ऽभीन्द्राय त्वा वैमृधाय जुष्टं गृह्णामीति ^१
 परिमृष्य सादयत्येष ते योनिरिन्द्राय त्वा वैमृधायेति ^१ तस्य
 विहृत्पञ्चदशौ विपर्यासः सोमो भवतस्ताः षट् गायत्र्यो ^१
 १० गायत्री ^१ वै ^१ कन्दमां ^१ वि पाभानमहत ^१ गायत्र्यैव तद्यजमानो
 वि पाभानः हते ^१ ॥ ३० ॥

इन्द्रो ऽकामयतौह्विद्यः ^१ श्रेष्ठं देवानां गच्छेयमिति ^१
 स एतं यज्ञक्रतुमपश्यत्तमाहरत्तेनायजत ^१ ततो वै स औह्विद्यः
 श्रेष्ठं देवानामगच्छद्यः कामयेतौह्विद्यः श्रेष्ठः समानानां
 १५ गच्छेयमिति स एतेन यज्ञक्रतुना यजेतौह्विद्यः इव ^१ श्रेष्ठः
 समानानां गच्छति ^१ तस्यातिपाद्यो ऽयं हनुरगृभीतो
 विश्वजिदुह्विदिस्वोमः । ष्टपिर्विप्रः कायेनोपयामष्टहीतो
 ऽभीन्द्राय त्वोह्विदे जुष्टं गृह्णामीति ^१ परिमृष्य सादयत्येष

१ Thus M only, गायत्र्यैव वै इदांश्चि all the other MSS.

१ All MSS. ins ह वै exc. M

१ ह वै MB.

१ M ins. (against Taill Br) ययोभः ।

ते योनिरिन्द्राय लोद्धिद् इति^१ तस्य - पञ्चदशैकविंशौ
 विपर्यासः स्तोमौ भवतस्ताः षड् दृष्ट्यो^२ दृष्टी वै
 कृन्दसामुदभिनदृष्ट्यैव^३ तद्यजमान उद्भिनत्तीन्द्रो ऽकामयत
 वलं^४ भित्त्वा पशून्सृजेयेति^५ स एतं यज्ञकतुमपश्यत्तमाहर-
 त्तनायजत^६ ततो वै स वलं^७ भित्त्वा पशून्सृजत^८ यः कामयेत
 वलं^९ भित्त्वा पशून्सृजेयेति स एतेन यज्ञकतुना यजेत^{१०} वलमेव^{११}
 भित्त्वा पशून्सृजते^{१२} तस्यातिघाह्य इन्द्र ओषधीरसनोदहानि
 वनस्पतींरसनोदन्तरिचम् । विभेद वलं नुनुदे विवाचो ऽथा-
 भवद्मिताभिकत्नानामुपयामगृहीतो ऽषीन्द्राय त्वा वलभिदे
 जुष्टं गृह्णामीति^{१३} परिमृज्य सादयत्येव ते योनिरिन्द्राय त्वा
 वलभिद् इति^{१४} तस्य सप्तदशैकविंशौ विपर्यासः स्तोमौ भव-
 तस्ताः पद्मायच्यो^{१५} गायत्री^{१६} वै^{१७} कृन्दसां^{१८} वलमभिनद्वायच्यैव^{१९}
 तद्यजमानो वलं भित्त्वा पशून्सृजते^{२०} ॥ ३१ ॥ अष्टमः ॥

अतपेयेन यच्छुमाणो भवति^१ स यदश्रनानां कामयते
 तस्याग्निं भूत्वा दीवते यदा^२ लभते^३ तस्य^४ स एकाहं^५
 नाश्रात्यथाश्राति^६ द्वहं नाश्रात्यथाश्राति^७ त्रहं नाश्रात्यथा-
 श्राति^८ षो ऽथैव विराजमाप्नोति^९ राजानं क्रीत्वोद्यातिथ्यं

१ दृष्टीत्येव M.

२ वलं most of the MSS

३ Thus M, मायच्येव कृन्दसां वलमभिनद्वायच्येव the other MSS

४ यदलभते M

५ Thus my conjecture, विराजमाप्नोति M विराजा यजतेति the other MSS

- निर्वपति^१ यद्यु वा एतदुपात्येति चतुरहं नाश्रात्यथाश्राति^१
 पञ्चाहं नाश्रात्यथाश्राति^१ षडहं नाश्रात्यथाश्राति^१ तिष्ठ
 उपसदस्त्रिंशत्संपद्यन्ते^१ चिंशदचरा विराडसं विराड्वि-
 राजैवान्नाद्यमवसृष्टे^१ ऽयं य एकादश स्तन एवास्यै स^१ दुह
 १ एवैनां तेनाय य एकत्रिंश स्तन एवास्यै स^१ दुह एवैनां
 तेन^१ स उपसत्स्त्राज्यव्रतो भवति^१ श्रौतस्य^१ सर्विपस्त्रिभिर-
 रङ्गुलीभिरुपहन्यथ द्वाभ्यामथैकया^१ श्रौतस्य^१ वैव^१ सर्पिप-
 स्त्रिभिः पर्वभिरुपहन्यथ द्वाभ्यामथैकेन^१ विलीने वा सर्पिपि-
 चीणि पृष्टवदधात्यथ द्वे श्रथैकं चिस्तनद्विस्तनैकस्तनव्रतस्य
 १० रूपाणि कुर्वन्म^१ नादित्याद्दिवा पर्यावर्तते नाग्नेरधि नरुमै-
 दुम्बरः सोमचमस्यतुःस्त्रिर्विद्वा^१ त्रिवेदाः^१ सगोचः^१ ॥ ३२ ॥
 सप्तदश स्तोमो भवति^१ सप्तदशः प्रजापतिः^१ प्रजापति-
 मन्नाथं नोपानमर्त्तं देवा षतसत्याभ्यामन्वैपुः^१ स यदश्राति
 यदेवाग्नेनावरुद्धं तस्यावरुद्धा इति तदयं यथाश्राति
 १५ यदेवानग्नेनावरुद्धं तस्यावरुद्धा इति तदयं यदुपसत्स्त्राज्यव्रतो
 भवत्येतद्वै देवानां प्रियं धाम यदाव्यं^१ देवानामेव प्रियं
 धामावरुद्ध इति तदयं यथादित्याद्दिवा पर्यावर्तते नाग्नेरधि

१ *पद्यवे Be 7 ED, *पद्यवे M Be U.

१ Thus M, विलीनस्य the other MSS.

१ Thus M, विलीनस्य वैव Be U, विलीनस्यैव Be 7 D; विलीनस्य वै B

१ मस्य M.

१ Thus M B U, त्रिवेदाः Be Be 7 D.

१ *मन्वैपुः all the MSS exc. Be which has *मन्वैपुः ।

मन्त्रमेते वै देवानामृतमत्ये ' नेद्देवानामृतमत्ये षष्ठतः करवा-
णीति तदथ यदौदुम्बरो भवत्यूर्वा अन्नाद्यमुदुम्बर ' ऊर्ज
एवान्नाद्यस्यावरुद्धा इति तदथ यत्सोमचमसो भवत्येतद्दे देवानां
परममन्नं यत्सोमः ' परमेणैवाष्ठा अन्नाद्येनावरमन्नाद्यमवरुद्ध
इति तदथ यच्चतुःस्रक्तिर्भवति यदेव दिशो ऽघ्राद्यं प्राविश-
नस्यावरुद्धा इति तदथ यत्त्रिवेदा^१ भवति न ह्येतामेकवेदा
दक्षिणामुद्यन्तुमर्हतीति तदथ यत्सगोचो भवत्यात्मा वै सगोच
आत्मन्नेव यज्ञस्य यशो ऽन्नाद्यं प्रतिष्ठापयामीति तम् ' ॥ ३३ ॥

तं माध्यन्दिनीयैश्चमसैः सहोष्ठीय जुहुति ' तस्य्विशो ऊतं
दक्षिणानां काले ब्रह्मण उपातिदिशन्ति ' तं ब्रह्मणः चन्त^२ १
पर्युपविश्य भक्षयन्ति यदृतं मन्वन्ते तेन ' यदृतेन भक्षयन्ति
तदृतपेयस्यतेपेयत्वं " दिशो ऽकामयन्ताश्चाद्यः स्यामाश्चाद्यमव-
रुन्धीमद्वाद्याद्यमष्ठासु प्रतितिष्ठेदिति ' ता एतं यज्ञकृतमप-
यन्तांमाहरन्तेनायजन्त ' ततो वै ता अश्वाद्यो ऽभवद्यश्वाद्यमवा-
रुन्धताश्चाद्यमासु प्रत्यतिष्ठद्यः कामयेताश्चादौ मे प्रजा स्याद्- १
श्वाद्यमवरुन्धीताश्चाद्यमस्यां प्रतितिष्ठेदिति स एतेन यज्ञकृतुना
यजेतांश्चाद्येवाद्य प्रजा भवत्यश्वाद्यमवरुद्धे ऽश्वाद्यमस्यां प्रति-
तिष्ठति ' तस्य अतस्युषु यद्विष्यवमानो^३ ऽष्टास्रष्टाम्वाध्यानि^३

१ विवेकी M

२ Thus corrected according to the Karmānta, which all the MSS.

३ *मासोद्वाद्याध्यानि M *श्वारोद्वाद्यानि Hc. *मासमद्वाद्यानि H
Be 7 CD, cp supra XV 15 (p. 222 12)

द्वादशो माथंदिनः पवमानः षोडशानि षष्ठानि सविंशत्^१
 श्राभं वः पवमानश्चत्विंशत्त्रिंशत्प्रिष्टोमशाम^१ तं दिशं चतुष्टोम
 इत्याचवते^१ इन्द्राश्चकामयन्त यशो ऽश्रुवीमहि यशो
 ऽवरुन्धीमहि यशो ऽष्वासु प्रतितिष्ठेदिति^१ तान्येतं यशक्रतु-
 १ मपश्यन्तमाहरन्तेनायजन्त^१ ततो वै तानि यशो ऽश्रुवत यशो
 ऽवाकन्वत यश एषु प्रत्यतिष्ठतः कामयेत यशो ऽश्रुवीष यशो
 ऽवरुन्धीय यशो भयि प्रतितिष्ठेदिति स एतेन यशक्रतुना
 यजेत^१ यश एवाश्रुते यशो ऽवरुद्धे यशो ऽस्मिन्प्रतितिष्ठति^१
 तस्य सोमा अश्रुवतैकस्यामथ तिसृष्वेकस्यामथ तिसृषु^१ तमेतं
 १० इन्द्रमामेकचिक इत्याचवते^१ सोमा अकामयन्तेति संमानः
 परिवादश्रौक्ष^१ सोमास्त्रिदृश्य चयः पञ्चदशास्त्रिदृश्य चयः
 सप्तदशास्त्रिदृश्य चय एकविंशश्राभमेतद् सोमानामेकचिक^१
 इत्याचवते^१ ॥ ३४ ॥

इन्द्राग्नी वा अकामयेताश्च समानलोकौ स्याव समानं
 ११ लोकमियावेति^१ तावेतं यशक्रतुमपश्यतां^१ तमाहरतां^१ तेना-
 यजेतां^१ ततो वै तौ समानलोकावभवताश्च समानं लोकमैताश्च
 समानलोकावर्ष्य^१ धौ कामयेताश्च राजा च पुरोहितश्च

१ Thus all the MSS (only सर्वज्ञ D), in Do 7 B has been cancelled.

१ यशोवाच M

१ Thus MD Do 7, सर्वज्ञ BU, सर्वज्ञ D.

१ Thus M, लोकवापयज Do 7 BUD, लोकवापयज Do.

BIBLIOTHECA INDICA:
COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL,

NEW SERIES, No 1322

बौधायन श्रौतसूत्रम् ।

BAUDHĀYANA ŚRAUTA SŪTRAM

EDITED BY
DR W CALAND OF UTRECHT
VOL II FASCICULUS V

~~~~~
CALCUTTA
PRINTED AT THE LAFRANCA MISSION PRESS
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY 1 PARK STREET
1912

समानलोकौ स्याव समानं लोकमियावेति तावेतेन यज्ञकतुना
 यजेयाताः^१ समानलोकावेव भवतः समानं लोकमितो^१
 ऽथरथो यज्ञायुधः प्रासङ्ग्यमसः सा ब्राह्मणस्य दक्षिणाथ-
 तरौरथः सर्वायुधो ऽप्रासङ्ग्यः काःस्यस्वर्णीबन्धः^२ सा राजन्यस्य
 ५ दक्षिणा^१ तस्य त्रिवृत्पञ्चदशौ विपर्यासः^३ श्लोभौ भवतस्त्रिद-
 देव ब्राह्मणस्य पञ्चदशो राजन्यस्य^४ तमेतमिन्द्राग्नियोः कुलाथ
 इत्याचवत^५ एष एव सन्पितापुत्रीय एष सख्योर्यज्ञ एष
 भ्रात्रोः^६ ॥ ३५ ॥ नवमः ॥

अभिचरणीयैः शोभैर्यच्छमाणो भवति^१ स दयानि

१ यज्ञायुधान्युपकल्पयते बाधकानि च तैन्वकानि च शवानसो^२
 ऽधिपवणे फलके मुरुषास्यस्य^३ वृषणौ^४ स यत्राध्वर्युस्पाः^५
 यद्दीव्यवाजानमभिपुणोति तस्य यो ऽशुः परापतति तमे-
 तस्मिन्पाच आधायोपसंगृह्णाथाहामुं जह्यथ ता होष्यामीत्या
 तमितोरास्ते^६ ऽयैतं भङ्गमाह्वनीये ऽनुप्रहरतीदमहममुमा-
 १५ सुध्यायण परिशुना^७ भङ्गेन^८ विध्यामीत्येव यं यजमानो देष्टि

१ यजेता all exc M

२ •तूष्णीबंध Be, •तूष्णिवध. U, तूष्णीबंध M, •तूष्णिवधः B, शौचिवंधः

Be 7 D

३ Thus M Be, इवमथ्ये Be 7 D (cp Āp XXII 4 17, Sāṅkh
 XIV 22. 18, Sadv br III 8), इवानमथ्ये U, इवानमभोग्यो B, cp
 the Dvaiddhāṣṭra

४ Thus M, all the other MSS. corrupt

५ Thus M, परिशुनास्येन Be U B, परिपानाभ्येन Be 7 D

प्रायश्चीयायां चतुर्विंशतिमानं ददात्यातिथ्यायां द्वे^१ चतु-
 र्विंशतिमाने^२ ददाति^३ प्रथमायामुपसदि चत्वारि ददाति^४
 द्वितीयस्यामुपसद्यष्टौ ददाति^५ तृतीयस्यामुपसदि षोडश
 ददाति^६ चतुर्थ्यामुपसदि द्वाविंशतं^७ ददाति^८ पञ्चम्यामुपसदि
 चतुःषष्टिं ददाति^९ षष्ठ्यामुपसद्यष्टाविंशत्^{१०} शतं चतुर्विंश-
 त्तिमानानां^{११} ददात्यपातः शतसंख्यैव। ग्रीषोमीयस्य ऊतायां
 वपायां द्वे शते ददात्यग्नेयस्य ऊतायां वपायां चत्वारि
 ददाति^{१२} प्रातःसवनीयेष्वष्टौ^{१३} ददाति^{१४} मास्यंदिनीयेषु षोडश
 ददाति^{१५} दक्षिणानां काले द्वाविंशतं ददाति^{१६} तृतीय-
 १० सवनीयेषु चतुःषष्टिं ददात्यनूपम्यस्य ऊतायां वपायामष्टा-
 विंशत् शतानां^{१७} ददाति^{१८} स यदेताभ्यामिष्टिभ्यामहरहर्यजते
 सूर्याचन्द्रमसोरेव तस्यायुज्यत् सलोकतामाप्नोति^{१९} ॥ ३७ ॥

१ अथ यद्विरण्यदक्षिणे^{२०} भवति क्षिरण्यमेव तद्यजमान

१ Thus M, चिंशतिमानं ददात्यप Be B; in the other MSS this passage is missing

२ Thus M U, चिंशत Be, in the other MSS. this passage is missing

३ Thus M, श्रतिमानं the other MSS.

४ सवनीयेषो Be 7 D.

५ Thus M Be 7, शतमानानां Be B U

६ During the printing I was so happy as to obtain, for the remaining part of this prāna, from Mr Muthu Dikshitar of Laiguda (Manakkāl, Madras) a copy (designated by me as L) from a MS. in his possession. This MS is in Grantha and independent from my MSS., but, on the whole, not much better.

७ Thus M, यद्विरण्यं दक्षिणा the other MSS.

दुर्णाशस्तदुर्णाशस्त^१ दुर्णाशस्तं^२ केशी इ दाल्भ्यो ऽपचिति-
कामो ऽपचितिनेजे न^३ नो^४ नामानि^५ परिहरन्ता^६ इति^७ ततो
इ वा एतत्पञ्चालराजानां^८ नामानि परिहरन्ते^९ ॥ ३८ ॥

श्रीषण्णा इति केशानाचक्षते^१ कुशा इति दर्भान्वा-
५ विति^२ गैरेयकविमत्यौ^३ ततो वै सो ऽपचितिमागभवद्यः
कामयेतापचितिमानस्यामिति स एतेन यज्ञक्रतुना यजेताप-
चितिमानेव^४ भवति^५ तस्य चतुर्विंशो बहिष्पवमानस्त्रि-
वृत्पञ्चदशान्याज्यानि^६ तास्त्रिंशो गायत्र्यश्चतुर्विंशो माध्दिनः
पवमानः पञ्चदशसप्तदशानि^७ पृष्ठानि^८ ते द्वे विष्टुभौ^९ चिण्व
१० आर्भवः पवमान एकविंशमग्निष्टोमसाम^१ सैका जगत्येतानि
वै छन्दसामपचिततमान्यपचितिमानेव भवति य एवं वेदांसा-
वादित्यो ऽकामयत त्विषिमानस्यामिति^२ स एतं यज्ञक्रतु-

१ दुर्णाश० Be, दुर्णाश० M L, the other MSS om.

२ Most of the MSS दुर्णाश० or दुर्णाश० (both times)

३ Thus M, L om नो; तंननामानि Be, तश्रीनामानौ Be 7 U D;
तंनोनामनौ B

४ Thus M Be 7 D, •हरत Be B U L.

५ Thus M; •पाचाक्ष० the other MSS.

६ Thus M Be L, •हरत्या Be 7 D U, •हरत्या B.

७ Uncertain, दर्भान्वाविति M, दर्भान्वाविति L, दर्भान्वाविति
Be B

८ Uncertain reading, गैरेयकविमत्यौ (or गैरो?) M, गैरेयकविमत्यौ
Be 7, गैरेयकविमत्यौ Be B, गैरेय० D, गैरेयकचितिमत्यौ L

९ Thus M L, एषु instead of एष all the other MSS.

१० Thus M Be U, पचदशःसप्त० B L, Be 7 om. पचदश ।

इति^१ वदन्तो^१ वनिष्टुसवेन यक्ष्यमाणो भवति^१ स उपकल्पयते
 शतमुसवेहतः^२ शतं दार्वीचितानि शतं सर्पिव्यात्राञ्कृतं पयः-
 पात्राञ्कृतं दधिपात्राञ्कृतं वसापात्राभौदुम्बरौ^३ नावमुभयतो-
 ऽभिपतनां^४ परिगृहीतामथ प्रणेदनेनोपकृतेन चिचामा-
 यतीमुपरमत्य^५ च चिचयेति पूर्वान्निमन्वस्यत्युत्तपनीयं
 ग्राहीनो ऽन्वाहार्यपचनमाहिताग्निरथैतानि दार्वीचितानि प्रदोष
 एवाग्नावाद्धाति^६ तेषु^७ प्रज्योतिषुसवेहतो^८ निम्नन्यथैषामभ्य-
 धान्वनिष्टुन्मेदा^९ ऋषीति^९ अपयन्वथोदित आदित्य आयात-
 यत्यौदुम्बरौ^९ नावमुभयतोऽभिपतनां^९ परिगृहीतां प्रणेदभि-
 १० स्तस्यामुपमृणीते पञ्चाशता सर्पिव्यात्रैः पञ्चाशता पयःपात्रैः
 पञ्चाशता दधिपात्रैः पञ्चाशता वसापात्रैस्तृप्त्यां वनिष्टुन्मेदा-
 ऋषीति संप्रकौर्याथाभिधारयति पञ्चाशता वसापात्रैः पञ्चाशता
 दधिपात्रैः पञ्चाशता पयःपात्रैः पञ्चाशता सर्पिव्यात्रैरथ
 पुरोऽभुवाक्यामन्दाह ॥ ४० ॥

१ Thus Be L, वक्ष्यामीति Be 7 B U D

२ Thus L, *मुसवेहत Be 7 D, *मुसवेनिहतान् Be B U.

३ Uncertain reading, अभयतोपतना Be 7 B, अभयतोभिपतनां Be U;

अभयतोपतनां (or *पतनां) D; अभयतोभिपतनां L

४ *दधति L.

५ तेन प्रज्योतिषु सवेहतोनिम्नलि L, तेषु प्रज्योतिर्हं (or ४) सवेहतो प्रत्यं Be 7
 D, तेन प्रज्योतिषुसवेहतोनिम्नलि Be B U अग्रर्थाद् १ s. ० अग्रर्थां L

६ Uncertain r, आयातयत्यं U B आयापयत्यं D, आधापयत्यं Be 7,

आधापीतयत्यं B आधापयति L

७ *पतनां B, *पतनां Be 7, *भिपतनां Be U *मुभयतस्त्वभिपतनां L.

रुद्रो यातो ज्वमितस्य राजा प्रमस्य च श्रद्धिगो
 वज्रबाहुः । सेदु राजा चेति^१ चंपंणीनामराघ नेमिः परि
 ता बभूवेति^१ यज्ञतीन्द्रो राजा जगतद्यंपंणीनामधि चमि
 विपुच्छं यदक्षि । ततो ददातु दाम्प्ये वसूनि चोदद्राघ
 उपमृतसिद्धांक् स्वाहेति^१ द्यम एवाष्वा रुद्र आविभंवति^१ ५
 तस्यै कामान्द्रुवते^१ कानान्द्रु^२ ह^३ वाध्यं दृष्ट्यतिराद्धिरसो
 यात्रयां चकार^१ तस्य होवसथौये ऽह्नुह्नु^४ वीवाय^५ ६
 होवाचाध्यै^१ वि^२ वै^३ मे अह्नागात्सं मे यज्ञः स्थापयेति^१
 तः होवाचान्यदे तदुपवसथः^१ श्मो यज्ञः सः स्यातेति^१ ७
 होवाच ममेव मे स्थापयेति^१ तस्य^२ ह तावदिदित्वापेण^३ हविर्धाने १०

१ चेति (as TBr. II 8 4. 3) Be BDU; चयति (as RV. I 32. 15) Be 7.

१ तद्विज् Be L

२ Corrected; कामानाह B U Be (pr. m.); कामानाह Be 7; कामानाहं D; कामीयवाह Be (sec. m.), वनीयवाह्य L.

३ My conjecture; वन्यवाविधाय B U L; वन्यवाविधाय Be; वन्यवाविधाय Be 7 D.

४ Thus Be, all the other MSS. corrupt

५ Uncertain r, होवाचान्यदेतदु Be 7 D, होवाचाध्यैतेतदु Be B U; होवाच लक्ष्यंवेत्त उप० L

६ •स्थावेति Be B U, •स्थावेति Be 7 D, •स्थावेति L

७ तस्या MSS exc. L

८ तावद् only in Be (sec. m.), भवद् L, instead of विदित्वा (thus L Be) विदित्वा the other MSS

चर्मण्यलुखलमुसले निधायाऽशून्समवचुदां^१ चकार^२ यच्चिद्धि
 त्वं गृहेगृह उलूखलक युज्यसे । इह पुमत्तमं वद जयतामिव
 दुन्दुभिरित्यथ होढचमसे यमतीवरीभ्यो ऽध्यपो^३ निःषिष्य
 समुदायुत्य जुहवां चकार यथा जना सःस्तथे व्रतानि^४ को-
 ५ प्रतिनां^५ व्रतमालोभयाति^६ । कानान्धस्य^७ प्रस्थितं^८ वाभ्यश्चस्य^९
 तीमसुतः^{१०} श्रवदिन्द्र^{११} जुषस्य स्वाहेति^१ स एष उक्तात्तस्य वा
 वीतश्रद्धस्य वा^{१२} नीतस्य^{१३} वा यज्ञः^१ सा^{१४} यदागता^{१५} स्यादथ
 चतुष्टोमेनाग्निष्टोमेन यजेत पुरा भेषाच्छान्ते^{१६} ॥ ४१ ॥^१

मनुर्वैवस्वतो ऽकामयत प्रजाः सृजेय प्रजामवहन्धीय^१
 १० प्रजां विन्देया^{१७} मा^{१८} प्रजया चचीरन्निति^{१९} स एतं^१

१ •समवचुदाचकार L.

२ चपी only in Be L

३ इवानि MSS exc L व्रतानि ।—जनासक्तये L

४ प्रतिनां Be, प्रतीर्ष L, इतीनां the other MSS.

५ व्रतमालोभयाति Be, •यति L, व्रतमालोभयति the other MSS

६ Thus Be L; the other MSS corrupt.

७ प्रस्थितं all exc. Be which has प्रस्थितं ।

८ वाभ्यश्चसीवधुतं Be B; वाभ्यश्चसीवधुतं U, वाभ्यश्चसीवधुतं Be 7; वाभ्य-
 चसीवधुतं D, वाभ्यश्चसीवधुतं L

९ श्रवदिन्द्रां Be 7 D, मिश्रदिन्द्रा Be, निवपतीन्द्रा B, निवपतीन्द्रा U,
 निवदिन्द्रो L.

१० Thus Be L, वतितस्य BUD, वहतस्य Be 7.

११ स MSS.

१२ यदागता Be L, यदागता B Be 7 DU.

१३ Conjecturally, विन्देय मा प्रजयाचचीरन्निति BU, विन्देय माप्रजमाच-
 Be, विन्देय माप्रजयाचचरीतीति Be 7 D, विन्देयप्रजयाचची- L

यज्ञक्रतुमपम्यत्तमाहरत्तेनायजत^१ ततो वै स प्रजामसृजत
 प्रजामवावृद्धे प्रजामविन्दतैनं प्रजयाचचते^२ यः कामयेत
 प्रजां सृजेय प्रजामवदन्वीय प्रजां विन्देया^३ मा प्रजया
 चचीरञ्चि^४ स एतेन यज्ञक्रतुना यजेत^५ प्रजामेव सृजते
 प्रजामवदन्वे प्रजां विन्दत^६ ऐनं^७ प्रजया चचते^८ तस्य^९ प्राचीन- १
 स्तोमास्त्रयस्त्रिवृतस्त्रयः पञ्चदशास्त्रयः सप्तदशास्त्रय एकविंशतिः^{१०}
 सो ऽकामयताश्चादी ने प्रजा स्यादघ्राद्यमवदन्वीताघ्राद्यमस्यां
 प्रतितिष्ठेदिति^{११} स एतं यज्ञक्रतुमपम्यत्तमाहरत्तेनायजत^{१२} ततो
 वै तस्याश्चादी प्रजाभवदघ्राद्यमवावृद्धाघ्राद्यमस्यां प्रत्यतिष्ठयः
 कामयेताश्चादी ने प्रजा स्यादघ्राद्यमवदन्वीताघ्राद्यमस्यां १०
 प्रतितिष्ठेदिति स एतेन यज्ञक्रतुना यजेताघ्राद्येवास्य प्रजा
 भवत्यघ्राद्यमवदन्वे ऽघ्राद्यमस्यां प्रतितिष्ठति^{१३} तस्य द्य स्तोमा^{१४}
 द्ब्रह्मद्ब्रह्म सुवते विराजो रूपं^{१५} वागाम्मृष्टकामयतापरि-
 मितं यज्ञो ऽश्रुवीचेति^{१६} यैतं यज्ञक्रतुमपम्यत्तमाहरत्तेनायजत^{१७}
 ततो वै सापरिमितं यज्ञ आश्रुत^{१८} यः कामयेतापरिमितं यज्ञो ११
 ऽश्रुवीचेति स एतेन यज्ञक्रतुना यजेतापरिमितमेव यज्ञो

१ • चचते all exc. Be L.

२ विदेय मा प्रजायाचचरन्ति Be D ; विदेय प्रजयाचचरन्तीति B Be 7 U
 विन्देय मा प्रजायाचचीरञ्चिति L

३ Thus corrected ; विन्दत एवं Be L, विन्देनैतं the other MSS.

४ Only in Be L.

ऽश्रुते^१ तस्य दशसु बहिष्यवमानः श्रुते सहस्रे ऽयुते प्रयुते
 ऽर्बुदे न्यर्बुदे समुद्रे मध्ये ऽन्ने परार्धे^२ ॥ ४२ ॥

यमो वैवस्वतो ऽकामयत पित्रणामैश्वर्यमाधिपत्यं^३ राख्यं
 परीयामिति^४ स एतं यज्ञक्रतुमपश्यत्तमाहरत्तेनाद्यजत^५ ततो
 वै स पित्रणामैश्वर्यमाधिपत्यं^६ राख्यं पर्येद्यः^७ कामयेत
 समानानामैश्वर्यमाधिपत्यं^८ राख्यं परीयामिति स एतेन
 यज्ञक्रतुना घजेत^९ समानानामैश्वर्यमाधिपत्यं^{१०} राख्यं पर्येति^{११}
 तस्य श्रुते बहिष्यवमानः सहस्रे ऽयुते नियुते प्रयुते ऽर्बुदे
 न्यर्बुदे समुद्रे मध्ये ऽन्ने परार्धे पदे पत्ने^{१२} नित्यमुक्त्वा मनसैव
 १० सुवानो मन्यत एतावति^{१३} ने^{१४} सुतमित्यथ^{१५} सहस्रप्रवर्ग्यं^{१६}
 आतिथ्येन प्रचर्यं गार्हपत्ये प्रवर्ग्यं प्रवृणक्ति^{१७} तेनाहवनीये
 प्रचरति^{१८} तं काल उदासयति^{१९} शिरो वा एतद्यज्ञस्य घदा-
 तिथ्यं^{२०} यज्ञः प्रवर्ग्यः^{२१} शीर्षं चैव यज्ञस्य यज्ञो दधातीति नु
 सहस्रप्रवर्ग्यं^{२२} ऽथ सुते प्रवर्ग्यः^{२३} पवमानेन चरित्वाग्नीध्रे^{२४} प्रवर्ग्यं
 ११ प्रवृणक्ति^{२५} तेनाहवनीय एव प्रचरति^{२६} तं तदाग्नीमेवोदासयति^{२७}
 शिरो वा एतद्यज्ञस्य यत्पवमानो^{२८} यज्ञः प्रवर्ग्यः^{२९} शीर्षं चैव
 यज्ञस्य यज्ञो दधातीति नु सुत्याप्रवर्ग्यं^{३०} ऽथ सहस्रप्रवर्ग्यं^{३१} ऽथ
 सुते प्रवर्ग्यं^{३२} ऽथ सुत्याप्रवर्ग्यः^{३३} ॥ ४३ ॥ एकादशः ॥

१ Uncertain r.; एतावतीमेच्छुतमित्यथ Be, एतावति ने सुत. L;
 एतावती (ति) मेत्वथ the other MSS.

२ MSS exc L ins. वै :

३ The close of this chapter must contain several corruptions

‘पुच्छरवा’ ह पुरा ऐडो राजा कस्याण शम^१ तः
 हीर्वग्यपाराभिदधौ^२ तः संवत्सरं कामयमानान्वचारै^३वः ह
 स वै^४ पूर्वं ऽभित्राम्यन्ति^५ तद्वातिचिरं मेने^६ तस्य ह धावतः
 पुरो रथं कर्तुं दर्शयामास^७ तः ह दृष्ट्वा राजावतस्यौ^८ तः
 हावस्थाय न ददर्शीथो ह पुनरातस्यौ^९ तः हास्यायेव ददर्श^{१०}
 स. ह सारथिं प्रप्रच्छ सारथे किं पश्यसीति^{११} तां भगव इति
 होवाच रथमद्यान्यन्यानमिति^{१२} स हेवां चक्रे दृष्यामि वै
 किलेति^{१३} तः ह वागभ्युवाच न वै दृष्यस्य हं वै त्वामेते^{१४}
 कर्तमदीदृशमित्यथ कस्त्वमित्यहमुर्वग्यपरेति होवाच^{१५} सा ता
 संवत्सरं कामयमानान्वचारियं^{१६} तां मा जायां विन्दस्वेति^{१७}
 दुरुपचारा ह वै भवति^{१८} देवा^{१९} इति^{२०} होवाच^{२१} का त^{२२} उप- १०
 चर्येति^{२३} शतं^{२४} समोपमदः^{२५} स्युः^{२६} शतशतं मा सर्पिष्कुभा

१ This and the following adhyāyas are found also in a badly corrupted tradition. I did not note all the various readings nor all my emendations; the list of them would fill more space than the text itself

१ Thus L only, चैव or द्वैव the other MSS.

२ त्वयिनं or त्वयितम. MSS.

३ L Be sec m. विन्दस्वेति ।

४ Thus L U Be 7; भवति देवा इति B Be (pr.m.), भवती देवीति Be (sec m).

५ Thus L Be (sec. m), तवाचार्येति the other MSS.

६ Instead of these three words given thus by Be and L (which only gives स instead of सम), the other MSS. तं जायोप-
 चरस्यु or भंजानीय इति चदस्य ।

अहरहरागच्छेयुस्तादाशना स्या^१ न त्वा गमं पश्येमिति^१
 सर्वमेधैतद्भवति सुकरमिति होवाच^१ कथा त्वपि^१ जाया
 पतिं नमं न पश्यतीत्यन्तर्वासं वसीथा^२ इति होवाचानमो
 भवेति^३ तथा सहोवासान्तर्वासं वसानः^४ या ह स्र जाता-
 ५ ज्ञातानेव पुत्रानपविध्यति^५ ताः ह राजोवाच पुत्रकामा ह
 वै भगवति वयं मनुष्याः सो जाताज्ञातानु त्वमपविध्यसीति^५
 सा होवाच पर्यवेतराचथो भवन्ति क्षीणायुषो ऽन्वे^६ भूयः
 प्रियं क्षरवावहा इति^६ प्रायुं^७ चामावसुं च जनयां चकार^६
 सा होवाचेमौ विभृतेमौ^८ सर्वमायुरेयत इति^६ प्राडायुः
 १० प्रवन्नाज^६ तस्यैते कुरुपञ्चालाः^९ काशिविदेहा इत्येतदायवं
 प्रव्वाजं^६ प्रत्यङ्मावसुस्तस्यैते गान्धारथ^९ सर्मवो ऽराट्वा
 इत्येतदामावसवम्^९ ॥ ४४ ॥

अथो हाम्या एषा पूर्वचित्तिरप्सरा स्वसा बभूव^१ सा
 हेवां चक्रे ज्योग् वै मे स्वसा मनुष्येष्ववात्सीद्वृन्तौनामच्छाया-

१ त्वपि L, त्वपि the other MSS

२ वसीथा L Be (sec m.) वासीत्याभ्य the other MSS

३ भवति MSS. exc. L, which has वेन ह वानमो भवतीति ।

४ प्रायुं Be (sec. m.).

५ निवृत्ते Be L, the other MSS om. these words

६ *पांचाला L B.

७ The proper names given acc to Be (sec m), the other MSS.

भाषार (or री) पथसर्मवोदार (or त्य) डा (or चा) ।

८ इत्येतन्मावसुम् or इत्येतन्मावसुम् or इत्येतन्मावसवम् MSS

नीति^१ तथा सहागत्यैव संगमं न लेभे^२ ज्यो हास्या
 अवियूयमुपस्थापदासै^३व^४ ह स्र वै पूर्वासां महिषीणा^५ रूपं
 भवति^६ तद्दृक्कल्पं कृत्वा प्रमाथं^७ चिकायाथो^८ हास्या उरणः
 घोरप आसन्दीपादे बद्ध आस^९ त^{१०} सा प्रममाथ^{११} तस्मिन्नि-
 घमाणे रुद्वे^{१२} ज्यमवीरज^{१३} इति^{१४} तच्छ्रुत्वा राजोत्पपात^{१५}
 तामभ्यानशं^{१६} तामभ्युपेयाथ^{१७} त^{१८} स^{१९} नकुली^{२०} भूत्वा
 प्रत्युपेयाथ^{२१} तस्य हान्तवांसमवलुक्षोपाथ^{२२} ह सा विद्युतं
 जनयां चकार^{२३} त^{२४} सा विद्युति नप्रमनुषख्याव^{२५}थो ह
 राजाजगामास्त्रारुहं वा अहमजीत उद्वणमत्यसाहहंदि
 नूनमिति^{२६} प्रत्यहं प्रजहिष्यामीति^{२७} किं व्यभूदिति^{२८} नयं १०
 त्वादशमिति^{२९} शोवाच^{३०} तस्यां प्रव्रजितायामप्रियविद्धः

१ Thus (only अपि० or चरा०) MSS.

२ Only in Be (sec. m)

३ Thus Be L (sec m.); प्रचं the other MSS.

४ विष्णायाथो Be (sec. m.), भिक्षायाथो or चिकयायाथो or विष्णायाथो the other MSS.

५ रुद्वे Be (sec. m.); रुद्वे L; अपि the other MSS.

६ Corrupt, घमवीरजा Be (sec. m.) L; घमविराजा the other MSS.

७ आनरस MSS

८ Conj.; तंकुली Be (sec. m.); तंवेकुली the other MSS.

९ Thus L Be (sec. m.), जनयामाथ the other MSS.

१० Be 7 ins साह चकार, B Be (orig) ins चरोचकार।

११ These corrupted words without any var. r. in all MSS.

१२ चादशमिति MSS.

- शोघश्चकार^१ तश्च होवाच दृहस्यतिराङ्गिरसो हन्त त्वा
 शदेन^२ याजयिष्याम्यापयि त्वा पुनर्जिन्विष्यामीति^३ तश्च
 शदेन^४ दृहस्यतिराङ्गिरसो याजयां चकार^५ ताश्च हावमथा-
 देवोदेत्य प्रतिददर्श^६ ताश्च ह पुत्रौ प्रतीत्योषतुरिह नौ नय
 ५ यत्र ते गतिर्बलिनी^७ वा^८ पितरमशूशुच^९ इति^{१०} सा^{११} होवाच
 सं वा^{१२} पुत्रकौ जनेय साहमिह तिष्ठ एव राक्षीर्वक्ष्यामि नो
 ब्राह्मणस्य वधो मोघममदिति^{१३} तथा सह तिष्ठ^{१४} एव^{१५}
 राक्षीस्वामान्तर्वासं वसानस्तथाश्च^{१६} रेतः सिपिचे^{१७} सा होवाच^{१८}
 कथमिदश्च^{१९} स्यादिति^{२०} कथश्च हि नूनाहमिति^{२१} राजा प्रत्युवाच^{२२}
 १० सा होवाच मवां कुम्भीमाहरेति^{२३} तस्यामेनन्निःपिपेचांय^{२४} ह
 कुरुषेचे विश्ववत्यो^{२५} नाम पुष्करिष्वासासुत्तराथां सुवर्ष-

१ Conj.; शोभं चकार or चकार MSS.

२ हर्षने MSS.

३ •जिन्विष्या• MSS

४ मदेन MSS.

५ Thus Be (sec m., only •शयच), •बलिचेनापितरं शूशुच or
 •बलिचेनापितर• the other MSS

६ From सा unto होवाच (p 399 8) only in Be L.

७ वा Be.

८ om Be.

९ cp p. 399, n. 6. '

१० नूनाहमिति L, नूनामिति the other MSS

११ Thus L, तस्यामेनं• Be (sec m), तस्यामेनं the other MSS.

१२ विश्ववत्यो Be (sec m.), विश्ववत्येनः the other MSS

सवनी^१ तस्मान्नेनस्त्रिदशान^१ तदस्यत्यो जज्ञे शम्या परियतो
 रेतसो इत्यत्र आशयाच्छर्म्यैव शमीगर्भंश्च सृष्टिरेतद्विदान-
 मेषा^१ वै भवति सर्वेषा^१ वै देवाः सुपर्ग लोकमायकिति^१
 स यद् दैतद्यज्ञो देवेभ्यो ऽधि गन्तव्यागम्यवदरोश्चास्यत्^१
 हैव तन्मयवदरोश्च^१ तस्मारणी चकिरे^१ इयं वाप स यज्ञ^१
 रत्ययो ससु य एव स्यादत्यः^१ स शमीगर्भः^१ स यदा-
 शोर्वंशम्यायुरसि पुरुरवा इत्येतेषामेवैतत्पितापुत्राणि नामानि
 सृष्ट्वाप्ययो सामान्यमेवैतदूहेत^१ तस्यां प्रभजितायां पुनरेवा-
 प्रियविद्धः^१ शोचश्चकार^१ तश्च शोवाच सृष्ट्वातिराङ्गिरसो
 एत तौपशदेन^१ याजयिष्यामि वि वै ते ऽप्रियमेवैष्यतीति^१ १०
 तमौपशदेन सृष्ट्वातिराङ्गिरसो याजयां चकार^१ ततो वै
 तस्याप्रियं^१ विनिनाय^१ तौ ह वा एतौ पौरुवरसो नाम
 शदौपशदौ^१ स यो वित्तश्च सिपाधयिषेत्तश्च शदेन याजयेत्तश्च

१ - निपातमद्य MSS exc. L.

१ cp. TS, I. 7. 1 2.

१ - करोवाचत् or -स्य MSS

१ चकिरे L Be (sec. m.); चकिरे the other MSS.

१ Thus L; ससु स रवाचय Be (sec. m.), सत्येवदस(श्च)ास्यत् the other MSS

१ Thus L, सामान्यमेवैतदूहेने Be (sec. m.), -मेवैष्य ऊदते the other MSS.

१ - only in L Be (sec. m.)

१ वा om. MSS

दशसु बहिष्यवमान^१ एकैकोपग्रीयत^२ एकविंशत्यै^३ सुनोती-
 र्देवाय^४ यो ऽप्रियं विनिनीषेत्तमौपशदेन^५ याजयेत्तस्यैक-
 विंशत्यां बहिष्यवमान^१ एकैकावग्रीयत आ दशभ्यो^६ ऽथ
 प्राजापत्यौ नाम शदौपशदौ^७ तस्य तिसृषु बहिष्यवमानस्त्रिंश-
 ४ स्त्रिंश उपग्रीयन्त आ षट्त्रिंशतः^८ षट्त्रिंशत्सु बहिष्यव-
 मानस्त्रिंशस्त्रिंशो ऽवग्रीयन्त आ तिसृभ्यो^९ ऽथ नैधुवस्य^{१०}
 कण्यपस्य शदौपशदौ^७ तस्य चतसृषु बहिष्यवमानश्चतस्र-
 स्यतस्र उपग्रीयन्त आष्टाचत्वारिंशतो^{११} ऽष्टाचत्वारिंशत्सु
 बहिष्यवमानश्चतस्रस्यतस्रो ऽवग्रीयन्त आ चतसृभ्यः^{१२} ॥ ४५ ॥

१० द्वादशः ॥

देवासुरा इ यत्र महामंयामः^{१३} मयेतिरे^{१४} तद्धेमानि^{१५}
 भूतानि देधैव^{१६} व्यपचक्रमुर्देवानेवान्वन्यान्वसुरानेवान्वन्यानि^{१७}

- १ Thus L, एकैक उप० Be (sec m), एकेनोप० the other MSS
 २ Corrected, एकविंशत्यौ L, एकविंशत्यै Be (sec m.), एकविंशते (or
 ने)त्य the other MSS
 ३ सुनोति इदेवाय L, सुनोतीदेवाय Be (sec m), सुनोति एवाय the
 other MSS
 ४ Thus L, विनीषेत्तमौ Be (sec m); विनीषेत् or विनिनिषेत् the
 other MSS
 ५ नैधुव L Be
 ६ मया only in L and Be (sec m).
 ७ स only in Be (sec m), श० L
 ८ तदेमानि L and Be (sec m), त धुमानि the other MSS
 ९ Thus L, देधै Be, देदेधै the other MSS
 १० व्यपच० L Be, व्यपच० the other MSS

दृहस्पतिर्देवानां पुरोहित आसीदुगना^१ काथो ऽसुराणां^१
 ब्रह्मण्वन्तो देवा आमन्त्रद्ब्रह्मण्वन्तो ऽसुरान्ते^१ बह्वम्भामान-
 विप्रयमाना आमां चक्रिरे^१ तेषां न कतरे चन भविष्यदा-
 जङ्गुगन्धर्वो^{१०} ह्यैव सूर्यवषां भविष्यदाजज्ञे^१ तस्यो हेन्द्रो
 आयाया^१ उपहास्य^१ आम^१ ताः होवाचासुदिताङ्गि^१ त्वमिदं^१
 गन्धर्वं पृच्छ किमर्थमिदं देवासुरा न विजयन्तीति^१ तं तथेति
 होवाच त्वमपि य आगच्छतादिति^१ स हान्तः समुद्रे
 हिरण्यया^१ नातया महजानि कुमारयां^१ चके^१ ऽथो हेन्द्र
 आजगाम^१ स ह भौवर्णः पटरो भूत्वा नौमण्ड^१ उपजिघेप^१
 तः हागतमेव विदित्वा^१ पप्रच्छासुदिताङ्गि^१ त्वमिदं ब्रूहि^{१०}
 किमर्थमिदं देवासुरा न विजयन्तीति^१ भोचैरिति होवाच
 कर्णिणी वै नौराप^{१०} इति^१ ब्रह्मण्वन्तो देवा इति होवाच
 ब्रह्मण्वन्तो ऽसुरा इति^१ तच्छ्रुत्वेन्द्रो हरिशुकरूपं^{११} श्रुत्वोत्पपात^१

१ Thus MSS.

१ Thus L and Be (sec. m.), which has, however, •दास्यमाच, राजयहाप उपहास्य चाच the other MSS

१ •सुदिताङ्गि or •ताङ्गि MSS

१ हिरण्यया MSS. exc. B

१ Uncertain, सचजानिकुमारयां L, r. सचजानि. ? cp. TS III. 2. 8 5.

१ नौमण्ड L, नौमण्ड Be (sec. m.); नैमण्डे the other MSS.

१ •विजिघेप MSS exc Be which has •विजिघे ।

१ विन्वा L

१ •सुदिताङ्गि L Be (rightly ?) , •सुदिताङ्गि the other MSS.

१ Thus L, नौरूप Be (sec. m.), नौराप the other MSS

१ Emended, चरिः शुकुरूप L, चरिः शुकुरूप the other MSS

तः ह दृष्टैवाह^१ मपवन्मो^२ इति यतरेषां^३ हरिस्तो ज्ये-
न्तीति^४ स ह गत्वोशनमं^५ काव्यमुपमन्त्रयां चक्रे जयन्त्याद्य^६
दुहिवा चतसृभिय कामदुधाभिः^७ स हाज्ञप्तो ऽसुरेभ्यो
ऽधि देवानुपममियाय^८ ततो ह वा एतद्देवा असुरान्महा-
५ मयामं जिग्युः^९ ॥ ४६ ॥

स ह गुरुरिव मेने गरमिव गीर्वा वज्र वित्तमसुराणां
प्रतिगृह्य^१ स होवाच गुरुरिवास्मि गरमिव गीर्वा वज्र
वित्तमसुराणां प्रतिगृह्य हन्त मा याजयेति^२ तं द्वादश-
स्तोमेनाग्निष्टोमेन दृष्टस्तिराद्भिरमो याजयां चकार^३ तेन
१० हेद्योर्ध्वं^४ हिरण्यमुष्जगार^५ तद्दृ^६ दृष्टेचां^७ चक्रे हन्ताह-
मिदमसुरेभ्यो निर्हराणीति^८ तद्देन्द्र^९ आज्ञायैव शिलां^{१०}
चकार^{११} ते ह वा एतं^{१२} श्रौशनसा नाम कुरुक्षेत्रे पर्वतगाः^{१३} ॥

१ Uncertain, दृष्टैवाहो L, दृष्टैवाहो Be, दृष्टैवपुत्र the other MSS

२ Thus Be, मपवयंमपववन्निति L, मपवाम्मपवववा the other MSS.

३ Thus L, यतर एषां Be, यतरेषां the other MSS

४ Thus MSS exc Be which has स चाद्य० and L स चागत्यो० ।

५ My conjecture, जयन्त्याद्य Be, जयन्त्याद्य L, जायत्याद्य or यत्याद्य the other MSS

६ Thus L, •समीयाद्य Be, •समीपय or •समीयाप the other MSS

७ संदृष्टे० Be, नददृष्टो० L, तददृष्टे० the other MSS

८ Thus L, तद्येद्र Be, तद्येद्रे or तदर्थेद्रे the other MSS.

९ त्रिष्टीम् L

१० Only in L and Be

११ पर्वतेशाः L.

स ह लघुरिवाचरदप्रतिष्ठितः^१ स होवाच लघुरिव वा
 अक्षयप्रतिष्ठितो^२ हन्त मा याजयेति^३ तमेकविंशतिस्तोमे-
 नाग्निष्टोमेन बृहस्पतिराङ्गिरसो याजयां चकार^४ ततो वै
 स प्रतितस्त्रावथो^५ हेन्द्रः^६ कामदुघा अवसुधे^७ तः ह
 सायमेतमुवाच प्रातरेतादिति^८ प्रातरेतमुवाच सायमेता-
 दिति^९ स एवमेव संवत्सरं नेनोथामास^{१०} स होवाच प्रात-
 रेतादिति^{११} मा सायमात्य सायमेतादिति^{१२} मा प्रातरात्य
 को ऽयमेतः कतमो ऽयमेतो^{१३} यमेनमेतं^{१४} मघवन् ब्रवीषीति^{१५}
 शोक्ता प्रवशाज्जाथो हेन्द्र उक्त्यानि कामदुघाश्चकार^{१६} तः ह
 स घृणाय प्रददाविदं तव^{१७} मम^{१८} चेदममुथ^{१९} स नौ
 सहेति^{२०} बृहस्पतय आङ्गिरसायेदं नावाख्यास्ता विधारया-
 नावहस्तेदमज्यमौति^{२१} विष्णवे शिपिविष्टाय चेत्येवैवोक्त्यानाः

१ - १।५२२० only in L and Be

२ - नाक्षिजप्रति० Be, वा अक्षिजप्रति० L, -चनाप्रति० the other MSS.

३ Emended, प्रत्यतस्त्रानथो L, प्रत्यवस्त्रावयदथो the other MSS

४ हेन्द्रं MSS.

५ अमिषवधे L, अमिषरोधे Be, आवसरोधे the other MSS

६ यमेनमेतं (or - तन्) L Be, यमैवमेतस् ०; यमेवमेतस् the other MSS

७ Thus L, ब्रवीषि इति Be, ब्रवीति the other MSS

८ नवचमघ इदममुथ Be, तवचमघेवेदममुथ L, नौव (तवि) मम वेदममुथ
 the other MSS

९ Thus (hopelessly corrupted as it seems) Be, नावाख्यास्तदि
 धारयाघावहस्तेदमज्यमौति L, नावाख्यास्त (॥ आ) विधारयाघा (or आ)
 घदस्तेदमज्यमौति the other MSS

सृष्टिरेतन्निदानमथो हास्यैव मनुर्वैवस्वतः शून्यमानः सन्म-
 खास^१ तस्मै चतुर्थी^२ प्रददौ^३ ताः सो ऽस्यां न्यदधात्स्यै^४
 सृष्टिरेवैष^५ शष्टेः^६ सृष्टिरेतन्निदानं^७ तौ इ वा एतावौशनसौ
 नाम पुनस्तोमौ भवतः^८ स थो गुरुरिव मन्येत गरमिव
 ५ गौर्वायाव्यं वा याजयित्वाप्रतिपाद्यस्य वा प्रतिगृह्य तं द्वादश-
 स्तोमेनाग्निष्टोमेन याजयेद्भ्रुते हैव लघुतामथ थो लघुरिव
 चरेदप्रतिष्ठितस्तमेकविंशतिसोमेनाग्निष्टोमेन याजयेत्प्रत्येव
 तिष्ठति^९ ॥ ४७ ॥ चयोदशः ॥

अथ प्रणोदः^१ समानमभिचरणीयः^२ शिल्पः^३ प्रातःसव-
 १० नौयाननुवर्तते ऽग्नये प्रवते पुरोडाशो ऽष्टाकपालस्त्रिवृदेव
 भवत्यथ विवाधः^४ समानमभिचरणीयः^५ शिल्पः^६ माध्दि-
 नौयाननुवर्तते ऽग्नये विवाधवते पुरोडाशो ऽष्टाकपालस्त्रि-
 वृदेवैष भवत्यथ प्रतिनोदः^७ समानमभिचरणीयः^८ शिल्पः^९
 द्वतीयसवनौयाननुवर्तते ऽग्नये प्रतीकवते पुरोडाशो ऽष्टा-
 १५ कपालस्त्रिवृदेवैष भवत्यथग्नेरतिवाधः^{१०} समानमभिचर-
 णीयः^{११} शिल्पमभूवन्ध्यस्य पशुपुरोडाशमनुवर्तते ऽग्नये वसुमते
 पुरोडाशो ऽष्टाकपालस्त्रिवृदेवैष भवत्यथेश्ववजः^{१२} समान-
 मभिचरणीयः^{१३} शिल्पः^{१४} पञ्चदश एव भवति^{१५} शुनस्कर्णो इ

१ Thus L Be, सव (or अ) वास the other MSS

२ वीथं सृष्टिरेवैषल्ले L, सोथ सृष्टिरेवैष ल्ले Be. संथेसृष्टिरेवैषल्ले the other MSS

३ प्रतीनोदः L

वै शैथ्यो राजा पुण्यकृदङ्गयाज्याम^१ स ह पापीयाञ्जनतां^२
 प्रतिहितां^३ प्रतिव्यायत्विजः^४ पप्रच्छास्ति स्त्रित्स यज्ञकतुर्ये-
 नाहमिद्वैव प्रयायामित्यस्मि^५ हीति^६ हैनमृत्विजः प्रत्यूचुस्तस्मा
 अध्वर्युरयोनीनपुरोरुक्कान्^७ यद्वाग्जयाह^८ स्वराण्डुहाता
 मामान्यनैदान्यनिधनानि^९ पराङ्गेवर्ग्यं^{१०} होतानूवाच^{११} ५
 स हावभृथादेवोदेत्य ममार^{१२} यं द्विव्यान्तस्त्रैवं यज्ञं कुर्यादुप-
 सृतं^{१३} वा याजयेत्विंशप्रः^{१४} हैवाम्नामोक्तात्रैत्य^{१५} राशिभराया-
 वित्याचक्षते^{१६} चतुष्टोमे राशिहृतं^{१७} धान्यं ददाति^{१८} स राशि-
 य्तुष्टोम एव मरायकृतः^{१९} स मरायो^{२०} ऽथाञ्जनाभ्यञ्जना-
 वित्याचक्षत^{२१} आकाचा^{२२} अलंकृता^{२३} अत्विजः प्रचरन्ति^{२४} स १०

१ पापी (पापा) जनतां etc. as above Be L; पापीयांजानता प्रतिहितां प्रतिषा (or वा) वत्विज. the other MSS

२ प्रयायामी (मि)त्यस्मि चार् (च) इति Be L, प्रायवमित्यास्मि हीति इति the other MSS

३ Conjecture, •धोनीनपुरोरुक्कान् Be, अधेनागुरोरुक्कान् L; अधोनपुरो-
 रुक्कान् the other MSS

४ मामान्यनैदान्यनिध- Be, मान्यनैदान्यनिध- L, मामान्यनैदान्य-
 (दान्य-) the other MSS

५ पराङ्गेवर्ग्यं Be, पराङ्गवर्ग्यं L, परा (or परा) इति (or द्रव) हु (or उ)
 चम्प the other MSS

६ यज्ञे MSS

७ •दुपाहृतं L

८ शमी• Be, रामि• the other MSS

९ आकाचाचक्षता Be, आकाचाचक्षता L, आकाचाचक्षता the
 other MSS

आञ्जनो " ऽभ्यङ्गाः^१ ग्रामूलवासमः^२ ' मो ऽभ्यञ्जनो " ऽथ
 विषूचीनशालो भ्रातृव्यवतो यज्ञः^३ ' स तथा देवयजनं जोष-
 यते यथा प्राचीनमाहवनीयात्प्रवणः^४ स्यात्प्रतीचीनं गार्ह-
 पत्यादिति^५ ' तदेते विषूचीनशाले मापयन्ति^६ ' प्रचरन्ति
 प्राञ्चः प्रत्यञ्चः प्रचरन्ति^७ ' मध्ये गार्हपत्यो भवति^८ ' मध्यत
 आसीनाय भक्षानाहरन्त्यनुदिशः^९ स्तोमौ स्यातामित्येत-
 देकमेकविंशौ^{१०} स्यातामित्येतदेकमनादृत्य तच्चतुष्टोमावेव
 कुर्वन्ति " ॥ ४८ ॥

१ देवासुरा इ यच्च महासंपामः^१ संयेतिरे तद्धृत्त्रिविरौ-
 २ ग्रीनरो देवाणां वर्गादसुरान्जिगाय^२ ' तस्यो हेन्द्रो जितवरं
 ददौ ' स होवाच त्रिविनेष्ट्यं^३ भयं न गच्छेदिति^४ ' तं वर्षि-
 ष्ठीयप्रस्थे^५ सर्वतोमुखेन याजयां चकार^६ ' ततो ह वा एत-
 ष्चिविं नैष्ट्यं^७ भयं न गच्छति^८ ' यं कामयेतानपजय्यं जये
 दिति तं वर्षिष्ठीयप्रस्थे^९ सर्वतोमुखेन याजयेदनपजय्यमेव

१ अत्रोभ्यामूलवासः L Be, अत्रा ग्रामूलवासः the other MSS

२ •रन्ति Be, •रन्ति the other MSS

३ •मेकविंशौ L Be, विंशौ the other MSS

४ For the following cp. also Eggeling, Catal of the MSS, of the India Office vol I, p 87 (designed by me as E).

५ •मदा• om all exc. E L

६ Thus (•सुरान्जि•) Be L only, •सुरावाजिगाय• or •सुरावाजि• the other MSS

७ नैष्ट्यं L Be, नैष्ट्यं or नैष्ट्यं the other MSS

८ Thus L Be; •प्रस्थेन the other MSS

जयति ' तदेताश्चतस्रः शाला अनुदिशं मापयन्ति ' प्रचरन्ति
 प्राञ्चः प्रचरन्ति दक्षिणा प्रचरन्ति प्रत्यञ्च उदञ्चः प्रचरन्ति '
 मध्ये गार्हपत्यो भवति ' मध्यत आसीनायाश्चतरीरथैर्भञ्ज-
 न्म्वहन्यनुदिशः स्तोमाः स्युरित्येतदेकमेकविंशः स्युरि-
 त्येतदेकमेकविंशः तच्चतुष्टोमानेव कुर्वन्ति " पार्थः ' पार्थे ' ह
 स्यपतिर्देवानैस्तस्य ' ह ' सुतसोमानश्चस्रदक्षिणाश्चस्रमसुनोत्
 ह ' देवानाप ' म ' एतास्तोमानाहरिय्यसुपकस्ययते ' शालाः
 स्रस्रः स्रस्राणि स्रस्रमश्चतरीरथाः तदेताः शाला अनु-
 दिशं मापयन्ति द्वे च शते पञ्चाशतं च पुरस्तादेवं दक्षि-
 णत एवं पश्चादेवमुत्तरतः ' प्रचरन्ति प्राञ्चः प्रचरन्ति दक्षिणा
 प्रचरन्ति प्रत्यञ्च उदञ्चः प्रचरन्ति ' मध्ये गार्हपत्यो भवति '
 मध्यत आसीनायाश्चतरीरथैर्भञ्जन्म्वहन्यनुदिशः स्तोमाः
 स्युरित्येतदेकमेकविंशः स्युरित्येतदेकमेकविंशः तच्चतुष्टोमा-
 नेव कुर्वन्ति " ॥ ४६ ॥ चतुर्दशः ॥

यमाभ्याः स्तोमाभ्यां यद्व्यमाणो भवति ' स तथा देवय- १
 जनं जोषयते यथान्तरेण शालाशोत्कराबुदकुसंचारी स्यादिति '
 तदेते प्रवाङ्क् शाले मापयन्ति ' स दक्षिणार्थाः ' शालामध्यव-

१ Thus Be, पार्थ and पार्थे the other MSS

२ Instead of स्र Be स्र, L स्र; स्रन the other MSS

३ Thus my conjecture, स्रति एतास्तोमानाहरिः MSS exc. Be which has only स्रोमानाहरिः and L, which has स्रति स्रतास्तोमाः ।

४ शाला Be, शाला L, शालापि the other MSS

५ Thus L Be, दक्षिणार्था the other MSS

- साय मथित्वाग्नीन्विहृत्य दीचणीयामिष्टिं निर्वपत्यथोत्तरार्धां
 शालामध्यवसाय मथित्वाग्नीन्विहृत्य^१ दीचणीयामिष्टिं^१ निर्व-
 पति^१ तयेह प्रचर्याथामुच प्रचरती^१ह दीचाङ्गतीर्जुहोत्यथा-
 मुचे^१ह प्रायष्णीयामिष्टिं निर्वपत्यथामुच^१ तयेह प्रचर्याथामुच
 * प्रचरती^१ह पदेन चरित्वा राजानं क्रीत्वोद्धातिथ्यं निर्वपत्यथा-
 मुच^१ तेनेह प्रचर्याथामुच प्रचरती^१ह प्रथमाभ्यां प्रवर्ग्यापसद्भ्यां
 प्रचरत्यथामुचे^१ह मध्यमाभ्यां प्रवर्ग्यापसद्भ्यां प्रचरत्यथामुचे^१ह
 महावेद्यै पूर्व परिपाहं परिगृह्णात्यथामुचे^१होत्तमाभ्यां प्रवर्ग्याप-
 सद्भ्यां प्रचरत्यथामुचे^१हाहवनीयं प्रणयत्यथामुचे^१ह सदोहविधानि
 १० संमिमोत्यथामुचे^१हाग्नीषोमी प्रणयत्यथामुचे^१ह धूपस्यावृता धूप-
 युञ्जति स्वर्न्नं धूपमुत्सृज्याग्नीषोमीयं पशुमुपाकरोत्यथा-
 मुच^१ तस्येह प्रसिद्धं वपया चरित्वा वसतीवरीर्गृह्णात्यथामुचे^१ह
 पशुपुरोडाशं निर्वपत्यथामुच^१ तेनेह प्रचर्याथामुच प्रचरती^१हा-
 ग्नीषोमीयेण प्रचरत्यथामुचे^१ह वसतीवरीः परिहृत्य पयाऽसि
 ११ विग्निथोपवसत्यथामुचे^१ह त्वेव संविशन्ती^१ह राजानमुपावहृत्य
 प्रातरनुवाकमुपाकरोत्यथामुचे^१हानुपूर्वः सवनानि^१ संतिष्ठन्त
 आ समुदितादेवमेवोत्तरस्याः शालायाः सवनानि^१ संतिष्ठन्त
 आ समुदितादिहावभृतेन प्रचरत्यथामुचे^१होदघनीयामिष्टिं

१ These six words, indicated by * in Be, are given only by L.

* प्रचरत्य० L Be. प्रचरन्त्य० the other MSS

१ चरत्य० MSS.

* Thus L Be वसतीवरीणि the other MSS

निर्वपत्यधामुच^१ तयेह प्रचर्याधामुच प्रचरती^२ हैव मैत्रावरुणौ
 वशामुपाकरोत्यधामुच^३ तयेह प्रचर्याधामुच प्रचरति^४ समा-
 न्दुद्वसनीयेष्टिरथ^५ यत्राक्^६ सवनेभ्यो^७ ऽधि व्यतिषक्तानि
 कर्माणि क्रियन्ते तस्माद्यमावन्तद्दरे व्यतिषक्तौ सह^८ प्रयाते^९
 अथ यदनुपूर्व^{१०} सवनानि संतिष्ठन्ते तस्मादनुपूर्वो जायेते^{११} ५
 अथ यदूर्ध्व^{१२} सवनेभ्यो ऽधि व्यतिषक्तानि कर्माणि क्रियन्ते
 तस्मात्सुशामयन्ति सह पाययन्ति सह चरतो^{१३} ऽथ यत्समा-
 न्यरणिस्तस्मात्समानो^{१४} योनिरग्निश्च ह. वा आदित्यश्च
 समानलोकं^{१५} जिगीषमाणावेतं यज्ञकतुमपश्यतां तमाहरतां
 तेनायजेतां^{१६} ततो वै तौ समानलोकान्भवताम् समानं १०
 लोकमैतां^{१७} यः कामपेताग्नेयादित्यश्च च समानं लोक-
 नियामिति स एतेन यज्ञकतुना यजेताग्निषेवादित्यश्च च
 समानं लोकमैति ॥ ५० ॥ पञ्चदशः ॥

वाजप्राज्ञौ ह वा अन्यो भवत्यन्य उ वाजपेययार्ष्येय च वै
 वाजप्राज्ञौ यः पेयैरनिष्टाय वाजेन यजते एष उ वाजपेय- १५
 प्राज्ञौ यः पेयैरिष्टाय वाजेन यजते^१ तस्मादु पेयैरेवेष्टाय

१ Thus L Be; सामान्योदर the other MSS.

२ पर only in L; प्राक् instead of प्राक् L, सवनोयेभ्यो L Be.

३ Only in L and Be

४ यदनुपूर्व MSS exc. and Be

५ यद् om. L Be; यत्समान्यरुणौ the other MSS.

६ यत्राक् L Be, यत्रानल्लोका the other MSS

७ After ऐतां L Be have यत्रानल्लोकावयत्, the other MSS. read यत्रानल्लोकावयत् or वाजपेयम् ।

- वाजेन यजेत^१ पेयैर्यच्च्यमाणो भवति^२ सो ऽनिद्वैव पौर्ण-
मासीं दीचते^३ तस्यापरिमिता दीक्षा द्वादशोपसदः^४ स
तथा राजानं क्रीणाति यथा मन्यते ऽमावास्यायै^५ मे यज्ञिये
ऽहन्सुत्या संपत्यत इति^६ तस्य तथा संपद्यते^७ प्रसिद्धेन
५ कर्मणोपवसथादेत्यथ वसतीवरीः परिहृत्य पयाऽसि विशि-
ष्योपवसन्थैताऽऽ सवनेष्टिं निर्वपत्याग्नेयमष्टाकपालमैन्द्रमेका-
दशकपालं वैश्वदेवं द्वादशकपालं^८ तथा द्वादशाहानि यजते^९
ऽयं चयोद्ग्रे ऽङ्गि पौर्णमासेन हविषा यजते येनास्थानिष्टं
भवत्यथ चतुर्दशे ऽहन्यामावास्त्रेण हविषा यजते येनास्थानिष्टं
१० भवत्यथैतेषां यज्ञकतूनामेकेन यजते^{१०} ऽथ पुनर्दीचते^{११} स
एवमेव संवत्सरं यजते^{१२} तस्याहानि चिहृत्पञ्चदशो^{१३} ऽथ
त्रिहृत्सप्तदशो^{१४} ऽथ त्रिहृदेकविंशो^{१५} ऽथ चिहृत्त्रिणवो^{१६} ऽथ
चिहृत्तयस्त्रिंशो^{१७} ऽथ चिहृत्सतुष्टोमो^{१८} मासानामेव रूपं
पेयाः^{१९} संवत्सरस्य रूपं वाज^{२०} एवमस्यैषं संवत्सरः परीष्ट
१५ एवमाप्तो भवत्यथाहीनविधिसंस्थाहानि^{२१} चिहृत्पञ्चदशः^{२२} सप्त-
दशसतुष्टोमस्त्रिहृदेवाथैकविंशो^{२३} ऽथ त्रिणवो^{२४} ऽथ चतुष्टोम-

१ आमावास्यायै Be, मावास्यायै L (the other MSS om. this passage).

२ Thus L Be; •पंचदशः सप्तदशः the other MSS.

३—४ Thus L Be; the other MSS have only चिहृत्सतुष्टोमी ।

५ Thus L Be, रूपमपेयान् or •पेयान् the other MSS.

६ Thus L Be, स्य एव the other MSS

७ •विषस्यसा• Be

८ Thus L Be, •पचदशःसतुष्टोमी• the other MSS

स्त्रिवृद्देवाय अथस्त्रिःशो ऽथ चतुष्टोमस्त्रिवृद्देवाथ^१ चतुश्च-
त्वारिःशो ऽथ चतुष्टोमो ऽथातिराचो^१ द्वादश^१ मासाः सप्त-
दश क्रतवो^१ नवसु भाषेपु नव कत्रुत्पैत्यथातिशियन्ते अथस्य
मासा अष्टौ च क्रतवः^१ स द्वौ चिराचौ कुशत एकं च
द्विराचं^१ यद्यु वा एतदुपात्येति चतुष्टोमेनाग्निष्टोमेन यजेत^१ ५
मासानामेव रूपः स्रुतग्रस्ताणि संवत्सरस्य रूपमग्निष्टोमो^१
वाज^१ एवमन्वैष^१ संवत्सरः परीष्ट एवमाप्तो भवत्यथातो
ऽयुजश्चैव^१ युग्माथैकस्याः स्रुवते ऽथ तिसृष्विति अयुजो^१
ऽथ युग्माथतस्रुपु स्रुवते ऽथाष्टास्र्विति युग्मा^१ अयुजां चैव^१
युग्मानां चैव सायुज्यः सलोकतामाप्नुवन्ति य एतेनायनेन १०
यन्ति य उ चैनदेवं विदुः " ॥ ५१ ॥

अथातो दिग्नामेव^१ चिष्टमाथै^१ यज्ञदशो दक्षिणाथै^१
सप्तदशः प्रतीच्या^१ एकविंश उदीथै^१ चिणव इत^१

१-१ Wholly uncertain; चतुष्टोमैत्रिःशो च चतुष्टोमस्त्रिवृद्देवाथ चतु-
श्चारिःशोचत्वारिःशोचत्तुष्टोमोथातिराचोद्वादश L Be, चतुष्टोमस्त्रिवृद्दे-
वाथ चतुश्चारिःशोचत्तुष्टोमोथातिराचोद्वादश the other MSS., partly
incomplete.

२ Thus MSS. exc. Be, which reads 'दीमन्वैष and L, which
omits वाज ।

३-१ Thus, on the whole, L; युग्माथैकस्यां स्रुवते च तिसृष्विति अयुजो
थ युग्माथतस्रुपु स्रुवते चाष्टास्र्विति युग्मा अयुजाथेव Be; युजश्चैव युजां (or या-)
थेवतथां स्रुवते (ति) य तिसृष्विति अयुजो थ युग्माथतस्रुपु स्रुवते चाष्टास्र्वित्यथ
युग्मा अयुजाथेव the other MSS.

४ Only in Be.

- ऊर्ध्वायै^१ त्रयस्त्रिंशोऽमुतोऽर्वायै^१ सर्वाशमेव चतुष्टोमो^१
दिशामेव सायुज्यं सलोकतामाप्नुवन्ति य एतेनायनेन यन्ति
य उ चैनदेवं विदुर^२थात ऋतूनामेव^३ चिद्वदसन्तस्य^४ पञ्च-
दशो षीशस्य^५ सप्तदशो वर्षाणामेकविंशः शरदस्त्रिंशवो
५ हेमन्तस्य^६ त्रयस्त्रिंशः शिशिरस्य^७ सर्वेषामेव चतुष्टोम^८
ऋतूनामेव सायुज्यं सलोकतामाप्नुवन्ति य एतेनायनेन
यन्ति य उ चैनदेवं विदुर^२थात ऋषीणामेव^९ चिद्वदसिष्ठस्य^{१०}
पञ्चदशो भरदाजस्य^{११} सप्तदशो विश्वामित्रस्यैकविंशो जमदग्ने-
स्त्रिंशवः कश्यपस्य^{१२} त्रयस्त्रिंशो गौतमस्यांगस्यस्य^{१३} चतुष्टोम^{१४}
१० सर्वेषामेव चतुष्टोम^{१५} ऋषीणामेव सायुज्यं सलोकतामाप्नुवन्ति
य एतेनायनेन यन्ति य उ चैनदेवं विदुर^२थातो देवताना-
मेव^{१६} चिद्वदग्नेः^{१७} पञ्चदश इन्द्रस्य^{१८} सप्तदशः प्रजापतेरेकविंशो
ऽमुज्यं^{१९} तपस्त्रिंशवश्चन्द्रमसस्त्रयस्त्रिंशो विशेषां देवानां^{२०}
सर्वाशमेव चतुष्टोमो^{२१} देवताणामेव सायुज्यं सलोकतामाप्नु-
१५ वन्ति य एतेनायनेन यन्ति य उ चैनदेवं विदुः^{२२} ॥ ५२ ॥
अथातो दर्शपूर्णमासयोरयनमित्याचक्षते^{२३} सूर्याचन्द्रमसो-
रयनमित्येक आङ्गः^{२४} पौर्णमासेन^{२५} सोमेन यच्छ्रमाणो भवति^{२६}
दौक्षते^{२७} तस्यापरिमिता दौक्षाः षडुपसदः^{२८} स तथा राजानं

१ कश्यप Be, पाण्ड्य the other MSS.

२ Thus L and Be; all the other MSS om. चम० ।

३ Instead of मुष्य Be चप, L मु ।

४ Thus L Be, the other MSS. have एव after देवानां ।

५ पूर्व० MSS exc. L

क्रीणाति यथा मन्यते पौर्णमास्यै मे यज्ञिये ऽहन्मुत्या संप-
 स्यत इति ' तस्य तथा संपद्यते ' प्रसिद्धेन कर्मणोपवसथा-
 देत्यथ वसतीवरीः परिषत्य पयाश्सि विश्रियोपवसन्थय
 प्रातराग्नेयं पशुमुपाकरोति ' तस्याग्नीषोमीय उपासन्भ्यो
 भवति ' तस्य प्रातःश्वनीयाननुवर्तन्ते पौर्णमासहवीः ' १
 प्रैशवन्तः श्वनीया अनुग्रूहि यजेतीतरेषाः हविषाम्जुधा
 ज्योतिरुक्थ्यः संतिष्ठत " आमावास्याेन सोमेन यक्ष्यमाषो
 भवति ' दीचते ' तस्यापरिमिता दीक्षा द्वादशोपमदः ' स
 तथा राजानं क्रीणाति यथा मन्यते ऽमावास्यायै मे यज्ञिये
 ऽहन्मुत्या संपस्यत इति ' तस्य तथा संपद्यते ' प्रसिद्धेन कर्म- १०
 णोपवसथादेत्यथस्वेतदहरिन्द्राय - वक्षा अपाहता भवन्तेर्द्ध
 यथो दोहयति मानायस्य बाहता हृष्यो वाय वसतीवरीः
 परिषत्य पयाश्सि विश्रियोपवसन्थय प्रातराग्नेयं पशु-
 मुपाकरोति ' तस्यैन्द्र ऋषभ उपासन्भ्यो भवति ' तस्य
 प्रातःश्वनीयाननुवर्तन्त आमावास्यानि हवीः ' प्रैशवन्तः १५
 श्वनीया अनुग्रूहि यजेतीतरेषाः हविषाम्जुधा ज्योति-
 रतिराचः संतिष्ठते ' सूर्याचन्द्रमसयोरेव तस्माद्युज्यः सलो-
 कतामाभुवन्ति य एतेनायनेन यन्ति य उ चैनदेवं विदुर्यं
 उ चैनदेवं विदुः " ॥ ५३ ॥ षोडशः ॥

॥ इत्यष्टादशः प्रश्नः ॥

- सावित्रं स्वर्गकामश्चिन्वीत^१ पशुबन्धे वेचीयते पशुतारं
 ऊत्वा यूपोद्धतिं ऊत्वा यूपं सयजुषं कृत्वा वेदिं विमि-
 मीते^२ वेदिदृष्टौये यजेतेति विज्ञायते^३ तस्याः सौमिकं
 मानमेतावदेव नाना^४ सौमिकात्प्रक्रमात्तृतीयो ऽग्रः प्रक्रमः
 * स्यात्तेन वेदिं विमिमीते^५ ऽपि वा पदाच्छ्रया^६ पार्श्वमानी
 पदं तिरः पशुमानेन तयोर्थः कर्णसंमितः प्रक्रमः स इत्यते^७
 पदाद्वा नवमसदच्छ्रया^८ तयोस्तु यः कर्णसंमितः स प्रक्रमार्थ-
 स्तेन^९ मेधा सौमिकी वेदिरग्नीनत्वादध्याद्गतमुपेयादिभा-
 वर्हिः संनद्य^{१०} सान्धयजुर्हरतीदमेव प्रसिद्ध पौरोडाशिकं
 १० त्रिर्धनुषा तृणौ धतुर्थं पूर्वं परिग्राहं परिगृह्णाति करणं
 जपत्युद्धृत्युद्धृतादाग्नीध्रस्तिर्हरति^{११} यदाग्नीध्रस्तिर्हरत्यथैतमग्निं
 प्रत्यङ्घं यूपोवटीयाच्छ्रद्धोर्विमिमीते^{१२} पक्षःसंमितयेतथ इति
 रथचक्रमात्र एवैष उक्तो भवत्यथाप्युदाहरन्ति झुरन्निः^{१३} प्रथमं
 चक्रं द्वौ सार्धौ मध्यमं त्रिभागोनास्त्रय उत्तममिति^{१४} तेषा-
 १५ मन्यतममाचीं रज्जुमुभयतःपाशां कृत्वोत्तरवेदिदेशस्थ मध्ये
 शङ्कुं निहत्य तस्मिन्पाशौ प्रतिमुच्य तस्मिन्नन्ते ऽन्यं शङ्कुं

१ Thus MHBU, यद् Be Ben.

२ Thus M Ben., नवमानस्यच्छ्रया U, नवमसदस्यच्छ्रया H, नवमसद-
 क्ष्रया Be; B om. the whole phrase

३ Thus MHU, *सार्धस्तेन Be Ben.

४ Thus MHUB, सन्धय Be Ben.

५ *रत्निं M

प्रास्य तेनेनं प्रदक्षिणं परिमण्डलं^१ परिलिखत्युपोऽप्युत्थ सन्ध्यां
 कर्षूः खानयन्त्युत्थपत्न्यपस्था^२ । दक्षिणतश्च पश्चाच्च वर्षीयमीः
 कुर्वन्त्यथ याचत्याव्यष्ट्यालोऽ मन्नुवा^३ स्फुं दर्भसाममुपदपाच-
 मौत्तरवेदिकाश्च^४ संभारान्दधि मधुमित्र^५ हिरण्यं च
 शर्कराः^६ शिकताश्च^७ दर्भानित्येतासमादापोत्तरार्धं मण्डपादय-
 न्येय द्वाभ्यामात्मन्यग्निं^८ गृह्णीते मयि गृह्णाम्ये अग्निं यो
 नो अग्निरिति^१ स्वयंचितिं जपति यास्ते अग्ने समिधो यानि
 धामेति^१ श्वेतमश्मभिमृश्यान्तःशर्करामिमामुपदधाति प्रजा-
 पतिस्त्वा सादयतु तथा देवतयाङ्गिरस्त्रहुवा सीदेत्यथ शकु-
 सुहृद्भ्योदपाचमुपनिनीय दर्भसाममुपदधाति वाह्या ममुद्र^{१०}
 उपदधाति वा तूष्णीं वदैन^{११} ऋवाङ्गतिभिरभिजुहोति
 मजूरन्वो ऽयावभिरिति पञ्चभिस्त्रयादेवतं कृत्वा स्रददोहं
 करोति^१ ॥ १ ॥

अथ खानासल्लोचना खानासं परिलिखत्युत्तरवेदेराहतो-
 त्तरवेदिं निवपत्युत्तरनाभिसुक्ताद्य यूपावटं^१ खानां प्रोक्ष्य^{११}
 याघार्याङ्गद्वयं शिकता निवपत्यग्ने तव अग्नो वय इति

१ परि० om. M. and some of the other MSS.

२ खानयत्य० M

३ च om. M

४ शिकता शर्कराश्च M

५ Thus MBUB, •संनग्निं Be Ben

६ Om. M Be Ben ; M om. also प्रोक्ष्य ।

षङ्गिरनुष्कन्दसमथोर्ध्वंचित उपदधाति चित स परिचित
 ऊर्ध्वंचितः अथर्ध्वं तथा देवतयाङ्गिरस्सहुवाः सीदतेत्यथानु-
 यूहत्याप्यायस्वेति गायत्र्या ब्राह्मणस्य सं ते पयाःसीति
 चिष्टुभा राजन्यस्य^१ यथासुष्टु यथाग्रकर्करमनुयूहति^१ तस्यां^१

- ५ नव^१ परिमण्डला^१ लेखा लिखत्यथ^१ दध्ना मधुमित्रेण
 शर्कराः समञ्च सायमग्निहोत्रेऽङ्गाम्नीन्परिस्तीर्योपवसत्यथ
 प्रातर्हते ऽग्निहोत्रे याचत्युदपात्रं भस्म पुरीषमूषान्मिकता
 यावदुत्तममङ्गुलिकाण्डं यज्ञपर्या संमितं तावन्मात्रीः^१ पश्चा-
 ग्नीतिग्रतः हिरण्येष्टकाः शर्करा वा घृताक्तास्तावत्यो^१ लोकं-
 १० ष्टणा अपरिमिता वा चतस्रः स्वयमादृशाः सहस्रः हिरण्य-
 शक्लानूर्ध्वं चिभ्यो^१ ऽपरिमितानित्येक आङ्गुलं यदि सहस्रं
 भवन्ति द्वे द्वे प्रते पञ्चमाङ्गुल्योते^१ भवतो^१ ऽयोदित आदित्ये
 दाभ्यामात्मन्यग्निं^१ गृह्णीते मयि गृह्णाम्यपे अग्निं यो नो
 अग्निरिति^१ स्वयंचितिं जपति यास्ते अग्ने समिधो यानि
 १५ धामेति^१ श्वेतमश्वमभिमृश्याधिद्रवणं जपत्यपामिदं न्ययनं
 नमस्त इति दाभ्यामथापरार्धं उदपात्रमुपदधाति वाक्त्रा

१ Thus Ben UH (the last मध्या); तस्यां नव मण्डला Be, तस्मिन्नेव

परिम- MB.

१ लिखिमा MB

१ मात्र M

१ घृताक्ता M

१ Thus MHU, माङ्गुल्योते B माङ्गुलोते Be Ben

१ Thus MBHU, तस्मिन्नेव Be Ben

समुद्र उपदधे सुप्रजावनिः रायस्योपवनिं मर्द्धं यजमाना-
 येति^१ तथादेवतं कृत्वा सूददोहसं करोत्यथ संभाराच्चिवप-
 त्यग्नेर्भस्त्रासीति भस्त्राग्नेः पुरीषमसीति पुरीषः संज्ञानमसि
 कामधरणमित्युषान्मथि ते कामधरणं भूयादिति भिकता^१
 अथैनान्प्रथौति सं था वः प्रियास्तनुवः सं प्रिया इदधानि ५
 वः । आत्मा वो अस्तु संप्रियः संप्रियास्तनुवो ममेत्यथैनां कल्प-
 यति कल्पेतां द्यावापृथिवी कल्पन्तामाप ओषधीः । कल्पन्ता-
 मग्रयः पृथग्रम ज्वैष्ठ्याय सप्तता इति^१ ताःस्तथा कल्प-
 यति यथा न लेखाः संलोपयन्ते^१ मद्यो वा सर्वं क्रियते
 सद्यस्काळे^१ ॥ २ ॥ प्रथमः ॥ १०

अथान्तमायां लेखायां पूर्वपचस्य दिनेष्टका उपदधाति
 संज्ञानं तथा देवतयाङ्गिरस्त्रहुवा षौद विज्ञानं तथा देवत-
 याङ्गिरस्त्रहुवा षौदेति पञ्चदश^१ तासामन्तरालेष्वेतेषामेव
 दिनानां सुहर्तेष्टका उपदधाति चित्रस्तथा देवतयाङ्गिरस्त्र-
 हुवा षौद षेतुस्तथा देवतयाङ्गिरस्त्रहुवा षौदेति पञ्चदश^१ १५
 सर्वासां पारे सूददोहमः करोत्यथभ्यन्तरायां लेखायां पूर्व-
 पचस्य सपेष्टका उपदधाति दशं तथा देवतयाङ्गिरस्त्रहुवा
 षौद दृष्टा तथा देवतयाङ्गिरस्त्रहुवा षौदेति पञ्चदश^१
 तासामन्तरालेष्वेतासामेव^१ सषाणां सुहर्तेष्टका उपदधाति
 दाता तथा देवतयाङ्गिरस्त्रहुवा षौद प्रदाता तथा देवतयाङ्गि- २०

१ संलोपयति Bo Ben.

१ Thus MU, सर्वेषामेव the other MSS.

- रख्नुवा सीदेति पञ्चदश^१ सर्वासां पारे सूददोहसः करो-
त्यथाभ्यन्तरायां लेखायामपरपक्षेष्टका उपदधाति
प्रस्तुतं तथा देवतयाङ्गिरस्खहुवा सीद विष्टुतं तथा देवतया-
ङ्गिरस्खहुवा सीदेति पञ्चदश^१ तामामन्तरालेख्येतेषामेव
५ दिनानां मुहूर्तेष्टका उपदधाति सविता तथा देवतयाङ्गिरस्ख-
हुवा सीद प्रसविता तथा देवतयाङ्गिरस्खहुवा सीदेति पञ्च-
दश^१ सर्वासां पारे सूददोहसः करोत्यथाभ्यन्तरायां लेखाया-
मपरपक्षेष्टका उपेष्टका उपदधाति सुता तथा देवतयाङ्गिरस्ख-
हुवा सीद सुन्वती तथा देवतयाङ्गिरस्खहुवा सीदेति पञ्च-
१० दश^१ तामामन्तरालेख्येतासामेव उपार्णां मुहूर्तेष्टका उप-
दधात्यभिशास्ता तथा देवतयाङ्गिरस्खहुवा सीदानुमन्ता तथा
देवतयाङ्गिरस्खहुवा सीदेति पञ्चदश^१ सर्वासां पारे सूददो-
हसः करोत्यथाभ्यन्तरायां लेखायां पूर्वपक्षेष्टका उपदधाति
पवित्रं तथा देवतयाङ्गिरस्खहुवा सीद पवयिष्यस्तथा देवत-
१५ याङ्गिरस्खहुवा सीदेति द्वादश^१ सर्वासां पारे सूददोहसः
करोत्यथाभ्यन्तरायां लेखायामपरपक्षेष्टका उपदधाति सह-
स्त्रास्तथा देवतयाङ्गिरस्खहुवा सीद सह्यीयास्तथा देवत-
याङ्गिरस्खहुवा सीदेति द्वादश^१ सर्वासां पारे सूददोहसः
करोत्यथाभ्यन्तरायां लेखायां मासेष्टका उपदधात्यरणस्तथा
१० देवतयाङ्गिरस्खहुवा सीदारुणरजास्तथा देवतयाङ्गिरस्खहुवा
सीदेति त्रयोदश^१ सर्वासां पारे सूददोहसः करोत्यथात्रैके^१

लेखान्तरालेषु^१ भिकता भिवपन्थेजत्का जीवत्का इत्यंथाभ्य-
 न्तरायां लेखायां सुहृतांनां सुहृतेष्टका उपदधातीदानीं तथा
 देवतयाङ्गिरस्सहुवा षीद तदानीं तथा देवतयाङ्गिरस्सहुवा
 षीदेति पञ्चदश^१ सर्वासां पारे सूददोहसः करोत्यंथाभ्यन्त-
 रायां लेखायां ऋत्विष्टकाद्यर्त्विष्टकाद्योपदधात्यग्निष्टोमस्तया ५
 देवतयाङ्गिरस्सहुवा षीदीक्यस्तया देवतयाङ्गिरस्सहुवा
 षीदेति षड्भिर्द्विष्टस्तया देवतयाङ्गिरस्सहुवा षीद सूर्यं षड्-
 स्तया देवतयाङ्गिरस्सहुवा षीदेति तिस्रः^१ सर्वासां पारे
 सूददोहसः करोत्यंथ मध्ये^१ नाम्नाः संवत्सरेष्टका उपदधाति
 प्रजापतिस्तया देवतयाङ्गिरस्सहुवा षीद संवत्सरस्तया देव- १०
 तयाङ्गिरस्सहुवा षीदेति चतस्रः^१ सर्वासां पारे सूददोहसः
 करोति^१ ॥ ३ ॥

तदेताद्यतस्रः स्वयमाहृषा पाचति^१ ता दिचूपदधाति
 भ्ररग्निं च इचिर्वीं चेति पुरस्ताद्भुवो वायुं पान्नारिचं चेति
 दक्षिणतः स्वरादित्यं च दिवं चेति पश्चाद्भुवः स्वस्रमर्षं च ११
 दिग्द्येत्युत्तरतः^१ सर्वासां पारे सूददोहसः करोत्यंथ लोकं-
 वृणा उपदधाति लोकं इष्टं इष्टायो षीद शिवा तम् ।
 इन्द्राग्नी त्वा इहस्पतिरस्मिन्योनावसीपदधिति^१ तथादेवतं
 करोति तथा देवतयाङ्गिरस्सहुवा षीदेत्यंथ सूददोहसं करोति

१ Thus So Ben., लेखाभ्यन्तरेषु M., लेखाभ्यन्तरेषु HU; लेखायां B.

१ मध्ये M

- ता अस्य सूददोहसः सोमः श्रीणन्ति पृथग्यः । जन्मन्देवानां
 विशस्त्रिष्वा रोचने दिव इति ^१ प्राच्याच लोकंपृण्या प्रसौ-
 त्यग्निं प्राचीभिः संप्रच्छादयन्ति ^२ संप्रच्छन्नं पलाशशाखया
 परिकर्षन्ति लोकं पृण क्विद्रं पृणेत्यथानभिमृष्टं चितिकुप्या
 ५ भवत्यथानभिमृष्टमिति ^३ यत्ते ऽचितं यदु चित्तं ते अग्र इति
 दाभ्यामत्र चितिकुप्याभिमृष्टमिति चित्तिमचित्तिं चिनवदि
 विद्वानित्यग्ने देवाः इहावहेत्याग्नेय्या गायत्र्यैतां चितिमभि-
 मृष्ट्य देः अद्भवणेः अपतिः वाङ्म आसन्ग्राणदा इत्यथ ^४
 कृष्णमश्वमभिमृष्ट्य तनुपुरीषमुपदधाति पृष्टो दिवोति ^५
 १० तथादेवतं कृत्वा सूददोहसं करोत्यथ पाद्यामप आनीय
 हिरण्यशक्लान्संप्रकीर्षं दाभ्यांदाभ्याः ^६ शताभ्यां प्रोक्षति सह-
 सस्य प्रमा असीति पुरस्तात्सहसस्य प्रतिमा असीति दक्षि-
 णतः सहसस्य विमा असीति पश्चात्सहसस्योन्मा असीत्युत्त-
 रतो ^७ ऽय मध्ये ^८ दाभ्याः शताभ्यां प्रोक्षति साहस्रो ऽभि
 १५ सहस्राय त्वेत्यथोत्तरार्धं तिष्ठच्चिष्टका धेनूः सुहृत इमा मे
 अग्र दृष्टका धेनवः सन्धित्यान्तादनुवाकस्याचिके ऽर्कपर्णेना-
 जक्षीरेण ^९ चरमायामिष्टकायां जुहति ^{१०} स ^{११} यद्यहेन ^{१२}

१ परि instead of अभि M.

२ Thus HUB; हे अश्विद्रवणे अ. Do Ben, दाभ्यामश्विद्रवति M.

३ अथ instead of अथ M Ben. U.

४ दाभ्यां twice in BU only.

५ om M.

६ कं. om. B Be H.—नाजापो. Do Ben.

७ Thus M, सद्युहेन B, द्युहेन Ben, सद्युहेन Be, सद्युहेन HU

करिष्यन्भवत्यथैतस्यार्कपर्णस्य^१ पुष्टमन्तरवस्त्राविशं हृत्तोदङ्-
 तिष्ठन्नुत्तरे धारयन्नाह्वारानथेति^२ स यत्र धारेष्टकां^३
 प्राप्नोति तद्यतिपद्यते त्वमग्ने रुद्र इत्यान्नादनुवाकस्यापैतदर्क-
 पर्णं यं देष्टि तस्य संचरे पशूनां न्यस्यति^४ यद्युं वै न द्वेष्या-
 खवटे न्यस्यत्यथैनमुपतिष्ठते त्वमेव त्वां येत्यथो ऽसि सो^५
 ऽभीत्येतेनानुवाकेनाथ षष्टहारविहाराभ्यामुपतिष्ठते इवत्सरो
 ऽसि परिवत्सरो ऽभीत्येतेनानुवाकेनाथा च शीतरग्नेरुवयेनाग्नि-
 मनुशूचेति^६ यदि होता न कामयते यजमान एव जघ-
 नेनाग्निं तृणानि सप्तस्त्रीर्यं तेषूपविश्याग्नेरुवयेनाग्निमनुशूचति^७
 भूर्भुवः स्वरित्येताभ्यामृग्भ्यां^८ चित्तिरेकैकामन्वाह प्रणवे- १०
 नाभिसंधानमेवमन्यवाप्यगुपसंधाने प्रणवेनैवाभिसंधानमथ^९ ये
 ब्राह्मणा बद्धविदस्तेभ्यो यद्विष्णा न नयेदुरिएष्ट स्यादग्निमस्यं
 वृक्षीरन्तेभ्यो यथायद्दं दद्यात्स्विएष्टमेवैतत्क्रियते^{१०} मास्याग्निं
 वृक्षत इति ब्राह्मणम्^{११} ॥ ४ ॥ द्वितीयः ॥

अथान्याधानप्रवृत्तिं पाशुवन्धिकं कर्म तापते^१ सिद्ध- १५
 माग्निप्रवृत्तनात्स्वत्वाग्निं प्रणीयोपसमाधायाध्वराद्धतिभिरभि-
 ह्वयन्नानाचतुर्गृहीतैरेता^२ आहुतीर्जुहोति^३ त्वमग्ने रुद्र

१. त्वमेव रुद्र. Be Ben

२. एष्टकाग्निं M.

३. Before यदि Be HU 108 ५१

४. इत्यां instead of इत्यां M.

५. प्रवरेनैवाभि. M.

६. Thus HU (only अग्नीभिः); अथराहुतीभिरभिह्वयमानां चतु. M;
 अथराहुतीभिरिह्वयमानां चतु. Be Ben; अथराहुतिभिर्जना जानाचतु. H.

- इति शतद्वितीयस्य रूपमग्नाविष्णु इति वसोर्धाराया । अन्नपत
इत्यन्नहोमः । सप्त ते अग्ने समिधः सप्त जिह्वा इति विश्व-
श्रीरित्यथ सुवेणोपघातमेकविंशतिमाहुतौर्जुहोत्यमवे स्वाहा
वसवे स्वाहेति । इत्वाहुतैव सप्तस्वावान्यजमानस्याञ्जलावा-
५ वपति । तैर्यजमानो मुखं विमृष्टे राजी विराजीत्येतेनाहु-
वाक्केनात्तरपरियाहप्रमृति पाशुवन्धिकं कर्म तायते । सिद्धमा
मनोताथाः कृत्वा मनोतामनुद्रुत्य पशोरवदानानि ममृ-
शौदुस्वरे^१ पात्रे^२ यूपो मृत्युपद् गृह्णाति विपश्चिते पव-
मानाय गायतेत्यनुद्रुत्योपयामगृहीतो ऽसि मृत्यवे त्वा जुष्टं
१० गृह्णामौति । दूर्भैः परिमृत्योत्तरवेद्याः सप्तमादयत्येष^३ ते
योनिर्मृत्यवे त्वेत्यथ पशुना चरत्यथ वनस्पतिमा चरत्यथ
पुरस्तात्स्विष्टकृतो ऽथैतं पश्य होद्यन्नप उपस्पृशति^४ विद्यु-
दसि विद्य मे पाप्मानमित्यथ जुहोत्यप मृत्युमप सुधमपेतः
ग्रपथं जहि । अधा नो अद्म आवह रायस्वोषः सहस्रियम् ॥
११ ये ते सहस्रमयुतं पाशा मृत्यो मर्त्याय वन्तवे । तान्यजस्य
मायया सर्वानवयजामहे स्वाहेत्यथ ऊतोपस्पृशेद्दृष्टिरसि वृथ
मे पाप्मानमित्यथ स्विष्टकृता चरत्युपह्वयमानायामिडायासुप-

१ Thus (आवपति) M Bo Ben BU (sec. m.), आनपति BU (pr m).

२ Thus all exc B, which has 'वरेह पात्रेह ।

३ ३ om. HU

४ Thus M Bo Ben. 'स्पृशेद् BHU

गृह्णन्ति^१ ग्रहसुपहृतं^२ ग्रहं यजमानो भवयति भवो ऽस्यमृत-
 भवस्तस्य ते मृत्युपीतश्यामृतवतः स्रगाहृतस्य मधुमत उप-
 हृतस्रोपहृतो भवयामीति^३ भवयिन्नात्मानं प्रत्यभिमृशते
 मन्द्राभिभृतिः केतुर्घञानामिथान्नादनुवाकस्यानुयाजप्रमृति
 पाशुवन्धिकं कर्म तायते^४ सिद्धमा दक्षिणानां कास्ताद्दक्षि- १
 णानां काले धेनुमृषभमनद्वाहं दत्तैकविंशतिर्दक्षिणा^५
 ददाति^६ शतं ददाति^७ महस्रं ददात्यश्विकं दक्षिणा
 ददाति^८ यदि न विन्देत मग्यानेतावतो दद्यादोदनाभ्या^९
 पशौक्षीं वृत्तवंतीं दद्याद्द्विरष्टं ददाति^{१०} वासो ददाति^{११}
 तेनायुः प्रतिरत इति प्राह्वणं^{१२} तं चेतौम्ये ऽध्वरे चिन्वीत १०
 प्रथमायामुपसदि चैचकरणं^{१३} मध्यमोत्तमे उपसदावन्तरेणोप-
 धानं^{१४} काले ऽग्निप्रणयनं^{१५} दक्षिणानां काले दक्षिणाः^{१६} सव-
 नीपस्य यूष्णो मृत्युपहस्रं चेदहीने सत्ते वा चिन्वीत प्रथमे
 ऽहनि दक्षिणाः प्रथमे ऽहनि यूष्णो मृत्युपहो^{१७} न षष्ठे
 दक्षिणा नीयन्ते^{१८} नाचिकेत एव मृत्युपहः स्यादित्येतदपर- १५
 मंष्टिं चित्वा मौचामष्टा यजेत मैत्रावरुणामिच्छया वेति^{१९}
 तस्यै सायमग्निहोत्रे जुते सायंदोहः प्रातरग्निहोत्रे जुते
 प्रातर्दोहः^{२०} पशुपुरोडाशेन सह अणममसुदित्ते चर्या^{२१}
 संतिष्ठते भाविचः^{२२} ॥ ५ ॥ तृतीयः ॥

१ उपसदृहति M.

२ पशुनिडीपकृत M.

३ ददाति instead of दत्ता M.

अथ नाचिकेतस्य^१ प्रसिद्धं चित्रकरणं यथा सावित्रस्यैता-
 वदेव नाना^१ नात्र लेखा भवन्त्येव याजुषीरुपदधाति श्लोको
 ऽभि स्वर्गो ऽभीत्यञ्जलिनेकविष्मतिं यथा निपतन्ति^२ तास्तत्र-
 तत्रोपदधाति^३ तदेतदन्यत्रापि^२ प्रकीर्णानामुपधानस्य^४
 ५ निदानं^१ यदि^५ पाङ्कः पञ्च पुरस्तात्पञ्च दक्षिणतः पञ्च
 पश्चात्पञ्चोत्तरत एकां मध्ये^६ ऽथ यदि चित्रत्स्र पुरस्ता-
 त्तिस्रो दक्षिणतः सप्त पश्चात्तिस्र उत्तरत एकां मध्ये^६ ऽथ
 यदूर्ध्वाः^६ पश्चात्कोट्याः^७ प्रमृत्यूर्ध्वाः^८ स्वयमादृषावकाशादय
 यदि प्राचीः स्वयमादृषावकाशात्प्रमृति^९ प्राचीः^१ स्वयमादृ-
 १० षाभ्यः प्रमृति सिद्धमत ऊर्ध्वं^{१०} म यदीच्छेत्तेजस्वी यज्ञस्वी
 ब्रह्मवर्चसे स्नामिति प्राडा शेतुर्धिष्ण्यादुत्सर्पदित्याहवनीय-
 सकाशाद्येयं प्रागाद्यज्ञस्वती मा मा प्रोर्णात् तेजसा यज्ञसा
 ब्रह्मवर्चसेनेति^१ तेजस्येव यज्ञस्वी ब्रह्मवर्चसे भवतीत्येव
 यदीच्छेद्भूयिष्ठ मे अद्धीरन्भूयिष्ठा दक्षिणा भयेयुरिति

१ नाचिकेतस्य Bo Ben

२ निपतन्ति HUB, निपतति Bo. निपति M, निपति Ben.

३ तदेतद. M

४ Thus H Bo, प्रकीर्णानामुपधा. U; प्रकीर्णामुपधा. Ben, प्रकीर्ण-
 मुपधा. B, प्रकीर्णानामुपधा. M

५ स यदि M.

६ Thus MB, यदूर्ध्वं H, या ऊर्ध्वं Bo Ben, यदूर्ध्वं U

७ Thus BH, कोट्या U. कोट्या H Ben, कोट्या Ben. कोट्य M.

८ = र्ध्वां वा।

९ = वात्प्र. M.

दक्षिणासु नौपमानासु प्राच्येहि प्राच्येहीति प्राची जुषाणा
 वेत्वाजस्य स्वाहेति न्बुवेणोपहत्याहवनोये जुहुयाद्भूयिष्ठ-
 मेवास्मै श्रद्धते । भूयिष्ठा दक्षिणा नयन्तीति ब्राह्मणम् ।
 संतिष्ठते नाचिकेतः । ॥ ६ ॥ चतुर्थः ॥

अथ ब्रह्मचितः । प्रसिद्धं चेतकरणं यथा सावित्रस्यैताव-
 देव नाना । नाप लेखा भवन्त्येव पुरस्तादुदौषीर्दंशहोत्रेष्टका
 उपदधाति चित्तः स्रुत्या देवतयाङ्गिरस्त्रहुवा मीद चित्त-
 माज्यं तथा देवतयाङ्गिरस्त्रहुवा मीदेति दग्नाय हृदयेष्टका-
 मुपदधाति सुवर्णं घर्मं परिवेद वेनमित्यनुद्रुत्य देवैः स
 मानमौन आत्मा जनानामित्यातो । इय यजुरिष्टके उपदधा-
 त्यग्निर्घञुभिन्नाया देवतयाङ्गिरस्त्रहुवा मीद भविता सोमै-
 म्नाया देवतयाङ्गिरस्त्रहुवा मीदेत्ययं पञ्चोष्टके उपदधाति
 सेनेन्द्रस्य तथा देवतयाङ्गिरस्त्रहुवा मीद घेना इहस्पतेस्तया
 देवतयाङ्गिरस्त्रहुवा मीदेति । सर्वासां पारे हृददोषमः करो-
 त्ययं दक्षिणतः प्राचीयत्सुर्होत्रेष्टका उपदधाति एषिवी होता ।
 तथा देवतयाङ्गिरस्त्रहुवा मीद यौरध्वर्युम्भया देवतयाङ्गिर-
 स्त्रहुवा मीदेति चतस्रो । इय हृदयेष्टकामुपदधाति ब्रह्मेन्द्र-
 मग्निमित्यनुद्रुत्य यजमेतं चतुर्होत्रेणामात्मानं कवयो निषि-
 क्कुरित्यातो । इय यजुरिष्टके उपदधातीन्द्र उवयामदैस्तथा
 देवतयाङ्गिरस्त्रहुवा मीद मिवावरुणावाग्निषा तथा देवत-

- याङ्गिरस्वहुवा सौदेत्यथ पत्नीष्टके उपदधाति पथा पूर्णस्तया
 देवतयाङ्गिरस्वहुवा सौद वाग्वायोस्तया देवतयाङ्गिरस्वहुवा
 'सौदेति' सर्वासां पारे सूददोहमः करोत्यथ पश्चादुदीचीः
 पञ्चहोत्रेष्टका उपदधात्यग्निर्होता तथा देवतयाङ्गिरस्वहुवा
 'सौदान्दिनाध्वर्यू' तथा देवतयाङ्गिरस्वहुवा सौदेति एतस्यो'
 ऽपि वाग्दिनाध्वर्यू इत्येतेनैव मन्त्रेण द्वे इष्टके समानतया देवते
 उपदधाति' तथा देवतयाङ्गिरस्वहुवे सौदतमिति' मन्त्रः'
 संनमयत्यथ' हृदयेष्टकामुपदधाति अतं नियुतः परिवेदे-
 त्यनुद्रुत्य प्राणमुष्वं तेन कृप्तो ऽमृतेनाहमस्मीत्यातो' ऽथ
 १० यजुरिष्टके उपदधात्यङ्गिरसो धिष्ण्यैरग्निभिस्तया देवतया-
 ङ्गिरस्वहुवा सौद मरुतः सदोहविधानाग्नां तथा देवतया-
 ङ्गिरस्वहुवा सौदेत्यथ पत्नीष्टके उपदधाति दौचा सोमस्य
 तथा देवतयाङ्गिरस्वहुवा सौद ष्टिय्यग्नेस्तया देवतयाङ्गिर-
 स्वहुवा सौदेति' सर्वासां पारे सूददोहमः करोत्यथोत्तरतः
 ११ प्राचीः षड्दोत्रेष्टका उपदधाति वाग्घोता तथा देवतयाङ्गिर-
 स्वहुवा सौद दौचा पत्नी तथा देवतयाङ्गिरस्वहुवा सौदेति
 यड्यथ हृदयेष्टकामुपदधाति सुवर्णं कोशः रजसा परीवृत-
 मित्यनुद्रुत्येन्द्रस्यात्मानः अतथा चरन्तमित्यातो' ऽथ यजु-
 रिष्टके उपदधात्यापः प्रोक्षणीभिस्तया देवतयाङ्गिरस्वहुवा
 १० सौदौपधयो षड्विंशः तथा देवतयाङ्गिरस्वहुवा सौदेत्यथ

पञ्चैके उपदधाति वसूनां गायत्री तथा देवतयाङ्गिरस्त्रहुवा
 मीद इन्द्राणां षिष्टुक्रया^१ देवतयाङ्गिरस्त्रहुवा मीदेति ।
 सर्वासां पारे सूददोहमः करोत्य्योपरिष्टात्प्राचीः सप्तहोषे-
 एका उपदधाति महाहविर्होता तथा देवतयाङ्गिरस्त्रहुवा
 मीद सत्यहविरध्वर्युस्रया देवतयाङ्गिरस्त्रहुवा मीदेति पश्वपि
 वानाष्टयथाप्रतिष्टयश्च यज्ञाभिरावित्येतेन मन्त्रेण दे इष्टके
 समामतयादेवते उपदधाति^१ तथा देवतयाङ्गिरस्त्रहुवे मीद-
 तमिति मन्त्रः मंनमयत्य्य^२ इदयेष्टकामुपदधातीन्द्रो राजा
 जगतो य ईश इत्यान्तादनुवाकस्याथ यजुरिष्टका उपदधा-
 त्यदितिर्वेदा तथा देवतयाङ्गिरस्त्रहुवा मीद मोमो दौषया
 तथा देवतयाङ्गिरस्त्रहुवा मीदेति च्योदमाय पञ्चैका
 उपदधात्यादित्यानां जगती तथा देवतयाङ्गिरस्त्रहुवा मीद
 विष्णोरनुष्टुक्रया^३ देवतयाङ्गिरस्त्रहुवा मीदेत्यष्टादश^१ सर्वासां
 पारे सूददोहमः करोत्य्य यथावकाशं षष्टैका उपदधाति
 वाचस्यते विधे नामधिति दशहोतुर्वाचस्यते वाचो वीर्य-
 जेति चतुर्होतुः मोमः मोमस्य सुरोगा इति पञ्चहोतुर्भू-
 भुवः सुवरिति षड्होतुर्वाचस्यते इदिधे नामधिति सप्तहोतुः^१
 सर्वासां पारे सूददोहमः करोत्य्य यथावकाशमेव प्रतिषष्टे-
 एका उपदधाति^१ देवस्य सा भवितुः प्रभव इत्यनुष्टुत्यैषा ते

१ षिष्टुक्रया M

२ Thus MH, मंनमय the other MSS

३ अनुष्टुक्रया

कामं दक्षिणोत्तानस्त्वाङ्गिरसः प्रतिगृह्णात्वित्येकाश्रविष्टमपि
 वा गन्धर्वांपराभ्यः स्वगन्धर्वरणे इत्येतेन मन्त्रेण दे इष्टके
 समानतयादेवते उपदधाति^१ तथा देवतयाङ्गिरस्वद्भुवे मीद-
 तमिति मन्त्रे संममयति^२ स्वयमाट्टणाभ्यः प्रभृति सिद्ध-
 मत ऊर्ध्वं^३ मन्तिष्ठते ब्रह्मचित्^४ ॥ ७ ॥ पञ्चमः ॥

अथ समस्तस्य^१ प्रसिद्धं चित्रकरणं यथा सावित्रस्यैतावदेव
 नाना^२ सावित्रो ऽग्निः प्रथमा चित्तिलोकंशृणा^३ द्वितीया^४
 नाचिकेतनृतीया^५ लोकंशृणा^६ चतुर्थी^७ ब्रह्मचित्पञ्चमी^८
 सर्वांसु चित्तिषु स्वयमाट्टणा^९ पुरीषान्तादितयो^{१०} ऽग्ने देवाश्च
 १० इहावहेत्येताभिः पञ्च^{११} चित्तीरभिष्टमति^{१२} तं चेतस्यै ऽध्वर
 उत्तम^{१३} एव चक्रे चिन्वीत प्राग्दीक्षणीयायै दिवः श्रेणीभि-
 र्यज्ञेतोद्वमानीयाया^{१४} अपाघाभिः^{१५} महत्प्रयुज्य^{१६} समस्यति^{१७}
 मन्तिष्ठते समस्तः^{१८} ॥ ८ ॥ षष्ठः ॥

१ Thus U (pr m), संममति the other MSS., M om. this passage

२ •इवाभिर् (•भिर्) M Be UH, but cp Ap. xix 15, 11.

३ •इवाः M.

४ The H, संचिभिः संच चित्तीर• U, संच चित्तीरि भिष्टमति Be Ben, संच चित्तीरिभिष्टमति M, संचिचित्तीरिभिष्टमति B.

५ उत्तमे U, instead of उत्तम एव चक्रे M has उत्तरदेशः ।

६ Thus HU (see cr.) •चानीयायाया• M Be Be U (pr m), •वायायाया• B cp Śāyana on T Br. vol iii, p 815, चवायाभिः MU Be, the other MSS indistinctly (च वा या)

७ इत्येव UH, इत्येव च M

अथ वैश्वसृजस्य^१ प्रसिद्धं चैवकरणं यथा माविचष्ये^२ ताव-
 देव नाना^३ तिष्ठो लेखा भवन्त्यथान्तमायां लेखायामुप-
 दधाति यच्चासृते यद्य मर्त्यमित्यष्टादश^४ सर्वासां पारे सूद-
 दोहमः करोत्यथाम्भन्तरायां^५ लेखायामुपदधाति सर्वा दिग्गो
 दिच्छिति पञ्चदश^६ सर्वासां पारे सूददोहमः करोत्यथाम्भ-
 न्तरायां लेखायामुपदधाति सर्वान्दिवश्च सर्वान्देवान्दिवीति
 नव^७ सर्वासां पारे सूददोहमः करोति^८ स्वयमादृशाभ्यः
 प्रभृति सिद्धमत ऊर्ध्वं^९ तं वेदहीने^{१०} मन्त्रे वा चिन्वीत
 यतरात्रे^{११} विश्वजिति सर्वपृष्ठे दक्षिणानां काले ब्रह्मा मद-
 खासीनो वैश्वसृजान्वाचष्ट^{१२} अथा प्राची महती दिग्गुप्यत^{१३}
 इति^{१४} पश्चो ऽर्धसंगो माद्यजे^{१५} वाक्यप्रक्षमा अध्वर्युः
 प्रतिगृह्णात्यो दृष्टदृत्^{१६} दृष्टसत्यं दृष्टदरात्मा दृष्टदिति^{१७}
 तस्योत्तमे पर्याये ऽरात्स^{१८} दृष्टसंपद्यते^{१९} संतिष्ठते
 वैश्वसृजः^{२०} ॥ ६ ॥ सप्तमः ॥

१ • यान्तमायां M.

२ वेदुदोशौधाधिचे Be Ben

३ सदसराचे ins M

४ वैश्वसृजाम् Be Ben, विश्वसृजाम् UHB; वैश्वसृजं M.

५ दृष्टदृत् M.

६ अरात्स Be.

७ Thus BUH; Be Ben have each time नदु after नृचनृ and 31
 reads everywhere दृष्टदृत् instead of दृष्टदृत् ।

८ परात्ससंपद्यते M.

- एतेनारुणकेतुको व्याख्यातो^१ यावन्मन्त्रमवीष्टका^२ लोकं-
 पृणाय स्वयमादृषाद्याप एव^३ सुष्करपर्णः^४ रुक्मः^५ हिरण्मयं^६
 पुरुषं कूर्ममित्यातपति वर्या इति यथासमाघ्रातं^७ पल्वल्या
 इत्यविशोष्या^८ इत्यर्थ^९ उत्तरवेशावपनकाले तां दूष्णीं जानु-
 दग्नीं^{१०} खात्वान्यत्र मृद निवपति^{११} विदेरग्निरित्यादि लुप्यते^{१२}
 भुवासीति प्रतिपद्यते^{१३} हस्तयाहमवीष्टका उपदध्याद्द्वं^{१४} कर्णे-
 भिरिति द्वाभ्याः शान्तिं कृत्वा ताभ्यामुपदधात्यापमापा-
 मिति पञ्चभिर्महानाग्नीभिरुष्णोदकः^{१५} शिवा न शान्तमेति
 शौषधो^{१६} ऽपो^{१७} ऽध्वर्यवे ददाति^{१८} स ताः प्रतिगृह्य शिवा न
 इत्युपदधाति^{१९} सुमृडौकेति भूमिवतीमुपदधादेताः पुरस्ता-
 र्श्वतिः प्रत्यक्षमित्यष्टौ मध्ये गृह्यंते अन्यदिति च^{२०} माकं-
 जानामित्येकादश पुरस्ताद्घिणतो ऽचिदुःखोत्थितस्यैवेति
 षडिहेह वः स्वतपस इति चातितासाणीति चतस्रो मदनी-
 स्तप्ताः प्रवर्ग्यवदाद्यन्तयोः शान्तिं कृत्वात्यूर्ध्वां च इति चीष्टृतु-
 मण्डलान्यव द्रुष्य इति चारोग इत्यष्टौ^{२१} सूर्यनामभिः^{२२} पदगो

१ यावन्मात्रम. MU.

२ om. MB Be Ben.

३ *घाता M

४ इत्यशोष्या MU BH

५ *दग्नीं MU (sec. m.)

६ शौषधोपो B, शौषध्या अपो UH, शौषध्या चापो M, शौषध्या चापो Be, शौषध्या चापो Ben

७ Thus B Ben: इति चतस्रसुं. Be इत्यसौ चतस्रसुं. HU, M om. सूर्यनामभिः ।

यत्ते शिष्यमिति च^१ व्याहृतीर्जपित्वापो व इति यजमान
 उपतिष्ठत^२ एवमुत्तरैरुपस्थानं व्याहृतीर्जपित्वा^३ मग्न सूर्याः
 मग्न दिशो मानासूर्या यद् द्वावसिषं देवानामिति चतस्रः
 शैरीः पुरस्तात्केदमभ्रमित्येकामर्धमाभा इत्युपरिष्ठात्काला
 अशु निविशन्त इति^४ दक्षिणतः^५ किञ्च खिद्वेति पञ्च
 वैश्वीः^६ पृच्छामि वा परं मृत्युमिति चतस्रो मृत्युमतीः^७
 पृच्छामि वा पापहत इति चतस्रो निरयवतीरा^८ यस्मिन्मग्न
 नयेति हे^९ अग्निय जातवेदाथेत्यष्टौ दिश्या दिशो व इति
 यजमानः^{१०} प्रभ्राजमाना इत्येकादश रुद्राः^{११} प्रभ्राजमान्य
 इत्येकादश रुद्राण्यः पदशो मध्ये^{१२} रूपाणि व इति यज- १०
 मानः^{१३} स्वानभ्राडित्येकादश गन्धर्वगणाः पदशः पश्चाद्द्वीरी
 मिमायेत्येका^{१४} वराहवः स्वतपस इति मग्न वाताः पदशः^{१५}
 समानमेतदिति दृष्टिमती^{१६} यदपरमिति लोको^{१७} जम-
 दग्निरित्याप्यायितस्तच्छ्वोरिति शंयुः^{१८} मरुत्सृष्टित्यष्टौ
 शंयानीः^{१९} स शंयाम इति हे च^{२०} पवित्रवनाः पवित्रं ते ११
 ब्रह्मा देवानाममतः मद्यः इति चतस्रः पवित्रवत्य उत्तरतो^{२१}
 ऽमी य ष्टवा इति मग्न मध्ये^{२२} ऽन्धो मणिमिति पञ्च

१ हे 108 M

२ Thus BHU, वैश्वः M Be Ben.

३ निरयवती. D, यजमानो. Ben, यजमानो. Be.

४ एका H Be Ben U

५ शैरी BH, दक्षिणम् M, Be Ben om. the word.

६ om D.

वैश्वदेवोरुत्तरत^१ आ तमग्ने रथमिति तिस्र^१ आतनुष्वति^१
 चतस्र^१ आ मन्द्रैरित्येकां यजमान उपदध्यादणुभिद्येति दे^१
 सुमङ्गल्योमित्येकामरुणाया इति चतस्रो रेवतीर्भङ्गण उद-
 रणममीति चतस्रो ब्रह्ममदना^१ अष्टयोनीमित्यष्टौ दिग्ना^१
 ५ मिचस्य वरुणस्येत्यष्टौ दिग्नाः^१ पुष्करपर्णं रुक्मं हिरण्मयं
 पुरुषं कूर्ममिति महाग्निवदेव^१ तान्युपधाय इक्ष्मः शुचिप-
 दिति द्वे दूरोहणे पुरुषमभितस्तदित्यदमिति द्वे मध्ये^१
 वसुनां रुद्राणामित्यष्टावुत्तरतो^१ रश्मयो व इति यजमान^१
 आरोगस्येत्यष्टावुपरिष्टादापो व इति यजमानः^१ प्रभाज-
 १० मानानामित्येकादश प्रभाजमानौनामिति चैकादश मध्ये^१
 रूपाणि व इति यजमानो^१ ऽग्नेः पूर्वदिग्यस्येत्यष्टौ दिग्ना^१
 दिगो व इति यजमानो^१ दक्षिणपूर्वस्यामिति चतस्रो
 नरकवतीर्यथालिङ्गमां पश्चिन्निष्पिपाणि गतप्रतविति द्वे
 दक्षिणत^१ इन्द्रघोषा वः संज्ञानमिति षड् दिग्ना^१ आदित्य
 १५ मर्व इति षड् दिग्ना^१ एवा श्वेवेति षड् दिग्ना^१ आप-
 मापामिति नवोपरिष्टादपां रममित्येकां^१ काममदद्य इति
 संकल्पवतीमापो हि यदित्योषवतीं^१ विधाय शोकांमिति
 स्नायानवतीं^१ श्वेतव इत्येकामिमां नु कमिति तिस्र^१ आश्रव-
 न्वेति सप्तदश उपष्टो^१ विश्वीर्णीमिति द्वे^१ पञ्चन्यायेति

१ Thus H De *इरेव B M Ben I om. एव, but M has इतानि
 instead of the following नाति ।

- तिस्रः^१ पुनर्भासैन्निति च तिस्रः^२ स्वयमावृत्त्यादि ममान-
 मुत्तरः^३ सावित्रेण^४ स्वयमावृत्त्या लोकं प्रणयैता आपः पञ्च
 चित्तयो भवन्ति^५ प्रतिदिशं चितीः^६ पुष्करपर्णादिभिः
 प्रच्छादनं^७ लोकं प्रणयैव द्वितीयामन्व्याः प्रथमचित्तिवत्त्वं
 पुष्करपर्णादय^८ उत्तरतो^९ लोकं प्रणयथापवर्गो^{१०} दीर्घदासुभि-
 र्मन्त्रं^{११} क्त्वा षष्ठो दिव्यीति पुरीषव्यूहनमन्त्रेणैके^{१२} शतसूत्रीय-
 होमो^{१३} अनुग्रहमनान्ते ऽग्निप्रणयनः^{१४} इयमानायां^{१५} वैश्रवण-
 यज्ञो ब्राह्मणेन^{१६} यास्यातो ऽन्नकामस्य सर्वकामस्य^{१७} वा
 पर्वण्यिपर्वणि वैश्रवणयज्ञः^{१८} सोत्तरवेदिषु क्तुषु चिन्वीतेति
 यथाब्राह्मणं^{१९} तस्यैतद्भूतमिति यथाब्राह्मणं संमिताद्य^{२०} त्रत- १०
 समुच्चया^{२१} आपो न वीभक्ष्या यथाब्राह्मणमेककामः^{२२}

१ चतस्र M; तिस्र the other MSS.

२ चिदिं H चितिः U.

३ चतस्र Be Ben

४ •मंत्रं M.

५ •मन्त्रेणैके^{१२} MUH.

६ Uncertain reading; इयमानायां U Be BU; श्रियभाषायां M;
 श्रीयभाषायां Ben.

७ Thus Sāyana (comm. on Tatt. Ār.); ब्राह्मणं MUH; ब्राह्मणे
 Be Ben; B om. the word

८ सर्वं M.

९ चित्तवत् ins. M

१० Uncertain reading, HU read as given in the text; संमितां मन्-
 त्रमुच्य B, उपचित्तय मन्त्रमुच्य Be Ben; संमितमन्त्रमुच्य M.

११ यथाब्राह्मणमेककाम Be Ben; यथाब्राह्मणपदानां HBUM.

मर्वकामो वा^१ आपो^२ वा इदं^३ मर्वमिति ब्राह्मणं^४ विज्ञा-
यते ब्रह्म वा आपो यदाप^५ उपधीयन्ते ब्रह्म^६ वै^७ तदात्म-
न्वत्ते ब्रह्मणः मायुव्यं^८ मलोकतामाप्नोति य एतमग्निं^९
चित्तुत इति^१ मतिष्ठत आरुणकेतुकः मतिष्ठत आरुण-
केतुकः^१ ॥ १० ॥ अष्टमः ॥^१

॥ इत्यत्येकीनविंशः प्रश्नः ॥

१ आपो UBH वा आपो Be.

२ om. M

३ Thus MU (pr m.), इदं all the other MSS.

४ ब्रह्म M

५ Be Ben ms. चिदा :

६ Adhyāya numbers for this prāna are found only in M., the MSS agree all in designating this prāna as वाडव्यं^१ or वाडव्यं ।

CORRIGENDA.

Page	20,	1 8,	<i>read</i>	तद्	<i>instead of</i>	तद्
"	70,	1 12	"	•धारयत्य•	"	•धारयत्य•
"	96,	1 10	"	बोद्धव्यमप्य	"	•नर्थ
"	187,	1. 4	"	प्रवी•	"	प्रवी•
"	200,	1 1	"	अवेवैव	"	अवेवैव
"	226,	1 5	"	सुवर्णमये•		
"	336,	note ६	"	•धारि•		

BIBLIOTHECA INDICA:

COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.
NEW SERIES, No. 1379.

बौधायन श्रौतसूत्रम् ।

BAUDHĀYANA ŚRAUṬA SŪTRAM
A SANSKRIT WORK ON THE VEDIC LITERATURE.

EDITED BY
DR W CALAND OF UTRECHT
VOL III FASCICULUS I

CALCUTTA
PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 1, PARK STREET
1914

INDEX.

Preface

Dvaidhasūtra	..	Praśnas XX-XXIII.		
darśapūrnāmāsau	..	Praśna XX,	1-15	(Adhy 1-5)
agnyādheyam	..	" "	16-18	(" 6)
punarādheyam	..	" "	19	) (" 7)
agnihotram	..	" "	20	
pūṇḍapitryajñah	..	" "	21	
āgrayanam	..	" "	22	) (" 8).
agnyupasthānam, etc	..	" "	23, 24	
paśubandhah	..	" "	25-31	(" 9, 10)
cāturmāsyaṇi	..	XXI,	1-6	(" 1, 2)
agnistomah	..	" "	7-26	(" 3-10).
agnicayanam	..	XXII,	1-12	(" 1-6).
vājapeyah	..	" "	13-15	(" 7).
rājasūyah	..	" "	16-21	(" 8-10)
kāmyestayah	..	XXIII,	1-4	(" 1, 2).
aupānuvākyaṃ	..	" "	5-8	(" 3, 4)
dvādaśāhah	..	" "	9-11	(" 5, 6).
ahināḥ	..	" "	12, 13	) (" 7)
atirātrah	..	" "	13	
ekādaśinī	..	)		
punaścitiḥ	..			
kūṇḍapāyinaṃ istih	..			
kāmyās citayah	..	" "	14, 15	(" 8).
sautrāmanī	..	" "	16	) (" 9).
ayanāni	..	" "	17	
ekāhāḥ	..	" "	18, 19	(" 10).

Karmāntasūtra .. **Praśnas XXIV-XXVI.**

paribhāṣāḥ	..	Praśna XXIV,	1-11	(" 1-6)
agnyādheyam	..	" "	12-17	(" 7-9).
punarādheyam	..	" "	18, 19	(" 10)
darśapūrnāmāsau	..	" "	20-29	(" 11-15).
agnihotram	..	" "	30, 31	(" 16).
pūṇḍapitryajñah	..	" "	32	) (" 17)
āgrayanam	..	" "	33	
agnyupasthānam, etc.	..	" "	33	
paśubandhah	..	" "	34-37	(" 18, 19).
kāmyāḥ paśvāḥ	..	" "	38, 39	(" 20)
cāturmāsyaṇi	..	XXV,	1-3	(" 1, 2).
agnistomah	..	" "	4-26	(" 3-10)
agnicayanam	..	" "	27-32	(" 17-19)
vājapeyah	..	" "	33-34	(" 20).

THE
BAUDHĀYANA ŚRAUTA SŪTRA

BELONGING TO THE

TAITTIRĪYA SAMHITĀ

EDITED BY

DR W. CALAND,

Professor of Sanskrit at the University of Utrecht.

VOLUME III.

CALCUTTA:

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY 1 PARK STREET.

1913.

r̥ajasūyah	..	Praśna XXVI,	1-3	(Adhy. 1, 2).
istikalpali	..	" "	4-6	(" 3, 4).
anpānuvākyaṃ	..	" "	7-9	(" 5, 6).
aśvamedhah	..	" "	10-11	(" 7).
dvādaśāhah	..	" "	12-17	(" 8-11).
ahināh ..	..	" "	18-21	(" 12, 13).
atirātrah	..	" "	22	(" 14).
sautrāmanī	..	" "	23, 24	(" 15).
ekadaśinī	..	" "		
ayanāni ..	..	" "		
kundapāyinaṃ ayanam,	..	" "	25-27	(" 16, 17).
etc	..	" "	28, 29	(" 18).
kāmyāś citayah	..	" "	30-33	(" 19, 20).
ekāhāh ..	..	" "		
Prāyaścittasūtra	..	Praśnas XXVII-XXIX		
istiprāyaścittāni	..	Praśna XXVII,	1-13	(" 1-10).
lutānumantranāni	..	" "	14	(" 11).
mrgāreṣṭih	..	XXVIII,	1	(" 1).
pavitrestih	..	" "	2	(" 2).
nakṣatreṣṭayah	..	" "	3, 4	(" 3).
āgrayanaprāya°	..	" "	5	(" 4).
paśuprāya°	..	" "	6, 7	(" 5).
cāturmāsyaaprāya°	..	" "	8	(" 6).
adhivaradikṣāprāya°	..	" "	9	(" 7).
sarvayajñānām prāya°	..	" "	10, 11	(" 8, 9).
anugrahāh	..	" "	12, 13	(" 10).
somaprāya°	..	XXIX,	1, 2	(" 1, 2).
yajñakarmanī prāya°	..	" "	3-6	(" 3-5).
agnihotrasya laukika- vidhih	..	" "	7	(" 6).
agnihotrasamāsah, etc	..	" "	8-11	(" 7-10).
prāyaścittasamuccayah	..	" "	12, 13	(" 11).
Sulbasūtra	..	XXX.		
Pravarasūtra	..			
paribhāśāh	..	k	1, 2	} (" 1).
angirasah	..	k	3-9	
gotamīh	..	k.	10-16	(" 2).
bharadvājah	..	k	17-26	(" 3, 4).
atrayah	..	k	27-30	(" 5).
vātvāmitrāh	..	k	31-40	(" 6).
kaśyapāh	..	k.	41-44	(" 7).
vasiṣṭhāh	..	k	45-48	(" 8).
agastayah	..	k	49-51	(" 9).
kṣatriyavaiśyānām pravarah, etc.	..	k.	52, 53	(" 10).

INDEX.

Indexes.

I. Index of proper names.

- a. Names of sāmāns.
- b. Names of peoples and localities.
- c. Ritualistic authorities.
- d. Proper names of mythical, legendary and historical persons outside the pravara-praśna.
- e. Proper names in the pravara-praśna.

II Index of words.

Additions and corrections

PREFACE.

The MSS which have been consulted for this third volume of the Baudhāyana Śrauta sūtra are the following :

a Dvaidhasūtra

1. H, from the Haug collection at Munich, containing only the first two praśnas and the first kandikā of praśna 3.

2. Bu, a MS. from the collection Burnell belonging to the India Office, containing the complete text, without the sarvatomukhadvaidhas

3. Be (see Preface to vol. 1, p viii).

4. B, the Bombay MS. (see Preface to vol. i, p. vii), giving only the last two praśnas

5. Ben, copy from a Benares MS, containing the first praśna only.

6. D, a MS from Dhar, containing on 37 foll. the first two praśnas and the first kandikā of praśna 3. Nearly related with H

7. U, from Ujjain, in Nāgarī, on 59 foll., complete; the sarvatomukhadvaidhas on a separate leaf. This MS belongs to the same collection and is written by the same hand, and on the same kind of paper, as all the other Baudhāyana MSS from Ujjain (see Preface to vol. 1, p. v)

8. C, a MS from Cambridge, for the use of this MS

These three

MS is very

faultless

after a brief

9. C

Society of

and the text

10

the text

sarvatomukha, nearly related to Be.

11. W, the MS of the collection Whish, cp Winternitz, a Catalogue of South Indian MSS. No. 94. Only partly collated

The vivarana of the Dvaidha is extant and known to me from several MSS, which, however, are far from exact. Of use were also the Prayogasāra by Kṣavasvāmin, the bhāṣya composed by Sāyana, who in his treatment of the darśapūrṇa

māsa mentions and comments upon all the Dvaidha and Karmānta passages, which bear upon the text proper of Baudhāyana. By Ms. I indicate in the critical notes the Mahāgnisarvasva (see Preface to vol. ii, p. v), which treats equally of those Dvaidha and Karmānta sūtras that concern the agnicayana of the text proper.

b. Karmāntasūtra.

1. H, the Haug MS., complete.
2. Be, see Preface to vol. i, p. viii.
3. D, the Dbar MS., containing on 35 foll. the first two praśnas.
4. U, the Ujjain MS., 56 foll., śaka 1761.
5. G, the Gwalior MS., on 46 foll.; corrected. The last three MSS. belong to the same collections as those of the Dvaidha text.
6. M, the Mackenzie MS.; cp. Preface to vol. ii, p. iv.
7. Ben, a copy of the Gov. Skt. Coll. at Benares; rather good and independent MS.
8. C, No 2188 of the Gov. Skt. MSS. Collection at the Asiatic Society of Bengal, Nāgarī, on paper, well written, 133 foll., containing on foll 71-133 the first two Karmānta praśnas

Besides the vivarana of Bhavasvāmin and the remarks of Śāyana and Keāvasvāmin, we possess a valuable bhāṣya on Karmānta I. 1-21 (No 776a of the collection in the India Office; see Eggeling, Catalogue of the Sanskrit MSS. in the Library of the L. O., vol. i, p. 57) by Veṅkateśvara; the var. lect. of the text according to this work is indicated by me in the critical notes as Vt, that of the commentary given by Veṅkateśvara as Vc.

c. Prāyaścittasūtra.

1. H, the MS. Haug.
2. U, from Ujjain, on 25 foll., part of the same collection as mentioned above
3. B, the Bombay MS., see Preface to vol. i, p. vii, copy from an original, dated śaka 1743.
4. Tr, the MS. from Trichinopoly, mentioned in the Preface to vol. ii, p. v.
5. C', a part of the text is found in the MS., mentioned under the MSS for the Dvaidhasūtra (No 10).

More or less help was got from Gopāla's Vivarana (Viv.) known to me from the MS. belonging to the India Office (No. 2596; see Eggeling, Catalogue, vol. i, p. 91) The text proper is here indicated only by the beginning words of each

sentence I consulted also, without however, getting much help from them, the *Prāyaścitta-pradīpa* (I O. 1467A) and the *Prāyaścitta-candrikā* (I O. 1572)

d *Sulbasūtra*.

1. H, the MS Haug

2. U, from Ujjain, on 12 foll., part of the same collection as mentioned above

3. B, the Benares MS, see Preface to vol. 1, p. viii

4. M, the Mackenzie MS; see Preface to vol. 11, p. v

I need not say, that the excellent edition with Skt commentary and English translation by Thibaut (in the Journal "Pandit" (vols ix, x and vol 1 of the new series) has been consulted with good results. The readings accepted by Thibaut are indicated by me by T

e *Pratarasūtra*

1. T, a copy from the Tanjore MS. No. 259, see Preface to vol 1, p. x.

2. M, being a complete copy of the *Smārtasūtra* in Grantha, copied for me somewhere in Madras through the kind mediation of Prof Hultsch. It is, on the whole, a good MS.; at the end of it the *pravara* is found

3. G, the Grantha edition of the *Baudhayana smārtasūtra*, Madras, 1905, by Muddudikṣita. This edition narrowly agrees with the MS. M

4. Bu, the Burnell MS xciii (No cxviii of the Catalogue of a collection of Sanskrit MSS., p. 35) in Grantha. It contains also the *pravarakhanda* of the *Vaiṣṇānasa* school. Independent, although rather bad MS.

5. Be, copied by me from the Benares MS. 115, see Preface to vol 1, p. vii

6. U, from Ujjain (see above), very narrowly related to the last-mentioned MS from Benares on 10 foll.

Other texts which have been used in constituting the *pravara* are

The *Gotrapravaramaṅjarī* by *Puruṣottama*, a Colebrooke MS. belonging to the India Office (No. 2316A, Egg No. 1777). In the critical notes indicated by me as P₁₂. It contains what

It is curious to perceive, that although according to *Puruṣottama* the *pravarakhandas* of *Kātyāyana* and *Laugākṣi* are the

same, the Kātyāyana text known to us from the Parisistas of the White Yajurveda (see Weber in the 'Verzeichniss der Skt HSS der Kgl. Bibl zu Berlin,' vol. i, p. 54-60) is different from that given by Paruṣottama. The one contributed to Laugākī is probably the pravaraḍhyāva of the Kathas; the text attributed by tradition to Kātyāyana (as given by Weber) agrees, with many various readings, however, on the whole with the pravaraḍhyāva of the Mānavas. I was kindly allowed by Prof Knauer to use this text, which also is handed down to us in a very corrupted state.

A lengthy treatment of the pravara is given also by . . . ismārtasaṃskāra- . . . enes 1894) on pp . . . ustubha, pp 179-196 of the lithographic edition, and by Raghunātha in his Gotrapravarānirṇaya (MS. I O. No 1781). These three texts are indicated by me in the critical notes successively as Rm., Sk., Pn. The three texts give a great many more names than are contained in the pravara-praśna of Baudhāyana, as they join, without any discrimination, to the names of the Baudhāyana text also those of other pravarakhandas. Moreover, they constantly put in the plural all the names found in the singular in our text.

Of some importance is a certain gotra list as handed down among the Deśasth brāhmaṇas in Census of India, 1901, vol i, India, Ethnographic Appendices, by H. H. Risley, Calcutta, 1903, on pp 120-122.

The text of this praśna is one of the most difficult to reconstruct. Rarely we find the proper names without variants. The MSS. can be divided into two groups: M (with G) T and Bu on one side, Be (with U) and Pm on the other. The other nibandhas seem to draw on Pm.

The pravara-praśna in the kalpasūtra of the Baudhāyanīyas was probably placed originally immediately behind the pitṛmedhasūtra and before the dharmaśāstra. It is inserted there in M and in the Grantha edition, cp. the words of Puru-
ultāny aistilasaumikapā-
śrautāni darśapūrnāmāsā-
 the fly-leaf of the Ujjain themselves any indication

of praśna number is found. Even the number xxx of the Sulbasūtra is conjectural, on the cover of the MS Ben 115 is written दाशमो षष्ठः. Although, then, the number of the praśnas cannot be given with certainty, their sequence, in the main, is firmly established.

It was originally my intention to include in this edition of

the Baudhāyana texts also the whole smārtasūtra. But I now prefer to give only the śrautasūtra; perhaps I may undertake later on a critical edition of this text, which indeed is now accessible, be it not in critical editions. One is the *Grantha* edition mentioned under the MSS used for the pravarapraśna, the other has appeared at Mysore (1904) under the title *बोधायनस्मृत्यसूत्रम्*. The Bodhāyana gṛhya-sūtra edited by L. Śrīnivāsāchārya. On the other hand, I thought fit to edit the *Sulbasūtra* *anew, even after the excellent work of Prof. Thibaut*, because it had to be given to make the śrautasūtra complete, and also because my MSS enabled me to give in some places a better reading than Thibaut's text presents. I have taken much pains to obtain a copy of a part of the Baudhāyana kalpasūtra, which must have existed, but seems to be lost now, viz. the *hautrasūtra*. Bhavasvāmin and Sāyana quote often from this text, as also does the commentary on the third book of the Taittirīya brāhmaṇa.

My design of publishing the vivarana of Bhavasvāmin

volume an index of words, giving, wherever it is possible, the explanation of the commentators.

At the end of my task I have to express my sincerest thanks to all who kindly helped to procure me the material for my work especially to Dr Thomas, Chief Librarian to the India Office, and to Prof Bhandarkar. If this volume can now appear, it is chiefly due to their kind assistance.

W. CALAND.

UTRECHT, *January*, 1912.

द्वैधसूत्रम् ॥

४ उपवसथ इति ॥ कथमु खलूपवसथं जानीयात्संध्यः
 खिदेवोपपाद्यो ऽथ ऽपुरि^१ नादशीति^१ साधु खलु संध्यः^२
 साधु^३ संघेरूपपादनं^४ ननु^५ खलु संध्यः सूपपादय^० इव^०
 मर्वेषां त्वे^६ संध्य इवेति^६ स^६ ह^६ स्माह बौधायन

१ The constitution of the text of this first dvaidha being very difficult, I am not sure to have given everywhere the right reading and interpunction.

१ Thus corrected according to the Vivarana, पूरिषादशीति U Bu G D O, पूरिषदशीति Ben, करिषादशीति H, पूरिषदशीति Be

२ Thus (संध्यः) C U Bu G D, संध्य Be W, संघ्या H Ben

३ खलु ins G (sec m) and C.

४ After *पादनं U Bu D G (pr m) C H Ben ins यमोकेमासी यजवे मस्य चेदुपवसथो (यो) स्मिन् आदित्ये, this passage is not found in W and has been effaced in G The vivarana has nothing corresponding to it

५ ननु W C; ननु Bu G D, न Be, missing in Ben H U, नच the vivarana (one copy), स (another copy).

० सूपपादय इव W, सूपपादय इव. Bu, सूपपाद्य इव Be, सूपपाद्य (omitting इव) H U Ben I) C G (pr m), सूपपादयः G (sec. m). The vivarana runs न च (var स) खलु संध्यः सूपपादय-सूपपादा खलु भवेदस्य संघेरूपपादनं (another copy भवितव्य समन्विष्टित्य चन्तर्भवे सस्यनुप-पादनं) सूपपाद. सूपपाद यातोति शूलविभुजादित्वात् (cp the Vartt. on Pāṇ III 2 5 १)

६ त्वे HU Be Ben W G (pt m.) D C, द्वै Bu, द्वैव G (sec m.), त्वे the vivarana (one copy), द्वैव (another copy)

६ Thus (इवेति स^६) U and C only, इवेति स^६ D, स 19 not found in H Ben G (pr. m), इवेति is not found in Bu G (sec. m.); इव^० Be, सस्यानु स W The vivarana runs इवं इवेते ऽन्यो ऽप्यसि स^६ इति । स च स्माह बौधायनः ।

एवैतदुपवमतो ऽस्मिन् आदित्ये पुरस्ताच्चन्द्रमा लोहितो-
 भवन्निवोदिषात्तमणुपवस्यं जानीयादित्ये^१वो ह स्याद्
 गालीकिरतिपन्नः^२ खल्वेव भवति^३ स^४ मंथं^५ वैवोप-
 पादयिषेत्यूर्ण^६ वाभियजेत^७ तस्य चेदुपवसतो ऽस्मिन्
 आदित्ये पुरस्ताच्चन्द्रमा लोहितोभवन्निवोदिषादारमताग्नि-
 होषेणेत्युक्त्वा पार्वणेन प्रक्रामेत्संस्थिते पार्वणे ऽग्निहोत्रं
 जुहुयादिति^८ नु^९ खलु पौर्णमास्यामं^{१०}थामावास्यायामिति^{११}
 स ह स्याद् बौधायनो ऽदृश्यमान एवोपवसेद् दृश्यमान
 इत्येवं चैव खलु कुर्यादिति गालीकिरस्ति^{१२} त्वपि^{१३} दृश्य-

१ Thus (चतिपन्नः) D C G (sec. m.) and the vivarana; गालीकि-
 रतिपन्नः or •रितिपन्नः the other MSS.

२ ससंधं Be, संसंधं D (pr. m.); ससंधे C; ससंधि Bu U; संसंधि H
 (reading संसंधोवोप*), ससंधि Ben (reading ससंधोवोप*) Are we to read
 ससंधं? The vivarana has ससंधेन ।

३ Thus G and U (the last MS reading •धि• instead of •धि•);
 वैवोपपादयिषेत D C, वैवोपपादयिष्यन्तू Be; वैवोपपादयिष्यन्तू U, •पाद-
 यिष्यन्तू H Ben

४ पूर्णं Be Ben D C, पूर्णा Bu U G, पूर्णं H, पूर्णं the viv (one
 copy), पूर्णा (another)

५ Thus Bu G (sec. m) D C U, •यात्कस्य H Be G (pr. m)
 •यात्कोन Ben

६ Thus Ben G, •थोमावा• D C, H U Be om सद्य ।

७ Thus C U Be, •सित्वापि GD; •सौत्वापि H •स्यपि Ben, गाली-
 किरपि Bu

मान उपवसथो^१ यचैतद्रात्रीभिरुपपन्नो^२ ऽणुसुन्द्रमाः^३
परिनक्षत्रमुपव्युष भवति न म थो भृते दृश्यते तमप्युपवसथं
जानीयादिति^४ ॥

५. अग्नीनामन्वाधान^५ इति ॥ सूत्रमौपमन्यवौपचस्यौवो ह
१ स्नाह बौधापनो विहव्याभिरग्नीनन्वादध्यात्तिसृभित्तिसृभिरे-
कैकं ये नव ममामनेयुरथ ये ऽष्टौ प्रथमां वोत्तमां वा द्विर-
भावर्तयेयुरथ ये दश तिसृभित्तिसृभिरेकैकमन्वाधायोत्तरे-
णाहवनीयं तिष्ठन्दिशमौ निगदेदित्यौवो ह स्नाह शालौकियों
तु खलु गार्हपत्यः मरुदन्वाहित एष भवति^६ यामथोनिर-
१० न्वाहार्यपथन^७ आहवनीयमेवैकं विहव्ययान्वादध्यादथात्तिश्रिष्टा
उत्तरेणाहवनीयं तिष्ठन्निगदेदित्यौवो ह स्नाहौपमन्यवो
विहव्याभिरेवाग्नीनन्वादध्यादेकैकमेकैकयाथात्तिश्रिष्टा उत्त-
रेणाहवनीयं तिष्ठन्निगदेदित्यौवो ह स्नाह भौद्रस्य आहव-
नीयमेवैकमन्वादध्यादग्निं गृह्णामि सुरथ थो मथोभूर्य
११ उद्यन्तमारोहति सूर्यमङ्गे । आदित्यं ज्योतिषां ज्योतिरुत्तमः
थो यज्ञाय रमतां देवताभ्यः ॥ वसुचुद्रानादित्यान्नित्रेण सह
देवताः । ताः पूर्वः परिगृह्णामि स्र आयतने मनीषया ॥
इमामूर्जं पञ्चदशौ ये प्रविष्टास्तान्देवान्परिगृह्णामि पूर्वः ।

१ -दानीभिष- C U Ben Bu G, -द्राभिभिष- H D, -द्रापाभिष- Be

२ Thus G D C and the vivarana नृदंशना U, नचंशना. H Ben

Be, चंशना: Bu

३ चद्रान्वाधान C H

अग्निर्द्व्यवाडिह तानावदतु^१ पौर्णमासः हविरिदमेषां
 मयीति पौर्णमास्यामावाच्यः हविरिदमेषां मयीत्यमा-
 वास्यायामित्य^२चो ह स्माह मैत्रेय आहवनीयमेवैकं विदथ-
 यान्वादध्यात्तूष्णीमितरावथातिश्रिया^३ उत्तरेणाहवनीयं तिष्ठ-
 च्चिगदेदिति^४ व्याहृतीभिरेवाग्नीन्वादध्यादिति राधीतरः^५ ॥ ५

1.3 अतश्चनेष्विति ॥ स ह स्माह बौधायनो हविरातश्चनान्ये-
 तानि भवन्तीत्य^६चो ह स्माह शालीकिर्दधि खन्नातश्चनार्थे^७
 दृष्टं भवति^८ तन्निश्चविद्यमान एतेषामेकेनातश्चादिति^९ ॥

1.7 प्रतोपायन इति ॥ स ह स्माह बौधायनः संगवकाले वा
 प्रतमुपेयाद्वेदुषु वा दोष्यमानासु प्रणीतासु वा प्रणेत्यत्सु^{१०}
 हविःषु वासवेष्वित्य^{११}चो ह स्माह शालीकिः पूर्वद्युःकालं खसु
 प्रतोपायनं भवतीति वाच्छ्रणं बर्हिषा पूर्णमासे प्रतमुपैति
 वत्सैरमावास्यायामिति स^{१२} संगवकाल एव प्रतमुपेयादित्य^{१३}-
 श्वाधानप्रभृतीत्यौपमन्यवः^{१४} ॥

१ After अदत्तु Bu G ins आसक्तु देवाः उभनद्यमानाः (TS. I 5. 10. 3).

२ After एतते U H D C Be Ben and G (p. m) ins आदधाति, — Be om अद्य, Bu has आदधाति श्रिया, in his citation of this passage Sâyana has, rightly, no आदधाति ।

३ Thus U G Be Bu, •च Ben, •च C. H om •च ।

४ प्रतीयमानादित्यर्थः । शान्दिलो शब्दः Sâyana.

५ Om Bu D C and Sâyana

अभ्युदितेषामिति ॥ स ह स्माह बौधायनः सिद्धैरेवा-
 मावाप्स्येर्हविर्भिरिद्धा^१ पुनरुपोथ्य श्वो भूते कान्यामनभ्युदिता-
 मव्यापन्नां यजेतेत्य^२चो ह स्माह शास्त्रीकिर्येषा ब्राह्मणजेष्टि-
 स्तया यक्तयेद्वा पुनरुपोथ्य श्वो भूते कान्यामनभ्युदितामव्यापन्नां
 ५ यजेतेति नु खलु संनयतो^३ ऽथासंनयतः^४ समानः कन्पो
 •बौधायनस्या^५चो ह स्माह शास्त्रीकिरभ्वेवैतानि^६ हवींषि
 अपयित्वा पुनरुपोथ्य श्वो भूते कान्यामनभ्युदितामव्यापन्नां
 यजेतापि वोपवसथ एवातिप्रवर्धतेति^७ ॥

आच्छायन इति ॥ स ह स्माह बौधायनो वाचंयम एव
 १० शाखामाच्छेयादाचंयम एवाहरदेवं एवाहरित्येवं चैव खलु
 कुर्यादिति शास्त्रीकिर्ब्राह्मणेन च यथार्थमन्तर्हमन्त्रेव संभाषेत
 नाब्राह्मणेनेति^१ ॥

शाखाया आच्छेदन इति ॥ स ह स्माह बौधायन इषे
 लेति शाखामाच्छिन्दादूर्जे त्वेत्यनुमृज्यादात्वीचेत वेत्य^२वीचेते-
 ५ वेति शास्त्रीकिः^३ ॥

१ एष is found only in Bu G (sec m) and U (sec m); cp. Rudradatta on Āp ix ५ 3.

२ Thus G (sec m), अप्पुतानि Ben, अप्पुवैतानि Bu अप्पेतानि H G (pr. m), अप्पेतानि C D, इह्वैवावैतानि Be, but cp the vivarana अप्पुवैत्यादि ।

३ Thus corrected according to Rudradatta on Āp i c, •तिप्रवर्धे-
 वेति B U G (pr. m), •तिप्रवर्धत इति G (sec m.), •भिप्रवर्धवेति H
 Ben, तिप्रवर्धवेति Be, •भिप्रवर्धवे C

- 10 वत्सापाकरण इति ॥ स ह स्नाह बौधायनो वायव स्येति
 पु॒श्म ए॒वापा॒कुर्या॑दुपायव स्येति स्त्रियो^१ ऽथ यद्यन्यतरे
 स्य^२नैव मन्त्रं परिजह्यात्स^३ष्टृष्टेनैवेति शालीकिः^४ ॥ १ ॥
2. 1 शाखायै मंचर इति । अथेणाश्वनीयश्च मंचारयेदिति
 बौधायनो^५ जघनेन गार्हपत्यमिति शालीकिरेष मर्वकल्पे
 शाखायै मंचरः पथनां चान्यत्र प्रावर्गिकादित्य^६भयोरेवापरेण
 प्रावर्गिकं संचारयेदित्यौपमन्यवः^७ ॥

प्रवमतो याजमान इति ॥ स ह स्नाह बौधायनः
 महयाजमानः खल्वयं यजमानः प्रवमति^१ स यत्र स्यात्तदेनं^२
 मनसा^३ ध्यायेत् यदि विमृष्टस्थित आगच्छेत्कृतमनुमन्य^४
 कर्मान्तेन प्रकासेदित्य^५चो ह स्नाह शालीकिर्यद्यस्य पुत्रो
 वान्नेवामी वालं कर्मिणः^६ स्यात्तं तत्र प्रेष्येत्^७ यदि विमृष्टस्थित
 आगच्छेत्कृतान्तादा प्रकासेत्वा^८ वा^९ द्वियेतेभौ^{१०} त्वेव
 यजमानभाग प्राप्नीयातामिति^{११} ॥

^१ Thus Bu Be G (see m.); तदेनं Ben U U G (pr. m.); तदेनं Sāyana

^२ Om Be G (see m.), Sāyana

^३ •कर्मिणं U Bu G (pr. m.), •कर्मिणं Ben U D, •कर्मिणो H; •कर्मिणी Be., •कर्मिणः G (see m.); •कर्मिणि Sāyana, (cp. mṛya xi 20 and Pitrmedhasutra I 1 (where the text is to be restored accordingly), II 5 (ed. Raabe, London 1911, pag 9 1)

^४ Thus U only (see m.), प्रवयेत् all the other MSS., cp. the vivarana तत्रानुष्ठापयेद्यजमानं कुर्विति ।

^५ Thus hesitatingly amended (tmesis'), नवादि• Be U G (pr. m.); नैवादि• Mn Tib (MS A 1 317) and D, नैवादि• Ben, नादि• Bu B, Vivarana न चादियेत् ।

- ० 6 इध्मावर्हिषोरूपकल्पन इति ॥ सूत्रमाचार्यथोर^१पराहे
पिबभ्यो दत्तेभ्मावर्हिः संनद्येदित्याञ्जीगविः ॥ श्वो भूते
हविष्कृदन्त इत्यौपमन्यवः १ ॥
- ० 7. अंसिदस्य प्रतितपन इति ॥ स ह स्माह बौधायनः
१ प्रतितपेदेवासिदमेवमश्वपर्शुः रसोऽपहननायेत्य^१श्वो ह स्माह
शालीकिर्न तेजसि तेजः प्रतितपेदश्वपर्श्यां खल्वेते मन्त्रा दृष्टा
भवन्ति १ सो ऽश्वपर्शुमेव प्रतितपेन्नासिदं कुरापहननायेति १ ॥
11. प्रक्रमेष्विति ॥ स ह स्माह बौधायन आहवनीयादेवाये
चीन्वा चतुरो वा प्राचः प्रक्रमान्प्रक्रम्याथ तां दिशमभिप्रज्जेद्य
१० बर्हिर्वोस्यन्मन्येतेत्य^१हवनीयादेव यथार्थं गच्छेन्न तु दक्षिणया
दारेति शालीकिः १ ॥
- 13 परिषवण इति ॥ स ह स्माह बौधायनस्त्रिरेव मन्त्रं
ब्रूयात्त्रिः कर्मावर्तयेदेवं यूपावटस्य परिलेखन एवः सोम-
क्रयथै पद एवमौदुस्वर्या अवट एवमुपरवेष्विति १ सप्तदेव
१५ मन्त्रं ब्रूयात्त्रिः कर्मावर्तयेदिति १ शालीकिः १ ॥
- 15 आच्छेदनेष्विति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ११ प्रत्यगाशीः खल्वेष
मन्त्रो दृष्टो भवति १ मन्त्रप्रत्यभिसर्शनमेवैतत्स्यादिति
शालीकिः १ ॥
18. प्रस्तरस्य संनहन इति ॥ स ह स्माह बौधायनो ऽभ्यर्धा-
१० चैनः संनद्येदन्यत्र चैतस्माद्युग्मायुग्मं निधनानि क्षुर्यादित्य^१श्वो

इ ऋह शास्त्रीकिः प्रस्तरस्य यत्तु मन्त्रप्रतिष्ठाभास्वर्त्तु
वर्द्धिमन्त्रं लभते न चैनमभ्यर्थात्संनष्टेदेतच्चैवायुग्मतम
स्यादिति १ ॥

३.२. शुक्लस्य करण इति ॥ अधिकरणं चतुर्थं स्यादिति
वौधायनो ॥ अधिकरणमेव तृतीयमिति शास्त्रीकिः १ ॥

३.४. वर्द्धियः संभरण इति ॥ म इ ऋह वौधायनो यान्यन्यानि
याजुषास्त्रिधनानि तानि पूर्वाणि मन्त्रेण संभृत्यायोपरिष्ठाद्या-
जुषं मन्त्रेणैव संभरेदित्युचो इ ऋह शास्त्रीकिर्यान्यन्यानि
याजुषास्त्रिधनानि तानि पूर्वाणि तृष्णीं संभृत्यायोपरिष्ठाद्या-
जुषं मन्त्रेणैव संभरेदित्युचो इ ऋहोपमन्वतो य एवा- २०
दिलेवने संभरणे मयाजुषमेवपि मन्त्रेण संभृत्य तृष्णी-
मितराणि संभृत्य विपरिष्ठाप्य यन्विं कुर्यादिति १ ॥ २ ॥

३.५. यन्यकरण इति ॥ सूत्रं वौधायनस्य ॥ ममायच्छेवैतं
मन्त्रं जपेदिति शास्त्रीकिः १ ॥

३.६. पद्याप्राश्नमुपगूहतीति ॥ सूत्रं वौधायनस्य ॥ पुरमात्- २४
प्रत्यक्षमिति शास्त्रीकिः १ ॥

३.७. वर्द्धिषां निधान इति ॥ म इ ऋह वौधायनः रूपं वा
शकलं चान्तर्वेदि निधाय तग्निमन्त्रेण प्रतिष्ठाप्य ततो यथा-

१ अचिरेव Be Bu (s. m.) U (see m.), संभव the other MSS.

२ Thus Ben (s. c.) (pr. m.) Sāyana, संभरणे H Be, संभरणेन
Ha C (sec. m.) After this word U Bu ms. संभरेत्

३ Thus Be, •द्वेव H D C Ben G (pr. m.) U (pr. m.), •द्वेव
Du G (see m.) U (see m.) Sāyana

सुष्टु निदध्यादिति " यत्रैव निधास्यन्त्यात्तन्मन्त्रैषैव^१ निदध्या-
दिति शालीकिः^१ ॥

12 परिधीनां करण इति ॥ स ह आह बौधायन उरः-
संमितो मध्यसः स्यादयेतरौ वाङ्मात्रौ स्यातामिति " सर्व
५ एव वाङ्मात्राः स्युरिति शालीकिः^१ ॥

12 इधस्य करण इति ॥ अनुभामिधेनीधं कुर्यादिति
बौधायनो " उपरिमितमिति शालीकिः^१ ॥

14 वेदस्य करण इति ॥ वत्सज्जुं कुर्यादिति बौधायनो "
मृतकार्यमिति शालीकिः^१ इतिमित्यौपमन्यव " ऊर्ध्वाय-
१० मित्यौपमन्यवीपुषः^१ ॥

10 पितृयज्ञवर्हिषीति ॥ समूलमेतद्वर्हिर्भवतीति बौधायनः
पितृयज्ञभामान्यादिति " महापितृयज्ञ एवैतदृष्टं भवत्यमूष-
मेवैतद्वर्हिः स्यादिति शालीकिः^१ ॥

इष्टिसंनिपात इति ॥ स ह आह बौधायनो याः^१
१५ काशेष्टयः^१ समाने ऽहनि संनिपतेयुस्तन्नाथ तन्नाथ^२ चासां^३
वर्हिर्लावो गच्छेन्नं वामादयेत्तन्नेतन्ने^४ चासां^५ प्रतसुपेय

१ Thus Be Bu G (see m) Sāyana, तत्र instead of तद् H Ben
D C G (pr m) U

२ Thus Bu U G (see m), यायाशेष्टयः Ben D G (pr m), याशेष्टयः
Be, मायाशेष्टयः C

३ Thus G. तत्रायतत्रायलासा Bu तत्रायतत्रायलासां U C D; तत्रायत-
त्रायलासा Be, तत्रायलासा Ben H

४ वामाश्वेत् Bu G (pr. m) U (see m)

५ Thus Bu Ben G U. आसां H तत्रेसासां C D तत्रेसासा Be

तन्नापवर्गे व्रतं विष्टजेतेत्य^१चो^२ ह स्नाह ग्राहीकियोः^३
 काथेष्टयः^४ ममाने ऽहनि संनिपतेयुः मरुदेवासाः^५ मर्वासां
 मर्हिर्त्वावो गच्छेन्नं वामादयेदादितस्वामा^६ व्रतमुपेत्य मर्वासां
 पारे^७ व्रतं विष्टजेतेति^१ ॥

17. पर्णत्स्रुणां^१ निवपन इति ॥ सूत्रं ग्राहीकेर^२चो^३ ह
 स्नाह बौधायनस्तृतीयमन्त्रगार षडपेत्तृतीयमन्त्रवेदि निवपे-
 त्तृतीयेन वस्त्रानां धूननं^४ कुर्यादेवमिव हि पशूनां नेदी-
 यान्भवतीति^५ ॥

18. पौर्णमास्यामुपवेद्यकरण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो^१
 न कुर्यादिति ग्राहीकिः^२ ॥

19. दोहनपवित्रस्य करण इति ॥ न ह स्नाह बौधायनो
 मूले मूत्रानि बद्धा दिगुणां^१ रक्षुः^२ मंत्रमार्याये^३ निपट्टीया-
 देवमस्यायमघैरभिमंपद्यं भवतीत्य^४चो^५ ह स्नाह ग्राहीकिर्मूले

१ Thus C D H Ben G (pr m) U (pr m.), विष्टजेदिति the other MSS

२ Thus Du U G (see m) काथेष्टयः Ben DG (pr m.) काथेष्टयः Be, काथेष्टयः C

३ See p 9, n 4

४ परि H D C Ben

५ Thus Bu D *मरुदेवासां or *मरुदेवासां the other MSS and Sāyana.

६ Thus G (see m) U (see m) and the prayoga of Venkatesvara, पूर्व all the other MSS

७ प्राप्ति मन् G (see m.), instead of *परे U reads the first time *परे ।

मूक्तानि वद्धा^१ द्विगुणाः रज्जुः संप्रसार्य मूले परिहृत्य^२
त्रिगुणाः रज्जुः संप्रसार्याग्निं^३ निघृथ्नीयादेवमस्यायमघैरभिसंपन्नं
भवतीति^४ ॥ ३ ॥

अग्निहोत्रोच्छेषणस्य करण इति ॥ म ह स्माह बौधायनो
५ यद्यस्याज्जेन^५ वौषधेन वा प्रकान्तः स्यात्पयसैव ताः रात्रिं
जुहुयात्पयस एवाग्निहोत्रोच्छेषणं कुर्यादित्य^६त्रो ह स्माह
शालीकिर्नाममाप्ते काम आवर्तयेद्यस्याज्जेन^५ वौषधेन वा
प्रकान्तः स्यात्तस्य हुत्वा तस्यैवाग्निहोत्रोच्छेषणं कुर्यादिति^७ ॥

१. 5 मांनाय्यपात्राणां प्रोक्षण इति ॥ तृष्णीः सःस्रताभिरङ्गिः

१० प्रोचेदिति बौधायनः^८ कमण्डलुगताभिरिति शालीकिः^९ ॥

१. 6 अथ जघनेन गार्हपत्यसुपविशोपवेषेणोदीचो ऽङ्गारा-
चिह्नहतीति ॥ सूचः शालीकेर^{१०}त्रो ह स्माह बौधायन-
सूष्णीमङ्गाराचिह्नहेत्व^{११}र्व एवैषो ऽधिश्रयणमन्त्रः स्यादिति^{१२} ॥

10. दोहनपवित्रस्याधान इति ॥ मन्त्रेण हुत्वा मन्त्रेण

१५ स्यात्त्यामादधादिति बौधायनसूष्णीं हुत्वा मन्त्रेण स्यात्त्या-
मादधादिति शालीकिर^{१३}र्धेन हुत्वार्धेन स्यात्त्यामादधा-
दित्यौपमन्यवः^{१४} ॥

१ हुत्वा U C

२ Thus Bu G, परिहृत्य Be In the other MSS this passage is omitted, also by Sāyana

३ शशि ins G (see n)

४ Thus Bu G U Sāyana, नदा (instead of यदि) H Be C Ben

५ नस्याज्जेन H Be, instead of यद्यस्याः ।

11 धेनूनामनुमन्त्रण इति ॥ स ह स्नाह बौधायन एकैका-
मेवासामनुमन्त्रयेताथामामेकैकां दोहयेदित्यत्रो ह स्नाह
शालीकिः सहदेवैनाः सर्वा अनुमन्त्रयेताथामामेकैकां दोहये-
दित्यत्रो ह स्नाहौपमन्यवः सहदेवैनाः सर्वा अनुमन्त्रयेत
सहस्रैमा^१ दोहयेद्व चैव श्लोकान्परिनिस्तिष्ठेदित्येकैकामेवाभाः^२
सर्वणसर्वेण^३ कर्मणा परिनिस्तिष्ठेदित्यौपमन्यवौपुत्रः^४ ॥

4. 15 श्लोकानामनुमन्त्रण इति ॥ सूत्रं शालीकेरीत्यातमौप-
मन्यवस्यत्रो ह स्नाह बौधायन आतच्चैव श्लोकाननुमन्त्रये-
ताच्चैव हि श्लोकानामन्तो^१ भवतीति^२ ॥

155 उत्तरामा दोहन इति ॥ विष्टृष्टवागनन्वारभ्योत्तरा १०
दोहयेदिति बौधायन^१ आनीयमान^२ एवानु चारभेत वाचं
च यच्छेदिति कात्यः^३ ॥

16 दुग्धं स्रभमानस्येति ॥ वत्सापाकरणप्रभृतीन्तान्त्साधये-
दिति बौधायन^१ आसेचनप्रभृतीनि शालीकिः^२ ॥

158 आतद्धन इति ॥ चतुर्थे सुव आनयेद्यावता मूर्च्छयिष्यन्- १३
न्येतेति बौधायन^१स्तृतीये सुव आनयेद्यावता मूर्च्छयिष्यन्-
तेति शालीकिः^२ ॥

१ Thus Be G Sayana, सहदेवैना H Ben D C, सहदेवैना U

२ Thus Be, सर्वसर्वं Ba सर्वं (once) D C H Ben G U and Sayana

३ Thus C H D G (sec m.) Ben Be, श्लोकानामन्तो Bu G (pr. m.) श्लोकानामो U श्लोकानामन्तो Sayana

४ Thus H Ben Be D C Sayana (cc: आनियमाने Sáy), आना Ba D (sec m.) U (sec. m.).

10 अग्निहोत्रोच्छेषणमभ्यातनश्चीति ॥ सूचः शालीकेर^१घो
ह स्नाह बौधायनो ऽग्निहोत्रोच्छेषणमानीय हविरातघन-
मानयेदेवमस्योभयमभ्यातकं^१ भवतीति^१ ॥

11. उदन्वतापिदधातीति ॥ उदन्वतापिधाय मवांः रात्रिं
५ परिशाययेदिति^१ बौधायन^{११} उदन्वतापिधाय मिक्रैता अपो
ऽपिदधादिति शालीकिः^१ ॥

18. अग्नीनां परिस्तरण इति ॥ सूचमाचार्ययोर^{११}त्रो ह
स्नाहौपमन्यव उपवमथ एवाग्नीन्यथोत्पन्नं परिस्तरणीयादेवः हि
त्राक्ष्णं भवत्युपास्त्रिञ्छ्रो^१ यक्ष्यमाणे देवता वसन्ति य एवं
१० विद्वानग्निमुपसृणातीति^१ ॥

अग्नानाग्न इति ॥ आरण्यं चापस्याग्नीयादिति बौधा-
यनो^{११} ऽप एवेति शालीकिन^{११}रण्यं नापश्चनेत्यौपमन्यवः^{११}

॥ ४ ॥ प्रथमः ॥

17. पाणिसंमर्शन इति ॥ उत्तरेणाहवनीयं तिष्ठन्पाणी संमर्शे-
१५ दिति बौधायन^{११} उत्तरेण गार्हपत्यमिति शालीकिः^१ ॥

१ Corrected, अभ्यातनः all the MSS (also Sāyana) exc. Bc which has अभ्यातनः ।

११ भाष्येदिति Ben H

११ MSS (exc B and Sāyana) insert भूवे, which is effaced in D, cp TS. I 6 7 3

११ Thus Ben G H C भाष्यनेत्यः RU, भाष्यनेत्यः Bc, भाष्य पश्चनेत्यः Bu.

- 5 10 अग्नीनां परिस्तरण इति ॥ सूत्रं शालीकेराख्यातमौप-
मन्यवर्ष्याचो ह स्माह बौधायनो गार्हपत्यमेवापे पुरस्तात्परि-
स्मृणीयादय दक्षिणतो ऽय पश्चादयोत्तरत^१ एवमेवान्वाचार्य-
पचनं परिस्मृणीयादेवमाश्रवनीयमिति^१ ॥
- 6 1. पाचाणां सादन इति ॥ सूत्रं शालीकेराचो ह स्माह^१
बौधायन उत्तरेण गार्हपत्यं द्रवणानि मूक्षीर्यं तेषु पाचाणि
मादयेदित्युत्तरतो ऽन्वगारस्य पाचाणि सादयेत्तेषां यथार्य-
माददीतेति राधीतरः^१ ॥
- 6 9. ब्रह्मण उपवेशन इति ॥ अवेत्य दक्षिणेनाश्रवनीयमुप-
विशेदिति बौधायनो^१ ऽब्यवेत्यैव दक्षिणेनाश्रवनीयमिति^१
शालीकिः^१ ॥
- यत्रमानश्रोपवेशन इति ॥ अवेत्य दक्षिणत उपविशेदिति
बौधायनो^१ ऽब्यवेत्यैव दक्षिणत उपविशेदिति शालीकिः^१ ॥
- 1 0 3 पृथ्वायै स्तरण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ सोम एव
पृथ्वाः स्मृणीयादिति शालीकिः^१ ॥
- 6 11 पविचयोः करण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ पृथ्वायास्मृणा-
नामित्यौपमन्यवो^१ ये^१ ऽन्ये^१ ऽनुपपुक्ताः कुष्माः स्युन्नेवामिति
शालीकिः^१ ॥

१ Thus Bo. इत्याद्यानामि. G (pr. m) Ba H; इत्याद्यानामि. U
G (sec. m), Ben is defective C corrupt, इत्याद्यानामि. Śāyana.

१ Thus G (sec. m) and Śāyana, वैचामे the other MSS.

3. म वाचंयमो भवति प्रणीतासु प्रणीयमानास्वा हविष्कृत इति ॥ अन्तर्हसन्नेतेषु संपातेषु संभाषेतेति बौधायनो¹¹ विष्टृष्टवागिति शाल्मीकिः¹ ॥
11. होदृणां वास्यान इति ॥ सप्तहानृतेस्वाहाकारानित्येक-
 ५ मृतेयदानन्तःस्वाहाकारानित्येकः¹ सर्वानित्येकं¹ पूर्वः कस्यो बौधायनस्योत्तराबुभौ शाल्मीकेरिति¹ ॥
11. दशहोतुर्याख्यान इति ॥ प्रणीताः प्रणीय प्रत्यङ् द्रवन्द-
 शहोतार व्याचक्षीतेत्याचार्ययोः¹ मुंष्टिमेव ग्रहीष्यन्नित्यौपमन्यवः¹ ॥
12. निर्वपण इति ॥ सूत्रः शाल्मीकेर¹ चो ह स्माह बौधायनः
 १० शकटादेव निर्वपेद्भुरौ व्यभिष्टृष्ट्याचपाणिं कामेद्विष्णुस्त्वा क्रमतामिति¹ पुरोडाशीयान्प्रेक्ष्याभिष्टृष्टेच्छन्तां पश्चेति¹ चिर्यजुषा सहस्रूर्णो¹ चतुरवत्तिनां¹ चिर्यजुषा द्विस्रूर्णो¹ पञ्चावत्तिनां¹ सवनिव यजुषेति कात्यः¹ ॥ ५ ॥
- पञ्चावत्तस्य प्रक्रमण इति ॥ निर्वपणात्पञ्चावत्तं प्रकामेदिति
 १५ बौधायनो¹¹ ऽवदानत इति शाल्मीकिः¹¹ प्रदानत इत्यौप-
 मन्यवयोः¹ तुष्पाग्नादित्यौपमन्यवोपुनः¹ ॥
४. अतिशिष्टानामावपन इति ॥ तान्कोष्ठे¹ वा पले वावपे-
 दिति बौधायनो¹¹ ऽश्वैनानावपेयुरिति शाल्मीकिः¹ ॥
३. आन्यस्य निर्वपण इति ॥ सूत्रः शाल्मीकेर¹ चो ह स्माह

१ कोष्ठे or कोष्ठे all (also the Vīvarāṇa and Sāyaṇa), only Bu कोष्ठे (the Gṛhyasūtra II. 15 has कोष्ठे वा पले वा) ।

बौधायन श्रौतध्यान्तं मत्वाण्यं निर्वपेदेवमस्य मह हविर्भिः
प्रोक्षणं लभत इति^१ ॥

1 12 परिदान इति ॥ यथानिरुप्रां परिददीतेति बौधायनो^१
चो ह साह शालीकिरग्रे हव्यः रचस्वेत्येव ब्रूयाद्विष्णो
हव्यः रचस्वेति पयो^१ विष्णुर्हि पयसा गोप्ता भवत्यग्नि-
रौषधस्वेति^१ ॥

8 13 प्रोक्षणीनामुपवन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ निगदस्त्रै-
तामृचं चिरत्पुनुयादिति^१ शालीकिः^१ ॥

8 19 पुरोडाशीयानां प्रोक्षण इति ॥ अवपाइशः प्रोचेदिति
बौधायनो^१ देवताः सममुद्रुत्य चिरेवेति शालीकिः^१ ॥

1 9 2 पावाणां प्रोक्षण इति ॥ सूत्रं शालीकेर^१चो ह साह
बौधायनः शुन्वध्वं देव्याय कर्मणे पात्राणि^१ देवयज्याया इति^१ ॥

1 9 4 अतिशिष्टानां परिशायन इति ॥ एता एव परिशयो-
रन्निति^१ बौधायनः^१ मिञ्जेता अप उपरिष्ठादन्वाः मःस्कुर्वी-
तेति शालीकिः^१ ॥

10) ह्यग्निमयावधवन^१ इति ॥ उपनिष्क्रम्याम्यगारादत्तरे

१ Thus, as often in the Dresden, H Be and Sāyana. पुत्रीया-
the other MSS

* Om Be

१ Thus Be Sāyana. *शापीरद्विति U *शापीरद्विति C H Be Ben
G *शापीरद्विति D

१ Thus (and cp. *infra* XXII. 1 and 2) to (acc m.) Be, and the
vivaraṅga; *पुष्य Ben H G (pr m.) L D C and Sāyana

ऽपरे ऽवान्तरदेशे ह्यष्णाजिनमवधुनुयादिति^१ बौधायनो[॥]
ऽन्तरेवैतां दिग्मिति शालीकिः^१ ॥

ह्यष्णाजिनस्यास्तरण इति ॥ स ह स्माह बौधायनो ऽवि-
सृजसेतत्कर्म कुर्यात्क्षणाजिनावधवनादास्तरणादेवमुलूखला-
१ धूहनादा^१ पुरोडाश्रीयानामावपनादेवं सुसलस्यावधानादा
शूर्पस्थोपोहनादेवमधिवपनादा प्रस्कन्दनादेवं कपालोपधानादा
योगाभ्यूहाभ्यामेवं^२ प्रस्तर आ सुचाः सादनादेवमंश्रादानादा
खननादेवमौदुम्बर्याभिहोमादेवं यूप आ परिच्ययणादिति^३ ॥
यथोपपाद्मेवैतानि कर्माणि कुर्यादिति शालीकिः^१ ॥ ६ ॥

१० पुरोडाश्रीयानामावपन इति ॥ सूचं बौधायनस्य[॥] पञ्च
सुष्टीन्पञ्चावत्तिनामावपेदिति शालीकिः^१ ॥

वृषदुपले वृषारवेणोच्चैः समाहन्तीति ॥ सूचं बौधाय-
नस्य[॥] शम्ययैवेति शालीकिः^१ ॥

शूर्पस्थोपोहन इति ॥ सूचः शालीकिर^१चो ह स्माह

१५ बौधायनस्यस्थीः शूर्पमुपोहेत्संनस्तेनैवास्मिन्मन्त्रेण पुरोडाश्री-
यान्तुहपेर्षद्वृद्धमधि प्रति त्वा वर्षद्वं वेत्त्विति । ॥

१ धूनुया० Bu and Sāyana

२ Thus (धवनाद०) Be G (sec m), अवननाद० Bco, अपनाद०
Bu; धूननाद० the other MSS and Sāyana

३ Thus C G (sec. m), योगाभ्यूहाभ्या० Bu, योगान्यूहाभ्या० Sāyana,
योगाभ्यूहाभ्या० all the other MSS, but cp. *infra*, p 19, l 16

४ Thus G D C Be, परिच्ययणादि० Bu, परिच्ययणादि० Sāyana, परि-
च्ययणादि० U H Ben

- 15 अथोदङ् पर्यावृत्य परापुनातीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥
 यां कां चिद्दिग्भूमि पर्यावृत्य परापुनातीति शालीकिः १ ॥
17. तुषाणां निरसन इति ॥ सूत्रः शालीकेर^१षो ह स्माह
 बौधायनो ऽत एव यावन्माचानुपहत्य छप्पाजिनस्य यौवात
 उपवपेद्रजसां भागो ऽधौत्ययोदकमुपस्पृशेदिति १ ॥
0. 8. छप्पाजिनस्य पुनराम्तरण इति ॥ सूत्रमाचार्ययोः ॥
 प्राचीनश्रौतसूत्ररत्नमित्यौपमन्यवः १ ॥
- 17 पेषण इति ॥ सूत्रः शालीकेर^१षो ह स्माह बौधायनः
 प्राणाय त्वेति प्राचीं श्रोहेदपानाय त्वेति प्रतीचीं व्यानाय त्वेति
 तिरचीं कर्षेदथ प्राचीं श्रोहेद्दीर्घामनु प्रसितिमायुषे धामिति १
 छप्पाजिने पिष्टानि प्रस्कन्दयेद्देवो वः भविता हिरण्यपाणिः
 प्रतिस्पृशत्विति १ ॥ ७ ॥ द्वितीयः ॥
- 17 नैकचरौ धृष्टेरादानं विघते न यङ्ग्विति शालीकिर^१-
 षोह स्माह बौधायन^१ आदित एव धृष्टिमाददीत धृष्टिरमि
 ब्रह्म यच्छेति १ गार्हपत्यमभिमन्त्रयेतापाप्मे ऽग्निमामादं १
 ङ्ङीति १ निष्प्रत्यादङ् शेषेति दक्षिणाङ्गारं निरच्छेद^१यान्वा-
 न्कल्पयेदा^१ देवयजं वहेति १ तेषु षष्ठ्यालीमधिययेद्गुवाभि
 धृष्टिर्वी दृष्टहायुर्दृष्टह प्रजां दृष्टह सजातान्श्वे घञमानाय

१ Thus Ba C G (sec. m.) U (sec. m.) and Sāyana; all the other MSS. बोधमन्त्र

१ याम्ये कल्पयेदा G (sec. m.) D C, all the other MSS. have the plural.

पर्युक्षेत्येनां प्रदक्षिणमङ्गारैः परिचिनुयाच्चिदंघ्रं रचो
गिर्दग्धा अरातय इति^१ स एवमेव सर्वाश्चरुस्यास्तीरधि-
श्रयेदिति^१ ॥

चरुमुखेष्विति ॥ स ह स्नाह बौधायन आदित एव

१ धृष्टिमाददीत^१ मुख्यादेव भवान्साधयेदित्यत्रो^१ ह स्नाह
शास्त्रीकिः कपालसंयोजने खलु धृष्टेरादानं भवति^१ स
कपालान्येवोपधास्यभृष्टिमाददीत^१ पुरोडाशादेव भवान्सा-
धयेदिति^१ ॥

10. कपालानामुपधान इति ॥ सूत्रमाचार्ययोरो^१चो ह स्नाहौ-

१ पमन्यवो यथाम्नायं खल्वस्यैवं कपालान्युपहितानि भवन्ति^१
य एवैषो ऽङ्गाराधिवर्ततो^१ मन्त्रस्तं प्रथमं कपालोपधानानां^१
कुर्यादथ द्वितीयमङ्गारमधिवर्तयेदिति^१ ।

एककपाले^१ द्विकपाल इति ॥ स ह स्नाह बौधायनो

यदि चैककपालो यदि च द्विकपालः सर्वेरेनं कपालमन्त्रै-
१ हृष्टिमादित्यत्रो^१ ह स्नाह शास्त्रीकिर्यथाधिकरणमेव कपाला-
न्युपदध्यात्तु योगाभ्यूहौ गमयेत्पनमन्त्रं चात्र ब्रूयाद्भृष्टिमा-
दङ्गारसां तपसा तप्यस्व तप्येथां तप्यध्वमिति^१ ॥

१ Thus C D Ben G (sec m) and Sāyana, *वर्तने U, वर्तन Be H G (pr m)

१ Thus C D H Ben Be G (pr m) *धान Bu U G (sec. m.) and Sāyana

१ Thus the vivarapa only, *कपालो the MSS

12. 3. कपालानां योग इति ॥ सूचमाचार्ययोर्^१चो ह स्नाहोप-
मन्यव एतैरेवास्मैतानि मन्त्रैर्धुक्तानि यैरुपहितानि भवन्त्ये-
तरो विमोचनमन्त्र एव स्यादिति ^१ ॥
12. 6. मदन्तीनामधिश्रयण इति ॥ तिरः पवित्रमप आनीया-
धिश्रयेदिति वौधायनो ^१ ययोपपादमिति शालीकिः ^१ ॥
11. संयवन^१ इति ॥ सूचः शालीकेर^१चो ह स्नाह वौधायनः
प्रणीताभ्यः सुवेणोपहृत्याप आनयेदेवं^१ मदन्तीभ्यस्तौ उभ-
योरानीयमानाः प्रतिमन्त्रयेत समापो अद्भिरग्मतेति ^१ ॥
17. व्यभिमर्ग इति ॥ स ह स्नाह वौधायनो व्यभिष्टशेदेवै-
कहविरवं^१ नानाबीजानीत्य^१चो ह स्नाह शालीकिः मःस-
गांस्तुलु व्यभिमर्गा जायते ^१ नामःसृज्यमानानि हवीःषि
व्यभिष्टशेषैकहविः^१ को^१ हि नानाबीजानां व्यभिमर्ग इति ^१ ॥
3. 3. श्राव्यस्य निर्वपण इति ॥ सूचः शालीकेर^१ाख्यात^१

^१ Thus only G (sec. m), all the other MSS (and the viva-
raṅg and Sāyana) संवपन, but cp Sāyana's remark संवपनमुदकपिहृषोः
संघोक्तम् । तथा च सूचं (cp. I. 12 16) प्रणीताभिः संघीति ।

^१ Thus Bu Be C D G (sec m), आनतय रभ Bon, आनतय एवं
H G (pr. m) U and Sāyana

^१ Thus H Be Ben and Sāyana. द्वैकं पविः Bu C D U G (दक-
हविः एकदकं पविः Sāyana).

^१ Thus Bu, द्वैकपविः को H Be G U, द्वैकपविःको Bo; द्वैकपविःको
C द्वैकपविःको D, द्वैकपविःको Sāyana

^१ cp. xx G 15 19

बौधायनस्योचो ह स्नाहौपमन्यवः सर्वाण्येव हवीःषि परि-
निष्ठाप्याज्यं निर्वपेदिति ^१ ॥

15. आयनिनयन^१ इति ॥ जघनेन गार्हपत्यमायेभ्यो निनये-
दिति बौधायनो ^२ ऽपेणातिहायेति^३ शास्त्रीकिर^४येण वा
^५ जघनेन वेत्यौपमन्यवः ^६ ॥ ८ ॥

6. स्फस्य सःशान^१ इति ॥ सूचः शास्त्रीकिर^२चो ह स्नाह
बौधायनो य एष^३ स्फस्योदसनो^४ मन्त्रस्तं प्रथमः सःश-
नानां^५ कुर्यादथ तूष्णीः स्फस्युदस्येदिति ^६ ॥

4. वेद्यै परिग्रहण इति ॥ सूचः शास्त्रीकिर^१चो ह स्नाह
बौधायनः श्रोणिं^२ प्रथमां परिगृह्णीयादथ दक्षिणमःसमथो-
त्तरमिति^३ पुरस्तादेवैनां प्रदक्षिणं परिगृह्णीयादित्यौपमन्यवः ^४ ॥

^१ Thus (and cp xx 4) Be and the vivarana, चायेभ्यो नि. Ben U H G, आयसनि. D C and Sāyana.

^२ Thus Be (and cp xx 20, xx 4), पेणातिहायेति H Ben C D G (pr. m) and Sāyana, पेणातिहाय निनयेदिति G (sec. m.) U (sec. m.); पेणाचननौचं निनयेदिति Bn

^३ Thus (nomen actions to संश्रयति) Bu only, संश्रय C D G (sec. m.) Ben Be and Sāyana, सश्रयान U (sec. m) and the vivarana, संश्रयानं G (pr. m.), सश्रयं H

^४ एष Ben Be C D G (sec. m) U (pr. m.), एष H Bu G (pr. m) U (sec. m.) and Sāyana.

^५ Thus Be Ben C D, दसनं G Bu and Sāyana, दशन H

^६ Thus Sāyana, संश्रयाना Ba, संश्रयानं G (sec. m.), U (sec. m.); संश्रयानानां Ben, संश्रयानां C D, संश्रयानां H U (pr. m.) G (pr. m.)

The reading of Be is uncertain Read सःशानानां ?

^७ शोषी some of the MSS.

- 15 योयुपन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^१ चतुर्थेन योयुपित्वा
पञ्चमेनोद्गृहीयादिति शालीकिः ^१ ॥
1. प्रोक्षणीनामासादन इति ॥ स्फ्यस्य वर्त्मबुपनिनीयासादये-
दिति ^१ बौधायनो ^१ ऽनुपनिनीयैवेति शालीकिः ^१ ॥
5. दध्मावर्हिषोरुपमादन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्योत्तरमिध्न-
मिति शालीकिः ^१ ॥ ६ ॥ तृतीयः ॥
3. 7. वेदपरिवाषनेष्विति ॥ पञ्चधा विभज्य सुचः संमृजेदिति ^१
बौधायनः ^१ समस्तैरेवाङ्गिरभ्याकारमिति शालीकिः ^१ ॥
1. 19. प्राग्निचहरणस्य संमार्जन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^१
द्वितीयं संमृजेदिति ^१ शालीकिः ^१ संमृजेदित्यौपमन्यवः ^१ ॥ १०
7. 1. सुकामार्जनानामनुप्रहरण इति ॥ सूत्रं शालीकेर ^१ चो
ह स्माह बौधायनो ऽङ्गिरभ्युत्थासंघर उदसेदुत्करे वैवमिध्न-
संमदनानीति ^१ ॥
- 17 5. पक्षीनां संनहन इति ॥ स ह स्माह बौधायन एकैका-
मामा ^१ संनह्येदेकैकां गार्हपत्यमीचयेदेकैकामाप्यमवेचये- १५
दित्य ^१ चो ह स्माह शालीकिः सकृदेवैनाः सर्वाः संनह्येदेकैकां
गार्हपत्यमीचयेदेकैकामाप्यमवेचयेदित्य ^१ चो ह स्माहौपमन्यवः

१ Thus Ba G (sec m.) and Siyapa, वक्रंन्दुप. H C Ben U D G (pr. m.)

२ संमृजेदिति H Ben (thrice) U, D C (the first time), G (pr. m.), the other MSS, संनह्येदिति ।

३ शक्रेणामेवापि Ba G (sec. m.) U (sec m.).

सहदेवैनाः सर्वाः संख्येत्सहस्राहंपत्यमीचयेदेकैकामान्यमवे-
चयेदित्येकैकामेवासाः सर्वेणसर्वेण कर्मणा परिनिशिष्टेदि-
त्यौपमन्यवीपुचः । ॥

b. यश्चिकरण इति ॥ अवाचीनपाशमूर्धनिर्माचनमित्या-
५ चार्ययोर्हूर्धवाशमवाचीननिर्माचनमिति दौघंवात्स्य ' एवमिव
हि प्रजाः प्रजायन्त इति ' ॥

पठ्यामविद्यमानायामिति ॥ स ह स्याह बौधायनो यज-
मानायतन आसीनो यजमान एवैतान्मन्त्रान्निगदेदित्यौ चो ह
स्याह शास्त्रीकिः पत्नीसंयोजकाः खल्वेते मग्ना दृष्टा भवन्ति ।

१० तस्यामविद्यमानायां नैवैनानाद्रिषेतेति । ॥

4 अथैनामाज्यमवेवयतीति ॥ सूत्रं शास्त्रीकेरौ चो ह स्याह
बौधायनः पठ्या तद्वेचितमुपधच्छीत^१ तेजो ऽसीत्यथैन-
च्छकलेनापयत्य हरेत्तेजो ऽनु प्रेहीत्यथैनदाहवनीये ऽधि-
श्रयेदग्निस्ते तेजो मा विनैदित्यथैनद्रुत्वोत्तरेण प्रोचणीः
१५ सादयित्वावेचिलोत्पुनुर्यादान्यवतीभ्यां^२ प्रोचणीरिति । ॥

10 आज्यस्यावेचण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " सर्वैरेवावे-
चितमाज्यसुत्पुनुर्यादिति^३ शास्त्रीकिः । ॥

१ Thus all the MSS exc Be 115 and U sec. m, which read
•यच्छेत् (•यच्छेत् Sayana), but infra cxiv. 32 •यच्छेत् ।

२ •वेचिनी• only Sāyana MSS •वेचिनो•, •वेचिनो• or •वेचनो• ।
All the MSS and Sāyana and the riv Lero and l 17 पुनुर्या•, U
only both times (sec m) and C once •पुनीया• ।

३ Thus Be Be G (pr m) U C D, •आज्यमवेचितमु• Ben H G
(sec. m) and Sāyana.

1.1 आश्वयहाणां^१ चरण इति ॥ स ह साह बौधायनो ऽध्वर्युरे-
 वोभयैमन्त्रैर्गृहीयात्पौरोडाग्निकैश्च याजमानैश्च^१ याजमानैर्वज-
 मानो ऽनुमन्त्रयेतेत्य^२ चो^३ ह साह शालीकिरध्वर्युरेवोभयै-
 मन्त्रैर्गृहीयात्पौरोडाग्निकैश्च याजमानैश्च^१ न याजमानैर्वज-
 मानो ऽनुमन्त्रयेतेत्य^२ चो ह साहोपमन्त्रवो यथापि^४ पौरो-
 डाग्निका मन्त्रा नाभिनिवर्तन्त^५ एवमेवापि याजमाना मन्त्रा
 नाभिनिवर्तन्त^५ इति^६ ॥

13 रभावरिषः प्रोचण इति ॥ विश्विरेकैकं प्रोचेदिति
 बौधायनः^७ स्रष्टस्रष्टदिति शालीकिः^१ ॥ १० ॥

16. बरिषः प्रोचण इति ॥ सूत्रं शालीकेर^१ चो ह साह^२
 बौधायनस्त्रिष्टन्दित्रे त्रैत्यघ्राणि प्रोचेत्प्रको ऽन्तरिचाय त्रैति
 मघ्नान्युपविश्य ष्टयिव्यै त्रैति मूलानि^३ सह सुचा पुरस्ता-
 त्प्रत्यक्षं यन्त्रिं प्रत्युच्छ्यातिशिष्टाः प्रोचणौर्निनयेद्दक्षिणायै
 श्रोषिरोत्तरायै श्रोत्रेः स्वधा पितृभ्य ऊर्गव बरिषश्च ऊर्जा
 ष्टयिव्यै गच्छतेति^४ ॥

१ Thus Bc only, आश्वयहाणो Ba, आश्वानां the other MSS, but
 cp xx 23

२ Most of the MSS, *मन्त्रयोरे* ।

३ यथापि Bc G (sec m.), यथाविधि Sāyana, यथा the other MSS.

४ *भिनिवर्तन्ते U Bc G (sec. m.) Sāyana, the other MSS.
 without वि ।

५ Thus C D G (pr m.) U (pr m) Bc Bc II, *वर्तन्ते इति Bc G
 (sec m.) U (sec. m.) and Sāyana,

सुच उदूहन इति ॥ अघेणात्मानमुदीचीमुदूहेदिति
बौधायनो " अघनेनात्मानमुदीचीमुदूहेदिति शालीकिः ' ॥

मन्तरे पवित्रे अपिष्टजति यजमाने प्राणापानौ दधानीति
वा तूष्णीं वेति ॥ पूर्वः कस्यो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः ' ॥

तं यजमानाय वा ब्रह्मणे वा प्रयच्छतीति ॥ पूर्वः कस्यः
शालीकेः उत्तरः बौधायनस्य ' ॥

शुक्लस्याघातन^१ इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ' शुक्लं त्रिसस्य
दक्षिणे वेद्यन्ते सृणीयादिति शालीकिः^२ ' ॥

वेद्यै म्तरण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्यैत एवैनां प्राचीं

१० धातुग्र सृणीयादिति शालीकिः ' ॥

१ परिधीनां परिधान इति ॥ स ह म्नाह बौधायनो
ऽध्यस्येदृच्छिणमुपोहेदुत्तरमित्य^३नीकस्य सृष्टानेवैनात्परिदधा-
दिति शालीकिः ' ॥

२ अथ सूर्येण पुरस्तात्परिदधातीति ॥ सूत्रं बौधायनस्यै-

१५ ह्वनीयमेवैनेन यजुषोपतिष्ठेतेति शालीकिः ' ॥

४ ऊर्ध्वं ममिधावादधातीति । सूत्रं बौधायनस्यैर्ध्वं एवैने
अभ्याधायानतिपातयेदिति^४ शालीकिः ' ॥

१ •यस्य Bu Be C

२ शालीकेः Be Ben H G (sec m)

३ Thus H Ben C D G (p m) and Sayana, •यानुतिपातये• Bu
U G (sec m), •यानुपातये• Be, the verb seems to be a denomina-
tive to अनतिपात, cf Sayana अनतिपात आदरनीयादतिक्रम्य पातः । अ न
कार्यः । अनतिपातयेत् अनतिक्रम्य पातयेत् ।

10. विष्टयोः करण इति ॥ सूधमाचार्यथोर^१त्रो ह स्माह दक्षि-
णाकारो राथीतर^२ उभे एवेते वेदि^३ व्यतिषञ्जेयातामिति ^४
मधमाद्भ्रातोरनन्तर्गभं^५ स्यातामित्यौपमन्यवः^६ ॥ ११ ॥
दोषनपविषस्यामादन इति ॥ विस्मस्य प्रभुर आमादये-
दिति बौधायनो ^७ऽविस्मस्येवेति शालीकिः^८ ॥ १
18. सुचा^९ मादन इति ॥ म ह स्माह बौधायन ईषत्प्रत्यव-
दतामिवोपभृत^{१०} मादयेद्विष्टतीभ्यां चैनामवगृहीयादित्य^{११}त्रो
ह स्माह शालीकिरनुपूर्वा एवैनाः^{१२} मादयेन्न^{१३} चोपभृतं
विष्टतीभ्यामवगृहीयादिति ^१ ॥
11. हविषामुदासन इति ॥ अथेणानुदासितानि जघनेनोदा- १०
सितानीति बौधायनो ^{१४}जघनेनानुदासितान्यथेणोदासिता-
नीति शालीकिर^{१५}पञ्चैदमित्यौपमन्यवः^{१६} ॥
20. प्रत्यञ्जन इति ॥ म ह स्माह बौधायन उभयानि प्रत्य-

१ राथीतर Sāyana.

२ Effaced in G.

३ Thus Ben H C D G and Sāyana, *स्तर्गभं Ben.

४ प्रत्यवदता* H Ben C D G (pr m) U and Sāyana, प्रत्यवदता*
G (see m). प्रत्यवदतिना* Ben, ep xxii 7

५ Thus Bn G (see m) U and Sāyana, एवैना आसा* Ben H C D
G (pr. m) एवैहा^{१३} सा* Be

६ Thus Bn G (see m) I (see m), *पञ्चैदित्य* Be, *एवैद*
H Ben G (pr m) U (pr m) and Sāyana, D and G defective ;
ep. xx. 30 * f., xxii. 15 * f

श्याञ्चरूपां चाशयान्कापालानि चेति " कपालान्चेवेति
शालीकिः^१ ॥

कपालानामाध्वर्यवे^१ विमोक इति ॥ उदास्य हवींषी-
त्यचाचार्यो^२ विमुञ्चतो^३ " भक्षयन्नेव^४ भक्षाणां पारे कपा-
५ लानि विमुञ्चेदित्यौपमन्यवः^५ ॥

आधाराविति ॥ सूत्रं बौधायनर्षाभीषू^६ इव^७ यतिपत्नौ^८
स्यातामिति शालीकिः^१ ॥

संप्रैष इति ॥ अग्नीदग्नीनिति बौधायनो^९ ऽग्निमग्नीदिति
शालीकिर^{१०}ग्नीत्यरिधींश्चाग्निं चेत्यौपमन्यवः^५ ॥

१० अत्याक्रमण इति ॥ मध्येन प्रदास्यन्नत्याक्रमेद्भुत्वामुतो
दक्षिणेनेति बौधायनो^{११} दक्षिणेन प्रदास्यन्नत्याक्रमेद्भुत्वा-
मुतः मध्येनेति शालीकिः^१ ॥

१ Thus only G (sec m) Bc and the vivarana, •ध्वर्यवो all the other MSS

२ Thus Bu G (sec m) and, as it seems the vivarana, •चार्यवो-
विमुञ्चतो Be G (pr m.), •चार्यवोविमुञ्चेदभक्षय• the other MSS and
Sāyana. About the interpunction and the meaning of this drav-
idham I am uncertain

३ Thus Bu (which, however, omits इव) and the vivarana only,
which runs आभिमुञ्चेल सुवाते प्रक्षयन्ते अभीषू रग्नी, •भिषूयति G
(sec. m.), L (sec m), •भिषूयतिपत्नौ C •भिषतिपत्नौ Ben H;
•भिषयतिपत्नौ D, Be corrupt Sāyana reads अभिषतौ and com-
ments अभित. इतौ सर्वादिकुंभवन्वित्ये (su) Read •भीष ?

- 1 आश्रावण इति ॥ ओ श्रावयेति बौधायन " आ श्राव-
येति शास्त्रीकिः " श्रावयेत्यौपमन्यवः ¹ ॥
- 10 प्रवर इति ॥ सूत्रं शास्त्रीकेर¹⁰षो ह स्माह बौधायन
उत्कर ऊर्ध्वांगं स्फं निहत्य प्रवरं प्रवृणीयाद्देव¹ स¹
स्फमुदस्फेदुपरिष्ठात्त्रोपमृशेदिति ¹ ॥
- 11 होतुर्वरण इति ॥ स ह स्माह बौधायनो यद्यस्य पिता
वाचार्यो वा व्याधान्वा होता स्यादुपाश्रयेतेषां गुरुणां
नामानि गृहीयादित्युचैरेव होतुर्नाम गृहीयादिति
शास्त्रीकिः ¹ ॥ १२ ॥ चतुर्थः ॥
- 13 अभिकामं जुहोतीति ॥ स ह स्माह बौधायनः सर्वे- १०
णाभिकामेत्पद्मानाहुतीभिः¹³ खरेणोत्तरामुत्तरामाहुतिं व्याय-
मीव्यायमीं जुहुयादिति ¹ पद्मानेवाभिकामं समानचाहुती-
जुहुयादिति शास्त्रीकिः " समानव तिष्ठन्नाहुतीभिरेवाभि-
कामेदित्यौपमन्यवः¹³ " समानचेव तिष्ठन्प्रदविणमनुदिशं
हुत्वा मध्ये स्नाहाकारं जुहुयादित्याह्नौगविः ¹ ॥ १४

१ Thus H Ben C D G (pr m) U (pr. m) Kes *द्व चेव Be U
(see m) Dayana *द्व च Bu G (see m)

१० *विश्रावण उपसृग् Bu G (see m).

११ The text is given acc to U (see m) and Sāyana In H Be Ben D C the words of Bandhayana are attributed to Sāliki and vice versa, but cp the svarana of I 16 text, where सर्वेषाभिकामेद् is cited as first vikalpa.

१३ The MSS present sometimes चाहुतिभिः sometimes चाहुतीभिः, cp xxiv 1 a f.

१४ ह्व before चाभिकामेत् om Bu Be D G (see m)

14. आद्यभागयोर्हाम इति ॥ पूर्वार्धं प्रतिमुखं प्रवाङ्गजुङ्ग-
यादिति बौधायनः " पूर्वार्ध एव प्रवाङ्गगिति शालीकिः " ॥
17. हविषामवदान इति ॥ म ह स्माह बौधायनः पूर्वार्धा-
देवाये प्रथमं मुख्यस्य हविषो ऽवचेदथापरार्धादेवमस्य प्रद-
१ क्षिण् हविषामवत्त भवतीत्यत्रो ह स्माह शालीकिरपरा-
र्धादेवाये प्रथमं मुख्यस्य हविषो ऽवचेदथ पूर्वार्धादेवमस्य
प्राक्क्ष्णानि हवीक्ष्णि भवन्तीति " मथात्पूर्वार्धात्यश्वाधा-
त्यश्वावत्तिनामित्यौपमन्यवः^१ " ॥

- आङ्गतौनामायतन इति ॥ म ह स्माह बौधायनस्त्रीण्ये-
१. वैतान्यादिष्टस्थानानि भवन्त्यान्यभागौ स्त्रिष्टकदधेतरा यथाव-
काशं जुङ्गयादिति " प्रष्टीरेवाङ्गतीर्णपूर्वार्धं स्त्रिष्टकतं जुङ्ग-
यादिति शालीकिः " मुख्यमाधारपथमभिजुङ्गयादित्यौप-
मन्यवो " मध्ये प्रदक्षिणं मण्डलाकारमिति राशीतरः^१ " ॥

५. उपाक्षुयाजस्य करण इति ॥ सूत्रं मौद्गल्यस्त्रीत्रो ह
१५. स्माह बौधायन औपधस्योपाक्षुयाजं कुर्यादग्नौषोमीयं पौर्ण-
मास्यां वैष्णवममावास्यामित्यत्रो ह स्माह शालीकिराण्य-
स्योपाक्षुयाजं कुर्यात्सौम्यं पौर्णमास्यां वैष्णवममावास्याया-
मित्यत्रो ह स्माहौपमन्यव औपधस्यैवोपाक्षुयाजं कुर्यात्सर-
स्वतः पौर्णमास्यां सरस्वत्या अमावास्यायामित्युभयवैवाव्यस्य

१ Instead of पश्चार्धात् G (sec m) and bāyana अपरार्धात् ।

२ Thus G (sec m) DC and Sāyana, रशीतरः the other MSS.

वैष्णव इति शचीतरो ॥ ५ चो ह स्माह कौणपतन्निश्चरुश्च १
स्याद्वैष्णवश्च स्यात्स्रयं चैव २ यजमानः प्राञ्चीयादिति १ ॥

पञ्चमस्यावदानस्याभिवृद्धा ३ इति ॥ औषधस्याभिवर्धयेः
दिति बौधायन ॥ आण्यस्येवेति ४ शालीकिः १ ॥

७ मेघणस्यानुप्रहरण इति ॥ सूत्रं शालीकेर ५ चो ह स्माह ६
बौधायनो न मेघणन्यायेन वपाश्रपणी अनुप्रहरेदिति १ ॥

15. प्राञ्चिवस्यावदान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ परिहरिष्य-
चैव ७ प्राञ्चिवमवद्येदिति शालीकिः १ ॥

आण्यहविष्यन्वाह्यर्षस्य ८ करण इति ॥ कुर्यादिति बौधा-
यनो ११ न कुर्यादिति शालीकिः १ ॥ १०

16. अन्वाह्यर्षस्यामादन ९ इति ॥ अयेण यजमानं च ब्रह्माणं च
पर्याहृत्य दक्षिणस्याः ओष्णामामादयेदिति बौधायनो १२ इत
एव दक्षिणस्याः ओष्णामिति शालीकिः १ ॥ १३ ॥

१ Thus all, r. विष्णव ?

२ Thus (बौधायनवि०) H D C G Be U (m. m.) and Sâyana, कौण-
पतवि० Ben, कौणपतवि० Bu, कौणपत० U (sec. m).

३ चैव Bu U (sec m) G (sec m), चैव all the other MSS and
Sâyana

४ लघ्या all

५ Thus Bu Be G (sec m) आण्यस्येवाभिवर्धयेदिति all the other
MSS and Sâyana

६ अञ्चिव G (sec. m)

७ आण्यस्य instead of आण्य० H C C C

८ Thus the Sâyana लघ्या वादन the MSS

- 1b अन्वाहार्यस्योद्दामन इति ॥ अग्रेण सुच उदञ्चमुद्दामये-
दिति बौधायनो " जघनेन सुच उदञ्चमिति शालीकिः ' ॥
- 16 हविरक्षिष्टानामुद्दामन इति ॥ अग्रेण सुच उदञ्चु-
द्दामयेदिति' बौधायनो " जघनेन सुच उदञ्चीति'
शालीकिः ' ॥
9. अनूयाजानां होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " प्रतीची-
रेवैता आङ्गतीः मःस्थापयेदिति शालीकिः ' ॥
0. वाजवत्योर्व्यूहन इति ॥ म ह स्माह बौधायनो ऽच्छ्रया
प्रतीचीमुपभृतं प्रत्यूहेदङ्घ्रिष्वेनां मःस्पृशेदित्यत्रो ह स्माह
१० शालीकिः प्राचीनपुष्करे एवैने विकर्षेन्न चोपभृतमङ्घ्रिः
मःस्पृशेदिति ' ॥
7. प्रस्तरस्य ममञ्जन इति ॥ त्रिस्त्रिरेकैकस्यां ममञ्ज्या-
दिति बौधायनः " मकृत्सकृदिति शालीकिः ' ॥
3. प्रस्तरस्यानुप्रहरण इति ॥ स ह स्माह बौधायनो ऽध्वर्यु-
१५ रेवोभयैर्मन्त्रैरनुप्रहरेत्पौरोडागिकैश्च याजमानैश्च ' याज-
मानैर्यजमानो ऽनुमन्त्रयेतेत्यत्रो ह स्माह शालीकि-
रध्वर्युरेवोभयैर्मन्त्रैरनुप्रहरेत्पौरोडागिकैश्च याजमानैश्च ' न
याजमानैर्यजमानो ऽनुमन्त्रयेतेत्यत्रो ह स्माहौपमन्यवो

१ उदञ्चि Sāyana only, उदञ्चम् U Bu Be G. (Ben H D C om this drandham altogether)

२ शचीसु Sāyana

३ तिकर्षेन्न Bu कर्षेन्न H S

यथापि^१ पौरोडाशिका मन्त्रा नाभिवर्तन्त^२ एवमेवापि याज-
माना मन्त्रा नाभिवर्तन्त्रिति^३ ॥

12 परिधीनामभ्याधान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ प्रस्थान^४
एवैनामभ्यादध्यादिति^५ शालीकिः^६ ॥

15 अथेनान्सुखावेष्टामिजुहोतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥
प्रस्तरं चैव परिधीः सुखाभिजुह्यादिति शालीकिः^६ ॥

18 सुषोर्विमोक इति ॥ पूर्वः कन्यो बौधायनस्योत्तरः
शालीकिः^६ ॥

2 पत्नीमंयाजेष्वत्विजां परिक्रमण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥
मवं एवोत्तरेण गार्हपत्यं परिक्रामेयुरिति शालीकिः^६ ॥ १४ ॥ १०

9 पत्नीनां मंयाजन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ ध्रौवाज्येन
ध्वानेनैव^७ पत्नीः मंयाजयेदिति शालीकिः^६ ॥

अन्तर्धाय देवानां पत्नीः मंयाजयेदिति बौधायनो ॥
ऽनन्तर्धायेवेति शालीकिः^६ ॥

पत्नीमंयाजेषु शम्युवाकस्य करण इति ॥ कुर्यादिति १५
बौधायनो ॥ न कुर्यादिति शालीकिः^६ ॥

1. 32. 5 प्रुवाया आप्यायन इति ॥ स ह स्माह बौधायन उभावेव

१ यथा Bn G (sec m) यथापि the other MSS.

२ Without नि (cp xx 10 24 6) all

३ प्रस्थाने वैमा Bn U (sec m) G (sec m) •वे वैमा Bo; यथाप्रा-
वेवैना C D (Sāyana प्रस्थाने कर्मावसाने समिष्टयजुर्होनाभ्यन्तमित्यर्थः)

४ एव om Bu G (sec. m.) and Sāyana.

ध्रुवामाष्याययेतामध्वर्युश्च^१ यजमानश्चेत्यध्वर्युरेव ध्रुवामाष्याय
ममिष्टयजुर्जुहुयादिति शालीकिः^१ ॥

ममिष्टयजुषो होम इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर्^१चो ह स्माह
गौतमः स्वाहा वाचीति^१ ऊत्वा बर्हिषो धाव्नाः संप्रलुष-

१ ध्रुवायाः समज्यानुप्रहत्याभिजुहुयात्स्वाहा वाते धाः
स्वाहेति^१ ॥ १५ ॥ पञ्चमः ॥

२ अथातो ऽन्याधेयं व्याख्यास्यामः ॥

३ संभारेष्विति ॥ सूत्रं रायीतराणाम^१चो ह स्माह
वीधायनो नाग्रनिहतं कुर्वति घोररूपमिति^२ कुर्वतिवाग्र-

१ निहतं^१ न तु सुचकुलायं^१ न ह्येतस्मानुष्या विज्ञायते^२
इति शालीकिः^१ ॥

४ पाचाणां करण इति ॥ स ह स्माह वीधायनस्वक-
आसेचनानि कारयेदयतःपुष्कराण्येवमस्य प्राचीनपुष्कराः
सुचः सन्ना भवन्तीत्य^१चो ह स्माह शालीकिस्वकआसेचनानि

५ कारयेन्मूलतःपुष्कराण्येवमस्य प्राचीनपुष्कराः^२ सुचः सन्ना
भवन्तीति^१ विज्ञायते तस्माद्वाचीनाया वनस्यतयः पृथिवी
चिद्यन्तीति^३ ॥

१ Thus G (see m) and Śāyana, *आसेचनम् C G (pr. m.) Ben;
*आसेचनम् H, *आसेचनम् D, *आसेचनम् U Be

२ इत्येव Bu

३ विद्यते U (see m.)

४ Thus G U D C Be, इत्येव Bu Ben Bu H

५ Thus (विद्यन्तीति) Bu U C D G Ben, विद्यन्तीति Be H

सुचां प्रमाण इति ॥ गाङ्गमाचाः स्युरिति बौधायनो ॥
शरत्निमाचा इति शास्त्रीकिः ॥ प्रादेगमाचा इत्यौपमन्यवः ॥

सुचामाकृतिविकार इति ॥ इत्योष्ट्यः १ स्युरिति बौधा-
यनो ॥ वायमपुच्छा इति शास्त्रीकिः २ मसुखप्रवेचना ३ इत्यौ-
पमन्यवः ४ ॥

५. 10. अम्बरीषस्य करण इति ॥ उत्तरतो जग्यगारस्याम्बरीषं
कुर्पादिति बौधायनो ॥ यच्चैवाम्बरीषः स्यात्तद्गच्छेदिति
शास्त्रीकिः १ ॥

५. 12. अग्यगारस्य परिक्रम २ इति ॥ दक्षिणेनेति बौधायन ३
उत्तरेणेति शास्त्रीकिः ४ ॥

५. 14. रोहिते घर्मणीति ॥ सूचं बौधायनस्यौत्थरोहितश्च
स्यादिति ५ शास्त्रीकिः १ ॥

५. 15. ब्रह्मौदनस्य ६ मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवाग्म्यादिति बौधा-
यनस्युक्त्यौक ७ इति ८ शास्त्रीकिः १ ॥

५. 16. ब्रह्मौदनस्य निर्वपण इति ॥ पवित्रवता पात्रेण मन्त्रवन्त- ९
मिति बौधायनो १० ऽपवित्रेण तूष्णीकमिति शास्त्रीकिः १ ॥

१ इत्योष्ट्य Ben H C D Bu G; इत्योष्ट्य Be U.

२ Thus Be Bu G (sec m) U (sec m.); •प्रवेचना H Ben C D G
(pr m) U (pr. m).

३ •मन्त्र G and U (sec. m.).

४ कुर्पादिति C D H Ben U

५ Here and *infra* the MSS sometimes ब्रह्मौ, sometimes प्रहो. १

६ Thus Be only, •तूष्णीकमिति G (sec m) Bu, तूष्णीमिति H Ben
U C D G (pr. m).

६. ब्रह्मोदनस्य अपण इति ॥ पयसि अपयेदिति बौधायनो^१
ऽश्विति शालीकिः^१ ॥

नैवास्मिन्नामिद्वेद्य निःषिञ्चेदिति बौधायनः^२ काम-
मस्मिन्नामिद्वेद्य निःषिञ्चेदिति शालीकिर्विस्तृत्य^३ तः^४

७. सूपवन्तमित्यौपमन्यवः^५ ॥

८. ब्रह्मोदनस्योपस्तरण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^६ नोप-
स्तृणीतेति शालीकिः^१ ॥

९. ब्रह्मोदनस्योदामन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्यैव पशुप-
विशेयुरिति^७ शालीकिः^१ ॥

१०. ब्रह्मोदनस्योपोहन इति ॥ यज्ञो मोपनमन्निति वा तृष्णी^८
वेति^१ पूर्वः कस्यो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः^१ ॥

ब्रह्मोदनस्य प्राशन इति ॥ आर्षेया एव ब्रह्मोदन प्राश्री-
युरिति बौधायनो^९ य एव केच नियतपाना^{१०} इति कात्यो^{११}

ऽवो ह स्माहौपमन्यवो महर्त्विज एव ब्रह्मोदनं प्राश्रीयुर^{१२}

१५. क्षेत्रे^{१३} सतानुमन्निषो भवन्तीति^१ ॥

१ Uncertain, विशायनं U H Ben C D G (pr m), विशाय G (sec. m.), विशायनं Bu, विशाय सु सुतं Be.

२ Thus Bu G and U (sec m), *पशियेरन्निति the other MSS.

३ Uncertain, निपाना H Ben G (sec m) C D, निपक Be, निपा-
नना Bu, नियतपाना G (pr. m) U, this seems to be the reading also
of the vivarapa, according to which the meaning is. यश्चभीजनत ।

४ *वो Ben H G C and U (pr m)

५ After *क्षेत्रे Be ms प्रथमं, thus also Keś in a citation of this
passage.

- 17.1 ममिधामभ्याधान इति ॥ सूत्रं शालीकेर^१चो ह स्माह
 बौधायनः ममिधामभ्याधाने ऽप्रत्यवमृष्टे ममिधो ऽभ्यज्यादध्यादि-
 त्य^१चो ह स्माहैपमन्यवो ऽवैवेनाः पार्श्वतः समन्व्य सादयेत्तं
 यदा सर्वं प्राश्नीयुरथैतां पार्श्वो निर्णिज्योपस्तीर्य यत्स्याद्या-
 माज्यमवशिष्टं स्यात्तत्सहदभ्युञ्जीय तेन ममिधो ऽभ्यज्या-
 दध्यादिति ^१ ॥
- 17.13 गोः करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो ^१ न कुर्या-
 दिति शालीकेर^१पि वञ्चौरपि कुर्वीतातु चैतस्य भवेत्पुष्टा
 प्रशूसेति कात्याः ^१ ॥
- 17.15. अरण्योः प्रदान इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर^१चो ह स्माहैप- १०
 मन्यवो ऽपररात्र एवास्मा अरणी प्रयच्छेदरं ददामीत्येव
 वाचं विमृजेदिति ^१ ॥
- 17.59 1. अन्यायतनानां परिलेपन इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर^१चो ह
 स्माहैपमन्यवो गार्हपत्यायतनमेवैकं परिलिम्पेत्तद्धि विदग्धं
 भवतीति ^१ ॥
- 17.59 2 संभाराणां निवपन इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर^१चो ह स्माहै-
 पमन्यवो गार्हपत्यायतन एवैनाम्सर्वैर्मन्त्रैः परिनिष्ठाप्य वेधा
 निवपेदिति ^१ ॥ १६ ॥
- 17.62. 9. इक्षस्य हरण इति ॥ स ह स्माह बौधायनो ज्ञानुदग्ने
 प्रथमं हरेद्य नाभिदग्ने ऽथ पीवदग्ने ^१ प्राणांस्तु नातिहरे- २०
 दित्याददान एवैता मारवा चमिधंयादये^१प्राणांस्तु न्नाति-
 हरेदिति शालीकिः ^१ ॥

- 18 संभाराणामाक्रमण इति ॥ सूत्रं ग्राहीकेर^१ओ ह स्माह
बौधायन एवमेवैतेन पुरस्तात्प्रत्यगावृत्तेन^२ दक्षिणेन पूर्वपदे-
नोत्तरतः पार्श्वतः^३ संभाराणामाक्रमयेद्यथाहितस्याग्नेरङ्गारा
अभ्यवर्तेरन्निति^४ ॥
- 20 अथस्य दान इति ॥ अध्वर्यव एतमग्निपदमद्य^२ दद्यादन्यं
ब्रह्मण इति बौधायन^१ एतं^३ ब्रह्मणे^४ अन्यमध्वर्यव^५ इति
ग्राहीकिः^६ ॥
1. दधस्य निधान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ तूष्णीमेवेधं
निदधादिति ग्राहीकिः^२ ॥
- 18 सभावसथ्ययोः करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो^१ न
कुर्यादिति ग्राहीकिः^२ ॥
- 1b. सभावसथ्ययोर्विहरण इति ॥ आचवनीयादेवैनौ विहरे-
दिति बौधायनो^१ ग्रामाग्नेरिति ग्राहीकि^२ निर्मग्न्यौ स्याता-
मित्यौपमन्यवो^३ ओ ह स्माहौपमन्यवोपुत्रः सभायानेव
१५ सभं व्यपदिशेदावसथ आवसथीयं पर्वणि^४ वैनयो ग्राही-
पाकौ अपयित्वा ब्रह्मणे जुहुयादित्येतेनदपि न कुर्यादित्या-
ञ्जीगविः^५ ॥

१ Thus G (sec m) | D G, •हतेन the other MSS.

२ Found only in Bc and U (sec m)

३ अर्थ given only by Bc and G (sec m)

४ एव instead of एत Bc, the other MSS are defective, leaving out एतं ब्रह्मणे ।

५ पर्वणिपर्वणि U (sec m.)

१३. रथसकल करण इति ॥ कुयादिति बौधायनो ॥ न कुयादिति शास्त्रोक्तिर^१बो ह ग्राह्यापमन्यवो रथमेवैतत् संयुक्तं प्राद्यं प्रवर्तयेत्तं गृह्णित्वाग्भो दद्यादित्येतदपि न कुयादित्याश्रौगविः ॥
- १० तनूनामनुदेशे इति ॥ प्रथमधीत्यामुदिगोदिति बौधायनो ॥ चाक्षे अग्ने सोरासुवस्ताभिरसु^२ गच्छेत्येव ब्रूयादिति शास्त्रोक्तिः ॥
११. विराजकमेधिति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ नर्यं प्रजा मे गोपायेत्येव ब्रूयादिति शास्त्रोक्तिः ॥
१२. पूर्णाङ्गत्वे हवन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ परिश्रित एव १० पूर्णाङ्गतिं जुहुयादिति शास्त्रोक्तिः ॥ १७ ॥
१३. पूर्णाङ्गतौ द्वृष्णीमग्निहोत्र इति ॥ सूत्रं राधीतराणाम^३भो ह आह बौधायनः पूर्णाङ्गतिमेव जुहुयात् द्वृष्णीमग्निहोत्रमिति ॥ द्वृष्णीमग्निहोत्रमेव जुहुयात् पूर्णाङ्गतिमिति शास्त्रोक्तिः ॥ १४
१३. दग्गहोतुर्याख्यान इति ॥ स ह आह बौधायनो यत् कश्च हविर्निर्वस्यन्त्यात्सामिधेनीर्वातुवक्ष्यन्त्याचक्षीतेव तत्र दग्ग-

१ Thus Bu Be G (see m) and Kes, संयुक्तं U H Ben C D G (pr. m)

२ † Thus Bu Beo H G C D, -देशने the svarapa, -देश्ये Be.

३ Thus Bu U (pr. m.), प्रत्याधी० H Ben Be C D U (see. m).

४ Thus Be Bu U (see. m.), वाचानं instead of चक्षुं Ben G C D U (pr. m.) H

होतारमित्येवेतदान्वाधेयिकेषु^१ तन्नेषु दृष्टं भवतीति
 शालीकिर^२स्मिन्नेवेतदान्नेये ऽष्टाकपाले दृष्टं भवतीत्यौप-
 मन्यवः^३ ॥

४. तन्नकरण इति ॥ स ह स्नाह बौधायनः पञ्चदशमामि-
 धेनीकाः स्युर्वार्चिष्वावाज्यभागावुच्चैर्देवता इत्य^४चो ह स्नाह
 शालीकिः सप्तदशमामिधेनीकाः स्युर्वृधन्वन्तावाज्यभागा-
 वुपाः शुदेवता इत्य^५चो ह स्नाहौपमन्यव आग्नेये ऽष्टाकपाले
 वार्चिष्वावाज्यभागौ स्यातां वृधन्वन्तावैन्द्राग्नादित्ययो^६ रयि-
 मन्तौ^७ पुष्टिमन्तौ पवमानहविःषु वीतवन्तावन्वारभ्येया-
 १० मिति^८ ॥

याजमानस्य करण इति ॥ अभीनाम^९ याजमानं कुर्या-
 दिति बौधायनः ॥ कुर्याद्यथावकाशं याजमानमिति
 शालीकिः^१ ॥

१ Thus Bu G U (sec m.), रद्येवेतद्. H, रद्येवद्. Ben U (pr m.),
 रद्येवेतद्. Be; वेद्येवेतद्. D O.— आग्नाधे. H Ben Be U D G (sec.
 m.), अग्नाधे. Bu G (pr m.)

२ शोरयिमन्तौ CD U (pr m.) Ben, शोरयिमन्तौ H, शोरयिमन्तौ Be,
 शोरयिमन्तौ Bu U (sec m.) I am uncertain whether रयिमन्तौ or
 अयिमन्तौ is the right reading

३ Thus Be Ben H CD G and U (pr m.), औवर्चिताव. Bu, इध-
 मन्ताव. G and U (sec. m.)

४ अभीनाम Be The word seems to be absol to अभिनमति ('to
 change accordingly') Vivaraṇa अभिनाममोहिता, correct per-
 haps मयूरिभा ।

० दक्षिणानां दान इति ॥ सूत्रः शालीकेर^१त्रो ह स्नाह
बौधायनः सर्वा एवेता दृष्टीर्दक्षिणावतीः कुर्यात्सि^१स्ति^१
एकैकस्यां दद्यान्मियुनावुत्तमायामिति ^१ ॥

१. १ तन्त्रसमाम इति ॥ नास्ति तन्त्रसमाम साचार्ययोर^१त्रो ह
स्नाहौपमन्यव आग्नेयो ऽष्टाकपालो ऽग्नये पथमानाय तत्रयमं
तन्त्रः स्नाद^१शाग्नये पावकायाग्नये शुचये तद्वितीयम^१िन्द्राग्न-
यादित्यश्च^१ चरन्तं^१ परीयातामिति ^१ ॥

१५. दक्षिणानां दान इति ॥ सूत्रः शालीकेरी^१ख्यातं बौधा-
यन^१त्रो ह स्नाहौपमन्यवः सर्वा एवेता दृष्टीर्दक्षिणावतीः
कुर्यात्सि^१स्ति^१स ए^१कैकस्यां दद्यान्मियुनावुत्तमायामिति ^१ ॥ १५

अनन्वारन्वदर्शपूर्णमासस्य प्रायश्चित्तकरण इति ॥ कुर्या-
दिति बौधायनो ^१ न कुर्यादिति शालीकिः ^१ ॥

१७ १८ अनन्वारन्वेशामिति ॥ चतुर्होतारः सारस्वतौ शोमावन्वार-
न्नेष्टिमित्येतदुपवसथे कुर्यादयेतरदिष्यहनि कुर्यादिति बौधा-
यनश्च^१तुर्होतारः सारस्वतौ शोमावित्येतदुपवसथे कुर्यादये-
तरदिष्यहनि कुर्यादिति शालीकिश्च^१तुर्होतारन्नेवोपवसथे
कुर्यादयेतरदिष्यहनि कुर्यादित्यौपमन्यवः ^१ मन्वेवेतदिष्य-
हनि कुर्यादित्यौपमन्यवोपुषः ^१ ॥ १८ ॥ पष्ठः ॥

१ Emended, *यादित्यश्चरन्तं परीयातामिति U (sec. III), *यादित्यश्च-
चरन्तपरियादिति G (sec. m), *यादित्यश्चरन्तं परीयादिति Bu;
*यादित्यश्च (or क) सन्त (or च) परीयातामिति (or परिशादिति) the other
MSS

1. अथातः पुनराधेयं^१ व्याख्यास्यामः ॥
- 6 सर्पराज्ञीयिति ॥ सूत्रं शालीकेर^२चो ह स्माह बौधायनः सर्पराज्ञिया अग्निमार्हपत्यमादधातीति तं षड्विराधाय मन्त्रस्योपतिष्ठेतेति^३ ॥
1. ५ पूर्णाङ्ग्ये करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो^४ न कुर्यादिति शालीकिः^५ ॥
3. तन्त्रकरण इति ॥ सूत्रं शालीकेर^६चो ह स्माह बौधायन उभयानि तन्त्राणि कारयेत्यौनराधेयिकानि शान्वाधेयिकानि अग्निमष्टकपालं निर्वपेत्तस्यासमुदिते ऽग्न्याधेय-
 1. दक्षिणां दद्यादवाग्नेय पञ्चकपालं^७ तस्यासमुदिते पुनराधेयदक्षिणां दद्यादैन्द्राग्रं चादित्यं^८ च^९ सहमयाग्निवाहणं^{१०} पारे^{११} द्वादशाहस्य तन्त्रं^{१२} इति^{१३} ॥
- 7 विभक्तीनां धान इति ॥ सूत्रं शालीकेर^{१४}चो ह स्माह बौधायनः सर्वाऽसर्वान्चसुक्तां^{१५} यजेतेत्याग्नेयोद्गंडरा^{१६} विभ-
 1. क्तीर्द्ध्यादित्यौपमन्यवः^{१७} ॥

१ पुनराधानं Bu

२ *क्षिणां Bu D C

३ *क्षिणां Ba U Ben D C.

४ Emended, च is missing both times in B G (sec. m), the second च is missing in Be D C Ben H U G (pr. m.)

५ परे H Bu Ben D C U G (pr. m), पारे Be G (sec. m)

६ इति is missing in all the MSS, which read तन्त्रो, the visvarapa runs: द्वादशाहे ऋते तन्त्रं दधीषीति ।

७ Thus Bu G (sec. m), सर्वाऽसर्वान्चसुक्तां the other MSS

८ Thus Be only, *मेदीक्ष्यच* the other MSS.

12. पुरोडाशस्य परिहोम इति ॥ दैवतं परिजुहुयादिति
बौधायनः " अस्त्रिष्टकमिति शालीकिः ' ॥
14. खिष्टकतो निर्वचन इति ॥ स्त्रे स्थाने निर्ब्रूयादिति
बौधायनः " स्त्रे स्थाने निरुच्य कामं तत ऊर्ध्वं निर्ब्रूयादिति
शालीकिर^१चो ह स्माहौपमन्यवः पञ्चैतानि खिष्टकस्थानानि *
भवन्तीति^२ तेपु^३ सर्वेषु निर्ब्रूयादिति ' ॥
17. अथापाहताग्नेर्नष्टारणीकस्य चेति ॥ सूत्रं शालीकिर^४चो
ह स्माह बौधायनः कामं नष्टेषु वापहतेषु वाग्निषु नाद्रिये-
ताग्न्याधियमाधानप्रभृति यजमान एवाग्नयो भवन्ति ' तस्य
प्राणो गार्हपत्यो ऽपानो ऽन्वाहार्यपत्नो व्यान आहवनीयः ' ५
कामसुपावरोह्य जुहुयादिति ' ॥
23. अग्नीनां विहरण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्त्रीधानप्रभृत्वेति
ऽजस्राः स्युरिति शालीकिः ' ॥
17. पात्राणां सादन इति ॥ सूत्रं शालीकिर^६चो ह स्माह
बौधायनः कूर्चे वा द्वेषेपु वा पात्राणि सादयेदपमयं^७ दारुणा^८ १५
दारु^९ मंक्षीयमानं^{१०} भवतीति ' ॥

१ G om इति ।

२ अष्टः (meaning?) 108 Bn.

३ Uncertain reading Bn reads as given in the text; *सर्वं दारुणा दारु मञ्जीर* G (sec m.), *सर्वं दारुणा दारु (sec. m, दारुणा) मञ्जीर* U, *सर्वं दारुणा दारुताधीर* Ben II, *सर्वं दारुणा दारुणा मञ्जीर* Bn, *सर्वं दारुणा दारुताधीर* D C, *सर्वं दारुणा दारु मञ्जीर* G (pr m.).

द्वयोर्हेम इति ॥ स ह स्माह बौधायनो यदि पूर्वा^१
 शेषं नीयादुत्तरया^२ प्राथयित्तं कुर्वीताथ यद्युत्तरा^३ शेषं
 नीयादुभयं^४ श्रेषकतः^५ स्यादन्यथा प्राथयित्तं कुर्वीतेत्य^६चो ह
 स्माह शास्त्रीकिर्यतरा कतरा चिद् श्रेषं नीयादुभयं^७ श्रेषकतः^८

५ स्यादन्यथैव ततः प्राथयित्तं कुर्वीतेति^९ ॥ १६ ॥

10. अभिज्वलन इति ॥ सूत्र बौधायनस्य^{१०} गार्हपत्यादङ्गारे-
 णाभिज्वालय चिः पर्यग्नि कुर्यादिति शास्त्रीकिः^{११} ॥

12. वत्सं कुर्वन्नुदयुदासयतीति ॥ सूत्रं शास्त्रीकेर^{१२}चो ह
 स्माह बौधायनस्तत्रैव^{१३} चिः प्रतिष्ठापयन्निवोदासयेत्त्रय इमे
 १० लोका^{१४} एष्वेव लोकेषु प्रतितिष्ठतीति^{१५} ॥

8. उन्नयन इति ॥ पूर्णान्वानूषो वेति^{१६} पूर्वः कषपो बौधा-
 यनस्योत्तरः शास्त्रीकेः^{१७} ॥

१ पूर्वा G (sec m), पूर्वे Be, पर्याया H Ben U C D, पूर्व्या Bu

२ Emended, नेयादु• H Ben U D C, न्नेयादु• Be G (sec m)

३ •तरा Be G (sec. m), •तरया H Ben U C D G (pr. m),

•तरया Bu.

४ नेयादु• H Ben Bu U C D G (pr m), न्नेयादु• Be G (sec m)

— Thus G (sec m), •दुभयश्च Bu, •दुभयश्चे Be, •दुभये the other MSS

५ शोर (शोरं, शेरि) छर्त्त Ben H U G (pr m) C D

६ नेयादु• Bu U C D G (pr m), नेददु• Ben H, न्नेयादु• G (sec m.) Be — •दुभय (instead of •दुभय) H Ben U D C

७ Thus Bu Be, तत्रतत्रेष Ben G U D C. तत्रतत्र H

८ Thus (and cp XX 22) Bu G and U (sec m.), •ष्ठानीति H Ben C Be, G and U (pr m.), •ष्ठानीति D

20. संमर्ग^१ इति ॥ स ह स्याह बौधायन उभयः संमृशेद्यच्च
म्याख्याः सुगतं चेति ^१ सुगतमेवेति शास्त्रीकिः ^१ ॥
4. अय जघनेन गार्हपत्यमुपसादयतीति ॥ सूत्रं बौधायन-
स्त्रीणातिहायेति^१ शास्त्रीकिः ^१ ॥
20. हवन इति ॥ स्वयं ध्वेत्य जुहुयादिति बौधायनो ^१ ॥
यद्यस्य पुत्रो वान्तेवामौ वासंक्रमीणः^१ स्यात्स दक्षिणत
आसीनो जुहुयादिति शास्त्रीकिः ^१ ॥
- b. आहुत्योर्होम इति ॥ पूर्वापरे जुहुयादिति बौधायनः ^१ ॥
प्रष्टौ^१ इति शास्त्रीकिः ^१ ॥
- 75.8 दिरुपमृष्य दिनिर्मृजेदिति बौधायनः ^१ मद्दुपमृष्य १०
दिनिर्मृजेदिति शास्त्रीकिः ^१ ॥
- 76.2. दिरङ्गुन्या प्राग्गोदङ् पर्याट्य प्राचीनदण्डया सुत्ता
भक्षयतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्त्रीदीचीनदण्डया भक्षयेदिति
शास्त्रीकिः ^१ ॥

१ Thus Bu Be and the svarana, संमर्ग H Ben G U D C.

१ Thus (and cp XX 8 21 4) Bu G and U (sec. m.)

•तिहायेति Be •भिक्षयेति Ben G (pr. m). •भिक्षयेति H U (pr. m).
D C corrupt

१ Thus G U (sec. m.), वासंक्रमीण Ben वासंक्रमीणः H, वासंक्रमीण
Be, वासंक्रमीण Be cp XX 2 6 12

१ Thus G (sec. m.) and the svarana प्राची H Ben Be U D C,
प्राचीनी Bu cp. XX 13 29 11.

1-13

निर्णिज्य सुचं निष्टुष्याद्भिः पुरयित्वादुदुद्दिशतीति^१
जघनेन गार्हपत्यमपो निनयतीदमहमग्नौ वैश्वानरे ऽमृतं
जुहोमि स्वाहेत्यचित्यामचिताऊतिमिति वेति ॥ पूर्वः कस्यो
बौधायनस्योत्तरः शालीकेः^१ ॥

18.

- १ आग्निपावमानीभिरुपस्थान इति ॥ स ह स्माह बौधायनः
संवत्सरं यथोपस्थितमाहवनीयमुपस्थाय तत आग्निपावमानी-
भिर्गार्हपत्यमुपतिष्ठेताथ गायत्रीभिरथ द्विपदाभिरथ श्वो
भूते यथायथमित्ये^१वो ह स्माह शालीकिर्यत्राक् सोर्ध्वं आग्नि-
पावमानीभ्यस्तेन संवत्सरं यथोपस्थितमाहवनीयमुपस्थाय तत
१ आग्निपावमानीभिर्गार्हपत्यमुपतिष्ठेताथ गायत्रीभिरथ द्विप-
दाभिरथ श्वो भूते यथायथमित्ये^१वमौपमन्यवो^२ न चास्यात
ऊर्ध्वमाग्निपावमान्य आहवनीयमागच्छेयुर्न गार्हपत्य^३
स्वाध्यायार्था एवास्यात ऊर्ध्व^४ स्युरिति^५ ॥ व्याहृतीभिरुप-
स्थाय भर्तु वः^६ शक्रेष^७ अद्वा मे मा विगादित्येव त्रूया-
११ दित्याञ्जीगविः^१ ॥

.4.

आग्निःखिति^१ ॥ स ह स्माह बौधायन आत्मने प्रथम-

१ उदुद्दिशतीति found only in Bn and G (see m) Bc and U
(see. m.) have instead इदिर About the constitution of the text
of this dvandham and its meaning I am uncertain

१ All the MSS exc. G (see m) om एवम् ।

१ All the MSS ms शालीकिर which in G is effaced

४ Effaced in G

५ चाग्नीविति MSB

भाशासीताय जातेभ्यो ऽथ तन्नाव इत्य^१चो ह स्माह शाली-
किर्जातेभ्य^२ प्रथमभाशासीतायात्मने ऽथ तन्नाव इत्य^३चो ह
स्माहौपमन्यवो ऽजातेष्वेवात्मने^४ च तन्नावे चेति^५ काममपि
षाथंमातगभासीतेत्यौपमन्यवीपुत्रः^६ ॥ २० ॥

10. पिण्डपितृयज्ञस्य करण इति ॥ स ह स्माह बौधायन^१
आदित एव प्राचीनावीतं कुर्वीत^२ स प्राचीनावीत्येव
स्यादाङ्गतीनाः होमादाङ्गतीर्ह्यन्यज्ञोपवीतं कुर्वीत^३ स
यज्ञोपवीत्येव स्यादा सहदाच्छिन्नस्य स्तरणात्सहदाच्छिन्नः
स्तरिष्यन्प्राचीनावीतं^४ कुर्वीत^५ स प्राचीनावीत्येव स्यादा
प्राजापत्यायै^६ यज्ञोपवीत्येव प्राजापत्यवर्षा गार्हपत्यमुप-^७
निष्ठेतेत्य^८चो ह स्माह शालीकिरादित एव प्राचीनावीतं
कुर्वीत^९ स प्राचीनावीत्येव स्यादा प्राजापत्यायै^{१०} यज्ञोपवीत्येव
प्राजापत्यवर्षादङ्गेषादिति^{११} ॥

द्वेषीः^{१२} सहदत्पुत्र सहस्रोक्ष्य सहस्रविष्कृष्टुपं कुर्वा-
दिति बौधायनः^{१३} सकृदेवैनाम्सुफलीकृताःकृता पवित्रवत्याः^{१४}
स्वास्त्रामोष्य स्मालीपाकः अपयित्वाभिधायोऽङ्गमुदासये-
दिति शालीकिः^{१५} ॥

१ The vararaha given only by G (sec. m), to the reading
स्मादेः the vararaha also seems to point

२ अतीथः H Bc

३ Thus G (sec. m), *र्षादेवादिति Ben H C D G and U (sec.
m), *र्षादङ्गेषादिति Bc, *षादङ्गेषादिति Bc U (pr. m).

४ Effaced in G.

5. आहुतीनां होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ^१ नाच
मध्यमामाहुतिं जुहुयान्मेव चणमेव द्वतीयं आदिति
शालीकिः ^१ ॥
9. महदाच्छिष्यस्य स्तरण इति ॥ उपनिष्कम्याम्यगारादक्षिणे
^१ पूर्वेऽवान्तरदेशे महदाच्छिष्यं सृणीयादक्षिणतथोष्णकमुप-
निदध्यादिति बौधायनो ^१ उत्तरेवेतां दिशमिति शालीकिर्न
पाचोष्णकमुपनिदध्यादिति ^१ ॥
11. पिण्डानां दान इति ॥ सूत्रं शालीकेर^१षो ष ग्राह
बौधायनः परस्तादेवामुतो ऽर्वाचो ऽपमलैः पिण्डान्दद्या-
^१ दिति ^१ ॥
10. आश्वनाभ्यश्चने मममो निःश्रवः इति ॥ पूर्वः कस्यो
बौधायनस्योत्तरः शालीकेः ^१ ॥^२
8. पिण्डानामनुप्रहरण इति ॥ सूत्रं शालीकेर^१षो ष ग्राह
बौधायनो ऽचैवेते पिण्डाः परिशयीरनुच्छिष्टा द्येते भवन्ति
^१ पिष्टभिर्भक्षता इति ^१ ॥
- अतिशिश्टस्य प्राशन इति ॥ स्रवं यजमानः प्राप्तीया-
दिति बौधायनः ^१ पुत्राय वाक्त्वामिने वा दद्यादिति

१ पिष्टदद्यात् MSB exc. G (see m.)

२ निःश्रवणम् G

३ No vikalpa is found in the text proper of Baudh.

४ Thos H Ben C H G (j r m) अष्टव्यस्य इति II., अष्टव्यस्यस्य G

(see m.), अष्टव्यस्यस्येति II.

शास्त्रीकिः " पक्षीं प्राजायेत्प्राजास्त्रेषां भवतीत्यौपमन्यवो " इन्द्र्या यावन्मात्रमवघ्रायाथेतरदग्नावनुपहरेदित्यौपमन्यवो-
पुत्रो " मस्रोत्कर उदास्य मंप्रच्छादयेदित्याञ्जीगविरपोः
ऽभवहरेदिति मौद्गल्यः ' ॥ २१ ॥

32 4 आययणस्य तन्त्रममाम इति ॥ नास्ति तन्त्रममाम^१ ।
आधार्ययोर^२चो ह स्नाहौपमन्यवः सौम्यं^३ निहत्याथेतराणि
हवींश्चि निर्वपेदेवमस्य चत्सुष्ठानि^४ हवींश्चि भवन्तीत्य^५चो ह
स्नाहौपमन्यवोपुत्रो इतिपातादावापिक एव सौम्यः स्यादन्तरेण
वैश्वदेवं चैककपालं च निर्वपेदित्य^६चो ह स्नाहोञ्जीगविर-
ष्टेतानि^७ हवींश्चि भवन्ति^८ चय इमे लोका^९ एष्वेव स्तोत्रेषु^{१०}
प्रतिनिष्ठति^१ ग्नामाकेनैवास्य प्रसुरेणैतदाग्रं भवतीति^१ ॥

32 6. अज्यानीनाश्च होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ पुरस्ता-
त्स्त्रिष्टकतोऽज्यानीनपञ्जुहयादिति शास्त्रीकिः^१ ॥

ib आययणहविषाश्च अपण इति ॥ पयमि अपयेदिति
बौधायनो^१ इष्विति शास्त्रीकिः^१ ॥

१ Thus Ben Be G U D C, प्राजास्त्रेषा Bn; प्राजास्त्रेष H

२ सं (before प्रच्छाद*) om H Ben D C U G (pr. m.)

३ इति ms G and U (sec m), but ep. XX. 18 40 4.

४ चत्स ms H Ben U C D G (pr m)

५ *मुष्ठानि Ba D G (sec m)

६ T¹ ms (निर्वपेद्, Ben H Be U D C, चावरेद् Bn; + fluxed in G.

७ Thus without एव, U C D Ben D G (pr. m) and Ke², चैश्वे-
नामि Ba Ba G (sec m)

आपयण एककपालस्य^१ करण^१ इति ॥ कुर्यादिति
बौधायनो^२ न कुर्यादिति शालीकिः^३ ॥

तन्त्रकरण इति ॥ स ह स्नाह बौधायनः पञ्चदश-
शामिधेनीकाः स्युर्वार्चघ्नावाज्यभागवुश्चैर्देवताः^४ कुर्याद्याज-
५ मानमित्य^५ चो^६ ह स्नाह शालीकिः सप्तदशशामिधेनीकाः
स्युर्दुधन्वन्तावाज्यभागवुपाशुदेवताः^७ कुर्याद्याजमानमिति^८
॥ २२ ॥ सप्तमः ॥

०. विपरिधान^९ इति ॥ स ह स्नाह बौधायन आहवनीये-
नैकेन विपरिधाय^९ प्रव्रजेत्प्रोष्य पुनरागम्य^{१०} सर्वैर्मन्त्रैराहव-
१. नीयं प्रत्युपतिष्ठेतेत्य^{११} चो ह स्नाह शालीकिर्यथोपपन्नमेवाग्नि-
भिर्विपरिधाय^९ प्रव्रजेत्प्रोष्य पुनरागम्य^{१०} सर्वैर्मन्त्रैरेकैकं
प्रत्युपतिष्ठेतेति^१ ॥

अनुपस्थाय प्रव्रजितस्येति ॥ यत्र स्मरेत्परोचं तप्त एनं
नित्येनोपतिष्ठेतेति बौधायनो^{१२} न^{१३} चेतस्मरेत्प्रोष्य^{१४} पुनरागम्य^{१०}
१५ नित्येनैवेति शालीकिः^१ ॥

१ कपालकरण H Ben U D C G (pr. m.)

२ Thus U Da G (acc. m.), the other MSS चा (or य)जमान इति ।

३ परिधान and परिधाय D C

४ नित्य Hu Ben H U G D C, चस्य Be.

५ नित्य Hu and the १५ varapa चस्य Be चस्य Ben H G U C, D

defective.

६ न चेतस्मरेत् Be Hu G and U (see 10) न चेतस् D C.

७ नित्य U H Ben G D C

३४. ८. अथ भृशुंभः सुवरिष्यग्निहोत्रमेताभिर्याज्ञतीभिर्हवीष्यासादये-
दिति ॥ स एवमेव संवत्सरेसंवत्सर इति सूत्रेण शालीकेर^१चो
इ स्माह बौधायनो यस्याः राज्यामादित उपसादयेत्संवत्सरे
पर्यवेते तस्यामुपसाद्य न तत ऊर्ध्वमाद्रियेतेत्य^२चो इ स्माहौ-
पमन्यवो ऽभ्याहूढः सल्लस्यैव^३ संवत्सरो भवति । यस्याः
राज्यामादित उपसादयेत्संवत्सरे पर्यवेते या ततः पूर्वा राधिः
स्नात्तस्यामुपसाद्य न तत ऊर्ध्वमाद्रियेतेति^४ ॥
- ३ ११. दर्शपूर्णमासावाप्तभमान एताभिर्याज्ञतीभिर्हवीष्यासाद-
येदिति ॥ स एवमेव संवत्सरेसंवत्सर इति सूत्रेण शालीके-
र^१चो इ स्माह बौधायनो यस्यां पौर्णमास्यामादित आसा-
दयेत्संवत्सरे पर्यवेते तस्यामासाद्य न तत ऊर्ध्वमाद्रियेतेत्य^२चो
इ स्माहौपमन्यवो ऽभ्याहूढः सल्लस्यैव^३ संवत्सरो भवति ।
यस्यां पौर्णमास्यामादित आसादयेत्संवत्सरे पर्यवेते या
ततः पूर्वा पौर्णमासी स्नात्तस्यामासाद्य न तत ऊर्ध्व-
माद्रियेतेति^४ ॥
- ३ १५. चातुर्मास्यान्याप्तभमान एताभिर्याज्ञतीभिर्हवीष्यासादये-
दिति ॥ स एवमेव संवत्सरेसंवत्सर इति सूत्रेण शालीकेर^१चो
इ स्माह बौधायनो यस्यां पौर्णमास्यां वैश्वदेवहवीष्यासादये-

१ एवं (यवः) instead of इव Bo G D C D Bu, the passage is missing in H Beu,

२ इव Bo H Beu U, एवं Bu D G C.

संवसरे^१ पर्यवेते तस्यां^१ वैश्वदेवहवीऽय्यामाद्य^१ न तत ऊर्ध्वमाद्रियेतेत्य^१षो ह स्नाहीपमन्यवो ऽभ्यारूढः खल्वथैव^१ संवसरो भवति^१ यस्यां पौर्णमास्यां वैश्वदेवहवीऽय्यामाद्ये-
संवसरे पर्यवेते या ततः पूर्वां पौर्णमासीं स्नात्तस्याऽऽ गना-

१ मीरीपहवीऽय्यामाद्य न तत ऊर्ध्वमाद्रियेतेति^१ ।

21. याचतीनां धान इति ॥ पूर्वः कश्यो बौधायनश्रोत्रः
शालीकेः^१ ॥

15. प्राग्ग्रीवे ऽवदीयमाने जपतीति ॥ सूचं^१ मैषेयस्त्रीया-
चार्ययोः^१ प्राग्ग्रीवे ऽवदीयमाने जपत्यग्निर्मां दुरिष्टात्पातु

१० मविताघ्नऽमादिति^१ ॥

17. यजमानभागे यो मे ऽग्नि दूरे ऽरातीयति तमेतेन
क्षेपमिति ॥ सर्व एवैय स्त्रिष्टकदनुमन्त्रणो मन्त्रः स्नादि-
त्यौपमन्यवः^१ ॥

२०. वेदे यजमानं वाचयतीति ॥ सूषऽऽ शालीकेर^१षो ह
११ स्नाह बौधायनो वेदे यजमानं वाचयति वेदो ऽधि तिस्र-

१ In G this passage has been changed in the following way
'वादीर्दिति च संवसरे पर्यवेते तस्यां स्नाहीपमन्यवोऽय्यामाद्य' in U it runs
'वादीर्दस्यसरे पर्यवेते तस्यां शौचं'का स्नाहीपमन्यवोऽय्यामाद्य possibly G
and U are right in reading it । स्नाहीपेव instead of शौचं १० ।

१ एवं Beo G

१ The De G does not say शौचंकेरवाच the text 1159

१. ७. प्रवषयाङ्गताविति^१ ॥ स ह स्नाह बौधायनो यदि कृतं प्रायश्चित्तं स्यात्ताद्विद्येत तत्र होतुर्मथ यद्यत्तत् स्यात्तत्रैणा^२ जुहुयादित्य^३षो ह स्नाह शालीकिर्यं प्रत्याघातप्रायश्चित्ता भेषाः^४ स्युन्नान्धे तत्र प्रायश्चित्तानि स्युरथ ये प्रत्याघात-प्रायश्चित्ता भेषाः^५ स्युन्नेवेनामाद्विद्येतेत्य^६षो ह स्नाहौपमन्यवो यदि वैव कृतं प्रायश्चित्तं स्याद्यदि चाकृतं जुहुयादेव तत्र प्रवषयाङ्गतामिति^१ ॥
१५. विराजक्रमेद्यिति ॥ पूर्वः कन्पो बौधायनश्रोतरः शालीकेः^१ ॥
१६. अपामाचमन इति ॥ दिभंस्त्रेणाप आचामेत्सकृत्सूष्णी- १० मिति बौधायनः^२ सकृत्सन्धेणाप आचामेद्द्विसूष्णीमिति शालीकिः^३ ॥
१७. माचीकरण इति^४ ॥ स ह स्नाह बौधायनः सर्वा एवेता देवताः साच्छिणीः कुर्वीताग्ने प्रतपते प्रतं चरित्यामीत्य^५ग्निर्व देवानां व्रतपतिरित्येतदेव^६ नातिमन्येतेति^६ शालीकिः^७ ॥ १५

^१ Thus emended; प्रवषयाङ्गता (नी)विति DC Ben H U (pr. m.); प्रवषयादाङ्गताविति U sec m, प्रवषयाङ्गताविति G (sec. m.), प्रवषती-ङ्गताविति Bu

^२ चैना MSS

^३ चेषा MSS

^४ Thus CH Ben G U (pr. m) D (sec. m), भैवेनामा• Be, भैवेनामा Bu D (pr. m.), भैवेनामाना• U (sec. m).

^५ साच्छी• Bu H and the vivarana (one copy), साचि• Ben Be C D G U and the vivaraga (another copy)

^६ Thus Bu Ben U G D C, •देवानामीमन्येतेति H, •देवानामि• Be.

यजस्य पुनरालम्भं जपतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्त्रीश्वनीय-
मेवैतेन यजुषोपतिष्ठेतेति शालीकिः^१ ॥ २४ ॥ अष्टमः ॥

अथातः पशुवन्धं व्याख्यास्यामः ॥

स ह स्नाह बौधायनः सोपवसया दृष्टिपशुवन्धा इति^२

५ सोपवसया^३ वा^४ सद्योयज्ञा^५ वेति^६ शालीकिः^७ ॥

दृष्टिकरण इति ॥ पशौपशावेवाप्रेयेनाष्टाकपालेन यजे-
तेति बौधायनो^८ बभ्रुकर्णां चैवैतदजवशायां^९ च दृष्टं
भवतीति शालीकिः^१ ॥

स्फो यूपो भवतीति ॥ स्फप्रकार^{१०} एवायं सवाश्वान्यूपो
१० भवतीति बौधायनो^{११} ॥ इत्य^{१२} एवायमन्यगारिको इत्यसौ
यूपः स्यादिति शालीकिः^१ ॥

विशाखो यूपो भवतीति ॥ ऊर्ध्वं^{१३} रश्नाकासाद्दे^{१४} गात्रे
चतुरश्रे चतुरश्रपाले^{१५} स्नातामचेतरो ऽष्टाश्रियूपः स्यादिति

१ Thus G (sec. m) and Ba (the last MS. reading, however, *यज्ञो); सोपवसयासद्योयज्ञावेति Bou U D C, सोपवसयासद्योयज्ञावेति H, सोपवसयो सद्योयज्ञावेति Be, cp. Radradatta on Ap VII 6 3

२ *दजवशा• Ba G (pr. m). *दजावशा• Ben U C D G (sec. m).
*दववशा• He, *दजावशा• H

३ स्याकार G D, स्याकार C

४ Thus Be (without, however, the anacrahs), *वायन (oi शः)
स्य the other MSS.

५ *वासाद्दे MISS

६ Thus Be, चतुरश्रपाले H, चतुरश्रे (वे)पपाले the other MSS.

रमि विदेयेति^१ यद्यद्वादेव्यस्याभिधायेत्तस्य^२ नाम गृहीया-
त्तदेवास्य सर्वं दृष्ट्वा इति^३ ॥

अथ यदि यजमानः सुरापो वा भवति प्रवसति वेति ॥
स ह स्नाह बौधायनः प्रवसतः प्रस्तरेणैवास्य सह यजमान-
भागमनुप्रहरेद्ब्रुवाथै वाज्येन पर्युपक्षीर्यं जुह्वामवधाय जुहु-^४
यात्प्रस्तरभृथं^५ यजमानभागो गच्छतीत्य^६चो^७ ह स्नाह
शास्त्रीकिरादित एव न सुरापेण सःसृज्येताथ चेत्सःसृज्येत
मन्त्रानु हेनं वाचयेत्किमु भक्षान्न^८ भक्षयेदिति^९ ॥ भक्षयेच्चैव
भक्षानित्यौपमन्यवः^{१०} ॥

१३ ७. आदित्यस्योपस्थान इति ॥ उपनिष्क्रम्यान्वगारादादित्य-^{१०}
मुपतिष्ठेतेति बौधायनो^{११} ऽचैव तिष्ठन्निति शास्त्रीकिः^{१२} ॥

पौरुषमास्यामुपवेपथ्य करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो^{१३}
न कुर्यादिति शास्त्रीकिः^{१४} ॥

१४ ०. व्रतविषयं इति ॥ मन्त्रेणाप आचम्य मन्त्रेण व्रतं विसृजे-
तेति^{१५} बौधायनस्य^{१६}स्त्रीमप आचम्य मन्त्रेण व्रतं विसृजेतेति^{१७}
शास्त्रीकिः^{१८}पवेपेण चरित्वा व्रतं विसृजेतेत्यौपमन्यवः^{१९} ॥

१ पदु १७१६ in Dn G (sec m.), once in the other MSS.

२ ०२५ U Bu G (sec m.); भर्ग Ben H O U G (pr m.); Be uncertain

३ ५३५५ G (sec m.).

४ भक्षान्नभक्ष• Bu, भक्षान्नभक्ष• B.

Here and *infra* only Be has the medium, the other MSS have the active.

12. यज्ञस्य पुनरालम्भं जपतीति ॥ सूत्रं बौधायनश्रौतसूत्रेण-
मेवैतेन यजुषोपतिष्ठेतेति शालीकिः^१ ॥ २४ ॥ अष्टमः ॥

7. 1. अथातः पशुबन्धं व्याख्यास्यामः ॥

स ह साह बौधायनः सोपवसथा इष्टिपशुबन्धा इति^२

५ सोपवसथा^३ वा^४ सद्योयज्ञा^५ वेति^६ शालीकिः^१ ॥

इष्टिकरण इति ॥ पशौपगावेवाग्नेयेनाष्टाकपालेन यजे-
तेति बौधायनो^७ बभ्रुकर्णं चैवैतदजवशायां^८ च इष्टं
भवतीति शालीकिः^१ ॥

स्फो यूपो भवतीति ॥ स्फप्रकार^९ एवायं स्यात्तवान्यूपो

१० भवतीति बौधायनो^७ ॥ स्फ^९ एवायमग्न्यगारिको ऽस्यसो^{१०}
यूपः स्यादिति शालीकिः^१ ॥

विशाखो यूपो भवतीति ॥ ऊर्ध्वं^{११} रश्नाकालाह्वे^{१२} शधे

चतुरश्रे चतुरश्रकपाले^{१३} स्यातामयेतरो ऽष्टाश्रियूपः स्यादिति

१ Thus G (sec. m) and Bu (the last MS. reading, however, *यज्ञो), सोपवसथासद्योयज्ञावेति Bon U D C, सोपवसथासद्योयज्ञावेति H, सोपवसथो सद्योयज्ञावेति Be, cp. Radradatta on Ap VII 6 B.

२ *इजवशा* Bu G (pr. m), *इजावशा* Ben U C D G (sec. m), *इववशा* Be, *इजावशा* H

३ स्यात्कार G D, स्फकार C.

४ Thus Be (without, however, the avagraha), *धापन (or न*)
स्य the other MSS.

५ *शाखाहे MSS

६ Thus Be चतुरश्रेचकपाले H, चतुरश्रे (वे)चकपाले the other MSS

बौधायनः " शाखैवेयमचघाला स्यादयेतरो ऽष्टात्रिर्यूपः
स्यादिति शालीकिः ' ॥

07 6. मङ्गुकरण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " त्रीहीणामपि
कुर्वादिति शालीकिः ' ॥

07 8. षड्भूतुर्हाम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्यैपवसथ एव षड्भूतारं
जुहुयादिति शालीकिः ' ॥

7. 10. यूपोक्तये हवन इति ॥ सूत्रं शालीकिर^१चो ह स्याद्
बौधायन आश्वं चारणी चादाय यूपस्थान्तिके ऽग्निं मथित्वा
यूपोक्तं जुहुयादिति ' ॥

08. 4. आमश्नस्याभिहोम इति ॥ सूत्रं शालीकिर^१चो ह स्याद् १०
बौधायन एवमेव जुहुामन्तर्धाय हिरण्यमभियुहुयाद्वनस्यते
गतवक्ष्यी विरोह स्यादेति ' महस्रवक्ष्या वि वयं इहे-
मेत्यात्मानं प्रत्यभिमृशौताथोदकं^२ स्पृशेदिति ' ॥

6 12. यूपस्थावाहन इति ॥ यः प्राङ् वोदङ् वा पठेत तमावा-
हयेदिति बौधायनो " यां कां चिद्दिग्मभि पठेताव्यापन्न- ११
स्येस्थादावाहयेदेवेति शालीकिः ' ॥

8 13. वेष्टै करण इति ॥ सूत्रमौपमन्यवीसुचस्वीचो ह स्याद्
बौधायनो रथमंमिता स्याद्रथावेण पशान्तिरथी रथेपया

१ Thus (and cp Vol. I, p 108, 7, medium') Br G (sec. m);
•धरतो• Bo. •चयेरि• the other MSS
२ पाणिचिदिसर• G (sec m).

प्राची रथयुगेन^१ पुरस्तात्त्रिरस्युत्तरयुगेनोत्तरनाभिरिति^२ ॥
चतुर्निमिता वा स्यात्सर्वतो वा दशपदा विराट्मंपन्नेति^३
शालीकिः^४ ॥ २५ ॥

00 3

शालीकिश्च परिलेखन इति ॥ सूत्रं शालीकिरे^५चो ह
॥ आह बौधायन एवमेव परिलिखन्वाहृतः^६ पुरस्ताच्चोत्तरत-
द्यालिखेदिति । ॥

लोकामीनां हरण इति ॥ सूत्रं शालीकिरे^५चो ह
आह बौधायन उत्तरवेद्यामाग्रौधमुपवेद्य^७ ततो लोकाग्नी-
न्दरेदित्यु^८द्दिशादेव लोकाग्नीन्दरेदित्यौयमन्ववः^९ ॥

10 1 १.

उत्तरवेद्ये परिमाण इति ॥ सूत्रं शालीकिरे^५चो ह आह
बौधायनो रथसंमितायामेव धौरेयशम्यया परिमिमौत^{१०}
नाव मध्यमा वेदिर्भवतीति^{११} ॥

0 4,
. 13.

श्राव्यातं शूपावटस्य परिलेखनम् ॥

१ •पुं० Bc

२ उत्तरयुगेन all the MSS (exc U see m) and the sivarona

३ Thus G, विराट्मंपन्नेति U (see m), विराट्मंपन्नेति H Dan D De

CU (pr m.), विराट्मंपन्नेति Bc

४ Thus Bc DC, •लिखन्वाहृतः H, •लिखन्वाहृतः Den, •लिखन्वाहृतः

Ba; •लिखन्वाहृतः G (see m) U

५ Thus Ba and a bhāṣya in the Bombay MS class I B 5, •चतु-

पविष्ट Bc, •चतुपविष्ट B n HUDC, •चतुपविष्ट G

६ Thus Ba G (pr. m); •मिमौते the other MSS.

लभेतौपभृते^१ संमार्जनसादने इति शालीकि^२र्गं संसृजेदित्यौपमन्यवः^३ ॥

१ 13. शृपदाज्यस्य ग्रहण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^४ इत्यान्तेन गृहीयादिति शालीकिः^५ "सःसृज्याज्यं च दधि चैतैः पञ्चभिर्गृहीयादित्यौपमन्यवो^६" इति ह स्नाहौपमन्यवीपुदस्तृष्णीद्विरुपसौर्यं सर्वैर्नन्वेदंशानीय तृष्णीं द्विरभिघारयेदिति^७ ॥

शृपदाज्यस्य प्रायश्चित्तकरण इति ॥ ग्रहणादपार्श्वरणादचैवास्य^८ प्रायश्चित्तं कुर्वीतेति बौधायनः^९ सादनादपार्श्वरणादचैवेति^{१०} शालीकि^{११}र्गं तु शृपितमात्रं इत्यौपमन्यवः^{१२} ॥

13 7. १० शृपस्य प्रक्षालन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{१३} तृष्णीमेव शृपं प्रक्षालयेदिति शालीकिः^{१४} ॥

1. 10 शृपस्य प्रोक्षण इति ॥ स ह स्नाह बौधायनः स्वररगमं मैत्रावरुणदण्डं शृपशकलं हिरण्यमुदपाचमिष्येतसंनिधाय शृपं प्रोक्षेदित्येव शृपेन शृपमंयोजनानि प्रोक्षेत्यशुना पशु-
१५ संयोजनानीति शालीकिः^{१६} ॥

१ Thus the vivarans. •श्रीपभृते Bn, श्रीपभृता the other MSS.; cp. Kāty. V 4 28

२ Or are we to write •सःसृज्याज्यं? The meaning of this passage is not clear to me

३ श्वय effaced in G

४ Meaning and reading uncertain शृपतिमात्र इ० G (acc m) and the libéysa शृपितमात्रे the MSS. are शृपमप इ० Bn, शृपतिमात्र इ० Bc, शृपितमात्रमि० Ben HCDG (pr. m), शृपितमात्र० U.

18. यूपस्य परिक्रमण^१ इति ॥ दक्षिणेनेति बोधायन^{११}
उत्तरेणेति शाल्लोकिः^१ ॥
19. यूपस्याञ्जन इति ॥ सूत्रं बोधायनश्रीश्रिष्टामेवेति
शाल्लोकिः^१ ॥
उत्पापस्थोपनिगयन इति ॥ प्रदक्षिणसुपनिगयेदिति^५
बोधायनो^{११} यशोपपादमिति शाल्लोकिः^१ ॥
20. यूपस्य परिव्ययण इति ॥ विरेव मन्त्रं ब्रूयात्तिः कर्मा-
वर्तयेदिति बोधायनः^{११} मन्त्रदेव मन्त्रं ब्रूयात्सकृत्कर्मिति^{११}
शाल्लोकिः^१ ॥
21. नाभिदक्षे परिव्ययतीति ॥ सूत्रं बोधायनस्य^{११} मन्त्रदेश^{१०}
इति शाल्लोकिः^१ ॥ २६ ॥
22. स्तरोरवगूहन इति ॥ सूत्रं बोधायनश्रीश्रिष्टां प्रतीति
शाल्लोकिः^१ ॥
23. यशोपपाकरण इति ॥ सूत्रमीपमन्त्रवीपुत्रस्थीवो इत्याह
बोधायन एवमेवोपाह्वर्याद्य तु ओषयेदिति^{११} ओषयेद्वैव जुहु-^{१२}
याशोपाकरणायेति शाल्लोकिर^१वो इत्याहोपमन्त्रव एवमेवेमं
पुरस्तात्प्रत्यगावृत्त^{१३} वरिष्ठं च प्रवशाख्या चाभिसेधेदित्या^{१४}
च प्रवशाख्यायाः इदं निधायावयेदिति^१ ॥

^१ Thus Ben MDUG (pr m) and the svarapa, *आप G (see m), *अप Ba Be

^५ ब्रूयात्ति कर्मति G (see m)

^{११} Thus Ben *वर्त Ba, *वर्त the other MSS.

^{१०} Thus II Ben DCB *G (pr m.) and the svarapa, *भिसेधेदे^१ (see. m), *भिसेधेदे U, B has a lacuna.

११. अरण्योः समञ्जन इति ॥ सूत्रं शालीकेर^१चो ह साह
बौधायनो ऽग्नेर्जनिवमसीति शकलाददीत^२ वृषणौ स्य
इति दूर्वा^३ वा शकले वा^४ निदध्यादुर्वगमौत्यधरारणिमा-
ददीत^५ पुष्टरवा इत्युत्तरारणिर्मयेने आष्यस्याख्याः समज्य^६
१ इतेनाक्ते वृषणं दधातामिति समवदधादिति^७ ॥
१५. पशुरगनाया आदान इति ॥ मन्त्रेणाददीतेति बौधा-
यनसू^८ष्णीमिति शालीकिः^९ ॥
१६. पशोरभिधान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{१०} धीवायामेवा-
भिदधादिति^{११} शालीकिः^{१२} ॥
१७. १० पशोर्नियोजन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{१३} यूप एव पशुं
नियुञ्ज्यादिति शालीकिः^{१४} ॥
१८. पशोः प्रोक्षण इति ॥ दृष्योः सः स्रज्जताभिरङ्घ्रिः प्रोक्षे-
दिति बौधायनः^{१५} कमण्डलुभिरिति^{१६} शालीकिः^{१७} ॥
१९. ७. पशोः समञ्जन इति ॥ सूत्रं शालीकेर^{१८}चो ह साह
१९ बौधायनो ललाटे सूत्रं प्रतिष्ठाप्यानुच्छिन्दन्कर्षेदा दक्षिणायै
श्रोणेरिति^{१९} ॥

१ पूर्व Be Ben U (pr m)

२ शानुनिदध्या Be U (sec m)

३ Thus HD, समज्य U Ben, समज्य C, समञ्ज्याद् Be, समनक्ति Bu G (sec m)

४ Thus G and U (sec m.) and the vivaraṇa, धीवायामेवममि the other MSS

५ Thus D Bu, कमण्डलमि GUC (sec. m), कामण्डलमि the other MSS

18. यूपस्य परिक्रमण^१ इति ॥ दक्षिणेनेति बौधायन^{११}
उत्तरेणेति शालीकिः^१ ॥
19. यूपस्थाञ्जन इति ॥ सूत्रं बौधायनश्रीभिष्टामेवेति
शालीकिः^१ ॥
उदपाचस्योपनिनयन इति ॥ प्रदक्षिणमुपनिनयेदिति^{१२}
बौधायनो^{११} यथोपपादमिति शालीकिः^१ ॥
20. यूपस्य परिस्यथण इति ॥ द्विरेव मन्त्रं ब्रूयात्तिः कर्मा-
वर्तयेदिति बौधायनः^{११} सकृदेव मन्त्रं ब्रूयात्सशक्तमिति^{१३}
शालीकिः^१ ॥
21. नाभिदग्ने परिस्यथतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^{११} मध्यदेशे^{१४}
इति शालीकिः^१ ॥ २६ ॥
22. स्वरोरवगूहन इति ॥ सूत्रं बौधायनश्रीभिष्टामेवेति
शालीकिः^१ ॥
23. पगोदपाकरण इति ॥ सूत्रमौपमन्यवोपुवस्थोत्रो ह आह
बौधायन एवमेवोपाकुर्यान्न तु गोपयेदिति^{११} गोपयेद्यैव जुहु-^{१५}
याधोपाकरणयेति शालीकिर^{११}त्रो ह आहौपमन्यव एवमेवेनं
पुरस्तात्प्रत्यगावृत्त^{१६} यर्हिर्भ्यां च प्रवशास्वया चाभिषेधेदेतस्या^{१७}
य प्रवशास्वयाः हृदय निधायावयेदिति^१ ॥

१ Thus Ben HDCCG (pr m) and the vivarapa; *काम G (sec m), *काम Bu Be

११ ब्रूयात्ति कर्मणि G (sec m)

१२ Thus DBU, *वर्तं Bu, *वर्तं the other MSS.

१३ Thus H B S DCB, *G (pr m.) and the vivarapa; *भिषेधेदे-
U (sec. m), *भिषेधेदे U, B has a lacuna.

- १ अरण्योः समञ्जन इति ॥ सूत्रं गालीके^१रवो ह स्माह
 बौधायनो ऽग्नेर्जनिचमसीति शकलमाददीत^१ वृषणौ स्य
 इति दूर्वा^१ वा शकले वा निदध्यादु^१र्षशमीत्यधरारणिमा-
 ददीत^१ पुह्रवा इत्युत्तरारणिमथेने आष्यस्त्रान्याः समञ्ज^१
 ५ एतेनाक्ते वृषणं दधातामिति समवदध्यादिति^१ ॥
- १५ पशुरगनाया आदान इति ॥ मन्त्रेणाददीतेति बौधा-
 यनसू^१ष्णीमिति गालीकिः^१ ॥
- १६ पशोरभिधान इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ यीवायामेवा-
 भिदध्यादिति^१ गालीकिः^१ ॥
१९. १० पशोर्नियोजन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ यूप एव पशुं
 नियुञ्जादिति गालीकिः^१ ॥
- १८ पशोः प्रोक्षण इति ॥ तृष्णी^१ मसृष्टताभिरङ्घिः प्रोक्षे-
 दिति बौधायनः^१ कमण्डलुभिरिति^१ गालीकिः^१ ॥
- १७ पशोः समञ्जन इति ॥ सूत्रं गालीके^१रवो ह स्माह
 १५ बौधायनो ललाटे सूत्रं प्रतिष्ठाप्यानुच्छिन्दन्कर्षदा दक्षिणायै
 श्रोणेरिति^१ ॥

१ दूर्वा Be Ben U (pr m)

१ वानुनिदध्या Be U (sec m)

१ Thus HD, समञ्ज U Ben, समञ्ज C, समञ्जाद् Be, समनक्ति Bu G (sec. m)

१ Thus G and U (sec m) and the vivarana, यीवायामेवमभि the other MSS

१ Thus D Bu, कमण्डलभि GUC (sec. m), कामण्डलभि the other MSS

स्वरुग्मनस्योत्पादन इति ॥ धूपः स्वरुग्मनमुत्पादयेदिति
बौधायनः " पशुरिति शालीकिल्ल^१न्त्रमित्यौपमन्यवो " देवते-
त्यौपमन्यवौपुत्रः ॥ २७ ॥ नवमः ॥

0. 13. अत्याश्रावण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " सोम एवात्या-
श्रावयेदिति शालीकिः ^१ ॥
17. 2. पशोः समञ्जन इति ॥ स ह स्याद् बौधायनो यथा^१
समञ्जान्^१ तथा^१ विश्रथान्^१ त्वेता^१ श्रुतस्यश्रावयेदिति " ^१
यथोपपादमिति शालीकिः ^१ ॥
17. 4. पशोः पर्यग्निकरण इति ॥ महशामिचं पर्यग्निं कुर्या-
दिति बौधायनो " यदन्यच्छामित्रादिति शालीकिः " पशुं ^१
शान्थानि चेति राशीतरः " पशुमेवेत्यौपमन्यवः ^१ ॥
17. 6. * अपाथ्यानां होम इति ॥ स ह स्याद् बौधायन एकं
प्रथमे पर्याथे जुहुयाद्द्वे मध्यमे द्वे उत्तम इति " यथोप-
पादमिति शालीकिः ^१ ॥
7. 12. उपश्रैषाश्रावण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " नाश्रावये- ^१
दिति शालीकिः ^१ ॥
- 7 17 पशोर्निहनन इति ॥ प्रतीचीनश्रिरममुदौचीनपादमिति

१ यथा and तथा (instead of यथा and तथा) some of the MSS

१ समञ्जानपा B.

१ विश्रथान् all, विश्रथे न कुर्यात् the variants, cp Ap. VII. 14.
13 and Bhāradvāja VI 11 या अज्ञा धारा तथा पशुः समञ्जि तथैव
इतिवः श्रुतस्यश्रावयेदिति विश्रथि अथाकाशौ विश्रथन इत्यपत्म् ।

बौधायन " उदीचीनशिरमं प्रतीचीनपादमिति शालीकिः " प्राचीनशिरसमुदीचीनपादमित्यौपमन्यवः^१ ॥

5. पशुरग्रनाया उदसन इति ॥ चात्वाले उग्रनामुदस्येदिति

9. बौधायनो " ऽद्विरभ्युक्ष्यासंचर^१ इति शालीकिः^१ ॥

४. पश्या उदानयन इति ॥ सूत्रं शालीकेर^१चो ह स्माह बौधायनो ऽनवां प्रेक्षीत्येनां प्रणयेदृषेनामादित्यमुदीक्ष्यानवां प्रेक्षीत्येव प्रणयेदिति^१ ॥

10. अपामवेक्ष्य इति ॥ उपरिष्टाञ्चात्वालस्यावेक्षयेदिति बौधायनः^१ पार्श्वतः पशोरिति शालीकिः^१ ॥

6 २. बर्हिषः समञ्जन इति ॥ सूत्रं शालीकेर^१चो ह स्माह बौधायनस्तथाक्तमेवेतरस्यादितरत एवेनदक्षा निरस्येद्रवर्षा भागो ऽसीत्यथोदकं स्पृशेदिति^१ ॥ २८ ॥

वपायाः प्रदान इति ॥ आज्यसुवा वा सुधिरण्यं वा^१ द्वितीये चतुर्थे चेति^१ पूर्वः कक्षो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः^१ ॥

1. 4. ११. पशुपुरोडाशस्य निर्वपण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ पशुमालभ्य पुरोडाशं निर्वपेदिति शालीकिः^१ ॥

2. 5. पशोः प्रच्यावन इति ॥ हृदयजिह्वे^१ प्रच्यावयेदिति बौधायनो^१ हृदयमेवेति शालीकिः^१ ॥

१ द्विरभ्युक्ष्य E Bcu DCG (pr m.)

२ Found only in G and U (sec m) and the vivarana, cp. also Rudradatta on Āp VII. 20 9

३ हृदयं जिह्वा Bu G and U (sec m) Kes, हृदयं जिह्वे U (pr m), हृदयजिह्वा D

10. हृदयस्य अरण्य इति ॥ सूत्रं शालीकेर^१चो ह स्माह
 बौधायनः शूलपाशमेवेन च्छपयेद्देव हृदयशूलं परिनिशिषे-
 दुपरिष्ठाच्च मन्त्रेणोपसृगेदिति^१ ॥
11. पशुपुरोडाशस्येडाया अवदानं इति ॥ सूत्रं शालीकेर^१चो
 ह स्माह बौधायनो निरवदायैवास्य स्त्रिष्टकं तमिडामवधेदेव^१
 सवनीयानामिति^१ ॥
2. 2. इडस्तनस्य कारण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ यद्विद्येव
 अत्रशाखायाश्च हृदयं निधायावधेदिति शालीकिः^१ ॥
2. 3. पशोः संवदन इति ॥ सूत्रं^१ शालीकेर^१चो ह स्माह
 बौधायनः^१ इद्धाभिक्रामेत्पूषा^१ मा पशुषाः पालिति^१ द्वितीयं^१
 इद्धाभिक्रामेत्पूषा^१ मा प्रपये पालिति^१ तृतीयं इद्धाभिक्रामे-
 त्पूषा^१ माधिपतिः पालिति^१ ॥
2. 9. पशोरभिघारण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^१ पृषदाज्जेन
 हृदयमभिघारयाज्जेनेतराण्यभिघारयेदिति शालीकिः^१ ॥
- १ पशोरासादन इति ॥ पञ्चशोचासादयेदिति बौधायन-^१
 स्तूष्णीमिति शालीकिः^१ ॥
17. पशोरवदान इति ॥ स ह स्माह बौधायनो हृदयस्य

१ अनेकोपाः सू. (s. sec. m.) U Bu, अभिघार (पः) सू. He G (pr. m.)
 DC Ben H (मन्त्रेणोपसृगेदिति the virarann)

१ प्रथमे ins DC

१ Thus U G (sec. m.), अत्रिष्टके U Be Ben H; अत्रिष्टके DC,
 but cp Ap. VII. 23 6 अभिघारण with Rudradatta's remark.

जिह्वाया वचस इत्येतेषामेवानुपूर्वमवधेत्तृतीयं चात्रावदानं
पञ्चावत्तिनां कुर्यादित्यत्रो ह स्माह शास्त्रीकिः सर्वेषामे-
वानुपूर्वमवधेन्न चात्र तृतीयमवदानं पञ्चावत्तिनां कुर्या-
दिति ॥ २६ ॥

पशोः संमर्शन इति ॥ स ह स्माह बौधायन उभ-
यानि संमृशेद्येभ्यश्चावधेत्सुगगतानि चेति ॥ सुगगतान्येवेति
शास्त्रीकिः ॥

कुम्भतः श्रीणातीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ समस्तेनैवास्य
पार्थेन वंसाहोमः श्रीणीयादिति ॥ शास्त्रीकिः ॥

पशोः प्रतिपरिहरण इति ॥ प्रतिपरिहरेदिति ॥ बौधा-
यनो ॥ न प्रतिपरिहरेदिति शास्त्रीकिः ॥

अत्याक्रमण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ जघनेनोत्तर-
वेदिं परिक्रम्याश्रावयेदिति शास्त्रीकिः ॥

दिग्गं प्रतीज्याया इति ॥ सूत्रं शास्त्रीकेरत्रो ह स्माह
बौधायनः पुरस्तादनस्यतेः समान्यो दिग्गः प्रतियजेद्दिग्गे
स्वाहेति ॥ ज्वलोपतिष्ठेत् ॥ स्वाहा दिग्भ्यो नमो दिग्भ्य इति ॥

१ एतेषाम् Bu G (sec m), एषाम् the other MSS.

२ Thus Bu G (sec m), सर्वेषि the other MSS

३ श्रीणीयादिति Bu श्रीणातीति the other MSS

४—५ The words प्रतिपरि- .. क्रमण इति left out by all the MSS,

६ Bu and G and U (sec m)

७ नतिष्ठते MSS

- 24 7. वनस्पतेश्चर्याया इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ षृषदाज्या-
चतुर्गृहीतेन चरेदिति शालीकिः १ ॥
- 24 13. वनिष्ठोराधान इति ॥ पडवत्तः संपादयेदिति बौधा-
यनः ॥ सकलमेवेति शालीकिः १ ॥
24. 18. औपयजेदिति ॥ सूत्रं शालीकेर^१बो ह स्याद् बौधायन
आहवनीयादेवोदीचो ऽङ्गाराभिर्वर्त्य तेषूपयष्टोपयजेदिति १ ॥
- 125 2. गुद्वतीय इति ॥ एकाद्ग्रथा कृत्वोपयष्टोपयजेदिति
बौधायनो ॥ ऽपच्छेदमिति^२ शालीकिः ॥ भ्रमस्तमेवैनमनु-
प्रहृत्य^३ सर्वैर्मन्त्रैरनुमन्त्रयेतेत्यौपमन्यवः १ ॥
- 125 4 अथ बर्हिषि हस्तौ निमार्ष्टीति ॥ सूत्रं बौधायनस्थौपो १
ऽप्यस्मा^४ अचानयेयुरिति^५ शालीकिः १ ॥ ३० ॥
125. 6 खरोर्होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ चतुर्गृहीते ऽवधाय
जुहुयादिति शालीकिः १ ॥
125. 10 पत्नीनां संयाजन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्याज्येनैव^६
पत्नीः संयाजयेदिति शालीकिः^७ १ ॥

१ • अपच्छेदमिति Ben, with प the other MSS and the vivarana of
XX. 12-26 12, XXII. 15 s. f.

२ • भेदितमनु Ba G (sec m), • भेदितदनु H Ben Be CDU
(pr m)

३ आहवा अचानये G (sec m) Ben आहवा अचानये CD; अचानये
अचानये Ba, अहवा अचानये H, अचानये Be, अहवा अचानये U.

४ आचानये instead of बौधायनस्य and औपमन्यवः instead of शालीकिः
G (sec. m)

11. उत्तानायै जाघन्यै देवानां पत्नीर्यजति नीच्या अग्निं
गृहपतिमिति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " सर्वमेवैतदुत्तानायै
जाघन्यै कुर्यादिति शालीकिः ' ॥
12. उत्तानायै जाघन्यै होच इडामवद्यति^१ नीच्या^२ अग्नीधे^३
पडवत्तमिति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " सर्वमेवैतदुत्तानायै
जाघन्यै कुर्यादिति शालीकिः ' ॥
15. फलीकरणहोमस्य करण इति ॥ कुर्यादिति बौधायनो "
न कुर्यादिति शालीकिः ' ॥
16. भुवाया आप्यायन इति ॥ स ह स्नाह बौधायन उभावेव
१० भ्रुवामाप्याययेतामध्वर्युश्च यजमानयेत्य^४ध्वर्युरेव भ्रुवामाप्याय्य
ममिष्टयजूषि जुहुयादिति शालीकिः ' ॥
ममिष्टयजूषां होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " वीणि
चतुर्गृहीतानि जुहुयादिति शालीकिः ' ॥
6. हृदयशूलस्योदासन इति ॥ कुर्वीताच समिवाश्च दुर्मिवा-
१५ सेति बौधायनो " न कुर्वीतेति शालीकिः ' ॥
10. समिधां करण इति ॥ सर्व एवाद्राः सपलागाः कुर्वीर-
१ सिति बौधायनो " यजमानश्चैव पत्नी चेति शालीकिः ' ॥
14. बर्हिषः पर्युपोषण इति ॥ वेद्यै दक्षिणे ऽऽसे पर्युपोषे-
१ दिति बौधायन " उत्तरवेद्या इति शालीकिः ' ॥

१ Thus G (sec m), इडां समवद्यति the other MSS.

२ नीच्याग्नीधे Bu GDC, नोच्याग्नीधे H Ben U.

10. मङ्गुहोमस्य करण इति ॥ धौम्भङ्गुहोमाङ्गुर्यादिति
वैधायन " एकमेवेति शास्त्रीकिः " प्रदाव्य एव मङ्गुहोमेन
चरेदित्यौपमन्यवः^१ ॥
- 10.⁶ आख्यातं देवतानामुपस्थानम् ॥
8. यूपस्थोपस्थान इति ॥ सूत्रं वैधायनस्याध्वनीयमेवेतेन^५
यजुषोपतिष्ठेतेति शास्त्रीकिः^१ ॥
10. समन्वानयन^१ इति ॥ सूत्रं वैधायनस्य^१ नाद्रियेतेति
शास्त्रीकिः^१ ॥
13. पूर्णाङ्गत्यै करण इति ॥ कुर्यादिति वैधायनो^१ न
कुर्यादिति शास्त्रीकिः^१ ॥ १०
14. दक्षिणायै दान इति ॥ धेनुं वानद्वाहं वा दद्यादिति
वैधायनो^१ अन्यद्वैकधनमिति शास्त्रीकिरन्यद्वैकधनमिति
शास्त्रीकिः^१ ॥ ३१ ॥ दशमः ॥

॥ इति विश्वः^१ प्रश्नः ॥

^१ The B u H. C. C. and the vivarupa, समन्वापन B, समन्वा-
पन B, समन्वापन D

^१ On the prasna-number cp. Preface to Vol. II, p. ii.

- 1 अथातश्चातुर्मास्थानि व्याख्यास्यामः ॥
 स ह स्माह बौधायनो यावज्जीवप्रयुक्तान्येव चातुर्मास्थानि
 स्युरन्तर्भिधुनानि ^१ प्रथमे त्वेव संवत्सरे व्रत चरेदित्य^२चो ह
 स्माह शालीकिः सांवत्सरिकाण्येव खलु^३ चातुर्मास्थानि ब्रह्म-
 चर्यवन्ति भवन्तीति ^४ यथाप्रयोगमित्यौपमन्यवः ^५ ॥
5. पयसां मन्त्रामन्त्र इति ॥ उभये सायंप्रातर्दोहा मन्त्रवन्तः
 स्युरिति बौधायनमूष्णीका इति शालीकिर^६चो ह स्माहौप-
 मन्यवो यत्प्राक्शोमेज्यायै चातुर्माभिकानि पयाऽग्नि तूष्णी-
 कानि स्युरयोर्ध्वं^७ शोमेज्यायै मन्त्राग्लभेरन्नित्य^८चो^९ ह
 १० स्माहाञ्छ्रौगविः पञ्चेवैतानि पयाऽग्नि मन्त्रवन्ति भवन्ति^{१०}
 दर्शपूर्णमासयोर्मैत्रावरुणामिचायां दाक्षायणयज्ञे कौण्डपा-
 यिन्ये सौत्रामण्यामिति ^१ ॥
8. वैश्वानरपार्जन्ययो^१ करण इति ॥ कुर्यादिति बौधा-
 यनो ^२ न कुर्यादिति शालीकिः ^३ ॥
- 9 १४ फ्रास्युन्यां वा चैत्र्यां वा पौर्णमास्यां विश्वेभ्यो देवेभ्यो
 वक्त्रा अपाकृता भवन्तीति ॥ सूत्रं बौधायनस्योद्गयन आपू-
 र्यमाणपक्षस्य पुण्याह इति शालीकिः ^४ ॥

१ Om H Bc

२ Thus H Ben Be G (pr m) U DC Kes, स्युरत कथं Bu, अथ
 effaced in G.

३ Thus Bu, मंत्रां G, मंत्रा the other MSS

४ भवन्तीति Bu Be G (sec m)

५ Thus U (sec m), •पार्जन्यायः the other MSS.

1.7 प्रसूभयं प्रस्तरमिति ॥ सूत्रं बौधायनस्य १ सर्वमेवैतद्धर्मिः
प्रसूमयं स्यादिति शालीकिः १ ॥

12 पञ्चहोतृर्होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्योपवसथ एव पञ्च-
होतारं जुहुयादिति शालीकिः १ ॥

5. प्रयाजानामनुमन्त्रण इति ॥ चतुरस्यतुर्भिरनुमन्त्र्य पञ्चमे- ५
नेतराननुमन्त्रियादिति १ बौधायनस्य १ तुरस्यतुर्भिरनुमन्त्र्य सर्वेषां
पारे पञ्चमेनानुमन्त्रयेतेति १ शालीकिः १ ॥

एकैकपालानां मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवन्तः स्युरिति
बौधायनस्य १ शालीकिः इति शालीकिः १ ॥

एकैकपालानामवदान इति ॥ स ह स्माह बौधायन- १
यातुर्मांसिकानामेव नावद्येद्येतरेपामवद्येदित्यत्रो ह स्माह
शालीकिस्तन्हराणामेवावद्येद्येतरेषां १ नावद्येदित्यत्रो ह
स्माद्द्वौपमन्त्रवो य एव वैश्वदेवपरुषि तस्य नावद्येद्येतरेषा-
मवद्येदिति १ ॥

१ नय. प्रस्तर इति MSS. exc. Bu U (pr. m) and the vitarāna, the
accusative as XXIII. 18: मासिः पूर्वं कमप्यनुमिति ।

५ Thus Be, चतुर्भिरनुमन्त्र्यो G (sec m.), चतुरस्यतुर्भिरनुमन्त्र्यो G (pr. m.)
चतुर्भिरनुमन्त्र्योभिर्नु D, चतुर्भिरनुमन्त्र्यो Ben G

९ ननुषीयादिति Ba G (sec. m.), षनीयादिति (without चनु) Ben
HDC, पंचनीयादिति Be

४ ननुषीयादिति MSS

५ नहराणामेवा. Ba U (sec m.), नहराणामेवा. Ben, नहराणामेव G
(sec m.), नहराणामेवा. Ba, नहराणामेवा. HU (pr m.); नहराणामेवा. C
(pr. m.), नहराणामेवा. U (sec m.).

एककपालानामभिहोम इति ॥ यः स्रुचि म॒स्र्खांवः
 स्यात्तेनाभिजुहुयादिति बौधायनश्च^१ तुर्भियतुर्भिकृतुनांमभि-
 रेकैकमिति शालीकिः^१ ॥ १ ॥

एककपालानामाश्रयस्यानुम॒हरण इति ॥ अनुम॒हरे-
 ५ दिति बौधायनो^१ नानुम॒हरेदिति शालीकिः^१ ॥

४ वाजिनस्य चर्याया इति ॥ उपा॒श्रु चरेदिति बौधा-
 यन^१ उच्चैरिति शालीकिः^१ ॥

६ वाजिनस्य भक्षण इति ॥ सूत्र॒ शालीकेर^१त्रो ह स्याह
 बौधायनो स्वप्नभक्षणेनैवेतरे^१ भक्षयेयुर्थजमान एव प्रत्यक्षं
 १० भक्षयेदिति^१ ॥

१७ निवर्तन इति^१ निवर्तनेनोपवाष्योभयं^१ केशग्रश्च वाप-
 यीतेति बौधायनो^१ निवर्तनेनोपवाष्यं^१ श्श्रूण्येव वापयीत
 न केशानिति शालीकिः^१ निवर्तनेनोपवाष्यं^१ नैव श्श्रूणि वाप-
 यीत न केशानित्यौपमन्यवः^१ ॥

६ १४ वरुणप्रघासेषु दक्षिणस्य विहारस्य पात्राणां करण इति ॥
 सूत्रं बौधायनस्य^१ सौवर्णानि वा राजतानि वा स्युरिति
 शालीकिः^१ शमीम्यानीत्यौपमन्यवः ॥

१ *भक्षणेनै* Ba G and U (sec m), *भक्षेचे* DHC Ben Be G and U (pr m)

२ Uncertain reading, *नोपवाष्य* each time H Ben Be UDG (pr. m) C, *नोवाष्य* G (sec m), thus also (besides *नोपाव*) Ba, the vivarana seems to have read also *नो वाष्य*, it runs निवर्त(ने)नो वाष्य. चेष्टा शल्लब्धा विभक्त्य उच्यते. क (read च ?) मन्दिष्यार्थे ।

सम्ययजुषोर्द्धरण इति ॥ अतिवारश्च सम्ययजुषी हरेया-
तामिति^१ बौधायनः ॥ गृहेति शालीकिः^१ ॥

आज्यस्थानेक्षण इति ॥ दाशंपौर्णमासिकाद्यै दक्षिणत
क्षपविध्य दक्षिणमवेक्ष्योत्तरमवेक्षेतेति बौधायनो^१ वेदिमंधा-
वुपविध्य दक्षिणमवेक्ष्योत्तरमवेक्षेतेति शालीकि^१मध्यत^१ दायौ-
पमन्यवः^१ ॥

3. 8. द्वेषीकश्च शूर्पमिति ॥ सूत्रं बौधायनस्य ॥ दर्भमयं वा
क्षुग्रमयं वेति शालीकिः ॥ प्रत्यक्षमित्यौपमन्यवः^१ ॥

12. शूर्पेणानुप्रहरण इति ॥ अनुप्रहरेदिति बौधायनो^१
मातुप्रहरेदिति शालीकिर^१द्विरभ्युक्ष्य भुञ्जीतेत्यौपमन्यवः^१ ॥ १०

3. 8. आमिसधोरवदान इति ॥ सूत्रश्च शालीकेर^१वो ह स्माह
बौधायन आमिसधोरवदाय सेषीमवदध्यात्^१ शालीकेर^१पणकरो-
रमकूनामवद्येद् घाशोक्ता क्षेते भवन्तीत्युक्तमेनावदानेन सर्वं
विश्रुत्तौपश्च^१ समवदध्यादित्यौपमन्यवः^१ ॥ २ ॥

(P) भास्यै पर्याया इति ॥ सूत्रं बौधायनस्योत्तर एवाग्नौ १॥
माहत्या चरेदिति शालीकिः^१ ॥

^१ Thus (and ep XXV. 1 & 6) Ba Ben HGU, दरिगामिति DC, अंतामिति Be

^२ मध्य Bu G (see m).

^३ Thus H Ben DC, मेषनुपदं Da, मेषानुपदं Be G and U (see m)

^४ Thus Ba Bu U (see m 1, *श्रीपवदध्या* H Ben G; *क्षोप-
मवद्या* D, *क्षोपमवद्या* O

१४. मासत्ये मेघलक्ष्यानुप्रहरण इति ॥ अनुप्रहरेदिति बौधा-
यनो नानुप्रहरेदिति शास्त्रीकिः^१ ॥
१०. अवभृथ इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर्^२चो ह स्नाहौपमन्य-
वस्तुष्वेव निष्कार्मेन चावभृथमवेयादिति^३ ॥
१. आख्यातमुदकान्तस्य प्रत्यसनम्^४ ॥
आख्यातमाभवनम्^५ ॥
१४. आख्यातः समिधां करणम् ॥
१६. आनीकरतस्य निर्वपण इति ॥ पाणिमंसांनेनादित्य-
स्योदयमात्राद्भेदेत्याचार्ययो^६र्मुष्टिमेव यज्ञीयन्नित्यौपमन्यवः^७ ॥
१०. साकः रश्मिभिः प्रचरेदित्यौपमन्यवीपुचः ॥ एष एवापि
सातपनस्य प्रदेश एष केडिनस्य ॥
१८. गृहमेधौयस्य मन्त्रामन्त्र इति ॥ मन्त्रवाग्भ्यादिति^८
बौधायनस्त्वृष्णीक इति शास्त्रीकिः^९ ॥
- गृहमेधौयस्य निर्वपण इति ॥ पविष्वता पात्रेण मन्त्रवन्त-
१५ मिति^{१०} बौधायनो^{११} ऽपविषेण त्वृष्णीकमिति शास्त्रीकिः^{१२} ॥

१ Of these two diamhas the first seems to refer to Vol I. 261. 17; the second, according to the variation, to III. 67. 16. चाङ्गवर्धनं चानम् । एतस्य (२० डेभः) सतिर्थां करणेन आख्यात सर्वे वा पञ्चोद्यमानो वेति नःस्यदिवाख्यातमस्ति वक्ष्य वेत्तया सर्वमेवाख्य न तत्रावष्टेवचनमन्यक ख्यत् ।

२ अवभृथ इति DC, मन्त्रवाग्भ्यादिति H

३ मन्त्रवदिति G (sec m).

१. गृहमेधीयस्य अपण इति ॥ पयसि अपयेदिति बोधा-
यनो " इष्विति शालीकिः " ॥
शाकलानां करण इति ॥ कुर्यादिति बोधायनो " न
कुर्यादिति शालीकिः " ॥
२. गृहमेधीयस्यामादन इति ॥ दात^१ एव बर्हिष्यामादये-
दिति बोधायनो " ये ऽन्ये ऽनुपयुक्ताः कुग्नाः स्युरेष्विति
शालीकिः " ॥
३. गृहमेधीयस्य चर्याया इति ॥ उपाश्शु चरेदिति बोधा-
यन " उचैरिति शालीकिः " ॥
शाकलानामनुप्रहरण इति ॥ अनुप्रहरेदिति बोधायनो " १०
नानुप्रहरेदिति शालीकिः " ॥
४. प्रतिवेगस्य अपण इति ॥ अन्वाहार्यपपने अपयेदिति
बोधायनो " सामाग्राविति शालीकिः " ॥
५. पूर्णदर्व्यस्य होम इति ॥ सूत्रमाचार्ययो^२श्चिदतोरुक्त्वा
मह्यणो चिकारे^३ जुहुयादिति गौतमः ॥ ३ ॥ प्रथमः ॥ ११
६. मन्त्रापिशयज्ञस्य बर्हिषीति ॥ समूलमेतद्बर्हिर्भवतीति
बोधायनस्तत्र नास्ति प्रत्यभिर्भन इति " नातिगोषं भव-

१ दात Hen H (as parts from दा), दा Do, CD om दात दातः
विश्व U (sec. m.), thus वा विश्व the svastya

२ दर्व्यस्य Do, the svastya, दर्व्यस्य H Hen De G U D C.

३ चिकारे H G D C U (p. m.), चिकारेचामिज्ज U (sec. m.)

४ Thus H Hen G U D C, Ba defect; सद्येर् Ba

तीति शालीकिस्तत्र सिद्धः प्रत्यभिमर्गन इति ।" निर्मूल-
लूनमेवैतल्लुनुशादित्यौपमन्यवः ।^१ ॥

अथैतदभिवान्यायै दुग्धमर्धपात्रमिति ॥ सूत्रं बौधायन-
स्याथ यदि कनीयः स्यादङ्गिरभ्युन्नोयेति^२ शालीकिः ।^३ ॥

तेषां प्रौहिष्वेव ह्रविष्वृतमुदाद्यत्पुपोद्यच्छन्ते यवा-
निति ॥ सूत्रं शालीकिर^४चो ह स्याह बौधायन आवपन-
प्रसृति यत्रेषु मन्त्रकर्माभ्यावर्तेत तन्त्रं तु ह्रविष्वृत^५
स्यादिति ।^६ ॥

आप्यनिनयन इति ॥ जघनेन गार्हपत्यमाषेभ्यो निनये-
दिति बौधायनो^७ ऽषेणातिहायेति शालीकिर^८रेण वा जघ-
नेन वेत्यौपमन्यवः ।^९ ॥

वेद्ये करण इति ॥ उपनिष्क्रम्याग्न्यगाराहृष्टिणे^{१०} पूर्वे
ऽवान्तरदेगे कुर्यादिति बौधायनो^{११} ऽन्तरेवेता दिगमिति
शालीकिर^{१२}न्वाहार्यपचनमेवाभित इत्यौपमन्यवः ।^{१३} ॥

अन्वाहार्यपचनस्योपममिन्धन इति ॥ स्वे स्यान् उपममि-
न्धीरन्निति बौधायन^{१४} इधमेवातिपण्येयुरिति शालीकिः ।^{१५} ॥

१ लुनुशा• Be G and U (sec. m), लुनोशा• Ben H̄ Ba C D G
I U (pr. m).

२ Thus G U D H C, without अभि Be, •भ्युन्नोयेति Ben Ba

३ •ष्यन् स्यादिति G U C D H Ben, •ष्यन् स्यादिति Be, •ष्यन् स्यादिति
; cp XXI 16, XXII 11

४ ह्रविष्वे Ba G, ह्रविष्वे Ben Be U D C.

2. आज्यघृहाणां दृष्टण इति ॥ पशुग्रहीतानि वा घृही-
 तानि वा सुरिति बौधायनः " घृहीतान्येवेति शालीकिः ¹ ॥
 प्रक्षरस्य मन्त्रामन्त्र इति ॥ यदृष्टं चैवास्य न्यमनं च
 दृष्टीकः स्यादथेतरमन्त्रवत्स्यादिति बौधायनः " संभरणं
 चैवास्य न्यमनं च दृष्टीकः स्यादथेतरमन्त्रवत्स्यादिति ²
 शालीकिः ³ " धावन्नमनमेव ⁴ दृष्टीकः स्यादथेतरमन्त्रवत्स्यादि-
 त्त्यौपमन्त्रवः ⁵ ॥
5. चिरपसलेः परिमृणान्ययेतीति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " ⁶
 यथोत्पन्नेनैव सप्तमृणोयादिति शालीकिः ⁷ ॥
 वेद्यै स्तरण इति ॥ सूत्रं बौधायनस्यैर्णाचदमं त्वा स्तृणा- ⁸
 मीत्येव ब्रूयादिति शालीकिः ⁹ ॥ ४ ॥
7. परिधीनां परिधानं इति ॥ सूत्रः शालीकेर¹⁰ चो च साह
 बौधायनः सर्वान्परिधीन्परिदध्यात्पिण्डकर्मणि कियमाणे
 दक्षिण्तघ्नोत्तरमुपनिदध्यादिति ¹¹ ॥
2. हविषामुदासन इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " यथागृहमेव ¹²
 हवीः सुदासयेदिति शालीकिः ¹³ ॥
 हविषाः संवरो ¹⁴ ऽध्वर्यायेति ॥ दक्षिणेनेति बौधायन ¹⁵
 उत्तरेणेति शालीकिः ¹⁶ ॥

१ संहरणं Bc
 २ Thus G (see. m.), आज्यमन्त्र • the other MSS
 ३ Thus all exc. Bc (दक्षिणस्थोत्तरम् •) ।
 ४ Thus G and U (see m), D. यथावत् • the oth r MSS.
 ५ सचरो all the MSS. exc. Bc (सचरे), the vivarapa has also the
 nominative.

विपरिक्रामन्त्ये सृष्ट्विजो विपरिहरन्ति हवींश्चैति ॥
 सूत्रं बौधायनस्य ॥ नात्र हवींश्चैति विपरिहरेयातामिति'
 शालीकि^१नात्र हवींश्चैति विपरिहरेयातामध्वर्युश्चेवाग्नौध्वर्य'
 विपरिक्रामेतामित्यौपमन्यवः^२ ॥

५ आग्नावण इति ॥ ओ सूधेति बौधायन ॥ आ लुधेति
 शालीकिः^१ सूधेत्यौपमन्यवः^१ ॥

मवर इति ॥ सूत्रमात्रायंभीर्दिक्षाश्चकित्वन्नित्यौप-
 मन्यवः^१ ॥

आख्यातं पिण्डानां दानम् ॥

१० आख्यातमाञ्जनाभ्यञ्जनयोः ॥

आख्यातं पिण्डानःमनुपहरणम् ॥

चैयम्बवाणां मन्त्र मन्त्र इति ॥ मन्त्रवन्तः स्युरिति
 बौधायन^१सूष्णीका इति शालीकिर^२येनानेककपाल एव अप-
 वेदित्यौपमन्यवः ॥

५ एकोल्लुक्तस्य हरण इति ॥ अन्वाहायंपचनाद्भूरेदिति
 बौधायनो ॥ यामाग्नोरिति शालीकिः^१ ॥

एतत्समादाय गार्हपत्यमुपतिष्ठन्त इति ॥ स ह साह
 बौधायन उभय^१ एय^१ मन्त्रो भवत्याध्वर्यवश्च याजमानश्चेति^२
 याजमान एवेति शालीकिः^१ ॥

१ Thus all, read probably विपरिहरेयातामिति ।

२ Thus Be, आग्नावण इति the other MSS

३ Thus G D C H Be : U (pr. m.), अपवण इति U (sec. m.), अप-
 वण इति Be, उभयैव Be

5. वैषम्यकाष्ठासुखेदन^१ इति ॥ सूत्रं गालीके^२र्चो ह
 आह बौधायनस्त्रिरेवायतिषजन्परीत्य^३ विद्विदेद्भगाय वा
 भगाय^४ वेति^५ ॥ ५ ॥
10. अथैनान्यजमानम्याज्जनावावपतीति ॥ सूत्रं गालीके-
 र्चो ह आह बौधायनो यजमानहवैरुस्य मन्त्रेणावपेनु^६र्चो
 पश्ये च^७ भगहामाये चेति^८ ॥
11. अथैनान्मूत्र शोथ नीललोहिताभ्याः सूत्राभ्यां विषय्य
 शुक्ले वा स्यात्तौ विगाढायां वा बध्नातीति ॥ पूर्वः कन्यो
 बौधायनश्रोतरः गालीकेः^९ ॥
5. अद्वाचस्पेपनिनयन इति ॥ अद्वाचमुपनिनयेदिति १०
 बौधायनो^{१०} यद्योपपादमिति गालीकिः^{११} ॥
20. शुनामीरोयपयस इज्याया^{१२} इति ॥ सूत्रं गालीके^{१३}र्चो
 ह आह बौधायनो य एवात ऊर्ध्वमापूर्यमाणपत्र आगच्छे^{१४}

१ *मुत्खिदन् G (s c m.) Do and the vicarana; *मुत्खिदन् Ba.
 २ Thus G and U (sec m) and the vicarana (अथैतज्जन्परीत्य
 दन्), -सिद्धिदन् the other MSS.

३ Thus Be G and U (sec m), अथेन Den H D C G and U
 (pr. m.)

४ अथे sec) Be, all the other MSS. om the word.

५ T = Den H U D C, विगाढायां He Ba G (sec m)

६ *ददन् इज्याया B n C, पयसा इज्याया U D, उदरा इज्यायाया H;
 एवमेवावा Be G (sec. m.) and the vicarupa.

त्तन्मिच्छन्नासौ गीयपरुषा धजेत्^१ चयोद्गम्येवेत्नामस्यापौ-
व्यार्थं^२ दृष्टं भवतीति^३ ॥

वेद्ये वरुष इति ॥ दार्शपौर्णमासिकी स्यादिति बौधा-
यनः^४ पागुवम्बिकीति शालीकिः^५ ॥

१ दक्षिणानां दान इति ॥ सूत्रं शालीकेर^६ चो ह साह
बौधायनो हिरण्यं वैशानरे दद्याद्देनु पाजंन्ये दाःश्र वैश्वदेवे
दादग्न वरुणप्रघामहविःपु तिस्र आनीकवते तिस्रः सांतपने
चतस्रो गृहमेधीय षडभं पूर्णदर्थं^७ तिस्रः क्रेडिने दादग्न
महाहविःपु तिस्र आदित्ये दादग्न गुनामोरीयहविःखि-
१० त्य^८ चो ह साहोयमन्वदतःषष्टिश्चातुर्मासदाक्षिणाः समायाता
भवन्ति^९ तायेषाधिगच्छेदासाःस्तेतावन्ति मन्यासौदनापेता-
वतो^{१०} दद्यात्तेनो वैवेतं काममवाप्नोतीति^{११} ॥

चातुर्मास्यानामन्त इति ॥ सोमान्तानि स्युरिति बौधा-
यनः^{१२} पशुनानोति शालीकिः^{१३} मवनेत्या धजेत्त्यौप-
१५ मन्यवः^{१४} ॥ ६ ॥ द्वितीयः ॥

१ चयोद्गम्येवेत्नामस्या U De H G U (pr. m), चयोद्गम्यस्य चवेत्नामस्या U
(sec. m), चयोद्गम्यस्य -- देतामस्या Ba, चयोद्गम्यस्य वैत्नामस्या Hen C U.—
वैत्नामस्या Ben G U D C, -नीत्यामस्या De, -मात्यामस्या P u, -वीत्यामस्या H.

२ Thus G, -दर्थं the other M.S.

३ Thus G U D C and Ke, संघात्वेदेतामस्यावतो Ben मद्यत्वेदेता-
म्येतावतो Ba, संघादोदेताम्येतावतो H मद्यत्वेतावतो De (cp. Vol. I,
43. 15).

४ इति is not found in any copies.

२. सप्तहोतुर्हाम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य " षड्होतारः
 ऊत्वा सप्तहोतारं जुहुयादिति शालीकिः ' ॥

३. यूपोक्त्यै हवन इति ॥ पूर्वः कन्यो बौधायनस्योत्तरः
 शालीकिः ' ॥

४. वामसासुपकल्पन इति ॥ अष्टाविति बौधायनः " सप्तैति
 शालीकिः ' ॥

५. छण्णाजिनानामुपकल्पन इति ॥ पञ्चेति^१ बौधायनः "
 षडिति^१ शालीकिः ' ॥

६. छण्विषाणया उपकल्पन इति ॥ त्रिवलिरिति बौधा-
 यनः " षड्वलिरिति शालीकिः " सकन्धैवैषा स्यादित्यौप-
 मन्यवः ' ॥

७. व्रतप्रदान इति ॥ कःम इति बौधायनस्य^१मम इति
 शालीकिः ' ॥

८. प्रवर्गस्य करण इति ॥ म ह स्नाह बौधायनो न प्रथम-
 १५ सोमे प्रवृज्यादुपनामुको हैममुत्तरो यज्ञो भवतीति " न
 प्रवर्ग्यं गच्छेच्चनेति शालीकिः ' ॥ ७ ॥

९. तीर्थगमन इति ॥ म ह स्नाह बौधायनः प्रदक्षिणं-
 मावृत्त्यैतत्तीर्थं गच्छेदयामुतो ऽपमसैरावर्तेतेत्य^१धो ह. स्नाह
 शालीकिरपमसैरावृत्त्यैतत्तीर्थं गच्छेदयामुतः प्रदक्षिणमा-
 १० वर्तेतेति ' ॥

१ In (i) वचं obtains (see m) the place of वदं

आध्वरिकेण मह याजमानेन^१ तन्नेतन्ने वात^२ ऊर्ध्वं पौरो-
डाग्निकेन कर्मणाभिमंनह्येदिति^३ ॥

15. ध्रुवाया आप्यायन इति ॥ स ह साह बौधायन उभा-
नेव ध्रुवामापाययेतामध्वर्युश्च यजमानश्चेत्य^४ध्वर्युरेव ध्रुवागा-
प्याय्य दीक्षाऊतीर्जुङ्घादिति शालोकिः^५ ॥

16 दीक्षाऊतीनाः होम इति ॥ सूत्रं बौधायनस्य^६ चतुष्पां^७
पञ्चमोमनुद्रुत्य जुङ्घयादिति शालोकिर^८चो ह साहोपमन्यव
आकूत्यै प्रयुज इति तिस्रोऽन्तरा ऊना मरस्वत्यै पूष्णेऽग्र्य
इत्युपातौत्यापो देवोऽहं हतीर्विश्वशश्रुव इत्येतां जुङ्घयाद्यौ-
द्दण्डमिति^९ ॥ ८ ॥ तृतीयः ॥

1. 10 छण्णाजिनघोरिति ॥ दाभ्याः समुज्जिताभ्यां^{१०} दीक्ष्ये-
दिति बौधायनो^{११} इयं यत्नन्वतरस्यादक्षिणमौर्म प्रतिषीथे-
दित्येकमेव^{१२} छण्णाजिनः स्यादिति शालोकिः^{१३} ॥

1. 11. शुक्लछण्णयोः संगर्भन इति ॥ शुक्लेऽङ्गुष्ठो भवति
छण्णेऽङ्गुलिरित्येव^{१४} शुक्लछण्णे मंष्ट्रेदिति बौधायनः^{१५} ॥

१ याजमान- G and U (see m.) and the vivatana, यजमान the other MSS

२ वात G (see m.) U Be, the vivatana

३ चतुष्पां G (see m.) S

४ Thus G (see m. only, समुज्जिताभ्यां the other MSS)

५ I faced in G

६ इति before शुक्लमेव found in G only (see, m.)

स्माद्दोषमन्यवः समस्तैरेवैन 'प्राणदेशे पवयेच्चित्पतिस्त्वा पुनातु
वाक्पतिस्त्वा पुनातु देवस्त्वा सविता पुनात्वच्छिद्रेण पविषेण
वसोः सूर्यस्य रश्मिभिरिति ' देवतायां देवतायामतिवाच्या-
ङ्गिरभ्युक्ष्योदद्युत्खिदेदिति^१ ॥

५ अथैनः सव्ये पाणावभिपात्येति ॥ दक्षिण^२ इति प्रोक्तं ॥
पूर्वः कल्पो बौधायनस्योत्तरः शालीकेः^३ ॥

अथैनमघेणाहवनीयं पथाणीयेति ॥ जघनेनेति प्रोक्तं ॥
पूर्वः कल्पः शालीकेरुत्तरो बौधायनस्य ॥

पथ्या उदानयन इति ॥ सूत्रं शालीकेर^४चो ह स्माह
१० बौधायनः शुचिमेवैनां पवयित्वा सर्वयर्चादानीय जघनेन
गार्हपत्यमुपवेशयेदिति^५ ॥

पथ्या दीक्षणे इति ॥ सूत्रमाचार्ययोर^६चो ह स्माद्दोष-
मन्यवः प्रायणीये हविष्कृदन्ते पदौ दीक्षयेदिति^७ ॥

न यज्ञमानं प्रतमुपनयतीति ॥ सूत्रं शालीकेर^८चो ह
१५ स्माह बौधायनः सौमिके तन्वे पौरोडाशिकं याजमानमभा-
वर्ततान्यत्र यज्ञस्य पुनरालम्भादिति^९ ॥

न पदौः मनश्चतीति ॥ सूत्रं शालीकेर^{१०}चो ह स्माह
बौधायनो दीक्षणीयाथामेनाः संनद्य सःस्त्रितायां विमु-

१ Thus Be, हव not found in G (pr m) Ba H U D C, हर्न not
in G (sec m)

२ देवतायां once in Ba D H C

३ लिखत Ba and one copy of the varanasi

१. अथास्य प्राङ्मुखस्य दक्षिणं शोदानमङ्घ्रिनतीति ॥ सूत्रं
बौधायनस्यैभयमेवाप्यस्य मन्त्रेण कुर्यादिति शालीकिः १ ॥
२. अथञ्जन इति ॥ सूत्रं शालीकिर^१चो ह आह बौधा-
यनो महीनां पयोऽनीत्यादाय वर्षाधा असि वर्षो मयि
धेहीत्यभ्यञ्जीतेति १ ॥
३. अञ्जन इति ॥ सूत्रं शालीकिर^१चो ह आह बौधायनो
वृषस्य कनीनिकाश्रीत्यादाय चक्षुष्या असि चक्षुर्म पाही-
त्याञ्जीतेति १ ॥
४. चिरनिधावं दिरुत्तरमणु पञ्च हत्वः श्राद्ध इति ब्राह्मणं
पञ्च हत्व एव दक्षिणं पञ्च हत्व उत्तरमिति ॥ पूर्वः कस्यो १
बौधायनस्योत्तरः शालीकेः ॥
५. पवन इति ॥ अ ह आह बौधायनस्त्रींसप्रवगां गृह्णा
तेषामेकेन प्राणदेशे पवयेद्येतरेण नाभिदेशे, ऽयेतरेण
गुणकदेशे १ ऽयेनान्यद्विरभ्युक्ष्योदक्षुस्त्रिदेदित्य^१चो १ ह आह
शालीकिर्दाभ्यां पवयति त्रिभिः पवयतीत्येतेरेनमेकविंश- ११
त्यावषाहगः १ पवयिनाथेनान्यद्विरभ्युक्ष्योदक्षुस्त्रिदेदित्य^१चो ह

१ Thus Keś only. शालीकेः इति G U. •नात्र इति D C; the other MSS corrupt. An optative is required.

१ Instead of अत्रिदेत्, the reading of Be (and once अत्रिदेत् • Bu), here and infra, the MSS have अत्रिदेत् ।

१ Uncertain, G (acc. m) as given in the text; पवयतीत्येतेरेनमेकविंशत्या • Be, पवयतीत्येतेरेनमेकविंशत्या • U, पवयतीत्येतेरेनमेकविंशत्या • H, पवयतीत्येतेरेनमेकविंशत्या • C D; Be wholly corrupt.